

“मुसिकोट नगर- खुशी नागरिक समृद्ध शहर”

प्रथम आवधिक विकास योजना

आ.व. २०८०/०८१-२०८४/०८५

मुसिकोट नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, सेरिगाउँ
रुकुम (पश्चिम), कर्णाली प्रदेश
वैशाख २०८०

प्रकाशक : मुसिकोट नगर कार्यपालिकाको कार्यालय,
सेरीगाँउ रुकुम पश्चिम कर्णाली प्रदेश

फोन नं : ०८८-५३०२६१/९८५७८२६५९६

टोल फि : १६६०८८५३००१

इमेल : ito.musikotmun@gmail.com/info@musikotmun.gov.np

सर्वाधिकार : मुसिकोट नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, सेरीगाँउ रुकुम पश्चिम कर्णाली प्रदेश

मुद्रण प्रति : १०००

मन्तव्य

नेपाल पुरानो राज्य संरचनाको विघटन भइ नयाँ संरचनाको ढाँचामा प्रवेश गरेको छ। नेपालले संघीयताको अभ्यास गरेपश्चात दोश्रो पटक स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न भई सबै स्थानीय तहमा जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूले नेतृत्व गरिरहेका छन्। नेपालमा नयाँ संविधान बमोजिमको संघीय ढाँचाको राज्य संरचना कार्यान्वयन गर्ने दोश्रो चरणमा हामीलाई जनताले निर्वाचित गरेर पठाएका छन्। संविधानको मर्मअनुसार नेपाली जनताको दिगो शान्ति र सामाजिक न्याय सहितको समृद्धिमा पुग्ने तीव्र चाहाना अनुसार यो व्यवस्थाको जग बसाल्ने ऐतिहासिक अवसर अहिलेका हामी जनप्रतिनिधिहरूले प्राप्त गरेका छौं।

हाम्रो संविधानले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रलाई संस्थागत गरी स्वाधिन, समुन्नत तथा समाजवादउन्मुख अर्थ व्यवस्था मार्फत् समृद्ध नेपालको निर्माण गर्ने परिकल्पना गरेको छ। यसैगरी संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा, सन् २०१६ देखि २०३० सम्मका लागि विश्वव्यापी विकास एजेण्डाको रूपमा विभिन्न १७ वटा दिगो विकासका लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएका छन्। यसै सन्दर्भमा संघीय व्यवस्थाको महत्वपूर्ण आधारको रूपमा रहेको स्थानीय सरकारले पनि स्वाभाविक रूपमा माथि उल्लिखित संविधानले निर्देश गरे अनुसारको नीतिसँग समायोजन हुने गरी आफ्नो दिगो विकासका लक्ष्य हाँसिल गर्न आफ्नो योजनाबद्ध आवधिक र दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गर्न वाञ्छनीय भएको छ।

मुसिकोट नगरपालिका रुकुम पश्चिमको आर्थिक तथा हेडलाइट प्राईभेट लिमिटेड नेपालको प्राविधिक सहयोगमा करिब ४ महिनाको अवधि लगाएर मुसिकोट नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वन वातावरण र संस्थागत विकासका क्षेत्र समेटिने गरी विभिन्न चरणमा नगरपालिकाका वडा तथा वस्तीहरूमा गइ विज्ञहरूबाट सुझावहरू संकलन गरी आगामी ५ वर्षको आवधिक योजनाका साथै मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजना सहितको मुसिकोट नगरपालिकाको एकीकृत आवधिक गुरुयोजना निर्माण गरिएको छ।

जैविक विविधताले भरिपूर्ण प्रचुर प्राकृतिक सम्पदा र सांस्कृतिक विशेषताहरू भएको मुसिकोट नगरपालिकामा जनताको सामाजिक न्याय सहितको समृद्धिको तीव्र चाहानाअनुसार योजनाबद्ध विकास गर्न यो प्रतिवेदन मार्गचित्र हुनेछ। हाम्रो स्रोत र साधनहरूलाई आधारभूत तहमा रहेका जनताहरूको पहुँच र लाभ पुग्ने गरी उपयोग र विस्तार होस। आर्थिक, सामाजिक र वातावरणीय पक्षको नकारात्मक प्रभाव न्यून हुने गरी दिगो विकासको सिद्धान्त अनुसार योजनाहरू तय गर्नको निम्ति यो दस्तावेज तयार गरेका छौं। यो गुरुयोजना तयार गर्नको लागि प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष रूपमा योगदान गर्नु हुने विज्ञ विद्वानहरू, आम जनसमुदाय, यसमा आ-आफ्नो भूमिकामा रहेर योगदान दिनु हुने हेडलाइट प्राईभेट लिमिटेड नेपाल नेपालका टोली प्रमुख लगायत टिमका सम्पूर्ण सदस्यहरू, सुरुदेखि नै सहयोग र सहजीकरण गर्नुहुने नगरपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीवर्ग, नगरपालिकाका सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरू, प्रदेश सभाका माननीय सांसद, पूर्व नगर प्रमुख लगायत सम्पूर्णमा हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु।

.....

महेन्द्र के सी

नगर प्रमुख

मुसिकोट नगरपालिका, सेरिगाउँ रुकुम (पश्चिम)

मन्तव्य

स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले प्रदान गरेको अधिकारको क्षेत्रभित्र रही स्थानीय तहले प्रभावकारी सेवा प्रवाहको लागि योजनाबद्ध विकास गर्नुपर्ने मान्यताको आधारमा मुसिकोट नगरपालिकाले मुसिकोट नगर - खुशी नागरिक समृद्ध शहर भन्ने दीर्घकालीन सोचका साथ नगरपालिकाले यो प्रथम पञ्चवर्षीय आवधिक योजना निर्माण गरेको छ।

यस आवधिक योजनाले मुसिकोट नगरपालिको समग्र विकासमा ठोस योगदान पुऱ्याउन सक्नेछ, भन्ने अपेक्षा लिएको छु। मुसिकोट नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि, राजनैतिक दल, नागरिक समाज, पत्रकार, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूले यस आवधिक योजनाका लक्ष्यहरूलाई सफल पार्न हरेक वर्ष योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र समीक्षा गर्दा विगतमा भए गरेका प्रशंसनीय कार्यको आत्मबोध गर्ने, अपनत्व ग्रहण गर्ने र समेटेर सँगसँगै लैजाने कार्यमा सहयोग गर्न सवैमा विनम्रता पूर्वक अनुरोध गर्न चाहन्छु।

आवधिक योजनामा भएका योजनाहरूको कार्यान्वयनका पक्षमा गुणस्तरीय सुशासन र हाम्रो मर्यादालाई आत्मसात गर्दै योजनाको सफलताको लागि सकारात्मक र नकारात्मक पक्षको समीक्षा गर्दै नगरपालिकाले तोकेको लक्ष्य अनुसार कार्यान्वयन पक्ष सफल र सक्षम बनाउनको लागि हामी सवै दृढ संकल्पका साथ अगाडि बढेमा विकासको प्रतिफल सवैले पाउने कुरामा दुईमत छैन साथै आवधिक योजना निर्माण कार्यमा सहयोग गर्ने सम्पूर्ण जनता, नगर सभाका सदस्य, नगरपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत लगायत सम्पूर्ण कर्मचारी, हेडलाइट प्राईभेट लिमिटेड नेपालका सम्पूर्ण टिमलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु।

.....

विमल पुन मगर

उपप्रमुख

मुसिकोट नगरपालिका सेरिगाउ, रुकुम पश्चिम

मन्तव्य

मुसिकोट नगरपालिका रुकुम पश्चिम जिल्लाको पश्चिम दक्षिणमा अवस्थित नगरपालिका हो। नगरपालिकाको आफ्नै आर्थिक सहयोग र हेडलाइट प्राईभेट लिमिटेड नेपालको प्राविधिक सहयोग तथा नगरपालिकासँगको सहकार्यमा नगरपालिकाको अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन योजना छनौट गरी एकीकृत आवधिक योजना २०८० देखि २०८५ निर्माण भएको छ। यस नगरपालिकाको विकास र सम्वृद्धिका लागि पहिचान गरिएका प्राथमिकताहरू, किटान भएका कार्यक्रम तथा योजनाहरू र अनुमानित लागत समेत समेटेर पालिकाका सरोकारवालासँगको प्रत्यक्ष संलग्नतामा विषय विज्ञहरू मार्फत यो दस्तावेज तयार गरिएको छ। यसको प्रभावकारिता स्थानीय स्तरमा त्यतिबेला मात्र देखिन जान्छ जति बेला यी सबै कार्यक्रमहरूमा प्रत्यक्ष लाभान्वित सरोकारवाला जनताको स्वःस्फूर्त रूपमा अधिकतम जनसहभागिता, साभेदारी प्राप्त हुने गरी कार्यान्वयनमा जानेछ।

यो आवधिक योजनाका तर्जुमाका क्रममा नगरपालिकालाई अत्यन्त खुला हृदयका साथ सौहार्दपूर्ण सहयोग गर्नुहुने आदरणीय नगर प्रमुख, नगर उपप्रमुख, सम्पूर्ण निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, लक्ष्य, योजना र नीति कार्यक्रमप्रति ऐक्यबद्धता प्रदर्शन गर्नुहुने सबै राजनीतिक दलका नेतृत्ववर्गहरू, विषयगत दक्षता ज्ञान सहित रायसुझाव, सल्लाह प्रदान गर्नुहुने विषयगत कार्यालयका प्रमुख एवं राष्ट्रसेवकहरू आवधिक योजना तर्जुमामा खट्ने १४ वटै वडाका सचिव र कर्मचारी साथीहरू प्रति धन्यवाद दिन चाहन्छु। साथै यस आवधिक योजनाको छलफल कार्यक्रममा उपस्थित भई गहन राय सुझाव सल्लाह दिनुहुने माननीय ज्यूहरू, जिल्ला समन्वय रुकुम पश्चिमका प्रमुख, जिल्ला स्थित सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरू, विभिन्न क्षेत्रबाट प्रतिनिधित्व गर्नुभएका विज्ञ व्यक्तित्वहरू र योजना तयार पार्ने सेवाप्रदायक हेडलाइट प्राईभेट लिमिटेड नेपालको प्राविधिक टिमका सम्पूर्ण सदस्यहरू लाई विशेष आभार प्रकट गर्न चाहन्छु।

.....
विनाराम खड्का
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

कृतज्ञता

योजनावद्ध विकास सन्तुलित, दिगो र समन्यायिक विकासको आधार हो। आवधिक योजनाले स्थानीय तहको विकास प्रयासहरूलाई निर्दिष्ट दिशा प्रदान गर्ने व्यवस्थित रूपरेखा तयार गर्दछ। स्थानीय आवधिक योजनाले स्थानीय जनता र स्थानीय स्तरको आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक परिवेशबीचमा अन्तरसम्बन्ध कायम गरी नागरिकको आर्थिक सामाजिक सुविधा र समृद्धिलाई प्रवर्द्धन गर्दछ। यस्तो योजना स्थानीय तहको विकास र समृद्धिको रूपरेखा मात्र नभएर उक्त क्षेत्रको सुन्दरता, प्रकृतिको संरक्षण तथा मानव र प्रकृतिबीचको तालमेलको रूपरेखा पनि हो। राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिक विकास लक्ष्य हासिल गर्न तथा स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूको साझा प्रतिबद्धता र दायित्व सिर्जना गर्न आवधिक योजना महत्वपूर्ण हुन्छ।

स्थानीय आवधिक योजनाले स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन गर्दै जनताको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार गर्न स्थानीय सम्भावना तथा समस्या पहिचान गर्दछ। त्यस्तै श्रोत विश्लेषण, उपयुक्त रणनीति तथा कार्यनीति तयार गरी रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना पहिचान गर्ने र त्यसलाई कार्यान्वयन एवम् अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको स्पष्ट खाकासमेत तयार गर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक योजना तर्जुमाको मूल आधारका रूपमा रहेको आवधिक योजनाले योजना अनुशासन कायम राख्न समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दछ। स्थानीय आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा दीर्घकालीन सोचका साथै तत्काल कार्यान्वयन गर्न सकिने गरी गर्नुपर्दछ। स्थानीय आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय तहको भूगोल, आर्थिक र सामाजिक परिवेश, इतिहास, मूल्यमान्यता तथा संस्कृतिको पर्याप्त विश्लेषण गरेर तयार गर्नुपर्दछ।

यसै पक्षलाई आत्मसात गरी मुसिकोट नगरपालिकाको सर्वाङ्गिक विकासका लागि आर्थिक, सामाजिक, भौतिक पूर्वाधार, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकासको क्षेत्रगत गहन अध्ययन अनुसन्धान गरी पालिकाको आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ। यो आवधिक विकास योजना २०८०/०८१-२०८४/०८५ तयार गरी मुसिकोट नगरपालिकाको कार्यालयमा प्रस्तुत गरिएको छ।

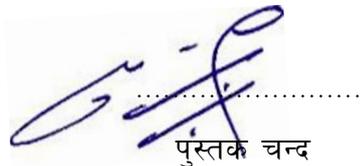
विश्वब्यापी रूपमा सोच्ने, स्थानीय रूपमा काम गर्ने (Think Globally, Act locally) भन्ने मान्यतालाई आत्मसात गर्दै, विकासको योजना निर्माण गर्दा राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रयोग र अभ्यासबाट सिक्दै स्थानीय आवश्यकता र यथार्थतामा आधारित भएर गर्नुपर्दछ। जनप्रतिनिधिको परिकल्पना, जनताको आवश्यकता, स्रोत साधनको उपलब्धता र योजना विद्को विज्ञताका आधारमा विकास आयोजनाहरूलाई प्राथमीकरण गरी योजनावद्ध रूपमा कार्यान्वयन गर्दा दिगो विकासले मूर्त रूप लिन्छ। स्थानीय विकास स्थानीयकै सहभागितामा स्थानीयका लागि भन्ने मान्यतालाई स्वीकार गरी स्थानीय सीप, ज्ञान र प्रविधिको प्रयोग गर्दै मौलिकतामा द्वास नहुने गरी विकास योजना निर्माण गर्नुपर्दछ। विकास आयातित र अन्ध अनुकरण हुनुहुदैन। विकासले स्थानीय आवश्यकताको परिपूर्ति, आर्थिक उपार्जनमा सहयोग, रोजगारीको सृजना गरी जनताको समृद्धिको यात्रा तय गर्न सक्नु पर्दछ। स्थानीय स्रोत साधनको उचित प्रयोग गरी न्यूनतम लागतमा अधिकतम परिणाम निकाल्न सक्नुपर्दछ। विकास समन्यायिक तथा दिगो र स्थानीय कला, संस्कृति र मौलिकताको संरक्षण गरेर गर्नुपर्दछ भन्ने कुरालाई शिरोधार्य गरी यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ।

यो आवधिक योजना तयार गर्ने क्रममा निवर्तमान जनप्रतिनिधि र प्रतिनिधिमूलक जनसहभागिता, शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि र विकाससँग सरोकार राख्ने सरोकारवालाहरूको सक्रिय सहभागिता, सल्लाह, सुझाव र मार्गनिर्देशिका आधारमा तयार गरिएको छ। यो योजना माथिबाट तल (Top down) नभइ उर्ध्वगामी पद्धति (Bottom-up) को अवधारणामा तयार गरिएको छ। संघीयताको मर्म र भावना अनुसार तयार गरिएको प्रस्तुत योजनाको स्वामित्व मुसिकोटवासी जनता र तिनीद्वारा निर्वाचित जनप्रतिनिधिले स्वीकार

गर्नुहुनेछ भन्ने विश्वास लिएको छु । यो योजना कार्यान्वयनले मुसिकोट नगर खुशी नागरिक समृद्ध शहर भन्ने सरकारको दीर्घकालीन सोचलाई साकार पार्न सहयोग गर्नेछ।

मुसिकोट नगरपालिकाको आवधिक योजना तयार गर्ने अवसर प्रदान गर्ने मुसिकोट नगरपालिका प्रति हेड लाइट प्राईभेट लिमिटेड हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ। योजना निर्माणका क्रममा सकारात्मक र रचनात्मक सल्लाह, सुभाष दिनुहुने नगर प्रमुख श्री महेन्द्र केसी, नगर उपप्रमुख श्री विमल पुन मगर र सूचना संकलन तथा कार्यालयीय काममा सहजीकरण गर्नुहुने नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत विनाराम खड्का ज्यू लगायत विभिन्न शाखाका शाखा प्रमुखज्यूहरू, यो प्रतिवेदन तयार गर्दा महत्वपूर्ण सल्लाह सुभाष प्रदान गर्नु हुने नेपाल सरकारका पूर्व सचिव मान बहादुर वि.के. र लेखन समूहका विद्वान् व्यक्तित्वहरू कर्णबहादुर नेपाली, गणेश के.सी., विकास ज्ञवाली, हेड लाइट प्राईभेट लिमिटेड हार्दिक साधुवाद व्यक्त गर्दछ।

सम्पूर्ण नगरपालिका परिवारप्रति हेड लाइट प्राईभेट लिमिटेड हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछ ।

पुस्तक चन्द
संयोजक

मुसिकोट नगरपालिका आवधिक योजना अध्ययन समूह

विषय सूची

परिच्छेद एक.....	१
आवधिक योजनाको परिचय र विधि.....	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ आवधिक योजनाको अवधारणा	२
१.३ आवधिक योजनाको नीति तथा वैधानिक प्रावधान	२
१.४ संघ, प्रदेश र नगरपालिकाको आवधिक योजनासँग अन्तरसम्बन्ध	३
१.५ आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरू.....	४
१.६ आवधिक योजनाका क्षेत्र तथा सीमाहरू.....	४
१.६.१ योजनाका क्षेत्रहरू.....	४
१.६.२ आवधिक योजनाका सीमा	६
१.७ अध्ययन विधि	६
१.७.१ पूर्व अध्ययनहरूको पुनरावलोकन	६
१.७.२ पूर्व योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी:.....	६
१.७.३ आवधिक योजना तर्जुमाका लागि निर्देशक समिति तथा विषयगत उपसमिति गठन:	७
१.७.४ तथ्याङ्क एवं सूचना संकलन:	८
१.७.५ तथ्याङ्क विश्लेषण.....	९
१.८ योजना तर्जुमाको प्रकृया	१०
१.९ प्रारम्भिक मस्यौदा योजना लेखन, प्रस्तुति तथा छलफल	१२
१.१० आवधिक योजनाको अन्तिम प्रतिवेदन प्रस्तुति :	१३
१.११ प्रतिवेदनको संगठन	१३
परिच्छेद दुई	१४
मुसिकोट नगरपालिकाको विद्यमान स्थिति	१४
२.१ परिचय.....	१४
२.२ भौगोलिक स्थिति	१४
२.२.१ अवस्थिति.....	१४
२.२.२ भू-बनोट	१५
२.२.३ धरातलीय स्वरूप	१७
२.२.४ हावापानी	१९
२.३ प्राकृतिक स्रोत सम्पदा	२०
२.३.१ नदी प्रवाह प्रणाली	२०
२.३.२ प्राकृतिक वनस्पति तथा वन्यजन्तु.....	२२
२.३.३ माटो तथा खनिज	२४
२.३.४ माटोको अम्लियपन	२५
२.४ भू-उपयोग तथा मानव बसोबास.....	२६
२.४.१ भू-उपयोग	२६
२.४.२ मानव बसोबास	२९
२.४.३ भू-स्वामित्वको अवस्था	३०
२.५ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था	३१
२.५.१ जनसंख्या संरचना तथा वितरण	३१
२.५.२ जातजातिगत अवस्था	३१
२.५.३ धार्मिक अवस्था.....	३१
२.५.४ जनशक्तिको संरचना	३१
२.५.५ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण.....	३२

२.३.६ युवा खेलकूद तथा कला	३२
२.५.७ बसाइँसराइको वर्तमान अवस्था.....	३२
२.५.८ वैदेशिक रोजगारीमा रहेको जनशक्ति.....	३२
२.५.९ चाडपर्व तथा जात्रा	३२
२.५.१० भाषाभाषि तथा भेषभूषा	३३
२.५.११ शैक्षिक अवस्था.....	३३
२.५.१२ स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाको अवस्था	३३
२.५.१३ खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्था	३५
२.५.१४ पार्क तथा मनोरञ्जन स्थलहरू	३५
२.६ आर्थिक अवस्था	३५
२.६.१ कृषि	३६
२.६.२ पशुपालनको अवस्था	३७
२.६.३ खाद्यान्न आपूर्तिको अवस्था	३७
२.६.४ उद्योग तथा वाणिज्य	३७
२.६.५ पर्यटन क्षेत्रको अवस्था.....	३८
२.६.६ वित्तीय संस्थाहरू र सहकारी.....	३८
२.७ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था	३९
२.७.१ बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण.....	३९
२.७.२ यातायात तथा परिवहन सुविधाको अवस्था	३९
२.७.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	४०
२.७.४ सूचना तथा सञ्चारको पहुँच	४१
२.८ वन वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था.....	४१
२.८.१ वन वातावरण तथा प्राकृतिक प्रकोपको अवस्था.....	४१
२.८.२ भुसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन	४२
२.८.३ वातावरण व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन.....	४२
२.८.४ प्राकृतिक प्रकोप जोखिमका सम्भावित क्षेत्रहरू.....	४२
२.९ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था.....	४४
क) स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन	४४
ख) सङ्गठनात्मक विकास.....	४४
न्यायिक समिति:.....	४४
सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण	४४
सूचना प्रविधि तथा अभिलेखीकरण:	४४
नगर प्रहरी:.....	४५
परिच्छेद तीन	४६
नगरवासीको अपेक्षा र विद्यमान अवस्थाको विश्लेषण	४६
३.१ नगरपालिकाका प्रमुख समस्याहरू.....	४६
३.१.१ आर्थिक तथा वित्तीय विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू	४६
३.१.२ सामाजिक विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू.....	४७
३.१.३ भौतिक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू	४८
३.१.४ वातावरणीय तथा प्रकोप सम्बन्धी समस्याहरू	४८
३.१.५ सुशासन तथा संस्थागत विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू	४९
३.२ नगरपालिकाको सवलता, दुर्बलता, अवसर र चुनौतीको विश्लेषण	४९
३.३ जनसंख्याको प्रक्षेपण तथा विश्लेषण	५१
३.४ यातायात सुविधाहरूको विश्लेषण	५२

३.५ आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण.....	५३
३.६ प्रकोप तथा वातावरणीय अवस्थाको विश्लेषण.....	५३
३.७ प्रमुख परिसूचकहरूको प्रवृत्ति विश्लेषण.....	५४
३.७.१ भौतिक पूर्वाधार	५४
३.७.२ शैक्षिक स्थिति	५६
३.७.३ स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाको अवस्था	५७
३.७.४ प्राथमिकताका मुख्य विषयहरू	५७
परिच्छेद चार	५८
सोच, समग्र लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रम	५८
४.१ पृष्ठभूमि	५८
४.२ राष्ट्रिय पन्ध्रौ योजनाको सोच, लक्ष्य र रणनीतिहरू.....	५८
४.२.१ राष्ट्रिय सोच.....	५८
४.२.२ राष्ट्रिय दीर्घकालीन रणनीति.....	५८
४.३ कर्णाली प्रदेशको दीर्घकालीन सोच.....	५९
४.३.१ प्रदेशको दीर्घकालीन लक्ष्य.....	५९
४.४ मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, ध्येय, लक्ष्य तथा उद्देश्य.....	५९
४.४.१ मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच	५९
४.४.२ लक्ष्य.....	६०
४.४.३ उद्देश्यहरू.....	६०
४.४.४ समग्र रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	६१
४.५ राष्ट्रिय र प्रदेशका दीर्घकालीन अपेक्षित नतिजा/उपलब्धिहरू	६९
४.६ मुसिकोट नगरपालिकाका अपेक्षित नतिजा/उपलब्धिहरू.....	७०
४.७ आय-व्ययको प्रवृत्ति र प्रक्षेपण	७८
४.८ लगानीको स्रोत र व्यवस्था	८५
४.८.१ लगानीको आवश्यकता र स्रोत	८५
४.८.२ आन्तरिक स्रोतको व्यवस्था र परिचालन नीति.....	८६
४.८.३ अन्तर सरकारी स्रोत परिचालन	८६
४.८.४ जनसहभागिता परिचालन	८६
४.८.५ निजी तथा वित्तीय क्षेत्रको स्रोत परिचालन	८६
४.८.६ संघ संस्थाको स्रोत परिचालन	८७
४.८.७ अन्य स्रोत परिचालन	८७
४.८.८ स्रोत साधनको बाँडफाँट तथा परिचालनका आधारहरू	८७
४.९ सार्वजनिक खर्च र राजश्व परिचालन नीति:	८८
४.९.१ सार्वजनिक खर्च नीति	८८
४.९.२ राजश्व नीति	८८
४.१० निजी क्षेत्रको स्रोत परिचालन नीति.....	८८
४.११ सहकारी क्षेत्रको स्रोत परिचालन नीति	८८
४.१२ जनसहभागिता परिचालन नीति.....	८८
४.१३ संघ संस्थाको स्रोत परिचालन नीति	८८
परिच्छेद पाँच	८९
आर्थिक क्षेत्रगत विकास योजना	८९
पृष्ठभूमि	८९
५.१ कृषि.....	८९
५.२ पशुपंछी विकास	९०

समस्या र चुनौती.....	१०५
५.३ सिंचाई.....	११८
५.४ उद्योग तथा वाणिज्य.....	१३८
५.५ पर्यटन, सँस्कृति र सम्पदा	१४६
५.६ सार्वजनिक, निजी र सहकारी साभेदारी	१५९
५.७ श्रम तथा रोजगारी र मानव संसाधन विकास	१६७
परिच्छेद छ.....	१७७
सामाजिक क्षेत्र विकास योजना.....	१७७
पृष्ठभूमि	१७७
६.१ शिक्षा.....	१७७
६.२ स्वास्थ्य तथा पोषण.....	१९९
सम्भावना र अवसर.....	१९९
समस्या र चुनौतीहरू.....	१९९
६.३ खानेपानी तथा सरसफाइ	२१५
६.४ युवा तथा खेलकुद	२३३
६.५ कला तथा संस्कृति.....	२४५
६.६ लक्षित समूह विकास	२५४
परिच्छेद सात.....	२६६
पूर्वाधार क्षेत्र विकास योजना.....	२६६
पृष्ठभूमि	२६६
७.१ सडक, ढल तथा पुल पुलेसा.....	२६६
समस्या र चुनौती.....	२६७
लक्ष्य	२६७
उद्देश्य:.....	२६७
रणनीति तथा कार्यनीति:	२६७
७.२ उर्जा र संचार	३१५
७.३ भवन निर्माण, आवास तथा बस्ती विकास.....	३३०
सम्भावना र अवसर.....	३३०
समस्या र चुनौती.....	३३१
परिच्छेद आठ.....	३५१
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र विकास योजना.....	३५१
पृष्ठभूमि	३५१
८.१ वन तथा वातावरण.....	३५१
८.२ विपद् व्यवस्थाप.....	३७५
८.३ वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन	३८०
चुनौती तथा अवसर.....	३८१
लक्ष्य	३८१
परिच्छेद नौ.....	३९१
संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र विकास योजना.....	३९१
पृष्ठभूमि	३९१
९.१ संस्थागत क्षमता विकास योजना	३९१
९.२ मानव संसाधन विकास	३९९
९.३ सुशासन	४०५
परिच्छेद दश.....	४०९

योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	४०९
१०.१ तथ्याङ्क प्रणाली	४०९
१०.२ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	४१२
१०.३ आयोजना बैक	४१५
१०.४ तहगत सम्बन्ध तथा अन्तर सरकार समन्वय	४१७
१०.५ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	४१९
१०.६ जोखिम व्यवस्थापन	४२१
सन्दर्भ सामग्री	४२४

तालिका सूची

तालिका १: मुसिकोट नगरपालिकाको धरातलिय विभाजनको विवरण	१६
तालिका २: मुसिकोट नगरपालिकाको धरातलिय भिरालोपनको विवरण	१८
तालिका ३: मुसिकोट नगरपालिकाको औषत वार्षिक वर्षाको विवरण	२०
तालिका ४: मुसिकोट नगरपालिकाको पारिस्थिकीय चक्र विवरण	२३
तालिका ५: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको बनोट अनुसारको विवरण	२५
तालिका ६: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको अम्लियपनको विवरण	२६
तालिका ७: मुसिकोट नगरपालिकाको भू-उपयोगको स्थितिको विवरण	२८
तालिका ८: मुसिकोट नगरपालिकाको बसोवासको विवरण	३०
तालिका ९: नगरपालिकाको स्वास्थ्य अवस्थाको विवरण	३४
तालिका १०: नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवा प्रवाह	३४
तालिका ११: नगरपालिकाका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू	३८
तालिका १२: मुसिकोट नगरपालिकाको सडकका प्रकार	४०
तालिका १३: मुसिकोट नगरपालिकाका पहिरो जोखिमका वडागत सम्भावित क्षेत्रहरू	४३
तालिका १४: मुसिकोट नगरपालिकाको जनसंख्या वृद्धि तथा प्रक्षेपण	५१
तालिका १५: मुसिकोट नगरपालिकाको सडकको वर्तमान अवस्था सम्बन्धी विवरण	५२
तालिका १६: मुसिकोट नगरपालिकामा खानेपानी सुविधाको स्थिति	५५
तालिका १७: मुसिकोट नगरपालिकामा विद्युत् सुविधाको स्थिति	५६
तालिका १८: मुसिकोट नगरपालिकाको योजनाका प्राथमिकताका क्षेत्र	५७
तालिका १९ : राष्ट्रिय दीर्घकालीन लक्ष्य	५८
तालिका २०: प्रदेशको दीर्घकालीन लक्ष्य	५९
तालिका २१: मुसिकोट नगरपालिकाले निर्धारण गरेका सौच पुरा गर्ने प्रमुख आधारहरू	६०
तालिका २२: राष्ट्रिय र प्रदेशका दीर्घकालीन परिमाणत्मक लक्ष्यहरू	६९
तालिका २३: आर्थिक विकासको लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू	७०
तालिका २४: सामाजिक विकासका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू	७२
तालिका २५: शहरी तथा पूर्वाधार विकासका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू	७४
तालिका २६: विपद् व्यवस्थापन तथा वातावरण संरक्षणका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू	७५
तालिका २७: संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासनका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू	७६
तालिका २८: मुसिकोट नगरपालिकाको योजना अवधिको आय र लगानिको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. मा) आयका स्रोतहरू	७९
तालिका २९: मुसिकोट नगरपालिकाको योजना अवधिको व्ययको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. मा)	८३
तालिका ३०: आय प्रक्षेपण	८५

नक्सा सूची

नक्सा १: मुसिकोट नगरपालिकाको भौगोलिक तथा प्रशासनिक नक्सा	१५
नक्सा २: मुसिकोट नगरपालिकाको भू-बनोट	१६
नक्सा ३: मुसिकोट नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप	१८
नक्सा ४: मुसिकोट नगरपालिकाको औषत वार्षिक वर्षा	२०
नक्सा ५: मुसिकोट नगरपालिका जल प्रवाह प्रणाली	२२
नक्सा ६: मुसिकोट नगरपालिकाको पारिस्थिकीय चक्र	२३
नक्सा ७: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको बनोट	२४
नक्सा ८: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको अम्लिय अवस्था	२६
नक्सा ९: मुसिकोट नगरपालिकाको भू-उपयोग	२८
नक्सा १०: मुसिकोट नगरपालिकाको बसोबासको स्थिति	३०
नक्सा ११: मुसिकोट नगरपालिकाको सडक सञ्जाल	४०
नक्सा १२: मुसिकोट नगरपालिकाका पहिरो जोखिमका सम्भावित क्षेत्रहरू	४३

परिच्छेद एक आवधिक योजनाको परिचय र विधि

१.१ पृष्ठभूमि

मुसिकोट नगरपालिका रुकुम पश्चिम जिल्लाका छ वटा स्थानीय तह (तीन नगरपालिका र तीन गाउँपालिका) मध्ये एक हो। नेपालको कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत रुकुम (पश्चिम) जिल्लाको मध्ये भागमा अवस्थित मुसिकोट नगरपालिका पूर्वमा रुकुम (पूर्व) जिल्लाको सिस्ने गाउँपालिका, पश्चिममा सानीभेरी गाउँपालिका, उत्तरमा सानीभेरी नदी तथा सो भन्दा पारि बाँफिकोट गाउँपालिका र दक्षिणमा त्रिवेणी गाउँपालिकाले घेरीएको छ। भौगोलिक रूपमा रुकुम पश्चिमको कुल क्षेत्रफल १२१३.४९ वर्ग कि.मि. मध्ये १३६.०६ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलमा यो नगरपालिका फैलिएको छ। समथर फाँट, तुलनात्मक रूपमा होचा टाकुराहरू र भौतिक पूर्वाधारका हिसाबले अनुकूल मानिएको यो नगरपालिका जिल्लाका अन्य नगरपालिकाका तुलनामा सुगम तथा पहुँचमा रहेको छ। नेपालको संविधान २०७२ र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले प्रदान गरेको अधिकारभित्र रही नगरपालिकाको विकास र सम्वृद्धिको खाका आफै कोर्ने र निर्धारित खाका अनुसार योजनाबद्ध कार्यान्वयन गर्दै जनताको दिगो तथा उच्च जीवनस्तर हासिल गर्न स्थानीय सरकारको दायित्वलाई व्यवस्थित गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत आवधिक योजना तयार गरिएको छ। जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता र निगरानीमा सहभागितामूलक, समावेशी, समन्यायिक द्रुत आर्थिक तथा सामाजिक विकासको अल्पकालीन, मध्यकालीन र दीर्घकालीन दृष्टिकोण राख्दै विकासका उद्देश्यहरू, रणनीतिक कार्यक्रमहरू र आयोजनाहरूको छनौट गर्ने, कार्यान्वयनको कार्ययोजना र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको सुस्पष्ट ढाँचा र कार्यविधि प्रस्तुत गर्नु यस आवधिक योजनाको कार्यभार रहेको छ। यस योजनाले विकास निर्माण र सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई स्थानीय जनताको निकट पहुँचमा राखी उनीहरूको सम्वृद्धिको रेखा आफै कोर्ने सहभागितामूलक रणनीति अवलम्बन गरेको छ। कार्यान्वयन र मूल्यांकनमा समेत स्थानीय जनताको प्रत्यक्ष संलग्नता, दिगो विकासका लक्ष्य, संघीय, प्रादेशिक सरकारका नीति तथा कार्यक्रम, गैरसरकारी संघ संस्थाहरू तथा निजी क्षेत्रको क्रियाकलाप समेतलाई साभेदार क्रियाकलापका रूपमा ग्रहण गरी नगरपालिकालाई समन्वयात्मक भूमिका र विकासको केन्द्र (Center for Development) का रूपमा सुदृढ गर्ने अवधारणा राखेको छ।

नेपालको संविधानको सफल कार्यान्वयनका लागि नेपाल सरकारले लिएको “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” को सोचलाई साकार पार्न सबै तहका सरकारहरूको योजना चक्र प्रभावकारी हुन जरूरी छ। तसर्थ संविधानले स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रको प्राकृतिक तथा आर्थिक स्रोत संकलन तथा परिचालनका लागि जिम्मेवार बनाएको छ। यिनै जिम्मेवारीलाई पुरा गर्न स्थानीय तहले आ-आफ्नो क्षेत्रको समष्टिगत विकासका लागि आवधिक योजना बनाई कार्यान्वयन गर्न आवश्यक रहेको छ। जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन नगरपालिका भित्रका विकासका संभावनाहरूको आधार तथा नेपाल सरकारले आन्तरिकीकरणमा जोड दिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूलाई समेत आधार मानी विकासमा लगानीको अभिवृद्धि गर्नका लागि आगामी ५ वर्ष भित्र सामाजिक न्याय सहितको शिक्षित, स्वस्थ तथा समृद्ध र विभेद रहित समाजको निर्माण गर्न तथा उच्च आर्थिक वृद्धि गर्दै नगर बासीको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने लक्ष्य लिएको छ। नेपालको संविधान, संघ तथा प्रदेश सरकारका दीर्घकालीन सोचलाई आत्मसात गर्दै जनताको आवश्यकता, नगरपालिकाको क्षमता तथा स्थानीय यथार्थताका आधारमा नगरपालिका भित्रका जनताका आधारभूत र बदलिदो परिवेशका आवश्यकताहरूलाई मध्यनजर गर्दै समावेशी विकासको धारणालाई समेत ध्यानमा राखी मुसिकोट नगरपालिकाले यो आवधिक योजना २०८०/२०८१-२०८४/२०८५ तयार पारिएको छ।

१.२ आवधिक योजनाको अवधारणा

विकास योजना पूर्वनिर्धारित आर्थिक/सामाजिक उद्देश्य र लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न निर्धारित अधिकार प्राप्त निकायले आधिकारिक तथ्यहरूको व्यापक सर्वेक्षणका आधारमा व्यवस्थित रूपमा तयार गर्ने वैधानिक दस्तावेज (Document) हो। यसलाई कार्यक्रम वा क्रियाकलापहरूको प्रक्षेपित लक्ष्यहरू प्राप्त गर्ने प्रभावकारी कार्यान्वयनको मार्गदर्शन पनि भन्न सकिन्छ। आवधिक योजनालाई दीर्घकालीन योजनाको कार्यान्वयनको अल्पकालीन र मध्यमकालीन समयवद्ध खाका, विद्यमान श्रोतको उपयुक्त बाँडफाँड र क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनको चरणवद्ध कार्यक्रम भन्न सकिन्छ। स्थानीय निकायको आवधिक योजना भनेको जनताका विकासका चाहना र आकांक्षाहरूको सर्वेक्षणका आधारमा जनताकै प्रत्यक्ष सहभागिता र संलग्नतामा बनाइने तलबाट उठेको (Bottom up) ढाँचा, श्रोत साधनहरूको समयवद्ध र क्षेत्रगत बाँडफाँडका आधारमा पूर्व निर्धारित उद्देश्य र लक्ष्यहरूको प्राप्तिका लागि बनाइएका सुस्पष्ट, विशिष्ट कार्यक्रम र कार्ययोजनाहरूको खाका र रणनीतिको रूपमा बुझ्न सकिन्छ। यस्तो योजना प्रकृत्यामा सम्बद्ध जनता र समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता र साभेदारी, स्थानीय श्रोतहरू र संभावनाहरूको उपयोगबाट स्थानीय आवश्यकताहरूको परिपूर्ति तथा स्थानीय जनताको विकास निर्माणमा प्रत्यक्ष निगरानी, अनुगमन र मूल्यांकनको स्थानीय ढाँचा र जिम्मेवारीको बाँडफाँड महत्वपूर्ण हुन्छ।

केन्द्रीकृत योजना निर्माणको माथिबाट लादिएको (Top-down) प्रकृत्याभन्दा तलबाटै उठेका (Bottom-up) योजना निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्यांकनको वैकल्पिक प्रकृत्या राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय योजना र विकासका अनुभवहरूले सिद्ध गरेको जनमुखी प्रकृत्या हो। यसमा दिगो विकासका आधारभूत मान्यताहरू समेटिनुका साथै आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणीय र संस्थागत योजनाहरूको उपयुक्त सन्तुलन स्थापित गर्ने प्रयत्न हुन्छ। यस्तो योजनामा योजनाको प्रारम्भदेखि आवश्यकता पहिचान, दीर्घकालीन सोच, ध्येय तथा उद्देश्य तय गर्ने, योजना, कार्यक्रम र परियोजनाहरूको छनौट र प्राथमिकता निर्धारण, कार्यक्रम र आयोजनाको कार्यान्वयनका साथै स्थानीय मूल्य मान्यता र संस्कृतिको संरक्षण, श्रोत र साधनहरूको व्यवस्थापन, कार्यान्वयन प्रकृत्याको अनुगमन र मूल्यांकनमा स्थानीय जनताको सक्रिय सहभागिताको महत्वपूर्ण भूमिका हुने भएकाले यस्ता योजनाहरूमा आम जनसमुदायको अपनत्व र स्वामित्व स्थापित भै योजनावद्ध कार्यक्रमहरूको अधिकतम प्रतिफल प्राप्त हुने र त्यसबाट समयमै आयोजना तथा कार्यक्रमहरू सम्पन्न हुने कुराको सुनिश्चितता हुन्छ। यस्ता योजनाले आयोजना र कार्यक्रमहरूबाट प्राप्त हुने अपेक्षित प्रतिफलको वितरण समन्यायिक र दिगो समेत हुने विश्वास गरिन्छ।

१.३ आवधिक योजनाको नीति तथा वैधानिक प्रावधान

यो आवधिक योजना स्थानीय तहले आफ्नो संवैधानिक हैसियत र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ६, दफा २४ को व्यवस्थाअनुसार स्थानीय तहलाई प्रदान गरिएका अधिकारहरूको कार्यान्वयन गर्ने क्रममा तयार गरिएको हो। उक्त ऐनले निर्धारण गरेको क्षेत्राधिकार र त्यसले स्थानीय तहलाई आफ्नो क्षेत्रको विकास आफै गर्न सक्ने र त्यसका लागि वार्षिक, आवधिक र दीर्घकालीन योजना तथा कार्यक्रमहरू निर्माण गर्नुपर्ने प्रावधान बमोजिम राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार गरेको स्थानीय तहको दिग्दर्शन २०७८ ले दिएको आवधिक योजनाको ढाँचा र मुसिकोट नगरपालिकाको विनियोजित बजेट र कार्यनिर्देशन (TOR) को अधिनमा रहि सार्वजनिक खरिद नियमावली २०६४ को नियम ७२ बमोजिम प्रकृत्या पूरा गरी हेड लाइट प्रा.लि.लाई नियमानुसार परामर्शदाता नियुक्त गरी योजना निर्माण गर्ने जिम्मेवारी दिइएको थियो। सो जिम्मेवारी अनुसार परामर्शदाता संस्थालाई दिएको कार्यनिर्देशन (TOR) अनुसार व्यापक सर्वेक्षण र अन्तरक्रियाबाट सहभागितामूलक प्रकृत्या अवलम्बन गरी यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ। विभिन्न विषयगत समितिहरूसँग व्यापक छलफल गरी परामर्शदाता संस्थाले तयार गरेको यस योजनालाई

नगरपालिकाको निर्देशक समिति (Steering Committee) बाट पारित भए पछि नगरकार्यपालिकाले स्वीकृत गरी नगरसभाले अनुमोदन गरेपछि यो आवधिक योजना लागू हुनेछ । यो आवधिक योजना तयार गर्दा देहायवमोजिमका नीतिहरूलाई अवलम्बन गरिएको छ :

- राष्ट्रिय योजना आयोगको स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शनमा आधारित
- मुसिकोट नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमाको निर्दिष्ट कार्य निर्देशिका (Terms of Reference) मा आधारित,
- नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा प्राकृतिक स्रोतको विद्यमान अवस्थामा आधारित,
- जनताको आवश्यकता र आकांक्षाको संकलन र छलफलमा आधारित,
- नगरपालिकाको विगतको वित्तीय अवस्था र भविष्यको प्रक्षेपणमा आधारित,
- स्थानीय स्रोत, सामग्री र जनशक्तिको अधिकतम प्रयोग गर्ने सोंचमा आधारित,
- नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य र रणनीतिहरूमा आधारित,
- संघ र प्रदेशका योजना तथा कार्यक्रमहरूसँग तादात्म्यतामा आधारित,
- विकास योजनाहरूको क्षेत्रगत बाँडफाँड र सन्तुलनमा आधारित,
- समयवद्ध कार्यान्वयनको ढाँचा र लगानीको योजनामा आधारित र
- योजना र कार्यक्रम कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकनको सुस्पष्ट प्रणालीमा आधारित ।

१.४ संघ, प्रदेश र नगरपालिकाको आवधिक योजनासँग अन्तरसम्बन्ध

राज्यको पुर्नसंरचनासँगै संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारले आफ्नो आवश्यकतामा आधारित विकासका आवधिक योजनाहरू निर्माण गरी कार्यान्वयनका लागि नीति, कार्यक्रम र बजेटका माध्यमबाट समृद्धिको यात्रा तय गर्ने अधिकार रहेको छ । राष्ट्रको समग्र विकास एकल प्रयासबाट मात्र संभव नहुने भएकाले अन्तर सरकार सम्बन्ध र योजनाका माध्यमबाट एकतावद्ध ढंगले एउटै सोचाई राखेर गरिएको विकास प्रयासले सीमित स्रोत र साधनको एकीकृत ढंगले उपयोग गरी छोटो समयमा उपलब्धिमूलक प्रगति गर्नका लागि तीन वटै तहका सरकारहरूको विकास योजनाहरू एक अर्काका परिपुरक हुनु पर्दछ । तिनीहरू विचको सम्बन्ध र तादात्म्यता हुनुपर्ने आवश्यकतालाई यो आवधिक योजनामा पनि मध्यनजर गरिएको छ । खासगरी केन्द्रीय, प्रादेशिक र स्थानीय योजना र कार्यक्रमहरू परस्पर बाभिने, दोहोरिने संभावना र त्यसबाट कार्यान्वयनमा पैदा हुने जटिलतालाई योजना बनाउँदा विशेष हेक्का राखिएको छ । सुख र समृद्धि सबैको चाहना भएकाले संघीय सरकारले पन्ध्रौं योजनामा परिकल्पना गरेको “समृद्ध नेपाल र सुखी नेपाली” को नारालाई आफ्नो दीर्घकालीन सोचको रूपमा अगाडि सारेको छ र यही नारालाई एकाकार गर्दै कर्णाली प्रदेश सरकारले पनि आगामी वर्षहरूको विकासको सोच “समृद्ध कर्णाली, सुखारी कर्णालीबासी” को नारालाई विकास अभियानको रूपमा कायम गरेको छ । मुसिकोट नगरपालिकाको सोच र विकास अभियानलाई सोहि अनुकूल बनाइ तिनै तहका सरकारहरूको विकास अभियानलाई एकअर्काका पूरकका रूपमा अगाडि बढाउने गरी यो आवधिक योजना तयार गरिएको छ । केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारको सूचीलाई समेत मध्यनजर गरी तिनीहरूबाट निक्षेपित हुने अनुदान र राजश्व बाँडफाँडलाई यस आवधिक योजनाको वित्तीय योजना र क्षेत्रगत लगानी कार्यक्रम तय गर्दा विशेष ध्यान पुऱ्याइएको छ । साथै नेपालले राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा गरेका प्रतिवद्धता, राष्ट्रिय र प्रादेशिक विकास नीति र कार्यक्रमसँग यो आवधिक योजनालाई आवद्ध गरिएको छ ।

१.५ आवधिक योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरू

संविधानको अनुसूची ८ अन्तर्गत २२ एकल अधिकार र अनुसूची ९ अन्तर्गत प्रदेशसँगका साभा अधिकार स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरेको सन्दर्भमा यस आवधिक योजना तर्जुमाको मुख्य उद्देश्य मुसिकोट नगरपालिकाको विकासको दीर्घकालीन सोच बमोजिम क्षेत्रगत विकासको समग्र योजना र कार्यक्रमहरू तय गरी मुसिकोटवासी जनताको सम्बृद्धिलाई सुनिश्चित गर्नु रहेको छ। यसका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायबमोजिम रहेका छन् :

- नगरपालिका र यसका विभिन्न क्षेत्रभित्र उद्योग, व्यापार, कृषि, पशुपालन, पर्यटन, ऊर्जा र रोजगारी प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरू मार्फत आर्थिक गतिविधिमा विस्तार र विकास गर्न आर्थिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु।
- आवधिक योजनाका विभिन्न कार्यक्रमहरूको संचालनका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय श्रोत परिचालन र त्यसको क्षेत्रगत लगानी योजना प्रस्तुत गर्नु।
- पछौटे, विपन्न र सामाजिक हिसावले वञ्चितीकरणमा परेका क्षेत्र, वर्ग र लिङ्का जनताको शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकुद एवं मनोरञ्जनको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्न योजना तर्जुमा गर्नु।
- मुसिकोट नगरपालिकाका विद्यमान पूर्वाधारहरूको अधिकतम उपयोग गर्दै योजनावद्ध तवरले आर्थिक सामाजिक पूर्वाधारको दिगो विकास योजना तर्जुमा गर्नु।
- मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रको पर्यावरणीय सन्तुलन, वातावरण संरक्षण र व्यवस्थापन तथा संभावित विपद् व्यवस्थापनको योजना तर्जुमा गर्नु।
- नगरपालिकाको सांगठनिक स्वरूप, संस्थागत व्यवस्थापन, जनशक्ति व्यवस्थापन र असल शासनका कार्यक्रमहरू समेटिएको संस्थागत योजना प्रस्तुत गर्नु।
- नगरपालिकाको आवधिक योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनको कार्ययोजना निर्माण गर्नु।

१.६ आवधिक योजनाका क्षेत्र तथा सीमाहरू

१.६.१ योजनाका क्षेत्रहरू

राष्ट्रिय योजना आयोगले स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शनले निर्दिष्ट गरेको कार्य निर्देशन, मुसिकोट नगरपालिका र परामर्शदाता बीच भएको सम्झौताको परिधिभित्र रही यो आवधिक योजना तयार गरिएकोले तदनुरूप यस योजनामा निम्न लिखित क्षेत्रका योजनाहरू समेटिएका छन् :

क) मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारूप :

यस भित्र विकासको दीर्घकालीन सोच, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्यहरू र विकासका प्राथमिकताहरू साथै मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रका सवलता, दुर्बलता, संभावना र चुनौतीहरू समेत प्रस्तुत गरिएको छ।

ख) आर्थिक विकास योजना :

यस योजना अन्तर्गत कृषि, पशुपालन, बागवानी, जलस्रोतको उपयोग, वनमा आधारित आर्थिक क्रियाकलाप, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन, रोजगारी प्रवर्द्धन, गरिवी निवारण, घरेलु तथा साना उद्यम विकासका कार्यक्रम, वित्तीय क्षेत्र, एकल अधिकार अन्तर्गत सहकारी संस्था, स्थानीय बजार व्यवस्थापन (हाटबजार, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म), बेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन (रोजगार सूचना केन्द्र, वैदेशिक रोजगार), कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण जस्ता विषय क्षेत्र समेटिएका छन्।

ग) सामाजिक विकास :

यस योजना अन्तर्गत शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, भाषा संस्कृति, ललितकलाको संरक्षण र विकास, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्ग तथा असहाय भएका व्यक्ति र असक्तहरूको व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा

जातजातिगत समानता, वसाइसराई व्यवस्थापन, सार्वजनिक सम्पत्तिमा जनताको पहुँच, सामुदायिक स्रोत विकास, बालविकास, दलित तथा सीमान्तकृत समुदायको सामाजिक मूल प्रवाहीकरणमा सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरू, युवा तथा खेलकुद विकास, ऐतिहासिक स्थलको संरक्षण, खाद्य गुणस्तर, प्रदुषण, स्वास्थ्यजन्य फोहरमैला व्यवस्थापन, खेलकुद, पत्रपत्रिका, स्वास्थ्य (स्वास्थ्य संस्था दर्ता अनुमति, औषधीजन्य वनस्पति, औषधी खरिद, आकस्मिक सेवा), सामाजिक सुरक्षा तथा गरीबी निवारण (लक्षित समूह) जस्ता विषय क्षेत्र समेटिएका छन् ।

घ) भौतिक पूर्वाधार:

स्थानीय सडक, ग्रामीण सडक, कृषि सडक, साना सिंचाई तथा जलविद्युत् आयोजना, वैकल्पिक ऊर्जा, नदी नियन्त्रण, स्वच्छ खानेपानी, सुरक्षित आवास, सामाजिक पूर्वाधार (शिक्षा, स्वास्थ्य र सामुदायिक भवन) पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा औद्योगिक पूर्वाधारहरू: सडक तथा पुल, भोलुङ्गे पुल, भवन तथा शहरी विकास, सञ्चार, स्थानीयस्तरका विकास आयोजना तथा परियोजना र साभ्ता अधिकार अन्तर्गत: स्थानीय स्तरका पुरातत्व, प्राचीन स्मारक र संग्रहालय संरक्षण, सम्बर्द्धन र पुननिर्माण, न्यूनतम दररेट निर्धारण, भवन निर्माण इजाजत जस्ता भौतिक विकास योजना समेटिएको छ ।

ङ) वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन :

यस अन्तर्गत सरसफाइ, ठोस फोहोर व्यवस्थापन, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक वातावरणको संरक्षण, नदीजन्य कटान नियन्त्रण, भूक्षय नियन्त्रण, वन तथा वातावरणको संरक्षण, वन पैदवारको उपयोग र विकास प्रवर्द्धन, जलाधार संरक्षण, जल उपयोग, जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, खानी तथा खनिज पदार्थ संरक्षण, वन्यजन्तु, चराचुरूंगी, जैविक विविधता संरक्षण, विपद् व्यवस्थापन पर्यावरणीय (जलवायु) अनुकूलन कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् । जोखिमयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी भूकम्प, आगलागी, बाढी, पहिरो, सुख्खा खडेरी र महामारीजस्ता विपद्हरूको पूर्वतयारी, सूचना प्रणालीको विकास, विपद् पश्चात् उद्धार र पुनर्स्थापनाका कार्यक्रमहरू समावेश गरिएका छन् ।

च) वित्तीय व्यवस्थापन योजना :

यस योजना अन्तर्गत नगरपालिकाको आय-व्ययको विश्लेषणका आधारमा आगामी योजना अवधिको लागि आय र व्ययको प्रक्षेपण गरिनुका साथै नगरपालिकाको बजेटको क्षेत्रगत बाँडफाँड, आन्तरिक राजश्व वृद्धिका योजना, निजी र सहकारीको योगदान, अन्तर सरकारी वित्तीय बाँडफाँड र हस्तान्तरण, खर्चको बाँडफाँड र व्यवस्थापनको योजना समेटिएको छ ।

छ) संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह तथा सुशासन:

यस अन्तर्गत नगरपालिकाको सेवा प्रवाहको सहजता, स्वच्छ र प्रभावकारी सेवा, असल शासन प्रवर्द्धन, लेखा र अभिलेखहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन, स्थानीय स्रोत तथा साधनको प्रभावकारी उपयोग, अन्य संस्थाहरूसँगको साभ्केदारी र सञ्जाल (Networking), कर्मचारी र जनशक्ति व्यवस्थापन, अभिप्रेरणा र सुदृढीकरण, विकास प्रशासनको ढाँचा र कार्यविधिको विकास जस्ता कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् । वडा, नगरपालिका, प्रदेश र संघीय कार्यक्रमहरूसँग तादात्म्यता र जिम्मेवारी बाँडफाँड गरी कार्यक्रम कार्यान्वयनको ढाँचा प्रस्तुत गरिएको छ भने विकास निर्माण र नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरूको अनुगमन र मूल्यांकनको योजना समेटिएको छ ।

१.६.२ आवधिक योजनाका सीमा

प्रस्तुत आवधिक योजना तयार गर्दा निम्न लिखित सीमाहरूलाई मध्यनजर गरिएको छ :

- वडा भेलामा सहभागीहरूको विचार प्रतिनिधिमूलक रूपमा आवधिक योजनामा समावेश गरिएको ।
- स्रोत साधन र समयको सीमितताको कारणले वडाबासीहरूका सम्पूर्ण अपेक्षा र आकांक्षाहरू योजनामा समेटन नसकिएको ।
- यो आवधिक योजना मुसिकोट नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना भएकोले कतिपय द्वितीय स्रोतबाट प्राप्त हुनु पर्ने तथ्याङ्कहरू पर्याप्त रूपमा उपलब्ध हुन नसकेको ।
- नगरपालिकाका विभिन्न कार्यक्रमहरू दीर्घकालीन प्रकृतिका र विस्तृत परियोजना प्रतिवेदनको आवश्यकता पर्ने खालका भएकाले परियोजनागत विस्तृत लगानी योजना तयार गर्न तत्काल सम्भव नभएको ।

१.७ अध्ययन विधि

१.७.१ पूर्व अध्ययनहरूको पुनरावलोकन

पूर्व अध्ययनको क्रममा आवधिक योजनासँग सम्बन्धित मुसिकोट नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८, स्थानीय तहको आवधिक योजना तयारी निर्देशिका २०७८, पन्ध्रौं योजना, स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४, राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४, विद्यमान राष्ट्रिय, प्रादेशिक र स्थानीय विभिन्न नीतिहरू, भू-उपयोग नीति २०७२, विकास सहायता नीति, कृषि, सिंचाई, वन तथा वातावरण सम्बन्धी नीतिहरू, नगरपालिकाको आ.व. २०७८/२०७९ को नीति, कार्यक्रम तथा बजेट, नगरपालिकाको योजनाका मध्यावधिक समीक्षा २०७७ लगायतका दस्तावेज तथा जानकारी तथ्याङ्क तथा नक्साहरूको अध्ययन गरिएको छ । यसका अतिरिक्त मुसिकोट नगरपालिकामा हाल आवद्ध साविक गाउँ विकास समितिका सूचनाहरू अध्ययन गरिएको छ । मुख्य रूपमा मुसिकोट नगरपालिका र साविकका गाउँ विकास समितिहरूको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक, भौतिक तथा भौगोलिक अवस्थाको बारेमा वृहत अध्ययन गरिएको छ । साथै यो योजना तयार पार्दा मुसिकोट नगरपालिकाबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरू तथा प्रतिवेदनहरू संकलन गरी ती तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ । सूचना संकलनको क्रममा नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरू (साविकका गाउँ विकास समिति) बाट प्राप्त तथ्याङ्कहरू, ईन्टरनेटबाट प्राप्त सूचनाहरू तथा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई समेत प्रयोग गरिएको छ । मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रका विविध समस्याहरूका बारेमा विज्ञबाट प्रस्तुत लेख तथा अनुसन्धान प्रतिवेदनहरू समेत अध्ययन गरी समस्याहरूको पहिचान र समाधानका उपायहरूलाई योजनामा समावेश गरिएको छ । यो योजना निर्माणका क्रममा योजना निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कन सम्बन्धी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवमा आधारित प्रकाशित प्रतिवेदन, जर्नल, लेख र सन्दर्भ पुस्तकहरूको समेत सिंहावलोकन गरिएको छ ।

१.७.२ पूर्व योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी:

नगरपालिकाको सहमतिमा तयारी चरणका सिलसिलामा २०७९ फाल्गुन ४ र ५ गतेका दिन मुसिकोट नगरपालिकाका नगर प्रमुख श्री महेन्द्र के.सी. ज्यूको अध्यक्षतामा, नगर उपप्रमुख श्री विमल कुमार पुन, लगायत नगरकार्यपालिकाका सदस्यहरू र नगरपालिकाका शाखा प्रमुखहरू, समाजका प्रतिष्ठित समाजसेवी, बौद्धिक व्यक्तित्वहरू, विभिन्न संस्थाका प्रतिनिधिहरूसहित ८४ जनाको उपस्थितिमा दुई दिने कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरिएको थियो । उक्त कार्यशाला गोष्ठीमा नगरपालिकाको आवधिक योजना निर्माणका लागि विधि, प्रक्रिया, समय र सरोकारवालाहरूको भूमिका, आवधिक योजना निर्माण गर्दा आर्थिक, सामाजिक,

भौतिक, वन तथा वातावरण, सुशासन र संस्थागत विकास योजना निर्माणका सन्दर्भमा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरुका बारेमा छुटाछुटै विज्ञहरुमार्फत प्रस्तुतीकरण गरी सहभागीहरुसँग छलफल पश्चात निर्णय गरिएको थियो । गोष्ठीको दोस्रो दिन नगरपालिकाको सम्भावना, चुनौति, अवसर र समस्याहरुका विषयमा SWOT analysis गरिएको थियो । जसका आधारमा नगरपालिकाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रमहरु निर्धारण गरियो ।

१.७.३ आवधिक योजना तर्जुमाका लागि निर्देशक समिति तथा विषयगत उपसमिति गठन:

आवधिक योजना तर्जुमा तयार गर्ने सिलसिलामा नगरपालिकाका नगर प्रमुख श्री महेन्द्र के.सी. ज्यूको संयोजकत्वमा नगर उपप्रमुख श्री विमल कुमार पुन, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत विनाराम खड्का, वडा अध्यक्षहरु, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरु, नगरपालिकाको विकाससँग सम्बन्धित कार्यालयका प्रमुखहरु, गैर-सरकारी तथा अन्य संघ-संस्थाका प्रतिनिधिहरु, स्थानीय बुद्धिजीवी, दलित, पिछडिएका वर्ग, अपांग तथा महिला प्रतिनिधिहरु रहेको निर्देशक समिति गठन गरिएको थियो । नगरपालिकामा कायम रहेका आर्थिक विकास समिति, सामाजिक विकास समिति, पूर्वाधार विकास समिति, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति, संस्थागत विकास तथा वित्तीय व्यवस्थापन विकास समितिलाई आवधिक योजना तर्जुमाका विषयगत समितिसँग नगरपालिकामा गर्नुपर्ने विविध विषयगत योजना तथा कार्यक्रम र सो क्षेत्रमा कसरी विकासको खाका तयार गर्न सकिन्छ भन्ने विषयमा समेत विस्तृत छलफल गरिएको थियो । प्रत्येक विषयगत समितिसँग छलफल गरी छलफलको निचोडलाई आवधिक योजनामा समावेश गरिएको छ ।

योजनाका विषयगत समितिहरुलाई कायम राख्दै यो आवधिक योजना तर्जुमालाई सहजीकरण गर्न निम्न अनुसारको निर्देशक र संयोजन तथा सहजीकरण समिति गठन गरियो ।

अ) आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समिति

संयोजक:	नगरपालिकाका नगर प्रमुख
सदस्य:	नगरपालिकाका नगर उपप्रमुख
सदस्य:	१ देखि ११ सम्मका सम्पूर्ण वडा अध्यक्षहरु
सदस्य:	विभिन्न क्षेत्रको प्रतिनिधित्व गर्ने ३ जना प्रतिनिधि
सदस्य सचिव:	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

आ) योजना तर्जुमा संयोजन तथा सहजीकरण समिति

संयोजक:	नगरपालिका उपप्रमुख
सदस्य:	प्राविधिक शाखा प्रमुख
सदस्य:	शिक्षा शाखा प्रमुख
सदस्य:	कृषि शाखा प्रमुख
सदस्य:	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख
सदस्य:	लेखा शाखा प्रमुख
सदस्य:	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि शाखा प्रमुख
सदस्य सचिव:	योजना शाखा प्रमुख

१.७.४ तथ्याङ्क एवं सूचना संकलन:

प्रतिवेदन तयारीका क्रममा द्वितीय श्रोतबाट प्राप्त आधिकारिक सूचनाहरूलाई समावेश गरिएको छ । तत्कालीन रुकुम जिल्लाका विकास योजनाका प्रतिवेदनहरू (२०७० देखि २०७४ सम्म) समेतलाई पनि आधार तथ्याङ्क (Baseline data) को रूपमा लिइएको छ । यसका अतिरिक्त अन्य द्वितीय श्रोतहरू जस्तै अन्य नगरपालिका तथा नगरपालिकाका पूर्व आवधिक योजनाको अध्ययन समेत गरिएको छ । यसका साथै जिल्ला विकास समिति रुकुमका विभिन्न वर्षहरूका जिल्ला विकास योजना र मुसिकोट नगरपालिकाको आ.व. २०७४/०७५ देखि २०७९/०८० सम्मका नीति कार्यक्रम तथा बजेट र विकास योजना समेतलाई अध्ययन गरिएको छ । आवधिक योजना तर्जुमा गर्नको लागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू जस्तै : जनसंख्या, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, आर्थिक विकास, सामाजिक अवस्थालाई मुसिकोट नगरपालिकाको पार्श्वचित्र (Profile) बाट संकलन गरिएको छ । उक्त पार्श्वचित्रबाट नगरपालिकाको वडागत तथ्याङ्कका अलावा सडक, खानेपानी, विद्युत्, जलसम्पदा, जंगल, जमिन, आदिसँग सम्बन्धित सूचनाहरू प्राप्त गरी प्रयोग गरिएको छ । यसका साथै नगरपालिकामा वडास्तरीय भेला गरी गुणात्मक तथा मात्रात्मक सूचना समेत संकलन गरिएको छ । मुख्य सूचनादाता (Key informants) बाट प्राप्त सूचनाहरू, अभिमत र सुझावहरूलाई समेत प्रतिवेदन तयार गर्दा समावेश गरिएको छ ।

क) श्रोत व्यक्तिहरूसँगको छलफल

नगरपालिकाको आवधिक योजना तयार गर्ने सिलसिलामा मुसिकोट नगरपालिकासँग सम्बन्धित विभिन्न व्यक्तिहरूलाई श्रोत व्यक्तिहरूको रूपमा अर्न्तवार्ता लिइ सूचना संकलन गर्ने काम गरिएको छ । आवधिक योजना तर्जुमाको सिलसिलामा नगरपालिकाका विभिन्न क्षेत्रहरू रोजगारी, व्यवसाय, राजनीति र अध्यापन तथा प्राध्यापनमा संलग्न व्यक्तिहरूसँग छलफल गरिएको थियो । नेपाल सरकारका उच्च तहदेखि जिल्ला र नगरपालिका स्तरका कर्मचारी तथा केन्द्रीयदेखि स्थानीय स्तरका राजनीतिक नेतृत्वहरूसँग समेत छलफल गरेर उनीहरूको अनुभवजन्य रायसमेत संकलन गरिएको छ । यसरी स्रोत व्यक्तित्वहरूबाट प्राप्त सुझाव, अभिमत र सौचहरूले यो योजना निर्माणमा उल्लेख्य योगदान पुर्याएको छ ।

ख) वडास्तरीय वृहत भेला तथा अपेक्षा संकलन

नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्नको लागि निर्देशक समिति तथा विषयगत समिति गठन पश्चात् प्रत्येक वडामा वडा अध्यक्ष, निर्वाचित वडा समितिका सदस्यहरू र सरोकारवाला अन्य व्यक्तित्वहरू सहितको भेलामा विज्ञहरूले तयार पारेका प्रश्नावलीमा कार्यशाला गोष्ठी गरिएको थियो । यसबाट वडागत समस्या पहिचान गर्ने, वडास्तरका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्ने तथा समस्या न्यूनीकरणको लागि सुझावहरू संकलन गरिएको थियो । यसरी नै नगरपालिकाको क्षेत्रगत आधारमा २०७९ फाल्गुन ४ र ५ गतेसम्म सबै (११) वडामा वडागत रूपमा क्षेत्रगत प्रतिनिधिहरूको प्रतिनिधित्व हुने गरी छलफल तथा अन्तर्क्रियाबाट आवधिक योजनाका दीर्घकालीन सौच, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्य तथा कार्ययोजना निर्धारणमा राय संकलन गरी वडाका अपेक्षा पहिचान समेत गरिएको थियो । त्यसैगरी परामर्शदाताका प्राविधिक समूहहरूबाट विभिन्न समूह विभाजन गरी ती समूहमा सहजीकरण गरी चेक लिफ्टबाट आएका आवश्यकता तथा कार्यक्रमहरूको पुनः छलफल र विश्लेषण गरी प्राथमिकताका आधारमा आगामी ५ वर्षको योजनाको मार्गचित्र तयार गरिएको छ । यस मार्गचित्रलाई परामर्शदाताका विज्ञ टोलीबाट सोही क्षेत्रका स्थानीय बुद्धिजीवी, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि तथा विषयविज्ञहरूसँगको छलफलबाट कार्ययोजना प्रतिवेदनमाथि टिप्पणी सहित सुझाव समेत संकलन गरिएको थियो ।

ग) स्थलगत सर्वेक्षण तथा प्रमाणीकरण

परामर्शदाताका तर्फबाट खटिएका विषय विज्ञसहितको स्थलगत अध्ययन समूहले मुसिकोट नगरपालिकाका प्रत्येक वडा र टोलसमेत भ्रमण गरी स्थलगत सर्वेक्षण तथा अवलोकनको माध्यमबाट तथ्याङ्क संकलन गरेको

थियो । सबै वडाहरूमा वडा भेला गरी संकलित तथ्याङ्कहरू वडामा गठित सम्पर्क समितिसँगको छलफलबाट पुनः अध्यावधिक गरिएको थियो । नापी विभागबाट तयार गरिएको स्थलरूप नक्सालाई आधार नक्साको रूपमा लिई स्क्यान (Scan) गरी GIS Software बाट हालसम्मको स्थलगत सर्वेक्षण तथा अवलोकन पश्चात् स्रोत नक्साहरू तयार गरिएको छ । यस सन्दर्भमा मुख्य रूपमा नगरपालिकामा रहेका भौतिक पूर्वाधारहरू जस्तै : सडक, संचार, विद्युत्, खानेपानी आदिका सम्बन्धमा सर्वेक्षण, अवलोकन तथा स्थलगत जाँच गरी नक्शामा समेत अध्यावधिक गरिएको छ । यसरी विविध स्रोतबाट संकलित तथ्याङ्कबाट नगरपालिकाको विभिन्न स्रोत नक्साहरू समेत तयार गरिएको छ । वडा भेला मार्फत वडागत आवश्यकता तथा समस्याको पहिचान गरी प्रत्येक वडामा गठित वडा सम्पर्क समिति मार्फत प्राथमिकीकरण गरिएको छ । यही प्राथमिकता क्रमका आधारमा वडागत योजना तर्जुमा गरिएको छ भने रणनीतिक योजनाको लागि विषयगत समिति, विज्ञ तथा निर्देशक समितिमा विस्तृत छलफल गरिएको छ ।

घ) जिल्लास्तरीय सम्बन्धित निकायबाट तथ्याङ्क संकलन

जिल्ला स्थित कृषि, पशु, वन, शिक्षा, स्वास्थ्य, ऊर्जा आदिसँग सम्बन्धित विज्ञहरू तथा जनप्रतिनिधिहरू (स्थानीय, प्रदेश तथा संघीय) र राजनैतिक दलका प्रतिनिधि, शिक्षक, बुद्धिजीविहरू सँग व्यापक छलफल तथा अन्तर्क्रियाबाट सुभाव संकलन गर्नुका साथै आवधिक योजनाका दीर्घकालीन सोंच, ध्येय र लक्ष्यलाई अन्तिम रूप दिइएको छ ।

१.७.५ तथ्याङ्क विश्लेषण

नगरपालिकाको रणनीतिक योजना, कार्यक्रम तथा अल्पकालीन र दीर्घकालीन आयोजनाहरू छनौट गर्नको लागि तथ्याङ्क विश्लेषणको महत्वपूर्ण स्थान हुन्छ । आयोजना छनौटका लागि समष्टिगत विकासका चुनौती र सम्भावनाहरूको सन्दर्भमा प्राप्त तथ्याङ्क र सूचनाहरूलाई विस्तृत रूपमा विश्लेषण गरिएको छ । स्थलगत अध्ययन भ्रमण, वडा भेला, सामुहिक छलफल, अन्तर्क्रिया र विज्ञहरूको राय सुभावका साथै द्वितीय स्तरका तथ्याङ्कहरूको आधारमा तपशिल बमोजिम तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ ।

क) भौगोलिक अवस्थाको विश्लेषण :

मुसिकोट नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको विश्लेषण गर्ने क्रममा यसको भू-भौतिक अवस्था, क्षेत्र, अवस्थिति, भू-स्वरूप, नदीनाला, वातावरणीय अवस्था आदिको विश्लेषण गरिएको छ । यसैगरी भौगोलिक अवस्थाको परिणाम स्वरूप उत्पन्न सम्भावना र चुनौतीहरूलाई पनि विश्लेषण गरिएको छ । साथै विश्लेषण गर्ने क्रममा भौगोलिक अवस्थितिले विकासमा पारेको चुनौती, वास्तविकता समेतलाई कसरी योजनागत हिसाबमा समेट्न सकिन्छ, कुन कुन क्षेत्रगत योजनालाई प्राथमिकता दिई विकास आयोजनाहरू सञ्चालन गरिनुपर्दछ भन्ने कुरालाई ख्याल गरिएको छ । यसले गर्दा क्षेत्रगत विशिष्टताका आयोजनाहरू तथा रणनीतिक दीर्घकालीन आयोजनाहरूको छनौटमा समेत मद्दत पुगेको छ ।

ख) सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्थाको विश्लेषण:

जनसंख्याको बनावट, जनसंख्या वृद्धि, भाषा, धर्म संस्कृति, रीतिरिवाज, परम्परा, बसाइँसराइ, जनसंख्याको प्रक्षेपण आदि सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यी तथ्याङ्कले भविष्यमा नगरपालिकाका कार्य कस्तो किसिमको रूपमा विकास गराउने भन्ने कुराको मूल्याङ्कन र प्रक्षेपण गर्न मद्दत पुग्नेछ । त्यसैगरी अध्ययन क्षेत्रको सामाजिक अवस्था थाहा पाउनका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, सुरक्षा, वातावरणीय अवस्था आदिको विश्लेषण गरिएको छ । यसैगरी भविष्यको लागि विकास निर्माणमा प्राथमिकता दिनुपर्ने क्षेत्र, सामाजिक रूपमा समावेशीकरणको सिद्धान्त अवलम्बन गर्नु पर्ने पक्षहरू, शिक्षा, स्वास्थ्य र सामाजिक पूर्वाधारमा गर्नुपर्ने लगानी जस्ता विषयमा समेत यसले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने छ ।

ग) आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण:

आवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा नगरपालिकाको विद्यमान आर्थिक अवस्था र भविष्यको आर्थिक अवस्थाको प्रकृतिलाई समेत विश्लेषण गरिएको छ । नगरपालिकाको भविष्यमा कस्तो र कुन रूपमा विकास गर्ने, मुख्य आर्थिक गतिविधि के हुने ? यस्ता आर्थिक गतिविधिबाट नगरपालिकाको विकासको लागि कस्तो फाइदा पुग्ने ? भन्ने सन्दर्भमा लेखाजोखा गरिएको छ । मानव बस्तीलाई भविष्यमा कति क्षेत्रमा विस्तार गर्न सकिने, कुन क्षेत्रमा विस्तार गर्न सकिने, छरिएर रहेको कुन कुन बस्तीलाई कहाँ र कसरी एकीकृत गर्ने साथै कस्तो प्रकारको आर्थिक क्रियाकलापमा ध्यान केन्द्रित गर्ने भन्ने विषयमा विश्लेषण गरिएको छ । दिगो योजनाका लागि नगरपालिकाले खेलेको भूमिका, आर्थिक आम्दानीका स्रोतहरू, बसाँइसराईको प्रभाव आदि कुराहरूमा समेत समीक्षा गरिएको छ । यसका साथै नगरपालिकाको विगत ५ वर्षको आय व्यय अभिलेखको आधारमा आगामी ५ वर्षको आम्दानीलाई प्रक्षेपण गरी सोको आधारमा आगामी ५ वर्षको नगरपालिकाको व्ययको योजना तयार गरी नगरपालिकाको आयोजना छनौट तथा योजना तर्जुमामा समेत यसको विश्लेषण गरिएको छ ।

घ) भौतिक र वातावरणीय अवस्थाको विश्लेषण:

भौतिक विकासका पूर्वाधार मध्ये सडक तथा ढल, यातायात, सञ्चार, नदी नियन्त्रण, पिउनेपानीको उपलब्धता, विद्युत् आदिको अवस्थाको अध्ययन तथा विश्लेषण गरिएको छ । नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रको व्यवस्थित विकास गर्न आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधारहरूको विकासमा जोड दिनु पर्दछ । यस क्रममा दिगो विकास र विस्तारको लागि वातावरणीय पक्षको पनि अध्ययन गरिएको छ । विद्यमान वातावरणीय अवस्थालाई विशेष ध्यान दिई वातावरणीय व्यवस्थापनमा खास गरी भू-क्षय, नदीखोला नियन्त्रण तथा प्रदूषण, जलवायु परिवर्तन, फोहरमैला व्यवस्थापन आदिको अध्ययन तथा त्यसको समाधानका लागि विभिन्न विषयमा विश्लेषण गरिएको छ ।

ङ) संस्थागत विकासको विश्लेषण:

यस अन्तर्गत नगरपालिकाको सेवा प्रवाहको सहजता, स्वच्छ र प्रभावकारी सेवा, असल शासन प्रवर्द्धन, लेखा र अभिलेखहरूको प्रभावकारी व्यवस्थापन, स्थानीय स्रोत तथा साधनको प्रभावकारी उपयोग, अन्य संस्थाहरूसँगको साभेदारी र सञ्जाल (Networking), कर्मचारी र जनशक्ति व्यवस्थापन, अभिप्रेरणा र सुदृढीकरण, विकास प्रशासनको ढाँचा र कार्यविधिको विकास आदिको अध्ययन तथा त्यसको समाधानका लागि विभिन्न विषयमा विश्लेषण गरिएको छ ।

१.८ योजना तर्जुमाको प्रकृया

क) मुसिकोट नगरपालिकाको अग्रणी क्षेत्र पहिचान र विश्लेषण

प्रत्येक नगर वा सहरको भविष्यमा हुने विकासका आ-आफ्नै विशेष सम्भावनाहरू हुन्छन् र यिनै सम्भावनाहरूले बस्तीहरूको विकासको खाका कोर्ने गरेको हुन्छ । यही विशेष सम्भावनालाई अग्रणी क्षेत्र भनिन्छ, जुन उक्त क्षेत्रको विकासका लागि महत्वपूर्ण हुन्छ साथै बस्तीको विकास र विस्तारलाई निर्देशित गर्दछ । आवधिक योजना तयारीको सन्दर्भमा बस्तीको सम्भावित विस्तार र विकासका लागि मुसिकोट नगरपालिकाका अग्रणी क्षेत्रको पहिचान गरिएको छ । मुसिकोट नगरपालिकाको मुख्य अग्रणी क्षेत्रहरूमा: कृषि, जलस्रोत, पूर्वाधार, सामाजिक विकास, उद्योग, पर्यटन, वातावरण तथा आर्थिक क्रियाकलाप रहेका छन् । तसर्थ यसै दृष्टिकोणमा नगरपालिकाको अग्रणी क्षेत्र पहिचान गरिएको छ र सोही आधारमा योजनाहरू समेत तयार पारिएको छ ।

ख) अपेक्षा पहिचान

विकास योजना तर्जुमा र विकास निर्माणको क्रममा समस्याहरूलाई पहिचान गर्दै क्रमबद्ध रूपमा विश्लेषण गरिएको छ । मुसिकोट नगरपालिकाको समस्या पहिचान गर्दा स्थलगत अध्ययनका क्रममा बस्तीहरूमा देखिएका मुख्य समस्याहरू अवलोकन तथा मुख्य सूचनादाताहरूको छलफलबाट जानकारी प्राप्त गरिएको छ । छलफल तथा अन्तर्क्रियाको क्रममा नगरपालिकाका प्रतिनिधिहरू, विज्ञ समूहहरू लगायत अन्य निकायका प्रतिनिधिहरू तथा स्थानीय तहका विभिन्न पेशा, वर्ग र समूहहरूसँग आबद्ध विद्वान, समाजसेवी, शिक्षक, सामाजिक कार्यकर्ता, महिला, सम्बन्धित क्षेत्रका सर्वसाधारणहरूसँग बैठक आयोजना गरी मुख्य समस्याहरू पहिचान गरिएको छ । यस्तो सहभागितामूलक छलफलमा धेरै भन्दा धेरै मानिसको सहभागिता गराउने प्रयास गरिएको थियो । यसले गर्दा वास्तविक आवश्यकता पहिचान सहित योजना तर्जुमा गर्न सहयोग पुगेको महशुस गरिएको छ । यस्तो छलफलबाट एकातिर सम्बन्धित क्षेत्रको प्रमुख समस्या पहिचान गर्न मद्दत पुग्यो भने अर्कोतिर नगरपालिकाका सम्भावना समेत पहिल्याउन सहयोग पुगेको छ । अपेक्षा पहिचान गर्दा वडागत तहमा देखिएका मुख्य समस्याहरू समेत पहिचान गरिएको थियो । यसले वडागत आयोजना तथा रणनीतिक योजना तर्जुमामा महत्वपूर्ण सहयोग पुगी नगरपालिकाको ५ वर्षे आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा प्राथमिकीकरण गर्न तथा अग्रणी क्षेत्र सहितको कार्ययोजना बनाउन समेत विशेष सहयोग पुगेको छ ।

ग) रणनीतिक योजना तयारी

रणनीतिक योजनाहरूले नगरपालिकाको दीर्घकालीन समस्या समाधान गर्न मद्दत पुऱ्याउँछ, भने यसैका आधारमा नगरपालिकालाई भविष्यमा कुन दिशातर्फ विस्तार र विकास गर्न सकिन्छ, भन्ने कुराको निर्धारण गर्दछ । तसर्थ रणनीतिक योजनाले नगरपालिकाको अग्रणी स्रोतहरूको आधारमा योजना तर्जुमा गर्न सहयोग पुऱ्याउदछ, भने भू-उपयोग नीतिलाई कार्यान्वयन गरी भविष्यको विकासलाई मार्ग निर्देश गर्न सहयोग गर्दछ । दीर्घकालीन रूपमा नगरपालिकाको विकासको लागि दीर्घकालीन रणनीतिक योजनाको आवश्यकता पर्दछ, जसले नगरपालिकाको समस्या समाधान तथा विद्यमान मुख्य सम्भावनालाई सम्बोधन गर्न सक्दछ । त्यसैले यस अन्तर्गत नगरपालिकाको दीर्घकालीन विकासको लागि स्थानीय, प्रादेशिक तथा राष्ट्रिय महत्व भएका रणनीतिक योजनाहरू प्रस्ताव गरिएको छ । उक्त योजना अनुसारको विकास योजना सञ्चालन गरिने कार्ययोजनाहरू प्रस्ताव गरिएको छ । नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण गरी सोही अनुसार क्षेत्रगत योजना तर्जुमा गरी मुख्य आयोजनाहरूलाई तर्कबद्ध प्रणाली (Logical Framework Analysis) मा समेत राखिएको छ । यस्ता योजना र कार्यक्रमहरूलाई स्थानीय तहका प्रमुख लगानीकर्ताहरू, छिमेकी नगरपालिका तथा गाउँपालिकासँग सम्बन्धित वाणिज्य संघसंस्थाहरू, सम्बन्धित सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरू र स्थानीय राजनैतिक दलहरूसँग छलफल गरी अन्तिम निर्णयमा पुगिएको छ, भने उनीहरूको भूमिका र योगदानमा समेत जोड दिइएको छ । यी रणनीतिक योजनाहरूले विद्यमान समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्नुका साथै भविष्यमा अग्रणी क्षेत्रहरूलाई ग्रहण गर्दै निरन्तर रूपमा विकास दिगो भै अघि बढाउन मद्दत गर्ने छ । नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोचले निर्धारण गरेको लक्ष्य हाँसिल गर्न समेत मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

घ) नक्सांकन तथा विश्लेषण

यस कार्यमा नक्सा तयारी र अद्यावधिकलाई विशेष प्राथमिकता दिई नक्साङ्कनको कार्य सम्पन्न गरिएको छ । नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधारहरू जस्तै सडक, ढल, खानेपानी, विद्युत्, संचार लगायत पूर्वाधारहरू नक्साङ्कनद्वारा प्रस्तुत गरिएको छ, भने सामाजिक पूर्वाधारहरू जस्तै शिक्षा, स्वास्थ्य, खेलकुद, धार्मिक मठमन्दिर लगायतलाई नक्सांकन गरिएको छ । साथै भौगोलिक तथा प्राकृतिक स्रोतहरूको पहिचानको नक्सांकन र वर्तमान भू-उपयोगको स्थिति र प्रस्तावित भू-उपयोगको समेत नक्सांकन सहितको विश्लेषण गरिएको छ । नक्सांकन कार्य गर्दा सर्वे विभागको टोपोसिट, Landsat Image 2022 का तस्वीरहरू, Google

Earth Pro, Open street map बाट तथ्याङ्क प्राप्त गरिएको छ । उक्त तथ्याङ्कलाई GIS Software प्रयोगबाट तथ्याङ्क विश्लेषण गरी निम्नानुसारका नक्सा तयार गरिएको छ:

- राजनैतिक तथा प्रशासनिक नक्साङ्कन
- भूचित्र नक्साङ्कन
- नदी प्रवाह प्रणाली नक्साङ्कन
- जलाधार प्रणाली नक्साङ्कन
- जनघनत्व नक्साङ्कन
- सडक पहुँचको नक्साङ्कन
- वर्तमान तथा प्रस्तावित भू-उपयोग नक्साङ्कन
- वनस्पति तथा पर्यावरणीय नक्साङ्कन
- माटो तथा खनिजको नक्साङ्कन
- प्राकृतिक प्रकोप जोखिमका सम्भावित क्षेत्रहरूको पहिचान र नक्साङ्कन

ड) विषयगत विकास योजनाहरूको तर्जुमा

विकास योजना भनेको अर्थतन्त्रको सबै विषयगत वा क्षेत्रगत योजनाहरूको समग्रता हो । यस अन्तर्गत भौतिक विकास, आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, वातावरण संरक्षण र व्यवस्थापन, विपद् तथा प्रकोप व्यवस्थापन, संस्थागत विकास र वित्तीय विकास योजनाहरू समेटिएका हुन्छन् । नगरपालिकाको यस आवधिक योजनामा उपरोक्त सबै क्षेत्रगत योजनाहरूलाई वस्तुगत रूपमा विश्लेषण गरी ५ वर्षका लागि विभिन्न लक्ष्यहरू राखी कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएको छ । सबै योजनाहरूको कार्यक्रमका उपलब्धिका सूचकहरू, आधारहरू र मान्यताहरू समेटेर तर्कवद्ध ढाँचामा सबै विषयगत योजनाहरू निर्धारण गरिएको छ ।

च) योजना कार्यान्वयन रणनीति

योजना तर्जुमा जति महत्वपूर्ण छ, त्यत्तिकै कार्यान्वयन रणनीति पनि महत्वपूर्ण मानिन्छ । प्रायः योजनाहरू बनाइन्छन् तर सही रूपमा कार्यान्वयन हुन नसकेको परिप्रेक्ष्यमा कार्यान्वयन र अनुगमन पक्ष बलियो बनाउनु जरूरी हुन्छ । नगरपालिकाको आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूलाई सजग गराउँदै सम्बद्ध निकायहरूलाई सक्रिय बनाउनु पर्दछ । यसका लागि सबै सरोकारवाला निकायसँग अन्तर्क्रिया गरी कार्यान्वयनमा संलग्न गराउन जोड दिनु पर्दछ भने आयोजनाको लगानीका लागि बहुपक्षीय छलफल गरी बहुक्षेत्रगत लगानी योजनालाई समेत यस योजनामा समावेश गरिएको छ । यस्ता बहुक्षेत्रगत लगानी कार्ययोजनाले कुन निकायले कुन वर्ष कति लगानी गर्ने भन्ने कुराको समेत जानकारी दिन्छ भने सम्बद्ध निकायलाई बढी उत्तरदायी बनाउन मद्दत गर्दछ ।

१.९ प्रारम्भिक मस्यौदा योजना लेखन, प्रस्तुति तथा छलफल

नगरकार्यपालिकाको मिति २०८०/०२/१९ र २० गते नगरपालिकाको हलमा बसेको मुसिकोट नगरपालिका सभाका पदाधिकारी तथा सदस्य र पालिकाका विषयगत शाखाका प्रमुखहरूको उपस्थितिमा हेड लाइट प्रा.लिको तर्फबाट आवधिक योजनाको मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुत गरी नगरसभाका सदस्यहरूबाट राय, सुझाव संकलन समेत गरिएको थियो । प्रस्तुतीकरणका क्रममा सहभागीहरूबाट आएका सुझावहरूलाई समेत संकलन गरिएको थियो । प्राप्त राय तथा सुझावहरूलाई मस्यौदा प्रतिवेदनमा समावेश गरिएको छ । नगरपालिका विषयगत समितिका सदस्यहरू, राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, विभिन्न कार्यालयका विज्ञहरूको अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतीबाट प्राप्त सुझावहरूलाई समेत समावेश गरी परिमार्जित

मस्यौदा प्रतिवेदन मिति २०८० जेठ २० गते नगरपालिका कार्यसमिति समक्ष प्रस्तुत गरिएको थियो उक्त प्रस्तुतीकरणमा प्राप्त सुझावहरूलाई समावेश गरी योजनाको अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.१० आवधिक योजनाको अन्तिम प्रतिवेदन प्रस्तुति :

विभिन्न अन्तर्क्रिया तथा छलफल कार्यक्रमबाट प्राप्त सुझावहरूलाई पुनः आवधिक योजनामा समावेश गरी मुसिकोट नगरपालिकाको पाँच वर्षे आवधिक विकास योजना (२०८०/०८१ देखि २०८४/०८५) अन्तिम प्रतिवेदन २०८० असार ५ गते नगरपालिकाको कार्यालय नगर सभा हलमा प्रस्तुत गरी अनुमोदनका लागि नगरसभा समक्ष पेश गरिएकोमा सभाले सर्वसम्मत अनुमोदन गरी पारित गरेको छ ।

१.११ प्रतिवेदनको संगठन

यस आवधिक योजनाको प्रतिवेदनलाई दश भागमा विभाजन गरिएको छ । पहिलो भागमा आवधिक योजनाको परिचय र विधिलाई समावेश गरिएको छ । दोस्रो भागमा नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण, तेस्रो भागमा नगरवासीको अपेक्षा र विद्यमान अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी चौथो भागमा नगरपालिकाको सोच, समग्र लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र परिमाणात्मक लक्ष्यहरू समावेश गरिएको छ । पाचौं भागमा आर्थिक क्षेत्रगत विकास योजना, छैटौं भागमा पालिकाको सामाजिक विकास योजना, सातौं भागमा भौतिक विकास योजना, आठौं भागमा वन तथा वातावरण संरक्षण र विपद् व्यवस्थापन तथा दिगो विकास योजना, नवौं भागमा संस्थागत विकास योजना र वित्तीय विकास योजना, दशौं भागमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई समेटिएका छन् ।

परिच्छेद दुई

मुसिकोट नगरपालिकाको विद्यमान स्थिति

२.१. परिचय

ऐतिहासिक रूपमा बहादुर शाहको नायवी तथा रणबहादुर शाहको शासनकालमा बाईसे राज्यहरू: रूकुमकोट, मुसिकोट, गोतामकोट, आठविसकोट, बाँफिकोट, कोटजहारी नेपाल अधिराज्यमा गाभिएको पाइन्छ। वि.स.२०१८ सालमा देशलाई १४ अञ्चल ७५ जिल्लामा विभाजित गरिए पछि राप्ती अञ्चलको रूकुम जिल्लाको रूपमा यस जिल्लाले मान्यता पाएको अवस्थामा मुसिकोट क्षेत्र पनि यसै जिल्लामा रहन गएको थियो। त्यस बेला यस रूकुम जिल्लाको सदरमुकाम अग्ला पर्वतहरूको सानो खोचमा रहेको रूकुमकोटमा रहेको थियो। वि.स.२०३० सालमा रूकुम जिल्लाको जिल्ला सदरमुकाम जुम्लीखलंगामा सारिए पछि यस स्थानलाई मुसिकोट खलंगा भन्न थालिएको थियो। मुसिकोट नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमी मुसिकोट दरवार (मुसिकोट मन्दिरको रूपमा रहेको) सँग पनि जोडेर हेर्न सकिन्छ। मध्यकालमा मुसिकोट राज्यका कुनै राजाले मुसीना मगरेकी सुसारे पात्रलाई त्यस क्षेत्रमा बसोबास गराएसँगै यस स्थानको नाम मुसिकोट रहन गएको किम्बदन्ती समेत सुन्न पाइन्छ। हाल मुसिकोट नगरपालिकाको वडा नं.४ मा भएको मुसिकोट दरवारमा भएको मुसीको प्रतीमा रहेको कारण पनि यो स्थान उनै मुसी नामकी सुसारेको नामबाट रहन गएको अनुमान लगाउन सकिन्छ। यसका साथै तत्कालीन जुम्लाका राजा मेदिनी वर्माले आफ्ना माइला भाइ पिताम्बरलाई रूकुमको राज्य दिएकाले हालको सदरमुकाम मुसिकोट खलंगालाई त्यति बेला जुम्ली खलंगासमेत भनेर चिन्ने गरिन्थ्यो।

नेपालको कर्णाली प्रदेश अन्तर्गत रूकुम (पश्चिम) जिल्लाको मध्ये भागमा अवस्थित मुसिकोट नगरपालिका पूर्वमा रूकुम (पूर्व) जिल्लाको सिस्ने गाउँपालिका, पश्चिममा सानीभेरी गाउँपालिका, उत्तरमा सानीभेरी नदी तथा सो भन्दा पारि बाँफिकोट गाउँपालिका र दक्षिणमा त्रिवेणी गाउँपालिकाले घेरिएको छ। वि.स. २०७० भन्दा अघि रूकुम खलंगा गा.वि.स. मात्र रहेको जिल्लाको सदरमुकाम वि.स.२०७० सालमा साविकको साँख तथा खलंगा गा.वि.स. लाइ गाभेर मुसिकोट नगरपालिकाको स्थापना गरिएको थियो भने वि.स. २०७४ सालको राजपत्रबाट साविकको मुसिकोट नगरपालिका (साँख र मुसिकोट गा.वि.स. सहितको), छिवाग गा.वि.स., भलाक्चा गा.वि.स., चौखाबाग गा.वि.स. र स्यालापाखा गा.वि.स.का २ वटा वडा (वडा नं. ३ र ४) सहित मुसिकोट नगरपालिकाको क्षेत्र निर्धारण गरिएको छ।

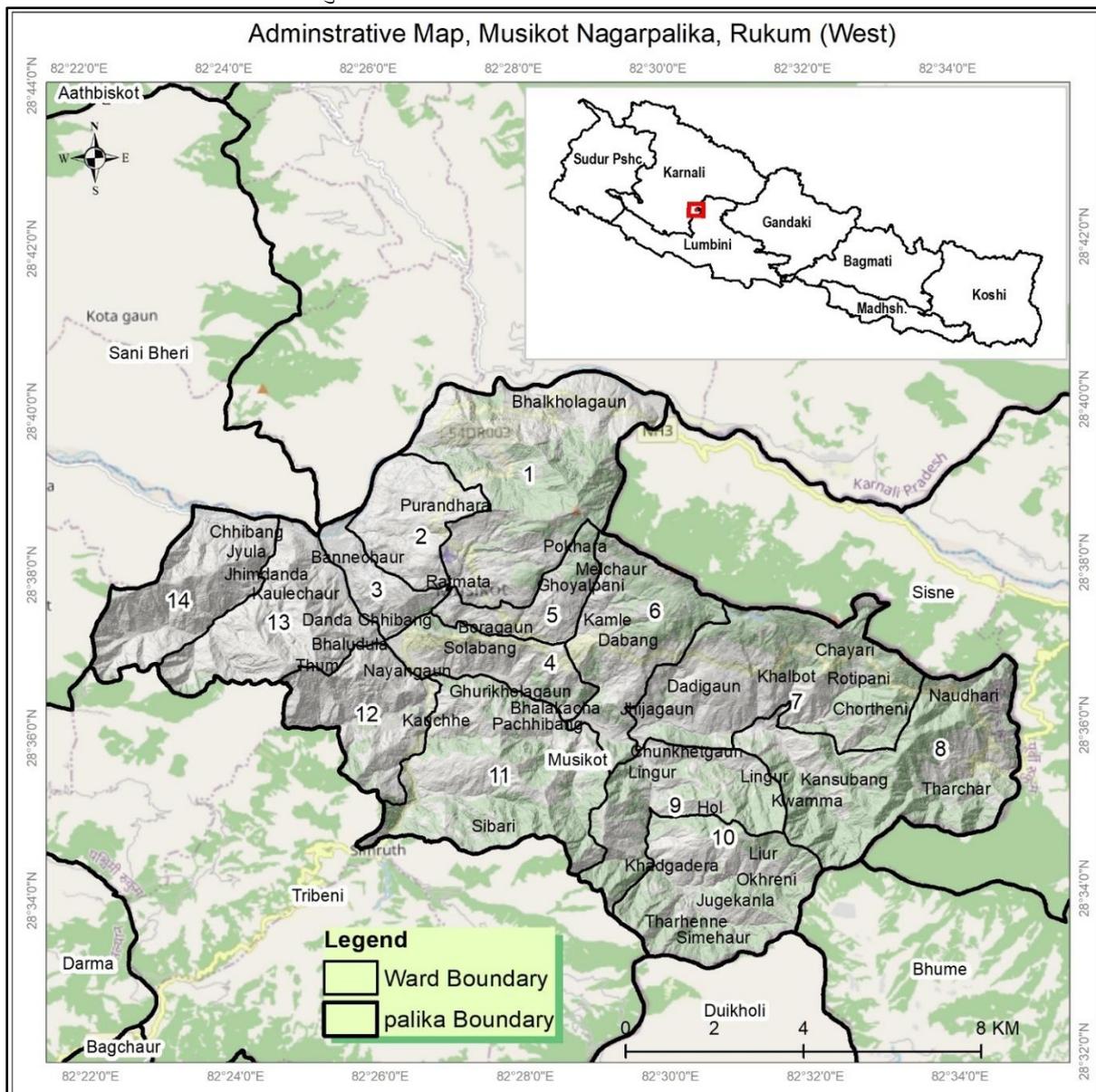
२.२ भौगोलिक स्थिति

२.२.१ अवस्थिति

मुसिकोट नगरपालिकाको पूर्वमा सिस्ने र भूमे गाउँपालिका, पश्चिममा सानीभेरी गाउँपालिका, उत्तरमा बाँफिकोट गाउँपालिका र दक्षिणमा त्रिवेणी गाउँपालिका र रोल्पा जिल्ला पर्दछन्। भौगोलिक रूपमा जन्तीवस्ने लेकदेखि माछिमी ज्युलाहुँदै सानीभेरी गाउँपालिकाको सिमानासम्म फैलिएको मुसिकोट नगरपालिकाको जम्मा क्षेत्रफल १३६.०६ वर्ग कि.मि. अर्थात १३६०० हेक्टर जमिन ओगटेको छ जुन रूकुम पश्चिम जिल्लाको जम्मा क्षेत्रफल १२१३४९ वर्ग किमीको भण्डै २१ प्रतिशत हुन आउँछ। यो पालिका भौगोलिक हिसाबले जिल्लाका अन्य पालिका भन्दा तुलनात्मक रूपमा सुगम मानिन्छ। सडक तथा हवाई यातायातको पहुँचका कारण पनि यो पालिका सुगम रहेको छ। संघीय राजधानी काठमाडौँबाट लगभग ६०० किमी उत्तर पश्चिम र कर्णाली प्रदेशको राजधानी वीरेन्द्रनगरदेखि १७५ किमी पूर्व तर्फ रहेको छ। समुन्द्र सतहदेखि ८२० मिटरदेखि २८५० मिटर सम्मको उचाईमा रहेको मुसिकोट नगरपालिका रूकुम जिल्लाको सदरमुकाम समेत हो। यो

नगरपालिका भौगोलिक रूपमा पूर्वमा २८.६३ डिग्री (२८.६३°) उत्तरी अक्षांश र ८२.४९ डिग्री (८२.४९°) पूर्वी देशान्तरमा रहेको छ ।

नक्सा १: मुसिकोट नगरपालिकाको भौगोलिक तथा प्रशासनिक नक्सा

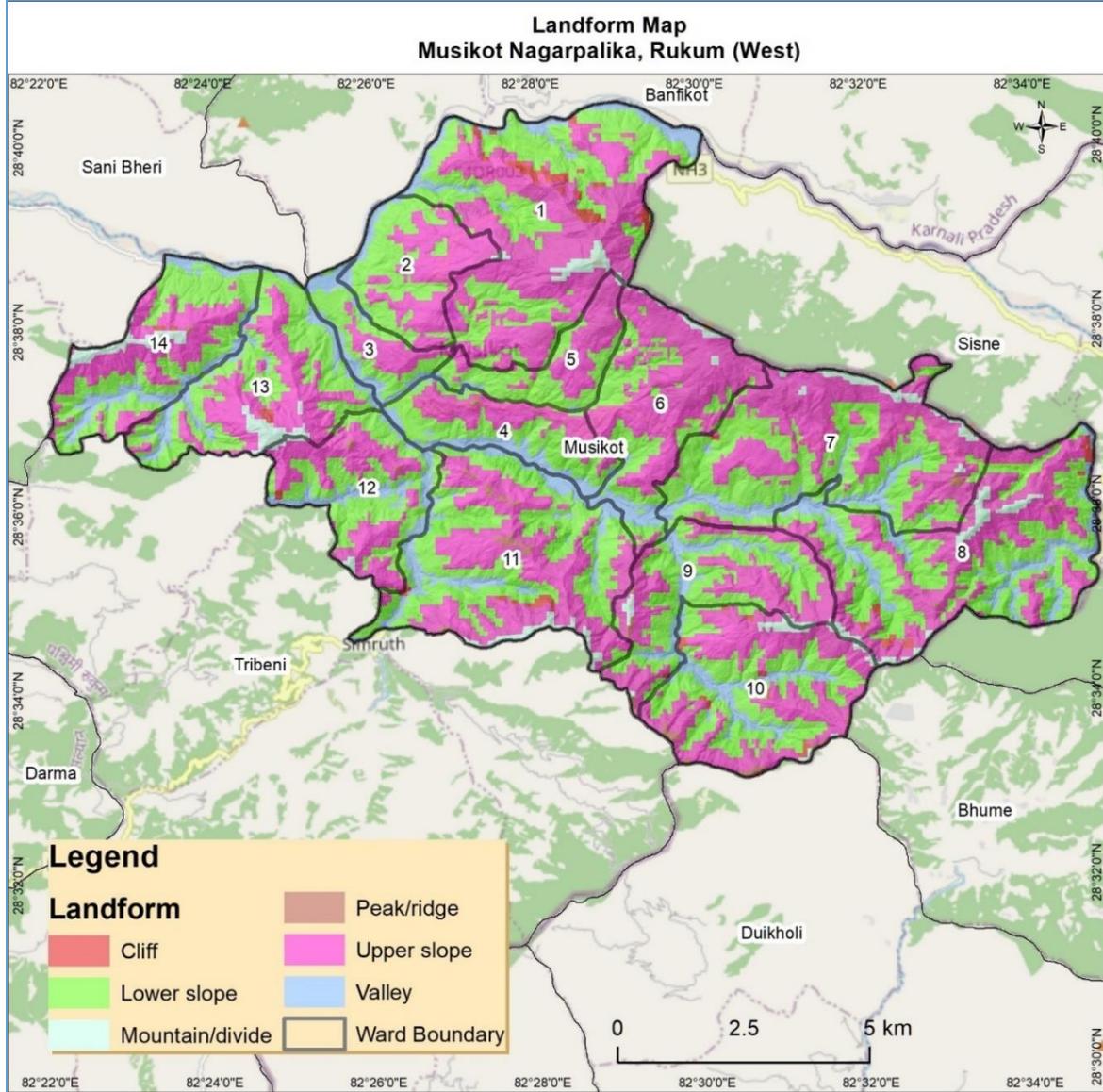

२.२.२ भू-बनोट

पहाड र तराईको मिश्रित हावापानी र भूबनोट रहेको मुसिकोट नगरपालिका प्राकृतिक दृष्टिले सुन्दर रहेको छ । यस नगरपालिकामा खोच, होचा र अग्ला पहाडी थुम्का तथा टाकुरा, अग्ला लेकहरू र नदी तटीय क्षेत्रमा अवस्थित रहेको छ । माथिल्लो क्षेत्रमा चिसो याममा हिँउ, मध्य क्षेत्रमा पहाडी भूगोल रहेको यस पालिकामा बेसी तर तराईका जस्तै उब्जनी योग्य सुन्दर फाँटहरू रहेका छन् । प्रकृतिले वरदानको रूपमा दिएको सानीभेरी नदीको किनारमा रहेका माछिमी साधनचौर हुँदै सानीभेरी गाउँपालिकाको सिमाना र पालिकको दक्षिणी क्षेत्रमा अवस्थित सोलावाड लगायतका सुनौला उब्जनीयोग्य फाँटहरू उत्पादनका दृष्टिले महत्वपूर्ण रहेका छन् । भूबनोटका दृष्टिले मुसिकोट नगरपालिकाको अधिकांश भूभाग भिरालो क्षेत्र ५९९२ हेक्टर अर्थात् ४४.०६ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी उपत्यका १४९१ हेक्टर अर्थात् १०.९७ प्रतिशत, टाकुरा

तथा शिखर क्षेत्र ३८९ हेक्टर अर्थात २.८६ प्रतिशत, हिमाली क्षेत्र ७७ हेक्टर अर्थात ०.५६ प्रतिशत र चट्टानी क्षेत्र १३२ हेक्टर अर्थात ०.९७ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाको क्षेत्रफलका आधारमा यहाँको धरातलीय स्वरूपलाई निम्नानुसार वर्गीकरण गरिएको छ ।

नक्सा २: मुसिकोट नगरपालिकाको भू-बनोट

तालिका १: मुसिकोट नगरपालिकाको धरातलीय विभाजनको विवरण

क्र.सं.	भू-बनोटको प्रकार	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
१	माथिल्लो भिरालो क्षेत्र	५९९२	४४.०६
२	तल्लो भिरालो क्षेत्र	५५९९	४०.५८
३	उपत्यका	१४९१	१०.९७
४	टाकुरा/शिखर/रिज	३८९	२.८६
५	हिमाली क्षेत्र	७७	०.५६
६	चट्टान क्षेत्र	१३२	०.९७
	जम्मा	१३६००	१००

२.२.३ धरातलीय स्वरूप

मध्य पहाडी भूभागमा अवस्थित भएका कारण नगरपालिकामा समथल भू-भाग ज्यादै कम र भिरालो भू-भाग बढी पाईन्छ । नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूपलाई विश्लेषण गर्दा ० - १० डिग्री भिरालो भूभाग ६५० हेक्टर अर्थात ४.७८ प्रतिशत, १० - २० डिग्री भिरालो भूभाग १७८५ हेक्टर अर्थात १३.१२ प्रतिशत, २० - ३० डिग्री भिरालो भूभाग ४२८१ हेक्टर अर्थात ३१.४८ प्रतिशत, ३० - ४५ डिग्री भिरालो भूभाग ६०३८ हेक्टर अर्थात ४४.४० प्रतिशत र ४५ डिग्री भन्दा बढी भिरालो भूभाग ८४५ हेक्टर अर्थात ६.२२ प्रतिशत रहेको छ । ३० डिग्री भन्दा माथि रहेका भिरालो भूभाग सम्बेदनशील हुन्छन् । पालिकामा यस्ता सम्बेदनशील क्षेत्रहरू बढी भएको हुँदा त्यस्ता क्षेत्रहरूमा खेतीपाती तथा बस्ती रहँदा पहिरो जाने सम्भावना बढी हुन्छ । मुसिकोट नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप तलको भौगर्भिक नक्सामा देखाइएको छ ।

मुसिकोट नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण २०७ यस नगरपालिकाको भौगोलिक धरातलका हिसावले ४ भागमा विभाजन गरिएको छ ।

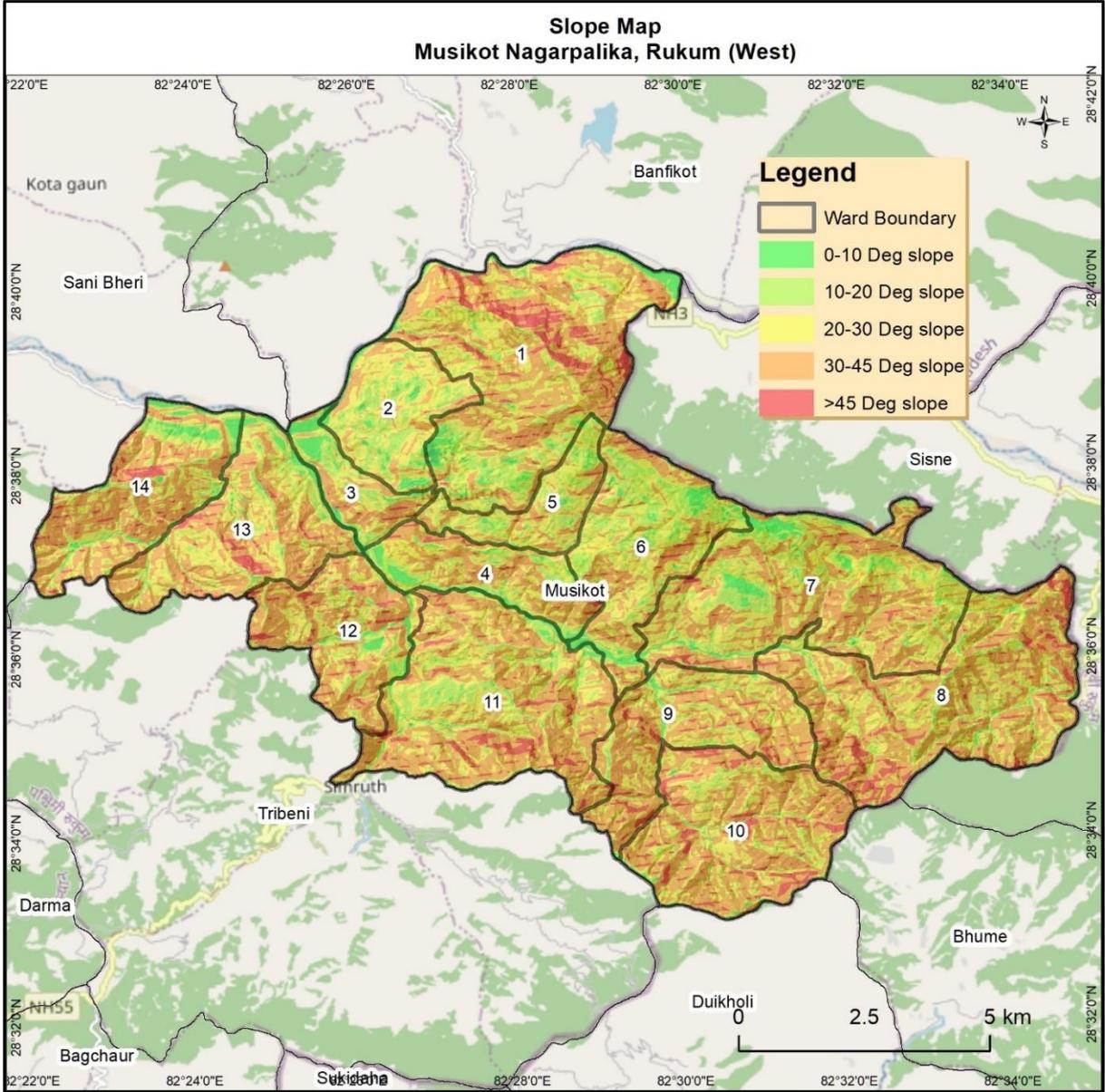
क. तल्लो तटीय क्षेत्र (वेँसी तथा जिउला): सबैभन्दा तल्लो भू भाग समुन्द्र सतहदेखि ८२० मिटरदेखि १२०० मिटर सम्मको भाग छ । यो भू भाग भित्र वडा नं. १ को छिंडदेखि वडा नं. २, ३ को माछिमी, वडा नं. १३ र १४ को सानचौर, छिवाड जिउला लगायतका सानी भेरी नदीको किनारका क्षेत्रहरू पर्दछन् । यसका साथै मुखलु खोलाको क्षेत्रहरू पर्दछन् । सोलाबांग हुँदै भुलखेतसम्मका क्षेत्र पनि यो उचाई भित्र पर्दछ । नगरपालिका क्षेत्रको सबैभन्दा कम उचाई भएका कारणले गर्दा सिँचाईको सहज पहुँच पुगेकाले यो क्षेत्रमा अत्यधिक खेती गरिएको पाइन्छ । विशेष गरी नगरपालिकाको अन्नको भण्डारको रूपमा यो क्षेत्रलाई लिन सकिन्छ ।

ख. मध्यपहाडी वस्तीहरू : समुन्द्र सतहदेखि १२०० मिटरदेखि १८०० मिटरसम्म उचाईको भूभाग खेतीपाती सहितका वस्तीहरूले ढाकेको नगरपालिका क्षेत्रको मुख्य केन्द्र खलंगा बजार लगायत, सेरीगाँउ, साँख वस्ती र भलाक्चा, हिल, चौखाबांग लगायतका जनघनत्वको हिसावले महत्वपूर्ण वस्तीहरू यस क्षेत्रमा पर्दछन् । उत्पादनको हिसावले विभिन्न सिँचित स्थानहरूमा धानको उत्पादन हुने भए तापनि आलु खेतीको लागि यो क्षेत्र अत्यन्तै उत्पादनशील रहेको छ । यस बाहेक अन्य बालीनाली तथा फलफूलको पनि प्रशस्त मात्रामा उत्पादन हुने गर्दछ । साल, सल्लो, उतिस र अन्य डाले घाँस जस्ता वनजंगल रहेकोले पर्यावरणीय दृष्टिले समेत यो नगरपालिका सुसम्पन्न रहेको पाइन्छ ।

ग. पहाडी भू धरातल: मुख्य गरी वन क्षेत्रले ढाकेको समुन्द्र सतहको १८०० मिटर देखि २४०० मिटरसम्मको यस क्षेत्र प्राकृतिक श्रोतहरूले भरिपूर्ण रहेको छ । सल्लो, रयज, लालिगुराँस लगायतका प्रजातिहरूले यो क्षेत्रलाई सुन्दर बनाएका छन् । मुसिकोट नगरपालिकाका घिमाने, बसिबांग, भलाक्चा, गर्पा लगायतका क्षेत्रहरू पर्दछन् । प्रशिद्ध डिग्रे साइकुमारी भगवती मन्दिर समेत यसै क्षेत्रमा पर्दछ ।

घ. लेकाली प्राकृतिक क्षेत्रहरू: २४०० मिटर भन्दा माथिल्लो क्षेत्र करिब २८०० मिटर सम्म लेकाली सल्लो तथा लालिगुराँसको वनले ढाकिएको छ । यो क्षेत्रमा करिब ३ वर्षको अन्तरालमा हल्का प्रकारको हिमपात समेत हुने गरेको छ ।

नक्सा ३: मुसिकोट नगरपालिकाको धरातलीय स्वरूप

तालिका २: मुसिकोट नगरपालिकाको धरातलिय भिरालोपनको विवरण

भिरालोपन	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत
० - १० डिग्री भिरालो	६५०	४.७८
१० - २० डिग्री भिरालो	१७८५	१३.१२
२० - ३० डिग्री भिरालो	४२८१	३१.४८
३० - ४५ डिग्री भिरालो	६०३८	४४.४०
> ४५ डिग्री भिरालो	८४५	६.२२
जम्मा	१३६००	१००

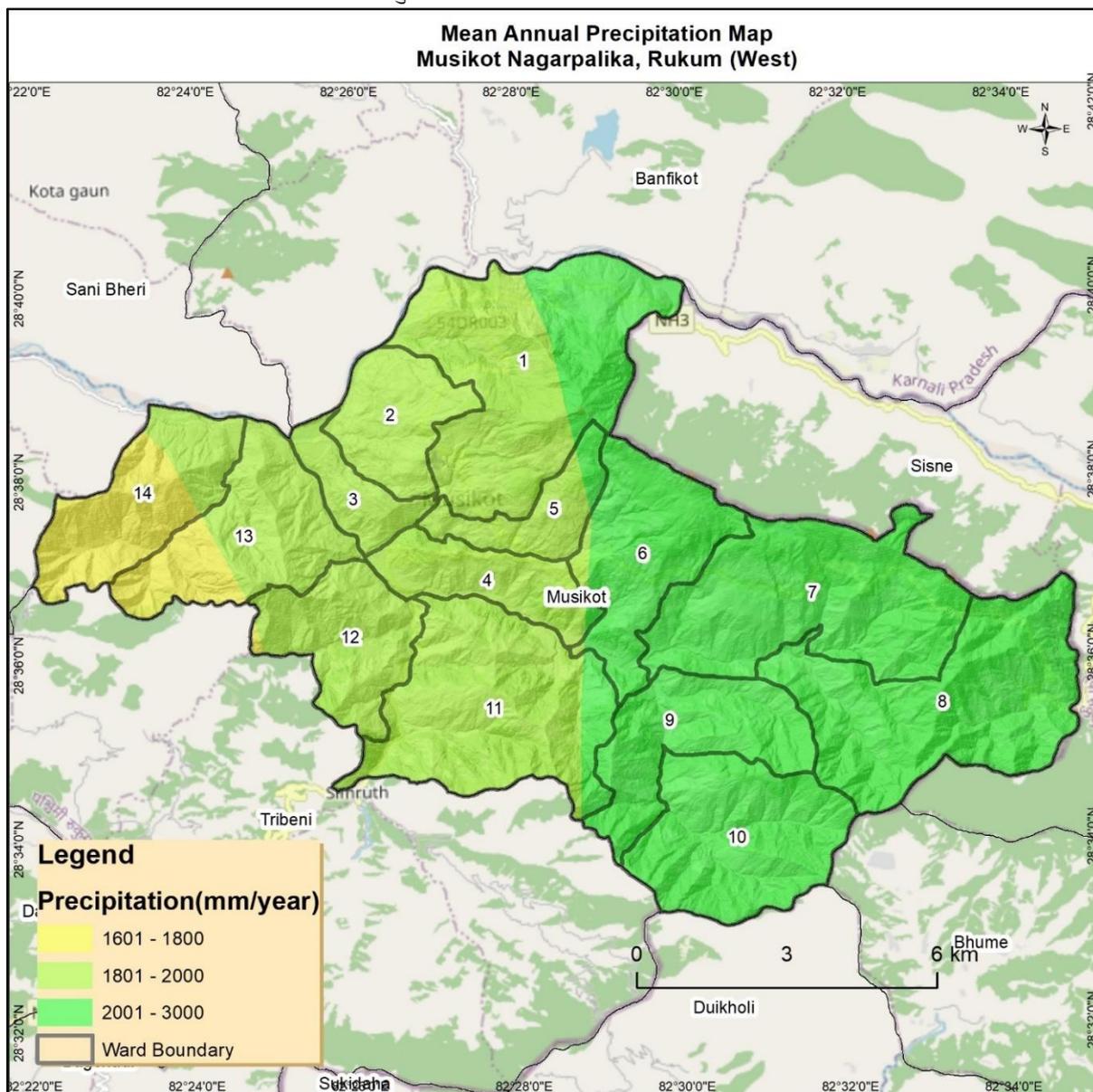
२.२.४ हावापानी

मुसिकोट नगरपालिकामा विविधतायुक्त हावापानी पाइन्छ। तल्लो सानीभेरी नदी र मुग्लु खोलाका तटीय क्षेत्रमा अवस्थित बस्तीमा उष्ण प्रकृतिको हावापानी, नगरपालिकाको मध्य भागमा समशितोष्ण प्रकृतिको हावापानी र उच्च भागमा चिसो हावापानी पाइन्छ। त्यसैले यस पालिकामा मध्य तराईदेखि उच्च पहाडसम्मको हावापानीको अनुभूति गर्न पाइन्छ। यस नगरपालिकाको औसत अधिकतम तापक्रम २८.८४°C र न्यूनतम १५.०६°C रहेको छ भने औषत वर्षा १५०० मि.मि. रहेको छ। सामान्यतः यहाँका होचा बेसीहरूमा अर्धउष्ण मनसुनी जलवायु (Sub-Tropical Monsoon Climate) पाइन्छ भने क्रमशः उचाइ बढ्दै जाँदा न्यानो समशितोष्ण ठण्डा समशितोष्ण हावापानी पाइन्छ।

त्यसैगरी मुसिकोट नगरपालिकाको वस्तुगत विवरण २०७५ अनुसार औसत वार्षिक मौसम तथा हावापानीको विवरण निम्न बमोजिम रहेको छः

विवरण	अधिकतम	न्यूनतम	औसत
गृष्म तापक्रम	३०.७ डि.से	१५.३ डि.से	२४ डि.से
हिउँदको तापक्रम	१८.२ डि.से	३.३ डि.से	१३ डि.से
वर्षा	२४०० मि.मि	० मि. मि.	१६०० मि. मि

नक्सा ४: मुसिकोट नगरपालिकाको औषत वार्षिक वर्षा

तालिका ३: मुसिकोट नगरपालिकाको औषत वार्षिक वर्षाको विवरण

वार्षिक औसत वर्षा (मि.मि./वर्ष)	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत
१६०१-१८००	९००	६.६
१८०१-२०००	५८५२	४३.०
२००१-३०००	६८४७	५०.४
जम्मा	१३६००	१००

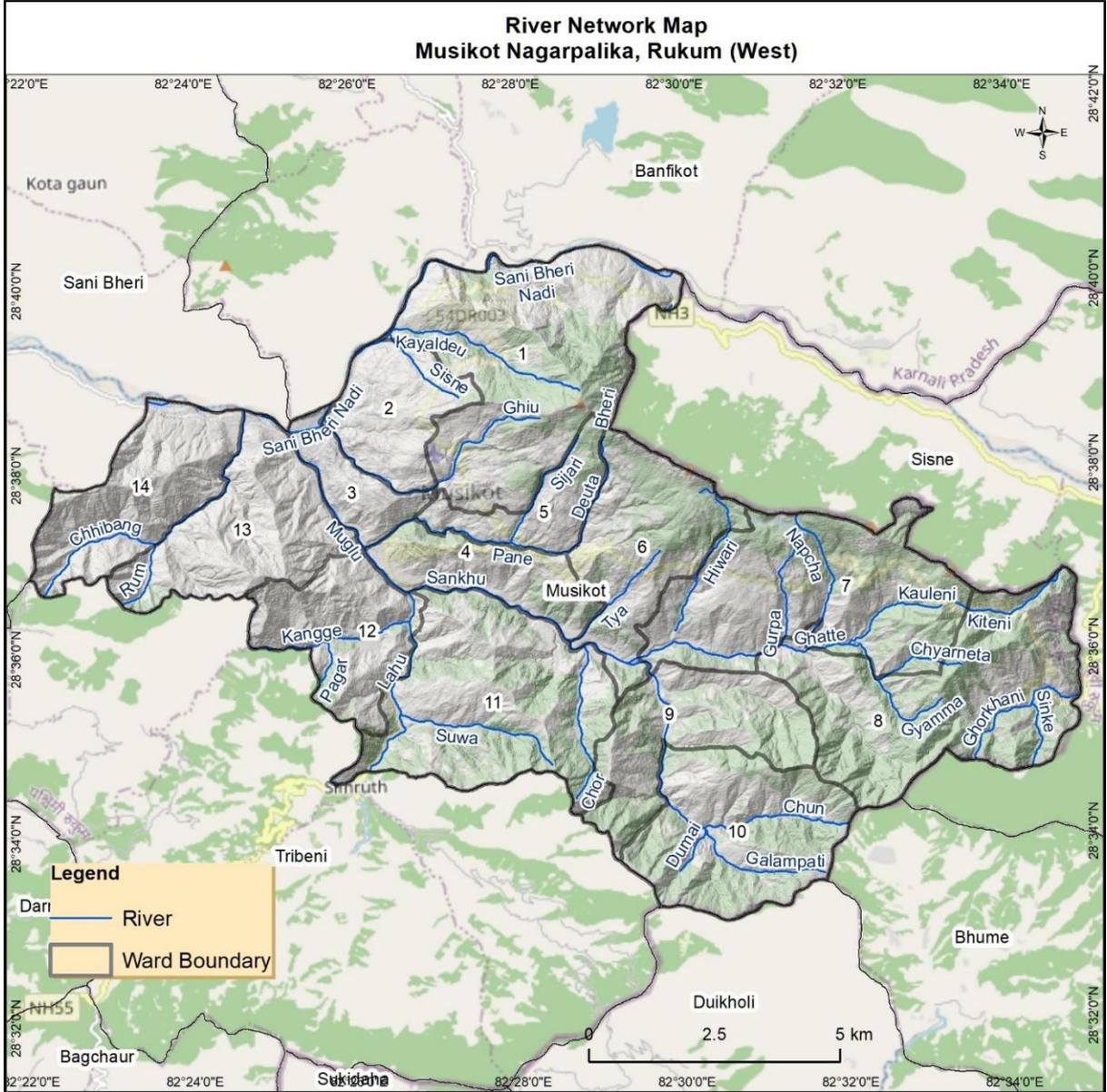
२.३ प्राकृतिक स्रोत सम्पदा

२.३.१ नदी प्रवाह प्रणाली

मुसिकोट नगरपालिकाको प्रमुख जलस्रोतको रूपमा सानी भेरी नदी रहेको छ । धौलागिरी हिमश्रृंखलाको दक्षिणी भेग उद्गम थलो भएको सानीभेरी नदी पालिकाका अधिकांश वडाहरू (१, २, ३, १३, १४) का विभिन्न समथर भूभाग सिंचित गर्दै बग्दछ । नगरपालिका भएर बग्ने चुन खोला, छिवाड खोला, मुग्लुखोला,

घिउ खोला र घट्टे खोला नगरपालिकाका जलप्रवाह प्रणालीका अन्य प्रमुख स्रोतहरू हुन् । यी नदी मध्ये सानीभेरी नदीको लम्बाइ ८ कि.मि., चुन खोलाको लम्बाइ ७.६ कि.मि. रहेको छ भने छिवाड खोलाको लम्बाइ ६.७ कि.मि, घिउ खोलाको लम्बाइ ६.० कि.मि र घट्टे खोला खोलाको लम्बाइ ५.९ कि.मि रहेको छ । नगरपालिका भित्रका सहायक खोलाहरू साँख खोला - ५.२ कि.मि., पाने खोला - ५.० कि.मि., मुग्लु खोला - ४.९ कि.मि., कैलदेउ खोला - ४.२ कि.मि., लहुँखोला - ३.७ कि.मि, आदि रहेका छन् । मुख्य रूपमा यी दुई नदी बाहेक थुप्रै पानीका मुहान तथा साना खोलाहरू प्रायः सबै भूभागमा रहेका छन् । यस क्षेत्रमा बहने नदीको प्रवाह प्रणाली (Drainage Pattern) लाई वृक्षाकार प्रवाह प्रणाली (Dendritic Drainage Pattern) मान्न सकिन्छ । यस क्षेत्रका नदीका शाखा तथा उपशाखाहरू रूखको हाँगाविंगा जस्तै चारैतर्फ स्वतन्त्र रूपले फैलिएका छन् । यी नदी तथा खोलाहरूबाट विभिन्न क्षमताका साना तथा मझौला विद्युत उत्पादनका साथै सिंचाइ समेत गर्न सकिन्छ । व्यावसायिक तरकारीको वीउ विजन उत्पादन र तरकारी खेतीका साथै पर्याप्त खाद्यान्न उत्पादनका लागि जलस्रोतको उपयोग भैरहेको छ । नगरपालिका भित्र रहेका पानीका स्रोतहरूलाई वैज्ञानिक व्यवस्थापन र दिगो सदुपयोगको नीति अवलम्बन गरी कृषिका लागि सिंचाइ र खानेपानी तथा सरसफाइका लागि उपयोग गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ । नदी प्रवाह प्रणाली र मुख्य खोलाहरूको विवरण तपसिल अनुसार रहेको छः

नक्सा ५: मुसिकोट नगरपालिका जल प्रवाह प्रणाली

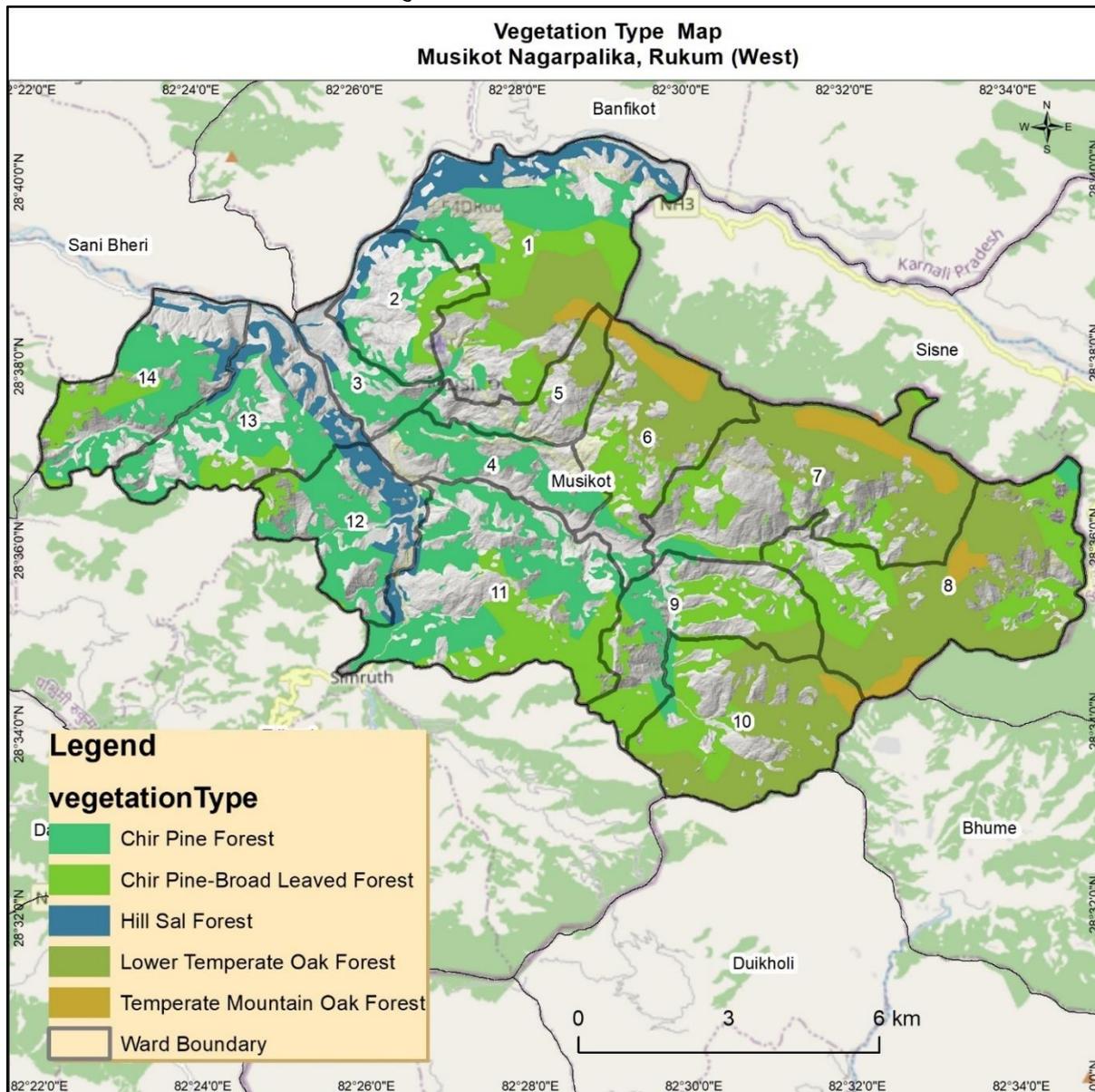

२.३.२ प्राकृतिक वनस्पति तथा वन्यजन्तु

मुसिकोट नगरपालिकामा मध्य तराई तथा उच्च पहाडमा हुने वनस्पति तथा वन्यजन्तु पाइन्छन् । यस नगरपालिकाको तल्लो नदी वेंसी आसपासका उष्ण क्षेत्रमा साल, सिसौं, साज, करौंती, चिमेली, दाँते जातका भाडी जस्ता प्रजातिका अर्धोष्ण पतझर वनस्पति पाइन्छन् । पालिकाको मध्य क्षेत्रमा मुख्यतः साल, सल्ला, उत्तीस, टुनी, कटुस, कोठीमारो, ज्याम्नो, भिमल, खनियो, बाँझ, साज, वर, पीपल, काफल, चिलाउनेको जंगल पाइन्छ । यस नगरपालिकाको उच्च पहाडी भागमा गुंरास, खर्सु, रयाँज आदि प्रजातिका वनस्पति रहेका छन् । जैविक विविधताले सम्पन्न यस नगरपालिकामा विभिन्न प्रकारका जंगली जीवजन्तुहरू पाइन्छन् । यहाँका प्रमुख जीवजन्तुहरूमा बाघ, बाँदर, स्याल, साह्रौं, खरायो, मलस्याब्रो, घोरल, रतुवा आदि पाइन्छन् भने तित्रा, ढुकुर, कालिज, काग, गिद्ध, सुँगा आदि चराचुरूङ्गीहरू पाइन्छन् । पारिस्थिकीय अवस्था भत्किने नक्सा तल देखाइएको छ । तालिका अनुसार खोटे सल्लोको जङ्गल पाइने पारिस्थिकीले पालिको कुल क्षेत्रफलको २५३३ हेक्टर (२९ प्रतिशत) क्षेत्रफल ओगटेको छ । खोटे सल्लो-फराकिलो पाते जङ्गल पाइने पारिस्थिकीले

२५०६ हेक्टर (२८.९८ प्रतिशत), पहाडी सालको जङ्गल पाइने पारिस्थिकीले ५९६ हेक्टर (६.९० प्रतिशत), तल्लो समशीतोष्ण कटुसको जङ्गल पाइने पारिस्थिकीले २६१५ हेक्टर (३०.२३ प्रतिशत) र समशीतोष्ण पहाडी कटुस जंगल पाइने पारिस्थिकीले ३९८ हेक्टर (४.६१ प्रतिशत) क्षेत्रफल ओगटेको छ।

नक्सा ६: मुसिकोट नगरपालिकाको पारिस्थिकीय चक्र

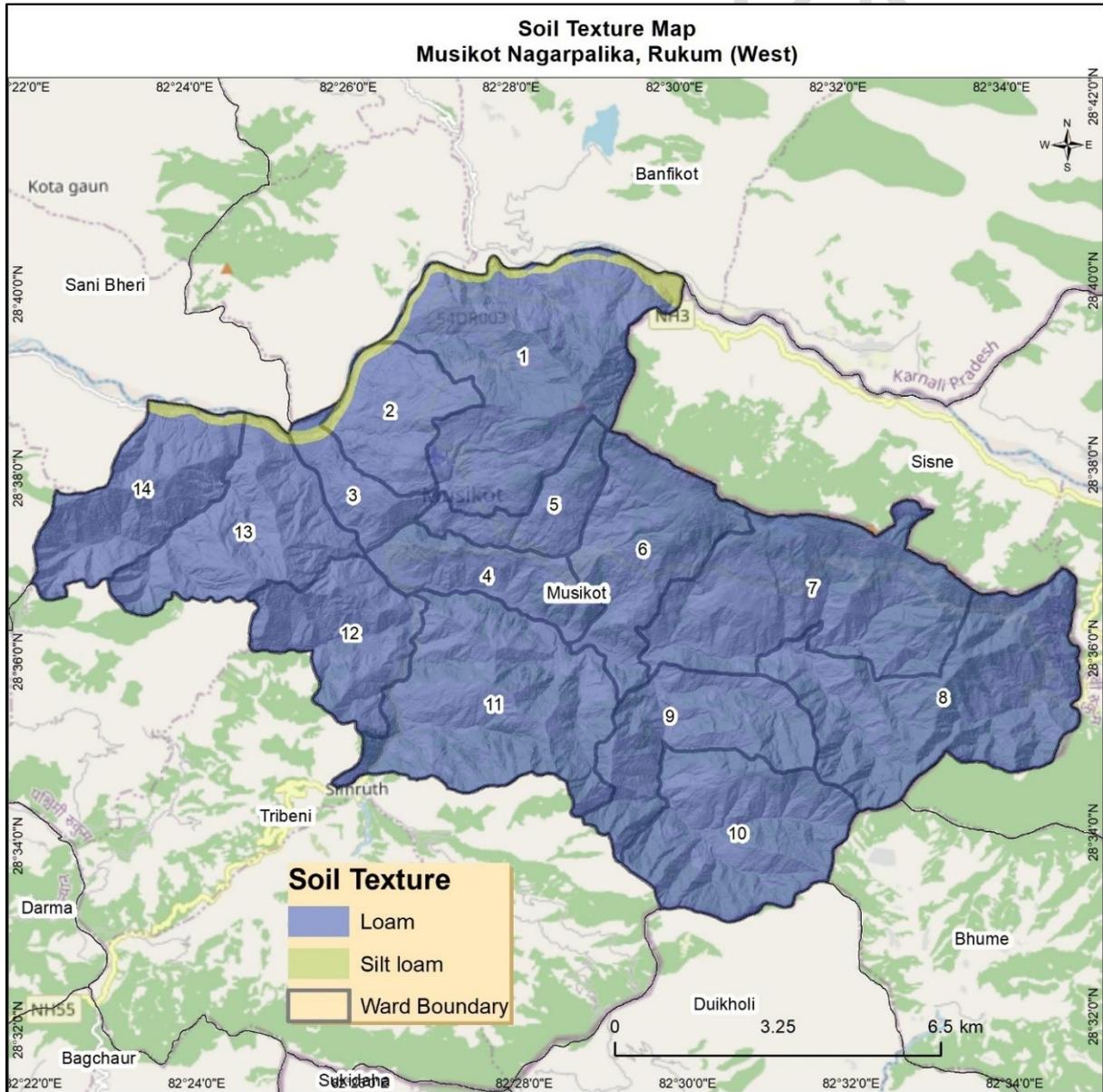
तालिका ४: मुसिकोट नगरपालिकाको पारिस्थिकीय चक्र विवरण

पारिस्थिकी	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
खोटे सल्ला जंगल	२५३३	२९.२८
फराकिलो पाते खोटे सल्ला जंगल	२५०६	२८.९८
पहाडी साल जंगल	५९६	६.९०
तल्लो समशीतोष्ण कटुस जंगल	२६१५	३०.२३
समशीतोष्ण पहाडी कटुस जंगल	३९८	४.६१
जम्मा	८६४९	१००.००

२.३.३ माटो तथा खनिज

मुसिकोट नगरपालिकाको नदी बेंसी र आसपासको क्षेत्रमा मलिलो उर्वर दोमट पाँगो माटो पाइन्छ। यस्तो माटोमा सिंचाइ सुविधाद्वारा मूलतः धान, गहुँ तथा तरकारी खेती गर्न सकिन्छ। यहाँको अधिकांश भू-भागमा दोमट (यिक) माटो रहेको छ जसले पालिकाको १३३४३ हेक्टर (९८.१ प्रतिशत) ओगटेको छ भने सीमित भागमा पाङ्गो माटो रहेको छ जसले पालिकाको २५६ हेक्टर (१.९ प्रतिशत) ओगटेको छ। मानव बस्ती रहेका टारी, पाखाहरूमा पत्रे चट्टानद्वारा निर्मित खस्रो खालको माटो पाइन्छ। यस माटोमा मुख्यतः धान, मकै, गहुँ, कोदो, जौ जस्ता बालीको उत्पादन गरिन्छ। मानव पहुँचभन्दा बाहिर उच्च पहाडी भेगका भिरालो क्षेत्रमा माटो निर्माण प्रक्रियामा रहेको छ। खनिज अन्तर्गत चुनढुङ्गा, ग्रेनाइट तथा स्लेट पाइन्छ। नदी बेंसी, टारहरूमा स्लेट तथा ढुङ्गा, बालुवा, गिट्टी आदि पाइन्छ। मुसिकोट नगरपालिकाको प्राकृतिक साधनहरू मध्ये माटो एक प्रमुख साधन हो। धरातल र हावापानीको विविधता अनुसार माटो पनि विभिन्न प्रकारको हुन्छ। माटोको बनोट अनुसारको नक्सा तपसिलमा देखाइएको छ।

नक्सा ७: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको बनोट

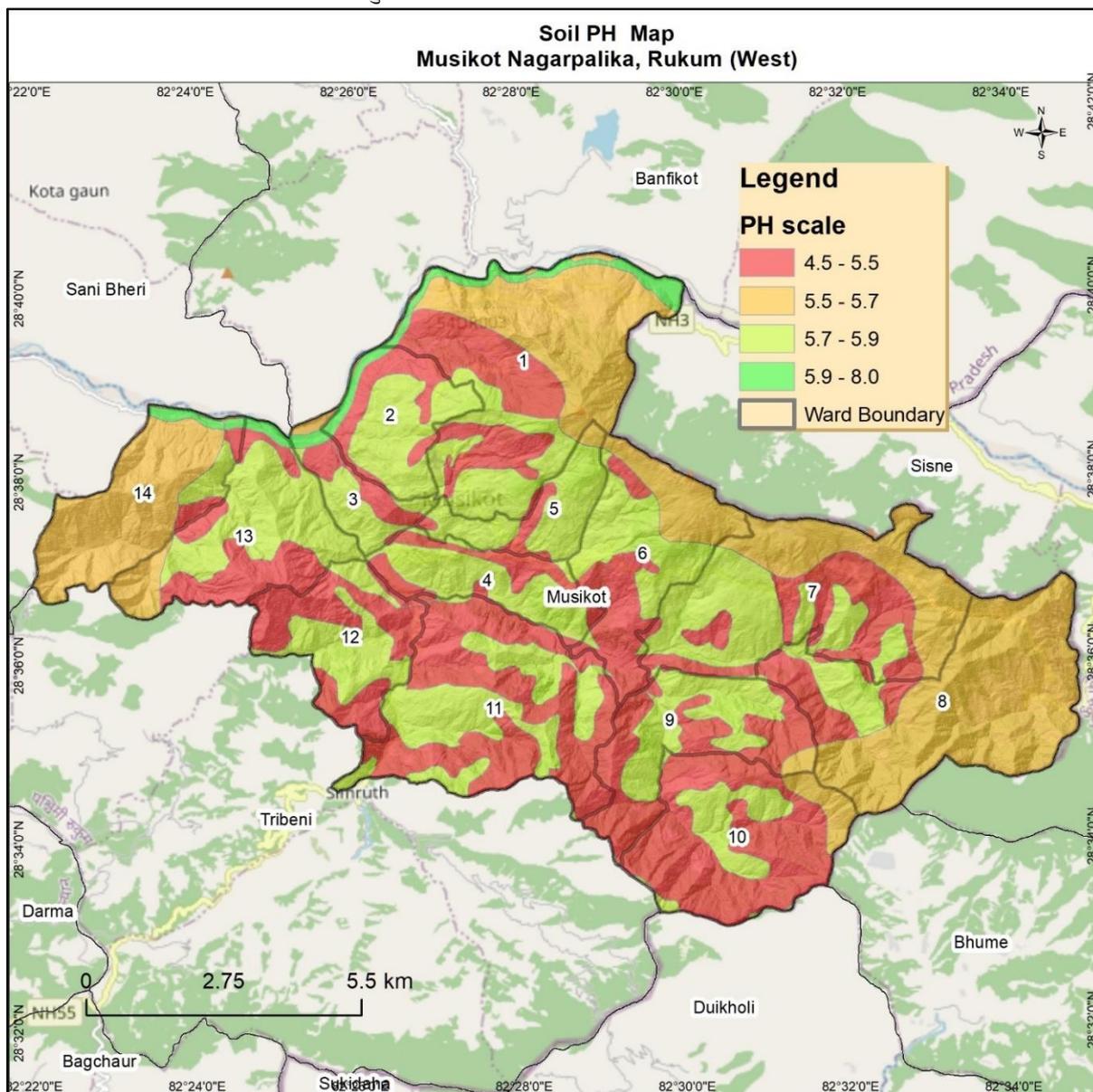
तालिका ५: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको बनोट अनुसारको विवरण

माटोको बनोट	क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (प्रतिशत)
दोमट माटो	१३३४३	९८.१
पाङ्गो माटो	२५६	१.९
जम्मा क्षेत्रफल	१३६००	१००.००

२.३.४ माटोको अम्लियपन

मुसिकोट नगरपालिकाको जम्मा जमिनको क्षेत्रफल १३६०० हेक्टर मध्ये ४९४५ हे. अर्थात ३६ प्रतिशत जमिनको माटोको अम्लियताको श्रेणी ४.५ देखि ५.५, ३७६६ हेक्टर अर्थात २८ प्रतिशतमा माटोको अम्लियताको श्रेणी ५.५ देखि ५.७, ४६३२ हेक्टर अर्थात ३४ प्रतिशतमा माटोको अम्लियताको श्रेणी ५.७ देखि ५.९ र २५६ हेक्टर अर्थात २ प्रतिशतमा माटोको अम्लियताको श्रेणी ५.९ देखि ८.० रहेको छ। कृषि अनुसन्धान अध्ययनले ५.५ देखि ६ भएको माटो खेतीका लागि सबैभन्दा उपयुक्त हुने देखाएको छ। तसर्थ मुसिकोट नगरपालिका कृषिका लागि राम्रो सम्भावना रहेको छ। यहाँको माटोमा धान, गहुँ, मकै, दलहन, आलु, फर्सी, बन्दा, काउली, प्याज, मुला, साग, तोरी, गोलभेडा आदि उत्पादन हुने गर्दछ। माटोको अम्लियपनको अवस्था तलको नक्सामा देखाइएको छ।

नक्सा द: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको अम्लिय अवस्था

तालिका ६: मुसिकोट नगरपालिकाको माटोको अम्लियपनको विवरण

क्र.सं.	माटोको अम्लियता श्रेणी	क्षेत्रफल (हे.)	क्षेत्रफल (प्रतिशत)
१	४.५ - ५.५	४९४५	३६
२	५.५ - ५.७	३७६६	२८
३	५.७ - ५.९	४६३२	३४
४	५.९ - ८.०	२५६	२
	जम्मा	१३६००	१००

२.४ भू-उपयोग तथा मानव बसोबास

२.४.१ भू-उपयोग

मुसिकोट नगरपालिका भू-उपयोग तथा मानव बसोबासका दृष्टिले उपयुक्त र सुरक्षित रहेको छ। यहाँको भू-भागलाई कृषि, मानव बस्ती, वन जंगल, घाँसे मैदान तथा चरण क्षेत्र, जलाधार क्षेत्र र खनिजजन्य

पदार्थका लागि उपयोग भइरहेको छ । भू-धरातल, उचाइ, माटोको प्रकृति, हावापानी, वनस्पति आदिका दृष्टिकोणले भू-उपयोगको सम्भावना विविधतायुक्त रहेको छ । यसले गर्दा यहाँको भू-उपयोगलाई मानवहित, पर्यावरण सन्तुलन, जैविक विविधता आदिका लागि उपयोग गर्न सकिन्छ ।

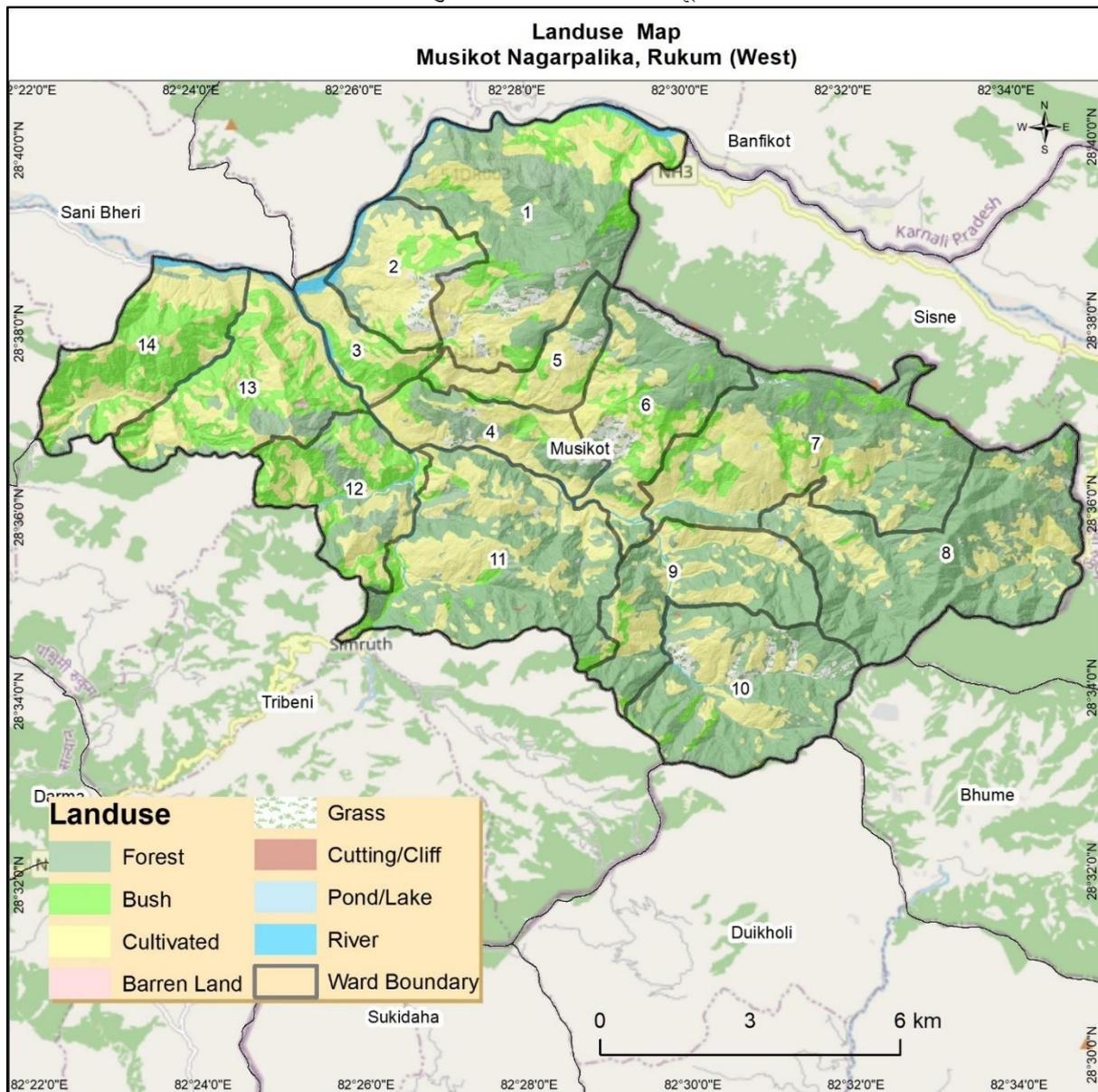
नगरपालिकाको भेरी नदीको आसपासमा कृषि भूमिको विस्तार भएको छ । लोरिवाङ्ग, छिवाङ्ग जिउला, सान्चौर, माछिमी, सोलावाङ्ग आदि यहाँका कृषि योग्य फाँटहरू हुन् । यसका साथै यी वेंसीदेखि माथिल्लो उचाइ क्षेत्रमा मानव बसोवास र कृषियोग्य टारी खेतहरू फैलिएका छन् ।

नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल १३६०० हेक्टर जमिन मध्ये कृषि तथा बस्तीले ओगटेको क्षेत्रफल ४७२९ हेक्टर अर्थात् ३४.७७ प्रतिशत, वन जंगलले ओगटेको क्षेत्रफल ५८७६ हेक्टर अर्थात् ४३.२९ प्रतिशत, भाडी क्षेत्रले ओगटेको क्षेत्रफल २३०३ हेक्टर अर्थात् १६.९३ प्रतिशत, घाँसे क्षेत्रले ओगटेको क्षेत्रफल ४४६ हेक्टर अर्थात् ३.२८ प्रतिशत, नदी तथा जलवाहावले ओगटेको क्षेत्रफल २३० हेक्टर अर्थात् १.६९ प्रतिशत, अन्य (व्यारेन, चट्टान, ताल/पोखरी) आदिले ओगटेको क्षेत्रफल १५ हेक्टर अर्थात् ०.९ प्रतिशत रहेको छ ।

वन क्षेत्रको बाहुल्यता भएको कारण यस गाउँपालिकामा कार्वन उत्सर्जनको मात्रा निकै कम छ भने यसले गर्दा नगरपालिकाको शून्य हरित गृह ग्यास उत्सर्जनको लक्ष्य पूरा भइरहेको छ । यहाँको मध्य र उत्तरी भागमा अर्धोष्ण प्रकारको पतभर जंगल पाइन्छ । यहाँका जंगलमा साल, सल्ला, बाँभ, साज, भिमल, वर, पीपल, कोठीमारो, जामुन आदि जातका रूखहरू पाइन्छन् । यी जंगल औद्योगिक दृष्टिले ज्यादै महत्वपूर्ण छन् । यसबाट वनपैदावर तथा काष्ठ उद्योग सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।

पालिका भित्र नाङ्गो भूमि निकै कम भएको तथ्यले यहाँको अधिकतम भू-भागको उपयोग भएको देखिन्छ । खेती गरिएको भूमि निकै कम मात्रामा रहेकाले विभिन्न अन्नबाली, तरकारी तथा फलफूलको उत्पादन प्रयाप्त रूपमा हुन सकेको छैन ।

नक्सा ९: मुसिकोट नगरपालिकाको भू-उपयोग

तालिका ७: मुसिकोट नगरपालिकाको भू-उपयोगको स्थितिको विवरण

क्र.सं.	भू-उपयोगको किसिम	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
१	वन जंगल	५८७६	४३.२१
२	कृषि भूमि तथा बस्ती	४७२९	३४.७७
३	भाडी क्षेत्र	२३०३	१६.९३
४	घाँसे क्षेत्र	४४६	३.२८
५	नदी	२३०	१.६९
६	ब्यारेन (खाली) भूमि	११	०.०८
७	चट्टान	२	०.०२
८	पोखरी/ताल	२	०.०१
१०	जम्मा	१३६००	१००

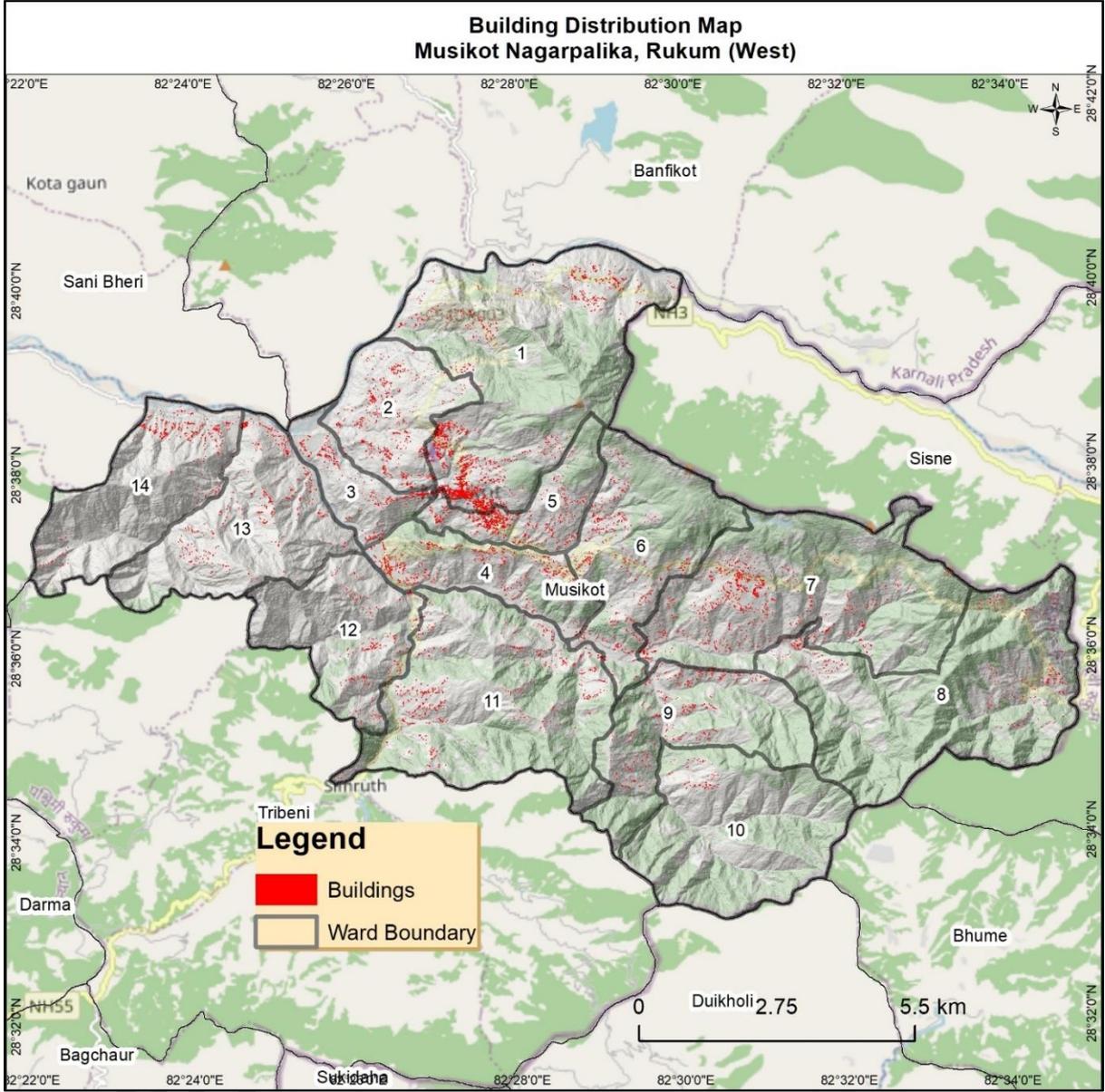
२.४.२ मानव बसोबास

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकामा ८६९३ परिवारले बसोबास गरिरहेका छन् । GIS नक्सा अनुसार नगरपालिकाभित्रका जम्मा परिवारहरूले लगभग ८९९५ घर प्रयोग गरिरहेका छन् । मुसिकोट नगरपालिकाकाको ८.८ हेक्टर ० - १० डिग्री भिरालो जमिनमा १०५९ घर संख्या, २६.१३ हेक्टर १० - २० डिग्री भिरालो जमिनमा ३३४४ घर संख्या, २७.७४ हेक्टर २० - ३० डिग्री भिरालो जमिनमा ३५८५ घर संख्या, ७.६९ हेक्टर ३० - ४० डिग्री भिरालो जमिनमा १००१ घर संख्या र ०.०४ हेक्टर ४० डिग्री भन्दा माथिका भिरालो जमिनमा ६ घर संख्या रहेको देखिन्छ । यो तथ्याङ्कलाई हेर्दा ४० डिग्री भन्दा माथिका भिरालो जमिनमा बनेका घरमा बसोबास गर्ने परिवारलाई राज्यले यथाशीघ्र सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यहाँका अधिकांश बस्तीका घरहरू ढुङ्गा र माटोको गाऱ्हो र जस्तापाताको छानो भएका छन् । यस गाउँपालिकाका घरहरू बनोटको आधारमा ढुङ्गा र माटोको पर्खाल भएका र जस्ताको छानो भएका सबैभन्दा धेरै ५३८३ अर्थात् ६१.९ प्रतिशत, आरसीसी पिल्लर भएका १५४३ अर्थात् १७.७ प्रतिशत, ढुङ्गा र माटोको पर्खाल भएका र स्लेटको छानो भएका १२७३ अर्थात् १४.६ प्रतिशत, ढुङ्गा र माटोको पर्खाल भएका र खरको छाना भएका ४८१ अर्थात् ५.५ प्रतिशत र अन्य (ढुङ्गा र माटोको पर्खाल र टायलको छानो, काठको छानो, माटोको छानो) भएका १३ अर्थात् ०.१४ प्रतिशत घरहरू रहेका छन् ।

भवन निर्माण संहिता २०७२ अनुसार कुनै प्रयोजनका लागि निर्माण गरिने घरहरू भूकम्प प्रतिरोधी हुनुपर्दछ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा यहाँ भूकम्प प्रतिरोधी घरहरू न्यून प्रतिशत मात्र बनेको देखिन्छ । यहाँको मानव बस्तीको बसोबास ढाँचालाई हेर्दा विभिन्न स्थानहरूमा छरिएर रहेका छन् । जनघनत्व २५२ वर्ग किलोमिटर र प्रति परिवार संख्या ३.९४ जना रहेका छन् । यहाँका बस्तीहरू मध्ये कुनै साना छन् भने कुनै बस्तीमा जनसंख्या पनि अत्यधिक रहेको छ । यसका साथै कतिपय बस्तीहरू छरिएर रहेका छन् । छरिएर रहेका घर बस्तीहरूलाई एकत्रित गर्न सकेको खण्डमा बाटो, खानेपानी, विद्युत्, शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत विभिन्न सेवा सुविधाहरूको पहुँच वृद्धि गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाको बसोबासको अवस्थालाई तपसिलको नक्सामा देखाइएको छ ।

नक्सा १०: मुसिकोट नगरपालिकाको बसोबासको स्थिति

तालिका ८: मुसिकोट नगरपालिकाको बसोबासको विवरण

क्र.सं.	जमिनको भिरालो पन	घर संख्या	घर संख्या प्रतिशत	क्षेत्रफल	क्षेत्रफलको प्रतिशत
१	० - १०	१०५९	११.७७	८.८०	१२.४९
२	१० - २०	३३४४	३७.१८	२६.१३	३७.१२
३	२० - ३०	३५८५	३९.८६	२७.७४	३९.४१
४	३० - ४०	१००१	११.१३	७.६९	१०.९३
५	>४०	६	०.०७	०.०४	०.०५
	जम्मा	८९९५	१००	७०.४०	१००.००

२.४.३. भू-स्वामित्वको अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकाको आवधिक योजना निर्माणका लागि गरिएको वडा स्तरीय गोष्ठीका सहभागीहरूको छलफलका आधारमा नगरपालिकाभित्रका ९९ प्रतिशत घरधुरीको जमिन आफ्नो स्वामित्वमा रहेको र १

प्रतिशत घरधुरीको जग्गा जमिन आफ्नो स्वामित्वमा नरहेको देखिन्छ । जग्गा जमिनको प्रयोग मानिसले विभिन्न कार्यका लागि गरेको हुन्छ । आवास, खाद्यान्न उत्पादन, फलफूल तथा तरकारी खेती, घाँस तथा चरण क्षेत्र, काठ, जडिवुटी तथा वनपैदावार, पशुपालन लगायत विभिन्न आर्थिक क्रियाकलापसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा भू-स्वामित्वको उपयोग गरिएको छ ।

२.५ सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकाको सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवस्था अन्तर्गत जनसंख्या, बसाइँसराइँ, जातजाति, भाषाभाषी, चाडपर्व, धर्म, संस्कृति, साक्षरता तथा शैक्षिक स्थिति एवं स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण समावेश गरिएको छ ।

२.५.१ जनसंख्या संरचना तथा वितरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकाको जम्मा जनसंख्या ३४,२७० रहेको छ, र जनघनत्व २५२ प्रति वर्ग किलो मिटर रहेको छ । जसमा महिलाको संख्या १८,०२० अर्थात् ५२.६ प्रतिशत र पुरुषको संख्या १६,२५० अर्थात् ४७.४ प्रतिशत रहेको छ । घरधुरीको संख्या जम्मा ८६९३ रहेको छ । नगरपालिकाको औसत परिवार संख्या ३.९ जना प्रति परिवार रहेको छ । जनसंख्याको वितरणलाई हेर्दा नगरपालिका भित्र सबैभन्दा धेरै जनसंख्या वडा नं. १ मा जम्मा ७५१४ रहेको छ । त्यसैगरी क्रमशः वडा नं ५ मा जम्मा ३४१४, वडा नं ७ मा जम्मा २८६६, वडा नं ११ मा जम्मा २५५८, वडा नं ४ मा जम्मा २५५४, वडा नं १४ मा जम्मा २४९६, वडा नं १३ मा जम्मा २३७०, वडा नं २ मा जम्मा १८७२, वडा नं ९ मा जम्मा १६७९, वडा नं १२ मा जम्मा १५३७, वडा नं ८ मा जम्मा १४४२, वडा नं १० मा जम्मा १४३१, वडा नं ६ मा जम्मा १३८५ र वडा नं ३ मा सबैभन्दा कम ११५२ जनसंख्या रहेको छ ।

२.५.२ जातजातिगत अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकामा सबै प्रकारका जातजातिहरूको बसोबास रहेको पाइन्छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस पालिकामा जातीय आधारमा सबैभन्दा बढी ब्राह्मण ६३.६ प्रतिशत, जनजाति १७.५ प्रतिशत, दलित १६.५ प्रतिशत, , नेवारी २.५ प्रतिशत र अन्य २.१ प्रतिशत जनसंख्या रहेको छ । यस नगरपालिकामा बसोबास गर्ने समुदायहरू बहुभाषिक र बहुजातीय भएको हुँदा भाषिक, जातिगत र धार्मिक विविधता समेत रहेको छ ।

२.५.३ धार्मिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिकामा हिन्दु, बौद्ध, क्रिश्चियन, मुस्लिम आदि धर्मावलम्बीहरूको बसोबास रहेको पाइन्छ । यी मध्ये सबैभन्दा बढी हिन्दु ९८.३ प्रतिशत, बौद्ध ०.२ प्रतिशत, क्रिश्चियन १.४ प्रतिशत र अन्य ०.१ प्रतिशत धर्मावलम्बीहरू रहेका छन् । धार्मिक विविधतामा आपसी सहिष्णुताका साथ जीवन निर्वाह गर्नु यस पालिकाको धार्मिक विशेषता हो ।

२.५.४ जनशक्तिको संरचना

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकामा सरदर परिवारको आकार ३.९४ रहेको छ । नगरपालिकामा आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्या ७१.९ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यी आर्थिक रूपमा सक्रिय जनसंख्या मध्ये ८४.२ प्रतिशत रोजगार र १५.८ प्रतिशत बेरोजगार रहेको देखिन्छ । पेशाको आधारमा करिब ६२ प्रतिशत जनसंख्या कृषि पेशामा आवद्ध रहेको छ । त्यसैगरी रोजगारीको प्रमुख क्षेत्रहरूमा करिब ६ प्रतिशत सरकारी, २५.१ प्रतिशत अन्य संगठित संघसंस्थामा कार्यरत छन् भने ६८.८ प्रतिशत घरायसी काममा संलग्न रहेका छन् ।

२.५.५ लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका दृष्टिकोणले लैंगिकमैत्री मुसिकोट नगरपालिका निर्माणका लागि पालिका विभिन्न कार्यक्रमहरू मार्फत प्रयास गरिरहेको देखिन्छ। पालिकाले जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम, बालबालिकाहरूको क्षमता विकास तालिम, महिला सशक्तिकरण तालिम, महिलाहरूको लागी सिप विकास तालिम, सासुबुहारी अन्तरक्रिया कार्यक्रम, किशोर तथा अभिभावक विच बालबिवाह, लैंगिक हिंसा तथा सामाजिक गलत अभ्यास सम्बन्धि अभिमुखीकरण, नेतृत्व तथा संस्थागत विकास तालिम, लैंगिक हिंसा निवारणमा न्यायिक समितिको क्षमता विकास तालिम आदि विभिन्न प्रकारका कार्यक्रमहरू गरिरहेको छ।

२.३.६ युवा खेलकूद तथा कला

मुसिकोट नगरपालिकामा युवाहरूको जनसंख्या राष्ट्रिय तथाडुकसँग मिल्दो जुल्दो अवस्थामा रहेको छ। खास गरी युवाहरू विभिन्न खालको खेलकूदहरू भलिबल, क्रिकेट, फुटबल लगायतका खेलहरूमा सहभागी हुने गरेका छन्। युवाहरूलाई विद्यालय तथा क्याम्पसदेखि नै अतिरिक्त गतिविधिहरूमा सहभागी बनाइ सबल जनशक्ति उत्पादनका लागि पालिकाले कार्य गरिरहेको छ। पालिकाले युवा आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्न विकासका सबै गतिविधिहरूमा युवाहरूलाई समावेश गराउने गरेको छ। युवा लक्षित स्वरोजगार र अति विपन्न, द्वन्द्व पीडित तथा अपाङ्ग लक्षित स्वरोजगार कार्यक्रमबाट ७७ जना लाभान्वित भई तरकारी तथा च्याउ विक्रीबाट प्रति व्यक्ति प्रति सिजन ३० हजार देखि ५० हजार सम्म आमदानी गर्न सक्ने गरी युवाहरू परिचालन गरेको पालिकाको प्रतिवेदनले देखाएको छ।

२.५.७ बसाइँसराइको वर्तमान अवस्था

बसाइँसराइ मानिसको जीवनको स्वाभाविक प्रक्रिया हो। विकटबाट सुगम स्थानको खोजी गरी सुविधायुक्त जीवन विताउने क्रममा मानिसले बसाइँसराइ गर्ने गर्दछन्। रूकुम पश्चिम जिल्लाको सदरमुकाम भएका कारण पनि मुसिकोट नगरपालिकाको मुख्य बजार क्षेत्र मध्य पहाडी लोकमार्ग, सुविधायुक्त स्वास्थ्य सेवा, गुणस्तरीय शिक्षाको भरपर्दो व्यवस्था, हवाई यातायातको सुविधा, व्यापार व्यवसाय आदि कारणले विभिन्न स्थानबाट मानिसहरू यस पालिकामा बसाइँसराइ गरी आउने गरेका छन्। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार, मुसिकोट नगरपालिकामा जम्मा १६ प्रतिशत जनसंख्या अन्य स्थानमा बसाइँसराइ गरी गएको देखिन्छ।

२.५.८ वैदेशिक रोजगारीमा रहेको जनशक्ति

विकास उन्मुख देशका युवा जनशक्तिको रोजगारीको मूल आधार वैदेशिक रोजगारी रहिआएको छ। मुसिकोट नगरपालिकाका युवा जनशक्तिको सोचमा आएको परिवर्तन, अस्वस्थ आर्थिक प्रतिस्पर्धा, गुणस्तरीय जीवन निर्वाहका लागि आवश्यक रोजगारीको अभाव, सीप, क्षमता र दक्षता अनुसारको रोजगारीको अभाव, युवा मानसिकतामा बढेको वैदेशिक रोजगारी प्रतिको मोहका कारण युवा शक्ति वैदेशिक रोजगारीमा जाने चलन रहेको छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मुसिकोट नगरपालिका भित्र करिब १३.१ प्रतिशत व्यक्ति रोजगारीका लागि नेपालको विभिन्न स्थानमा कार्यरत रहेका छन् भने करिब १९.४ प्रतिशत व्यक्ति विभिन्न देशमा वैदेशिक रोजगारीका सिलसिलामा कार्यरत रहेका छन्। लैंगिक आधारमा हेर्दा ८३.६ प्रतिशत पुरुष र १६.४ प्रतिशत महिला वैदेशिक रोजगारीका सिलसिलामा विभिन्न देशमा कार्यरत छन्।

२.५.९ चाडपर्व तथा जात्रा

मुसिकोट नगरपालिका चाडपर्व स्थानीय मेला तथा जात्राका दृष्टिकोणले सुसम्पन्न रहेको छ। जसमा मुख्यगरी दशैं, तिहार, माघे संक्रान्ति, चैत्र दशैं, असारे संक्रान्ति, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, हरितालिका तीज, साउने संक्रान्ति, जनै पूर्णिमा, शिवरात्री, नाग पञ्चमी, श्रीपञ्चमी, फागु पूर्णिमा आदि रहेका छन्। यस पालिकाका

मुख्य मेला तथा पर्वहरूमा डिग्रे साइकुमारी मेला, पाँच पूर्णिमा, काँसपोखरी मेला, पापीनी मेला, देउसी भैलो पर्व, आदि मेला तथा पर्वहरू हुन् ।

सिंगारू, पैसेरी, तीज, देउसी, टप्पा, भ्याउरे आदि नाच विशेष पर्व तथा उत्सवमा मनोरञ्जनका लागि नाचिन्छ । मादल, पञ्चेबाजा, बाँसुरी, तथा अन्य बाजागाजाहरू बजाएर मनोरञ्जन गर्नुका साथै (गरूवा) मयुर नाँचले समेत मनोरञ्जन गर्ने गरिन्छ ।

२.५.१० भाषाभाषि तथा भेषभूषा

मुसिकोट नगरपालिकामा जातीय विविधता भए पनि भाषा तथा पहिरणमा तात्विक भिन्नता पाइदैन । बाहुन, क्षेत्री, योगी, पुरी, सन्यासी, दलित र ठकुरीको भाषा तथा पहिरणमा एकरूपता रहेको छ । नगरपालिका भित्र बसोबास गर्ने मानिसमा जातजातिगत भिन्नता पाइएपनि कुनै खास जातजातिले मातृ भाषाका रूपमा नेपाली (९९.२ प्रतिशत) बाहेक अन्य कुनै भाषाको प्रयोग गरेको पाइदैन ।

२.५.११ शैक्षिक अवस्था

क) शैक्षिक अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकाका विद्यालयहरूको तथ्याङ्क नगरपालिका प्रोफाइल २०७४ को पार्श्वचित्र अनुसार नगरपालिकाभित्र ३१ वटा प्रावि, ७ वटा निमावि, १० वटा मावि, ६ उच्च मावि गरी जम्मा ५४ वटा (५४ वटा सार्वजनिक र १० वटा निजी) विद्यालयहरू रहेका छन् । २ वटा क्याम्पस, १९ वटा प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र र ६ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र रहेका छन् ।

नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको संख्या छात्र ५६६८ र छात्रा ५७९७ गरी जम्मा १२२९९ रहेका छन् भने संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या छात्र २४४१ र छात्रा १८८० गरी ४३२१ रहेका छन् । यस नगरपालिकाभित्रका शैक्षिक संस्थामा अध्ययनरत जम्मा विद्यार्थी संख्या १६५४० रहेका छन् । यसरी हेर्दा विद्यालय प्रवेश गरेका बालबालिकालाई माध्यमिक तहसम्मको अध्ययन गर्ने गराउने कुराका लागि पालिकाले विशेष कार्यक्रम संचालन गनुपर्ने सरोकारवालाहरूको सुझाव रहेको छ ।

मुसिकोट नगरपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार कुल जनसंख्या ३४,२७० को २७,६२९ अर्थात ८०.६ प्रतिशत जनसंख्या साक्षर रहेको देखिन्छ । यसमध्ये पुरुष साक्षरता दर ८७.५ प्रतिशत र महिला साक्षरता दर ७४.८ प्रतिशत रहेको छ ।

नगरपालिका बाट हालै प्राप्त रेकर्ड अनुसार प्रारम्भिक बाल विकासमा कूल भर्नादर ९५.४ प्रतिशत छ भने खुद भर्ना दर १०४.५ प्रतिशत छ । त्यसै गरी आधारभूत तहमा कूल भर्नादर ९८.१५ प्रतिशत तथा खुद भर्ना दर १०१.५ प्रतिशत रहेको छ भने माध्यमिक तहको कूल भर्ना दर ९८.४ प्रतिशत तथा खुद भर्ना दर १०५.४ प्रतिशत रहेको छ ।

२.५.१२ स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाको अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकाका प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् । मुसिकोटमा सरकारी स्वास्थ्य संस्था, प्राकृतिक चिकित्सा/आयुर्वेदिक, निजी स्तरका क्लिनिक तथा मेडिकलहरूले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिरहेका छन् । सामान्यतः यस नगरपालिकाका मानिसहरू विरामी हुँदा सर्वप्रथम सरकारी अस्पताल र स्वास्थ्य चौकी जाने गरेका छन् । नगरपालिकाको स्वास्थ्य प्रोफाइल अनुसार नगरपालिकामा १ वटा जिल्ला अस्पताल, ५ वटा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र गरी जम्मा ८ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् । खोप क्लिनिक २० वटा, गाउँघर क्लिनिक ११ वटा, वर्थिङ्ग सेन्टर ४ वटा र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका ४७ जना रहेका छन् ।

मुसिकोट नगरपालिकाका सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थामा जम्मा ४९ जना स्वास्थ्य कर्मिको स्वीकृत दरबन्दी, ४४ जना दरबन्दी अनुसार पदपूर्ति र ३४ जना करारका कर्मचारीहरू रहेका छन्। मुसिकोट नगरपालिकाका स्वास्थ्य संस्था मध्ये ४ वटा स्वास्थ्य संस्था (जिल्ला अस्पताल, साँख स्वास्थ्य चौकी, भलवस्वाचा स्वास्थ्य चौकी र छिवांग स्वास्थ्य चौकी) मा प्रसुती सेवा (Birthing center) को सुविधा उपलब्ध रहेको छ भने सबै स्वास्थ्य केन्द्रबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिरहेको छ। नगरपालिका भित्रका सबै स्वास्थ्य संस्थामा सुरक्षित मातृत्व सेवा, परामर्श सेवा, स्वास्थ्य सेवा र जनचेतना सेवा उपलब्ध छ। नगरपालिकाभित्र शीघ्र स्वास्थ्य उद्धारका लागि एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालनमा रहेको छ। प्रशुती सेवा केन्द्रमा १५ जना कुशल जन्म परिचर र ४७ जना महिला स्वयं सेविका कार्यरत छन्।

तालिका ९: नगरपालिकाको स्वास्थ्य अवस्थाको विवरण

सिनं	विषय	अवस्था	कैफियत
१	नवशिशु मृत्युदर प्रति हजारमा	२१	
२	शिशु मृत्युदर प्रतिहजारमा	३२	
३	मातृ मृत्युदर प्रतिलाख जीवित जन्ममा	२५४	
४	बालमृत्युदर प्रतिहजारमा	३९	
५	परिवार नियोजन प्रयोग दर	०	
६	औसत आयु	७१	
७	पूर्ण खोप	७८	

तालिका १०: नगरपालिकाको स्वास्थ्य सेवा प्रवाह

सिनं	तथ्यांकहरू	प्रतिशतमा
१	जम्मा ओपिडि सेवा	५७
२	जम्मा ओपिडि सेवामा महिला	५५
३	परिवार नियोजन नयाँ प्रयोगकर्ता	१५
४	परिवार नियोजन लगातार प्रयोगकर्ता	२०
	खोप कभरेज	
१	विसीजी	८८
२	डिपिटी हेपा हिप	९२
३	पिसिभी	८०
	पोषण सेवा	
१	बृद्धि अनुगमन	९३
२	कुपोषण दर	३
	सुरक्षित मातृत्व	
१	गर्भवती जाँच	४१
२	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी	१२

२.५.१३ खानेपानी तथा सरसफाइको अवस्था

खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाले मानव जीवनमा बहुआयामिक प्रभाव पार्दछ । मुसिकोट नगरपालिकाले स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउन दीर्घकालीन तथा अल्पकालीन योजना बनाइ कार्यान्वयन गरिरहेको छ । यद्यपि पूर्णरूपमा नगरवासीका प्रत्येक घरमा स्वच्छ र शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था हुन सकेको छैन । नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी स्वच्छ खानेपानी तथा ढलनिकास सहितको शौचालय व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

नगरवासीहरू भेरी नदी, विभिन्न खोला र मुहानको पानी दैनिक उपभोगका लागि प्रयोग गर्दै आएका भएपनि ती खोला र मुहानका पानी सुरक्षित र सफा छैनन् जसको प्रयोगले विभिन्न सरुवा रोग लाग्न सक्छ । मुसिकोट नगरपालिकामा प्रशस्त पिउने पानीको श्रोत रहेको भए तापनि व्यवस्थित रूपमा सबै घरघरमा पुगेको छैन । खानीपानीको अभाव रहेको मुसिकोट नगरपालिकाले पछिल्लो समय एक घर एक धाराको योजना अघि बढाएको छ । पानी आपूर्तिको लागि विभिन्न वडामा पानी ट्याङ्कीहरू बनाईएको छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकामा पानी प्रयोगको स्रोत अनुसार परिसर भित्रको पाइपबाट ४७.७ प्रतिशत, परिसर बाहिरको पाइपबाट ४८.२ प्रतिशत, मूलको पानी ३.३ प्रतिशत, नढाकिएको कुवाबाट ०.४ प्रतिशत, ढाकिएको कुवाबाट ०.१ प्रतिशत, नदी/खोलाबाट ०.२ प्रतिशत, जारबाट ०.०२ प्रतिशत र अन्य श्रोतबाट ०.०२ प्रतिशत घर परिवार रहेका छन् । पाइपबाट पानी पुगेको संख्या धेरै देखिए पनि व्यवस्थित रूपमा घरमा पानी पुगेको छैन ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिकाभित्र रहेका जम्मा ८६९३ घर परिवार मध्ये फल्स् सुविधा भएको र सार्वजनिक ढल निकासमा जडान भएका शौचालय २.९ प्रतिशत, आधुनिक फल्स् सुविधा भएको सेफ्टी ट्याङ्की सहितको शौचालय ७८.९ प्रतिशत, सार्वजनिक शौचालय ०.१ प्रतिशत र खाडल शौचालय १७.२ प्रतिशत परिवारले प्रयोग गरिरहेका छन् भने १ प्रतिशत घरपरिवारको घरमा शौचालयको सुविधा छैन ।

२.५.१४ पार्क तथा मनोरञ्जन स्थलहरू

मुसिकोट नगरपालिकाका विभिन्न वडा तथा बस्तीहरूमा पार्क तथा मनोरञ्जन स्थलका रूपमा प्राकृतिक डाँडा, लेक, पोखरी, समथल स्थानहरू, मुसिकोट दरबार, विभिन्न देवी देवताका मन्दिर तथा प्रतिक्षालय, जंगलको बीचमा रहेका खाली चउरहरू आदि रहेका छन् । नगरपालिकाले जनयुद्धका क्रममा शहिद भएका व्यक्तिहरूको सम्झनामा वडा नं ४ मा शहिद प्रतिष्ठान पार्क र वडा नं १० मा शहिद कामी बुढाका सम्झनामा कामी बुढा पार्क निर्माण गरिरहेको छ ।

२.६ आर्थिक अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकाको आर्थिक अवस्थाको मुख्य मेरूदण्डका रूपमा कृषि व्यवसाय रहेको छ । तथापि अधिकांश कृषकहरू निर्वाहमुखी कृषिमा निर्भर रहेका छन् । यस पालिकाको कृषिलाई व्यावसायिक र आधुनिक कृषि प्रणालीमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । कृषि क्षेत्रलाई व्यावसायिक र उत्पादनमुखी बनाउन सकेमा आर्थिक समृद्धिका आधारहरू तय हुने, स्वदेशमै रोजगारी सृजना हुने र पालिकाले आर्थिक समृद्धिको आधार निर्माण हुने देखिन्छ । तल्लो तटीय तथा मध्य पहाडी क्षेत्रमा उत्पादन गर्न सकिने तरकारी, फलफूल, खाद्यान्न, दलहन तथा नगदे बाली र पशुपंक्षीजन्य उद्यमहरू संचालन गर्नका लागि उपयुक्त भौगोलिक बनावट रहेको पाइन्छ ।

ऐतिहासिक, धार्मिक, प्राकृतिक ताल, तलैया, भरणा, उच्च पहाडी घाँसे मैदान, तटीय क्षेत्र नगरपालिकाको पर्यटन प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएका छन् । नागबेली भै स्वच्छ, सफा, कञ्चन पानी बग्ने सानी

भेरी नदी र त्यसका सहायक नदी तथा खोलाहरूको जल उपयोग गरी सिंचाइ, जलविहार, जलविद्युत् जस्ता क्षेत्रमा दिगो उपयोग गर्न सके पालिकाको आर्थिक समृद्धिको आधार निर्माण हुने देखिन्छ। जन्ती बस्ने लेक, साँख दह, डिग्रे साइकुमारी मन्दिर जस्ता पर्यापर्यटनका क्षेत्रहरूको संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रचार प्रचार गरी पर्यटकका लागि आकर्षकको केन्द्र बनाउन सकिने देखिन्छ। प्राकृतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्न सके पालिका भित्रै रोजगारीको सृजना हुनुको साथै समृद्धिका आधारहरू निर्माण हुन सक्ने देखिन्छ। ठुला तथा साना र परम्परागत घरेलु उद्योग संचालन तथा व्यवस्थापन गरी पालिकाको आर्थिक क्रियाकलाप संचालन गर्न मध्य पहाडी लोकमार्ग र राप्ती राजमार्गले यस पालिकालाई राष्ट्रिय सञ्जालमा जोडी व्यापार व्यावसायको ढोका खोलेको छ।

२.६.१ कृषि

मुसिकोट नगरपालिका भित्रको जम्मा जमिन १३६०० हेक्टर मध्ये कृषि तथा मानव बसोबासका लागि ४७२९ हेक्टर अर्थात् ३४.७७ प्रतिशत रहेको छ। उक्त जमिनमा बसोबास गर्ने जनसंख्याको आफ्नो स्वामित्वमा भएको जग्गालाई खेत, पाखो बारी, घडेरी, आवासीय, औद्योगिक, व्यापारिक र अन्य गरी उपयोग गरिएको छ।

नगरपालिकाका रातामाटा, माछमी, समीबोट, सान्चौर, काउलेचौर, छिवाङ्ग जिउला, लोरिवाङ्ग, सोलावाङ्ग, चाँपा, भुलखेत, दलाखेत, सानीभेरी नदी एवं मुग्लुखोला, घिउखोला लगायतका तटीय फाँटहरू उत्पादनका दृष्टिले महत्वपूर्ण मानिन्छन्। नगरपालिका पार्श्वचित्र अनुसार, नगरपालिकाको कृषि उत्पादनलाई हेर्दा कृषिमा आवद्ध जनसंख्या १४,७६९ अर्थात् ४९.७५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। यो नगरपालिका तरकारी तथा तरकारीजन्य वीउ विजनको उत्पादनका दृष्टिकोणले जिल्लाको प्रमुख क्षेत्रका रूपमा रहेको छ।

यस नगरपालिकाभित्र १५१ हेक्टर सिंचित, २६६ हेक्टर अर्ध सिंचित, २१ हेक्टर असिंचित खेत रहेको छ भने १४७७ हेक्टर अर्ध सिंचित र २०६६ असिंचित पाखो बारीको रूपमा रहेको छ। पालिका क्षेत्रमा बगिरहेका विभिन्न खोलानालाको किनारमा अवस्थित नगरपालिकाको खेतीयोग्य जमिनको उर्वराशक्ति उच्च रहेको छ। अधिकांश ग्रामीण परिवेश भएको हुँदा उत्पादनको मूल साधन नै जमिन हो। यस नगरपालिकामा मकै, गहुँ, धान, दलहन तथा ताजा तरकारी उत्पादनले आर्थिक क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याएको छ।

यस पालिकामा उत्पादन हुने मुख्य कृषि बालीहरू अन्तर्गत खाद्यान्नमा धान, गहुँ, मकै, कोदो, जौ आदि दलहनमा मास, मसुरो, चना, सिमि, राजमा, बोडी, भटमास, गहत, रामतोरिया, केराउ, अरहर आदि तेलहनमा तोरी, सर्सु, तिल, सुर्यमुखी आदि तरकारी बालीमा आलु, काउली, बन्दा, मुला, भान्टा, गाजर आदि मसला बालीहरू अदुवा, वेसार, खुर्सानी, लसुन, धनियाँ आदि फलफूल प्रजातिमा रूख कटहर, भुइकटहर, नासपाती, कागती, जुनार, अम्बा, हलवावेद, मेवा आदि पर्दछन्।

यो नगरपालिका तरकारी तथा तरकारीजन्य वीउ विजनको उत्पादनका दृष्टिकोणले जिल्लाको प्रमुख क्षेत्रका रूपमा रहेको छ। वार्षिक रूपमा यस नगरपालिकामा मकै, भटमास तथा तरकारी गरी जम्मा १० मे .टन वीउ उत्पादन हुने गरेको नगरपालिकाको तथ्याङ्कले देखाएको छ। तथापि उत्पादित वीउविजनको विक्री वितरणका लागि भरपर्दो बजार व्यवस्थाको सुनिश्चितताको अभावमा वीउ उत्पादन कार्यमा ह्रास आइरहेको छ। भने परम्परागत कृषि प्रणालीमा आधारित रहेकाले कृषि पेशा केवल जीविकोपार्जनमा मात्र सीमित हुन पुगेको छ। परम्परागत कृषि प्रणालीमा प्रविधिकरण गरी कृषकहरूलाई व्यावसायिक बनाई आधुनिक कृषि प्रणालीमा जोड दिएमा नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउन सकिने सम्भावना रहेको छ।

२.६.२ पशुपालनको अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकामा पशुपालनको रूपमा गाई, भैसी, भेडा, बाखा, कुखुरा, हाँस, सुँगुर, बँगुर आदि पालन गर्ने प्रचलन रहेको छ। पशु पालनको यो परम्परागत प्रचलनलाई व्यावसायिक बनाउन नसक्दा कृषकहरूले अपेक्षित लाभ लिन सकिरहेका छैनन्। पशुपालनका लागि हावापानी, चरण क्षेत्र, खर तथा डाले घाँसको स्रोत, पानीको पर्याप्तता र परम्परादेखि पशुपालनप्रति स्थानीय कृषकहरूको लगावलाई हेर्दा यो नगरपालिका पशुपालनका दृष्टिले राम्रो सम्भावना रहेको छ। व्यावसायिक पशुपालन गरी आर्थिक उपार्जनका माध्यमबाट जीवनस्तरमा सुधार ल्याउन कृषकहरूको क्षमता विकास गरी वित्तीय लगानी सुनिश्चित गर्नुपर्ने देखिन्छ। सहकारीले दुग्ध चिस्यान केन्द्र संचालन गरेको छ जहाँ ४० हजार दुग्ध सुरक्षित भण्डारण गरिन्छ। सोलावाडमा रहेको नागरिक दुग्ध सहकारी संस्था लिमिटेडले पशुपालनमा सहजीकरण र कृषिको व्यावसायीकरणमा योगदान पुऱ्याएको छ। मुसिकोट नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७४ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकामा जम्मा ८१२० वटा भैसीहरू र ५९३७ गाई तथा गोरूहरू पालन गरिएको छ। पालिकाभित्र बँगुर १५६७, कुखुरा, हाँस, कालिज जस्ता पंक्षी १२९९५३, खसी बाखा तथा भेडा २६२४६ वटा पशुपालन गरिएको छ। त्यसैगरी मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रभित्र पशुजन्य खाद्य पदार्थ उत्पादन गाई भैसीको दुग्ध ३०८६ मे.टन, मासु उत्पादनका दृष्टिले राँगो भैसी ७३७१ मेट्रिक टन खसी बोका बाट १९९ मेट्रिक टन, कुखुरा २२४ मेट्रिक टन, बँगुर ६ मेट्रिक टन, अण्डा उत्पादनका हिसाबले ३४८ हजार, उन ०.२५ केजी र घिउ १६४ मेट्रिक टन वार्षिक उत्पादन भएको देखिन्छ।

२.६.३ खाद्यान्न आपूर्तिको अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकाको अभिलेख अनुसार वार्षिक रूपमा अन्नबालीहरूको उत्पादन हेर्दा धान १२२६९, गहुँ २७०३६, मकै २६३६६ र कोदो ८९४ मुरी उत्पादन भएको देखिन्छ भने तरकारी ५० मे. टन र फलफुल ५० मे. टन उत्पादन भएको देखिन्छ।

तथापि उत्पादित वीउविजनको विक्री वितरणका लागि भरपर्दो बजार व्यवस्थाको सुनिश्चितताको अभावमा वीउ उत्पादन कार्यमा ह्रास आइरहेको छ। भने परम्परागत कृषि प्रणालीमा आधारित रहेकाले कृषि पेशा केवल जीविकोपार्जनमा मात्र सीमित हुन पुगेको छ। परम्परागत कृषि प्रणालीमा प्रविधिकरण गरी कृषकहरूलाई व्यावसायिक बनाई आधुनिक कृषि प्रणालीमा जोड दिएमा नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउन सकिने सम्भावना रहेको छ।

यस नगरपालिकामा मकै, गहुँ, धान, दलहन तथा ताजा तरकारी उत्पादनले आर्थिक क्षेत्रमा योगदान कायम राखेको छ। पालिकाको पार्श्वचित्र अनुसार खाद्यान्न परिपूर्तिको आधारमा वर्षभरि आफ्नो उत्पादनले खाना पुग्ने र बचत समेत हुने ७.८ प्रतिशत, १०-१२ महिना सम्म २४.१ प्रतिशत, ७-९ महिना सम्म २७.२ प्रतिशत, ३-६ महिना सम्म २५.५ प्रतिशत, ३ महिना भन्दा कम ७.८ प्रतिशत, उत्पादन नगर्ने ७.६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ।

२.६.४ उद्योग तथा वाणिज्य

मुसिकोट नगरपालिका भौगोलिक, यातायात सञ्जालको पहुँच र अन्तरजिल्ला व्यावसायिक पहुँचका दृष्टिकोणले औद्योगिकीकरणका लागि उपयुक्त स्थान रहेको छ। मुसिकोट खलगा बजार साविक रूकुम जिल्लाको जिल्लाको सदरमुकाम समेत भएकाले यहाँका व्यापारीहरूको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई अध्यावधिक गरी व्यावसायिक तथा औद्योगिककरणमा जोड्न सके उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्रको विकास गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ। उद्योग तथा व्यापार व्यवसायको सोच भएका युवाहरू र परम्परागत रूपमा घरेलु तथा कुटिर उद्योग चलाएका व्यक्तिहरूलाई आधुनिक औद्योगिक ज्ञानको विकास गराई स्थानीय स्रोत, साधन, सीप, बजारको माग र संभावित उद्यमीको चाहनालाई एकीकृत गर्न सकेमा नयाँ व्यवसायहरू सञ्चालन

गरी आर्यआर्जनमा वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । उद्यम विकासका लागि पूर्व तयारी कार्य, स्रोत साधनको सर्वेक्षण, लक्षित समूह पहिचान, बजारको माग अध्यावधिक गर्न सके साना तथा कुटिर उद्योग सञ्चालन गर्नसक्ने सम्भावना छ । युवा पुस्तालाई स्वरोजगारमूलक बनाउन साना तथा मझौला उद्योगहरूलाई प्रविधिकरण, वित्तीय सेवामा पहुँच विस्तार र उत्पादित वस्तुको बजारीकरण गर्न आवश्यक उद्यमशील ज्ञान तथा सीपको विकास गराउन सकिने सम्भावना रहेको छ ।

नगरपालिकाको पार्श्वचित्र अनुसार सेवामूलक उद्योग २६० वटा, कृषि र वनजन्य १४७ वटा, उत्पादनमूलक ८१ वटा, उर्जामूलक २ वटा, पर्यटन मूलक होटल १०० गरी जम्मा ५९० विभिन्न प्रकारका उद्योग तथा व्यवसायबाट करिब १८३७ जना व्यक्तिहरूले रोजगार पाएका छन् । आपूर्तिका हिसाबले यस नगरपालिकामा बसोबास गर्ने नागरिकहरूले आफूलाई आवश्यक पर्ने खाद्यान्न तथा लत्ता कपडाहरू दाङ, नेपालगञ्ज, बुटवल, काठमान्डौं लगायतका बजारबाट आपूर्ति गर्ने गरेको पाइन्छ ।

२.६.५ पर्यटन क्षेत्रको अवस्था

धार्मिक तथा ऐतिहासिक दृष्टिले धनि मानिने मुसिकोट ग्रामीण पर्यटनका दृष्टिले राम्रो सम्भावना रहेको नगरपालिका हो । यहाँका धार्मिक स्थलहरू: मुसिकोट मन्दिर, श्री डिप्रे शाङ्कुमारी भगवती मन्दिर, अवस्थित वारी पोले सिद्ध साईं कुमारी भगवती मन्दिर, कालिका थान, बराह टाकुरा, भगवती मन्दिर, बारिबोले मन्दिर, विभिन्न देवालय, आदि, ऐतिहासिक स्थलहरू: मुसिकोट दरबार, सल्ले एयपोर्ट, ओखलढुङ्गा गुफा आदि, प्राकृतिक स्थलहरू: वडा नं ७ मा २४०० मिटर उचाईमा अवस्थित ठूली दह, साँख दह, सिङ्गलेक, कुप्रेकोट डाँडा आदि स्थानीय पर्यटन क्षेत्रको विकास, विस्तार, संरक्षण र प्रचार प्रसार गरी आर्थिक उपार्जन गर्न सकिने देखिन्छ ।

मुसिकोट नगरपालिकाका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका ११: नगरपालिकाका प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू

क्र.स.	पर्यटकीय क्षेत्र	वडा नं.	उचाई(मिटर)	खलङ्गा देखिको दुरी(कि.मी.)	मुख्य आकर्षण
१.	डिप्रे साङ्कुमारी भगवती मन्दिर	५	२०००	२.५०	धार्मिक क्षेत्र
२.	मुसिकोट दरबार क्षेत्र	४	१४२०	३.००	ऐतिहासिक क्षेत्र
३.	साँख दह	७	१९००	७.५	प्राकृतिक क्षेत्र
४.	शितलपोखरी	४	१४५५	१.७५	प्राकृतिक क्षेत्र
५.	सिद्ध गुफा	१	२५९०	४.३०	ऐतिहासिक स्थल
६.	जन्ती बस्ने लेक	१	२५९०	४.३०	पर्यावरणीय क्षेत्र अवलोकन
७.	कालिका भगवती मन्दिर	१	१५३०	०.००	धार्मिक आस्थाको केन्द्र
८.	सल्ले बिमानस्थल	१	१५८०	२.००	पर्यावरणीय क्षेत्र अवलोकन
९.	गर्पाधुरी लेक	८	२४८०	१६.००	लालीगुराँस वन क्षेत्र अवलोकन

२.६.६ वित्तीय संस्थाहरू र सहकारी

वित्तीय संस्थाहरू बैंक, सहकारी र लघुवित्त आर्थिक क्षेत्रको गतिशिलताका लागि महत्वपूर्ण पक्षहरू हुन् । मुसिकोट नगरपालिकामा सरकारी तथा वाणिज्य बैंक, लघुवित्त र सहकारी संस्थाहरू संचालनमा रहेका छन् । नेपाल बैंक लिमिटेड, ग्लोबल आइएमई बैंक, एभरेष्ट बैंक, सिद्धार्थ बैंक, कृषि विकास बैंक, सिटिजन बैंक, लक्ष्मी बैंक, सिटिजन लाईफ इन्सुरेन्स कम्पनी, प्रभु लाईफ इन्सुरेन्स आदि वित्तीय तथा वाणिज्य संस्थाहरूले कार्य गरिरहेका छन् । यसका अतिरिक्त ग्रामीण अर्थतन्त्रको सहयात्रीको रूपमा थुप्रै कृषि तथा बचत सहकारीहरू दर्ता भै संचालनमा रहेका छन् ।

२.७ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था

पालिकाको वस्तुगत विवरण अनुसार मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रभित्र साना ठुला गरी जम्मा ३८ वटा सडकहरू पहिचान गरिएको छ । जसमध्ये मुख्य रूपमा मध्यपहाडि राजमार्ग र राप्ती राजमार्ग मुख्य सामरिक महत्वका ठुला राजमार्गहरू रहेका छन् भने बाँकी अन्य सडकहरू जिल्लास्तरका साना सडकको रूपमा रहेका छन् । उपरोक्त बमोजिम जम्मा ३८ वटा सडकहरूले मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रभित्र जम्मा १८९/९१५ किलोमिटर सडक विस्तार गरिएको छ ।

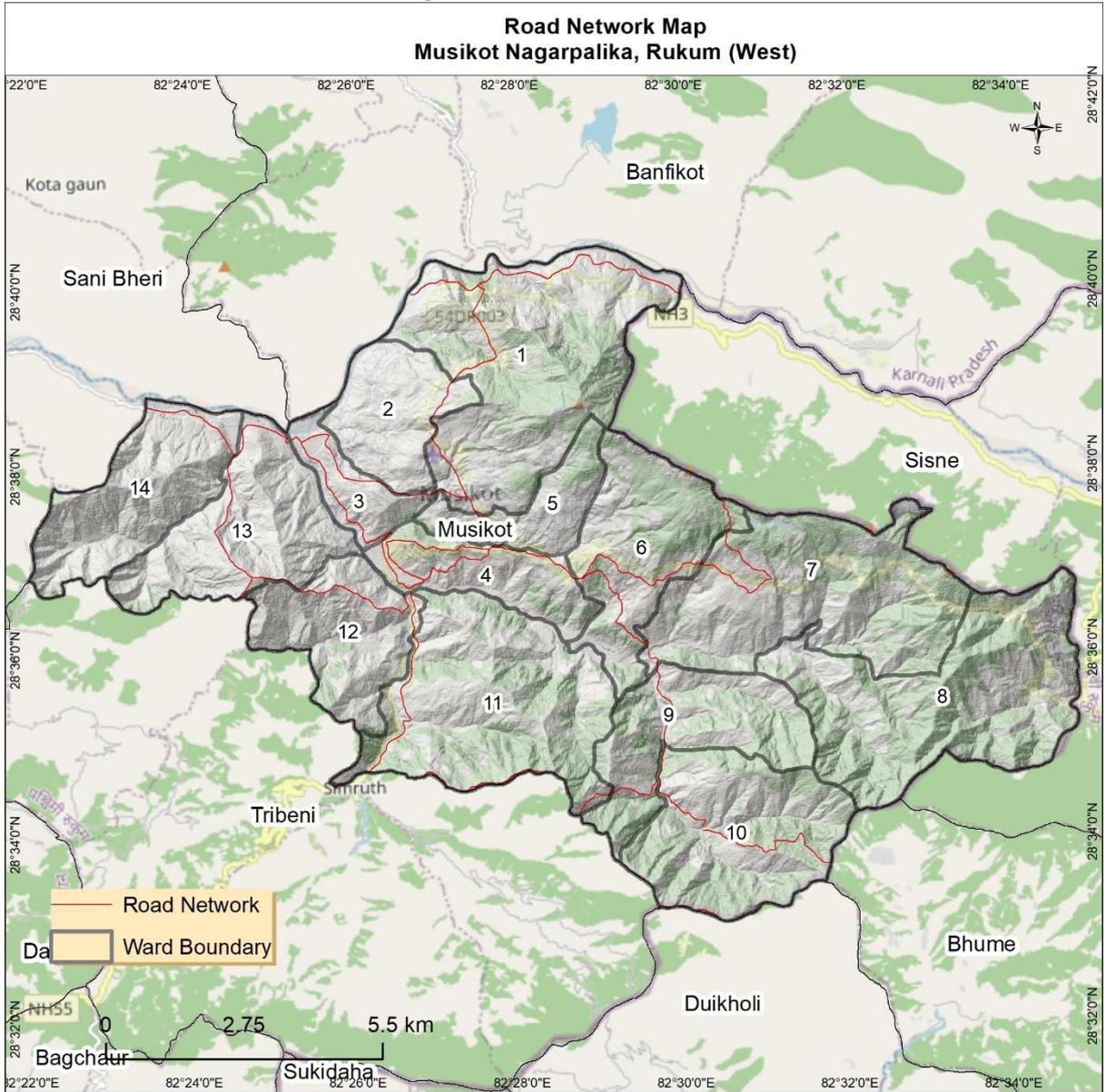
२.७.१. बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

मुसिकोट नगरपालिकाभित्र सदरमुकाम खलगासहित कैलदेउ, माछिमी, सान्चौर, रातामाटा, पिपलनेटा, सेरीगाउँ, चाँपा, सोलाबाङ्ग, साँख, भुल्खेत, सल्ले लगायतका क्षेत्रहरूमा बाक्लो बस्ती रहेको छ । यी ठाउँहरू आवासीय रूपमा प्रयोग भएका छन् । यस पालिकाको धेरै जसो ठाउँमा एकीकृत प्रकारको बसाइ रहेको छ । हाल पालिकाले एकीकृत बस्ती विकासलाई जोड दिएको देखिन्छ । नगरपालिकाले भवन निर्माण संहिता २०७२ अनुसार निजी तथा सार्वजनिक भवनहरू निर्माण कार्य गर्न गराउनका लागि प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरिरहेको छ । मुसिकोट नगरपालिकाले सार्वजनिक शौचालय, प्रतीक्षालय, ज्येष्ठ नागरिक मिलन केन्द्र लगायतका सार्वजनिक संरचनाहरू निर्माण गर्ने कार्यमा जोड दिएको छ ।

२.७.२ यातायात तथा परिवहन सुविधाको अवस्था

सडक पूर्वाधार विकासको मूल आधार हो । सडकको विकास बिना अन्य विकास सहज हुँदैन । द्रुत गतिमा विकासका लागि पनि सडक सञ्जाल अति महत्वपूर्ण मानिन्छ । यहि कुरा मध्यनजर गर्दै प्रत्येक वडामा वडा कार्यालय जोड्ने सडक निर्माण भएका छन् । भौगोलिक विकटता भएको ठाँउमा RCC बाटो निर्माण भएका छन् भने अफठेरो ठाँउमा सोलिड बाटो निर्माण गरिएका छन् । नगरपालिकाको पार्श्वचित्र अनुसार मध्यपहाडि राजमार्ग र राप्ती राजमार्ग मुख्य सामरिक महत्वका ठुला राजमार्गहरू रहेका छन् भने बाँकी अन्य सडकहरू जिल्लास्तरका साना सडकको रूपमा रहेका छन् । नगरपालिकाको छिवाड देखि पूर्वी रूकुमको सिमाना सम्म जोड्ने मध्य पहाडी मार्गले यस नगरपालिकाको सडक सञ्जालमा टेवा पुऱ्याएको छ । मुसिकोट नगरपालिकामा सडक सञ्जालको सेवा सुविधा विस्तार क्रमिक रूपमा भइरहेको भए तापनि पूर्णरूपमा सहज हुन सकेको छैन । नगरपालिकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार, नगरपालिका भित्र जम्मा ५०१.३४ किमि सडक विद्यमान रहेको पाइन्छ । जसमा ५१.३४ किमि कालोपत्रे, ४०० किमि कच्ची सडक र , ५० कि. मि ग्राभेल तथा सोलिड सडक रहेको छ । यी बाटोहरू सञ्चालनमा रहे पनि बाह्रै महिना चल सकिरहेका छैनन् । मुसिकोट नगरपालिकामा धेरै जसो स्थानीय गोरेटो बाटो ३७५.८ कि.मि. रहेका छन् । यी विभिन्न सडकहरूमा नियमित सार्वजनिक बस सेवा तथा अन्य मोटर, जीप, ट्र्याक्टर, ट्रक, मोटरसाईकल, ट्याक्सी आदि यातायातका साधनहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । वर्षातको समयमा बाढी पहिरोको कारणले यातायात नियमित रूपमा सञ्चालन गर्न कठिनाइ हुने गरेको छ । मुसिकोट नगरपालिकामा हवाई यातायातका लागि एक विमानस्थल सल्ले एयरपोर्ट रहेको छ । यस सल्ले एयरपोर्ट औसत उचाइ समुन्द्र सतहदेखि ५,१८४ फिट अर्थात १५८० मिटरको उचाइमा छ ।

नक्सा ११: मुसिकोट नगरपालिकाको सडक सञ्जाल

तालिका १२: मुसिकोट नगरपालिकाको सडकका प्रकार

सडकका प्रकार/ Road Type	लम्बाई (कि.मि)	प्रतिशत
स्थानीय गोरेटो बाटो (Local Trail)	३७५.८	८४.१०
मुख्य गोरेटो बाटो (Main trail)	७०.४	१५.७६
पुल र ट्रयाकहरू	०.४	०.०९
उथले स्थान (crossing ford)	०.२	०.०५
जम्मा	४४६.८	१००

२.७.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रमा विद्युत आपूर्तिको मुख्य वितरक नेपाल विद्युत प्राधिकरणको सेरीगाँउ वितरण शाखा रहेको छ । यस शाखा अन्तर्गत ३ वटा क्षेत्रहरू निर्धारण गरी वितरण गरिरहेको छ । यसका साथै नीजि तथा सामुदायिक रूपमा स्थापना भएका लघु जलविद्युत आयोजनाहरूले समेत यस नगरपालिका

क्षेत्रका बासिन्दाहरूको विद्युत उर्जाको मागको सम्बोधन गरिरहेका छन् । नगरपालिकाका अधिकांश घरमा केन्द्रीय प्रसारण तथा साना लघु जल विद्युत आयोजना मार्फत विद्युत जोडिएका छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार उर्जाका लागि विद्युत् प्रयोग गर्ने ९४ प्रतिशत, सोलार प्रयोग गर्ने ५.२ प्रतिशत, मट्टितेल प्रयोग गर्ने ०.२ प्रतिशत, वायोग्याँस प्रयोग गर्ने ०.०१ प्रतिशत र अन्य उर्जाको स्रोत प्रयोग गर्ने ०.६ प्रतिशत घर परिवार रहेका छन् ।

मुसिकोट नगरपालिकामा मुख्यतः इन्धनको स्रोत दाउरा रहेको छ । मुख्य इन्धनको रूपमा प्रयोग गर्ने दाउराको स्रोत सामुदायिक, संरक्षित तथा निजी वन रहेका छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार दाउरा प्रयोग गर्ने ७४ प्रतिशत, एलपि ग्याँस प्रयोग गर्ने २५.८ प्रतिशत, बिजुली प्रयोग गर्ने ०.१ प्रतिशत, वायोग्याँस प्रयोग गर्ने ०.१ प्रतिशत, मट्टितेल प्रयोग गर्ने ०.०१ प्रतिशत र अन्य स्रोत प्रयोग गर्ने ०.०१ प्रतिशत घर परिवार रहेका छन् ।

२.७.४ सूचना तथा सञ्चारको पहुँच

मुसिकोट नगरपालिका जिल्लाको सदरमुकामको पालिका भएकाले सूचना तथा सञ्चारको विकासका हिसावले तुलनात्मक रूपमा अन्य पालिकाभन्दा अगाडि रहेको छ । सञ्चार पूर्वाधारका रूपमा ४ वटा टेलिफोन टावर रहेका छन् । ल्याण्डलाइन टेलिफोन ३७६ वटा, इन्टरनेट सेवा २१२ वितरण गरिएको अभिलेख देखिन्छ । पालिकाभित्र दर्ता भएका जम्मा ९ वटा सञ्चारका माध्यम एफएम मध्ये ५ वटा सक्रिय रूपमा रहेका छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिकामा सञ्चारका साधनको प्रयोग सबैभन्दा बढि साधारण मोबाइल ७४२६ घर परिवार र स्मार्ट मोबाइल ५७४८ घर परिवारले प्रयोग गरेका छन् । यसै गरी सञ्चार सेवाका रूपमा विभिन्न ठाउँमा रेडियो, टेलिफोन, एफएम, पत्रपत्रिका, इन्टरनेट, अतिरिक्त हुलाक कार्यालय, टेलिभिजन आदिको व्यवस्था रहेको छ । तर यी सुविधाहरू पर्याप्त, भरपर्दा र गुणस्तरीय छैनन् ।

२.८ वन वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था

२.८.१ वन वातावरण तथा प्राकृतिक प्रकोपको अवस्था

वन सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा दिगो उपयोग गर्ने र नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय क्षेत्रमा योगदान अभिवृद्धि गर्न आवश्यक रहेको छ । स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणका क्रममा वातावरण प्रदुषण जस्ता समस्या टड्कारो रूपमा देखिएको छ । वायु र जल प्रदुषणले मानिसमा विभिन्न रोगहरू समेत निम्ताएको छ । प्राकृतिक स्रोत साधनको अनियन्त्रित प्रयोगलाई नियन्त्रण गर्न, विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा वातावरणीय प्रभावको पूर्व मूल्याङ्कन हुन आवश्यक छ । स्थानीय तहमा मानव अनुकूलको वातावरण निर्माणमा सहयोग जुटाउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । फोहोर मैला व्यवस्थापन, वृक्षारोपण र संरक्षण, प्राकृतिक स्रोत साधनको समुचित प्रयोग, वातावरण प्रदुषण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन गनुपर्दछ ।

वन क्षेत्रको स्थानीय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य रूपमा योगदान पुग्ने गरी व्यावसायिक वन व्यवस्थापन र उपयोग गर्न नसक्नु, पूर्वाधार विकास र पर्यावरणीय प्रणाली बीच योजनाबद्ध तरिकाले सन्तुलन कायम गर्न नसक्नु, वन अतिक्रमण, वन पैदावारको चोरी निकासी, नदी कटान, भू-क्षय, वन डहेलो, अनियन्त्रित चरिचरन, अनियन्त्रित ढुंगा/गिट्टी/वालुवा संकलन तथा निकासी हुनु, बढ्दो जनसंख्या, शहरीकरण, भू-उपयोगमा आएको परिवर्तन, विस्तारित सडक सञ्जाल, बढ्दो सवारी यातायात र डिजेल पेट्रोलको खपत, फोहोरमैला उत्सर्जन, प्लाष्टिकजन्य फोहोर निष्कासन र अव्यवस्थित भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कारण वायु र पानीजन्य प्रदुषण, बाह्य मिचाहा झार (Invasive plant species) को प्रकोप, विभिन्न सरोकारवाला तथा नियमनकारी निकायसँग समन्वय हुन नसक्नु, नागरिक सचेतना कम हुनु, वन जंगलको अतिक्रमण तथा ह्रास हुनु,

विषादीको प्रयोग, वातावरण संरक्षण र पूर्वाधार विकास बीच सामन्जस्यता स्थापित हुन नसक्नु आदि प्रमुख समस्याहरू रहेका छन् ।

२.८.२ भूसंरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन

मुसिकोट नगरपालिका अन्तर्गतका भण्डारीकाँडा, साँख, भुलखेत, चौखावाड, दलाखेत, छिड, कैलदेउ काउलेचौर लगायतका स्थानहरू भिराला, किरकिरे तथा दलदले माटो भएका कारण पहिरोको जोखिम रहेको छ । यी स्थानहरूको भूसंरक्षण गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस पालिका अन्तर्गतका मुख्य गरी सानीभेरी नदी, साँख खोला, मुग्लुखोला, पातुखोला, घ्युखोला, छिवाङ्ग खोला लगायत विभिन्न जलाधार क्षेत्रहरू रहेका छन् । यी क्षेत्रहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र दिगो उपयोगका लागि रणनीतिक योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

मुसिकोट नगरपालिकाले बाँस, अम्रिसो, लहरे पिपल, वर लगायतका विरूवाको वृक्षारोपण गर्ने तथा भूक्षयको जोखिम भएका ठूला क्षेत्रहरूको संरक्षणका लागि तारजाली तथा अन्य रिटेनिङ्ग वालहरू लगाउनु पर्ने देखिन्छ । ग्रामीण कृषि सडकका नाममा खनिएका कच्ची सडकहरूले समेत यस्तो खालको विपदको सम्भावना देखिएको छ । मुसिकोट नगरपालिकाका विभिन्न ठाउँहरूमा भूक्षय तथा बाढी पहिरोको प्रभाव परेको छ । मुख्य गरी वडा नं. ५ को भण्डारी काँडाको पहिरो सबै भन्दा ठूलो पहिरो हो । मुसिकोट नगरपालिकाका केही वडाहरूमा बाँदरको समस्या समेत रहेको छ । बाँदरले लगाएको अन्नवाली, तथा फलफूल नाश पारिदिने हुनाले यसको उचित व्यवस्थापन गर्ने तर्फ ध्यान जानु जरूरी छ ।

२.८.३ वातावरण व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

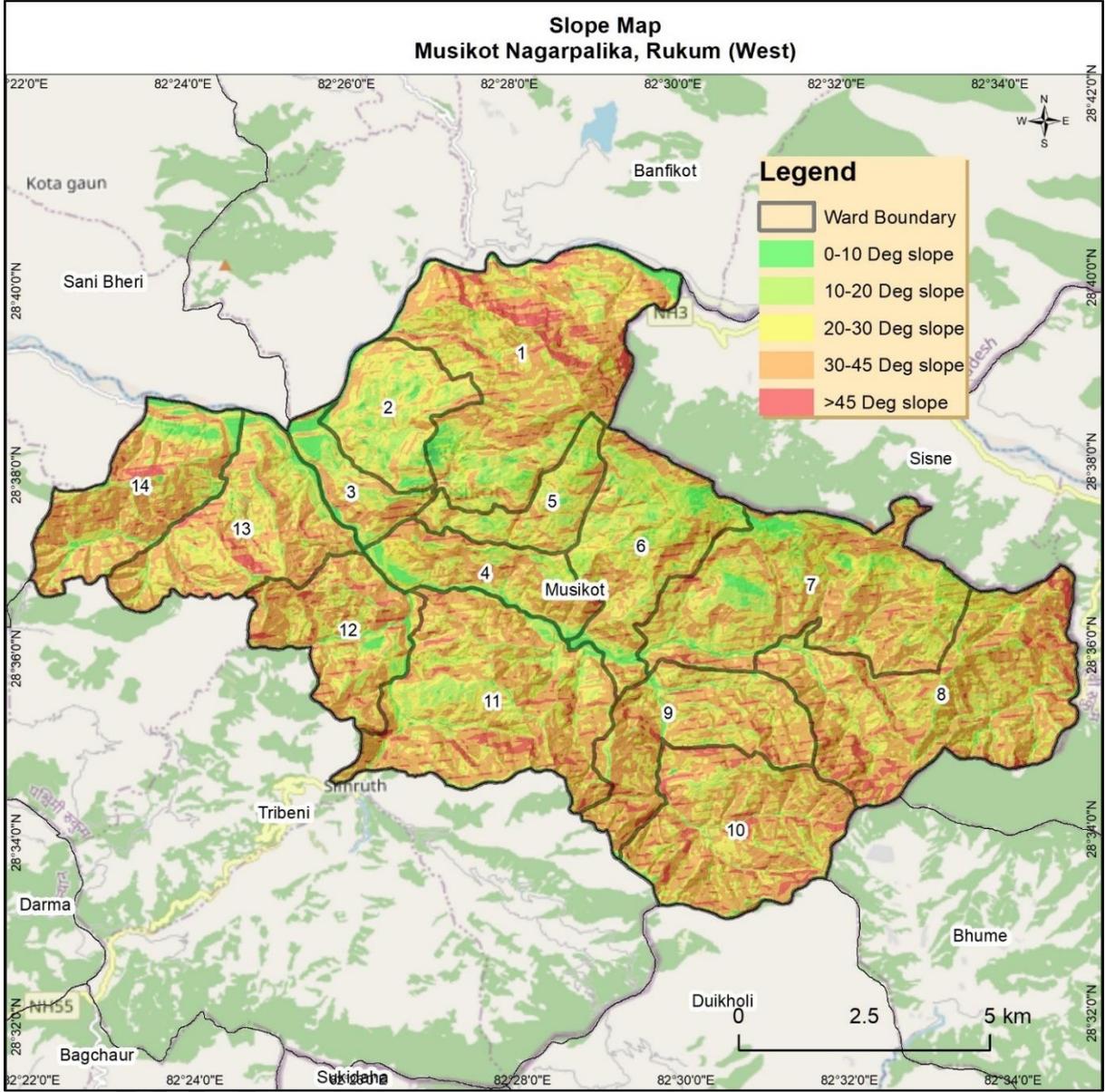
मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रभित्र सामुदायिक वन, कबुलियती वन र धार्मिक वन गरी जम्मा ३ प्रकारका सामुदायिक आधारित वन व्यवस्थापन पद्धतिहरू अपनाइएको छ । यसका साथै जिल्ला वन कार्यालय रूकुमबाट नियमन गरी राष्ट्रिय वनलाई संरक्षण गर्ने कार्य संचालन गरिरहेको छ । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका वन व्यवस्थापन पद्धतिहरू अन्तर्गत राष्ट्रिय वनले ढाकेको क्षेत्र ४९७० हे. पालिकाभित्र जम्मा ८९ सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति छन् भने कबुलियती वन ८ वटा र धार्मिक वन १ गरि जम्मा ९८ वटा रहेका छन् ।

२.८.४ प्राकृतिक प्रकोप जोखिमका सम्भावित क्षेत्रहरू

मुसिकोट नगरपालिका पहाडी भूभागले ओगटेको क्षेत्र भएकोले बाढी पहिरोको जोखिममा रहेको छ । यस्ता भिरपाखामा विशेषतः पहिरो जाने धेरै सम्भावना रहेका छन् । सबैभन्दा धेरै वडा नं १ मा पहिरो जाने जोखिमका सम्भावित क्षेत्रहरू छन् भने सबैभन्दा कम वडा नं ३ मा जोखिमका क्षेत्रहरू छन् ।

नगरपालिका अन्तर्गत रहेका ४५ डिग्री भन्दा माथि रहेका भिराला क्षेत्रहरू सम्वेदनशील हुने भएको हुँदा त्यस्ता क्षेत्रहरूमा खेतीपाती तथा बस्ती रहँदा पहिरो जाने सम्भावना बढी देखिने हुँदा त्यस्ता क्षेत्रलाई पहिरो जोखिम क्षेत्रका रूपमा परिभाषित गरिएको छ जुन तल नक्सामा देखाइएको छ ।

नक्सा १२: मुसिकोट नगरपालिकाका पहिरो जोखिमका सम्भावित क्षेत्रहरू

तालिका १३: मुसिकोट नगरपालिकाका पहिरो जोखिमका वडागत सम्भावित क्षेत्रहरू

वडा नं	क्षेत्रफल (हे.)	प्रतिशत
१	१७६	२०.९
२	३	०.४
३	६	०.७
४	१८	२.१
५	३	०.३
६	१५	१.८
७	४५	५.३
८	१५७	१८.५
९	६३	७.४

१०	१२०	१४.२
११	११०	१३.०
१२	४४	५.३
१३	४४	५.२
१४	४२	५.०
जम्मा	६४५	१००

२.९ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

क) स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन

मुसिकोट नगरपालिकाले आफ्नो सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि ६० वटा कानूनहरू कार्यपालिका तथा नगर सभा बैठकबाट स्वीकृत गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। जस अनुसार ऐन २४, नियमावली ५, कार्यविधि ३६, निर्देशिका ६, दिग्दर्शन १, मार्ग दर्शन १, मापदण्ड ३ र आचार संहिता २ वटा रहेका छन्।

ख) सङ्गठनात्मक विकास

मुसिकोट नगरपालिकाको सङ्गठनात्मक स्वरूप स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को व्यवस्था अनुसार रहेको छ। यस अन्तर्गत जनताबाट प्रत्यक्ष निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, विषयगत समितिहरू र कर्मचारी प्रशासन तथा विभिन्न सेवा प्रदायक शाखाहरू रहेका छन्। उपर्युक्त संरचनाहरूले नीति निर्माणदेखि सार्वजनिक सेवा प्रवाह तथा संस्थागत सुशासन र विकासका लागि तपशिलका कार्यहरू गर्ने गर्दछन्।

न्यायिक समिति:

दर्ता हुन आएका उजुरी संख्या १२५ वटा रहेका छन् भने पक्षहरूलाई मेलमिलापको माध्यमबाट ९६ वटा उजुरीहरू फर्स्यौट गरिएको। ४६ घण्टे मेलमिलाप सम्बन्धी आधारभूत तालिम संचालन गरी मेलमिलाप कर्ताहरूको सुचीकृत गरिएको छ। वडा स्तरमा मेलमिलाम व्यवस्थापन समिति गठन गरी स्थानीय विवादहरू स्थानीय रूपमै समाधान गर्ने गरिएको छ।

सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जीकरण :

सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने लाभग्राहीको विवरण अनलाईन प्रणालीमा प्रविष्ट गरी अभिलेख राखिएको छ। यस आर्थिक वर्षसम्ममा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने ५६३६ जना लाभग्राहीमा दर्ता भएको। पुराना हस्तलिखित व्यक्तिगत घटना दर्ता कितावहरूलाई डिजिटिजेशन गर्ने कामको थालनी गरी कार्यसम्पन्न हुने चरणमा रहेको। वडाहरूमा अनलाईन व्यक्तिगत घटना दर्ता कार्यको आरम्भ गरिएको। २५६ जना छोरीहरूलाई ई- बैंक खाता छोरीको सुरक्षा जीवन भरको कार्यक्रममा आवद्धता गरिएको।

सूचना प्रविधि तथा अभिलेखीकरण:

सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो, जनमुखी, पारदर्शी बनाउन आधुनिकस्तरको सूचना प्रविधिको प्रयोग एवंम भरपर्दो नविनतम सफ्टवेयर प्रणालीको सुरूवात गरिएको। नगरपालिकाले सम्पादन गरेका हरेक सूचना जानकारीहरूलाई मोबाइल अप्लिकेशन, वेबसाइट, सामाजिक संजाल, डिजिटल सूचना बोर्ड मार्फत नियमित प्रकाशन गर्ने गरेको। नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडा कार्यालयहरू, स्वास्थ्य चौकीहरू तथा माध्यमिक विद्यालयहरूमा इन्टरनेट सेवा सुचारू गरेको। डिजिटल नागरिक वडापत्र निर्माण गरी संचालनमा ल्याएको। सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन सिसि क्यामेरा, विद्युतीय हाजिरी प्रणाली जडान गरी संचालनमा ल्याएको। कार्यालयको परिसर भित्र फ्री वाईफाई, हेल्प डेस्क, प्रतिकालय निर्माण गरीएको।

नगरपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल निर्माणको कार्य थालनि गरिएको । नगरपालिकाको डिजिटल प्रोफाइल निर्माणको कार्य थालनि गरिएको । नगरपालिकाको डिजिटल नागरिक वडापत्र सहित रूप एस.एम.एस र वेब-मेल संचालनमा ल्याइएको । ७ नं. वडाका १२ स्थानमा इन्टरनेट सेवा सुरु गरिएको । मुसिकोट खलंगाबजार क्षेत्रमा सिसिटिभि क्यामेरा जडान गरिएको

नगर प्रहरी:

नगर प्रहरीहरू परिचालन गरी नदीजन्य पदार्थ बालुवा, गिट्टी, ढुङ्गाको दोहन तथा चोरी निकासी गर्ने व्यक्तिलाई नियन्त्रण गरी कानूनी दायरामा ल्याइएको, नगरका बजार क्षेत्रमा मापदण्ड विपरीत फोहोर फाल्ने अवैध मदिरा विक्री वितरण गर्ने, पशु चौपाया छाडा छाड्ने, सार्वजनिक क्षेत्र अधिक्रमण गरी घुम्ती तथा टहरा बनाउने, निर्माणका सामग्रीहरू उचित स्थानमा नराख्ने तथा जथाभावी सवारी साधनहरू पार्किङ्ग गर्ने व्यक्तिलाई नगर प्रहरी परिचालन गरी कानूनी दायरामा ल्याइएको । नगर क्षेत्रभित्र प्राकृतिक प्रकोपका घटनाहरू तथा कोभिड १९ ले प्रभावित व्यक्तिलाई आवश्यक सहयोग, उद्धार, पुनस्थापना, राहत वितरण गर्ने कार्यमा नगर प्रहरीको परिचालन गरिएको ।

परिच्छेद तीन

नगरवासीको अपेक्षा र विद्यमान अवस्थाको विश्लेषण

मुसिकोट नगरपालिकाका समस्या र नगरवासीको अपेक्षालाई वडागत रूपमा पहिचान गरी विश्लेषण गरिएको छ। यस अन्तर्गत स्थलगत अध्ययन, अवलोकन र सर्वेक्षण गरी सम्बन्धित निकायहरूसँगको छलफल, विभिन्न राजनैतिक दलसँग छलफल, विषयगत विज्ञहरूसँगको अन्तर्क्रिया तथा नगरपालिकाको प्रोफाइल र नगरपालिकाको वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट र नगरपालिकाका विभिन्न दस्तावेजहरूमा आधारित भै गरिएको छ। यस सम्बन्धी विस्तृत विश्लेषण तल प्रस्तुत गरिएको छ।

३.१ नगरपालिकाका प्रमुख समस्याहरू

मुसिकोट नगरपालिकाबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरू, विज्ञ समूहको स्थलगत अध्ययन, छलफल तथा गोष्ठीबाट नगरपालिकाका विद्यमान समस्याहरू पहिचान गरिएको छ। यस अध्ययनमा विभिन्न चरणमा विषयगत उपसमितिको छलफल, वडा भेला, स्थलगत अध्ययन भ्रमणबाट प्राप्त सूचनाका आधारमा नगरपालिकाका प्रमुख समस्याहरू पहिचान गरिएको छ। ती समस्याहरूलाई विषयगत शीर्षक अनुसार वर्गीकरण गरिएको छ। साथसाथै समस्याहरू समाधानको लागि गरिनुपर्ने अल्पकालीन तथा दिर्घकालीन योजना र कार्यक्रम समेत पहिचान गरी आवधिक योजनामा प्रस्ताव गरिएको छ।

३.१.१ आर्थिक तथा वित्तीय विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू

क) कृषि तथा पशु सेवा केन्द्रहरूको उचित व्यवस्थापन हुन नसकेकोले कृषकहरूले प्राविधिक सेवाहरू समयमा पाउन नसकेको,

ख) कृषि तथा पशुपालन व्यवसायलाई प्रविधिसँग जोडि व्यावसायिक तथा औद्योगीकरण गर्न नसकेको,

ग) बाली संरक्षण र भण्डारणको उचित व्यवस्था हुन नसकेकोले खाद्य सुरक्षामा समस्या देखिएको,

घ) कृषि र वनमा आधारित उत्पादित वस्तुहरूले उचित बजार पाउन नसकेको,

ङ) कृषि व्यावसायिकरणका लागि एकीकृत कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरू संचालन हुन नसकेको,

च) खाद्यान्न तथा अन्य उपभोग्य सामग्रीहरूको आयातमा निर्भरता बढ्दै गएको तर नगरपालिकाबाट निर्यात हुने वस्तुहरूको पहिचान र उत्पादन हुन नसकेको,

छ) भूबनोटको जटिलता र पर्याप्त स्रोतको अभावका कारण कृषि योग्य जमिनमा सिँचाइको सुविधा सहज हुन नसकेको,

ज) पर्यटन उद्योगका विषयमा व्यावहारिक ज्ञानको अभाव, पर्यटन मैत्री संस्कारको अभाव, पर्यटकीय स्थलहरूको मौलिकपनाको जगेर्ना, संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रचार प्रचार हुन नसकेको,

झ) सांस्कृतिक रूपमा गाउँबस्तीमा रहेका सिगाँरू, पैसेरी, तीज, देउसी, टप्पा, भ्याउरे आदिको संस्थागत संरक्षण नभएको,

ञ) पर्यटकीय सम्भावना भएका मुसिकोट दरबार, विभिन्न देवी देवताका मन्दिर तथा प्रतिक्षालय, शहिद प्रतिष्ठान पार्क र कामी बुढा पार्क लगायत कतिपय पर्यटकीय क्षेत्रहरूको पहिचान र संरक्षण हुन नसकेको,

ट) सांस्कृतिक सम्पदा र पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको व्यवस्थापन हुन नसकेको,

ठ) आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरूलाई घरायसी वातावरणमा रमाउनका लागि आवश्यक होमस्टे (घरबास)हरू सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न नसकेको,

- ड) आर्थिक तथा वित्तीय क्रियाकलापसँग सम्बन्धित साना तथा घरेलु र कुटीर उद्योगहरूको विकास हुन नसकेको,
- ढ) आर्थिक गतिविधिलाई प्रोत्साहित गर्ने खालका सेवामूलक उद्योगहरू सञ्चालन नभएकाले रोजगारीका अवसरहरू उपलब्ध हुन नसकेको,
- ण) नगरपालिकाको आयआर्जनमा चुस्त, दुरुस्त गर्न आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यवसाय कर, उद्योग कर, सम्पत्ति कर तथा सेवाशुल्क कर आदिको उचित व्यवस्थापन हुन नसकेको,
- त) व्यापारिक केन्द्रहरूको समुचित व्यवस्थापन हुन नसकेको,
- थ) नगरपालिकाको समग्र विकास गर्नको लागि वित्तीय श्रोत व्यवस्थापन उचित किसिमले हुन नसकेको,
- द) सार्वजनिक साभेदारी तथा निजी क्षेत्रसँगको समन्वय गरी कर तथा गैरकरबाट प्राप्त हुने वित्तीय श्रोतको प्रभावकारी परिचालन हुन नसकेको,
- ध) वित्तीय संस्थाहरूको अभाव र सरकारको सहयोग नभएकोले कृषि र पशुपालन क्षेत्रको आधुनिकीकरण र व्यावसायिकीकरण हुन नसकेको,
- न) गरिब तथा सीमान्तकृत परिवारहरूको पहिचान र उनीहरूको समस्याको उचित सम्बोधन हुन नसकेको,
- प) नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका उल्लेख्य प्राकृतिक स्रोत तथा सम्पदाहरूको समुचित उपयोग हुन नसकेको ।

३.१.२ सामाजिक विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू

- क) नगरपालिका क्षेत्रभित्र सरकारी विद्यालयहरूको कमजोर व्यवस्थापन, पाठ्य सामग्रीको अभाव, विषयगत शिक्षकको अभाव, आधुनिक प्रविधिमा पहुँचको अभाव, प्रभावकारी अनुगमनको अभावका कारण विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर कमजोर हुँदै गएको,
- ख) प्राविधिक र जीवन उपयोगी शिक्षाको व्यवस्था हुन नसकेको,
- ग) स्वास्थ्य संस्थाहरूमा औषधी, आवश्यक प्रयोगशाला, गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा तथा अपांगमैत्री सुविधाको अभाव रहेको,
- घ) असहाय, अशक्त, बालबालिका, जनजाति, दलित, महिला, अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरिक आदिलाई उचित समयमा सेवा सुविधा दिन नसकेको,
- ड) दलित, उत्पडित, असहाय वर्ग एवं महिलाको शसक्तीकरण हुन नसकेको,
- च) स्थानीय विकासमा युवाहरूको संलग्नतालाई परिचालन गर्न तथा सीप तथा तालिमको व्यवस्था गर्न नसकेको,
- छ) साहित्य, कला र संस्कृतिको प्रवर्द्धन तथा संरक्षण गर्न नसकेको,
- ज) कृषि भूमिहीन परिवारलाई उचित व्यवस्थापन गर्न नसकेको,
- झ) विकास आयोजनाहरूमा अशक्त, दलित, जनजाति, महिला, बालबालिका, अपाङ्ग, उत्पिडीत समुदायको प्रतिनिधित्व कम रहेकाले उनीहरूको सहभागिता सुनिश्चित हुन नसकेको,
- ञ) निर्माण संरचनाहरूमा अपाङ्ग, अशक्त तथा बालमैत्री हुन नसकेको,
- ट) नीतिगत तहमा पीछडिएका समुदायको पहुँच नभएको,

- ठ) जनचेतना कार्यक्रमहरू पर्याप्त नभएको,
- ड) वृद्धवृद्धा तथा असहायका लागि आश्रय स्थलको व्यवस्थापन नभएको,
- ढ) स्थानीय स्तरमा रहेका धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक र ऐतिहासिक सम्पदाहरूको उचित संरक्षण हुन नसकेको,
- ण) स्वच्छ पिउने पानीको अवधारणा अनुसार एक घर एक धाराको व्यवस्था हुन नसकेको,
- त) बह्रद्वै गइरहेको शहरीकरणको प्रभावबाट सचेत र सजग भै प्राकृतिक वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्न नसकेको,
- थ) युवाहरूको सर्वाङ्गिक विकास र शारीरिक स्वच्छताका लागि पर्यावरण मैत्री खेलकुद र खेल संरचनाको विकास हुन नसकेको,

३.१.३ भौतिक पूर्वाधार विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू

यस नगरपालिकामा विद्यमान भौतिक पूर्वाधारसँग सम्बन्धित समस्याहरू निम्नअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

- क) नगरपालिकामा योजनाबद्ध विकासको प्रारम्भ नभएकोले यससँग सम्बन्धित अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन योजनाहरू छनौट गरी योजनाबद्ध रूपमा सञ्चालन हुन नसकेको,
- ख) भौतिक पूर्वाधार अन्तर्गत सडकहरू विना योजना खोलिएका, खोलिएका सडकहरू पनि साँघुरा, धुले, हिले र कच्ची भएका सडक नाली नहुनुका साथै आवश्यक स्थानमा हिम पाइप नभएकाले वर्षा याममा यातायात आवतजावतमा कठिनाई भएको,
- ग) ट्रयाक खोलिएका सडकहरूमा ढलको उचित व्यवस्था नभएकोले वर्षा यामको पानीले सडकहरूको अवस्था दयनीय रहेको र नियमित यातायात सञ्चालन हुन नसकेको,
- घ) जोखिमयुक्त तथा छरिएर रहेका बस्तीहरूमा सुरक्षित आवास र आधारभूत सेवाको पहुँच विस्तार हुन नसकेको,
- ड) वडा कार्यालय र सम्बन्धित शाखा भवनहरूको उचित निर्माण तथा व्यवस्थापन हुन नसकेको,
- च) विद्यालय भवन र स्वास्थ्य चौकीहरूको स्तरोन्नति, मर्मत तथा सम्भार गर्नुपर्ने,
- छ) नगरपालिकाको अधिकांश स्थानहरूमा विद्युत् सुविधा नपुगेको,
- ज) स्थानीय रूपमा साना जलविद्युत् केन्द्रहरूको स्थापना र उत्पादन पर्याप्त गर्न नसकिएको,
- झ) सिंचाईका लागि प्रशस्त पानी हुँदापनि यसको दीर्घकालीन व्यवस्थापन हुन नसकेकोले खेतीयोग्य जमिन वाँझो रहेको र वर्षाको पानीमा निर्भर हुनु परेको,
- ञ) सार्वजनिक भवन, सभासम्मेलन र सामुदायिक अन्तर्क्रिया गर्ने व्यवस्थित सामुदायिक भवनहरूको अभाव रहेको,
- ट) नगरपालिकाभित्रका सबै बस्तीहरूमा प्रभावकारी सञ्चार सेवा पुग्न नसकेको र कतिपय सेवामूलक सार्वजनिक स्थलमा इन्टरनेट सेवा पुग्न नसकेको,

३.१.४ वातावरणीय तथा प्रकोप सम्बन्धी समस्याहरू

- क) नगरपालिका भित्र रहेका सार्वजनिक सम्पत्तिहरू (वनजंगल, वन्यजन्तु, जडिवुटी, खोलानाला, मठमन्दिर, गुम्बा, पाटीपौवा) आदिको अभिलेख तयार नभएको,

- ख) बस्तीहरूबाट निस्कने फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन हुन नसकेको,
- ग) जलवायु परिवर्तनको कारणले पोखरी लोप हुँदै गैरहेका, मुलहरू सुक्दै गैरहेका, वन्यजन्तुहरूको बासस्थान परिवर्तन भैरहेको, केही जंगली फलफूल, कन्दमूल तथा जडिबुटीहरू हराउँदै गइरहेको,
- घ) बाढीपहिरो, खोला कटान, भूक्षय जस्ता प्राकृतिक प्रकोपको समस्या भैरहेको,
- ङ) डढेलो, असिना, आँधिबेरी, भूकम्प, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाँदर जस्ता प्रकोप भैरहेको,
- च) सार्वजनिक तथा निजी भवनहरूको संरचना जोखिम प्रतिरोधात्मक नभएको,
- छ) प्राकृतिक विपत्तिका बेला आवश्यक जनशक्ति, सामग्री तथा राहतको उचित व्यवस्थापन नभएको ।
- ज) जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरू ठूलो स्तरमा संचालन हुन नसकेको,

३.१.५ सुशासन तथा संस्थागत विकाससँग सम्बन्धित समस्याहरू

- क) नगरपालिकाका सबै शाखा कार्यालयहरू व्यवस्थित हुन नसक्दा सेवा प्रवाहमा समस्या भएको,
- ख) नगरपालिकाका कतिपय वडाका कार्यालयमा सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक प्रविधिमैत्री पूर्वाधारहरू व्यवस्थित नभएकाले सेवासुविधा प्रवाहमा सहज हुन नसकेको,
- ग) नगरपालिका केन्द्र र वडाहरूमा सुविधा सम्पन्न सामुदायिक हल नभएकाले सभा, गोष्ठी, तालिम, अन्तर्क्रिया आदि जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्न असहज भएको,
- घ) प्रभावकारी स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक दक्ष जनशक्ति, भौतिक पूर्वाधार र स्रोत साधनको अभाव भएको ।
- ङ) प्रविधिमैत्री सेवा प्रवाहको व्यवस्था गर्न नसकेको,
- च) संघीय तथा प्रदेश कानूनको अभावमा कतिपय जनसरोकारका सेवामूलक नीति, नियम र कानूनको निर्माण हुन नसकेको,

३.२ नगरपालिकाको सबलता, दुर्बलता, अवसर र चुनौतीको विश्लेषण

उल्लेखित अपेक्षा तथा समस्याहरूको पहिचानका आधारमा मुसिकोट नगरपालिकाका सम्भावना, अवसर र चुनौतीहरूलाई तपसिल अनुसार विश्लेषण गरिएको छ ।

सबलता	दुर्बलता
<ul style="list-style-type: none"> ● प्रदेश राजधानी सुर्खेत तथा प्रमुख व्यवसायिक केन्द्रका रूपमा रहेका दाङ, नेपालगञ्ज, बुटवल जस्ता प्रमुख शहरहरूसँगको यातायात पहुँच, ● शुद्ध पिउने पानी तथा सिँचाइका लागि आवश्यक जलश्रोतको उपलब्धता, ● हावापानी, वनस्पति तथा जैविक विविधतामा एकरूपता, ● विविधतायुक्त तर सहअस्तित्व र सद्भावयुक्त सापेक्षिक रूपमा साक्षर र सचेत जनसमुदाय, 	<ul style="list-style-type: none"> ● परम्परागत र निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली तथा पशुपालनमा उल्लेख्य निर्भरता, ● बहदो बसाइँसराइ र जनशक्ति पलायन, ● खेतीयोग्य जमिन बाँझो भूमिमा रूपान्तरण र बहदो खण्डीकरण, अपर्याप्त सिँचाइ, उत्पादनमा ह्रास, आयातित खाद्यवस्तुमा बहदो निर्भरता, ● वन्यजन्तु र प्राकृतिक प्रकोपबाट बाली नालीहरूको असुरक्षा, बाली संरक्षण सुविधाको अभाव तथा शीतगृहको अभाव,

<ul style="list-style-type: none"> ● जनता र नेतृत्वको विकासप्रतिको उच्च सकारात्मक लगाव र प्रतिबद्धता, ● तलबाट उठेको (Bottom up) योजना निर्माण प्रक्रिया र यसमा स्थानीय जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता, ● योजना तथा कार्यक्रमहरूको निरन्तर स्थानीय स्तरको सरोकार अनुगमन र खबरदारीको संभावना, ● जननिर्वाचित संवैधानिक अधिकार प्राप्त स्थानीय सरकार । 	<ul style="list-style-type: none"> ● युवा वर्गमा जीवन उपयोगी सीप, उद्यमशीलता र दक्षताको कमी हुनु, ● गैरकृषि क्षेत्रमा उल्लेख्य रोजगारीका अवसरहरूको सिर्जना हुन नसक्नु, ● नगरपालिका कार्यालयमा पर्याप्त संस्थागत तथा प्राविधिक क्षमताको अभाव, प्रक्रियामुखी सार्वजनिक सेवा प्रवाह, ● प्राकृतिक प्रकोप र जोखिम व्यवस्थापनमा संरचना, सुविधा र सक्षमताको अभाव, ● विकास कार्यक्रम कार्यान्वयनमा सुस्पष्ट संरचना, कार्यविधि र दृढ इच्छाशक्तिको अभाव, ● विकास, योजना र कार्यक्रमहरूको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटीको अभाव ।
अवसर	चुनौतीहरू
<ul style="list-style-type: none"> ● जलश्रोतको प्रभावकारी उपयोगबाट ऊर्जा, सिंचाई, खानेपानी र सरसफाइको विकास गर्न सकिने, ● भूमिको बहुआयामिक उपयोग मार्फत स्थानीय अर्थतन्त्रको सुदृढीकरण गर्न सकिने, ● उच्च लेकहरूमा उपलब्ध वन, चरन, जडिबुटी र जैविक विविधताको समुचित उपयोग गर्न सकिने, ● उच्च प्रतिफल दिने आधुनिक पशुपालन र नगदे वालीको विस्तार गर्न सकिने, ● वन तथा कृषि पैदावारमा आधारित प्रशोधन उद्योगको विकास गर्न सकिने, ● आकर्षक पर्यटकीय स्थल र क्रियाकलापहरूको विकास र सम्वर्द्धन मार्फत जनताको आयआर्जनमा वृद्धि गर्न सकिने, ● परम्परागत सीप र ज्ञानमा आधारित घरेलु तथा साना उद्योगको प्रवर्द्धन र यसको पर्यटन व्यवसायसँगको आबद्धतामा विस्तार गर्न सकिने, ● युवा शक्तिलाई रोजगारमूलक र उद्यमशीलताको तालिम प्रदान गरी स्वरोजगारको प्रवर्द्धन गर्न सकिने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● बाह्य (स्वदेश तथा विदेश) बसाइँसराइको परिणाम स्वरूप वित्तीय स्रोत र श्रमशक्तिको पलायन, ● विकासमा जनसहभागिता वृद्धि गर्न कठिनाइ, ● जनताका आकांक्षामा तीव्र वृद्धि र स्रोतसाधनको सीमितताका कारण परिपूर्ति गर्न चुनौती, ● कृषिमा आधुनिकीकरणका लागि पुजी, प्रविधि, गुणस्तरीय वीउ विजन, मल तथा प्राविधिज्ञ सेवाको अभाव, ● ठूला आयोजनाहरूको निर्माण र कार्यान्वयनमा पर्याप्त पुजी, प्रविधि र जनशक्तिको अभाव, ● बहूदो अव्यवस्थित बसोबास वेंसी तथा सुगम स्थानमा बसोबासको केन्द्रीकरण, ● सम्भाव्य पर्यटकीय स्थलहरूमा पूर्वाधार निर्माणका लागि वित्तीय स्रोतको व्यवस्थाको अभाव, ● गुणस्तरीय स्वास्थ्य र शिक्षा सेवाको पहुँच पुऱ्याउने, ● फोहोर मैला प्रदूषण र भूःस्खलन नियन्त्रण र व्यवस्थापन,

<ul style="list-style-type: none"> ● विकास निर्माणमा स्थानीय स्रोत, साधन र जनशक्तिको उपयोग गर्न सकिने, ● संघ तथा प्रदेश सरकारको महत्वपूर्ण सहयोग र सद्भाव प्राप्त गरी विकासका कार्यक्रममा सहकार्य गर्न सकिने, ● परियोजनाहरूको विकासमा स्वदेशी तथा विदेशी दातृ निकाय र लगानी कर्तालाई आकर्षण गर्न सकिने, ● आधुनिक प्रविधि र सीपयुक्त नयाँ जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्न सकिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय तहमा संविधानले प्रदान गरेको अधिकार सूचीको प्रभावकारी कार्यान्वयन, ● नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाको सरलीकरण तथा आधुनिकीकरण, बडास्तरमा जनशक्तिको सबलीकरण ।
--	--

उपयुक्त विश्लेषणको आधारमा के निष्कर्षमा पुग्न सकिन्छ भने मुसिकोट नगरपालिकाले योजनावद्ध विकास प्रकृया अवलम्बन गर्न सक्छ, यसका लागि पर्याप्त भौतिक, आर्थिक, सामाजिक, संस्थागत सम्भावना रहेका छन् । राज्यको पुनर्संरचनाबाट स्थानीय तहको विकास स्थानीय स्तरमै हुने वातावरण निर्माण भएको सन्दर्भ, राजनैतिक प्रतिबद्धता र उच्च इच्छाशक्ति भएको नेतृत्वले योजनाको सफल कार्यान्वयन समयवद्ध रूपमा गर्न सक्छ ।

३.३ जनसंख्याको प्रक्षेपण तथा विश्लेषण

मुसिकोट नगरपालिकाको जनसंख्या राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार जम्मा ३२,९३९ थियो भने २०७८ अनुसार जनसंख्या ३४,२७० देखिएको छ । जनगणना २०६८ र २०७८ को अनुपातलाई हेर्दा मुसिकोट नगरपालिकाको वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर ०.४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसका आधारमा जनसंख्या प्रक्षेपण गर्दा मुसिकोट नगरपालिकाको जनसंख्या २०८०/०८१ देखि २०८४/०८५ सम्म तपशिल अनुसारको हुने प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका १४: मुसिकोट नगरपालिकाको जनसंख्या वृद्धि तथा प्रक्षेपण

साल	महिला	पुरुष	जम्मा जनसंख्या	वार्षिक वृद्धि दर (प्रतिशत)
२०६८	१७५२३	१५४१६	३२९३९	
२०७८	१८०२०	१६२५०	३४२७०	०.४
२०८०	१८०७०	१६३३६	३४४०७	०.४
२०८१	१८१२१	१६४२२	३४५४४	०.४
२०८२	१८१७१	१६५०८	३४६८१	०.४
२०८३	१८२२२	१६५९५	३४८१८	०.४
२०८४	१८२७२	१६६८१	३४९५५	०.४

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकामा प्रति घरपरिवार औसत सदस्य संख्या ३.९ जना रहेको छ । यस नगरपालिकाको जनघनत्व २५२ जना प्रति वर्ग कि.मि. छ । लैंगिक आधारमा जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा महिला पुरुष अनुपात ९०.१८ पुरुष प्रति १०० महिला रहेको छ । यस पालिकाको महिला पुरुषको जनसांख्यिकी अनुपात पुरुषको तुलनामा महिलाको बढी रहेको देखिन्छ ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार १५ वर्ष मुनिका बालबालिकाको जनसंख्या १०६०१ अर्थात् ३१ प्रतिशत, १५ देखि ५९ वर्षसम्मको सक्रिय जनसंख्या २२४९२ अर्थात् ६६ प्रतिशत र ६० वर्ष माथिका वृद्ध वृद्धाको संख्या ११८७ अर्थात् ३ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस पालिकामा जातीय आधारमा सबैभन्दा बढी क्षेत्री ६२.९ प्रतिशत, जनजाति १७.८ प्रतिशत, दलित १६.५ प्रतिशत, ब्राहमन २.५ प्रतिशत र अन्य ०.२ प्रतिशत जनसंख्या रहेको छ।

३.४ यातायात सुविधाहरूको विश्लेषण

भौतिक तथा यातायात स्थिति विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाको भौतिक पक्षको स्थिति र विद्यमानको अवस्थामा विश्लेषण गरिएको छ। खासगरी बाह्रै महिना यातायातका साधनहरू चल्ने सडक, पुल पुलेसाको निर्माण, सबै गाउँहरूमा सञ्चार, खानेपानी, विद्युत् पुऱ्याउनुका साथै सार्वजनिक भवनहरूको अवस्था र निर्माणको विश्लेषण गरिएको छ।

मुसिकोट नगरपालिकाका केन्द्र तथा वडाकेन्द्रहरूसम्म पुग्नको लागि प्रारम्भिक सडकको कच्ची मोटर बाटोको पहुँच विस्तार गरिएको छ। यहाँका कुनै पनि सडकमा ढल तथा नालाको निर्माण भएको छैन। सडकहरू कच्ची एवं भत्किएका कारणबाट धुलो उड्ने भएकाले जनताको स्वास्थ्यमा समेत प्रत्यक्ष असर परेको देखिन्छ। यस क्षेत्रमा हिउँदको समयमा केही सहज तरिकाबाट यातायातका साधनहरू चलेका भएता पनि वर्षादको समयमा बाढी तथा पहिरो र सडक पुल तथा कल्भर्टको निर्माण नभएको कारणले यातायातका साधनहरू नचल्दा वर्षेनी यहाँका जनताले दुख भोगिरहनु परेको छ। यस नगरपालिकाका मुख्य सडक खण्डलाई बाह्रै महिना यातायातका साधन चल्ने सडक बनाउन जरूरी देखिन्छ। मुसिकोट नगरपालिकामा हवाई यातायातका लागि एक विमानस्थल (सल्ले एयरपोर्ट) रहेको छ। यस सल्ले एयरपोर्ट औसत समुद्र सतह भन्दा ५,१८४ फीट (१५८० मिटर) को उचाइमा रहेको छ।

तालिका १५: मुसिकोट नगरपालिकाको सडकको वर्तमान अवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	कालो पत्रे	कच्ची	जम्मा
१	३.५८	५६.३२	५९.९०
२	०.००	३०.७३	३०.७३
३	५.९३	१३.२०	१९.१३
४	९.८५	१७.१९	२७.०४
५	३.२६	१७.५१	२०.७७
६	५.२६	२१.४५	२६.७१
७	८.२४	२९.७४	३७.९८
८	७.०६	१८.६१	२५.६७
९	०.००	११.०८	११.०८
१०	०.००	१८.८३	१८.८३
११	२.७१	४३.४२	४६.१३
१२	१.७२	२१.८१	२३.५३
१३	१.६९	२९.५६	३१.२५
१४	२.०२	१८.८५	२०.८७
जम्मा	५१.३२	३४८.३०	३९९.६२

३.५ आर्थिक अवस्थाको विश्लेषण

वर्तमान अवस्थामा मुसिकोट नगरपालिकाको आर्थिक आधार कृषि हो । यहाँका प्रमुख कृषि बालीमा मकै, गहुँ, धान, कोदो, दलहनमा मास, सिमी, भट्ट, तोरी, तरकारीमा आलु, बन्दा, काउली बोडी, काँक्रा आदि, फलफूलमा केरा, सुन्तला, अम्बा आदि, नगदेबालीमा अलैंची, उखु आदिको उत्पादन हुन्छ । यसबाहेक नगरपालिकामा औषधीजन्य बहुमूल्य जडिबुटिहरू जस्तै टिमुर, अदुवा, बेसार, हाडे लसुन आदि जडिबुटिहरू पाइन्छन् । यी जडीबुटीहरू प्रशोधन गरी विक्रीवितरण गर्न सकेमा मुसिकोट नगरपालिकाको आर्थिक अवस्था मजबुत हुने देखिन्छ ।

मुसिकोट नगरपालिकाको आर्थिक अवस्थाको मुख्य मेरूदण्डका रूपमा कृषि व्यवसाय रहेको छ । तथापि अधिकांश कृषकहरू निर्वाहमुखी कृषिमा निर्भर रहेका छन् । यस पालिकाको कृषिलाई व्यावसायिक र आधुनिक कृषि प्रणालीमा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ । कृषि क्षेत्रलाई व्यावसायिक र उत्पादनमुखी बनाउन सकेमा आर्थिक समृद्धिका आधारहरू तय हुने, स्वदेशमै रोजगारी सृजना हुने र नगरपालिकाले आर्थिक समृद्धिको आधार निर्माण हुने देखिन्छ । मध्य पहाडी क्षेत्रमा उत्पादन गर्न सकिने तरकारी, फलफूल, खाद्यान्न, दलहन तथा नगदे बाली र पशुपंक्षीजन्य उद्यमहरू संचालन गर्नका लागि उपयुक्त भौगोलिक बनावट रहेको पाइन्छ ।

पर्यटन व्यवसाय मुसिकोटको समृद्धिको आधार हो । ऐतिहासिक, धार्मिक, प्राकृतिक ताल, तलैया, भरणा, लेकाली घाँसे मैदान, तटीय क्षेत्र, तथा युद्ध कालीन महत्वपूर्ण स्मारकहरूले नगरपालिकाको पर्यटन प्रवर्द्धनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याएका छन् । नगरपालिकाका भएर बग्ने सानी भेरी नदी, चुन खोला, छिवाड खोला, मुग्लुखोला, घिउ खोला र घट्टे खोला र त्यसका सहायक खोलाहरूको दिगो व्यवस्थापन र पर्यटकीय सुन्दरता ल्याउने संरचनाहरू निर्माण गरी जल उपयोग, सिंचाइ, जलविहार, जलविद्युत् जस्ता क्षेत्रमा दिगो उपयोग गर्न सके नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धिको आधार निर्माण हुने देखिन्छ । मुसिकोट मन्दिर, श्री डिग्रे शाइकुमारी भगवती मन्दिर, अवस्थित वारी पोले सिद्ध साई कुमारी भगवती मन्दिर, कालिका थान, बराह टाकुरा, भगवती मन्दिर, बारिबोले मन्दिर, विभिन्न देवालय, आदि, ऐतिहासिक स्थलहरू: मुसिकोट दरबार, सल्ले एयर्पोर्ट, ओखलढुङगा गुफा जस्ता पर्यापर्यटनका क्षेत्रहरूको संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रचार प्रचार गरी पर्यटकका लागि आकर्षकको केन्द्र बनाउन सकिने देखिन्छ । प्राकृतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्न सके पालिका भित्रै रोजगारीको सृजना हुनुको साथै समृद्धिका आधारहरू निर्माण हुन सक्ने देखिन्छ ।

ठुला तथा साना र परम्परागत घरेलु उद्योग संचालन तथा व्यवस्थापन गरी नगरपालिकाको आर्थिक क्रियाकलाप संचालन गर्न मध्य पहाडी लोकमार्ग र सल्लो विमानस्थल यस नगरपालिकालाई राष्ट्रिय सञ्जालमा जोडी व्यापार व्यावसायको ढोका खोलेको छ ।

३.६ प्रकोप तथा वातावरणीय अवस्थाको विश्लेषण

वातावरणीय हिसाबले मुसिकोट नगरपालिका स्वच्छ र हराभरा छ । तापनि बढ्दो बजारीकरणसँगै यहाँ वातावरणसँग सम्बन्धित विभिन्न समस्याहरू रहेका छन् । जनचेतनाको अभावले गर्दा फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन हुन सकेको छैन । मुसिकोट नगरपालिकामा वातावरण, प्राकृतिक प्रकोप तथा विपद्का घटनाहरू सबै वडाहरूमा हुने गरेको देखिन्छ । वन सम्पदाको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा दिगो उपयोग गर्ने र नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय क्षेत्रमा योगदान अभिवृद्धि गर्न आवश्यक रहेको छ । स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणका क्रममा वातावरण प्रदुषण जस्ता समस्या टड्कारो रूपमा देखिएको छ । वायु र जल प्रदुषणले मानिसमा विभिन्न रोगहरू समेत निम्त्याएको छ । प्राकृतिक स्रोत साधनको अनियन्त्रित प्रयोगलाई नियन्त्रण गर्न, विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा वातावरणीय प्रभावको पूर्व मूल्याङ्कन हुन आवश्यक छ । स्थानीय तहमा मानव अनुकूलको वातावरण निर्माणमा सहयोग जुटाउनु पर्ने आवश्यकता

रहेको छ । फोहोर मैला व्यवस्थापन, वृक्षारोपण र संरक्षण, प्राकृतिक स्रोत साधनको समुचित प्रयोग, वातावरण प्रदुषण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन गनुपर्दछ ।

वन क्षेत्रको स्थानीय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य रूपमा योगदान पुग्ने गरी व्यावसायिक वन व्यवस्थापन र उपयोग गर्न नसक्नु, पूर्वाधार विकास र पर्यावरणीय प्रणाली बीच योजनाबद्ध तरिकाले सन्तुलन कायम गर्न नसक्नु, वन अतिक्रमण, वन पैदावारको चोरी निकासी, खोला कटान, भू-क्षय, वन डढेलो, अनियन्त्रित चरिचरन, अनियन्त्रित ढुंगा/गिट्टी/वालुवा संकलन तथा निकासी हुनु, बढ्दो जनसंख्या, शहरीकरण, भू-उपयोगमा आएको परिवर्तन, विस्तारित सडक सञ्जाल, बढ्दो सवारी यातायात र डिजेल पेट्रोलको खपत, फोहोरमैला उत्सर्जन, प्लाष्टिकजन्य फोहोर निष्कासन र अव्यवस्थित भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कारण वायु र पानीजन्य प्रदुषण, बाह्य मिचाहा भ्रार (Invasive plant species) को प्रकोप, विभिन्न सरोकारवाला तथा नियमनकारी निकायसँग समन्वय हुन नसक्नु, नागरिक सचेतना कम हुनु, वन जंगलको अतिक्रमण तथा ह्रास हुनु, विषादीको प्रयोग, वातावरण संरक्षण र पूर्वाधार विकास बीच सामन्जस्यता स्थापित हुन नसक्नु आदि प्रमुख समस्याहरू रहेका छन् ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार नगरपालिकाभित्र रहेका जम्मा ८६९३ घर परिवार मध्ये फल्स् सुविधा भएको र सार्वजनिक ढल निकासमा जडान भएका शौचालय २.९ प्रतिशत, आधुनिक फल्स् सुविधा भएको सेफ्टी ट्याङ्की सहितको शौचालय ७८.९ प्रतिशत, सार्वजनिक शौचालय ०.९ प्रतिशत र खाडल शौचालय १७.२ प्रतिशत परिवारले प्रयोग गरिरहेका छन् भने १ प्रतिशत घरपरिवारको घरमा शौचालयको सुविधा छैन । मुसिकोट मध्य पहाडी क्षेत्रको स्वच्छ प्राकृतिक हावापानीमा अवस्थित नगरपालिका हो । परम्परागत कृषि पेशा, पशुपालन र छरिएर रहेको बस्तीका कारण फोहोर मैला विर्सजनको ठूलो समस्या रहेको छैन । तथापि खलंगा बजार, सल्ले बजार र मध्य पहाडी लोकमार्ग अन्तर्गत साँख, चाँपा, शितलपोखरी, सेरिगाउँ, माछमी तथा राप्ती लोकमार्ग अन्तर्गत सोलावाड लगायतका स्थानहरूमा क्रमशः आधुनिक बजारको विकास र विस्तार भइरहेको छ । बजारीकरणसँगै पेशा व्यवसायमा आएको परिवर्तन र प्लाष्टिकजन्य वस्तुको उपयोग र उपभोगमा आएको वृद्धिका कारण फोहोरमैला व्यवस्थापन सम्बन्धी दीर्घकालीन योजना बनाउन आवश्यक रहेको छ । तत्काल बस्तीहरूबाट निस्कने फोहोरमैलालाई टोलविकास संस्था मार्फत व्यवस्थापन गर्न वडा कार्यालयले पहल गर्नु पर्ने देखिन्छ । सार्वजनिक तथा व्यक्तिगत भवनहरू निर्माण गर्दा भूकम्प प्रतिरोधात्मक विधि अपनाउनु आवश्यक छ । सडक दायँबायाँमा सुरक्षित ढलनिकास सहित वृक्षारोपण, भू-क्षय, पहिरो तथा नदी कटान क्षेत्रमा चेक ड्याम निर्माण र वृक्षारोपण गर्न अपरिहार्य छ ।

३.७ प्रमुख परिसूचकहरूको प्रवृत्ति विश्लेषण

मुसिकोट नगरपालिकाको विकास र समृद्धिको परिसूचक तथा प्रवृत्ति विश्लेषण गर्दा विगतको तथ्याङ्कगत अवस्थाबाट आएको परिवर्तनले विद्यमान वस्तुस्थितिबाट भविष्यमा के कस्ता योजना तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनमा दिगो विकास गर्न सकिन्छ भन्ने पक्षलाई विशेष जोड दिइएको छ । वर्तमान अवस्थामा मुसिकोट नगरपालिकाका मुख्य समस्या तथा आवश्यकतामा सामाजिक सेवा तथा सुविधाको विकास र विस्तार, भौतिक पूर्वाधार विकास, विस्तार र स्तरोन्नती, वातावरण संरक्षण र प्रवर्द्धन तथा विपद् व्यवस्थापन तयारी आदि छन् । यस नगरपालिकाका प्रवृत्तिगत विश्लेषणलाई निम्नअनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

३.७.१ भौतिक पूर्वाधार

क) सडक :

पूर्वाधार अन्तर्गत सडक, पुल, खानेपानी, विद्युत् आदिको विगत र वर्तमान स्थितीको विश्लेषण गरिएको छ । यस नगरपालिकाको सडक पूर्वाधारको प्रवृत्तिलाई हेर्दा २०७४ को अवस्था भन्दा अहिले दुई गुणा भन्दा

बढीले वृद्धि भएको आवधिक योजना निर्माणका लागि गरिएको विषयगत समितिको बैठकका सहभागीहरुले बताएका छन् । मुसिकोट नगरपालिकाको भौतिक पूर्वाधार शाखाको अभिलेख २०७९ अनुसार मुसिकोट नगरपालिकामा विगत चार वर्षको अन्तरालमा कच्ची सडकको रूपमा मात्रै विस्तार भएको पाइन्छ । नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ र नगरपालिका यातायात गुरु योजना २०७८ का अनुसार समग्र नगरपालिकाको सडक २०७४ सालमा १८७.६७ कि.मि. लम्बाइमा थियो भने २०७९ मा ३९९.६४ कि.मि. अर्थात् ११२.९५ प्रतिशतले सडकको वृद्धि भएको छ ।

ख) खानेपानी

मुसिकोट नगरपालिकामा खानेपानी लिनजाने समय १५ मिनेट दूरीसम्मका लाई ध्यानमा राखेर खानेपानी सुविधालाई विश्लेषण गरिएको छ । वि.सं. २०७४ सालमा प्रतिशत घरधुरीलाई खानेपानी सुविधा उपलब्ध भएको थियो भने राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार २०७८ सालमा करिब ९६ प्रतिशत घरधुरीलाई खानेपानी सुविधा उपलब्ध भएको देखिन्छ । वडा नं. ३ र १० का प्राय सबै घरहरूमा खानेपानी धारा उपलब्ध भएको र बाँकी वडाका प्राय घरहरूमा पनि धारा जडान गरिएको छ ।

तालिका १६: मुसिकोट नगरपालिकामा खानेपानी सुविधाको स्थिति

वडा नं.	जम्मा घरधुरी संख्या पालिकाको रेकर्ड २०७४ अनुसार		जम्मा घरधुरी संख्या राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार		परिवर्तन (प्रतिशत)
	पाइपधारा (परिसर भित्र)	पाइपधारा (परिसर भित्र)	पाइपधारा (परिसर बाहिर)	पाइपधारा (परिसर बाहिर)	
१			९२१	९२१	
२			१०३	१०३	
३			६४	६४	
४			४०४	४०४	
५			४६७	४६७	
६			२८३	२८३	
७			१७३	१७३	
८			३०	३०	
९			२९५	२९५	
१०			२६६	२६६	
११			४२०	४२०	
१२			३०३	३०३	
१३			४३७	४३७	
१४			२७	२७	
जम्मा			४१९३	४१९३	

स्रोत : राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

ग) विद्युत्:

समग्र मुसिकोट नगरपालिकाको स्थितिलाई सबै घरधुरीमा विद्युत् सुविधा पुगेको छैन । विगत २०७४ सालमा यस नगरपालिकाका प्रतिशत घरहरूमा विद्युत् सेवा उपलब्ध हुन सकेको थियो भने उक्त सेवा २०७८

मा ९४.०४ प्रतिशत घरहरूमा विद्युत् सेवा उपलब्ध भएको छ। नगरपालिकाको केही घरहरूमा विद्युत् सेवा उपलब्ध छैन विद्युत् सेवा पुगेका घरधुरीमा पनि नियमितता र गुणस्तरमा ध्यान दिनुपर्ने अवस्था रहेको छ।

तालिका १७: मुसिकोट नगरपालिकामा विद्युत् सुविधाको स्थिति

वडा नं.	विद्युत् सुविधा पुगेको घर (प्रतिशत) नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७४ अनुसार	विद्युत् सुविधा पुगेको घर (प्रतिशत) राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार
१	९६	९६
२	९८	९८
३	९८	९८
४	९२	९७
५	९७	९७
६	४१.५	९५
७	९५	९५
८	३९	८९
९	९८	९८
१०	९४	१००
११	९७	९९
१२	५२	९३
१३	८५	९६
१४	०.८	६५
औषत	७७.९५	९४

३.७.२ शैक्षिक स्थिति

मुसिकोट नगरपालिकाका विद्यालयहरूको तथ्याङ्क नगरपालिका प्रोफाइल २०७४ को पार्श्वचित्र अनुसार नगरपालिकाभित्र ३१ वटा प्रावि, ७ वटा निमावि, १० वटा मावि, ६ उच्च मावि गरी जम्मा ५४ वटा (५४ वटा सार्वजनिक र १० वटा निजी) विद्यालयहरू रहेका छन्। २ वटा क्याम्पस, १९ वटा प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र र ६ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र रहेका छन्।

नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीको संख्या छात्र ५६६८ र छात्रा ५७९७ गरी जम्मा १२२९९ रहेका छन् भने संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थी संख्या छात्र २४४१ र छात्रा १८८० गरी ४३२१ रहेका छन्। यस नगरपालिकाभित्रका शैक्षिक संस्थामा अध्ययनरत जम्मा विद्यार्थी संख्या १६५४० रहेका छन्। यसरी हेर्दा विद्यालय प्रवेश गरेका बालबालिकालाई माध्यमिक तहसम्मको अध्ययन गर्ने गराउने कुराका लागि पालिकाले विशेष कार्यक्रम संचालन गनुपर्ने सरोकारवालाहरूको सुझाव रहेको छ।

मुसिकोट नगरपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार कुल जनसंख्या ३४,२७० को २७,६२९ अर्थात ८०.६ प्रतिशत जनसंख्या साक्षर रहेको देखिन्छ। यसमध्ये पुरुष साक्षरता दर ८७.५ प्रतिशत र महिला साक्षरता दर ७४.८ प्रतिशत रहेको छ।

नगरपालिका बाट हालै प्राप्त रेकर्ड अनुसार प्रारम्भिक बाल विकासमा कूल भर्नादर ९५.४ प्रतिशत छ भने खुद भर्ना दर १०४.५ प्रतिशत छ। त्यसै गरी आधारभूत तहमा कूल भर्नादर ९८.१५ प्रतिशत तथा खुद

भर्ना दर १०१.५ प्रतिशत रहेको छ भने माध्यमिक तहको कूल भर्ना दर ९८.४ प्रतिशत तथा खुद भर्ना दर १०५.४ प्रतिशत रहेको छ ।

३.७.३ स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाको अवस्था

मुसिकोट नगरपालिकाका प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् । मुसिकोट मा सरकारी स्वास्थ्य संस्था, प्राकृतिक चिकित्सा/आयुर्वेदिक, निजी स्तरका क्लिनिक तथा मेडिकलहरूले स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिरहेका छन् । सामान्यतः यस नगरपालिकाका मानिसहरू विरामी हुँदा सर्वप्रथम सरकारी अस्पताल र स्वास्थ्य चौकी जाने गरेका छन् । नगरपालिकाको स्वास्थ्य प्रोफाइल अनुसार नगरपालिकामा १ वटा जिल्ला अस्पताल, ५ वटा स्वास्थ्य चौकी, २ वटा शहरी स्वास्थ्य केन्द्र गरी जम्मा ८ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरू रहेका छन् । खोप क्लिनिक २० वटा, गाउँघर क्लिनिक ११ वटा, वर्थिङ्ग सेन्टर ४ वटा र महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका ४७ जना रहेका छन् ।

मुसिकोट नगरपालिकाका सार्वजनिक स्वास्थ्य संस्थामा जम्मा ४९ जना स्वास्थ्य कर्मीको स्वीकृत दरबन्दी, ४४ जना दरबन्दी अनुसार पदपूर्ति र ३४ जना करारका कर्मचारीहरू रहेक छन् । मुसिकोट नगरपालिकाका स्वास्थ्य संस्था मध्ये ४ वटा स्वास्थ्य संस्था (जिल्ला अस्पताल, साँख स्वास्थ्य चौकी, भलवस्वाचा स्वास्थ्य चौकी र छिवांग स्वास्थ्य चौकी) मा प्रसुती सेवा (Birthing center) को सुविधा उपलब्ध रहेको छ भने सबै स्वास्थ्य केन्द्रबाट आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरिरहेको छ । नगरपालिका भित्रका सबै स्वास्थ्य संस्थामा सुरक्षित मातृत्व सेवा, परामर्श सेवा, स्वास्थ्य सेवा र जनचेतना सेवा उपलब्ध छ । नगरपालिकाभित्र शीघ्र स्वास्थ्य उद्धारका लागि एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालनमा रहेको छ । प्रशुती सेवा केन्द्रमा १५ जना कुशल जन्म परिचर र ४७ जना महिला स्वयं सेविका कार्यरत छन् ।

३.७.४ प्राथमिकताका मुख्य विषयहरू

मुसिकोट नगरपालिकाको विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूको विगत र वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण, प्रवृत्तिहरूको विश्लेषण र मुसिकोट बासी जनताको विकास प्रतिको आकांक्षा समेतको विश्लेषणका आधारमा यस आवधिक योजनामा देहायबमोजिमका विकासका प्राथमिकता क्रम निर्धारण गरिएको छ ।

तालिका १८: मुसिकोट नगरपालिकाको योजनाका प्राथमिकताका क्षेत्र

योजनाका क्षेत्रहरू	प्राथमिकता
● शिक्षा	पहिलो
● पूर्वाधार	दोस्रो
● स्वास्थ्य	तेस्रो
● कृषि	चौथो
● रोजगार (उद्योग, धन्दा)	पाँचौं
● सामाजिक न्याय र समानता	छैठौं

परिच्छेद चार

सोंच, समग्र लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रम

४.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान, राष्ट्रिय दीर्घकालीन लक्ष्य, दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजनाले राखेका लक्ष्य र कर्णाली प्रदेश आवधिक योजनाका तीव्र आर्थिक विकासका लक्ष्यहरू समेतलाई मध्यनजर गर्दै परिच्छेद २ र ३ मा चित्रण गरिएको मुसिकोट नगरपालिकाको विद्यमान मानचित्रलाई समृद्धिको मानचित्रमा रूपान्तरण गर्ने सोच तथा दीर्घकालीन परिमाणात्मक लक्ष्य र मार्गचित्र सहित मुसिकोट नगरपालिकाको सोंच २१०० अगाडि सारिएको छ । समग्रमा, सामाजिक न्यायमा आधारित र समाजवाद उन्मुख समतामूलक समाज निर्माण गर्नेतर्फ दीर्घकालीन सोंच लक्षित रहेको छ । नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोंच तयार गर्दा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारका दीर्घकालीन सोच २१००, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यनीति तथा रणनीतिहरू र कार्यक्रमसँगको तादात्म्यता सुनिश्चित गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

४.२ राष्ट्रिय पन्ध्रौं योजनाको सोंच, लक्ष्य र रणनीतिहरू

राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार पारेको पन्ध्रौं योजनाले अगाडि सारेको राष्ट्रिय सोंच, लक्ष्य र रणनीतिहरू देहाय अनुसार रहेका छन् ।

४.२.१ राष्ट्रिय सोंच

“समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली”

नेपाल एक समुन्नत, स्वाधीन र समाजवाद उन्मुख अर्थतन्त्र सहितको समान अवसर प्राप्त, स्वस्थ, शिक्षित, मर्यादित र उच्च जीवनस्तर भएका सुखी नागरिकहरू बसोबास गर्ने मुलुक हुनेछ ।

तालिका १९ : राष्ट्रिय दीर्घकालीन लक्ष्य

समृद्धि	सुख
१.१ सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार एवम् सघन अन्तर आवद्धता	२.१ परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन
१.२ मानव पूँजी निर्माण तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग	२.२ सुरक्षित, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज
१.३ उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व	२.३ स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण
१.४ उच्च र समतामूलक राष्ट्रिय आय	२.४ सुशासन
	२.५ सबल लोकतन्त्र
	२.६ राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान

४.२.२ राष्ट्रिय दीर्घकालीन रणनीति

१. तीव्र, दिगो र रोजगारमूलक आर्थिक वृद्धि गर्ने,
२. सर्वसुलभ तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा र शिक्षाको सुनिश्चित गर्ने,
३. आन्तरिक तथा अन्तरदेशीय अन्तरआवद्धता एवम् शहर/बस्ती विकास गर्ने,
४. उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने,
५. पूर्ण, दिगो र उत्पादनशील सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण गर्ने,
६. गरिबी निवारण र आर्थिक, सामाजिक समानता सहितको न्यायपूर्ण समाज निर्माण गर्ने,
७. प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र परिचालन तथा उत्थानशीलता विकास गर्ने,
८. सार्वजनिक सेवाको सुदृढीकरण, प्रादेशिक सन्तुलन र राष्ट्रिय एकता सम्बर्द्धन गर्ने ।

४.३ कर्णाली प्रदेशको दीर्घकालीन सोंच

“समृद्ध कर्णाली, सुखारी कर्णालीबासी”

उच्च आर्थिक वृद्धि, आधारभूत भौतिक सुविधा, सबैलाई सम्मानजनक रोजगारीसहित सुरक्षित र स्वच्छ वातावरणमा बसोबास गर्ने सुखी नागरिकहरूको प्रदेश ।

४.३.१ प्रदेशको दीर्घकालीन लक्ष्य

सामाजिक न्यायमा आधारित समावेशी, सन्तुलित र दिगो विकास गर्दै तीव्र आर्थिक वृद्धि दर हासिल गरी समृद्ध कर्णाली र सुखारी कर्णालीबासीको दीर्घकालीन सोचलाई व्यवहारमा उतार्ने दीर्घकालीन लक्ष्य रहेको छ । यसका लागि समृद्धि र सुखारीका देहाय बमोजिम लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएको छ :

तालिका २०: प्रदेशको दीर्घकालीन लक्ष्य

समृद्धि	सुखारी
१.सम्भाव्य आर्थिक क्षेत्रको पहिचान र परिचालन	१.आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका लागि न्यायपूर्ण वितरण
२.सर्वसुलभ आधुनिक पूर्वाधार एवम् सघन अन्तर आवद्धता	२.परिष्कृत तथा मर्यादित जीवन
३.मानव पुँजी निर्माण तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग	३.सुरक्षित, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज
४.हरित अर्थतन्त्रमा आधारित उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व	४.स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण
५.उच्च र समतामूलक प्रदेश आय	५.सुशासन
	६.सबल लोकतन्त्र
	७.प्रदेश एकता, राष्ट्रिय एकता, सुरक्षा र सम्मान

४.४ मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोंच, ध्येय, लक्ष्य तथा उद्देश्य

आवधिक योजना तयार गर्दा दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रमहरू निर्धारण गर्न जरूरी हुन्छ । यस आवधिक योजनाको तयारीका क्रममा यससँग सम्बन्धित पक्षहरूको अन्तरक्रियाका आधारमा विज्ञहरूको समेत राय लिई मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोंच, लक्ष्य र उद्देश्यहरू देहायबमोजिम निर्धारण गरिएको छ ।

४.४.१ मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोंच

मुसिकोट नगरपालिकाका जमिन, जंगल, जल सम्पदा, वनपैदावर, कृषि उपज, बजारीकरण, औद्योगिकीकरण, सडक यातायात तथा पर्यापर्यटनका दृष्टिले सम्पन्न रहेको छ । समाजवाद उन्मुख समृद्ध पालिका निर्माणका लागि आवश्यक दक्ष मानव संशाधनका दृष्टिकोणले समेत नगरपालिका सम्पन्न रहेको छ । तथापि यी सम्पदा र संशाधनको समुचित सदुपयोग गरी पालिकाले निर्धारण गरेका समृद्धिका लक्ष्यहरू हासिल गर्नका लागि आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ । नेपालको संविधानको व्यवस्था अनुसार संघीय संरचना अनुरूप स्थानीय सरकारका रूपमा नगरपालिकाको समृद्धिको यात्रामा रणनीतिक योजना बनाई अगाडि बढीरहेको छ । आवधिक योजना निर्माणका आधारका सन्दर्भमा नगरवासीको आवश्यकता, चाहना, यथार्थताका आधार र योजना तर्जुमा गोष्ठीमा सहभागी सरोकारवालाहरू बीच भएको छलफल, विचार विमर्ष र मस्तिष्क मन्थनका

आधारमा सबै सहभागीहरूको एकमतका साथ मुसिकोट नगरपालिकाको ५ वर्षे दीर्घकालीन सोच निम्न अनुसार निर्धारण गरिएको छ :

“मुसिकोट नगर- खुशी नागरिक समृद्ध शहर”

तालिका २१: मुसिकोट नगरपालिकाले निर्धारण गरेका सोच पुरा गर्ने प्रमुख आधारहरू

खुशीका आधारहरू	समृद्धिका आधारहरू
१. आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिको सुनिश्चितताका साथै दिगो जीविकोपार्जनको उपलब्धता र न्यायपूर्ण वितरण	१. प्रतिस्पर्धी मानव पूँजी निर्माण तथा सम्भावनाको पूर्ण उपयोग
२. सबैका लागि सरल, सहज, सदाचारयुक्त सार्वजनिक सेवा	२. स्थानीय आर्थिक विकास (LED-Local Economic Development) क्षेत्रको पहिचान र परिचालन
३. उत्पादन र बजारीकरणमा केन्द्रित भौतिक पूर्वाधार निर्माण	३. सुरक्षित, सभ्य, स्तरीय र सम्मानित जीवनका लागि न्यायपूर्ण समाज
४. आर्थिक उपार्जनमा सामाजिक न्याय सहितको समतामूलक सहभागिता र समानता	४. स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण
५. स्वच्छ वातावरण र स्वस्थ जीवन	५. तीव्र उत्पादन दिगो उत्पादकत्व
६. दिगो तथा भरपर्दो पूर्वाधार तथा आर्थिक अन्तरसम्बन्ध	६. उच्च तथा समतामूलक आय

४.४.२ लक्ष्य

“समुन्नत, सुरक्षित र समृद्ध मुसिकोट नगरपालिका निर्माण गर्ने”

४.४.३ उद्देश्यहरू

उल्लेखित दीर्घकालीन सोच र लक्ष्यलाई मध्यनजर राखी मुसिकोट नगरपालिकाको आवधिक योजनाका उद्देश्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन् :

उद्देश्य १: उत्पादन, रोजगारी र आयमा समतामूलक, गुणात्मक र दिगो अभिवृद्धि गर्नु,

उद्देश्य २: स्वस्थ, सशक्त शिक्षित सृजनशील, सीपयुक्त र सुयोग्य मानवीय स्रोतको विकास गर्नु,

उद्देश्य ३: बसोबास, बजार, शहरी सुविधा र अन्तरआवद्धतालाई सहज सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउन प्रविधि र वातावरण मैत्री आधुनिक भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्नु,

उद्देश्य ४: हरियाली, जैविक विविधता, जमिन र जलस्रोतको समुचित व्यवस्थापन, वातावरण मैत्री विकास तथा जलवायु र विपद् उत्थानशीलता सुनिश्चित गर्नु,

उद्देश्य ५: स्थानीय जनताले प्राप्त गर्ने सार्वजनिक सेवा प्रवाह तथा अवसर सहज, गुणस्तरीय, प्रभावकारी, निष्पक्ष रूपमा समयमै उपलब्ध हुने वातावरण सुनिश्चित गर्नु र संस्थागत विकासका प्रयासहरूलाई पारदर्शी, जवाफदेही, न्यायपूर्ण र परिणाममुखी बनाउनु ।

४.४.४ समग्र रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

उद्देश्य १: सँग सम्बन्धित रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	
उद्देश्य १: उत्पादन, रोजगारी र आयमा समतामूलक, गुणात्मक र दिगो अभिवृद्धि गर्नु,	
रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय आर्थिक विकासका क्षेत्रको सम्भावना र अवसरको पहिचान गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्रोतको पहिचान र उपयोगको लागि विस्तृत स्रोत सर्भेक्षण र नक्सांकन गर्ने, विषयगत रूपमा कृषि, पशुपालन, पर्यटन, जलश्रोत आदिका सम्भावनाहरूको पहिचान गरी सदुपयोग गर्न अनुसन्धान गर्ने, खाद्यान्न वालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न माटोको प्रकार र हावापानी अनुसार पकेट क्षेत्र पहिचान तथा निर्धारण गर्ने, निरपेक्ष गरिवीको रेखामुनि रहेका परिवारहरूको पहिचान गर्ने, कृषि तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र व्यवस्थापनका लागि प्रविधि मैत्री प्रणाली (Agriculture App) को निर्माण गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> कृषि तथा पशु क्षेत्रको प्रविधिकरण, व्यावसायिकीकरण र आधुनिकीकरण गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> कृषि तथा पशु व्यवसायलाई निर्वाहमुखी बाट कृषि उद्यमको रूपमा विकास (Agriculture and Livestock as Enterprise) गर्ने, व्यावसायिक कृषि, पशु फर्म र कृषक समूह दर्ता तथा नियमनका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्ने, मुसिकोट नगरवासीको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्न आवश्यक वस्तुहरूको उत्पादनका लागि हाम्रा लागि हाम्रै उत्पादन अभियान संचालन गरी पालिकालाई आत्मनिर्भर बनाउने, तरकारी तथा तरकारीजन्य वीउ उत्पादनलाई प्याकेजिङ्, लेबलिङ् र ब्रान्डिङ् गरी भरपर्दो बजारीकरणको सुनिश्चितता गर्ने, कृषि तथा पशु विकासका लागि पकेट क्षेत्रहरू निर्धारण गर्ने र नगरपालिकाबाट सम्बद्ध पकेट क्षेत्रहरूमा आवश्यक प्रविधि, प्राविधिक सेवा र वित्तीय सहायता पुऱ्याउने, कृषि तथा पशु पकेट क्षेत्रहरूको विकास गरी आधुनिक व्यावसायिक खेती र पशु व्यवसाय सञ्चालन गर्नका लागि नगरपालिकाले उद्यमशील किसानहरूलाई प्रोत्साहन गरी प्राविधिक तथा वित्तीय सहयोग उपलब्ध गराउने, प्रत्येक वडामा कृषि तथा पशु सम्बन्धी प्राविधिक सेवा र सुविधा उपलब्ध गराउने, कृषि तथा पशु उत्पादनमा पकेट क्षेत्रको अवधारणा अनुसार व्यावसायीकरण गर्न यसका लागि तालिम, लागत सहभागिता, बीउ पूँजी, उत्पादन तथा बाली संरक्षणमा आधारित अनुदान प्रदान गर्ने, तरकारी तथा तरकारीजन्य वीउ उत्पादनका लागि कृषकहरूलाई प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग गरी उत्पादन बढाउने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि तथा पशु क्षेत्रको व्यावसायीकरण र यान्त्रिकीकरण गर्नका लागि कृषकहरूलाई आवश्यक पुँजी र पूर्वाधारमा सहयोग गर्ने, किसान तथा व्यावसायीहरूलाई सरल कर्जामा पहुँच वृद्धि गर्न वित्तीय संस्थाहरूसँग सहजीकरण गर्ने, ● प्राङ्गारिक कृषि क्षेत्रको वर्गीकरण र नमुना कृषि गाउँको पहिचान गरी एकल तथा सामुहिक प्राङ्गारिक खेती प्रणालीको विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● कृषि क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्दै प्राङ्गारिक कृषि प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने, ● कृषि क्षेत्रको व्यावसायिकरण र यान्त्रीकरण गर्नका लागि कृषकहरूलाई आवश्यक पुँजी र पूर्वाधारमा सहयोग गर्ने, ● नगरको बेरोजगार समस्याको न्यूनीकरण गर्न पालिकाले कृषि तथा पशुपालनमा आधारित स्वरोजगार कार्यक्रम संचालन गरी १००० युवाहरूलाई विभिन्न किसिमका उद्यम संचालन गराउने, ● किसानका उत्पादनहरूलाई पालिकाका मुख्य उत्पादन क्षेत्रदेखि नजिकका ठूला बजारहरू राप्ती राजमार्गले जोड्ने दाङ, नेपालगञ्ज, बुटवल हुँदै काठमान्डौँ र मध्यपहाडी लोकमार्गले जोड्ने पोखरा हुँदै काठमान्डौँसम्मको आपूर्ति संजाल निर्माण गर्ने, ● समान उद्देश्य भएका सहकारीहरूलाई मर्ज गरी पुँजी र सीपलाई एकीकृत गरी परिचालन गर्ने, ● पशुहरूको गोठ/खोर सुधार र मुत्र संकलन तथा प्राङ्गारिक मल जैविक विषादीका रूपमा उपयोग गर्न कृषकहरूलाई सहजीकरण गर्ने, ● पालिकाको उपल्लो स्थानहरू छिड, साँख, भुलखेत रातामाटा, भलाक्चा लगायतका स्थानहरूमा व्यावसायिक फलफूल खेती तथा जडिबुटी खेतीको सम्भाव्यता अध्ययन गरी फर्महरू स्थापना गर्ने, ● ग्रामीण श्रमको उपयोग वृद्धि गरी कृषि तथा पशु सेवा कार्यकर्ता तयारी र परिचालन गर्ने, ● कृषि तथा पशु बीमा कार्यक्रम संचालन गरी कृषकको लगानी जोखिम न्यूनीकरण गर्ने, ● कृषि उपजजन्य वस्तुको दिगो सुरक्षा र भण्डारणका लागि शीतगृह निर्माण गर्ने, ● कृषिको व्यावसायीकरणलाई मद्दत पुग्ने गरी विभिन्न विकल्पबाट सिंचाई सुविधा वृद्धि गरी हाल सिंचाइ सुविधा भएको जमिनको प्रतिशत बढाउने, ● उत्पादित वस्तुको बजारीकरणका लागि त्यस स्थानबाट बजारसम्मको सहज पहुँचका लागि ग्रामीण कृषि सडकको निर्माण गर्ने,
<p>● पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्ने</p>	<p>● पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि गुरुयोजना निर्माण गरी समग्र मुसिकोट नगरपालिकाको विद्यमान सामाजिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको अधिकतम् उपयोग गर्ने,</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ● पर्यटन गुरुयोजनाका आधारमा पर्यटन स्थलहरूको पहिचान गरी ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक, प्राकृतिक, जलसम्पदा, पर्यावरणीय सुन्दरता र प्राचीन संस्कृति तथा सम्पदाहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन र आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गरी पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्ने, ● प्रमुख पर्यटकीय पदमार्गहरूको निर्माण, स्तरोन्नति र नक्शाङ्कन गरी प्रमुख पहाडी चुचुराहरूमा पर्यटकीय दृष्यावलोकन स्थलहरू निर्माण तथा होमस्टेको व्यवस्था सहित मुसिकोट नगरपालिका भित्रका कम्तिमा ५ वटा गाउँहरूलाई नमुना पर्यटकीय गाउँको रूपमा विकास गर्ने, ● पर्यटन क्षेत्रको विकास, विस्तारका लागि दीर्घकालीन गुरुयोजनाका आधारमा निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय स्रोतसाधनमा आधारित उद्योग तथा व्यवसायहरूको विकास र विस्तार गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाभित्र छरिएर रहेका स्थानीय स्रोतसाधनहरूको पहिचान गरी उद्योग तथा व्यवसाय स्थापनाका लागि भौतिक तथा संस्थागत संरचनाको निर्माण गर्ने, ● बेरोजगार जनशक्तिलाई स्थानीय आवश्यकताका आधारमा सीप विकास गराइ अधिकतम मात्रामा परिचालन गरी स्वरोजगार बनाउने, ● स्थानीय स्तरमा रहेका साना तथा घरेलु उद्योगको व्यावसायिक संचालन गरी विदेश जाने वातावरणको न्यूनीकरण गर्ने, ● नगरपालिकामा उद्योगग्राम स्थापना गरी स्थानीय स्रोतमा आधारित उद्योगहरू सञ्चालन गर्ने, ● स्थानीय औद्योगिक उत्पादनहरू स्थानीय तथा बाह्य बजार प्रवर्द्धन गर्न संकलन केन्द्रहरूको स्थापना गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● प्राकृतिक स्रोतहरू जल, जमिन, जंगल, जडिवुटी, खनिजको समुचित उपयोग गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय स्तरमा उपलब्ध जलस्रोतको सिंचाई, जलविद्युत् र पर्यावरण सन्तुलनमा उपयोग गर्ने, ● प्राकृतिक रूपमा संरचित वनजंगलको वैज्ञानिक सदुपयोग गरी जडिवुटी र खनिजजन्य उत्पादनको सदुपयोग गरी आर्यआर्जनमा वृद्धि गर्ने, ● नगरपालिका भित्र रहेका बहुमूल्य खनिज तथा जडिवुटीको पहिचान गरी व्यापार प्रवर्द्धनका लागि प्रचार प्रचार गर्ने,
उद्देश्य २: सँग सम्बन्धित रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	
उद्देश्य २: स्वस्थ, सशक्त शिक्षित सृजनशील, सीपयुक्त र सुयोग्य मानवीय स्रोतको विकास गर्नु,	
रणनीति	कार्यनीतिहरू
<ul style="list-style-type: none"> ● सामाजिक सुसम्पन्नता कायम गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाको मानव विकास सूचकाङ्क राष्ट्रिय सूचकाङ्कको हाराहारीमा पुऱ्याउने, ● नगरबासीको आर्थिक र सामाजिक पक्षलाई सबलीकरण गर्दै सुसम्पन्नताको विकासलाई सँगसँगै लगेने,
<ul style="list-style-type: none"> ● गुणस्तरीय शिक्षा र स्वास्थ्य सेवाको पहुँच वृद्धि गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यालय शिक्षालाई गुणस्तरीय बनाउन विद्यालयहरूको आधुनिक भौतिक पूर्वाधार, सुविधायुक्त डेस्कवेञ्च, स्मार्ट बोर्ड, विषयगत प्रयोगशालाहरू

	<p>निर्माण, दक्ष शिक्षक व्यवस्थापन, शैक्षिक सामग्रीहरूको उपलब्धता मूल्याङ्कन प्रकृत्यामा सुधार गर्ने र नगरपालिकाबाट निरन्तर अनुगमन गर्ने,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● आधारभूत र माध्यमिक शिक्षामा सुधार गरी पालिका भित्र कम्तिमा १ वटा आवासीय नमूना विद्यालय सञ्चालन गर्ने, ● निरक्षरता उन्मूलन गर्न साक्षरता कार्यक्रम अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्ने, ● शिक्षा र स्वास्थ्य क्षेत्रको सुधारमा स्थानीय जनता, गैरसरकारी संस्था र शिक्षा तथा स्वास्थ्य कर्मीहरूसँग सहकार्य गर्ने, ● दिगो विकास लक्ष्य अनुसारको शतप्रतिशत साक्षरता वृद्धि गर्ने, ● प्रत्येक वडामा दक्ष जनशक्ति र सुविधा सम्पन्न पूर्वाधार सहित स्वास्थ्य संस्थाहरू स्थापना गर्ने भैरहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तर वृद्धि गर्दै १५ शैयाका २ वटा अस्पताल सञ्चालन गर्ने, ● प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थामा Birthing Centre र आधारभूत प्रयोगशालाको सेवा उपलब्ध गराउने, ● स्वास्थ्य सेवालाई बढी सहज र सेवाहरूको स्तरोन्नती गर्ने । ● मातृशिशु मृत्युदरमा उल्लेख्य कमी ल्याउने, ● पोषणको अवस्था सुधार गर्न एक घर एक घरबारी कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● पालिकालाई सम्बन्धित निकायसँगको समन्वयमा स्वस्थ पालिका घोषणा गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● उच्च तथा प्राविधिक शिक्षाको अवसरहरू अभिवृद्धि गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● छिवाड चौतारामा संचालित प्राविधिक शिक्षालयलाई बहुउद्देश्यीय विद्यालयमा रूपान्तरण गरी सञ्चालन गर्ने, ● विद्यालय छाडेका किशोर किशोरीहरूलाई जीवनउपयोगी सीप विकास तालिम प्रदान गरी स्वरोजगार बनाउने,
<ul style="list-style-type: none"> ● युवाहरूलाई खेलकुदको माध्यमबाट नगरपालिकाको गौरव वृद्धिमा सरिक गराउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यालय उमेरदेखि नै बालबालिकालाई खेलकुदमा लगाउन खेलकुद शिक्षकको व्यवस्थापन गरी विभिन्न समयमा खेलकुद प्रतियोगिताहरूको आयोजना गर्ने, ● खेलकुदलाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अंग बनाइ नगरपालिका भित्रका युवा क्लबहरू र उनीहरूका खेलकुद क्रियाकलापहरूलाई भौतिक तथा वित्तीय सहयोग मार्फत सुदृढ गर्ने, ● खेलकुदको विकासलाई जोड दिन एक वार्ड एक भलिबल मैदान र एक वार्ड एक कभर्डहल निर्माण गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● सामाजिक सुरक्षा र न्याय प्रवर्द्धन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● दलित तथा विपन्नहरूको आवास र जनजीविका सुनिश्चित गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने, ● महिला हिंसा लगायत घरेलु हिंसाहरूको उल्लेख्य रूपमा कमी ल्याउने, ● वृद्ध, अपाङ्ग, असक्त र असहायहरूको आत्म सम्मान सहितको सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> सामाजिक, लैंगिक तथा जातीय विभेद अन्त्य गर्न सो अनुकूलका योजना र गतिविधिहरू अगाडि बढाउने,
<ul style="list-style-type: none"> परम्परागत मौलिक संस्कृति, भाषा र परम्पराको जगेर्ना गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> विभिन्न जातजातिहरूको भाषा, कला र संस्कृतिको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा निरन्तर सहयोग गर्ने, मुसिकोट नगरपालिकाभित्र हुने कार्यक्रमहरूमा स्थानीय मौलिक संस्कृति र साधनहरूको उपयोग गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता सुनिश्चित गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> स्वच्छ र शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था गर्न एक घर एक खानेपानी धारा कार्यक्रमलाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गर्न संघ, प्रदेश र गैरसरकारी संस्थाहरूसँग साभेदारी गरी हरेक घरमा स्वच्छ र शुद्ध खानेपानी (१ घर १ धारा) को सुविधा सुनिश्चित गर्ने, सरसफाइलाई जनताको बानीको रूपमा विकास गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> सेवा, सुविधा र अवसर वितरणमा समावेशीकरण र समन्यायिक सिद्धान्त अवलम्बन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण व्यावहारिक बनाउन नीतिगत र कार्यक्रम कार्यान्वयनका प्रत्येक चरणमा ध्यान दिने, विभिन्न जातजातिका भाषा, कला, संस्कृति, भेषभूषा, साहित्य र संस्कारको संरक्षण गरी जात, धर्म, लिङ्ग, वर्ग र वर्णका आधारमा हुने भेदभाव अन्त्य गर्दै सबैले सामाजिक सम्मान पाउने वातावरण निर्माण गर्ने, नगरपालिकाको समग्र क्षेत्रको विकासमा सामाजिक रूपमा पछि परेका र पारिएका बहिस्कृत तथा सीमान्तकृत समुदायलाई केन्द्रबिन्दुमा राखिने ।

उद्देश्य ३ सँग सम्बन्धित रणनीतिहरू

उद्देश्य ३: बसोवास, बजार शहरी सुविधा र अन्तरआवद्धतालाई सहज सुरक्षित र व्यवस्थित बनाउन प्रविधि र वातावरण मैत्री आधुनिक भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्नु,

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<ul style="list-style-type: none"> प्रमुख तथा सहायक सडकहरूलाई राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार निर्माण गर्ने, पुल तथा सामुदायिक भवन निर्माण गर्न प्रदेश तथा केन्द्र सरकारसँग साभेदारी गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> मुसिकोट नगरबासीलाई बाह्रै महिना भरपर्दो र सुरक्षित यात्रा सुनिश्चित गर्न नगरपालिकाभित्रका प्रमुख सडकहरू राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारका बनाई कालोपत्रे गर्ने, मुख्य सडकबाट वडापालिका केन्द्र र सबै वस्तीहरूमा जोडने ग्रामीण कृषि सडकको निर्माण गर्ने, आवश्यक स्थानहरूमा मोटरेबल पुल, भुलुङ्गे पुल र सामुदायिक भवनहरू निर्माण गर्ने, सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय बनाउनका लागि नगरपालिका र वडा भवनहरू निर्माण गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> विद्युत्, टेलिफोन र इन्टरनेटको गुणस्तरीय सेवाको सुनिश्चितताको लागि 	<ul style="list-style-type: none"> राष्ट्रिय प्रशारण लाइन विस्तारका लागि विद्युत् प्रशारण सब स्टेशनको निर्माण गरी विद्युत् नपुगेका वडा र वस्तीहरूमा विद्युत् पुऱ्याउने, गुणस्तरीय इन्टरनेट तथा टेलिफोन सेवाका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने,

निजी क्षेत्रसँग साभेदारी गर्ने,	
<ul style="list-style-type: none"> भौतिक पूर्वाधारहरूको विकासको दीर्घकालीन नीति अवलम्बन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> भौतिक पूर्वाधार विकासको गुरुयोजना तयार गर्ने, सार्वजनिक सेवा प्रवाहका लागि नगर तथा वडाहरूमा आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्न प्रदेश र संघीय सरकारको पर्याप्त लगानी सुनिश्चित गर्ने, आकस्मिक विपद् जोखिमलाई उद्धार तथा राहतका लागि पालिकाको केन्द्र भागहरूको पहिचान गरी हेलिप्याड निर्माण गर्ने, सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई सहज, सरल र गुणस्तरीय बनाउन आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरू अत्याधुनिक निर्माण गर्ने, निर्माण पूर्वाधारहरूको आकस्मिक क्षति पुग्दाको अवस्थामा मर्मत सम्भार गर्न निर्माण लागतको २ प्रतिशतका दरले जम्मा गर्ने गरी मर्मत सम्भार कोष स्थापना गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> भू-उपयोगको योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्दै जाने, 	<ul style="list-style-type: none"> भू-उपयोग योजना अनुसार बस्ती विकासको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने र स्थानीय जनतासँग सहकार्य गर्ने, उत्पादकत्व र सम्भाव्यताको पहिचान गरी उक्त बाट्टै महिना सिंचाइ सुविधा उपलब्ध गराउने, पूर्वाधार निर्माण गर्दा बोटविरूवामा हुने क्षतिको परिपूर्तिको लागि सडकको दायाँबायाँ तथा तलमाथि वृक्षारोपण (बायोइन्जिनियरिङ्ग) गर्ने,
उद्देश्य ४: सँग सम्बन्धित रणनीतिहरू	
उद्देश्य ४: हरियाली, जैविक विविधता, जमिन र जलस्रोतको समुचित व्यवस्थापन, वातावरण मैत्री विकास तथा जलवायु र विपद् उत्थानशीलता सुनिश्चित गर्नु,	
रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक, वातावरणीय र सांस्कृतिक स्रोतहरूको सूची (Inventory) अद्यावधिक गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक, वातावरणीय र सांस्कृतिक स्रोतहरूको अध्ययन गरी स्रोत नक्सांकन र व्यावसायिक प्रवर्द्धन गर्ने, हराभरा मुसिकोट नगर बनाउन सडक किनारामा वृक्षारोपण गर्नुका साथै सार्वजनिक खाली जमिनमा वृक्षारोपण गरी वनको क्षेत्र बढाउने, खाली रहेका सार्वजनिक स्थानहरूको संरक्षण, सम्बद्धन र दिगो उपयोगको नीति निर्माण गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> पर्यटन लगायत आर्थिक विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दा दिगो विकासको मान्यतालाई अवलम्बन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> प्राकृतिक र सांस्कृतिक सम्पदाहरूलाई पर्यटन र आर्थिक विकास कार्यक्रमहरूसँग आबद्ध गर्ने, दिगो विकासको अवधारणा अनुसार प्राकृतिक र सांस्कृतिक स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने,

<ul style="list-style-type: none"> ● प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक मौलिकतालाई संरक्षण गर्न स्थानीय रैथाने प्रचलन, प्रविधिको अधिकतम् उपयोग गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौलिक संस्कृति, परम्परा, खानपान, पहिरन, चाडपर्वहरूलाई पर्वर्द्धन गरी पर्यटन विकास गर्ने । ● आर्थिक विकासका कार्यक्रमहरूमा स्थानीय स्रोत साधन, प्रविधि र ज्ञानको अधिकतम् प्रयोग गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● प्राकृतिक विपत्ती र मानवीय विपद्हरूको न्यूनीकरणका लागि जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● प्राकृतिक विपत्ती र मानवीय विपद्द्वारे जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, ● विद्यालय स्तरमा प्राकृतिक विपत्ती र मानवीय विपद्द्वारे नियमित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● जलवायु अनुकूलनका उपायहरू अवलम्बन गर्ने, ● प्राकृतिक प्रकोपका घटनाको न्यूनीकरणका लागि वन तथा प्राकृतिक वातावरणको उचित संरक्षण गरी वातावरणमा सन्तुलन कायम गर्ने, ● मानव सिर्जित कारणहरूबाट हुने मानवीय र स्वास्थ्य सम्बन्धी विपद्हरूमा कमी ल्याउने,
<ul style="list-style-type: none"> ● विपद् व्यवस्थापनमा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्न सम्बद्ध संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● विपद् व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण तथा पर्वर्द्धन गर्ने, ● विपद् व्यवस्थापनको लागि वडा स्तरमा विपद् कोष खडा गर्ने र कोषको परिचालन मार्फत स्थानीय स्तरमा आइपर्ने विपद्को सामना गर्न भौतिक क्षमता विकास गर्ने, ● विपद् पछिको पुर्नस्थापनाको लागि आवश्यक संस्थागत, भौतिक र कानुनी संरचनाको विकास गर्ने, ● विपद् पूर्व सूचना प्रणालीको विकास गर्ने, ● विपद् व्यवस्थापन तथा उद्धारका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, ● जोखिमयुक्त पहिरो भू-क्षय र नदी कटान भएका क्षेत्रहरूको पहिचान गरी समुचित व्यवस्थापन गर्ने,
<p style="text-align: center;">उद्देश्य ५ सँग सम्बन्धित रणनीति तथा कार्यनीतिहरू</p> <p>उद्देश्य ५: स्थानीय जनताले प्राप्त गर्ने सार्वजनिक सेवा प्रवाह तथा अवसर सहज, गुणस्तरीय, प्रभावकारी, निष्पक्ष रूपमा समयमै उपलब्ध हुने वातावरण सुनिश्चित गर्नु, र संस्थागत विकासका प्रयासहरूलाई पारदर्शी, जवाफदेही, न्यायपूर्ण र परिणाममुखी बनाउनु,</p>	
<p style="text-align: center;">रणनीतिहरू</p>	<p style="text-align: center;">कार्यनीतिहरू</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● मानव संसाधनको विकास, परिचालन र सुशासन सहितको चुस्त सेवा प्रवाह गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● सबै वडा केन्द्रहरूलाई भौतिक र जनशक्तिका हिसाबले साधन स्रोत सम्पन्न बनाउने, ● नगरपालिकामा हुने विकास निर्माणका कामहरूमा स्थानीय भौतिक तथा मानवीय स्रोतहरूको अधिकतम् उपयोग गर्ने, ● प्रभावकारी सेवा प्रवाहको वातावरण निर्माण गरी उच्च मनोबलका साथ काम गर्नका लागि कर्मचारीको सेवा सुविधामा वृद्धि गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि क्षेत्रको विकासका लागि ग्रामीण कृषि तथा पशु सेवा कार्यकर्ता तयार गरी परिचालन गरेर सेवा प्रवाहमा सहजता ल्याउने, ● खानेपानी आपूर्तिलाई चुस्त बनाउन प्रत्येक वडामा खानेपानी उपभोक्ता समूहबाट दुई जना ग्रामीण खानेपानी मर्मत संभार कार्यकर्ता छनौट गरी परिचालन गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाको आन्तरिक राजश्व वृद्धि गर्ने उपायहरू खोजी गर्दै वित्तीय आत्म निर्भरतातर्फ अघि बढाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाको आन्तरिक वित्तीय स्रोतको वृद्धिका लागि विभिन्न विकल्पहरूको खोजी गरी क्रमशः लागू गर्ने, ● कर तथा शुल्कहरू वृद्धि गर्दा न्यायपूर्ण र दिगो वृद्धिलाई आधार बनाउने, ● नगरपालिकाको आन्तरिक वित्तीय स्रोत वार्षिक बजेटको कम्तिमा १० प्रतिशत पुऱ्याउने,
<ul style="list-style-type: none"> ● केन्द्र र प्रदेश तथा अन्य स्रोतहरूबाट प्राप्त वित्तीय स्रोतको मितव्ययी र परिणाममुखी सदुपयोग गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● वित्तीय जवाफदेहिता र मितव्ययिता कायम गरी वित्तीय अनुशासनलाई कडाइका साथ पालना गर्ने, ● वार्षिक बजेटमा आधारित पुजीगत विकास खर्च शतप्रतिशत गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● विकेन्द्रीकरणको अवधारणाअनुसार नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवा र विकास कार्यलाई वडास्तरमा सञ्चालन हुने अवस्था सिर्जना गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाबाट हुने सेवा प्रवाहका कार्यहरूलाई क्रमशः वडा केन्द्रहरूमा विकेन्द्रीकरण गर्ने, ● नगरपालिकामा हुने विकास निर्माणमा दोहोरोपन र पक्षपातरहित बनाउन नगरपालिका कार्यालयले सहभागितात्मक योजनावद्ध विकास गर्ने र योजना बैंक बनाउने, ● नगरपालिका अन्तर्गतका कार्यालय तथा शाखाहरू र वडा कार्यालय निर्माण गरी सेवा प्रवाहलाई सहज बनाउने,
<ul style="list-style-type: none"> ● जनसहभागिता र समावेशीतामा आधारित विकास प्रकृया अबलम्बन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाबाट बनाइने ऐन नियमहरू जनमुखी र समावेशी प्रकृतिका बनाउने, ● विकास कार्यहरूलाई सहभागितामूलक र समावेशी आधारहरूमा अगाडि बढाउने,
<ul style="list-style-type: none"> ● निर्णय प्रक्रिया र सेवा प्रवाहमा पारदर्शीता जवाफदेहिता तथा समयवद्धतालाई अबलम्बन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● आधुनिक डिजिटल प्रविधिको प्रयोगबाट नगरपालिकालाई सुसज्जित गर्दै सेवा प्रवाहमा सरलीकरण र प्रभावकारिता ल्याउने, ● योजना निर्माण, कार्यक्रम कार्यान्वयन, अनुगमन र मूल्याङ्कनमा जनताको सहभागिता वृद्धि गर्ने, ● नगरपालिकाको आयव्ययको कारोबार पूर्ण रूपमा बैकिङ्ग प्रणालीबाट सञ्चालन गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● Digital Apps मार्फत नगरपालिकाका सेवा, सुविधाहरू र प्रकृयाहरूको जानकारी सर्वसाधारणलाई गराउने, ● नगरपालिकाबाट प्रदान गरिने नागरिक सेवाहरूमा चुस्तता ल्याउन कर्मचारीहरूको पेशागत दक्षतामा वृद्धि गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● सार्वजनिक खर्चमा मितव्ययिता, पारदर्शीता र जवाफदेहितालाई अबलम्बन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● विकास निर्माण कार्यहरूको सार्वजनिक लेखा परीक्षण (Public Auditing) गर्ने, ● हरेक विकास आयोजनाको सार्वजनिक सुनुवाइ कार्यक्रमको आयोजना गर्ने ● लेखा परीक्षण गर्ने, ● आय व्ययको सार्वजनिक गर्ने, ● अन्य सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरूको नीतिगत व्यवस्था गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनमा ल्याउने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● जनताको जीउधनको सुरक्षालाई उच्चतम प्राथमिकता दिने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● जीउधनको सुरक्षाको लागि सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने, ● जनताको जीउधनको सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्न देवानी तथा फौजदारी अपराध कार्यमा कमी ल्याउने,

४.५ राष्ट्रिय र प्रदेशका दीर्घकालीन अपेक्षित नतिजा/उपलब्धिहरू

तालिका २२: राष्ट्रिय र प्रदेशका दीर्घकालीन परिमाणात्मक लक्ष्यहरू

क्र.स.	नतिजा सूचकहरू	राष्ट्रिय लक्ष्य		कर्णाली प्रदेशको लक्ष्य	
		२०७५/०७६	२०८०/०८१	२०७५/०७६	२०८०/०८१
१	प्रतिव्यक्ति आय अमेरिकी डलर	१०४७	१५९५	६०६	११४७
२	निरपेक्ष गरिवीको रेखामुनी रहेको जनसंख्या प्रतिशत	१८.७	९.५	२८.९	१८
३	मानव विकास सूचकाङ्क	०.५७९	०.६२४	०.४२७	०.५८८
४	लैंगिक विकास सूचकाङ्क	०.८९७	०.९६३	-	०.९३०
५	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	६९.७	७२	६७	७५
६	मातृ मृत्युदर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	२३९	९९	-	१२५
७	पाँच वर्ष मुनिका बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	३९	२४	५८	३५
८	५ वर्ष मुनिका कम तौल भएका बालबालिकाको प्रतिशत	२७	१५	३५.५	२०
९	साक्षरता दर	६५.९	९६	६६	९५

१०	प्रारम्भिक बाल शिक्षा विकास/पूर्व प्राथमिक शिक्षामा कूल भर्नादर	८५	१००	७५	९९
११	आधारभूत तह १ देखि ८ सम्मको खुद भर्नादर प्रतिशत	९३	९९	९३.२	९८
१२	माध्यामिक तह ९ देखि १२ मा खुद भर्नादर प्रतिशत	४६	६५	५९.४	६५
१३	उच्च शिक्षामा कूल भर्नादर प्रतिशत	१२	२२	६.१	१९
१४	आधारभूत तह १ देखि ८ सम्मको विद्यालय छाड्ने दर	३.८	१.०	४.५	०.५
१५	आधारभूत तह ९ देखि १२ सम्मको विद्यालय छाड्ने दर	२.६	०.५	३.९	०.५
१६	विद्युत् उत्पादन मेगावाट	१२५०	५८२०	८.२५	२००
१७	विद्युत्मा पहुँच प्राप्त जनसंख्या प्रतिशत	८८	१००	६७.५	९०
१८	इन्टरनेट प्रयोगकर्ताको कुल जनसंख्या प्रतिशत	६५.९	८०	४०	६५
१९	वेरोजगार दर प्रतिशत	४.४४	२	९.७	६
२०	आधारभूत सामाजिक सुरक्षामा आवद्ध जनसंख्या प्रतिशत	१७	६०	५	४८
२१	३० मिनेट सम्मको दुरीमा यातायातको पहुँच भएको परिवारको संख्या	८२	९५	-	७५
२२	३० मिनेट सम्मको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरपरिवार प्रतिशत	४९.३	८०	२३.६	६०

४.६ मुसिकोट नगरपालिकाका अपेक्षित नतिजा/उपलब्धिहरू

तालिका २३: आर्थिक विकासको लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू

नतिजा तहहरू	आर्थिक उपलब्धिका सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
प्रभाव	दुई वर्ष मुनिका बालबालिका कुपोषित संख्या		शून्यमा झार्ने
	वार्षिक सरदर आय रू ४० हजारदेखि १,००,००० सम्म आय भएका परिवारको संख्या		३४८३ पुऱ्याउने

नतिजा तहहरू	आर्थिक उपलब्धिका सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
	बेरोजगारको संख्या		१२०० मा झार्ने
असर	आफ्नो उत्पादनले ० देखि ३ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने परिवार संख्या	७.८ प्रतिशत	शून्यमा झार्ने
	आफ्नो उत्पादनले ४ देखि ६ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने परिवार संख्या	२५.५ प्रतिशत	शून्यमा झार्ने
	आफ्नो उत्पादनले ७ देखि ९ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने परिवार संख्या	२७.२ प्रतिशत	शून्यमा झार्ने
	आफ्नो उत्पादनले १० देखि १२ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने परिवार संख्या	२४.१ प्रतिशत (न.पा.को रेकर्ड)	शून्यमा झार्ने
	समग्रमा आफ्नो उत्पादनले १२ महिना खान र बेचन पुग्ने परिवारको संख्या	७.८ प्रतिशत (न.पा.को रेकर्ड)	सत प्रतिशत पुऱ्याउने
	वैदेशिक रोजगारीमा जानेको संख्या	२९२९ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	५१० मा झार्ने
सि.नं	आर्थिक उत्पादनका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
१	माछा तथा मासु उत्पादन	११८२ मे.टन (नगरपालिकाको रेकर्ड अनुसार)	१५०५ मे.टन पुऱ्याउने
२	खसी बाखा तथा भेडाको संख्या	२६२४६ (नगरपालिकाको रेकर्ड अनुसार)	५०००० पुऱ्याउने
३	कूल चरा प्रजाति २४८५८ (नगर पार्श्वचित्र २०७४) मध्ये कुखुरा, हाँस, कालिज तथा बट्टाइको संख्या	१२९९५३ (नगरपालिकाको रेकर्ड अनुसार)	१९९००० पुऱ्याउने
४	बंगुरको संख्या	१५६७ (नगर पार्श्वचित्र)	२७६७ पुऱ्याउने
५	वार्षिक दुध उत्पादन	३०८६ लिटर	५६३७ लिटर पुऱ्याउने
६	गाई भैसीको संख्या १४,०५७ (नगर पार्श्वचित्र २०७४) मध्ये दुध दिने गाई भैसीको संख्या	४६५२ (नगरपालिका पार्श्वचित्र)	१५८५२ संख्या पुऱ्याउने
७	अण्डा उत्पादन (हजारमा)	३४८ (न.पा.अनुमान)	५०० पुऱ्याउने

नतिजा तहहरू	आर्थिक उपलब्धिका सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
८	आलु उत्पादन	७५० मे.टन (पालिका पार्श्वचित्र २०७४)	१००० मे.टन
९	फलफूल उत्पादन	५० मे. टन	६० मे.टन
१०	तरकारी उत्पादन	५११३ मे. टन	७५०० मे.टन
११	मकै, भटमास तथा तरकारीको बीउ उत्पादन	१० मे. टन	१५ मे. टन
१२	खाद्यान्न उत्पादन	१०६४४ मे.टन	मे. टन उत्पादन
१३	उद्यम स्थापना	५९० (न.पा. रेकर्ड)	थप ९५० गरी ११०० पुर्याउने
१४	सहकारीमा आवद्ध हुनेको संख्या	(न.पा. रेकर्ड)	पुर्याउने
१५	उद्यम व्यवसाय, श्रम बजारबाट रोजगारी सिर्जना		१००० नयाँ रोजगारी सिर्जना हुने
१६	सिंचाई हुने जमिनको क्षेत्रफल	१३४४ हे. (न.पा.को पार्श्वचित्र)	१५०० हे.
१७	बाह्रै महिना सिंचाई पाउने कृषक परिवार संख्या		३३०० परिवार
१८	दलहन उत्पादन	७ मे. टन	१० मे. टन

तालिका २४: सामाजिक विकासका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू

नतिजा तहहरू	सामाजिक विकासका उपलब्धिका सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
प्रभाव	साक्षरता दर	८०.६ प्रतिशत (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	८५ प्रतिशत पुर्याउने
	शिशु मृत्यु दर	१००० मा २१ (नगरपालिकाको रेकर्ड अनुसार)	१६ मा झार्ने
	बाल मृत्यु दर	१००० मा ३३ (नगरपालिकाको रेकर्ड अनुसार)	२५ मा झार्ने
	मातृ मृत्यु दर	१००००० मा १७० (नगरपालिकाको रेकर्ड अनुसार)	१२० मा झार्ने
असर	प्रारम्भिक बालविकास कुल भर्नादर	९५.४ प्रतिशत (नगरपालिका)	९८ प्रतिशत पुर्याउने

	प्रारम्भिक बालविकास खुद भर्ना दर	१०४.५ (नगरपालिका)	१०२.५ पुऱ्याउने
	आधारभूत तहमा कुल भर्ना दर	९८.१५ प्रतिशत (नगरपालिका)	शत प्रतिशत पुऱ्याउने
	आधारभूत तहमा खुद भर्ना दर	१०१.५ (नगरपालिका)	१०० पुऱ्याउने
	माध्यमिक तहमा कुल भर्ना दर	९८.४ प्रतिशत (नगरपालिका)	९९ प्रतिशत पुऱ्याउने
	माध्यमिक तहमा खुद भर्ना दर	१०५.४ प्रतिशत (नगरपालिका)	१०२ प्रतिशत पुऱ्याउने
	हिंसामा परेका महिलाको संख्या	(नगरपालिका)	शून्यमा भार्ने
	बाल विवाहको अवस्था	३८५ जना (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	शून्यमा भार्ने
	सुरक्षित पिउने पानीमा पहुँच भएका परिवार संख्या	८३४३ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	शत प्रतिशत पुऱ्याउने
	घरमै प्रसूति हुनेको संख्या	३२	० मा भार्ने
सि.नं	सामाजिक विकासका लक्ष्य तथा गन्तव्य र सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
१	१५ वर्ष माथिको निरक्षर जनसंख्या	५,८०१ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	शून्यमा भार्ने
२	विभिन्न कारणले विद्यालय छाड्ने (५-१८ वर्ष) बालबालिकाको संख्या	१३२ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	९० मा भार्ने
३	विद्यालय जाने उमेर समूहका बालबालिका मध्ये ३ देखि ४ वर्ष उमेर समूहकाको भर्ना दर	७६.२ प्रतिशत (पालिका)	८१.५ प्रतिशत
४	५ देखि ९ वर्ष समूहका विद्यालय नगएका बालबालिकाको संख्या	८७ जना (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	शून्यमा भार्ने
५	१० देखि १२ वर्ष समूहका विद्यालय नगएका बालबालिकाको संख्या	१४ जना (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	शून्यमा भार्ने
६	१३ देखि १६ वर्ष समूहका विद्यालय नगएका बालबालिकाको संख्या	१६ जना (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	शून्यमा भार्ने
७	खुल्ला क्षेत्रमा शौचालय बस्नेको संख्या	(नगर पार्श्वचित्र २०७४)	शून्यमा भार्ने
८	घरेलु फोहर जथाभावी नदी तथा खोल्सामा फाल्ने परिवारको संख्या	(नगर पार्श्वचित्र २०७४)	शून्यमा भार्ने
९	घरबाट निस्केको पानीलाई करेसा बारी वा घरबारी व्यवस्थापनमा उपयोग गर्नेको संख्या	(नगर पार्श्वचित्र २०७४)	४५०० पुऱ्याउने

१०	सडक तथा सार्वजनिक स्थानमा फोहर फाल्नेको संख्या	(नगर पार्श्वचित्र २०७४)	शून्यमा झार्ने
११	दलित तथा विपन्न वर्गको सामाजिक सहभागिता	प्रतिशत (नगरपालिका)	९० प्रतिशत पुऱ्याउने
१२	परिचयपत्रका आधारमा फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूले सेवा सुविधा पाउनेको संख्या	जना (नगरपालिका)	१०० प्रतिशत
१३	वृद्ध चौतारीका माध्यमबाट जेष्ठ नागरिकको जीवन यापन उत्साहप्रद बनाउन वृद्धि चौतारी स्थापना	०	प्रत्येक वडामा कम्तिमा एउटा निर्माण गर्ने
१४	परम्परागत सांस्कृतिक मूल्य, मान्यता र संस्कारको संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धनको अवस्था	परम्परागत रूपमा संचालनमा रहेको	संरक्षण, सम्बर्द्धन र प्रवर्द्धनका कार्यक्रम संचालन गर्ने

तालिका २५: शहरी तथा पूर्वाधार विकासका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू

नतिजा तहहरू	सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
प्रभाव	भरपर्दो र सुरक्षित यात्राका लागि योजना अवधिमा १२०३ कि.मि. सडक निर्माण तथा स्तरोन्नति गर्ने		
असर	१२ महिना भरपर्दो र सुरक्षित सडक यातायातमा पहुँच भएका जनताको प्रतिशत वृद्धि गर्ने	??? (गोष्ठीको अनुमान)	८० प्रतिशत
	कालोपत्रे सडकमा पहुँच भएका जनताको प्रतिशत	१० प्रतिशत	२० प्रतिशत
सि. न.	लक्ष्य तथा गन्तव्य र सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
१	कच्ची सडकको जम्मा लम्बाइ (कि.मि.)	४०० कि.मी. (न.पा यातायात गुरुयोजना, २०७८)	१००
२	ग्राभेल तथा सोलिड सडक जम्मा लम्बाइ (कि.मि.)	५० (न.पा रेकर्ड)	७५
३	नाला सहित कालोपत्रे सडकको जम्मा लम्बाइ (कि.मि.)	५१.३४ (न.पा यातायात गुरुयोजना, २०७८)	७०
४	भरपर्दो विद्युत् तथा वैकल्पिक उर्जामा पहुँच सुनिश्चितता भएको परिवारको संख्या	प्रतिशत (नगरपालिका)	९५ प्रतिशत

५	सार्वजनिक सेवा प्रवाहका लागि नगरपालिका तथा वडा भवन र सामुदायिक संरचनाहरू स्थापनाको अवस्था	११ वडा कार्यालय भवन, स्वास्थ्य चौकी भवन, कृषि उपज हाट बजार	१४ वडा कार्यालय, १४ सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्य चौकी भवन, १० हेल्थ पोष्टको स्तर विकास, दुवै १५ शैयाको अस्पतालहरू १ आयुर्वेदिक भवन र १ कोल्ड स्टोर गरी
---	---	--	---

तालिका २६: विपद् व्यवस्थापन तथा वातावरण संरक्षणका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू

नतिजा तहहरू	सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
प्रभाव	<ul style="list-style-type: none"> विपद् सम्बोधन भएको अवस्था जलवायु परिवर्तनको असर न्युनीकरणका लागि प्रतिकार्यहरू भएका 		
असर	<ul style="list-style-type: none"> खालि तथा पर्ति जमिनमा वृक्षारोपण गरी व्यवस्थित वनले ओगटेको क्षेफलमा वृद्धि भएको जोखिम क्षेत्रका नदी खहरे, खोला तथा पहिरोहरू नियन्त्रण भएका हुनेछन् । महामारी विरूद्ध लड्ने तयारी भएको अवस्था 		

सि.नं	विपद् व्यवस्थापन तथा वातावरण संरक्षणका लक्ष्य तथा गन्तव्य र सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
१	नगरपालिका तहमा विपद् कोषको व्यवस्था भएको वा नभएको	०	रु २ करोडको स्थापना गर्ने
२	विपद् प्रतिकार्यका लागि स्वयंसेवक तयार भए नभएको	०	प्रत्येक वडामा १०० जनाका दरले जम्मा १४०० जना स्वयंसेवक तयार गर्ने
३	खाली पर्ति जमिन, सामुदायिक वन तथा नदि र सडक किनारामा वृक्षारोपणको अवस्था	भइरहेको	निरन्तरता दिने
४	जलवायु परिवर्तन अनुकूलका उपायहरू अवलम्बनको अवस्था	कार्यक्रमहरू सञ्चालनमा रहेको	निरन्तरता दिने
५	खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गर्ने परिवारको संख्या	६४३४ परिवार (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	१८०० मा झार्ने

६	विपद्मा प्रत्येक वडामा प्रतिकार्यको अवस्था	भइरहेको	निरन्तरता दिने
७	खर र परालले छाएका असुरक्षित र जोखिमयुक्त आवासको संख्या	४८१ (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	शून्यमा भाग्ने
८	वनले ढाकेको क्षेत्रफल	७० प्रतिशत (नगरपालिका पार्श्वचित्र०)	३७ प्रतिशत पुऱ्याउने

तालिका २७: संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासनका लक्ष्य तथा गन्तव्यका सूचकहरू

नतिजा तहहरू	सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
प्रभाव	योजना अवधिको अन्त्यमा नगरपालिकाको सेवा प्रवाह र विकास निर्माणमा प्रभावकारिता वृद्धि गरी आम जनताले समावेशी र सहभागितामूलक असल शासनको अनुभूति गरेका हुनेछन् ।		
असर	<ul style="list-style-type: none"> ● मूल संविधानको अधिनमा रही सेवामुखी आवश्यक कानून निर्माण, समयसापेक्ष संशोधन र कार्यान्वयन गरिएको हुनेछ । ● एकीकृत सेवा प्रवाहका लागि प्रविधि मैत्री भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण र निरन्तर मर्मत सम्भार गर्ने परिपाटीको विकास भएको हुनेछ । ● समयानुकूल सेवा प्रवाहका लागि दक्ष मानव संशाधनको व्यवस्था भएको हुनेछ । ● सेवा बजारहरूको विकास, विस्तार र परिचालन गरिएका हुनेछन् । ● वित्तीय व्यवस्थापनलाई चुस्त, दुरुस्त, पारदर्शी र जवाफदेही बनाउनका लागि माग पक्ष र आपूर्ति पक्ष दुवै सचेत, इमान्दार र प्रतिवद्ध भएका हुनेछन् । 		
सि.नं.	लक्ष्य तथा गन्तव्य र सूचकहरू	आधार वर्ष २०८०/२०८१ को अवस्था	२०८४/२०८५ सम्मको लक्ष्य
१	सेवा बजारका रूपमा दक्ष जनशक्ति उत्पादनको अवस्था	कमजोर छ	सामान्य अवस्थामा
२	सूचना तथा सञ्चार र इन्टरनेटको पहुँच भएका परिवारको संख्या प्रतिशत	४५ प्रतिशत	शत प्रतिशत
३	नगरपालिका तथा वडामा वेभ वेस तथ्याङ्क प्रणाली स्थापनाको अवस्था	भएको	निरन्तरता दिने

४	नगपालिकाको आय व्यय विवरण वेवमा आधारित बनाइ लेखा परीक्षण गर्ने परिपाटी	नभएको	भएको हुनेछ
५	भू-उपयोग योजना निर्माणको अवस्था	भएको	निरन्तरता दिने
६	राजश्व सुधार योजना निर्माणको अवस्था	नभएको	भएको हुनेछ
७	कर्मचारी, जन प्रतिनिधि र सरोकारवाला संस्थाहरूको क्षमता विकास योजना निर्माण	नभएको	भएको हुनेछ
८	हाल सम्म तयार भएका ऐन, नियम, कार्यविधि तथा मापदण्डहरूको संख्या	९१	१२५
९	संगठन र संरचना सभै भए / नभएको अवस्था	नभएको	भएको हुनेछ
१०	नगरपालिका तथा वडाहरूबाट प्रवाह हुने सेवा सुविधाको विस्तृत विवरण नागरिक वडापत्र (होडिङ्ग बोर्ड) को राखेको/ नराखेको अवस्था	राखेको	निरन्तरता दिने
११	नगरपालिका तथा वडाहरूमा सुभाव पेटिका राखेको/ नराखेको अवस्था	राखेको	निरन्तरता दिने
१२	नगरपालिकाका गुनासो सुनुवाई गर्ने अधिकारी तोकिएको/ नतोकिएको अवस्था	तोकिएको	निरन्तरता दिने
१३	नगरपालिकाका कार्य विवरण सार्वजनिक गर्ने गरेको/ नगरेको	नगरेको	गर्ने
१४	नगरपालिकाको आन्तरिक राजश्वको अवस्था	हाल वार्षिक रू २,२४,४५,८६३/३५ (चालु आ.व. २०७८/७९ को अनुमान)	रू ११,३०,००,००० पुऱ्याउने
१५	करदाताको लगत संकलन गरी अभिलेखिकरण गरे/नगरेको अवस्था	गरेको	निरन्तरता
१६	नगरपालिकाको राजश्व शाखा छुट्टै व्यवस्था भए/नभएको अवस्था	भएको	निरन्तरता

१७	सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगको अवस्था (सफ्टवेयर, एसएमएस, इमेल, टेलिफोन आदि)	भएको	निरन्तरता दिने
१८	नतिजामुखी अनुगमन प्रणालीको स्थापना भए/नभएको अवस्था	भएको	निरन्तरता
१९	आर्थिक विकास र निजी क्षेत्रसँगको साभेदारी नीति तयारी भए/नभएको अवस्था	नभएको	बनेको हुनेछ
२०	बेरूजुको अवस्था	हाल रु. ३०६०१०००	शून्यमा झार्ने
२१	परियोजना तथा कार्यक्रम बीच सहकार्य र समन्वय गर्ने गरेको/नगरेको अवस्था	हुने गरेको	निरन्तरता दिदै अर्थपूर्ण बनाउने
२२	अन्तर सरकारी योजना, बजेट, नीति नियम तथा कार्यगत तालमेल र एकता बारे संघ, प्रदेश र नगरपालिका बीच समन्वय गर्ने गरेको/नगरेको अवस्था	नगरेको	गरेको हुनेछ

४.७ आय-व्ययको प्रवृत्ति र प्रक्षेपण

नगरपालिकाको आवधिक योजना अवधिको आयव्ययको वित्तीय विश्लेषण गर्नको लागि २०७७/०७८ देखि २०७८/०७९ सम्मको आयव्ययको तथ्याङ्क संकलन विभिन्न स्रोतबाट गरिएको र त्यसका आधारमा आगामी २०८०/०८१ देखि २०८४/०८५ गरी जम्मा ५ वर्षको लागि आयव्ययको वित्तीय विश्लेषण र प्रक्षेपण गरिएको छ। आयव्ययको वित्तीय विश्लेषण र प्रक्षेपण क्रमशः तालिका ३३, ३४ र ३५ मा राखिएको छ।

तालिका २८: मुसिकोट नगरपालिकाको योजना अवधिको आय र लगानिको अनुमान र प्रक्षेपण (रू. मा) आयका स्रोतहरू
आय विवरण

आय तर्फ				५ वर्षको आय प्रक्षेपण					
शीर्षक /स्रोत	आ.व. २०७७ /२०७८ को यथार्थ	आ.व. २०७८/२०७९ को यथार्थ	आ.व. २०७९/२०८० को अनुमान	आ.व. २०८०/२०८१ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८१/२०८२ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८२/२०८३ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८३/२०८४ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८४/२०८५ को प्रक्षेपण	५ वर्षको जम्मा
संघीय सरकार	५८२६१५७२३.६०	५८३६१६४६५.६३	६३०३८४२९३.००	७२२१७०१२२.३०	७९४३८७१३४.५३	८७३८२५८४७.९८	९६१२०८४३२.७८	१०५७३२९२७६.०६	४४०८९२०८१३.६५
समानिकरण अनुदान	११७४०००००	१२३५०००००	११४४५००००	१२५८९५०००	१३८४८४५००	१५२३३२९५०	१६७५६६२४५	१८४३२२८६९.५	७६८६०१५६४.५
सशर्त अनुदान चालु	४३९०८१७२३.६	३४०५१६३९७.६	३२३०१००००	३५५३९१०००	३९०८४२९००	४२९९२६३९०	४७२९१८९४९	५२०२९०८३५.९	२९६९२०९१८६
सशर्त अनुदान पुँजीगत		१०८२७९११२	१७०४२४२९३	१८७४६६७२२.३	२०६२९३३९४.५	२२६८३४७३४	२४९५१८२०७.४	२७४४७००२८.९	११४४५०३०८६
विशेष अनुदान चालु	१५००००००			१६५०००००	१८१५००००	१९९६५०००	२१९६१५००	२४१५७६५०	१००७३४१५०
विशेष अनुदान पुँजीगत		११३२०९५६	७५०००००	८२५००००	९०७५०००	९९८२५००	१०९८०७५०	१२०७८८२५	५०३६७०७५
समरपुरक अनुदान चालु	१११३४०००			१२२४७४००	१३४७२९४०	१४८१९३५४	१६३०९२८९.४	१७९३९४१८.३४	७४७७६०९.७४
समरपुरक अनुदान पुँजीगत			१५००००००	१६५०००००	१८१५००००	१९९६५०००	२१९६१५००	२४१५७६५०	१००७३४१५०
प्रदेश सरकार	६२९३६३६५	९०७७३०५५	३७२८४०००	९४८३९६२१.८	१०४३२३५८४	११४७५५९४२.४	१२६२३१५३६.६	१३८८५४६९०	५७९००५३७५.९
समानिकरण अनुदान	१००५२०००	१३३४४०००	१३३४४०००	१४६७८४००	१६१४६२४०	१७७६०८६४	१९५३६९५०.४	२१४९०६४५.४४	८९६१३०९९.८४

सशर्त अनुदान चालु	२८५९६३६५	५२७८३२१७	२३९४००००	२६३३४०००	२८९६७४००	३१८६४१४०	३५०५०५५४	३८५५५६०९.४	१६०७७१७०३.४
विशेष अनुदान चालु	६००००००			६६०००००	७२६००००	७९८६०००	८७८४६००	९६६३०६०	४०२९३६६०
विशेष अनुदान पूँजीगत		६६४१२३८		७३०५३६१.८	८०३५८९७.९८	८८३९४८७.७७८	९७२३४३६.५५६	१०६९५७८०.२१	४४५९९९६४.३३
समपुरक अनुदान चालु	१८२८८०००			२०११६८००	२२१२८४८०	२४३४१३२८	२६७७५४६०.८	२९४५३००६.८८	१२२८१५०७५.७
समपुरक अनुदान पूँजीगत		१८००४६००		१९८०५०६०	२१७८५५६६	२३९६४१२२.६	२६३६०५३४.८६	२८९९६५८८.३५	१२०९११८७१.८
राजश्व बाँडफाँट	७९४९३५९६.५५	९७४९६१६९.९९	५६५५४५३८.८३	८६२३९५८१.८८	९४८६३५४०.०७	१०४३४९८९४.०७	११४७८४८८३.४८	१२६२६३३७१.८३	५२६५०१२७१.३३
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर		५२८६३६२.७	१९२५७९०	२११८३६९	२३३०२०५.९	२५६३२२६.४९	२८१९५४९.१३९	३१०१५०४.०५३	१२९३२८५४.५८
बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने मूल्य अभिवृद्धि कर	७७९६२४०५.५५	६७३८२७४६.१३	५२५५९८८४.९९	५७८१५८७३.४९	६३५९७४६०.८४	६९९५७२०६.९२	७६९५२९२७.६१	८४६४८२२०.३८	३५२९७१६८९.२
बाँडफाँड भइ प्राप्त हुने अन्तः शुल्क		२१८४५०८१.०६		२४०२९५८९.१७	२६४३२५४८.०८	२९०७५८०२.८९	३१९८३३८३.१८	३५१८१७२१.५	१४६७०३०४४.८
बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने सवारी साधन कर		१०९२०७६.१	१२२०४१२.२४	१३४२४५३.४६४	१४७६६९८.८१	१६२४३६८.६९१	१७८६८०५.५६१	१९६५४८६.११७	८१९५८१२.६४३

बाँडफाँड भई प्राप्त दहतर बहतरको विक्रिबाट प्राप्त हुने आय	१५३११११	१८८९९०४	८४८४५१.६	९३३२९६.७६	१०२६६२६.४३६	११२९२८९.०८	१२४२२१७.९८८	१३६६४३९.७८६	५६९७८७०.०४९
आन्तरिक स्रोत	५२५८३१५८.५९	७८९३२९४५.३९	६५५३३७८८.९८	७९१८३३३९.९८	८७१०१६७३.९८	९५८११८४१.३८	१०५३९३०२५.५२	११५९३२३२८.०७	४८३४२२०८.९३
सम्पत्ती, बहाल तथा पट्टा वापतको आयमा लाग्ने कर	६७७२५		३२३०३८	३५५३४१.८	३९०८७५.९८	४२९९६३.५७८	४७२९५९.९३५८	५२०२५५.९२९४	२१६९३९७.२२३
एकीकृत सम्पत्ती कर	२२५०६९५			२४७५७६४.५	२७२३३४०.९५	२९९५६७५.०४५	३२९५२४२.५५	३६२४७६६.८०४	१५११४७८९.८५
भूमिकर/ मालपोत	४९०४६६०.४	१७१८६७९		१८९०५४६.९	२०७९६०१.५९	२२८७५६१.७४९	२५१६३१७.९२४	२७६७९४९.७९६	११५४१९७७.८८
घरबहाल कर		२१२४४७९.८५	१६०८९७५.०८	१७६९८७२.५८८	१९४६८५९.८४७	२१४१५४५.८३१	२३५५७००.४१५	२५९१२७०.४५६	१०८०५२४९.१४
बहाल विटोरी कर	१९८३३५५.५३			२१८१६९१.०८३	२३९९८६०.१९१	२६३९८४६.२१	२९०३८३०.८३१	३१९४२१३.९१५	१३३१९४४२.२३
अन्य कर	३९५००	१६८७४८	१०४८१६७	११५२९८३.७	१२६८२८२.०७	१३९५११०.२७७	१५३४६२१.३०५	१६८८०८३.४३५	७०३९०८०.७८७
न्यायिक दस्तुर		७८००	५९००	६४९०	७१३९	७८५२.९	८६३८.१९	९५०२.००९	३९६२२.०९९
परीक्षा शुल्क		७०००	५३६००	५८९६०	६४८५६	७१३४१.६	७८४७५.७६	८६३२३.३३६	३५९९५६.६९६
अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	२२९२३२४	३२४२२३१	३४९४८१०	३८४४२९१	४२२८७२०.१	४६५१५९२.११	५११६७५१.३२१	५६२८४२६.४५३	२३४६९७८०.९८
नक्सा पास दस्तुर	८४०२१०	१२८०७५३	७९२६०६	८७१८६६.६	९५९०५३.२६	१०५४९५८.५८६	११६०४५४.४४५	१२७६४९९.८८९	५३२२८३२.७८

सिफारिश दस्तुर		६८२७०	११२५९५	१२३८५४.५	१३६२३९.९५	१४९८६३.९४५	१६४८५०.३३९५	१८१३३५.३७३५	७५६१४४.१०८
व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर		३३८००	२६०४०	२८६४४	३१५०८.४	३४६५९.२४	३८१२५.१६४	४१९३७.६८०४	१७४८७४.४८४४
नाता प्रमाणित दस्तुर		६७२००		७३९२०	८१३१२	८९४४३.२	९८३८७.५२	१०८२२६.२७२	४५१२८८.९९२
अन्य दस्तुर	४३११३६.०२			४७४२४९.६२२	५२१६७४.५८४२	५७३८४२.०४२६	६३१२२६.२४६९	६९४३४८.८७१६	२८९५३४१.३६७
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१५१२०४६.१२	१८०६६५७	१९९३१७२	२१९२४८९.२	२४११७३८.१२	२६५२९११.९३२	२९१८२०३.१२५	३२१००२३.४३८	१३३८५३६५.८१
प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत	७४२५०	११८०००	६८६३४	७५४९७.४	८३०४७.१४	९१३५१.८५४	१००४८७.०३९४	११०५३५.७४३३	४६०९१९.१७६७
प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क	४९४७३०	७२६४५०	५९७६००	६५७३६०	७२३०९६	७९५४०५.६	८७४९४६.१६	९६२४४०.७७६	४०१३२४८.५३६
अन्य राजश्व	१५१७९३०.७२	६०७३४५.६	६८६३४०	७५४९७४	८३०४७१.४	९१३५१८.५४	१००४८७०.३९४	११०५३५७.४३३	४६०९१९१.७६७
बेरुजू		४७४२१५२.८	१२३९५३	१३६३४८.३	१४९९८३.१३	१६४९८१.४४३	१८१४७९.५८७३	१९९६२७.५४६	८३२४२०.००६३
बैंक मौज्दात	३६१७४५९५.८	६२२१३३७९.१४	५४५९८३५८.९०	६००५८१९४.७९	६६०६४०१४.२७	७२६७०४१५.७	७९९३७४५७.२७	८७९३१२०२.९९	३६६६६१२८५
जम्मा आय रु मा	७७७६२८८४३.७४	८५०८१८६३६.०१	७८९७५६६२०.८१	९८२४३२६६५.९६	१०८०६७५९३२.५६	११८८७४३५२५.८१	१३०७६१७८७८.४०	१४३८३७९६६६.२३	५९९७८४९६६८.९६

तालिका २९: मुसिकोट नगरपालिकाको योजना अवधिको व्ययको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. मा)

व्यय तर्फ			५ वर्षको व्यय प्रक्षेपण						
खर्च शीर्षक	आ.व. २०७७/०७८ यथार्थ	आ. व. २०७८/०७९ को यथार्थ	आ.व. २०७९/०८० को अनुमान	आ.व. २०८०/०८१ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८१/०८२ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८२/०८३ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८३/०८४ को प्रक्षेपण	आ.व. २०८४/०८५ को प्रक्षेपण	जम्मा
क. चालु खर्च तर्फ	४०३५१६७३८.३	४६७८७५५७४.१	४६४२११९२२.४	५१०६३३११४.६	५६१६९६४२६.१	६१७८६६०६८.७	६७९६५२६७५.६	७४७६१७९४३.१	३११७४६६२२८
ख. पूँजीगत खर्च तर्फ	२१९९०७६९०	३२८३४४७०३	३७३५७७३७३	५१२८०३९४००	५१२८०३९४००	५१२८०३९४००	५१२८०३९४००	५१२८०३९४००	२५६४०१९७०००
क. आर्थिक विकास	८४४५१०८९	१२२२३४४२६	८२२४३०८६	१०७८१८१०००	१०७८१८१०००	१०७८१८१०००	१०७८१८१०००	१०७८१८१०००	५३९०९०५०००
ख. सामाजिक विकास	२६१३०४९१	३८७४५४८१	३८३७०६५१	६०८१०८०००	६०८१०८०००	६०८१०८०००	६०८१०८०००	६०८१०८०००	३०४०५४००००
ग. शहरी विकास तथा पूर्वाधार	१०१८१८८७०	१५६१६३०९३	१६५६९०९८२	२९६८६७३४००	२९६८६७३४००	२९६८६७३४००	२९६८६७३४००	२९६८६७३४००	१४८४३३६७०००
घ. वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन	२८७८६६	३२७७३५९	३४८१४४५	४६०७०७०००	४६०७०७०००	४६०७०७०००	४६०७०७०००	४६०७०७०००	२३०३५३५०००
ङ. संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासन	७२१९३७४	७९२४३४४	८३७९१२०९	१२३७००००	१२३७००००	१२३७००००	१२३७००००	१२३७००००	६१८५००००
जम्मा व्यय रु. (क र ख को योग)	६२३४२४४२८.२८	७९६२२०२७७.११	८३७७८९२९५.४०	५६३६६७२५१५	५६८९७३५८२६	५७४५९०५४६९	५८०७६९२०७६	५८७५६५७३४३	२८७५७६६३२२८
पुग तथा अपुग बजेट				-४६५६२३९८४९	-४६०९०५९८९४	-४५५७१६१९४३	-४५०००७४१९७	-४४३७२७७६७७	-२२७५९८१३५५९

माथिको तालिकामा मुसिकोट नगरपालिकाको आर्थिक वर्ष २०७७/०७८ देखि २०७९/०८० सम्मको यथार्थ आय व्ययको वित्तीय विश्लेषण गरिएको छ । यस अन्तर्गत संघ तथा प्रदेश सरकारले वित्तीय हस्तान्तरण मार्फत् प्राप्त समानीकरण, सशर्त, समपुरक, विशेष अनुदान, राजश्व बाँडफाँड, गाउँपालिकाको आन्तरिक स्रोत, संचित कोष, संघीय सरकारका गौरवका परियोजनामा गरिएको बजेट विनियोजन र खर्चको आधारमा आगामी आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ देखि २०८४/०८५ सम्मको अनुमानित बजेटको प्रक्षेपण गरिएको छ ।

नगरपालिका भित्र सामाजिक, आर्थिक, भौतिक, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकासका विभिन्न क्षेत्रको विकासका लागि गैरसरकारी संस्था, निजी क्षेत्र, दातृ निकाय, वित्तीय संस्था, चन्दादाता र स्थानीय विकास साभेदारबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको अनुमानित बजेट, विकास निर्माणमा उनीहरूको नगद तथा अन्य सहभागितालाई ध्यानमा राखी आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को लागि प्राप्त हुन सक्ने राजश्व र आयको अनुमान गरिएको छ । निजी क्षेत्रबाट जलविद्युत्, पर्यटन व्यवसाय, उद्योगधन्दा, कृषि तथा पशुपालनमा नगरपालिका क्षेत्रभित्र भैरहेको र हुन सक्ने लगानी समेतलाई मध्यनजर राखी आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ का लागि निजी क्षेत्रको कूल लगानीको अनुमान गरिएको छ । यस्तो लगानीका हकमा आगामी चार वर्षका लागि समेत समान लगानीको प्रक्षेपण गरिएको छ । तर योजना अवधिमा हुने नगरपालिकाको आन्तरिक आय, संघ र प्रदेशबाट हुने वित्तीय हस्तान्तरण गैरसरकारी संस्थाबाट अपेक्षित कार्यक्रममा हुने खर्च र जनसहभागिताबाट हुने योगदान शीर्षकहरूमा प्रत्येक अघिल्ला वर्षहरूका लागि राजश्व र आम्दानीको प्रक्षेपण १० प्रतिशतका दरले वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । निजी लगानीकर्ताले योजना अवधिभर प्रत्येक वर्ष १० प्रतिशतका दरले लगानी वृद्धि गर्ने अनुमान र प्रक्षेपण गरिएको छ । निजी क्षेत्रको लगानी अनुमान गर्दा निजी क्षेत्रका लगानीकर्ताहरूबाट हाल नगरपालिका क्षेत्रमा भइरहेको लगानी र भविष्यमा हुन सक्ने लगानीबारे सम्बन्धित व्यवसायीहरूसँगको छलफल र अन्तर्क्रियाबाट आएका तथ्य र सुझावहरूलाई समेत आधार मानिएको छ ।

यस आवधिक योजनामा कूल रू २८ अर्ब ७५ करोड ७६ लाख ६३ हजार लगानीको अनुमान गरिएको छ, जस्मा प्रक्षेपित आयले रू ५ अर्ब ९९ करोड ७८ लाख ४९ हजार (२०.८६ प्रतिशत) धान्ने देखिन्छ भने बाँकी अपुग रू. २२,७५,९८,१३,५५९ को हकमा,

- निजी क्षेत्रका आयोजना प्रवर्द्धकहरू, व्यावसायिक लगानीकर्ताहरू र मुसिकोटवासी जनताले सम्बन्धित परियोजनाहरूमा गर्ने लागत सहभागिताबाट करिब ९९ करोड ९१ लाख लगानी (४.४ प्रतिशत) हुने अनुमान गरिएको छ ।
- यस बाहेक संघ र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने विभिन्न प्रकारका अनुदान र तिनीहरूले सञ्चालन गर्ने विभिन्न कार्यक्रम र आयोजनाहरूमा २१ अर्ब ७५ करोड ८ लाख (९५.५६ प्रतिशत) प्राप्त हुने अनुमान गरिएको छ ।
- त्यसैगरी योजना अवधि भरिमा गैरसरकारी संस्थाहरू र जनसहभागिता मार्फत् परिचालन हुने कूल आय ९७ लाख ८६ हजार (०.०४ प्रतिशत) अनुमान र प्रक्षेपण गरिएको छ ।

उल्लिखित आय र लगानीको प्रक्षेपण गर्दा नगरपालिकामा विगत आर्थिक वर्षमा भएको यथार्थ आय मार्फत भएको विकास खर्चको परिचालनको स्थितिलाई विश्लेषण गरिएको छ । नगरपालिकाको वर्तमान नेतृत्वको दीर्घकालीन सोच, क्रियाशीलता संघ र प्रदेशले आफ्ना नीति, कार्यक्रम र बजेट मार्फत देखाएको मार्गदर्शन जनताका अपेक्षा र विकासमा सहभागिता राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूको प्रभावकारी परिचालन समेतलाई दृष्टिगत गर्दा योजना अवधिका लागि अनुमानित आय तथा लगानीको अनुमान र त्यसलाई पूर्ति गर्ने स्रोतहरू अपेक्षा गरे अनुरूप परिचालन हुने विश्वास गरिएको छ ।

नगरपालिकाको योजना अवधिमा हुने कूल खर्च २८ अर्ब ७५ करोड ७६ लाख ६३ हजार मध्ये नियमित चालु खर्चमा ३ अर्ब ११ करोड ७४ लाख ६६ हजार (१०.८४ प्रतिशत) र पुँजीगत खर्च २५ अर्ब ६४ करोड १ लाख ९७ हजार (८९.१६ प्रतिशत) विनियोजन गरिएको छ । विनियोजित पुँजीगत खर्चमध्ये विकासका पाँचवटा क्षेत्रमा निम्न अनुसार प्रक्षेपण गरिएको छ :

- आर्थिक विकासमा रू. ५३९०९०५००० (१८.७ प्रतिशत)
- सामाजिक विकासमा रू. ३०४०५४०००० (१०.६ प्रतिशत)
- पूर्वाधार विकासमा रू. १४८४३३६७००० (५१.६ प्रतिशत)
- वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापनमा रू. २३०३५३५००० (८.० प्रतिशत)
- संस्थागत विकास, सेवा प्रवाह र सुशासनमा रू. ६९८५०००० (०.२ प्रतिशत)

विगत ३ आ.व. हरूको आन्तरिक राजश्वको हिसाब गर्दा आ.व. २०७८/७९ मा रू. ८५०८१८६३६ भएकोमा आ.व. २०७९/८० को अनुमान रू. ७८९७५६६२० भएको हुँदा यसको सरदर वृद्धि तथा न्यूनले एकरूपता नपाएको हुँदा चालु आ.व. आ.व. २०७९/८० कै अनुमानलाई राजश्व सुधार कार्य योजना बनाएको खण्डमा औषत १० प्रतिशत वृद्धिका दरले आन्तरिक राजश्वबाट हुने आयलाई पनि सोहि अनुपातमा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका ३०: आय प्रक्षेपण

१. चालु आ.व. मा विभिन्न स्रोतको आयमा प्रति वर्ष १० प्रतिशत वृद्धिका आधारमा	
प्रथम वर्ष रू	९८२४३२६६६
दोस्रो वर्ष रू	१०८०६७५९३३
तेस्रो वर्ष रू	११८८७४३५२६
चौथो वर्ष रू	१३०७६१७८७८
पाचौ वर्ष रू	१४३८३७९६६६
५ वर्षमा जम्मा रू	५९९७८४९६६९

४.८ लगानीको स्रोत र व्यवस्था

४.८.१ लगानीको आवश्यकता र स्रोत

यो योजना कार्यान्वयन गर्न ५ वर्षका लागि चालु खर्चका अतिरिक्त आर्थिक, सामाजिक, शहरी तथा पूर्वाधार विकास, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र संस्थागत विकास तथा सुशासन र अन्तर सम्बन्धित गरी कुल जम्मा रू. २८७५७६६३२२८ आवश्यक पर्ने र ५ वर्षमा हुने अनुमानित आय रू. ५९९७८४९६६९ को अनुपातमा रू. २२७५९८१३५५९ अपुग हुने देखिन्छ । अपुग स्रोतको परिपूर्तिका लागि निम्न विकल्प अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ:

विकल्प १: आवधिक योजनालाई संघ र प्रदेश सरकार समक्ष पेश गरी गौरवका योजनाहरूमा लगानी गर्न पहल गरेर,

विकल्प २: चालु खर्च नियन्त्रण तथा पुँजीगत खर्च गर्दा न्यूनतम खर्चमा बढी उपलब्धि हुने ढंगबाट खर्च गरेर,

विकल्प ३: आन्तरिक राजश्वका स्रोत पहिचान र वृद्धि गरेर,

विकल्प ४: अन्य दातृ निकायसँग विकास आयोजनामा साभेदारी गरेर,

विकल्प ५: कार्यरत संघ संस्थाहरूसँग सहकार्य बढाएर,

विकल्प ६: लाभग्राहीहरू तथा स्थानीय सहकारीसँग लागत सहभागिता बढाएर,

विकल्प ७: कम जरूरी र कम महत्वपूर्ण आयोजनालाई वार्षिक योजनामा पुर्न विचार गरेर ।

स्रोत आँकलनका विविध उपायहरू मध्ये बढी सरदर ५ वर्षका लागि उपलब्ध हुने भनि आ.व. २०७९/०८० को सिलिङ्का आधारमा सामान्यतः प्रति वर्ष १० प्रतिशतका दरले सबै क्षेत्रबाट उपलब्ध हुने आय र अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँटमा वृद्धि हुने अपेक्षाका आधारमा ५ वर्षका लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ। आयको आधार र प्रक्षेपण गरिएका प्रतिफलहरूको प्राप्तिका प्रत्येक नतिजा र सो अन्तर्गतका कार्यहरूको अनुमानित सरदर लागत हिसाबका आधारमा ५ वर्षको खर्च प्रक्षेपण गरिएको छ। यसरी अपुग बजेटलाई नगरपालिकाले माथि दिइएका विकल्पहरूको उपयोग गरेर घाटा पूर्ति गर्ने देखिन्छ।

४.८.२ आन्तरिक स्रोतको व्यवस्था र परिचालन नीति

यस नगरपालिकाको राजश्व परामर्श समितिको सिफारिसमा गाउँ परिषदले तोकेको दरमा नगरपालिकाले राजश्व संकलन गर्दछ। सामान्यतः मुसिकोट नगरपालिका अन्तर्गत कर तथा गैर कर अन्तर्गत विभिन्न सिफारिस, व्यक्तिगत घटना दर्ता, व्यवसाय दर्ता, नवीकरण शुल्क, एकीकृत सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, विज्ञापन कर, मालपोत तथा भूमि कर, व्यवसाय कर, औद्योगिक कर, निकासी कर जस्ता शीर्षकबाट प्राप्त आम्दानी नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोतहरू हुन्। यसरी प्राप्त स्रोतलाई यसै आवधिक योजनामा निर्दिष्ट गरिएका योजना तथा कार्यक्रमहरूमा परिचालन गरिनेछ।

४.८.३ अन्तर सरकारी स्रोत परिचालन

सामान्यतः संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट विभिन्न शीर्षकमा नगरपालिकाले बजेट प्राप्त गर्ने प्रावधान रहेको छ। राजश्व बाँडफाँडका अतिरिक्त अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण अन्तर्गत नेपाल सरकारबाट सशर्त अनुदान, वित्तीय समानीकरण अनुदान, समपूरक अनुदान, विशेष अनुदान, अन्तर स्थानीय तहबाट प्राप्त रकम, सामाजिक सुरक्षा भत्ता तथा संस्थागत सहभागिताबाट बजेट प्राप्त हुन्छ भने प्रदेश सरकारबाट पनि सवारी करको राजश्व बाँडफाँड तथा सशर्त अनुदान, वित्तीय समानीकरण अनुदान, समपूरक अनुदान, विशेष अनुदान प्राप्त हुन्छ। यसरी प्राप्त स्रोतलाई पनि यसै आवधिक योजनामा निर्दिष्ट गरिएका योजना तथा कार्यक्रमहरूमा परिचालन गरिनेछ।

४.८.४ जनसहभागिता परिचालन

नगरपालिकाको विकासका लागि जनसहभागिता एक महत्वपूर्ण पक्ष हो। यो नागरिक र नगरपालिका सँगसँगै भन्ने मान्यतामा काम गर्ने र जनताको विकासमा स्वामित्व बोध गराउन पनि जनताले धान्न सक्ने हदसम्मका उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउने र रोजगारी सिर्जना गर्ने प्रकारका योजनाहरू लागत सहभागितामा पहिलो प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने तर्फ उन्मुख हुने छन्।

५.८.५ निजी तथा वित्तीय क्षेत्रको स्रोत परिचालन

निजी तथा वित्तीय क्षेत्र नगरपालिकाको विकास योजनाहरूका लागि अर्को महत्वपूर्ण विकास साभेदार पक्ष हुन्। खास गरी वित्तीय क्षेत्र ग्रामीण अर्थतन्त्र चलायमान बनाउन महत्वपूर्ण अंग हुन्। नेपाल सरकारको तीन खम्बे अर्थ नीति अन्तर्गत सहकारी र निजी क्षेत्र एक महत्वपूर्ण अंग हुन्। तसर्थ नगरको अर्थतन्त्र मजबुत बनाउन निजी क्षेत्र र सहकारीसँगको सहकार्य बढाइने छ।

४.८.६ संघ संस्थाको स्रोत परिचालन

स्थानीय स्तरमा कार्यरत संघ, संस्था र दातृ निकाय तथा अन्य संघसंस्थाहरू नगरपालिकाको विकासका महत्वपूर्ण साभेदार पात्रहरू हुने छन् । विकास साभेदार तथा लागत साभेदारीमा यस्ता संघ संस्थाहरू सँगको सहकार्यलाई तीव्रता दिइने छ ।

४.८.७ अन्य स्रोत परिचालन

यो आवधिक विकास योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यकताका आधारमा योजनाको लक्ष्य प्राप्तमा सहयोग गर्न चाहने र असल नियतबाट आउने जुनसुकै स्रोतलाई पनि स्वागत गरिनेछ ।

४.८.८ स्रोत साधनको बाँडफाँट तथा परिचालनका आधारहरू

स्रोत बाँडफाँटको मूल आधार वित्तीय व्यवस्थापनका न्यूनतम आधारहरू जस्तै:

क. जनताको साधन जनताकै हितमा: जनताबाट माग भै आएका योजनालाई प्राथमिकीकरण गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।

ख. वित्तीय जवाफदेहिता: स्रोतहरूको परिचालन जनताले महशुस गर्ने गरी पारदर्शी र जवाफदेहि भएर गरिनेछ ।

ग. नीतिगत व्यवस्था प्रति अडिग: राजश्व संकलन, लक्ष्य निर्धारण र खर्च निर्धारण स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४, स्थानीय तहमा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन, आर्थिक व्यवस्थापन तथा सम्पत्ति हस्तान्तरण सम्बन्धी निर्देशिका, २०७४ र स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७४ (परिमार्जित) का प्रावधान अनुसार गरिनेछ ।

घ. प्राथमिकता केन्द्रित: योजनाहरूको प्राथमिकतामा खर्च गरिने छ ।

ड. कार्य संचालनका लागि क्षमता विकास: स्थानीय सरकारको संस्थागत र मानव संसाधनको क्षमताले कार्यलाई असर पार्ने हुँदा यस तर्फ पनि ध्यान दिइने छ । कार्यान्वयन कार्य योजना, कार्य जिम्मेवारी निर्धारण, नतिजा र सूचकहरूको निदान प्रष्ट पारिने छ ।

च. जवाफदेहिता मापन: आय व्ययको लेखा परीक्षण, आय व्ययको सार्वजनिकीकरण तथा सार्वजनिक सुनुवाइका माध्यमबाट जवाफदेहिता मापनको व्यवस्था गरिनेछ ।

प्रस्तुत गरिएका योजनाहरूमा लाग्ने अनुमानित लागत नै हो । खास गरी कृषिको यान्त्रिकीकरणका माध्यमबाट व्यावसायीकरण, पशु पालनमा व्यावसायीकरण, स्थानीय स्रोत साधनमा आधारित उच्चम व्यवसायको स्थापना, सम्पदामैत्री पर्यटन विकास, सामाजिक क्षेत्रमा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, दिगो पूर्वाधार विकास, वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, अन्तर सम्बन्धित विषयहरू, सेवा प्रवाह र सुशासन जस्ता विषयहरूको एकीकृत विकास गर्ने लक्ष्य तथा प्रतिफल प्राप्तिका लागि तयार गरिएको खर्च योजना नै स्रोत साधनको बाँडफाँटका मूल आधारहरू हुन् ।

स्रोत साधनहरूको बाँडफाँटलाई निम्न संवैधानिक, कानुनी र नीतिगत आधार समेतलाई ख्याल गरिएको छ,

- नेपालको संविधानको अनुसूची ८ र ९ मा उल्लिखित स्थानीय तहको एकल तथा साभ्भा अधिकारको सूची,
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारबाट आ.व. २०७९/०८० को लागि प्रस्तुत भएको नीति तथा कार्यक्रम,
- नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको कार्य विस्तृतीकरणको प्रतिवेदन,

- संघीय सरकारले अंगिकार गरेको आवधिक योजनाले लिएका नीति तथा प्राथमिकताहरू,
- संघीय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले अवलम्बन गरेका आर्थिक तथा वित्तीय नीतिहरू,
- स्थानीय तहको आवधिक योजनाले तय गरेका प्राथमिकताहरू,
- नेपाल सरकारको पन्ध्रौं योजना (२०७६/२०७७-२०८०/२०८१)
- दिगो विकास लक्ष्य २०३०

४.९ सार्वजनिक खर्च र राजश्व परिचालन नीति:

४.९.१ सार्वजनिक खर्च नीति

मुसिकोट नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्चको मूल नीति भनेको नगरवासीको वृहत्तर हित र उनीहरूकै सरोकारका योजनाहरूमा पारदर्शी ढंगबाट खर्च गरिने नीति लिइने छ। थोरै लागतमा धेरै प्रतिफल प्राप्त हुने प्रकारका गतिविधिहरूमा खर्च गरी लेखा परीक्षण तथा सार्वजनिक सुनुवाइको माध्यमबाट पारदर्शी बनाइने नीति लिइएको छ।

४.९.२ राजश्व नीति

आन्तरिक राजश्व नगरपालिकाको अभिन्न अंग हो र विकासका लागि ज्यादै महत्वपूर्ण अंश हो। सम्भावित र वर्तमानमा उपलब्ध राजश्वलाई व्यवस्थित रूपमा नियन्त्रण, व्यवस्थापन गर्नु आवश्यक छ। नगरपालिकाको आफ्नो सार्वजनिक खर्च नियमावली तयार गरिएको छ र सोको मातहतमा रहेर राजश्व खर्च गरिने छ।

४.१० निजी क्षेत्रको स्रोत परिचालन नीति

योजनाका कतिपय गतिविधिहरू लागत साभेदारीमा संचालन गरिने छन्। खास गरी व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालन, सिंचाईका लागि पोखरी निर्माण, होम स्टे र ऊर्जा क्षेत्रको विकास गरिने छ। यस्ता प्रकारका गतिविधिहरूमा निजी क्षेत्रको स्रोत परिचालनलाई प्राथमिकतामा राखिएको छ।

४.११ सहकारी क्षेत्रको स्रोत परिचालन नीति

ग्रामीण अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन सहकारीको निकै ठूलो भूमिका छ। सहकारीमा जनताको पहुँच वृद्धिका साथै आय आर्जनका क्षेत्रमा सहकारीबाट व्यवसाय विकास र ऋण प्रवाहलाई जोडिने छ।

४.१२ जनसहभागिता परिचालन नीति

जनताले धान्न सक्ने हद सम्मका उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउने र रोजगारी सिर्जना गर्ने प्रकारका योजनाहरू लागत सहभागितामा पहिलो प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्ने नीति लिइने छ।

४.१३ संघ संस्थाको स्रोत परिचालन नीति

योजनामा अनुमान गरिएका अपुग स्रोत जुटाउन र लागत साभेदारीमा कार्य गर्न स्थानीय संघ संस्थासँगको सहकार्य बढाइने छ।

परिच्छेद पाँच आर्थिक क्षेत्रगत विकास योजना

पृष्ठभूमि

यस अध्यायमा मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारूपलाई मध्यनजर गरी Terms of Reference (TOR) मा उल्लिखित विषयगत क्षेत्र आर्थिक विकास योजना अन्तर्गतका कृषि, पशुपंक्षी, सिंचाई, उद्योग तथा वाणिज्य, पर्यटन, सार्वजनिक निजी र सहकारी साभेदारी, श्रम तथा रोजगारी र मानव संशाधन विकास जस्ता आर्थिक उत्पादनका उपक्षेत्रलाई समेटिएको छ । आर्थिक विकास योजना अन्तर्गत नगरपालिकाबासीको आर्थिक स्तर सुधारका लागि गरिने विकास कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ । आर्थिक विकास योजना वडागत तथा नगरपालिका स्तरीय आयोजनाहरूको रूपमा समेत प्रस्ताव गरिएको छ । यसका लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रमहरू र उपलब्धि देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

५.१ कृषि

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को जनगणनाको तथ्याङ्क अनुसार मुसिकोट नगरपालिकाको जम्मा घरधुरी संख्या ८६९३ रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को जनगणनाको तथ्याङ्क अनुसार कृषि पेशामा संलग्न जनसंख्या ११५१८ रहेको छ । जसका आधारमा कुल जनसंख्याको ६२ प्रतिशत जनसंख्या कृषि तथा पशुपालन पेशामा संलग्न रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाको जम्मा भू-भाग १३६०० हेक्टर जमिन मध्ये ४७२९ हेक्टर अर्थात् ३४.७७ प्रतिशत भू-भाग खेतीयोग्य जमिन रहेको छ । नगर क्षेत्रमा बसोबास गर्ने जनसंख्याको आफ्नो स्वामित्वमा भएको जग्गालाई खेत, बारी, आवासीय, औद्योगिक, व्यापारिक, पाखो भीर र अन्य गरी सात तहमा विभाजन गरिएको छ । मुसिकोट नगरपालिकाको माछिमी ज्यूला, सोलावाड, दलाखेत, सानीभेरी नदी र लहुखोला किनारका तटीय क्षेत्रहरूमा बाह्रै महिना सिंचाई हुने उर्वर भूमि रहेका छन् । पर्याप्त सिंचाईको व्यवस्था नभएका साँख, डिग्रे, भलाक्चा, चौखावाड, कैलदेउ, रातामाटाका केही भाग, छिड जस्ता स्थानका पाखाबारीहरूमा फलफूल तथा मकै गहुँ, जौ, कोदो जस्ता नगदे बालीहरू उत्पादनका लागि राम्रो सम्भावना भएका ठाउँहरू हुन् । यद्यपि कृषिमा आकर्षण हुने नीति नियमको अभाव, उत्पादित वस्तुको बजारीकरणको समस्या तथा प्राविधिक ज्ञानको कमीका कारण अपेक्षित उत्पादन हुन सकेको छैन । हावापानी र जमिन अनुसार बालीहरूको छनोट नहुँदा र वैदेशिक रोजगारीको मानसिकताका कारण कतिपय कृषि योग्य जमिन बाँझो छोडिएको छ ।

संभावना र अवसर

- मुसिकोट नगरपालिकाका अधिकांश परिवार परम्परागत कृषि पेशामा संलग्न रहनु,
- कृषि पेशाका लागि परम्परादेखि नै पुख्यौली जमिनको स्वामित्व रहनु,
- विभिन्न किसिमका खाद्यान, फलफूल र तरकारीजन्य वीउविजनको उत्पादनका लागि अनुकूल वातावरण र भूबनोट हुनु,
- चाँपा, माछिमी, सोलावाड, सान्चौर, छिवाड जस्ता स्थानहरूमा तरकारीजन्य वीउविजनको व्यावसायिक खेती हुनु,
- छिड, कैलदेउ, भण्डारीकाँडा, चौखावाड, भलाक्चा जस्ता स्थानहरूमा सुन्तला, मौसम, पलम, हलुवावेद, नास्पाती जस्ता फलफूलको उत्पादनका लागि अनुकूल भूबनोट तथा हावापानी हुनु,
- मुसिकोट नगरपालिकाका उत्पादनयोग्य अधिकांश जमिनमा सिंचाईको व्यवस्था हुनु,

- नगरपालिकाका छिड माथिगाउँ, डिग्रेगाउँ, जन्तीबस्ने डाँडा, साँख, भुलखेत, भलाक्चा, चौखावाड आदि क्षेत्रका माथिल्लो पहाडी खेतीयोग्य पाखाबारीमा विभिन्न किसिमका नगदे प्रकृतिका जडिबुटीको खेतीका लागि सम्भावना रहेको छ ।
- भिरालो तथा पाखोबारीमा फलफूल लहरे तथा कोशे बाली लगाई माटोको संरक्षण र कृषि क्षेत्रको विकास गर्ने सम्भावना रहनु,
- कृषिको आधुनिकीकरण, व्यावसायीकरण र औद्योगिकीकरण गर्न दक्ष जनशक्ति, सिंचाई सुविधा, सडक पहुँच, कृषि बजारको स्थापना, शीतभण्डारको व्यवस्था, गोदाम घर तथा संकलन केन्द्रको स्थापना, विजुलीको पर्याप्तता, व्यावसायिक उत्पादनका लागि यान्त्रीकरण तथा बजारीकरणको प्रयास गर्दा उत्पादन बढाउन सक्ने संभावना रहनु,
- समृद्धिको यात्रा कृषिको व्यावसायीकरण तथा आधुनिकीकरणबाट गर्न सकिने, खेतीपातीका सुविधा वृद्धिका साथै उच्च मूल्यका बालीनालीको छनौट गरी खेती विस्तार गर्न सकिने संभावना देखिन्छ ।

समस्या तथा चुनौती

- नगरपालिका भित्रका सबै स्थानहरूमा माटो र हावापानी सुहाउँदो खेती गर्ने चलनको कमी रहेको छ,
- सबै खेतीयोग्य जमिनमा खेती नगर्नु, भिरालो पाखाहरूमा भूवनोट अनुसारको व्यावसायिक फलफूल तथा लहरे खेती गर्न नसक्नु,
- उर्वरायुक्त फाँट र पर्याप्त सिंचाईको सुविधा भएपनि व्यवस्थित सिंचाई नहुनु, जल र जमिनको सदुपयोग गर्न नसक्नु, व्यावसायीकरणका लागि दिगो योजना नभएकाले उत्पादकत्व वृद्धिमा समस्या हुनु,
- कृषिको उत्पादनमा वृद्धि गर्नका लागि उन्नत जातका विउविजनहरू प्रयोग तथा उपयोग नहुनु नयाँ विउविजन र नविनतम प्रविधिको प्रयोगको ज्ञान नहुनु,
- कृषि प्राविधिक जनशक्तिको अभाव र परिचालन गर्न नसक्नु,
- कृषि उपजको विक्रि वितरणका लागि सडक पहुँच, बजारीकरण, संकलन केन्द्र र मूल्य स्थिरताको समस्या हुनु,
- साना तथा मझौला स्तरमा रहेका कृषकको दक्षता वृद्धि गरी व्यावसायिक बनाउनु चुनौति हुनु,
- प्राकृतिक प्रकोप विभिन्न किसिमका कृषिजन्य रोग र कतिपय जंगली जनावर तथा पंक्षीबाट बाली बालीनाली जोगाउनु चुनौती हुनु,
- उत्पादकत्व बढाउने प्रयास नहुनु, परम्परागत बालीहरू लोप हुँदै जानु, कृषिमा व्यवसायिक तथा उत्पादनको बजारीकरणबारे ज्ञान कम हुनु, उत्पादन पकेट क्षेत्रहरूमा १२ महिना यातायात चल्ने सडक नहुनु, आवश्यक मात्रामा सिंचाईको व्यवस्था नहुनु,
- कृषिमा यान्त्रीकरण र आधुनिकीकरण नहुनु, आपूर्ति श्रृंखलाको दिगो व्यवस्थापन नहुनु,
- परम्परागत कृषि प्रणालीमा मात्र भर पर्नु, उच्च मूल्यका बाली छनौट गरी न्यूनतम लगानीमा अधिकतम लाभ लिन नसक्नु, स्थानीय रैथाने जातका खाद्यान्न बालीको महत्व बुझाउन र संरक्षण गर्न नसक्नु,
- माटोको नियमित परीक्षण नहुनु, आवश्यक श्रमशक्तिको अभाव हुनु, बजार संजालको निर्माण नहुनु, प्राविधिक जनशक्तिको अभाव हुनुजस्ता समस्याहरू हुनु,
- व्यावसायिक ज्ञान तथा सूचनाको कमी, कृषि बजारको अभाव, कृषि विमाको अभ्यासको कमी, संकलन केन्द्रको अभाव मुख्य चुनौतीको रूपमा रहनु,

- स्थानीय हावापानी सुहाउँदो र बढी उत्पादन दिने खालका विभिन्न प्रजातीका बीउविजन उत्पादन गर्ने नर्सरी नहुँदा कृषकहरूले माग र आवश्यकता अनुसारको वोटविरूवा प्राप्त गर्न नसक्नु,
- वाह्य तथा आनुवांशिक जातीय शुद्धता र गुणस्तर कम हुने बीउविजनको परिक्षण विना जथाभावी प्रयोग गर्नु,
- जलवायु परिवर्तनको असरका कारण बालीमा देखापर्ने समस्या र त्यसले पुऱ्याउने क्षेत्रीका बारेमा यथेष्ट जानकारी नहुनु र रोकथाम तथा न्यूनीकरणका लागि पहल नहुनु समस्याका रूपमा रहेको छ ।

लक्ष्य:

कृषिको यान्त्रिकीकरण, व्यावसायीकरण र औद्योगिकीकरणका माध्यमबाट उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गरी निर्यात वृद्धि गर्ने,

उद्देश्य:

- उत्पादन र उत्पादकत्व हासिल गरी कृषि उपजमा आत्मनिर्भर नगरपालिका बनाउनु,
- कृषिलाई नाफामूलक, गुणस्तरीय, दिगो एवं व्यावसायिक प्रणालीमा रूपान्तरण गर्नु,
- कृषि उद्यमी तथा उद्योगको विकास गरी आय तथा रोजगारी वृद्धि गर्नु र
- कृषि उपजको बजारीकरण तथा निर्यातको लागि व्यावसायिक कृषि उत्पादनलाई बजार संजालमा जोड्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि क्षेत्रको व्यावसायीकरण गरी समग्र कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने र आत्मनिर्भर कृषि प्रणालीको विकास गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धनका लागि कृषि प्रसार तथा विस्तारमा जोड दिने, ● खाद्यान्न बालीको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न माटोको प्रकार र हावापानी अनुसार पकेट क्षेत्र पहिचान गर्ने, ● व्यावसायिक बन्न इच्छुक कृषकलाई आवश्यक प्राविधिक तथा बीउ पुजीका लागि वित्तीय संस्थामा पहुँच वृद्धिका लागि सहयोग गर्ने, ● सम्भावनाका आधारमा कृषकले छनौट गरेका उच्च मूल्यका बालीहरूमा व्यावसायिक उत्पादन गर्नका लागि व्यावसायिक योजना निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने, ● कृषकहरूको लगानी सुनिश्चितताका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँग समन्वय गराउने, ● नगरपालिका भित्रका साना लगानी कर्ताहरूको लगत अद्यावधिक गरी व्यावसायिक क्षमताको विकास गर्न व्यावसाय विकास सेवा प्रदायकहरूको सहयोग लिई कृषकहरूलाई आवश्यक सीप प्रदान गर्ने, ● आयात प्रतिस्थापन हुने तथा निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने प्रकारका आय मूलक कृषि व्यवसाय छनौट र संचालन गर्न ऋणमा पहुँच वृद्धि र प्रविधिसँग जोड्न सहयोग गर्ने, ● कृषकहरूको हौसलाका लागि कृषक सम्मान तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● जीविकोपार्जनका लागि कृषिमा आधारित विपन्न वर्गलाई लक्षित गरी आर्यार्जनका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● पाखो जमिन र खेती नगरिएको बाँझो जमिनमा वैकल्पिक बालीहरूको प्रवर्द्धन गर्ने, ● विभिन्न प्रजातिका फलफूलको व्यावसायिक उत्पादनका लागि प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने, ● जलवायु परिवर्तनको असरका कारण बालीमा देखापर्ने समस्या र त्यसले पुऱ्याउने क्षेत्रका बारेमा यथेष्ट जानकारी गराइ रोकथाम तथा न्यूनीकरणका लागि पहल गर्ने, ● वाह्य तथा आनुवांशिक जातीय शुद्धता र गुणस्तर कम हुने बीउविजनको परीक्षण गरी सस्तो मूल्यमा कृषकलाई बीउ वितरण गर्ने, ● स्थानीय हावापानी सुहाउँदो र बढी उत्पादन हुने खालका विभिन्न प्रजातिका बीउविजन उत्पादन गर्ने नर्सरीको व्यवस्था गरी कृषकहरूको माग र आवश्यकताका आधारमा वोटविरूवा सुलभ मूल्यमा वितरण गर्ने, ● प्राकृतिक प्रकोप विभिन्न किसिमका कृषिजन्य रोग र कतिपय जंगली जनावर तथा पंक्षीबाट बाली बालीनाली जोगाउन आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● तटीय क्षेत्रमा आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गरी व्यावसायिक मत्स्य पालनका लागि कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गर्ने र ● कृषि प्राविधिक जनशक्तिको पर्याप्त व्यवस्था गरी परिचालन गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● कृषि उपजको बजारीकरणका लागि कृषकलाई बजार सञ्जालमा जोड्न सहयोग गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्रको उत्पादनलाई नजिकका ठुला बजारहरू हुँदै देशका विभिन्न ठुला बजारसँग पहुँच वृद्धि गर्ने, ● व्यावसायीकरणमा सहयोग गरिएका साना किसानहरूको उत्पादनको बजारीकरण गर्न आवश्यक संकलन केन्द्रको निर्माण गर्ने, ● बजार सञ्जालमा आवद्ध गराउन थोक खरिद कर्ताहरूको पहिचान गरी उत्पादक र थोक खरिद कर्ताबीच समन्वय गराइ उत्पादक र थोक बिक्रेताहरू बीच खरिद विक्री सम्झौताको लागि सहजीकरण गर्ने, ● विशेष उत्पादन क्षेत्रमा पायक पर्ने गरी संकलन तथा निर्यात केन्द्रको निर्माण गर्ने र ● उत्पादन कर्तालाई बजारीकरणको सीप प्रदान गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● बाली बीमामा जोड, 	<ul style="list-style-type: none"> ● किसानको हितका लागि बाली बीमाको महत्व, आवश्यकता र बीमा प्रक्रियाबारे जनचेतनामूलक प्रचार प्रसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● विमा प्रदायक संस्थाहरू र किसान समूहबीच समन्वय गराई जोखिम न्यूनीकरणका लागि कृषकहरूलाई बाली विमा गर्न प्रोत्साहन गर्ने, ● कृषि विमा, आकस्मिक बाली संरक्षण कोष, विमाले नसमेटिएका बाली नालीमा राहत तथा क्षतिपूर्तिको व्यवस्था गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● न्यूनतम समर्थन मूल्यको सुरुआत गर्ने, ● जलवायु परिवर्तन अनुकूलका अभ्यासको विस्तार तथा प्रसार गर्ने, ● बीमा सहज कर्ताको सेवा धरदौलोमा नै उपलब्ध गराउने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● कृषिमा यान्त्रिकीकरण मार्फत लागत घटाइ युवा जनशक्तिलाई आकर्षित गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● सम्भावना र आवश्यकताका आधारमा कृषि क्षेत्रको यान्त्रिकीकरण गर्न सहयोग गर्ने, ● युवा जनशक्तिलाई कृषि पेशामा आकर्षित गरी व्यावसायीकरण गर्न प्रविधि हस्तान्तरण तथा कृषि अनुदानको व्यवस्था गर्ने, ● विपन्न वर्ग र सामाजिक रूपमा पछाडि पारिएका वर्गलाई लागत सहभागिताको प्रतिशतमा अन्यको तुलनामा २० प्रतिशत कम गराइ यान्त्रिकीकरण गर्ने,

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यहोर्ने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	कृषि पकेट क्षेत्र		पालिका स्तरमा							१४००००००	नगरपालिका	१
२	स्थानीय बाली संरक्षण र विकास कार्यक्रम		पालिका स्तरमा						१४	१०००००००	नगरपालिका	१
३	जडिबुटी खेती प्रवर्द्धन		पालिका स्तरमा							१०००००००	प्रदेश	१
४	बजारीकरण संकलन केन्द्र		पालिका स्तरमा						२८		प्रदेश	१
५	कोल्ड स्टोर निर्माण कार्यक्रम		पालिका स्तरमा							१०००००	संघ	१
६	कृषि र जडिबुटीमा आधारित साना उद्योग स्थापना र प्रोत्साहन कार्यक्रम		पालिका स्तरमा						१५	३०००००००	संघ	१
	वडा नं. १											
१	सुन्तला खेती स्प्रे विषादी वितरण र कटिङ्ग प्रविधि सम्बन्धी तालिम	पटक	गिल्वाड र छिड	१	१	१	१	१	५	५०००००	न.पा.	२
२	बेमौसमी तरकारी खेती स्प्रीकलर विषादी प्रयोग सम्बन्धी तालिम र सिंचाइ टनेल निर्माण	पटक	कैलदेउ घिमाने खलंगा भलखोला डाँडा खेत	१	१	१	१	१	५	१००००००	न.पा.	२
३	हाते ट्रयाक्टर प्रयोग सम्बन्धी तालिम (माटो परिक्षण - १)	पटक	कैलदेउ घिमाने खलंगा भलखोला डाँडा खेत	१	१	१	१	१	५	७५००००	न.पा.	१

४	अर्गानिक फलफूलको विरु प्राङ्गारिक मल उत्पादन र बजारीकरण सम्बन्धी तालिम	पटक	कैलदेउ	१	१	१	१	१	५	२५००००	न.पा.	१
५	पातुखोला तरकारी चिस्यान केन्द्र संकलन विक्री वितरण केन्द्रका लागि आधुनिक भवन निर्माण	वटा		१	०	०	०	०	१	१०००००००	न.पा. संघ	३
६	माछा पालनका लागि पोखरी निर्माण र घेराबार	वटा	सल्ले भलखोला कैलदेउ (वाडवरी)	१	१	०	०	०	२	५००००००	न.पा.	४
७	मठ डाग्रेचौर करिदह र घिमानेमा ओखर र किवी फर्म संचालन	वटा	मठ डाग्रेचौर करिदह र घिमाने	१	१	१	१	१	५	२५०००००	न.पा.	४
वडा नं. २												
१	च्याउ उत्पादन क्षेत्र		वडा भरी	४	४	४	४	४	२०	२००००००	न.पा.	१
२	माथिल्लोखोला चौर फलफूल खेती	घर	माथिल्लो चौरदेखि गुजेलढुङ्गा	३	३	३	३	३	१५	३५०००००	न.पा.	२
३	मु.न.पा. २ मा सिंचाई कुलो निर्माण	घर	२ नं. वडा भरी	३०	५०	५०	५०	५०		४००००००	प्रदेश	१
४	राउखेत तरकारी तथा विरु विजन उत्पादन केन्द्र	घर	गैराखेत फुटेजुर र राउखेत	३	३	३	३	३	१५	२५०००००	न.पा.	१
५	मत्स्य (माछा पालन) पशु शाखा	घर	ठुलीमुल ज्यामीर खोला ओखर गार र लामीटार	४	४	४	४	४	२०	११५०००००	न.पा.	३
६	कृषि सेवा केन्द्र	घर निर्माण	रातामाटा	५	५				१०	२००००००	प्रदेश	१

७	अलैंची तथा जडीवुटी खेती टिमुर अन्य.....		पुरुणडाँडा सिमखोला र वडा नं. २ र ३ को सिमाना		६				६	५०००००	न.पा.	१
८	फलफूल डाले र भुँइघाँसको नर्सरी स्थापना	वटा		१	१	१	०	०	३	५९०००००	न.पा.	३
९	सिस्नु तथा गुन्द्रुक प्रशोधन औजार खरिद	घर		५	५	५	५	५	२५	१५०००००	न.पा.	३
वडा नं. ३												
१	माछिमी छेरा बेमौसमी कृषि नमुना केन्द्र स्थापना	वटा	छेरा पाखेल दिकफेरा माथिगाउँ	६०	६०	६०	६०	६०	३००	५००००००	सधै	पहिलो
२	माछिमी छेरा तरकारी संकलन केन्द्र	वटा	पिपलनेटा माछिमी	१	१	०	०	०	२	५००००००	सधै	पहिलो
३	पिपलनेटा धैर्यनीचौर ढोरेनी फलफूल उत्पादन	घर	ढोरेनी पिपलनेटा	२४	२४	२४	२४	२४	१२०	२००००००	प्रदेश	दोस्रो
४	विउ उत्पादन तथा बजार स्थापना केन्द्र	घर	छेरा र माछिमी	६०	६०	६०	६०	६०	३००	४५०००००	सधै	पहिलो
५	चिस्यान केन्द्र निर्माण	१ वटा	माछिमी	१	०	०	०	०	१	१००००००	प्रदेश	दोस्रो
६	कृषि एम्बुलेन्स खरिद	१ वटा	पालिका स्तर	१	०	०	०	०	१	३५०००००	प्रदेश	पहिलो
वडा नं. ४												
१	कृषि सेवा केन्द्र स्थापना	वटा	ठारदुङ्गा सोलावाङ्ग	०	१	१	०	०	२	२०००००००	न.पा.	१
२	कृषि उपज संकलन केन्द्र	वटा	ठारदुङ्गा सोलावाङ्ग दलाखेत	०	१	१	१	०	३	१०००००००	प्रदेश	१
३	चिस्यान केन्द्र	वटा	सोलावाङ्ग	१	०	०	०	०	१	५००००००	प्रदेश	२
४	विउ प्याकेजिड तथा ग्रेडिड केन्द्र स्थापना	वटा	सोलावाङ्ग	१	०	०	०	०	१	५००००००	प्रदेश	२
५	विउ विजन तथा मलखाद वितरण केन्द्र स्थापना	वटा	ठारदुङ्गा सोलावाङ्ग	२	०	०	०	०	२	७००००००	न.पा.	२

६	आधुनिक कृषि औजार उपकरणको विस्तार	वटा	ठारदुङ्गा सोलावाङ्ग दलाखेत ट्याखोला	१	१	१	१	१	५	२००००००	न.पा.	२
७	अगुवा कृषकहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	वटा	ठारदुङ्गा सोलावाङ्ग दलाखेत ट्याखोला	१	१	१	१	१	५	५०००००	न.पा.	३
८	एकीकृत विउ उत्पादन केन्द्रको स्थापना र लेवलिङ प्याकेजिङ र बजारीकरण	वटा	ठारदुङ्गा सोलावाङ्ग दलाखेत ट्याखोला	०	१	०	०	०	१	३००००००	न.पा.	३
९	जैविक विषादी तथा कम्पोस्ट मल तयारी तथा प्रयोग सम्बन्धी तालिम	पटक	ठारदुङ्गा सोलावाङ्ग दलाखेत ट्याखोला	१	१	१	१	१	५	५०००००	न.पा.	२
१०	तरकारी पकेट क्षेत्र निर्धारण	वटा	सोलावाङ्ग	१	०	०	०	०	१	३०००००	न.पा.	१
११	नगदे वाली उत्पादन तालिम	पटक	दलाखेत ट्याखोला	१	१	१	१	१	५	२५००००	न.पा.	१
१२	फलफूल पकेट क्षेत्र निर्धारण (फलफूलमा कुन हो)	वटा	ठारदुङ्गा	१	०	०	०	०	१	३०००००	न.पा.	१
१३	खाद्य संकलन केन्द्र स्थापना	वटा	सोलावाङ्ग	१	०	०	०	०	१	५००००००	न.पा.	२
वडा नं. ५												
१	आलु प्याज खेती पकेट क्षेत्र	कृषक संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५००००००	प्रदेश	२
२	कृषक परिचयपत्र वितरण		वडाभर						०	१०००००	न.पा.	१
३	फलफूल: किवी हलुवावेद ओखर सुन्तला कागती अमिलो खेती उत्पादन कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	१००००००	न.पा.	१

४	व्यावसायिक कृषि तालिम	किसान संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	२५००००	न.पा.	३
५	तरकारीजन्य हाटबजार निर्माण तथा संचालन	वटा	सेरीगाउँ	१	०	०	०	०	१	५००००००	न.पा.	३
६	सित भण्डार निर्माण	वटा	सेरीगाउँ	१	०	०	०	०	१	६००००००	संघ	
७	विषादी परीक्षण प्रयोगशाला स्थापना	वटा	सेरीगाउँ	१	०	०	०	०	१	५००००००	प्रदेश	३
८	पढ्दै कमाउदै विद्यालय कार्यक्रम सञ्चालन	विद्यार्थी संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५००००००	संघ	२
९	कृषक सम्मान कार्यक्रम	किसान संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	२५०००००	न.पा.	३
१०	मिनी टेलर वितरण	किसान संख्या	वडाभर	५	५	५	५	५	२५	५००००००	न.पा.	१
११	श्रेसर मेसिन वितरण	किसान संख्या	वडाभर	५	५	५	५	५	२५	५००००००	न.पा.	१
वडा नं. ६												
१	सुन्तला खेती विस्तार	वटा	काम्ले मेल्चौर दाइधारा थापाटोल	१	१	१	१	०	४	१००००००	न.पा.	२
२	व्यावसायिक आलु खेती कार्यक्रम	पटक	काम्ले वसिवाड दाइधारा दहवाड	१	१	१	१	१	५	१००००००	न.पा.	२
३	गाना प्याज उत्पादन	कृषक संख्या	काम्ले दाइधारा दहवाड	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	१०००००	न.पा.	१
४	जुनार खेती	कृषक संख्या	धाइडाँडा	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	४५००००	न.पा.	३
५	प्याजको विउ उत्पादन	कृषक संख्या	भिंजा भुल्खेल	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	५००००	न.पा.	१
६	कागतीको विरुवा वितरण	कृषक संख्या	दहवाड	४०	४०	४०	४०	४०	२००	७५०००	न.पा.	

७	फलफूल तथा तरकारीजन्य वस्तु उत्पादनको नर्सरी निर्माण	वटा	कामले	१	०	०	०	०	१	२५००००	न.पा.	२
८	रुख बडाम विरुवा वितरण	वटा	वडा भरि	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	१०००००	न.पा.	
९	तरकारी संकलन केन्द्र स्थापना	वटा	कामले दहवाड भुलखेत	०	१	०	०	०	१	१००००००	न.पा.	१
१०	सुन्तला तथा आलु चिस्यान केन्द्र स्थापना	वटा	कामले	१	०	०	०	०	१	१००००००	न.पा.	१
वडा नं. ७												
१	प्याजको बिउ उत्पादन पकेट क्षेत्र निर्धारण	घरधुरी	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	५०००००	पालिका	१
२	आलुको बिउ उत्पादन पकेट क्षेत्र	घरधुरी	वडाभर	८०	८०	८०	८०	८०	४००	४५००००	प्रदेश	२
३	मकैको बिउ उत्पादन पकेट क्षेत्र	घरधुरी	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	२५००००	पालिका	१
४	ताजा तरकारी उत्पादन पकेट क्षेत्र	घरधुरी	वडाभर	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३०००००	पालिका	१
५	तरकारी बिउ उत्पादन	घरधुरी	वडाभर	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	५०००००	संघ	३
६	रैथाने बाली - कोदो फापर प्रवर्द्धन कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	५००००	न.पा.	१
७	नगदेबाली तोरी बडाम	घरधुरी	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	१०००००	संघ	३
८	मसला बाली उत्पादन	घरधुरी	वडाभर	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	२०००००	प्रदेश	२
९	स्याउ कागती दाते ओखर विरुवा वितरण	कृषक संख्या	वडाभर	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३०००००	न.पा.	१
१०	तरकारी संकलन केन्द्र स्थापना	वटा		१	०	०	०	०	१	२५०००००	न.पा./संघ	१
११	आलु चिस्यान केन्द्र	वटा		०	१	०	०	०	१	८००००००	न.पा./प्रदेश	२

वडा नं. ८												
१	व्यावसायिक आलु खेती	कृषक संख्या	लसुनबारी घोरखानी र धह्रखोला	१००	१००	१००	१००	१००	५००	१५०००००	न.पा.	२
२	व्यावसायिक किवी खेती	कृषक संख्या	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२००००००	प्रदेश	४
३	व्यावसायिक ओखर खेती	कृषक संख्या	वडाभर	७०	७०	७०	७०	७०	३५०	१००००००	नगर	५
४	व्यावसायिक तरकारी खेती	कृषक संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	१००००००	प्रदेश	३
५	व्यावसायिक स्याउ खेती	कृषक संख्या	वडा नं. ८ का केही टोल	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	१००००००	नगर	६
६	आलु चिस्यान केन्द्र निर्माण	वटा	घोरखानी	०	०	१	०	०	१	७००००००	संघ	१
वडा नं. ९												
१	ताजा तरकारीको विउ वितरण कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	५०००००	न.पा.	१
२	तरकारी तथा विउ उत्पादनमा सरसफाई गर्ने टयाङ्की वितरण कार्यक्रम	वटा	वडाभर	१	१	१	१	१	५	३०००००	न.पा.	३
३	विषादी वितरण कार्यक्रम	पटक	वडाभर	१	१	१	१	१	५	२५००००	न.पा.	१
४	वेमौसमी तरकारी विउ वितरण कार्यक्रम	पटक	वडाभर	१	१	१	१	१	५	२५००००	न.पा.	१
५	टनेल वितरण कार्यक्रम	पटक	वडाभर	१	१	१	१	१	५	५०००००	न.पा.	२
६	मसला बाली उत्पादन अनुदान कार्यक्रम	पटक	वडाभर	१	१	१	१	१	५	१५०००००	न.पा.	२
८	सून्तला कागती अमिलो खेती पकेट क्षेत्र निर्धारण	वटा	हिल तल्लो अलबारी	१	१	१	१	०	४	५०००००	न.पा.	३

			घटाखोला जुगे खोला									
९	सुन्तला कोल्ड स्टोर निर्माण	वटा		१	०	०	०	०	१	३००००००	संघ	२
१०	तरकारी संकलन केन्द्र	वटा	भूलखेल	१	०	०	०	०	१	२००००००	प्रदेश	२
वडा नं. १०												
१	उन्नत जातको गहुँ, धान, मकै र केदोको विउ वितरण कार्यक्रम	पटक	वडाभर	१	०	०	०	०	१	७०००००	न.पा.	२
२	लसुन, प्याज, अदुवा, धनियाँ र अलैंची खेतीको व्यावसायिक प्रवर्द्धनका लागि अनुदान वितरण कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	१००००००	प्रदेश	१
३	किवी खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५००००	प्रदेश	२
४	आलु खेती	कृषक संख्या	वडाभर	८०	८०	८०	८०	८०	४००	३५००००	न.पा.	१
५	चिस्यान केन्द्र	वटा		१					१	३५०००००	संघ	१
६	स्याउ खेती कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	५०००००	प्रदेश	३
वडा नं. ११												
१	व्यावसायिक तरकारी खेती	कृषक संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	१००००००	न.पा.	पहिलो
२	व्यावसायिक फलफूल खेती	कृषक संख्या	वडाभर	४०	४०	४०	४०	४०	२००	४५००००	न.पा.	दोस्रो
३	अलैंची, अदुवा खेती	कृषक संख्या	वडाभर	३०	३०	३०	३०	३०	१५०	३०००००	न.पा.	तेस्रो

४	दाँते ओखर, एभकाँडो विरुवा वितरण	कृषक संख्या	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५००००	न.पा.	चौथो
५	रैथाने बाली संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	२०००००	न.पा.	पहिलो
६	खुम्रे किरा, निर्मूलीकरण माटो परीक्षण	कृषक संख्या	वडाभर	४०	४०	४०	४०	४०	२००	५०००००	न.पा.	दोस्रो
वडा नं. १२												
१	सुन्तला, कागती, आँप, मेवा, केरा, आदि फलफूल खेतीको लागि पकेट क्षेत्र निर्धारण	पटक	जमारु, नयाँगाउ, खारकोट, गुम्लावाड, वुगेरी, भुम, सेरड, पाडरड, धरी, कौछे	१	१	१	०	०	३	४००००००	प्रदेश सरकार	
२	टिम्मुर, अदुवा, वेसार, धनियाँ आदि मसला खेतीका लागि पकेट क्षेत्र निर्धारण	पटक		१	१	०	०	०	२	२००००००	प्रदेश सरकार	
२	एक घर एक करेसावारी कार्यक्रम	निरन्तर	वडाभर	१	०	०	०	०	१	५०००००	न.पा.	
३	तरकारीको विउविजन उत्पादन कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	२५०००००	न.पा.	
४	संकलन, भण्डारण र चिस्यान केन्द्र निर्माण	वटा	वडा कार्यालय क्षेत्रमा						०	१०००००००	संघ सरकार	
५	बालीबिमा कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	२००	२००	२००	२००	२००	१०००	२५०००००	संघ प्रदेश	
६	कृषि औजार खरिद तथा वितरण कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाका सबै टोल	५	५	५	५	५	२५	५००००००	प्रदेश	

७	रोग किरा नियन्त्रणको लागि कृषक अभिमुखीकरण	कृषक संख्या	वडाका सबै टोल	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	२५००००	न.पा.	
८	कृषि उत्पादनमा वृद्धि, बजारीकरण र व्यवस्थापन तालिम	कृषक संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	३५००००	न.पा.	
९	किसानलाई कृषक परिचयपत्र वितरण	निरन्तर	वडाका सबै कृषकलाई	१		१	१	१	४	१५००००	न.पा.	
वडा नं. १३												
१	प्याज, लसुन, धनियाँ आदिको व्यावसायिक खेती कार्यक्रम	कृषक संख्या	हाइवाड, लामाडाँडा डाँडाछिवाड	४०	४०	४०	४०	४०	२००	२००००००	न.पा.	१
२	फलफूल खेती कार्यक्रम	कृषक संख्या	थुमचौर, गोठखोला हाइवाड, लामाडाँडा	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	३०००००	न.पा.	१
३	रैथाने बाली, अर्गानिक तरकारी र आधुनिक फलफूलको विउ उत्पादन, संकलन र प्रशोधन कार्यक्रम	कृषक संख्या	सादनचौर, काउलेचौर, डाँडाछिवाड, थुमचौर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	३००००००	न.पा.	१
४	बालीनालीलाई क्षति पुऱ्याउने वन्यजन्तु तथा पक्षी नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	सबै टोल	१	१	१	१	१	५	५०००००	न.पा. / प्रदेश	२
५	तरकारी चिस्यान केन्द्र	वटा		१	०	०	०	०	१	५००००००	न.पा. / प्रदेश	२
६	कृषकको पेन्सन व्यवस्था	न.पा.							०		न.पा.	
७	कृषि तथा पशु विमा र कृषक प्रोत्साहन कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	१	१	१	१	१	५	५००००००	न.पा.	२
वडा नं. १४												

१	प्याज, काउली, मुला, रायो, चम्सुर, सलगम आदि तरकारीजन्य वस्तु उत्पादन पकेट क्षेत्र निर्धारण	कृषक संख्या	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	३००००००	न.पा.	१
२	धान, गहुँ, मकै, कोदो, फापर आदि खाद्यान्न वाली पकेट क्षेत्र निर्धारण	कृषक संख्या	वडाभर	३००	३००	३००	३००	३००	१५००	१०००००००	न.पा.	२
३	आलु पकेट क्षेत्र निर्धारण	कृषक संख्या	वडाभर	३६	३६	३६	३६	३६	१८०	५०००००	न.पा.	३
४	केराउ, मुसुरो आदि दलहन जाति उत्पादन कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	१५	१५	१५	१५	१५	७५	३०००००	न.पा.	३
५	सुन्तला पकेट क्षेत्र निर्धारण	कृषक संख्या	वडाभर	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	२०००००	न.पा.	२
६	केरा पकेट क्षेत्र निर्धारण	कृषक संख्या	वडाभर	६०	६०	६०	६०	६०	३००	१५०००००	न.पा.	२
७	कागती, आँप, अम्बा, जुनार आदि पकेट क्षेत्र निर्धारण	कृषक संख्या	वडाभर	२४	२४	२४	२४	२४	१२०	२००००००	न.पा.	२
जम्मा										६११८२५०००		

५.२ पशुपंक्षी विकास

मुसिकोट नगरपालिकामा कुल कृषि ग्राहस्थ्य उत्पादनमा खाद्यान्नपछि पशुपंक्षीको योगदान महत्वपूर्ण रहेको छ। यस नगरपालिकामा पशुपालनको रूपमा गाई, भैंसी, भेडा, बाखा, सुँगुर, बँगुर, कुखुरा, माछा आदि पाल्ने चलन रहेको छ। नगरपालिकाको पार्श्वचित्र अनुसार पशुपंक्षी उपक्षेत्रमा साना तथा मझौला किसानहरूको बाहुल्यता रहेको छ। नगरवासीहरूले गाई ५९३७, भैंसी ८१२०, खसी, बाखा तथा भेडा २६२४६, बँगुर/सुँगुर १५६७, कुखुरा, हाँस, कालिज जस्ता पंक्षी १२९९५३ पालन गरेका छन्। मूलतः निर्वाहमुखी पशुपंक्षी पालन भएको र उन्नत प्रविधि तथा उत्पादन सामग्रीहरूको यथोचित उपलब्धता नभएकाले नगरपालिकामा पशुपंक्षी विकासतर्फ आशातित उपलब्धि उन्मुख भइरहेको छैन। साथै वितीय पहुँच नहुनु, बजार पूर्वाधारको विकास नहुनु जस्ता कारणहरू पनि अवरोधका रूपमा रहेका छन्। आम उपभोक्ताहरूको क्रयशक्तिमा आएको वृद्धि र नगरपालिकाका विभिन्न स्थानहरूमा प्रवर्द्धन हुँदै गरेको पर्यटन व्यवसायले पशुपंक्षीजन्य उत्पादनहरूको बढ्दो माग पूर्तिका लागि यस क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्न जरूरी छ। पशुपंक्षी क्षेत्रको व्यावसायीकरण तथा बजारीकरणबाट स्थानीय स्तरमै रोजगारी सिर्जना र आयआर्जन गर्न सकिने हुँदा यस क्षेत्रको विकास गरिनु जरूरी छ।

सम्भावना र अवसर

- नगरपालिकाका घिमाने, बसिबांग, भलाक्चा, गर्पा, साँख, चौखाबाड, थर्पु, कैलदेउ, भुलखेत, छिवाड लगायतका क्षेत्रमा पालिने परम्परागत पशुपंक्षीहरूमा नश्ल सुधार गरी व्यावसायिक उद्देश्यका साथ पशुपालन गर्न सकिने सम्भावना हुनु,
- आयआर्जन, रोजगारी र मासुमा आत्मनिर्भता प्रदानका लागि परिवर्तित समय सन्दर्भसँगै कानूनको दायरामा रही कतिपय वन्यजन्तु र घरपालुवा भेडा, बाखाको व्यावसायिक फार्महरू संचालन गर्ने राम्रो सम्भावना हुनु,
- नगरपालिकाको मध्य पहाडी भाग नगरपालिका क्षेत्रको मुख्य केन्द्र खलंगा बजार, सेरीगाउँ, साँख, भलाक्चा, हिल, चौखाबांग लगायतका जनघनत्वको हिसाबले महत्वपूर्ण वस्तीहरू भएका स्थानहरूमा गाई, भैंसी, बाखा, कुखुरा नश्ल सुधार गरी पशुपंक्षीहरूको व्यावसायिक फार्महरू सञ्चालन गरी दुध तथा दुग्धजन्य उत्पादन र मासुको समेत निर्यात गरी आयआर्जनमा वृद्धि गर्ने सम्भावना हुनु,
- माहुरीको परम्परागत घरमा सुधार गरी व्यावसायिक मौरी पालन गर्ने प्रचुर सम्भावना रहनु,
- छिड, कैलदेउ, माछिमी, सान्चौर, काउलेचौर, छिवाड, दलाखेत, हिल र यसपालिका भएर वग्ने मुग्लुखोला, घ्यूखोला, लहुखोला, र सानी भेरी नदीको किनारका तटीय क्षेत्रहरू खर तथा डाले घाँसका लागि उपयुक्त र ओसिला भएकाले पशुपंक्षी पालनको व्यावसायिक प्रवर्द्धनका लागि प्रचार सम्भावना रहनु,

समस्या र चुनौती

- परम्परागत कृषि प्रणालीमा सीमित हुनु, व्यावसायिक प्रयोजनका लागि आधुनिकीकरण गरी पशुपंक्षीको पालन नगर्नु, परम्परागत प्राकृतिक घाँसमा मात्रै निर्भर हुनाले सुक्खा, खडेरी, अस्वाभाविक प्राकृतिक वातावरणमा हुने परिवर्तन र प्राकृतिक विपत्तीका कारण पशुपंक्षीको व्यावसायिक पालन हुन नसक्नु,
- दक्ष प्राविधिक सेवा नहुँदा पोसिलो घाँस तथा कुडो पराल, गोठ, भकारा र खोरहरू पशुपंक्षी मैत्री नहुनाले दुध, मासु र प्रजनन स्वास्थ्यमा समस्या उत्पन्न भई अपेक्षित लाभ दिन नसक्नु,

- विपन्न, साना तथा मध्यम आय भएका कृषकहरूका लागि सरल कर्जाको व्यवस्था नभएकाले निर्वाहमुखी पशुपंक्षी पालनमा मात्र सीमित रहनु,
- सीमित स्रोतसाधन, परम्परागत ज्ञान र अनुभवबाट उत्पादित दुग्धजन्य तथा मासुजन्य वस्तुले उचित मूल्य र सहज बजार पाउन नसक्दा कृषकहरू व्यावसायिक पशुपंक्षी पालनप्रति उत्साहित नहुनु ।
- आफ्नै पुजी, सीप र अनुभवका आधारमा पशुपंक्षीजन्य उत्पादनमा संलग्न किसानहरूको व्यावसायिक दक्षता अभिवृद्धिमा संस्थागत ध्यान नजानु,
- नगरपालिका भित्रका सबै स्थानमा दक्ष जनशक्तिको पहुँच नहुनु, विभिन्न रोग प्रतिरोधात्मक औषधीको अभाव, पशु स्वास्थ्य उपकरणको अभाव, नश्ल सुधार सेवाको कमी, भेटनरी प्रसार सेवाको कमी हुनु,

लक्ष्य:

जनताको खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा नगरपालिकालाई आत्मनिर्भर बनाई आय स्तरमा सुधार ल्याउन पशुपंक्षी उत्पादनमा प्रविधिकरण, व्यावसायिकरण र बजारीकरण गर्ने ।

उद्देश्य:

- नगरपालिका सम्भाव्य वडाहरूमा उन्नत पशुपंक्षीमा विविधिकरण र व्यावसायीकरण गरी गाई र भैंसीको दुध उत्पादनमा वृद्धि गर्न नश्ल सुधार, पशु आहार व्यवस्थापन, गोठ सुधार, पशु स्वास्थ्य सेवामा सुधार गर्नु,
- नगरपालिका सम्भाव्य वडाहरूमा व्यावसायिक भेडा, बाख्रा, सुँगुर, बँगुर, कुखुरा, हाँस, जस्ता मासुजन्य पशुपंक्षी पालन व्यवसायलाई व्यावसायीकरण गर्न आवश्यक नश्ल सुधार, गोठ तथा खोर सुधार, पशु आहारा र पशु स्वास्थ्य सेवामा सुधार गरी उत्पादकत्व र उत्पादनमा वृद्धि गर्नु,
- व्यावसायिक जोखिमको न्यूनीकरणका लागि पशुपंक्षी बीमा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नु,
- पशु तथा पशुपंक्षीजन्य उत्पादन (दुध, दही, घ्यू र मासु)को बजार व्यवस्था गर्नु र
- नगरपालिको भौगोलिक अवस्थिति, हावापानी तथा प्रचलित कृषि प्रणालीमा व्यावसायिक मौरीपालनको संभावना निकै राम्रो देखिएकोले सम्भाव्य स्थानहरूमा मौरीपालन कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति:

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● पशुपंक्षी पालनमा व्यावसायीकरण गरी समग्र पशुपंक्षी उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने र पशुपंक्षीमा आत्मनिर्भर पालिका बनाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्र व्यावसायिक पशुपंक्षी पालनका लागि पकेट क्षेत्र पहिचान गर्ने, ● साना तथा विपन्न किसानलाई पशुपंक्षीको व्यावसायिक पालनमा आकर्षित गर्न आवश्यक व्यावसायिक योजना सहित प्राविधिक र वीउ पूजीको व्यवस्था गर्ने, ● व्यावसायिक बन्त इच्छुक कृषकलाई पशुपंक्षी पालनमा व्यावसायीकरण गर्ने योजना, आवश्यक पूर्वाधार विकास, वीउ पूजी, प्राविधिक ज्ञान, राज्यले अंगीकार गरेका नीति, नियम, बारे सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● पशुपंक्षी पालक किसानले छनौट गरेका पशु पैदावारको व्यावसायिक योजना बनाउन सहजीकरण गर्ने, ● लगानी सुनिश्चितताका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू सँग समन्वय गराउने, ● साना लगानी कर्ता किसानहरूको लागत अद्यावधिक गरी उनीहरूको व्यावसायिक क्षमताको विकास गर्न व्यवसाय विकास सेवा प्रदायकहरूको सहयोग लिई आवश्यक सीप प्रदान गर्ने, ● नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा पशु स्वास्थ्य सेवाको विस्तार गरी आय मूलक पशु व्यवसाय छनौट र प्रविधिसँग जोड्न सहयोग गर्ने, ● दुध उत्पादनका लागि पालिएका गाई र भैंसीको नश्ल सुधारको लागि सम्भावित व्यावसायिक गाई र भैंसी पालक समूहमा मुर्दा क्रस राँगा र जर्सी क्रस साँढे वितरण गर्ने, ● व्यावसायिक गाई भैंसी पालन पकेट क्षेत्रका पशु पालक कृषकहरूको गोठ सुधारमा सहयोग गर्ने, ● गाई भैंसीको नश्ल सुधार, पशु आहारा विकास, पशु स्वास्थ्य सेवा र पशु बीमा सेवाको भरपर्दो व्यवस्था गर्ने, ● नगरपालिकाका दुध उत्पादन पकेट क्षेत्रमा दुध उत्पादक सहकारी संस्था मार्फत् दुध संकलन केन्द्र सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिका भित्रका स्थानीय बजारहरूमा दुध तथा दुधजन्य पदार्थ (दहि, पनिर, मखन र घ्यू) को उत्पादन गरी विक्रीका लागि बजारको व्यवस्था गर्ने, ● नगरपालिकाका सम्भावित व्यावसायिक बाखा उत्पादन पकेट क्षेत्रमा स्थानीय बाखामा नश्ल सुधारका लागि क्रस वोयर बोका वितरण गर्ने, ● व्यावसायिक बाखा पालन पकेट क्षेत्रका किसानको बाखाको खोर सुधार कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● नगरपालिकाका सम्भावित बाखा उत्पादन पकेट क्षेत्रमा उन्नत भुईँ घाँस र डाले घाँस उत्पादनको लागि हावापानी सुहाउँदा घाँस तथा डाले घाँसका वीउ र वेर्ना वितरण गर्ने, ● व्यावसायिक बाखा पालक किसान परिवारलाई उन्नत घाँस र डाले घाँसका विरूवा रोपनका लागि प्रेरित गर्ने, ● नगरपालिकाका सबै व्यावसायिक बाखा पालक किसानहरूलाई न्यूनतम प्राविधिक पशु स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने, ● नगरपालिकामा उत्पादित बाखाको बजार व्यवस्थापनको लागि मोबाइल एप्सको निर्माण गरी आन्तरिक र वाह्य बजारमा विक्रीक वितरणको व्यवस्था गर्ने, ● नगरपालिकाका सम्भाव्य व्यावसायिक बाखापालन पकेट क्षेत्रमा चरी चरणको समस्या रहेकाले स्थानीय सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह र
--	---

	<p>सम्बन्धित वन डिभिजन कार्यालयसँग समन्वय गरी बाखा चरण क्षेत्रमा चरण संरक्षण तथा विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● बाखाको उन काट्ने तथा धागो काट्ने मेसिन औजार उपलब्ध गराउने, ● नगरपालिकाका सम्भावित क्षेत्रहरूमा व्यावसायिक सँगुर, वंगुरका पाठा पाठी उत्पादन गर्ने र सँगुर तथा वंगुर पालनका लागि छनोट भएका किसान परिवारलाई आवश्यक पोथी र भाले सँगुर तथा वंगुरका पाठा उपलब्ध गराउने, ● व्यावसायिक सँगुर तथा वंगुरपालक किसानहरूको न्यूनतम पशु स्वास्थ्य सेवामा पहुँचमा वृद्धि गर्ने, ● स्थानीय जातका कुखुराको व्यावसायिक उत्पादन गर्न आवश्यक खोर तथा प्राविधिक सहयोग र तालिमको समेत व्यवस्था गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● उत्पादीत पशुपंछीको बजारीकरणका लागि पशुपालक कृषकहरूलाई बजार सञ्जालमा जोड्न सहयोग गरिनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● विशेष उत्पादन क्षेत्रमा पायक पर्ने गरी संकलन तथा निर्यात केन्द्रको निर्माण गर्ने, ● उत्पादकहरूलाई बजारीकरणको सीप प्रदान गर्ने, ● पशुपालक किसानहरूलाई बजार सञ्जालमा आवद्ध गराउन थोक खरिदकर्ताहरूको पहिचान गरी उत्पादक र थोक खरिद कर्ता माभक्त समन्वय गराउने ● उत्पादकहरू र थोक बिक्रेताहरू बिच समन्वय गराइ उत्पादकहरू र थोक बिक्रेताहरू बिच खरिद बिक्री सम्भौता गराउन सहजीकरण गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● पशुपंक्षी पालक किसानका व्यावसायहरूमा आउने जोखिम कम गर्नका लागि पशु बीमा कार्यक्रम लागु गरिनेछ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● किसानको हितका लागि बाली बीमाको महत्व, आवश्यकता र बीमा प्रक्रियाबारे जनचेतनामूलक प्रचार प्रसार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● विमा प्रदायक संस्थाहरू र किसान समूहबीच समन्वय गराई जोखिम न्यूनीकरणका लागि कृषकहरूलाई बाली विमा गर्न प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● बीमा सहजकर्ताको सेवा घरदैलोमा नै उपलब्ध गराउने ।

प्रमुख कार्यक्रम:

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यहोर्ने निकाय	प्राथमिक ता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	स्थानीय जातका पशु पंक्षी संरक्षण कार्यक्रम								५	५००००००		
२	१ वडा १ उत्पादन कार्यक्रम								८	१४००००००		
३	१ वडा १ प्राविधिक कार्यक्रम	वटा							८	५००००००		
४	नगर पशु अस्पताल स्थापना	पटक							१	५०००००००		
५	निशुल्क पशु औषधी व्यवस्थापन									५००००००		
६	कृतिम गर्भाधान कार्यक्रम	पटक							५	१००००००		
७	चरण तथा दाना उत्पादन प्रवर्द्धन कार्यक्रम								१५	१५०००००००		
	वडा नं. १											
१	पशुपन्छी पालनका लागि प्राविधिक र औषधी सहयोग कार्यक्रम	संख्या	वडा भरी	√	√	√	√	√		२५०००००	नगर	१
२	बाखा पालनका लागि खोर निर्माण कार्यक्रम	संख्या	सल्ले , घिमाने, छिड, कैल्देउ	२	२	२	२	२	१०	३००००००	प्रदेश	२

३	बाखा पालन पकेट क्षेत्र निर्धारण	संख्या	घिमाने, छिड	१०	१०	१०	१०	१०	५०	७५०००००	संघ	३
४	बंगुर पालनका लागि पाठा पाठी खरिद तथा वितरण	पशु संख्या	पातुखोला, सल्ले सालघारी, पालुखोला	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	२५०००००	नगर प्रदेश	४
५	कुखुरा पालनको लागि खोर व्यवस्थापन प्रविधि सम्बन्धी तालिम	संख्या	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	२५०००००	नगर / संघ	५
६	कालिज पालनका लागि खोर निर्माण	संख्या	मठ डांग्रेचौर, गुजेलढुंगा घिमाने, छिड, वारेगौरा	३	३	३	३	३	१५	३००००००		७
७	पशुपन्छी पालनका लागि प्राविधिक र औषधी सहयोग कार्यक्रम	वडाभर	डांग्रेचौर, घिमाने, कारेदह, छिड, कैलेदेउ, विमाने, गुजिलढुङ्गा						०	२५०००००		१
८	मौरी पालनको लागि तालिम र मौरीका घर तथा औजार वितरण कार्यक्रम	जना	कैलेन्देउ, रावलवारा, मठ डांग्रेचौर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	१२५०००००		१
९	भैसी पालनका लागि गोठ तथा भकारो सुधार सम्बन्धी तालिम	जना	वडाभर	१००	१००	१००	१००	१००	५००	२५०००००		
वडा नं. २												
१	व्यावसायिक भैसी पालन र गोठ तथा भकारो सुधारका लागि साभेदारी अनुदान वितरण	घरधुरी	वडा भरी	३६	३६	३६	३६	३६	१८०	१०८०००००	प्रदेश / न.पा.	१

				३६	३६	३६	३६	३६	१८०	६३०००००		
२	गोठे तथा प्राङ्गारिक मल उत्पादन सम्बन्धि तालिम	घरधुरी	वडा भरी	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	५००	२५०००००	नगर	७
३	व्यावसायिक बाखा पालन तथा आधुनिक खोर निर्माण	घरधुरी	वडा भरी	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	१२५०००००	संघ	२
४	व्यावसायिक कुखुरा र कालिज पालन अनुदान	घरधुरी	वडा भरी	२०	२०	२०	२०	२०	१००	२५०००००	प्रदेश	३
६	डिपिड ट्यांक निर्माण	वटा	सिस्नेखोला, राउखेत खालिगौरा, राक्सेकोट, वान्नेचवर, पुरण्डाडा समिवोट, चिउरीगौडा						०	४०००००	प्रदेश नगर	५
७	दुध तथा तरकारी संकलन केन्द्र निर्माण	वटा	राउखेत	१	०	०	०	०	१	३००००००	प्रदेश/संघ	२
	वडा नं. ३											
१	बंगुरपालन पकेट क्षेत्र निर्धारण	घरधुरी	पिपलनेटा, माछिमी, छेरा	४०	४०	४०	४०	४०	२००	३५०००००	प्रदेश	दोस्रो
२	भैसीपालन	घरधुरी	माछिमी	६०	६०	६०	६०	६०	३००	१५००००००	सघै	पहिलो
३	बाखा तथा पंक्षीपालन	घरधुरी	धैरेनीचोर, माछिमी	६०	६०	६०	६०	६०	३००	१०००००००	सघै	दोस्रो
४	माछापालन	घरधुरी	माछिमी, छेरा	६०	६०	६०	६०	६०	३००	५००००००	प्रदेश	पहिलो
	वडा नं. ४											
१	उन्नत जातका व्यावसायिक भैसीपालन कार्यक्रम	संख्या	ठाराढुङ्गा, सोलावाङ्ग, दलाखेत, धुरीखोला, ट्याखोला	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	७५०००००	प्रदेश/नगर	२
२	उन्नत जातका व्यावसायिक बाखापालन कार्यक्रम	संख्या	ठाराढुङ्गा, सोलावाङ्ग, दलाखेत, ट्याखोला	१५	१५	१५	१५	१५	७५	१८७५०००	संघ	३

३	स्थानीय जातका कुखुरा र कालिज पालन कार्यक्रम	वटा	ठारादुङ्गा, सोलावाङ्ग, दलाखेत, ट्याखोला	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	६२५०००००	संघ/नगर	४
४	उन्नत जातको घाँसको नर्सरी स्थापना	वटा	ठारादुङ्गा, सोलावाङ्ग	१	०	०	०	०	१	१०००००००	नगर	५
५	दाना उत्पादन तथा व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना	वटा	ठारादुङ्गा, सोलावाङ्ग						०	१००००००००	संघ/नगर	१
६	पशुसेवा केन्द्र स्थापना	वटा	चौपा	१	०	०	०	०	१	५०००००००	संघ/प्रदेश	६
७	बंगुर, माछा र हाँस पालन	संख्या	जुरीखोला, जैतिपाखा, सोलावाङ्ग, ठारादुङ्गा	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	१००००००००	प्रदेश/संघ	७
वडा नं. ५												
१	गोरु पाल्ने किसानलाई अनुदान	पटक	वडाभर	५	५	५	५	५	२५	६२५०००	न.पा.	१
२	भकारो सुधार कार्यक्रम तालिम	पटक	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	१२५०००००	प्रदेश सरकार	१
३	दुध विक्री वितरण केन्द्रको स्थापना	वटा	सेरीगाउँ	१	०	०	०	०	१	५००००००		
४	व्यावसायिक बाखा पालन	घरधुरी	वडाभर	१५	१५	१५	१५	१५	७५	३७५०००००	संघ	१
५	व्यावसायिक बंगुर पालन	घरधुरी	वडाभर	५	५	५	५	५	२५	१२५०००००	प्रदेश सरकार	३
६	व्यावसायिक माछापालन	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००००	प्रदेश सरकार	१
वडा नं. ६												

१	व्यावसायिक बाखा पालन तथा खोर निर्माण कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२०००००	संघ/प्रदेश	२
२	व्यावसायिक भैसी पालन तथा भकारो सुधार कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	२०	२०	२०	२०	२०	१००	७५०००००	नगर/प्रदेश	१
३	व्यावसायिक कुखुरा पालन कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	५००००००	प्रदेश/नगर	३
४	डाले घाँसको विरुवा वितरण	घरधुरी	वडाभर	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	५००	२५०००	नगर	२
वडा नं. ७												
१	व्यावसायिक बाखापालन	घरधुरी	वडा ७	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	नगर/प्रदेश/ संघ	२
२	व्यावसायिक भैसीपालन	घरधुरी	वडा ७	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	१२२५००००	संघ/प्रदेश/ पालिका	१
३	व्यावसायिक वंगुरपालन	घरधुरी	वडा ७	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१५०००००	प्रदेश/संघ	५
४	व्यावसायिक पंक्षी पालन (कुखुरा, कालिज, टर्की)	घरधुरी	वडा ७	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	५००००००	संघ/प्रदेश	३
५	व्यावसायिक माछापालन	घरधुरी	वडा ७	५	५	५	५	५	२५	५००००००	नगर/प्रदेश	४
६	व्यावसायिक माहुरीपालन	घरधुरी	वडा ७	४०	४०	४०	४०	४०	२००	१०००००००		
वडा नं. ८												
१	व्यावसायिक बाखा पालन	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	संघ/प्रदेश	२

२	व्यावसायिक भैंसी पालन	घरधुरी	वडाभर	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	१२२५००००	प्रदेश	५
३	व्यावसायिक वंगुर पालन	घरधुरी	घट्टेखोला, लसुलबारी, घाँरखानी	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१५०००००	प्रदेश	३
४	एक घर एक व्यावसाय कार्यक्रम	पटक	वडाभर						०	१००००००	संघ	४
५	एक घर एक भकारो कार्यक्रम	पटक	वडाभर						०	१००००००	नगर	१
वडा नं. ९												
१	व्यावसायिक बाखा पालन	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	प्रदेश/संघ	२
२	व्यावसायिक भैंसी पालन	घरधुरी	वडाभर	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	१२२५००००	प्रदेश/संघ	१
३	लोकल कुखुरा पालनका कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	न.पा./प्रदेश	३
४	माछा पालनका लागि पोखरी निर्माण	घरधुरी	होलतरा	५	५	५	५	५	२५	१२५००००	न.पा./प्रदेश	४
५	कालिज पालन फर्म निर्माण	वटा	वडाभर	१	१	१	०	०	३	६०००००	न.पा.	५
वडा नं. १०												
१	उन्नत जातका व्यावसायिक भैंसीपालन कार्यक्रम	संख्या	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	७५०००००	प्रदेश/नगर	२
२	उन्नत जातका व्यावसायिक बाखापालन कार्यक्रम	संख्या	वडाभर	१५	१५	१५	१५	१५	७५	१६७५०००	संघ/प्रदेश	१
३	लोकल कुखुरा पालन तालिम	संख्या	वडाभर	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	५००	२५०००००	नगर	५

४	माछा पालानका लागि पोखरी निर्माण	घरधुरी	वडाभर	५	५	५	५	५	२५	१२५००००	प्रदेश	३
५	व्यावसायिक वंगुर पालन	घरधुरी	वडाभर	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१५०००००	प्रदेश	४
६	व्यावसायिक माहुरीपालन	घरधुरी	वडाभर	४०	४०	४०	४०	४०	२००	१०००००००	प्रदेश/नगर	३
७	कालिज पालन	वटा	वडाभर	१	१	१	०	०	३	६०००००	संघ	६
वडा नं. ११												
१	व्यावसायिक बाखा पालन	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	प्रदेश/संघ सरकार	२
२	व्यावसायिक भैसी पालन	घरधुरी	वडाभर	३५	३५	३५	३५	३५	१७५	१२२५००००	प्रदेश/सरकार/न.पा.	१
३	व्यावसायिक गाई पालन (२ वटा/१०० घर)	घरधुरी	वडाभर	२०	२०	२०	२०	२०	१००	२००००००	न.पा./प्रदेश सरकार	३
४	लोकल कुखुरा पालनका कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	न.पा.	४
५	व्यावसायिक माछापालन	घरधुरी	वडाभर	५	५	५	५	५	२५	५००००००	प्रदेश/न.पा.	५
६	व्यावसायिक वंगुर पालन	घरधुरी	वडाभर	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१५०००००	न.पा./प्रदेश	६
७	व्यावसायिक माहुरीपालन	घरधुरी	वडाभर	४०	४०	४०	४०	४०	२००	२००००००	प्रदेश/न.पा.	
वडा नं. १२												
१	पशु सुत्केरी स्याहार भत्ता वितरण कार्यक्रम	संख्या	वडाभर	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	५०००००	न.पा.	२

२	गाई, भैंसी र बाखामा नश्ल सुधारका लागि भाले खरिद कार्यक्रम	संख्या (राँगा, बहर, बोका)	वडाभर	३	३	१०	०	०	१६	७५००००	न.पा.	१
३	उन्नत जातका गाई, भैंसीपालनका लागि अनुदान कार्यक्रम	पशु संख्या	वडाभर	३६	३६	३६	३६	३६	१८०	१०८०००००	संघ/प्रदेश	
४	माछापालन, कुखुरापालन, वंगुर पालनको लागि अनुदान कार्यक्रम	पटक	वडाभर	१	०	०	०	०	१	५००००००	न.पा./प्रदेश	
५	वडा स्तरीय वधसाला स्थापना	वटा	वडाभर	०	१	०	०	०	१	५००००००	न.पा	
६	अण्डा तथा मासु उत्पादन कार्यक्रम	पटक	वडाभर	०	२	२	०	०	४	२०००००००	न.पा.	
७	पशु बिमा कार्यक्रम	पटक	वडाभर	२	२	०	०	०	४	५१०००००	संघ/न.पा.	
वडा नं. १३												
१	व्यावसायिक भैंसी, बाखा, कुखुरा पालन	कृषक संख्या	वडाभर						०			
२	दुध चिस्यान केन्द्र स्थापना	वटा	चौतारा	१					१	५०००००	संघ	२
३	भैंसी स्रोत केन्द्र	वटा	वडाभर	१					१	५००००००	प्रदेश	१
४	भुईँ घाँस विउ वितरण कार्यक्रम	कृषक संख्या	वडाभर	१०	१०	१०	१०	१०	५००	३०००००	नगरपालिका	५
५	पशु बिमा कार्यक्रम	पशु संख्या	वडाभर	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१००००००	नगर	४
६	दुग्धजन्य वस्तु संकलन केन्द्र स्थापना	वटा	पायक पर्ने ठाउँमा	१	०	०	०	०	१	२५००००	प्रदेश	३
वडा नं. १४												

१	उन्नत जातका व्यावसायिक भैंसीपालन कार्यक्रम	संख्या	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	७५०००००	प्रदेश	
२	गाई पालन फर्म निर्माण	घरधुरी	वडाभर	१	१	१	१	१	१०	१५०००००	प्रदेश	१
३	व्यावसायिक कुखुरा पालनका कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	संघ	२
४	व्यावसायिक बाख्रा तथा भेडा पालन	घरधुरी	वडाभर	२५	२५	२५	२५	२५	१२५	६२५००००	संघ	३
५	व्यावसायिक सुंगुर, वंगुर पालन	घरधुरी	वडाभर	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१५०००००	नगरपालिका	४
६	डाले घाँसको विरुवा वितरण	घरधुरी	वडाभर	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	१० ०	५००	२५०००	नगरपालिका	५
७	भुईँ घाँस विउ वितरण कार्यक्रम	घरधुरी	वडाभर	४०	४०	५०	५०	७०	२५०	५००००	नगरपालिका	६
९	पशु विमा कार्यक्रम	पशु संख्या	वडाभर	२० ०	२० ०	२० ०	२० ०	२० ०	१०० ०	१००००००	नगरपालिका	७
१०	पशुपन्छी पालनका लागि प्राविधिक र औषधी सहयोग कार्यक्रम	वडाभर	वडाभर						०	२५०००००	नगरपालिका	
	जम्मा									७०००७५०० ०		

५.३ सिंचाई

नेपाल परम्परागत कृषिबाट विस्तारै आधुनिक कृषि प्रणालीतर्फ रूपान्तरण हुँदै भैरहेको छ । कृषिको आधुनिकीकरणका लागि वैज्ञानिक कृषि प्रणालीको आवश्यकता पर्दछ । कृषियोग्य भूमिमा बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा पुऱ्याई कृषिको उत्पादकत्व बढाउन सिंचाईको दिगो व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ । परम्परागत सिंचाई प्रणालीको मर्मत सम्भार र नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई प्रणालीको माध्यमबाट सिंचित कृषि क्षेत्रको विस्तार भैरहेको छ । नगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा विभिन्न सिंचाई आयोजनाहरू सञ्चालित रहेता पनि नगरपालिकामा अझै सिंचाई सुविधा पुगि रहेको अवस्था छैन । सिंचाई सुविधा पुगेका स्थानहरूमा समेत सिंचाईको उचित सदुपयोग भैरहेको छैन ।

मुसिकोट नगरपालिका क्षेत्रको कुल ४७२९ हेक्टर भू भाग खेतीयोग्य जमिनको रूपमा रहेको छ । जुन भूभाग मुसिकोट नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफलको ३४.७७ प्रतिशत हुन आउछ । उपरोक्त ४७२९ हेक्टर खेतीयोग्य जमिन मध्ये १५१ हेक्टर सिंचित, २६६ हेक्टर अर्ध सिंचित, २१ हेक्टर असिंचित खेत र १४७७ अर्ध सिंचित २०६६ असिंचित पाखोबारी रहेको छ ।

सम्भावना र अवसर

- यस नगरपालिकाको सानीभेरी, लहुखोला, छिवाड खोलाको तटीय क्षेत्रमा माछिमी जस्ता फाँटहरूमा बाह्रै महिना सिंचाई गरी कृषिमा व्यावसायिकरण गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।
- नगरपालिकाको मध्य भागमा सामान्य भिरालो कृषि योग्य जमिनमा लिफ्ट पद्धतिबाट सिंचाई सुविधा विस्तार गरी फलफूल तथा खाद्य बालीहरूको उत्पादनमा मनग्य वृद्धि गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- यस पालिकाभित्र साना तथा ठुला गरी विभिन्न खालका जलस्रोतको भण्डार उपलब्ध हुनु,
- सिंचाई विकास र व्यवस्थापनमा कृषक उपभोक्ताको पहुँच बढ्दै जानु,
- नयाँ सङ्गठनात्मक परिवर्तनबाट सबै जिल्लामा सिंचाई कार्यालयको स्थापना भई सेवा प्रवाहमा सुधार हुनु,
- कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व बढाई कृषि उपजमा आत्मनिर्भर बनाउन सिंचाईको भरपर्दो र दिगो व्यवस्था गर्नेपर्ने अवस्था सिर्जना हुनु यस क्षेत्रका अवसरका रूपमा रहेका छन् ।

समस्या र चुनौतीहरू

- पालिकाभित्रका समथर फाँटहरूमा सिंचाईका लागि परम्परागत कुलोलाई जोखिम रहित नहरमा रूपान्तरण गरी सिंचाईको दिगो व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
- परम्परागत कुलोको मर्मत संभार र संरक्षण नगर्नु तथा सार्वजनिक जवाफदेहीको कमी हुनु,
- हाल संचालित सबै सिंचाई आयोजनाहरू तोकिएको समयमा निर्माण सम्पन्न नहुनु, भएकाहरूको नियमित रूपमा मर्मत सम्भार नहुनु, सिंचाईका श्रोतहरूको संरक्षण नहुनु,
- सिंचाई सुविधाबाट वञ्चित रहेका पाखावारीका लागि लिफ्ट पद्धतिबाट सिंचाई सुविधा पुऱ्याउन नसक्नु
- अधिकांश सिंचाई योजना प्राकृतिक नदी प्रणाली (Run off river) मा आधारित भएकाले बाह्रै महिना एकैनासले सिंचाईको भरपर्दो सेवा पुऱ्याउन नसक्नु,
- निर्माण सम्पन्न भैसकेका सिंचाई प्रणालीको पर्याप्त मर्मत सम्भार हुन नसक्नु, सिंचाई सुविधा पुगेको वा पुग्न सक्ने भूमिमा खण्डीकरण र अव्यवस्थित शहरीकरण हुनु,

- प्राकृतिक मुहानहरू सुक्दै जानु, उपलब्ध पानीको स्रोतमाथि चाप बढ्नु, सिंचाई तथा जल उपयोग क्षमता न्यून हुनु, नदीजन्य निर्माण सामग्रीको अत्यधिक दोहन हुन गै नदी तथा खोलाको बेड लेभल घट्दै जानु र ठूला तथा बहुउद्देश्यीय आयोजनामा पर्याप्त लगानी हुन नसक्नु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन् ।
- नगरपालिकाको सम्पूर्ण कृषियोग्य भूमिमा उपयुक्त प्रविधिको छनोट गरी वर्षेभरि भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन साना सिंचाई प्रणाली निर्माण नगर्नु,
- निर्माण सम्पन्न भएका प्रणालीहरूको मर्मत-सम्भारका लागि प्रभावकारी व्यवस्थापन नगर्नु,
- बाह्रै महिना सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउनका लागि साना सिंचाई निर्माण नगर्नु,
- सिंचाई सुविधा उपलब्ध भएका एवम् हुने जमिन कृषिका लागि सुरक्षित नराख्नु र
- जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित असरका कारण पानीको उपलब्धतामा आएको जोखिम व्यवस्थापन नगर्नु यस क्षेत्रका चुनौती हुन् ।

लक्ष्य

- कृषि योग्य भूमिमा दिगो एवं भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

- सवै कृषि योग्य भूमिमा सिंचाई सेवा विस्तार गरी वर्षेभरि भरपर्दो सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउनु,
- उपलब्ध सिंचाईको बहुउद्देश्यीय उपयोगमा जोड दिनु र
- परम्परागत रूपमा सञ्चालित सिंचाईका क्षेत्रहरूको नियमित मर्मत सम्भार र स्तरोन्नती गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● जलवायु परिवर्तन अनुकूलन हुने गरी सिंचाई योजनाहरूको विकास एवं विस्तार गर्ने, ● नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाईको विकास गर्नुका साथै सिंचाई दक्षता वृद्धि गर्ने, ● बाह्रै महिना सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउनको लागि बहुउद्देश्यीय, अन्तर जलाधार र जलाशययुक्त आयोजनालाई प्राथमिकताका साथ अधि बढाउने, ● सम्पन्न सिंचाई प्रणालीको मर्मत सम्भार एवं व्यवस्थापनलाई सुदृढ तुल्याइ दिगोपना बढाउने, ● सिंचाई प्रणालीको मर्मत सम्भार एवं दिगो व्यवस्थापनका लागि स्रोत सहित 	<ul style="list-style-type: none"> ● कृषियोग्य भूमिमा व्यावसायिक कृषिलाई प्रोत्साहन गर्न भरपर्दो सिंचाई प्रणालीको विकास गर्ने, ● बाह्रै महिना सिंचाई सेवा उपलब्ध गराउनको लागि नयाँ सिंचाई आयोजनाहरू निर्माण गर्ने, ● संचालित सिंचाई आयोजनाहरूको मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नती गर्ने, ● पानीको स्रोत न्यून हुने तथा वर्षेभरि सिंचाई उपलब्ध हुन नसक्ने क्षेत्रमा सिंचाई सेवा पुऱ्याउन आकाशे पानीको संकलन, पोखरी तथा जलाशयमा भण्डारण गरी थोपा तथा फोहोरा सिंचाई प्रविधि समेतको व्यवस्था गर्ने, ● मुहान एवं पोखरी, ताल तलैयाहरूको संरक्षण तथा सुदृढीकरण गर्ने, ● सहकारी तथा समुदायको सहभागितामा सिंचाई प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने,

<p>उपभोक्ताको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने र</p> <ul style="list-style-type: none"> असिंचित कृषियोग्य जमिनमा सिंचाई विस्तार गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> नियमित मर्मत सम्भार, व्यवस्थापन र उपयोग गरी सिंचाइ प्रणालीको दिगोपनाका लागि उपभोक्ताहरूको स्रोत सहितको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, सिंचाईका लागि प्राकृतिक बहावको स्रोत नभएका स्थानमा लिफ्ट प्रविधिबाट सिंचाईको विकास गर्ने,
--	---

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	घिउखोला घट्टेखोला खालिगौरा रुपचा सिचाई									१०००००००		
२	पानाखोला माछिमी सिचाई									२०००००००		
	वडा नं. १											
१	कैलदेउ खोलादेखि अरुपोटसम्म सिचाई	कि.मि.	कैलदेउ	२						५०००००	नगर	२
२	घिमाने थोपा सिचाई निर्माण	कि.मि.	घिमाने	३						७०००००	प्रदेश	३
३	कैलदेउ सन्दरीचौर थोपा सिचाई	कि.मि.	कैलदेउ		२					५०००००	नगर	२
४	रावलबारा थोपा सिचाई, बेमौसमी तरकारी	कि.मि.	रावलबारा		२					७०००००	नगर	२
५	छिड भलखोला सिचाई अधुरो निर्माण	कि.मि.	छिड भलखोला			२				१९०००००	प्रदेश	१
६	डांग्रेचौर मठ थोपा सिचाई	कि.मि.	डांग्रेचौर मठ				४			१००००००	प्रदेश	३
७	सल्ले प्रहरीचौकीदेखि काफलबोटसम्म सिचाई कुलो निर्माण	कि.मि.	सल्ले सिचाई					४		२००००००	संघ	३
८	कैलदेउ वरीमुलदेखि सिमल रुखसम्म थोपा सिचाई	कि.मि.	कैलदेउ		३					१००००००	प्रदेश	३
९	कारेदह थोपा सिचाई निर्माण	कि.मि.	कारेदह				३			८०००००	नगर	३

१०	छिड माथि गाउं थोपा सिंचाइ	कि.मि.	छिड टोल			४				१००००००	प्रदेश	४
११	खल.गा सालघारी थोपा सिंचाइ	कि.मि.	सालघारी	३						५०००००	नगर	५
१२	गुजील हुंझा थोपा सिंचाइ निर्माण	कि.मि.	गुजील हुंझा				५			६०००००	नगर	५
१३	लहरा भिजाउने रावलबारा सिंचाइ योजना (१५० घर धुरी)	कि.मि.	रावलबारा	३						५००००००	संघ	४
वडा नं. २												
१	जुगेना मुहान संरक्षण तथा छहरी सिंचाइ कुलो	घरधुरी	जुगेना-छहरी						३५	५००००००		
२	सिस्नेखोला देखि गमितालका सम्पूर्ण सिंचाइ कुलो निर्माण	घरधुरी	सिस्नेखोला लामितालदेखि						४५	७५०००००		
३	ठुलोमुलदेखि राउखेत गौराखेत सिंचाइ कुलो	घरधुरी	माथिल्लोचौर लामिताल						४५	१५००००००		
४	विलफ्ट सिंचाइ आयोजना	घरधुरी	काडेखेत						६२	५००००००		
५	काडेखेत सिंचाइ पोखरी तथा कुलो	घरधुरी	सम्बन्धित ठाउँ						१००	६००००००		
६	घिउखोला, वान्नेचौर छहरी सिंचाइ कुलो	-	सम्बन्धित ठाउँ							७००००००		
७	सिमखोलादेखि सिस्नेखोला सिंचाइ कुलो	घरधुरी	सम्बन्धित ठाउँ						९५	७५०००००		
८	सिमखोलादेखि वारीपोले हुँदै माथिल्लो चौर सिंचाइ कुलो	घरधुरी	पानाहुंझा,ओरालखाली, ज्यामिरे चौर						१००	१५०००००		

९	सिंचाइ पोखरी निर्माण	घरधुरी	सेकोट खलटाकुरा, गुजेल गुङ्गा						५००	२५००००००		
१०	सिमखोला लाखुरीबोट सिंचाइ कुलो निर्माण	घरधुरी	लाखुरीबोट						८५	४००००		
११	गाउंवारी बुराडेरा दावाई ढुङ्गा बाघदुलो-वोद्ध सिंचाइ	घरधुरी	काल्लेखेत, मुलाखेत						५	५००००००		
१२	मुहान संरक्षण	घरधुरी	वाद्धे						५०	१०००००००		
१३	सिस्ने खोला देखि भुर्सलीसम्म ११०० मि. को पाई १०००० मिटर चाई गर्न	घरधुरी	सिमखोला, चारखोला						१०	१५००००		
१४	चारखोला ओडारीचौर सम्म १००० मि	घरधुरी	मुलाखोला, पटारा						१६	१५०००००		
वडा नं. ३												
१	घारीखोला पिपलनेट, धैरेनिचौर सिंचाइ कुलो निर्माण	कि.मि.	धैरेनिचौर, पिपलनेटा						√			
२	ठाकुरवारा लिप्ट सिंचाइ आयोजना	कि.मि.	ठाकुरवारा						√			
३	मुख्लु खोला तल्लो वगर सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	मुलपानी						√			
४	विउरोटे खोला पाखेत टोल सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	माछिमी						√			
५	मध्यपहाडी गैराखेत सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	माछिमी						√			
									१५०	१०००००००	प्रदेश	पहिलो
									१५०	२०००००००	प्रदेश	तेस्रो
									२००	५००००००	प्रदेश	दोस्रो
									२००	५००००००	प्रदेश	पहिलो
									२००	५००००००	प्रदेश	पहिलो

६	राजा पौवा कुरीपानी सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	माछिमी			√			२००	४०००००	स्थानीय सरकार	दोस्रो
७	ओखवोट कुरीपानी सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	माछिमी				√		२००	५००००००	संघ	तेस्रो
८	छेरा सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य तथा मर्मत	कि.मि.	छेरा			√			६०	५००००००	प्रदेश	दोस्रो
९	पानाखोला छेरा माछिमी सिंचाइ कुलो निर्माण	कि.मि.				√			३००	२०००००००	संघ	प्रथम
१०	घ्यू खोला ओखरगार सिंचाइ कुलो निर्माण	कि.मि.	माछिमी			√			३००	५००००००	संघ	तेस्रो
११	कुरिपाती गैराखेत गैराखेत सिंचाइ कुलो निर्माण	कि.मि.	माछिमी				√		३००	५००००००	प्रदेश	तेस्रो
१२	पिपलवोट जे.टि.जे.ट. सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	माछिमी							५००००००	प्रदेश	तेस्रो
१३	माथिल्लो घ्यू खोला ढोरेनी गोगनपानी सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	माछिमी			√				५००००००	प्रदेश	दोस्रो
१४	सानोभेरी ओखवोट स्याला लिप्ट सिंचाइ आयोजना	कि.मि.	माछिमी			√			३००	५००००००	प्रदेश	पहिलो
१५	पिपलवोट रोटेपानी सिंचाइ कुलो निर्माण कार्य	कि.मि.	पिपलनेटा							४०००००	नगरपालिका	पहिलो
वडा नं. ४												
१	टाडटुङ्गे दलित बस्ती सिंचाइ योजना	वटा	टाडटुङ्गे टोल						१	६०००००		
२	लामाडाँडा सिंचाइ योजना	वटा	लामाडाँडा						१	५०००००		

३	घुरीखोला नैतेपाखा सिंचाइ योजना	वटा	जैनेपाखा						१	१०००००		
४	घुरीखोला सालवोट सिंचाइ योजना	वटा	सालवोट						१	७०००००		
५	पानाखोला, बाहुनटोल, थापाचौर, माथिल्लो सिंचाइ योजना	वटा	बाहुनटोल, चाँपा						१	१०००००००		
६	बोहरागाउँ देखि दलाखेल पाखा सिंचाइ योजना	वटा	दलाखेत पाखा						१	२५०००००		
७	कोट लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	मुसीडाँडा						१	१०००००००		
८	ठानागाउँ थोपा सिंचाइ योजना	वटा	मुसीडाँडा						१	१०००००		
९	ट्याखोला, काप्रिवास सिंचाइ	वटा	कादीवास						१	५०००००		
१०	माथिल्लो पानाखोला, वनडेरा कल्ले सिंचाइ	वटा	वनडेरा, कल्ले						१	३००००००		
११	सोलावाङ्ग साहुडेरा अधूरो सिंचाइ	वटा	साहुडेरा						१	१००००००		
१२	पानाखोला, खत्रीडेरा, बाहुनटोल सिंचाइ	वटा	खत्रीडेरा, बाहुनटोल						३	२००००००		
१३	पानाखोला, रैजवोट सिंचाइ योजना	वटा	सोलावाङ्ग						१	५०००००		
१४	पानाखोला, पाँचमुति सिंचाइ योजना	वटा	सोलावाङ्ग						१	७०००००		
१५	पानाखोला, सोलावाङ्ग माथिल्लो कुलो निर्माण	वटा	सोलावाङ्ग						१	१०००००००		

१६	पधेराचौर साहुडेरा सिंचाइ योजना	वटा	ठारादुङ्गा						१	१००००००		
१७	माथिगाउँ खारास्वारा सिंचाइ योजना	वटा	ठारादुङ्गा						१	१००००००		
१८	जुगेनाखोला दलाखेत सिंचाइ योजना	वटा	दलाखेत						१	५०००००		
१९	वस्तीगाउँ अधुरो सिंचाइ योजना	वटा	वस्तीगाउँ						१	५०००००		
२०	पानाखोला तल्लोकुलो चाँफा, वस्तीगाउँ सिंचाइ योजना	वटा	वस्तीगाउँ, कोलवोट						१	३००००००		
२१	वगरपुर सिंचाइ योजना	वटा	घुरीखोला						१	१००००००		
२२	बैरागी पुलदेखि काब्रीवास सिंचाइ योजना	वटा	काब्रिवास						१	१००००००		
२३	ढाउदुङ्गा देखि पावर हाउस सिंचाइ	वटा	पावर हाउस						१	२५०००००		
वडा नं. ५												
१	भेरी खर्च सिंचाइ आयोजना	कि.मि.	वडा ५							५००००००		
२	थोपा सिंचाइ	कि.मि.	वडा ५							१००००००		
३	टटेला कोतटाकुरा सिंचाइ	कि.मि.	कोल्टाकुरा							१००००००		
४	टटेला साउनेपानी सिंचाइ	कि.मि.	साउनेपानी							१००००००		
५	पानाखोलाबाट लिप्त सिंचाइ	कि.मि.	गाउमुनि							२००००००		
६	घुयल पानी सिंचाइ	कि.मि.	डाडदुङ्गे							२००००००		
७	पल्लो धारापानी सिंचाइ	कि.मि.	कोल्टाकुरा							२००००००		
८	पानाखोला वगर	कि.मि.	कोल्टाकुरा							२००००००		

९	सिलिङ्गे पधेरा कुरेपानी सिंचाइ	कि.मि.	करीपानी								५०००००		
१०	जोगी दुङ्गा साना सिंचाइ	कि.मि.	जोगीदुङ्गे								५०००००		
११	धारापानी पैरा सिंचाइ	कि.मि.	कोल्टाकुरा								५०००००		
१२	डाडदुङ्गे ज्यामिनडारा बुनावाङ्ग सिंचाइ	कि.मि.	डाडदुङ्गे								५००००००		
१३	सिजेरीखोला खालाटाकुरी डाँडाखेत सिंचाइ	कि.मि.	डाँडाखेत								२५०००००		
१४	वाजीफपट्टी सेराखेत सिंचाइ	कि.मि.	सेराखेत								२५०००००		
१५	सिलिङ्गे पधेरा गाउँमुनी सिंचाइ	कि.मि.	सेराखेत								१५०००००		
१६	साउनेपानी धारापानी सेराखेत सिंचाइ	कि.मि.	सेराखेत								२५०००००		
१७	घुम्ती मोवाईल सिंचाइ योजना	कि.मि.	कोल्टाकुरा, कुनावाङ्ग, सेराखेत, गाउँमुनि, धारापानी								१५०००००		
वडा नं. ६													
१	लिपट सिंचाइ	वटा	पोखरा गवारी								३००००००	संघ	
२	सिंचाइ पाईप पानाखोला	कि.मि.	कामले, कानेवाड, दवाड, डाँडागाउँ, दाईगारा, माथिल्लो मेल्चौर, भण्डारीकाँडा								९००००००	प्रदेश	२
३	सिंचाइ पाईप हिमारी खोला	कि.मि.	घाईडाडा								१००००००	प्रदेश	१
४	सिंचाइ पाईप चिनावारी	कि.मि.	चिनावारी								२०००००	पालिका	८
५	सिंचाइ कुलो	वटा	तडलारा, भिंजा ट्यापाखोला								२५०००००	संघ	२
६	सिंचाइ पाईप सिपखोला	कि.मि.	माथिल्लो धागीडाडा								१००००००	संघ	१
७	सिंचाइ पाईप छिप्याखोला	कि.मि.	घाईडाडा								१५०००००	प्रदेश	३

८	ठुली भैसी र सानोभसेरी सिंचाइ	कि.मि.	भैसेरी							१५००००	पालिका	२
९	टेयाखोला आर.सि.सि. कुलो सिंचाइ	कि.मि.	टेयाखोला							५०००००	पालिका	२
वडा नं. ७												
१	हिवारीखोला सिंचाइ	वटा	वडा ७							२५०००००	पालिका	१
२	हिवारीखोला सातोखेत सिंचाइ	वटा	वडा ७							१५०००००	संघ	२
३	साँखखोला साँख लिफ्ट सिंचाइ	वटा	वडा ७							३०००००००	प्रदेश	३
४	साना सिंचाइ स्पीड कलर	वटा	वडा ७							५०००००	पालिका	१
५	लालवाडखोला साख लिफ्ट सिंचाइ	वटा	वडा ७							२०००००००	संघ	२
६	नाम्चाखोला साख लिफ्ट सिंचाइ	वटा	वडा ७							२०००००००	प्रदेश	३
७	घोरखानी खोला साख लिफ्ट सिंचाइ	वटा	वडा ७							१००००००००	पालिका	१
८	घुमरडाडा खेत भारीगाउ लिगाजोम नहर सिंचाइ	वटा	वडा ७							१००००००	संघ	२
९	भुलखेत काउलेखोला सिंचाइ	वटा	वडा ७							२००००००	प्रदेश	३
१०	नरखोला चौरभारे सिंचाइ	वटा	वडा ७							२००००००	पालिका	३
११	थोपा सिंचाइ	वटा	वडा ७							२००००००	संघ	२
१२	पाइप सिंचाइ कलस सिंचाइ	वटा	वडा ७							५००००००	प्रदेश	१
१३	लिपट सिंचाइ	वटा	वडा ७							१०००००००	पालिका	१
१४	सिप्याखोला सिंचाइ	वटा	वडा ७							४००००००	संघ	२

१५	ठुलापधेरा, चौर, बलीवारा सिंचाइ	वटा	वडा ७							३००००००	प्रदेश	३
१६	सिप्याखोला, पादा सिंचाइ	वटा	वडा ७							२५०००००	पालिका	३
१७	घुमरखोला, भकारीगाउ लिगा सम्म सिंचाइ	वटा	वडा ७							३५०००००	संघ	२
१८	ठुलापधेरा, लालवाड सिंचाइ कुलो निर्माण	वटा	वडा ७							२००००००	प्रदेश	१
१९	गौराखोला देखि ग्यामखोला सिंचाइ	वटा	वडा ७							२५०००००	पालिका	१
२०	लाङसीवाड देखि राउटे बस्ने सिंचाइ	वटा	वडा ७							२००००००	संघ	२
२१	हिवारीखोला देखि चिउरावोट सिंचाइ	वटा	वडा ७							२००००००	प्रदेश	३
२२	लाङसीवाड देखि सातोखेत सिंचाइ	वटा	वडा ७							२००००००	पालिका	१
२३	रेटावाड सिंचाइ	वटा	वडा ७							२५०००००	संघ	३
२४	हिवारीखोला देखि फुलीवाड सिंचाइ	वटा	वडा ७							२५०००००	प्रदेश	२
वडा नं. ८												
१	घट्याङखोला, ठोक्खोर सिंचाई आयोजन	वटा	डोलेकोर						२	२००००००	प्रदेश	५
२	क्वाम्मा देखि ठोक्लावाड सिंचाई आयोजना	वटा	कापुना						१	३००००००	प्रदेश	८
३	ग्याम्माखोला विउरिवाड सिंचाई मर्मत तथा विस्तार	वटा	मु.न.पा. ८						१	६०००००	नगर	९
४	ग्याम्मा खोला सिंचाई आयोजना	वटा	ग्यामलाला						१	२००००००	प्रदेश	१०

५	सन्तुखोला देखि सल्लेधारा सिचाई आयोजना	वटा	गन्सुखोला						१	१०००००००	संघ	११
६	चालेपाटल देखि कासुवासम्म सिचाई	वटा	कासुवाड						१	४००००००	प्रदेश	६
७	पातल खालो देखि भेरेखोर स्तक ट्याडकी निर्माण	वटा	उडिचुडगा						१	३००००००	प्रदेश	७
८	पाखापानी सिचाई आयोजना	वटा	पारापानी						१	४००००००	प्रदेश	४
९	सिचाई ससले धारा योजना	वटा	सल्लेधारा देखि पानिधारा सम्म						१	५००००००	प्रदेश	३
१०	सिचाई क्वान्मा खालो निर्माण	वटा	क्वाम्मा खोला भरि						१	९००००००	संघ	१२
११	भिममा सिचाई	वटा	भिममा						१	७००००००	संघ	२
१२	सिचाई तारचार देखि पिकपाखा खोलासम्म	वटा	ताखर देखि सिम्डेपख खोला सम्म						१	८००००००	संघ	१३
१३	सिचाई घटेखोला प्रि निर्माण	वटा	घटेखोला						१	५००००००	प्रदेश	१४
१४	सिचाई घोरखगि टोल, सिचाई निर्माण	वटा	घोरखनी						१	१०००००००	संघ	१
१५	सिचाई चालेउरा भट्टेनी सिचाई निर्माण	वटा	चपले भरखी						१	८००००००	संघ	१५
१६	कामीडेरा सिचाई निर्माण	वटा	कामीडेरा						१	२५०००००	प्रदेश	१६
१७	कप्रिवास सिचाई निर्माण	वटा	कामीडेरा कप्रिवाप						१	९००००००	प्रदेश	१७
१८	खावाडखानी सिचाई योजना	वटा	खावाडखानी						१	७००००००	संघ	१८
१९	सिचाई कुकुर घोर सिचाई निर्माण	वटा	कुकुर घोर						१	८००००००	संघ	१९
२०	सिचाई घोरखानी पलाशे डेरा	वटा	पल्ला डोरा						१	४००००००		

२१	सिंचाइ वचले सिंचाइ निर्माण	वटा	वचले						१	४००००००		
वडा नं. ९												
१	हिल खचिर्वाड माथिल्लोअदुवारी लिप सिंचाइ	वटा	हिल						१	१०००००००		
२	चोतेपरिा तल्लो होल सिंचाइ पानि	वटा	होल						१	१०००००००		
३	चुनजोला अदुवारी लालिवाड लिपर सिंचाइ	वटा	अदुवारीप						१	५००००००		
४	बागवासन डन्नेचवर बलचौर सिंचाइ	वटा	बल्चौर						१	२००००००		
५	घोरनैटो ढोरवाडग ललिवाड फललेगैरा सिंचाइ	वटा	वोनैती						१	१००००००		
६	चुन घोला कपरेवारे लिपर सिंचाइ	वटा	कुप्रेकोर						१	३००००००		
७	होलखोला होल डारा भथि सिंचाइ	वटा	होल						१	१००००००		
८	कानेगेरे सिंचाइ चोखावाड	वटा	चौखाड						१	१००००००		
९	पुवाबारी सिंचाइ चोखावाड	वटा	चौखाड						१	५००००००		
१०	ऐरेनि खोला चोखावाड पाखेपानी बलचौर सिंचाइ	वटा	बल्चौर						१	५००००००		
११	बादले काल्ना जोसि खोररे सिंचाइ	वटा	लिङगुर						१	१०००००००		
१२	ठुलो खोला सिंचाइ योजना हिल सानो खोला हिल	वटा	हिल						१	१०००००००		
१३	गोलरो खोला लिङगुर गुगेखोला सिंचाइ	वटा	तीङगुर						१	१५०००००		

१४	बयाला खोला चिडरावारे नुनामिला सिंचाइ	वटा	कुन्मीमला						१	२००००००		
१५	काउले खोला चिडरावाटे कुनासिमल सिंचाइ	वटा	चिडरावोट						१	१५०००००		
वडा नं. १०												
१	प्रेत्यक टोलमा सिंचाइको व्यवस्था	४	वडाभर							७०००००००	संघ	१
२	प्रेत्यक टोलमा खानेपानीको व्यवस्था	४००	वडाभर							२०००००००	प्रदेश	४
३	प्रेत्यक ठाउँमा ढल निकास	४	वडाभर							४०००००००	प्रदेश	३
४	बजेरी माथिल्लो गलम्पाही लिफ्ट सिंचाइ		वडाभर							१०००००००	प्रदेश	१
वडा नं. ११												
१	लहुरेखोला खालचौर लिफ्ट सिंचाइ	वटा	वडाभर	!					४००	५०००००००	संघ	पहिलो
२	भेरी खोला सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					१००	५००००००	प्रदेश	पहिलो
३	वलमखोला, पाछिवाड सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					११०	२५००००००	प्रदेश	दोस्रो
४	कल्पाखोला घोरनेरी भरपाड	वटा	वडाभर	!					४०	३००००००	प्रदेश	तेस्रो
५	धागेचरी सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					३०	१००००००	प्रदेश	चौथो
६	युला पँधेरा, टुनिचौर माछा वाँडने	वटा	वडाभर	!					४०	३१०००००	प्रदेश	तेस्रो
७	वलम खोला काउले चौर सिंचाइ	वटा	वडाभर	!					२०	१००००००	प्रदेश	दोस्रो
८	भिन्नखोला सिंचाइ	वटा	वडाभर	!					५०	२००००००	प्रदेश	तेस्रो
९	स्यावाड जिउल मेलचौर सिंचाइ	वटा	वडाभर	!					३०	२००००००	प्रदेश	चौथो

१०	खसिनीगारे पाछिवाड सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					१५	३०००००	प्रदेश	पाँचौ
१२	चिसापानी वैरागी सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					१०	१००००००	प्रदेश	दोस्रो
१३	साँख चुनखोला दोभान कोलचौर	वटा	वडाभर	!					२०	२५०००००	प्रदेश	तेस्रो
१४	लहुँ खोला सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					१००	५००००००	प्रदेश	चौथो
१५	साँख चिसापानी लगानि खेत सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					५०	२५०००००	प्रदेश	दोस्रो
१६	मुलखोला, खर्चिनड लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	वडाभर	!					५०	५००००००	प्रदेश	पहिलो
१७	साँखखोला, पाछीवाङ्ग लिफ्ट सिंचाइ	वटा	पाछिपाड	!		√	√		२		प्रदेश	चौथो
१८	माथिगाँउ लहस दल निवास	वटा	लहु माथिगाउ	!					१५०			
वडा नं. १२												
१	पाङ्गखोला कट्मारे सिंचाइ योजना	वटा	कट्मारे					√	१	१००००००	प्रदेश सरकार	
२	नयाँगाउ लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	नयाँगाँउ भुभ				√		१	८००००००	प्रदेश सरकार	
३	कसारीखोला डाँडागाँउ सिंचाइ नहर	वटा	डाँडागाँउ			√			१	२००००००	प्रदेश सरकार	
४	आरनाखोला लोकडाँडा सिंचाइ	वटा	लोकडाँडा जमाउ					√	२	३००००००	प्रदेश सरकार	
५	पितिबुड वुगरी सेरड लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	सेरड र स्याउलीबजार						२	५००००००	संघीय सरकार	
६	हरलेखोला पुरेनीचौर पुच्छर सिंचाइ योजना	वटा	पुरेनीचौर पुच्छर				√		२	२००००००	न.पा.	

७	सिस्नेरी सालघारी सिंचाइ आयोजना	वटा	सालघारी					√	१	१५०००००	न.पा.	
८	चौखे ढुङगा पिपल सिंचाइ खेत योजना	वटा	पिपल बोट दोभान					√	१	२००००००	संघ सरकार	
९	ल्लोखोला देखी कौछे ठुलीमूल सिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	कौछे			√			१	१५०००००	प्रदेश सरकार	
१०	ल्लुखोला ठुलाधार डाँरालेख लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	पिलिचाडखोला				√		२	५००००००	प्रदेश सरकार	
११	ल्लुखोला पुरानो मेला लाग्ने चिसापानी सिंचाइ योजना	वटा	ल्लुखोला					√	१	१००००००	न.पा.	
१२	काँइयाखोला जुम्लावाड दुगेरी पाडरड चौर लिफ्ट सिंचाइ आयोजना	वटा	काँइयोखोला					√	१	५००००००	संघीय सरकार	
१३	साँखखोला वैरागी दोटी सिंचाइ योजना	वटा					√		१	२००००००	प्रदेश सरकार	
१४	सिनखेत सिंचाइ योजना	वटा	वडा कार्यालय						१	२००००००		
१५	जुम्लावाङ्ग सिंचाइ आयोजना	वटा		√	√				१	३००००००	प्रदेश सरकार	
१६	काँइयोखोला जमाह लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा					√			५००००००	संघ सरकार	
१७	हरले लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	हरले देखी वास्थाना					√	१	३००००००	प्रदेश सरकार	
१८	तल्लो हल्लेबरे सिंचाइ योजना	वटा	वडा कार्यालय नजिक					√	१	१००००००	न.पा.	
१९	सिस्नेरी डाँडा सिंचाइ योजना	वटा	खारकोट					√	१	२००००००	संघीय सरकार	

२०	पितिवाड सिंचाइ आयोजना	वटा	रुमखोलो-खारखानी					√	१	३००००००	प्रदेश सरकार
२१	सिस्नेरी लकुडाँडा सिंचाइ योजना	वटा	लकुडाँडा जमाउ					√		१५०००००	न.पा.
२२	डुरखोला देखी कालिमाटी गुरदुडगा सिंचाइ नहर	वटा	कौछेहोल					√	१	२००००००	प्रदेश सरकार
२३	गाउाउनी खोला, सालघारी छुदै १ लटो जुरा लिफ्ट सिंचाइ योजना	वटा	जन्मारी गाँउ					√		१०००००००	संघ सरकार
२४	पछेरा खोला जमारी सिंचाइ आयोजना	वटा	जमारी					√		२००००००	प्रदेश सरकार
२५	हरले वास्ताना सिंचाइ आयोजना	वटा	हरले देखी वास्ताना							२००००००	प्रदेश सरकार
वडा नं. १३											
१	काँइयोखोला -सादनचौर मर्मत	वटा	चौतारा, सदनचौर						१	२०००००००	
२	घट्टेखोला - सादनचौर - वुवाखोला	वटा	चौतारा, सदनचौर						१	१०००००००	
३	हाइवाँड -हवेया सिंचाइ	वटा	हाइवाँड - हतेकरा						१	५०००००	
४	लामाडाँडा - रुमाखोला सिंचाइ	वटा	लामाडाँडा - रुमाखोला						१	५०००००	
५	ठूलिमूल - फलामेदुडगा - डाँडा सिंचाइ	वटा	फलामेदुडगा - डाँडा						२	१०००००००	
६	काउलेचौर - पल्लाकाउलेचौर - बाहुनचौर	वटा	काउलेचौर बाहुनचौर - पल्लाकाउलेचौर						४	२५०००००००	
७	गोठखोला -खालीमुनी - डाँडाछिवाड, रातमाट	वटा	वडाभर						३	१००००००	

८	भुमटाकुरा -पुलसम्म (लिफ्ट) पाइप	वटा	वडाभर						१	१०००००००		
९	खालीडाँडा - लिउरेवाटी	वटा	वडाभर							५००००००		
१०	रातामाता लिफ्ट सिचाइ	वटा	वडाभर							५००००००		
११	सिमपातल - हाइवाड सिचाइ	वटा	वडाभर							५००००००		
वडा नं. १४												
१	सिसनेरी हुदै वाग वोर उकलडारा	घरधुरी	वडाभर						४०	१०००००००		
२	घटेखोला देखी छिवाड थुला सम्म	घरधुरी	वडाभर						३००	३०००००००		
३	देखी गाउटाकरी लिफ्ट आयोजना	घरधुरी	वडाभर						१८०			
४	सुदार पानी सिचाइ क्षेत्र	घरधुरी	वडाभर						८०	५००००००		
५	छिवाड खोला देखी तिरसुले लिफ्ट	घरधुरी	वडाभर						७०	१५००००००		
६	खटेखोला देखी वाटले चौर	घरधुरी	वडाभर						२००	२८००००००		
७	सोखोला देखी लोरिवाड चौर	घरधुरी	वडाभर						१८०	२०००००००		
८	काफलगौरी देखी वाखोर लिफ्ट	घरधुरी	वडाभर						१००	१०००००००		
९	खटेखोला देखी लोरिवाड सिचाइ	घरधुरी	वडाभर						६०	८००००००		
१०	भिमडाडा लिफ्ट सिचाइ	घरधुरी	वडाभर						४०	८००००००		
११	जाता कोर्ने देवी डाडा सिचाइ	घरधुरी	वडाभर						६०	१००००००		
१२	छिवाड खोला देखी रुमखोला सिचाइ	घरधुरी	वडाभर						५०	१२०००००		

१३	कलेरी सिंचाइ लिफ्ट आयोजना	घरधुरी	वडाभर						३०	२००००००		
१४	खटेखोला सुदारको घाट देखी गाउ टाकुरी लिफ्ट सिंचाइ आयोजना घटेखोला देखी गाउटाकुरी हुँदै उपभोक्ता समिति गदत सम्बन्धमा गाउटाकुरी देखी भिमडाडा, खरखरे, चाखलडाडा, भलाडारी सागर सिरउला पाखा हुँदै खरकाको घडेरी सम्म गाउटाकुरी चखत सम्म ६ कि.मी चखत देखी १२ कि.मी टाड सम्म होटल ६० साटि विगाहा जगामा	घरधुरी	वडाभर						३००	१४०००००००		
१५	साने भरि देखी सती वले	लिफ्ट सिंचाइ	वडाभर						१९०	६०००००००		
१६	भयार पुजे देवी चोला वारी सम्म	लिफ्ट सिंचाइ	वडाभर						३०	१२०००००		
	जम्मा									१७५६५४००००		

५.४ उद्योग तथा वाणिज्य

नेपालको संविधानले सरकारी, सहकारी र निजी गरी तीन खम्बे अर्थ नीति अवलम्बन गरेको छ। अर्थतन्त्रको विकासका लागि उद्योग धन्दा, कलकारखाना र विकासका ठुला परियोजनाहरू संचालन गर्नुपर्दछ। प्राकृतिक तथा मानवीय स्रोत साधनको संरक्षण, सम्बद्धन र प्रवर्द्धन गरी नेपाली श्रम, सीप र कच्चा पदार्थमा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिनुपर्दछ। औद्योगिक क्षेत्रमा निजी, स्वदेशी तथा वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्नको लागि औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्नुपर्दछ। निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन र परिचालन गर्ने नीति लिनुपर्दछ। औद्योगिक लगानीले औद्योगिक उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि, रोजगारी सिर्जना, स्थानीय सीपको प्रयोग, स्रोत साधनको उपयोग, आयात प्रतिस्थापन तथा निर्यात प्रवर्द्धनको मार्ग प्रशस्त गर्दछ। निर्यात प्रवर्द्धनमा जोड दिन विशेष आर्थिक क्षेत्रको निर्माण तथा सञ्चालन गर्ने र लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको प्रवर्द्धनको माध्यमबाट गरिबी न्यूनीकरण गर्नेतर्फ यस योजनाले जोड दिएको छ। उत्पादनका मुख्य तत्वहरू जमिन, पुँजी र श्रम हुन्। उद्यमशीलता उत्पादन प्राप्त गर्ने सीप हो। परनिर्भर अर्थतन्त्रबाट सानो स्तरमा भए पनि आत्मनिर्भर बन्न उद्यमशीलताले मद्दत पुर्याउँछ। सिर्जनशील सोच, उपयुक्त वातावरण र सामुहिकताबाट उद्यमशीलताको विकास गर्न सकिन्छ। उद्यमशीलता सामान्य जस्तो लागे पनि यसले देशको अर्थतन्त्रलाई मजबुत बनाउन सहयोग गर्दछ। खासमा उद्यमशीलता स्वरोजगार हुने एक सोच र कार्य हो।

सम्भावना र अवसर

- नगरपालिका भौगोलिक, यातायात सञ्जालको पहुँच र अन्तरजिल्ला व्यावसायिक पहुँचका दृष्टिकोणले औद्योगिकीकरणका लागि उपयुक्त स्थान रहेको छ। साविक रूकुम जिल्लाको समेत पुरानो बजार भएकाले यी व्यापारीहरूको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई अध्यावधिक गरी व्यावसायिक तथा औद्योगिककरणमा जोड्न सके उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्रको विकास गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ।
- उद्योग तथा व्यापार व्यवसायको सोच भएका युवाहरू र परम्परागत रूपमा घरेलु तथा कुटिर उद्योग चलाएका व्यक्तिहरूलाई आधुनिक औद्योगिक ज्ञानको विकास गराई स्थानीय स्रोत, साधन, सीप, बजारको माग र संभावित उद्यमीको चाहनालाई एकीकृत गर्न सकेमा नयाँ व्यवसायहरू सञ्चालन गरी आर्थिकार्जनमा वृद्धि गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ।
- उद्यम विकासका लागि पूर्व तयारी कार्य, स्रोत साधनको सर्भेक्षण, लक्षित समूह पहिचान, बजारको माग अध्यावधिक गर्न सके साना तथा कुटिर उद्योग सञ्चालन गर्नसक्ने सम्भावना छ।
- युवा पुस्तालाई स्वरोजगारमूलक बनाउन साना तथा मझौला उद्योगहरूलाई प्रविधिकरण, वित्तीय सेवामा पहुँच विस्तार र उत्पादित वस्तुको बजारीकरण गर्न आवश्यक उद्यमशील ज्ञान तथा सीपको विकास गराउन सकिने सम्भावना रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- मुसिकोट खलगा बजारका पुराना व्यापारीहरूको ज्ञान, सीप र अनुभवलाई अध्यावधिक गरी व्यावसायिक तथा औद्योगिककरणमा जोड्न नसक्नु,
- संघीयताको कार्यान्वयनसँगै जिल्लाको भौगोलिक तथा राजनीतिक विभाजनले उद्योग वाणिज्य क्षेत्रमा परेको प्रभावलाई सम्बोधन गर्न नसक्नु,
- उद्योग तथा व्यापार व्यवसायको सोच भएका युवाहरू र परम्परागत रूपमा घरेलु तथा कुटिर उद्योग चलाएका व्यक्तिहरूलाई आधुनिक औद्योगिक ज्ञानको विकास गराई स्थानीय स्रोत, साधन, सीप,

बजारको माग र संभावित उद्यमीको चाहनालाई एकीकृत गरी व्यावसायिक बनाउन पोत्साहन गर्न नसक्नु,

- उद्यम विकासका लागि पूर्व तयारी कार्य, स्रोत साधनको सर्भेक्षण, लक्षित समूह पहिचान, बजारको माग अध्यावधिक गर्न नसक्नु,
- साना तथा मझौला उद्योग सिर्जना, विकास र विस्तार सम्बन्धि स्पष्ट नीतिको अभाव र लगानी मैत्री वातावरण नहुनु,
- परम्परागत व्यवसायलाई आधुनिकीकरण गर्न नसक्नु,
- युवा पुस्तालाई स्वरोजगारमूलक बनाउन साना तथा मझौला उद्योगहरूलाई प्रविधिकरण, सर्वसुलभ वित्तीय सेवामा पहुँच विस्तार र उत्पादित वस्तुको बजारीकरण गर्न आवश्यक उद्यमशील ज्ञान तथा सीपको विकास गराउन नसक्नु,
- पालिकामा भित्रिने विप्रेषण (रेमिट्यान्स)लाई नीतिगत रूपमा सम्बोधन गरी उत्पादनमूलक कार्यमा लगाउन नसक्नु,

लक्ष्य

- स्थानीय स्तरमा उद्योग क्षेत्रको विकास, विस्तारका लागि सीपको विकास तथा प्रविधिको प्रयोग गरी आय तथा रोजगारी वृद्धि गर्ने ।

उद्देश्य

- उद्योगहरूको स्थापना र उत्पादनमा वृद्धि गरी कुल ग्राहस्थ्य उत्पादनमा यस क्षेत्रको योगदान बढाउनु,
- उद्योग क्षेत्रमा लगानी वृद्धि गरी रोजगारीका अवसर सृजना गर्नु,
- आन्तरिक उत्पादन वृद्धि गरी आयात प्रतिस्थापनमा योगदान पुऱ्याउनु र
- नागरिकमा उद्यमशीलताको विकास गरी स्थानीय तहमा औद्योगिकीकरण गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय स्रोत, साधन र सीप तथा बजार मागमा आधारित उद्यम व्यवसायको स्थापना गर्न एकीकृत सेवाहरू प्रदान गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय स्रोत सर्भे र लक्षित समूह पहिचान गर्ने, ● लक्षित समूहलाई उद्यमशीलता विकास तालिम प्रदान गरी सीपमा आधारित व्यवसाय संचालन गर्ने, ● उद्यमको प्रकृति र प्रकार अनुसार आवश्यकतामा आधारित प्रविधिको हस्तान्तरण गर्ने, ● वन पैदावारमा आधारित उद्योगहरूको स्थापनामा जोड दिने, ● उद्योग संचालनमा पर्यावरण मैत्री प्रविधिको प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने, ● उद्योग व्यवसाय संचालनका लागि आवश्यक लगानीको शुनिश्चितताका लागि वित्तीय संस्थाहरूसँग समन्वय गराइ पहुँच वृद्धि गराउने र ● उद्यमी व्यवसायिहरूलाई बजार सञ्जालमा जोडिने ।

<ul style="list-style-type: none"> ● परम्परागत सीपहरूको आधुनिकीकरण गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● लोपोन्मुख परम्परागत शिल्पीहरूको सीपलाई बजार मैत्री र सम्मानित बनाउन त्यस्ता सीपहरूको स्तरोन्नती गरी उन्नत प्रविधिसँग जोड्ने, ● उपर्युक्त सीप र शिल्पीहरूको तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने, ● बजारमैत्री प्रविधियुक्त सीप प्रदान गर्ने, ● मान्यता प्राप्त संस्थाबाट व्यावसायिक सीप परीक्षणको व्यवस्था गर्ने, ● आय आर्जनका गतिविधिहरू सुरु गर्न बीऊ पुजीका लागि घुम्तिकोषको व्यवस्था गरी विपन्नहरूको पहुँच वृद्धि गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका विप्रेषण प्राप्त परिवारलाई उच्चम स्थापनामा सहजीकरण गर्ने र सुरक्षित आप्रवानको सुनिश्चितता गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● वैदेशिक रोजगारीबाट फर्केका युवा तथा विप्रेषण पाउने परिवारको लागत तयार गर्ने । ● उनीहरूलाई पायक पर्ने स्थानमा व्यावसायिक सचेतना कार्य संचालन गर्ने र उपयुक्त उद्यम तथा व्यवसाय छनौट गर्न सहजीकरण गर्ने । ● व्यावसायिक कृषि तथा अन्य गैर कृषि व्यवसायमा लगाउन सहजीकरण गर्ने, ● सुरक्षित वैदेशिक रोजगारका लागि सूचना प्रवाह गर्ने, ● वैदेशिक रोजगारका कारण उत्पन्न मानसिक समस्याहरूमा मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● वाणिज्य तथा व्यापार प्रवर्द्धन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● उत्पादित वस्तुको सहज निर्यातका लागि बजार सञ्जालको विकास र विस्तार गर्ने, ● कृषि तथा पशु उत्पादनहरूको संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने,

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यहोर्ने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	औद्योगिक ग्राम स्थापना									१०००००००		
२	स्थानीय उत्पादन मेला संचालन									५००००००		
३	उद्योग स्थापना प्रोत्साहन कार्यक्रम								५	१०००००००		
	वडा नं. १											
१	गार्मेन्ट उद्योग स्थापना र आवश्यक मेसिन तथा औजारको उपलब्धता	वटा	खलंगा, सल्ले	१	०	०	०	०	१	२००००००	संघ	२
२	गार्मेन्ट सम्बन्धि सिप विकास कार्यक्रम	वटा	खलंगा, सल्ले	५०	५०	५०	५०	५०	२५०	३७५००००	प्रदेश	२
४	विभिन्न किसिमका रोजकारी (सिलाइ कटाइ, बुनाइ, हाउस वाईरिड, प्लम्बरिड, आदिको सीप विकासका लागि तालिम सञ्चालन	जना	खलंगा, सल्ले	१००	१००	१००	१००	१००	५००	७५०००००	संघ	१
५	काष्ठ (फर्निचर) उद्योग स्थापना	वटा	खलंगा, रावलवारा, कैलदेउ	१	०	०	०	०	१	१०००००००	संघ	१
६	आधुनिक व्यावसायिक आरन उद्योगको स्थापना	वटा	सालघारी, सेरीगाउँ	१	०	०	०	०	१	५०००००	नगर	१
७	मसला उद्योग स्थापना	वटा	सालघारी, पातुखोला	०	१	०	०	०	१	२५००००	नगर	२
८	औद्योगिक तथा सिप विकास कार्यक्रमका लागि मेसिन औजार सहयोग कार्यक्रम	वटा	उद्योगको प्रकृति अनुसार	२०	२०	२०	२०	२०	१००	५००००००	संघ	३

९	व्यावसायिक तालिमको लागि दक्ष प्रशिक्षक	जना	सम्बन्धित विषयका	३	३	३	३	३	१५	३७५०००	नगर	१
	वडा नं. २											
१	मुडा बनाउने तालिम सञ्चालन	जना	वडा नं. २	६०	६०	६०	६०	६०	४००	४००००००	प्रदेश	१
२	सरफ साबुन बनाउने तालिम सञ्चालन	जना	वडा नं. २	१५०	१५०	१५०	१५०	१५०	७५०	७५०००००	प्रदेश	२
३	सहकारीको साभेदारीमा कम्पोष्ट प्राङ्गारिक मल उद्योग सञ्चालन	वटा	वडा नं. २	१	०	०	०	०	१	४५००००	प्रदेश	१
	वडा नं. ३											
१	विउ विजन प्याकेजिङ्ग लेवलिङ्ग उद्योग		माहिमी							१५०००००	संघ	प्रथम
२	डेरी उद्योग सञ्चालन	वटा	धेरेनिचोर, पिपलनेटा, माछिमी, छेरा	१	०	०	०	०	१	१००००००		
३	मसला उद्योग सञ्चालन	वटा	पिपलनेटा, माछिमी	१	१	०	०	०	२	५००००००	प्रदेश	प्रथम
४	काष्ठ उद्योग सञ्चालन	वटा	पिपलनेटा, माछिमी	१	०	०	०	०	१	१००००००		दोस्रो
५	सिलाइ कटाइ तालिम	जना	पिपलनेटा, माछिमी, छेरा	६०	६०	६०	६०	६०	३००	४५०००००	प्रदेश	प्रथम
	वडा नं. ४											
१	साबुन उद्योग सञ्चालन	वटा	कोट, चौतारा	०	१	०	०	०	१	६००००००	प्रदेश	चौथो
२	दाना उद्योग सञ्चालन	वटा	ठारादुङ्गा	०	१	०	०	०	१	५००००००	प्रदेश	पाँचौ
३	चर्खा तथा तान उद्योग सञ्चालन	वटा	सोलावाङ्ग	०	१	०	०	०	१	५००००००	प्रदेश	तेस्रो
४	मसला वाली उद्योग	वटा	सालवोट	०	०	१	०	०	१	१००००००	पालिका	प्रथम
५	सस उद्योग सञ्चालन	वटा	सोलावाङ्ग	०	०	०	१	०	१	५०००००	पालिका	दोस्रो
	वडा नं. ५											
१	सिलाइ कटाइ तालिम	जना	वडा ५	२०	२०	२०	२०	२०	१००	१५००००००		
३	मुढा बुनाई तालिम	जना	वडा ५	६०	६०	६०	६०	६०	४००	४००००००		
५	डेरी सञ्चालन	वटा	वडा ५	१	०	०	०	०	१	१००००००	पालिका	पाँचौ
६	काष्ठ उद्योग	वटा	वडा ५	१	०	०	०	०	१	१००००००	पालिका	चौथो
७	वासिड उद्योग	जना	वडा ५	२	२	२	२	२	१०	१००००००	पालिका	प्रथम

८	सिस्नो पाउडर उद्योग	जना	वडा ५	०	०	२	३	०	५	१००००००	पालिका	प्रथम
९	मसला उद्योग	जना	वडा ५		१				१	५०००००	पालिका	दोस्रो
१०	टायल उद्योग	जना	वडा ५						५	१००००००	पालिका	तेस्रो
वडा नं. ६												
१	सुन्तलाको जुस बनाउने उद्योग	वटा	कामले	१	०	०	०	०	१	१००००००	प्रदेश	३
२	बेसार अदुवा उद्योग	वटा	वडा ६	१	०	०	०	०	१	५०००००	पालिका	२
३	साबुन उद्योग	वटा	वडा ६	०	१	०	०	०	१	८००००००	प्रदेश	२
४	दुध संकलन तथा प्रसोधन केन्द्र	वटा	वडा ६	१	०	०	०	०	०	५००००००	संघ	१
५	आरन उद्योग	वटा	वडा ६	१	०	०	०	०	१	५०००००	प्रदेश	१
वडा नं. ७												
१	काष्ठ उद्योग	संख्या	वडा ७	१						८००००००	संघ	१
२	ग्रील उद्योग	संख्या	वडा ७		१					२५०००००	पालिका	१
३	मसला उद्योग	संख्या	वडा ७			१				२५०००००	प्रदेश	३
४	साबुन उद्योग	संख्या	वडा ७				१			३५०००००	संघ	१
५	शुद्ध पिउने पानी उद्योग	संख्या	लुद्रवाड, ग्यामखोला					१		२५०००००	संघ	३
६	क्रसर उद्योग	संख्या	वडा ७							४००००००	संघ	३
७	जडिबुटी प्रशोधन उद्योग	संख्या	वडा ७	१						३००००००	प्रदेश	१
८	आलु चिप्स उद्योग	संख्या	वडा ७	१						३००००००	प्रदेश	१
९	मकै प्रशोधन उद्योग	संख्या	साँख गाउँ	१						४००००००	पालिका	१
वडा नं. ८												
१	अल्लो संरक्षण, सम्बर्द्धन र महत्व सम्बन्धि तालिम सञ्चालन	जना	घोरखानी	१००	१००	१००	१००	१००	५००	५००००००		
२	आलुचिप्स उत्पादन उद्योग	वटा	घट्टेखोला	१	०	०	०	०	१	१००००००		
३	व्यावसायिक किवी फर्म सञ्चालन कार्यक्रम	वटा	कवाम्प	१	१	०	०	०	२	४००००००		
४	आलु चिस्यान केन्द्र स्थापना	वटा		१	०	०	०	०	१	४००००००		
५	आधुनिक व्यावसायिक आरन उद्योगको स्थापना	वटा	सालघारी	१	०	०	०	०	१	५०००००		

वडा नं. ९												
१	मसला उद्योग	वटा	होलतारा	१	०	०	०	०	१	५०००००		
२	आरन उद्योग	वटा		१	०	०	०	०	१	५०००००		
३	जुस उद्योग	वटा		१	०	०	०	०	१	१००००००		
४	सिस्नो पाउदर उद्योग	वटा		१	१	१	०	०	३	६०००००		
५	आरा मेसिन उद्योग	वटा		१	०	०	०	०	१	३५०००००		
६	ग्रील उद्योग	वटा			१					२५०००००		
वडा नं. १०												
१	आरा मेसिन उद्योग	वटा		१	०	०	०	०	१	३५०००००	संघ	१
३	साभा पसल	वटा		१	१	०	०	०	२	१००००००	प्रदेश	१
४	दुग्ध संकलन केन्द्र	वटा								४००००००	नगर	१
वडा नं. ११												
१	जुस उद्योग	वटा		१	०	०	०	०	१	१००००००	प्रदेश	पहिलो
२	काष्ठ उद्योग	वटा			१					५००००००	प्रदेश	पहिलो
३	मसला उद्योग	वटा		१						५००००००	प्रदेश	दोस्रो
४	कुटानी, पिसानी, पेलानी	वटा		१						२५०००००	प्रदेश	तेस्रो
वडा नं. १२												
१	घरेलु तथा साना उद्योग: दुना टपरी, मुडा, वेकरी, विस्कट, अगरवत्ती, मम्बत्ती र डोका आदि उद्योगको स्थापना तथा तालिम कार्यक्रम सञ्चालन	वटा	वडा स्तरीय १ वटा	१	०	०	०	०	१	१५०००००	प्रदेश सरकार	
२	जुस उद्योग	वटा	वैरागी ठाँटी	०	१	०	०	०	१	१००००००	प्रदेश सरकार	
३	सिलाइ तथा वुनाइ तथा ढाँका उद्योग	वटा	वडा कार्यलय आसपास	१	०	०	०	०	१	१००००००	न.पा.	
४	परम्परागत पानी मिलको स्तरोन्नति	वटा		१	०	०	०	०	१	५०००००	न.पा.	

५	दुग्ध उद्योग	वटा	वैरागी ठाटी	१	०	०	०	०	१	६००००००	संघ सरकार	
	वडा नं. १३											
१	दोपाइ आरा मेसिन	वटा		१	०	०	०	०	१	३५०००००		
२	कुटने, पेल्ले मेसिन	वटा		१	०	०	०	०	१	२५०००००		
	वडा नं. १४											
१	उद्योग ग्रामको स्थापना	वटा	छिवाड ज्युला	१	०	०	०	०	१	१०००००००		
	जम्मा									३७०४२५०००		

५.५ पर्यटन, साँस्कृति र सम्पदा

मुसिकोट नगरपालिका ऐतिहासिक, धार्मिक, साँस्कृतिक, प्राकृतिक सुन्दरताको साथै पर्यटकीय दृष्टिकोणबाट अति महत्वपूर्ण रहेको छ । पर्यटकीय क्षेत्रको विकास र प्रचार प्रचारले आयआर्जनमा वृद्धि गर्नुका साथै नगरपालिकाको पहिचानलाई समेत उचो बनाउदछ । नगरपालिका असीमित पर्यटकीय संभावनाहरूको खोजी गरी विकास गर्न सकेमा आर्थिक उपार्जन समेत टेवा पुग्ने देखिन्छ । यहाँ धार्मिक, साँस्कृतिक, प्राकृतिक, वन्यजन्तु, जलपर्यटन, कृषि पर्यटन, साहसिक पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनको प्रसस्त संभावना रहेको छ । समावेशी, सेवामूलक र रोजगारमूलक क्षेत्रको रूपमा अपेक्षा गरिएको पर्यटन क्षेत्र यस नगरपालिकाको समृद्धिको एक प्रमुख सम्बाहक हो । यस नगरपालिकामा रहेका जैविक, भौगोलिक, प्राकृतिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, ऐतिहासिक र धार्मिक विविधताले पालिकाको पर्यटनमा अहम् भूमिका खेलेका छन् । यहाँ रहेका पर्यटकीय गन्तव्यहरूको विविधीकरण गर्दै नयाँ पर्यटकीय स्थल र उपजहरूको पहिचान, विकास तथा पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गरी पर्यटन प्रवर्द्धनको माध्यमबाट रोजगारीका अवसरमा वृद्धि गरी गरिवी न्यूनीकरण गर्दै जनताको जीवनस्तरमा सुधार गर्नु आवश्यक छ । पर्यटकहरूको आकर्षणको केन्द्र रहेको हुँदा पर्यटन क्षेत्रको दिगो विकास र व्यवस्थापन मार्फत् स्थानीय अर्थतन्त्रको आधारशीला तयार पार्न यस क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

सम्भावना र अवसर

- नगरपालिका भित्र ऐतिहासिक तथा धार्मिक क्षेत्रहरू प्रशस्त भएकोले ती क्षेत्रलाई पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विस्तार र विकास गर्न सकिने,
- सामाजिक परम्परा र साँस्कृतिक मान्यता, पर्यावरणीय दृष्टिले महत्वपूर्ण मानिने जन्ती बसेको लेक, साँख दह, डिग्रे मन्दिर, वराहा थान, कालिका थान, मुसीको दरवार, चाँपा वीउविजन केन्द्र, जनजातिहरूको बस्ती र उनीहरूको जीवन शैली लगायतका क्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्द्धन, विकास, विस्तार र प्रचार प्रचार गरी पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्नसक्ने प्रशस्त सम्भावना रहेको छ ।
- डोल्पाको से फोक्सन्डो ताल, स्यापुताल, गौतम वंशावलीहरूको उद्गम थलो गोतामकोट, पूर्वी रूकुमका विभिन्न पर्यटकीय क्षेत्रहरू कमल दह, सिस्ने हिमाल, सुनदह, देउराली गुफा जस्ता धार्मिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक र हिमालय सभ्यतालाई गन्तव्य बनाएर नेपालगञ्ज नाका भएर भित्रिने पर्यटकहरूका लागि मुख्य केन्द्रको रूपमा मुसिकोटलाई विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।

समस्या र चुनौती

- पालिकाभित्रका ऐतिहासिक, धार्मिक, सामाजिक, साँस्कृतिक र पर्यापर्यटनीय क्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्द्धन, विकास विस्तार र प्रचार प्रचार गर्न नसक्नु मुख्य समस्या रहेको छ ।
- पर्यटन विकासका लागि आकर्षक पूर्वाधार र पर्यटन मैत्री मानवीय व्यवहार र संस्कारको विकास गर्न नसक्नु,
- पर्यावरण, धार्मिक तथा साँस्कृति र पूर्वाधार तथा अन्य पर्यटन क्षेत्रको मुख्य केन्द्र मुसिकोट नगरपालिका हुने भएकाले त्यस अनुसारका पर्यटकीय क्षेत्रको आकर्षणका मुख्य तत्वहरू : जलविहारका पूर्वाधार, पर्यावरणीय स्वच्छता, होटेल, रेष्टुरेण्ट तथा मौलिक र घरायसी वातावरणमा सञ्चालित होमस्टे, मनोरञ्जनका लागि मौलिकतामा आधारित कला, संस्कृति, पर्यावरणमैत्री विश्राम स्थल आदिको संरचनागत विकास गर्नु चुनौतिका रूपमा रहेको छ ।

लक्ष्य

- दिगो पर्यटन विकासबाट उत्पादन र रोजगारीमा वृद्धि गरी नगरपालिकाको अर्थतन्त्र सुदृढ गर्ने,

उद्देश्य

- सम्पदा तथा संस्कृतिहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र प्रवर्द्धन गर्नु,
- प्राकृतिक सम्पदाहरूको जगेर्ना गर्दै पर्यटन पूर्वाधार र पर्यटकीय उपजको विकास र प्रवर्द्धन गर्नु,
- पर्यटन मार्फत् जनताको आय र रोजगारीमा उल्लेखनीय वृद्धि गर्नु र
- पर्यटन क्षेत्र र स्थानीय कृषि उत्पादन बीच सघन सहकार्य स्थापित गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● आकर्षक पर्यटकीय गन्तव्यहरूमा पूर्वाधारको स्तरोन्नति गरी बाह्र महिना पर्यटक जान सक्ने पूर्वाधार निर्माण गर्ने, ● पर्यटकीय बस्तु तथा उपजहरूको व्यापक प्रवर्द्धन तथा प्रचार प्रसार गर्ने, ● पर्यटकको बसाई अवधि लम्ब्याउने र खर्च बढाउने वातावरणको निर्माण गर्ने, ● पर्यटन क्षेत्रबाट प्राप्त हुने आय र रोजगारीको लाभलाई न्यायोचित वितरण गर्न ग्रामीण पर्यटकीय गन्तव्यहरूको पहिचान गरी विकास तथा व्यवस्थापन गर्ने, ● जनताको आर्थिक आयआर्जनको माध्यमका रूपमा पर्यटन क्षेत्रको विकास र विस्तार गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाको पर्यटन गुरुर्योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, ● नगरपालिका क्षेत्रमा सम्पूर्ण बाटो घाटोको सुधार गर्ने, ● पर्यटक आकर्षित गर्न पर्यटनका पूर्वाधारहरूको विकासका साथै खास गरी होटलहरूको सुधार तथा होमस्टे प्रणालीको स्थापना गरी पर्यटनमैत्री बनाउन स्थानीय व्यवसायीहरूलाई सीप तथा उत्प्रेरणा प्रदान गर्ने, ● नगरपालिका भित्र विद्यमान प्राकृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन र प्रवर्द्धनमा जोड दिने । ● पर्यटक सूचना केन्द्रको स्थापना गर्ने, ● पदमार्गलाई नक्शाङ्कन गरी पर्यटकहरूको लागि गाइड (पथ प्रदर्शकहरू) तयार गर्न जनशक्ति विकास गर्ने, ● मुख्य पर्यटक स्थलहरूको प्रचार प्रसारका लागि परिचय पुस्तिका (Brochure) तथा भिडियोहरू (Documentry Film) तयार गर्ने, ● सांगीतिक सांस्कृतिक समूहहरूलाई तालिम दिने, ● राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा मुसिकोट नगरपालिकाको पर्यटन क्षेत्रको प्रवर्द्धनका लागि Website बनाई सामग्रीहरू अपडेट गर्ने, ● ट्रेकिङ रूटमा सूचना प्रवाह गर्न होर्डिङ बोर्ड राख्ने, ● साहसिक पर्यटन अन्तर्गत पर्वतारोहण, बन्जि जम्पिङ, रक क्लाइम्बिङ, कायाकिङ, र्याफ्टिङ, प्याराग्लाइडिङ, क्यानोनिङ, आदिको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने, ● उच्च पर्वतीय खेलकुद तथा पर्वतारोहण तालिम केन्द्रको संभाव्यता अध्ययन गरि निर्माण गर्ने, ● फिल्म सुटिङ स्थलको रूपमा विकास गर्ने, ● प्रमुख सांस्कृतिक ग्रामको वरिपरि आधुनिक सुविधा सम्पन्न होटल, स्वास्थ्य केन्द्र र पर्यटकले खरिद गर्ने सामान सम्वन्धि घरेलु उद्योग सञ्चालन गर्ने, ● जाति जनजातिका संस्कृति झल्काउने सांस्कृतिक संग्रहालय बनाउने, ● प्राकृतिक वन्यजन्तु उद्यानको रूपमा विकास गरी पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none">● मुसिकोट नगरपालिका भित्रका अगला चुचुराहरूमा दृश्यावलोकन स्थल र पार्कको विकास गरी उक्त स्थानहरू पुग्नको लागि आवश्यक पदमार्ग र भौतिक पूर्वाधारको विकास गर्ने,● पर्यटकहरूको स्वागतमा प्रयोग हुने सामान र खानपिनका वस्तुहरूको उत्पादन स्थानीय स्तरमा गर्ने,● पर्यटन वजारीकरणका लागि पोखरा लगायत अन्य ठाउँमा रहेका पर्यटनसँग सम्बन्धित संघ, संस्थासँग समन्वय गर्ने,
--	---

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यहोर्ने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	घिउखोला बहुउद्देश्य कृतिम ताल निर्माण		मु.न.पा. १						१	२५००००००		
२	दुली दह पर्यटन प्रवर्द्धन		मु.न.पा. ७						१	५०००००००		
३	वहुतले पार्किङ्ग भवन निर्माण		मु.न.पा. १						१	१०००००००		
४	सानीभेरी भुकुलुखोला घाट व्यवस्थापन तथा धार्मिक पर्यटन		मु.न.पा. ३						१	३०००००००		
५	जुमले पोखरी पार्क		मु.न.पा. ५							२०००००००		
६	जन्ती ओलोपियको लेख बारगौरा सडक तथा पर्यटन		मु.न.पा. १							३०००००००		
७	डिग्रेभगवतद्धी मन्दिर									३०००००००		
८	बारेगौरा वन संरक्षण तथा सहिद पार्क निर्माण								१	५०००००००		
९	भुखी दरबार								१	२०००००००		
१०	सितलपोखरी पार्क								१	१०००००००		
११	कुपरीकोट दरबार क्षेत्र विकास कार्यक्रम									३०००००००		
१२	शाख दह, रिम दह, संरक्षण विकास									२०००००००		
	वडा नं. १											

१	माछिमी गाँराघाटदेखि सुर्खेतसम्म सानीभेरी ठूलोभेरीमा वोट (डुङ्गा) यात्रा कार्यक्रम	वटा	डि.पि.आर. अनुसार	१	०	०	०	०	१	२००००००	प्रदेश	२
२	डुङ्गा चालक तालिम कार्यक्रम	जना		३	२	०	०	०	५	२०००००	नगर	२
३	जन्ती ओलपे डाँडाबाट प्याराग्लाइडिङ्गको सम्भाव्यता अध्ययन	वटा		१	०	०	०	०	१	१५०००००	प्रदेश	१
४	डिप्रेमुन्दिरको लागि केबुलकार निर्माण पर्यटन पूर्वाधार तथा भवन निर्माण योजना टिमुरखोला	डि.पि.आर.	नक्सा लागत भैसकेको							३०००००००	संघ	१
५	सिद्धगुफालाई डि.पि.आर	६५ मिटर		१	०	०	०	०	१	१५०००००	नगर	१
६	पुरानो बसपार्कको स्तरोन्नति र सार्वजनिक शौचालय निर्माण	संख्या		५	०	०	०	०	५	६५०००००	प्रदेश	२
७	सल्लेमा सामुदायिक होमस्टे निर्माण	संख्या		३	०	०	०	०	३	४५०००००	प्रदेश	२
८	सल्ले अस्पतालदेखि जन्तीओलपेकडै थवाङ लेक जलजलासम्म ट्रेकिङ्ग रुट निर्माण नक्साङकन	कि.मी.		०	१	०	०	०	१	२५०००००	प्रदेश संघ	१
९	कैलदेउ रानी वनदेखि ठेउलेनी गिलवाङ चिउने ढुङ्गा हुँदै बारिमुल कालिमाटीसम्म पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण	कि.मी.								८०००००	नगर	२
१०	आकासे पानी संकलन आहाल पोखरी गिलवार चियाउने ढुङ्गा कैलदेउ	संख्या							१	३५००००	नगर	१

११	छिड साभाघारी नाच्चे खैलीभिर घरभिर पदमार्ग	संख्या						१	६०००००	नगर	२
१२	गाराघाट, चौरजहारी सुर्खेतसम्म र्याफिङ्ग संचालन	संख्या						१	१२०००००	प्रदेश	३
१३	कैलदेउ फक्येजुर पिक्निक पार्क निर्माण	संख्या	चौखेगोठनिर (दमैखोला बहुउद्देश्य ताल)					१	१५०००००	प्रदेश	२
१४	पातुखोला पर्यटकीय जलाशय निर्माण	संख्या	डि.पि.आर. संघ प्रदेश मुन.न.पा १ भईरलमुलमुनी					१	५००००००	संघ	२
१५	वारेगौरा पर्यटकीय पार्क निर्माण	संख्या						१		नगर	३
१६	प्याराग्लाईडिङ्ग परीक्षण जन्ती बस्ने लेक	संख्या						१	२५०००००	संघ	३
वडा नं. २											
१	सिद्ध शाङ्कुमारी शिव मूर्ति निर्माण	वटा	वारी पोले					१	५५०००००	संघ	२
२	पिक्निक पार्क ओरालखाली	वटा	ओरालखाली					१	७५०००००	संघ	१
३	कालिका मन्दिर पशुपति मा.वि. महाकाली मा.वि.	संख्या	मु.न.पा २					१	५००००००	प्रदेश	१
४	सरस्वती मन्दिर रातामाटा मा.वि. सिस्नेखोला	२						२	२००००००	नगर	१
५	गाउँवारी मन्दिर निर्माण-१ ज्यामिरखोला मन्दिर- १	२						२	२००००००	नगर	१
६	सतिवोले वृद्धा मन्दिर	२						२	३००००००		
७	पानी तुङ्गा रङ्गशाला मर्मत सम्भार ब्यवस्था	२						२	१०००००००	प्रदेश	३
८	पर्यटन सिटी निर्माण गोरेटो बाटो डुलिमुल समिबोट	२					१	२	१५०००००	प्रदेश	३

	वारीपोले मन्दिर सम्म रेलिङ्ग समेत											
९	मादल खोलादेखि खालिगौरा कारागारसम्म	२					२		१००००००	संघ	३	
१०	जेठी चिउरी देखि वाफिकोठारीसम्म भोलुङ्गेपुल			१					२०००००००			
११	बरेली बजारदेखि मु.न.पा. ३ हे.पो सम्म								१००००००	संघ	१	
वडा नं. ३												
१	शिव मन्दिर निर्माण		माछिमी			√			२०००००००	प्रदेश	दोस्रो	
२	मुख्तु खोला आर्यघाट धार्मिक पर्यटकिय स्थल	वटा	माछिमी		√				२०००००००	प्रदेश	प्रथम	
२	घ्यू खोला मनोरञ्जन पार्क निर्माण	वटा	माछिमी			√			३०००००००	संघ	दोस्रो	
३	सानो भेरी घ्यू खोला पर्यटकिय स्थल निर्माण	वटा	माछिमी				√		३०००००००	प्रदेश	दोस्रो	
४	सानोभेरी स्याप्टिड सम्भाव्यता अध्ययन तथा सञ्चालन	वटा						√	३००००००	प्रदेश	तेस्रो	
वडा नं. ४												
१	मुसी दरवार संरक्षण तथा पार्क निर्माण	वटा	कोट	√		√		१	१०००००००	संघ	१	
२	शिवधाम संरक्षण क्षेत्र निर्माण	वटा	सोलावाङ्ग, वाहुनटोल		√			१	५००००००	प्रदेश	१	
३	शितलपोखरी वालपार्क निर्माण	वटा	शितलपोखरी			√		१	५००००००	संघ	२	
४	शिवमन्दिर कईनपानी पार्क तथा घेरावार	वटा	सोलावाङ्ग				√	१	२५०००००	संघ	१	

५	सोलावाङ्ग वाहुनटोल होमस्टे निर्माण	वटा	वाहुनटोल		√	√		√	१	५००००००	प्रदेश	२
६	सोलावाङ्ग चौखेटोल शिवमन्दिर निर्माण	वटा	साहुडेरा टोल						१	१००००००	संघ	२
७	भगवती मन्दिर संरक्षण	वटा	ठाराढुङ्गा		√				३	२००००००	संघ	१
८	मुसिकोट डाँडामा पाहुना घर निर्माण	वटा	कोट		√		√	√	१	५००००००	प्रदेश	१
वडा नं. ५												
१	डिग्रे मन्दिर व्यवस्थापन		डिग्रे थपु		√					५०००००००	संघीय सरकार	
२	शिव मन्दिर		कोलटाकुरा							१००००००	प्रदेश	
३	देउदत्त देउभक्त मन्दिर		सेरीगाउँ			√	√			१००००००	प्रदेश	
४	कालिका मन्दिर		डाडढुङ्गे		√					१००००००	प्रदेश	
५	फुलपाती मन्दिर व्यवस्थापन		सेटीगाउँ		√	√		√		१००००००	प्रदेश	
६	जुम्ले पोखरी ताल		थपु	√						१००००००	संघीय सरकार	
७	भ्यू टावर जन्तीढुङ्गा		थपु			√	√			२००००००	संघीय सरकार	
वडा नं. ६												
१	मन्दिरहरु व्यवस्थापन		वडा ६						२	२००००००	संघ	१
वडा नं. ७												
१	वडाभरको दहहरुको संरक्षण र विकास गर्ने		वडा ७	√		√		√		३०००००००	संघ/पर्यटन	१
२	सिद्ध पुज्जे लिडर्गा हान्ने मन्दिर निर्माण		वडा ७	√							पालिका	१
३	सबै मन्दिर निर्माण		वडा ७	√			√			१०००००००	प्रदेश	२

४	हडदाली गुफा संरक्षण		वडा ७		√		√		३५०००००	प्रदेश/ पर्यटन	रु
	वडा नं. ८										
१	तिनवहिकन लेक पर्यटन प्रवर्दन	संख्या	मुसिकोट ८ तिन वहिनी					१	२०००००००		
२	रिनदह चयरिधाम पर्यटन प्रवर्दन	संख्या	रिन्दह					१	१५००००००		
३	गर्पाधुरि पर्यटन पर्वतन	संख्या	तिनवहिनी धुटी					१	१५००००००		
४	तिन वहिनी लेखमा शिव मन्दिर निर्माण	संख्या	घोरखानी					१	१००००००		
५	घोरखानी देवी मन्दिर निर्माण	संख्या	दमाईखोला					१	२००००००		
६	घट्टेखालो मसानघाट प्रतिक्षालय	संख्या	क्याकमर					१	१००००००		
७	बुयाउछ प्रतिक्षालय	संख्या	पोखराधाम					१	५०००००		
८	पोरवा धाम मन्लीर संरक्षण	संख्या	डनथला					१	५०००००		
९	नुनथला देवि मन्दिर संरक्षण	संख्या	धरोखोला					१	२००००००		
१०	घट्टेखोला घरवार निर्माण घोरखानी दमाई खोला आर्यघाट प्रतिक्षालय निर्माण	संख्या	दमाईखोला					१	२००००००		
११	चन्द्रबहादुर शहिद गेट निमगहिरा	संख्या	मु.न.पा. ८					१	२००००००		
१२	गर्पाधुठी चौवाटो सडकमा प्रतिक्षालयवि आ	संख्या	मु.न.पा. ८					१	२००००००		
	वडा नं. ९										
१	कुप्रेकोट डाडा पिकनिक पार्क निर्माण	वटा	कुप्रेकोट					१	५००००००		
२	स्वारा कुप्रेकोट पदमार्ग निर्माण	वटा						१	५००००००		

३	विसाउना बोट मन्दिर निर्माण	वटा	हील						१	१००००००		
४	जुगेखोला देखि मन्दिर निर्माण	वटा	लिङगर						१	१००००००		
५	ब्राह्म मन्दिर निर्माण	वटा	अडवारी						१	२००००००		
६	ब्राह्म मन्दिर निर्माण उमडाडाँ	वटा	लिङगर						१	१००००००		
७	पाङ्ग्रा वीर वरुचौर लालीनाड,सिद्ध मन्दिर निर्माण	वटा	चौखावाड						१	४००००००		
८	कुप्रेकाटे सिद्ध मन्दिर निर्माण	वटा	कुप्रेकाटे						१	२००००००		
९	लिङगर खडका टोल कुलदेविको मन्दिर	वटा	लिङगर						१	२००००००		
वडा नं. १०												
१	कामी बुढा पार्क देखी तिनवैनी लेखसम्म पदमार्ग	कि.मी.	वडाभर							१५०००००	संघ	१
२	सिद्धगुफा संरक्षण तथा मन्दिर निर्माण	वटा	गम्पति टोल							५०००००	प्रदेश	१
३	पिकनीक पार्क निर्माण हिनवैनी लेख	वटा	खर्सपानी चौर							१०००००	प्रदेश	३
४	प्रान्तिक पहरदरुमा		खडका टोल							२००००००	प्रदेश	७
५	दुगीपानी		खडका टोल							३००००००	नगर	१
६	फन पार्क	वटा	नमुना बस्ती							३००००००	प्रदेश	४
७	छापाभैरव मन्दिर तथा रुिवको मूर्ति निर्माण	वटा	गल्म्पति टोल							४००००००	संघ	२
वडा नं. ११												
१	माई भगवती मन्दिर घेराबाट रु व्यवस्थापन लामाडाडा		मु.न.पा.११						६०	५०००००	नगरपालिका	पहिलो
२	एकादशी डिग्रे शाईकुमारी व्यवस्थापन		मु.न.पा.११						५०	४०००००	नगरपालिका	दोस्रो

३	माई भगवती मन्दिर मर्मत तथा घेराबार टुनिचौर		मु.न.पा.११						२०	५०००००	नगरपालिका	पहिलो
४	ओखलढुंगा खालचौर गुफा संरक्षण		मु.न.पा.११						५०	२००००००	प्रदेश	पहिलो
५	खचिवाड सिद्ध शाईकुमारी मन्दिर		मु.न.पा.११						५०	५०००००	नगरपालिका	तेस्रो
६	सरस्वती मन्दिर मा.वि.लहूँ		मु.न.पा.११						५०	२०००००	नगरपालिका	पहिलो
वडा नं. १२												
१	कास पोखरी मेला तथा वबल उद्दान केन्द्र	१ वटा	कास पोखरी						२	४००००००		
२	लुकाभिर गुफा क्षेत्र	१ वटा	जपारी						२	४००००००		
३	चैराज्ञी ठारी धरमशाला संरक्षण	१ वटा	वैराज्ञी ठारी						१	४००००००		
४	पुजाई डाडा चित्रलेखी मन्दिर व्यवस्थापन	१ वटा	नयागाउ						१	५००००००		
५	शान्ति पार्क निर्माण स्थल	१ वटा	वडा स्तरीय						१	५००००००		
६	जमारी माईको थान व्यवस्थापन	१ वटा	जमारी						१	२००००००		
७	शिव मन्दिर निर्माण	१ वटा	खारकोट						१	२००००००		
८	नयागाउ माईका थान	१ वटा	नयागाउ						१	२००००००		
९	वमीथान व्यवस्थापन	१ वटा	नयागाउ						१	२००००००		
१०	दुर्गा मन्दिर	१ वटा	जुम्लापाड						१	२००००००		
११	आर्यघाट निर्माण	१ वटा	पपिलवोट दोभान						१	५००००००		
१२	शान्ति प्रतिक्षालय	१ वटा	वडास्तरीय						२	५००००००		
१३	वर पिपल, शिव मन्दिर स्थापना	१ वटा	पुरेन्चौर						१	२००००००		

१४	पन्चेबाजा संरक्षण तथा व्यवस्थापन	१	वडाका सबै टोलमा						१	२००००००		
१५	मथुर नाच पैसरु नच सिगारु नच, लरेनाचको संरक्षण तथा अभिवृद्धि	४	वडाका ४ वटा रातोपा						१	२००००००		
वडा नं. १३												
१	मण्डली थान मन्दिर व्यवस्थापन									१००००००		
२	थुमचौर मन्दिर व्यवस्थापन									५०००००		
३	लामाडाँडा माइको थान									५०००००		
४	फलामेढुङगा माइको थान									५०००००		
५	सादनचौर कालीका मन्दिर									५०००००		
६	मुग्लुखोला मन्दिर देखी थुम डाँडा छीवाङ्ग थाल्दुला हुदै थुमचौर सम्म पर्यटन पदमार्ग									४००००००		
७	होमस्टे पूर्वधनको लागि ४ वटा पदमार्ग									७००००००		
८	डाँडा छीवाङ्ग माइको थान सरस्वती मन्दिर									५०००००		
वडा नं. १४												
१	जिलावाड डाडा पर्यटन क्षेत्र मठ मन्दिर वहा मन्दिर	घर धुरी	१४ नं वडा							२००००००		
२	घटेखोला मिलको डाडा मठ मन्दिर	घर धुरी	१४ नं वडा							२५०००००		
३	जलजला वराहा धान क्षेत्र	घर धुरी	१४ नं वडा							१८०००००		
४	काफल गैरी शिव मन्दिर	घर धुरी	१४ नं वडा							१८०००००		
५	नाउलू खूला सिव मन्दिर	घर धुरी	१४ नं वडा							८००००००		
६	कल देवताको मस्ट मन्दिर	घर धुरी	१४ नं वडा						१६	१३८०००००		

	जम्मा										११८७९५००		
											००		

मुसिकोट नगरपालिका

५.६ सार्वजनिक, निजी र सहकारी साभेदारी

संघ, प्रदेश र स्थानीय तीन बटै तह मार्फत हुने विकासका गतिविधिहरूमा समुदाय, निजी क्षेत्र र सहकारी क्षेत्रको प्रत्यक्ष संलग्नता अपरिहार्य छ। विकासको लागि निजी क्षेत्रको अग्रणी भूमिका हुने भएकोले निजी क्षेत्रका समस्या, समाधानका उपाय र निजी क्षेत्रको विकासमा स्थानीय सरकारले गर्नुपर्ने सहयोगको समेत विश्लेषण गरी कार्य गर्न सक्नु पर्दछ। त्यसैगरी आर्थिक विकासमा सहकारी क्षेत्रको योगदान बढ्दै गएको वर्तमान परिवेशमा समुदायमा छरिएर रहेका श्रम, सीप, प्रविधि र पुजीलाई एकत्रित गरी उत्पादन, उत्पादकत्व र रोजगारीका अवसरहरू वृद्धि गरी स्थानीय तहको आर्थिक वृद्धि गर्न निजी र सहकारी क्षेत्रको सहकार्य आवश्यक छ। मुसिकोट नगरपालिकामा जम्मा ३४ वटा सहकारी स्थापना भइ संचालनमा रहेका छन्।

सम्भावना र अवसर

- राज्यले अंगिकार गरेको सरकारी, सहकारी र निजी साभेदारीको तीन खम्बे अर्थनीतिले सहकारीको आवश्यकता र औचित्यलाई थप बलियो बनाएको सन्दर्भमा स्थानीय स्तरमा छरिएर रहेको सानो पुजीलाई एकीकृत गरी सहकारीका माध्यमबाट ठुला आर्थिक क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ।
- नगरपालिकामा खासगरी कृषि, वित्तीय, श्रम, सानाकिसान आदि सहकारीहरूको सञ्चालन र व्यवस्थापनका माध्यमबाट ग्रामीण पूजीको एकीकृत रूपमा परिचालन गरी नगरवासीको पूजी परिचालनको क्षमता विकास, गुणस्तरमा सुधार, रोजगारीको सृजना जस्ता कार्यहरू गर्ने सम्भावना रहेको छ।
- सहकारीलाई व्यवस्थित, मर्यादित, सुशासनयुक्त र समुदायमुखी बनाई उत्पादन, बजारीकरण र प्रविधिमैत्री वातावरण निर्माण गर्ने वातावरण बनाउनका लागि स्थानीय सरकारलाई अधिकार हुनु यस क्षेत्रका अवसरहरू रहेका छन्।

समस्या र चुनौती

- सहकारी शिक्षा र यस सम्बन्धि जनचेतनाको कमी हुनु,
- सहकारी सञ्चालन सम्बन्धि ज्ञान, सीप र क्षमताको अभाव हुनु,
- सञ्चालित सहकारीमा साँवा पूजीको कमी हुनु,
- पूजी परिचालन सम्बन्धि सहकारीको मर्म अनुसारको व्यावसायिक ज्ञानको अभाव हुनु,
- सहकारीको मूल्य, मान्यता र मर्म बमोजिम सञ्चालन नहुनु,
- वित्तीय संस्थाबाट लिइने ऋणको सदुपयोग हुन नसक्नु एवं व्यवसायको लागि ऋणको जोखिम उठाउने क्षमतामा कमी हुनु,
- स्थानीयहरूमा आमदानी र बचतको सन्तुलन कायम गर्न नसक्नु,
- सहकारीहरूको नियमित एवं प्रभावकारी अनुगमन नहुनु,
- सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्र बीच समन्वयात्मक वातावरण निर्माण गर्न नसक्नु,
- पर्याप्त विकासमैत्री तथा उत्तरदायी निजी क्षेत्रको विकास गर्न नसक्नु,
- सर्वसाधारणमा सहकारी क्षेत्रको सही ज्ञानको अभाव हुनु,
- सहकारीमा आवद्धता पश्चात् पनि भरपुर फाइदा लिन नसक्नु,
- निजी क्षेत्र प्रतिस्पर्धी, उच्चमशील र नवप्रवर्तनीय हुन नसक्नु

- प्रतिस्पर्धी निजी क्षेत्रको विकासका लागि सरकारले सहज कर्ता र निर्णयकारी भूमिका प्रभावकारी नहुनु,
- लगानी मैत्री वातावरण सिर्जना गरी सहकारीको योगदानमा वृद्धि गर्न नसक्नु
- सहकारीलाई उचित नियमन गर्दै सहकारीको गुणस्तर वृद्धि र विकासमा योगदान पुऱ्याउन नसक्नु,

लक्ष्य

- सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको साभेदारीको वातावरणको निर्माण माफत आर्थिक वृद्धि र रोजगारीमा योगदान गर्ने,

उद्देश्य

- सहकारीहरूलाई पारदर्शी र व्यवस्थितरूपले सञ्चालन गरी उत्पादन र रोजगारी सिर्जनामा योगदान गर्नु,
- निजी क्षेत्रलाई उत्पादन क्षेत्रमा लगानी गर्ने वातावरण बनाई समग्र विकासमा योगदान गर्नु,
- सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको साभेदारीमा पुजीलाई केन्द्रीकृत गरी उत्पादनमा लगानी गर्नु,
- संचालनमा रहेका सहकारीहरूको संस्थागत विकास गरी स्तरोन्नती गर्नु,
- सहकारीका आम सदस्यहरूलाई सहकारी शिक्षा प्रदान गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● निजी क्षेत्रलाई पुजी सिर्जना र उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रोत्साहन गर्ने, ● सहकारी क्षेत्रलाई उत्पादनमुखी बनाउने, ● सहकारी व्यवस्थापनका लागि स्थानीय तहले सहज सरल र जनमुखी नीति निर्देशिका तयार गर्ने, ● सहकारीका माध्यमबाट नगरवासीहरूलाई सशक्तीकरण गरी लगानी मैत्री वातावरण निर्माण गर्ने, ● सहकारी व्यवस्थापन, संचालन, पुजी परिचालन र उत्पादन गरी आर्थिक समृद्धिमा संस्थागत विकास गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● सहकारीलाई उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण, बजारीकरण र विविधिकरणका आयोजनाहरूमा सहयोग गर्ने, ● कृषि सहकारी आयोजनाहरूमा प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराइने, ● नमूना सहकारी निर्माणका लागि दस्तावेजीकरण, लेखा व्यवस्थापन, योजना निर्माण र सहकारी व्यवस्थापनका क्षेत्रमा सीपमुलक क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्ने, ● सहकारी भित्रको सुशासन, जवाफदेहिता, पारदर्शीता कायम गर्नका लागि नगरपालिका र सहकारीबीच नियमित अन्तर्क्रियात्मक छलफलको आयोजना गर्ने, ● नियमित सहकारी अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीको व्यवस्था गर्ने, ● राम्रो र प्रभावकारी सेवा व्यवस्थापनको क्षेत्रमा सफल कार्य गर्ने सहकारीलाई पुरस्कृत गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने, ● निजी क्षेत्रलाई आवश्यक सेवा तथा सुबिधाको व्यवस्था मिलाउन सहजीकरण गर्ने, ● संभाव्यता अध्ययन गरी निजी क्षेत्रसंग सहकार्यको लागि आयोजना बैंक निर्माण गर्ने,

<ul style="list-style-type: none"> ● सहकारीका सञ्चयकर्ता, व्यवस्थापक र कर्मचारीलाई सहकारी शिक्षा दिने, ● निजी क्षेत्र र सहकारीका गतिविधिहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकनका लागि नगरपालिकाले संयन्त्र तयार गर्ने ● सहकारीलाई नियमित रूपमा नियमन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाभित्रका आयोजनाहरूको विकासको लागि निजी क्षेत्रहरूसँग नियमित छलफल तथा समन्वय गर्ने, ● निजी क्षेत्रमार्फत विभिन्न आयोजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक पर्ने भौतिक पूर्वाधारको विकास र भौतिक सुरक्षाको प्रबन्ध मिलाउने, ● निजी क्षेत्रको लगानीको उपयोग कृषि, पशुपंक्षी पालन, पर्यटन, ऊर्जा, उद्योग र भौतिक पूर्वाधारको क्षेत्रमा गर्ने,
--	---

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	सहकारी नियमन कार्यक्रम		नगरपालिका भित्र	५	५	५	५	५	२५	२५०००००	नगरपालिका	१
२	स्थानीय सहकारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम		सहकारीहरु							१०००००००	संघीय सरकार	
३	स्थानीय सहकारी प्रशिक्षण कार्यक्रम		सहकारीहरु							१०००००००	प्रदेश सरकार	
४	नगर सहकारी संञ्जाल स्थापना											
५	नगर संञ्जाल भवन निर्माण											
६	सहकारीहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम											
७	१ वडा १ उत्पादन सहकारी कार्यक्रम									१४०००००		
	वडा नं. १											
१	सहकारी सम्बन्धी तालिम प्रदान गर्ने	संख्या	१ नं वडाका सबै टोलमा						१०	१०००००	नगर	१
२	वडाका सबै टोलहरुमा सहकारी पसल स्थापना गर्ने	वटा								५०००००००	संघ	१
३	सस्तो पसलका लागि बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाहरुले सस्तो व्याजमा ऋण उपलब्ध गराउने	पटक								५०००००००	संघ	२
	वडा नं. २											
१	सहकारी ग्रामीण विकास सहकारी संस्था भवन निर्माण	वटा	मु.न.पा २	१						२५०००००	संघ	२

२	ग्रामीण विकास सहकारी मार्फत पशु विमा कार्यक्रम संचालन	घरधुरी							२१०	१०००००००	संघ	२
३	प्राङ्गारिक मल प्रषुधन जडिबुटी प्रषुधन केन्द्र	वटा		१						१०००००००	संघ	४
वडा नं. ३												
१	सहकारी बैंक स्थापना	वटा	माछिमी, छेरा, पिपलनेटा			√			३००	५०००००००	संघ	प्रथम
२	सहकारी संस्थाहरुलाई प्रवर्धन गर्ने	वटा	माछिमी, छेरा, पिपलनेटा				√		३००	५०००००००	प्रदेश	दोस्रो
वडा नं. ४												
१	मिलीजुली महिला तथा कृषि सहकारी संस्था भवन निर्माण	वटा	साँहुडेरा टोल						१	१५०००००	संघ	१
२	प्रगतिशिल महिला सहकारी संस्था पक्की भवन निर्माण	वटा	सोलावाङ्ग						१	१५०००००	संघ	२
३	मुसीकोट सम्बद्ध सहकारी संस्था पक्की भवन निर्माण	वटा	कोट चौतारा						१	२००००००	संघ	३
४	नमुना उद्यम विकास सहकारी भवन निर्माण	वटा	दलाखेत, घुरीखोला						१	५००००००	संघ	३
५	ठाराढुङ्गा सहकारी भवन निर्माण	वटा	ठाराढुङ्गा						१	५००००००	संघ	२
वडा नं. ५												
१	वित्तीय सहकारी स्थापना गर्ने	वटा	वडा ५							५००००००	संघ	
२	श्री जनसेवा महिला विकास आयआर्जन सहकारी संस्थालाई बैंकिङ कारोवार सहूलियत ऋण प्रदान	पटक	वडा ५				√			५००००००	संघ	
वडा नं. ६												
१	सहकारी शिक्षा तालिम	पटक	वडा ६								प्रदेश	१

२	सहकारी एकिकरण, व्यवस्थापन	पटक	वडा ६								पालिका	२
३	सहकारी कोपेभिस सम्बन्धि व्यवस्थापन		वडा ६								पालिका	२
४	सहकारी पञ्च वर्षिय रणनीतिक व्यवसायिक योजना निर्माण	पटक	वडा ६								संघ	१
५	सहकारी लेखा व्यवस्थापन तालिम	पटक	वडा ६								पालिका	१
६	मल बिउ व्यवस्थापन	पटक	वडा ६								प्रदेश	१
७	संकलन केन्द्र स्थापना	वटा	वडा ६								संघ	२
वडा नं. ७												
१	मुसिकोट बहुउद्देश्यीय सहकारी भवन निर्माण	वटा	साँख							५००००००	संघ	१
२	सहकारी सदस्यहरुको क्षमता विकास कार्यक्रम	पटक	वडा ७							२५०००००	पालिका	२
३	साना किसान सहकारी भवन निर्माण	वटा	साँख							५००००००	प्रदेश	३
४	साँखज्यूला सहकारी तथा तरकारी संकलन केन्द्र निर्माण	वटा	साँखज्यूला							४००००००	पालिका	१
५	आलु कोल्ड स्टार निर्माण	वटा	वडा ७							५००००००	संघ	१
वडा नं. ८												
१	कृषि सहकारी स्थापना	पटक	घोरखानी, क्वाम्मा							१०००००		
२	कृषि भवन आयोजना	वटा	घोरखानी, क्वाम्मा					५		८००००००		
३	सहकारी मार्फत कृषि उत्पादन बजारीकरण	२	घोरखानी, क्वाम्मा					६		२००००००	प्रदेश	२
४	सहकारी मार्फत कृषिमा बिउविजन तथा मल वितरण	पटक	सबै ठाउँ					७		१००००००	प्रदेश	१

५	सहकारी मार्फत पशुपालनको निर्माण	पटक	घोरखानी, क्वाम्मा						८	४००००००	संघ	२
वडा नं. ९												
१	महिला सहकार्य व्यवस्थापन	वटा	मु.नं.पा. ९						१	२००००००	संघ	१
२	उत्पादित वस्तुलाई खरिद तथा विक्री वितरण									५०००००	प्रदेश	१
३	शेयर सदस्यहरुलाई नेतृत्व विकास सम्बन्धी तालिम दिने	पटक		१						५०००००	नगर	२
४	शेयर सदस्यहरुलाई सौहलियत ब्याजदरमा ऋण प्रवाह गर्ने	पटक		√						१००००००	संघ	१
५	शेयर सदस्यहरुलाई सिपमूलक तालिमको व्यवस्था गर्ने	पटक		√	√	√				५०००००	संघ	१
वडा नं. १०												
१	सहकारी एकघर एक सहकारी सपाय	पटक	वडा भरी							गढ:क्षद् गज:द्/	प्रदेश	१
२	सस्तो ऋण प्रवाह	पटक									प्रदेश	१
वडा नं. ११												
१	सहकारी तालिम (६ पटक)	पटक	मु.न.पा.११	१	१	१	१		५०	५०००००	नगरपालिका	पहिलो
वडा नं. १२												
१	सहकारी भवन निर्माण	वटा	वडा कार्यलय आसपास	१			√		१	३०००००	प्रदेश सरकार	
२	सहकारी सम्बन्धी तालिम गोष्ठी	पटक	प्रत्येक टोलमा	४		√	√	√	१	१५०००००	संघ सरकार	
३	युवा स्वरोजगार कोषको स्थापना	वटा	सिङ्गो वडा भरी	१	√	√	√	√	५	१०००००००	संघ र प्रदेश सरकार	
वडा नं. १३												

१	छिवाड साना किसान कृषि सहकारी बाट कृषकहरुलाई अनुदान कार्यक्रम संचालन	घरधुरी	वडा र कार्यालयको	√					१०००	५०००००००	प्रदेश	१
२	सहकारी लाई व्यवस्थापन गर्ने तालिम तथा गोष्ठी	समूह	वडामा	*^					१०८६	१००००००	प्रदेश	१
वडा नं. १४												
१	सहकारी वित्तिय क्षेत्र मल, विउ, विजन, विसादि	घरधुरी	१४ नं वडा						१४००	४०००००००	संघ	२
जम्मा										४१५९०००००		

५.७ श्रम तथा रोजगारी र मानव संसाधन विकास

गरिवी निवारण र आर्थिक विकासमा उल्लेख्य प्रगति गर्न सकिने तथ्यलाई मध्यनजर गरी श्रम बजारको आवश्यकता अनुरूप सीपमूलक श्रमशक्तिको विकास गर्नु आजको आवश्यकता हो । गुणस्तरीय जनशक्तिको विकास मार्फत् श्रमको उत्पादकत्व अभिवृद्धि गरी स्थानीय अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन उत्पादनको क्रियाशील साधनको रूपमा श्रमको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । संविधानले रोजगारी र श्रमको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ । दक्ष र व्यावसायिक श्रमशक्तिको विकास गर्ने, श्रमिक र उद्यमीबीच सुसम्बन्ध कायम गर्ने, वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जित सीप, पुजी तथा प्रविधि र अनुभवको स्वदेशमा उपयोग गर्ने र सबैका लागि मर्यादित कामको अवसर उपलब्ध गराउनु आवश्यक छ । स्थानीय स्तरमा विद्यमान बढ्दो बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्नु आवश्यकता छ । उत्पादनमुखी, आत्मनिर्भर र समृद्ध नगरपालिका निर्माणको प्रमुख साधन मानव संसाधन हो । शिक्षालाई सीपसँग, सीपलाई उत्पादन सँग, उत्पादनलाई बजारसँग, बजारलाई रोजगारीका अवसर र आर्थिक विकाससँग जोड्न सक्ने जनशक्ति विकास गर्नु मुसिकोट नगरपालिकाको आवश्यकता हो । युवा जनशक्तिलाई प्रविधियुक्त सीप विकास गरी प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने बनाउन जरूरी देखिन्छ । नगरपालिकाभित्र रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने तथा स्वरोजगार हुन सक्ने वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

सम्भावना र अवसर

- नगरपालिकामा बेरोजगारी श्रम शक्ति जना रहेका छन् । बेरोजगारीको प्रतिशतलाई रोजगारी सिर्जना गर्नका लागि स्थानीय सरकारले नीति कार्यक्रम र बजेटका माध्यमबाट सम्बोधन गरी श्रम बजारका विभिन्न किसिमका रोजगारीका सीपमूलक अवसरहरू प्रदान गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- नगरपालिकाको जम्मा बजेट मध्ये भण्डै ४० प्रतिशत रकम पूर्वाधार विकासमा खर्च हुने गर्दछ । यो रकम मध्ये ३० देखि ६० प्रतिशत सम्मको रकम कामदार खर्चमा हुने गर्दछ । प्रधानमन्त्री, मुख्यमन्त्री र मेयर जस्ता रोजगार कार्यक्रम अन्तर्गत सञ्चालित विकास आयोजनाहरूमा अत्यावश्यक बाहेक आधुनिक औजारको प्रयोगमा कमी ल्याई मानव शक्तिलाई उपयोग गर्न सके अधिक मात्रामा रोजगारीका अवसरहरू सृजना गर्ने सम्भावना रहेको छ ।
- श्रम बजारको बदलिँदो आवश्यकता अनुसार सीपमूलक जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि पालिकाले बजेटको व्यवस्था गरी बेरोजगार युवा युवतीलाई रोजगारमूलक सीप विकास तालिम दिएर पनि रोजगारी सिर्जना गर्न सकिने संभावना रहेको छ ।
- विकास आयोजनाहरूमा श्रमिक उपयोग गर्दा तुलनात्मक रूपमा मंहगो भए तापनि स्रोतको वितरण गरिव तथा विपन्न वर्गसम्म पुग्न सक्ने भएकाले यसलाई अवसरको रूपमा उपयोग गरी स्वदेशमै रोजगारी सृजना गर्ने कार्यलाई प्राथमिकता दिन सकिन्छ ।
- श्रममैत्री ऐन कानूनहरू निर्माण हुनु, श्रम तथा रोजगार सम्बन्धी संस्थागत संरचनाहरू स्थापना तथा सञ्चालन हुनु, सामाजिक तथा संस्थाहरू श्रम तथा रोजगारका क्षेत्रमा क्रियाशील रहनु, सरकारको शिक्षालाई बजारसँग जोडने प्राथमिकता रहनु, शिक्षा क्षेत्रमा सीपलाई आबद्ध गर्दै लैजानु, रोजगार तथा सीपमूलक क्षेत्रमा सरकारी तथा निजी क्षेत्रको लगानी बढ्दै जानु, रोजगारमूलक क्षेत्रको विकास तथा विस्तार हुँदै जानु, वैदेशिक रोजगारबाट फर्केको युवाशक्ति यही नै रही स्वरोजगारको क्षेत्रमा आकर्षित हुनु जस्ता अवसरहरू रहेका छन् ।

समस्या र चुनौती

- स्थानीय श्रम बजारमा श्रमिक बन्ने र आफ्नो गाउँघरको विकासमा आफैँ सहभागी हुने मानसिकताको अभाव रहेकाले युवा युवतीलाई स्थानीय रोजगारीका अवसरहरूमा जोड्न चुनौती देखिएको छ ।
- उपलब्ध श्रम शक्तिमा पनि आवश्यकता अनुसारको सीप र ज्ञानको अभाव रहेकाले त्यस्तो श्रमशक्तिलाई रोजगारीमा जोड्न लागत र प्रतिफलका हिसाबले चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- निर्माण कार्यमा जथाभावी आधुनिक उपकरणको प्रयोग गर्ने प्रवृत्तिले प्राकृतिक भूबनोट र पर्यावरणीय सुन्दरतामा क्षयीकरण गर्नुका साथै लागत पुँजीको पलायन भएको छ ।
- श्रमप्रतिको सम्मानको कमी हुनु, उद्यमशीलताको विकास, स्वरोजगार प्रवर्द्धन र उत्पादन कमजोर रहनु, युवा विदेश पलायन हुनु, वैदेशिक रोजगार सुरक्षित र भरपर्दो हुन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारीका नाममा हुने मानव तस्करी नरोकिनु, स्थानीय तहमा रोजगारीको सृजना पर्याप्त हुन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारीको सीप र पुजीलाई उत्पादनमा जोड्न नसक्नु, निजी क्षेत्रलाई रोजगार मैत्री लगानीमा प्रोत्साहन गर्न नसक्नु, श्रमबजार सूचना प्रणाली र श्रम प्रशासन चुस्त हुन नसक्नु, स्थानीय स्तरमा आवश्यक जनशक्तिको प्रक्षेपण गर्ने र सोही अनुसार जनशक्तिको उत्पादन नहुनु, उत्पादित जनशक्ति र तिनको बजार व्यवस्थापन हुन नसक्नु, उत्पादित जनशक्तिलाई टिकाइ राख्न नसक्नु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख समस्याहरू हुन् ।
- स्थानीय स्तरमा श्रमलाई सीप, प्रविधि, उत्पादन र बजारसँग जोड्न नसक्नु, उत्पादनशील क्षेत्रको पहिचान र रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्न नसक्नु, अनौपचारिक क्षेत्रका रोजगारीलाई औपचारिक क्षेत्रको दायरामा ल्याई उद्यमशीलता विकास गर्न नसक्नु, असल श्रम सम्बन्धको विकास र श्रमको उत्पादकत्व वृद्धि मार्फत् आर्थिक विकासका सम्भावनाहरूलाई फराकिलो बनाउन नसक्नु, नयाँ श्रम क्षेत्रको पहिचान मार्फत जनशक्ति विकास योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिलाई दक्ष बनाउन नसक्नु र विदेशबाट फर्केर आउने व्यक्तिको सीप र दक्षतालाई उपयोग गर्न नसक्नु, छोटो, मध्यम तथा लामो अवधिका सीपमूलक तालिम संचालन गरी रोजगारीको क्षेत्रमा जोड्न नसक्नु ।

लक्ष्य

- दक्ष श्रमशक्तिलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा संलग्न गरी बेरोजगारी न्यूनीकरण गर्ने ।

उद्देश्य

- बेरोजगार तथा अर्धबेरोजगारलाई रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु,
- वैदेशिक रोजगारीलाई व्यवस्थित बनाउनु,
- आवश्यक जनशक्ति प्रक्षेपण र उत्पादन गर्ने व्यवस्था गर्नु,
- प्रतिस्पर्धी, सक्षम र गुणस्तरीय जनशक्तिको आपूर्ति गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
● श्रम सम्बन्ध सुदृढ गरी रोजगार सृजना गर्ने,	● रोजगार सूचना केन्द्र स्थापना गरी श्रम बजारको माग अनुसार श्रमशक्तिको आपूर्ति गर्ने, ● श्रम र ज्यालाबीचको सन्तुलन कायम गर्ने,

<ul style="list-style-type: none"> ● श्रमिकको दक्षता वृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी बनाउने, ● स्थानीय तहको निम्ति आवश्यक पर्ने दक्ष तथा अर्धदक्ष जनशक्तिको प्रक्षेपण गर्ने, ● शिक्षालाई बजारको माग र सीपसँग आवद्ध गर्ने, ● स्थानीय सरकार तथा निजी क्षेत्रबीच साभेदारी गर्ने, ● जनशक्ति उत्पादन गर्दा प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकासमा जोड दिने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● बेरोजगारलाई प्राविधिक, सीपमूलक तथा व्यावसायिक तालिम दिइ दक्ष जनशक्ति निर्माण गर्ने, ● वैदेशिक रोजगारीमा जानेहरूको अभिलेख राखी त्यसलाई सुरक्षित व्यवस्थित एवं मर्यादित बनाउन आवश्यक समन्वय गर्ने, ● वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, अनुभव र पुँजीलाई उत्पादनमा लगाउन प्रोत्साहन गर्ने, ● स्थानीय तह र निजी क्षेत्रलाई आवश्यक पर्ने जनशक्तिको प्रक्षेपण गर्ने, ● शैक्षिक संस्थासँग सहकार्य गरी आवश्यक जनशक्ति उत्पादन गर्ने व्यवस्था गर्ने, ● उत्पादन क्षेत्रलाई चाहिने मध्यम खाले जनशक्ति उत्पादनलाई प्राथमिकता दिने, ● युवाहरूलाई माग तथा आवश्यकताका आधारमा अल्प, मध्यम तथा लामो अवधिका व्यावसायिक तालिम संचालन गर्ने, ● विदेशबाट फर्केका व्यक्तिको सीपको प्रयोग गरी स्वरोजगार हुन तथा रोजगारी सिर्जना गर्न प्रोत्साहन गर्ने, ● नयाँ रोजगारका क्षेत्र पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने, ● आर्थिक तथा सामाजिक हिसावले पछि परेका समूहको क्षमता विकासका लागि प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको अवसरमा छात्रवृत्ति लगायत सुविधाहरू प्रदान गर्ने, ● युवाहरूलाई स्वरोजगारतर्फ आकर्षित गर्न अध्यक्षसँग युवा स्वरोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गरी २०० जना बेरोजगारलाई प्रति वर्ष स्वरोजगार बनाउन व्यवसायमा वीउ पुँजीको रूपमा अनुदान दिने र अन्य आवश्यक सहयोग गर्ने, ● निर्माण दलको गठन र परिचालन: स्थानीय बेरोजगार युवाहरूलाई विकास निर्माणका कार्यहरूको जिम्मेवारी दिने गरी वडाध्यक्षहरूको प्रत्यक्ष निगरानीमा रहने १० देखि १५ जनाको एक निर्माण दल गठन गर्ने र निश्चित र समयबद्ध जिम्मेवारी दिने, आवश्यक तालिम दिने, निर्माण दलका सदस्यहरूको क्षमता पहिचान गरी जिम्मेवारी दिने, कामका आधारमा पारिश्रमिक र मूल्याङ्कन गर्ने र सीप प्रमाणीकीकरण गरी प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउने । ● महिलाहरूको घरयासी कामको मूल्यांकन प्रमाणीकीकरण गरी प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउने, आयमूलक सीपको तालिम दिने र महिला स्वरोजगार प्रवर्द्धन गर्ने, ● विभिन्न सीपमूलक तालिम जस्तै: विद्युत् जडान, सिकर्मी, डकर्मी, सिलाई बुनाई, इलेक्ट्रोनिक्स, प्लम्बिङ्, कम्प्युटर आदि छोटो तथा लामो अवधिका तालिम सञ्चालन गरी उद्यमशीलता र रोजगारी अभिवृद्धि गर्ने,
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> ● गरिवी मापन र नक्सांकन गरी निरपेक्ष गरिवीको रेखामुनि रहेका घर परिवारको पहिचान गर्ने, ● गरिवीको रेखामुनि रहेका घर परिवारको सदस्यलाई कम्तिमा १०० दिनको रोजगारी सुनिश्चित गर्न आवश्यक व्यवस्था मिलाउने (जस्तै: नगरपालिकाबाट सञ्चालित विकास निर्माण कार्यहरूमा गरिव परिवारका सदस्यहरूलाई प्राथमिकता दिने, स्थानीय विकास निर्माणका कार्यहरूमा श्रममूलक प्रविधिलाई प्राथमिकता दिने), ● कृषिमा आधुनिकीकरण र उन्नत पशुपालन कार्यक्रमहरूलाई गरिव लक्षित गर्दै आयस्तरमा वृद्धि गर्ने, ● गरिव परिवारका महिलाहरूलाई केन्द्रित गरी स्वरोजगार सीप प्रदान गर्ने तालिम कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● स-साना व्यवसाय सञ्चालन गर्न लघुवित्त संस्था मार्फत वीउ पुजी उपलब्ध गराउन नगरपालिकाले आवश्यक समन्वय र सहयोग गर्ने, ● गरिव घर परिवारलाई सहकारी मार्फत सामुहिक खेती, पशुपालन, स-साना व्यवसाय सञ्चालन गर्न नगरपालिकाले आवश्यक समन्वय र सहयोग गर्ने (जस्तै भूमि बैंक मार्फत जमिन उपलब्ध गराउने), ● गरिव परिचय पत्र प्राप्त परिवारलाई सुपथ मूल्यमा खाद्यान्न तथा अन्य सेवा उपलब्ध गराउने, ● गरिव व्यक्तिसँग भएको परम्परागत सीप तथा ज्ञानको पहिचान गरी तदनुसारको कार्यक्रमतर्फ उन्मुख गराउन उत्प्रेरित गराउने, ● गरिव परिवारको शिक्षा स्वास्थ्य र आय आर्जनको क्षेत्रमा पहुँच बढाउन वडास्तरमा १ वर्षमा २ पटक परामर्श सेवा (Counselling) अभियान सञ्चालन गर्ने ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	नगर प्रमुख रोजगार कार्यक्रम									५०००००००		
२	उपभोक्ता समिति संस्थागत संरचना निर्माण								१	१०००००००		
३	श्रम सहकारी संरचना निर्माण, पुनरगठन, खारेजी कार्यक्रम									५००००००		
	वडा नं. १											
१	वडाका विभिन्न टोलहरुमा उत्पादित वस्तुहरुको स्टोरेज, ओसार पसार, बजारीकरण गर्नका लागि श्रमिकहरुको नियुक्ति गर्ने	संख्या							२०००	५००००००	संघ	३
२	युवाहरुलाई सिपमूलक तालिम निर्बाजे उपलब्ध गराउने	पटक								३०००००	संघ	२
३	हाते स्वीटर बुनाई तालिमको व्यवस्था गर्ने	संख्या							२०००	३०००००००	नगर	१
४	बेरोजगार व्यक्तिहरुको परिचय पत्र लागू गर्ने	पटक							३०००		नगर	१
५	विभिन्न योजनाको कार्यहरुमा उक्त बेरोजगार व्यक्तिले नै काम गर्ने										नगर	४

६	विभिन्न क्षेत्रमा उद्योग व्यवसाय सिर्जना गरि बेरोजगार व्यक्तिहरुलाई काम (रोजगारमा) लगाउने	पटक								५०००००	नगर/संघ	३
७	बेरोजगार व्यक्तिहरुको लागत संकलन गर्ने	संख्या									नगर	१
वडा नं. २												
१	मुडा सम्बन्धी तालिम	संख्या	मु.न.पा २						३०	२५०००		
२	सिलाई कटाई तालिम	संख्या	मु.न.पा २						२०	३००००		
३	साबुन सरफ सम्बन्धी तालिम	संख्या	मु.न.पा २						४०	३००००		
४	ड्राईभर तालिम	संख्या	मु.न.पा २						१२	२९०००		
५	कम्प्युटर सम्बन्धी तालिम	संख्या	मु.न.पा २						३०	३५०००		
६	औजार तथा काठको काम सम्बन्धी तालिम	संख्या	मु.न.पा २						१५	३६०००		
७	स्वास्थ्य सम्बन्धी तालिम	संख्या	मु.न.पा २						१५	५००००		
वडा नं. ३												
१	एक घर एक रोजगारी व्यवस्था	घरधुरी			√	√	√	√	३००	२०००००००	संघ	दोस्रो
२	सिपमुलक तालिम	जना			√	√	√	√	३००	१०००००००	प्रदेश	पहिलो
वडा नं. ४												
१	सिलाईकटाई तालिम सञ्चालन	जना	वडा ४						१००	२५०००००		
२	ड्राईभिड तालिम	जना	वडा ४						५०	१००००००		
३	मुढा निर्माण सञ्चालन	जना	वडा ४						१००	१००००००		
४	ब्युटीपार्लर, हेयर कटिड तालिम सञ्चालन	जना	वडा ४						१००	५०००००		
५	आरन व्यवस्थापन तालिम	जना	वडा ४						२०	१५०००००		

६	कुक तालिम सञ्चालन	जना	वडा ४						२५	१००००००		
७	लोकसेवा आयोग कक्षा सञ्चालन	जना	वडा ४						१००	५०००००		
८	एकीकृत शत्रुजीव व्यवस्थापन तालिम व्यवस्थापन	जना	वडा ४						५०	१००००००		
९	कम्प्यूटर आधारभुत तालिम	जना	वडा ४						१००	५००००००		
वडा नं. ५												
१	कृषक फार्ममा काम गर्ने मजदुरलाई ५०% तलब स्थानिय सरकारले व्यहोर्ने		वडा ५							६०००००००		
२	सिपमूलक तालिमको व्यवस्था	पटक	वडा ५							५०००००		
वडा नं. ६												
१	सिलाई कटाई तालिम	जना	वडा ६	√					१०	१०००००	प्रदेश	१
२	गुडिया बनाउने तालिम	जना	वडा ६	√					१५	५०००००	नगर	३
३	मुडा बनाउने तालिम	जना	वडा ६	√					२०	२०००००	प्रदेश	२
४	क्षमता विकास तालिम	जना	वडा ६	√	√	√	√	√	२५	५०००००	प्रदेश	१
५	वायरिड तालिम	जना	वडा ६	√	√	√	√	√	१०	१०००००	प्रदेश	१
६	सुन्तला जुस बनाउने तालिम	जना	वडा ६	√	√	√	√	√	२०	१०००००	प्रदेश	२
७	साबुन बनाउने तालिम	जना	वडा ६	√	√	√	√	√	२५		प्रदेश	१
वडा नं. ७												
१	एक घर एक रोजगारीको व्यवस्था	जना	वडा ७							६५००००००	संघ	१
२	सिलाई कटाई सेन्टर स्थापना	वटा	वडा ७							१५०००००	प्रदेश	२

३	हेयर कटिड तालिम तथा रोजगारी	पटक	वडा ७							१००००००	संघ	१
४	कम्प्युटर डिप्लोमा तालिम	जना	वडा ७							१००००००	पालिका	३
५	मोबाइल मर्मत तालिम	जना	वडा ७							१००००००	प्रदेश	२
६	हाउस वाइरिड तालिम	जना	वडा ७							१००००००	पालिका	३
७	ड्राइभिड तालिम	जना	वडा ७							१००००००	पालिका	३
८	पम्बलर तालिम	जना	वडा ७							१००००००	संघ	१
वडा नं. ८												
१	वाइरिड सम्बन्धी तालिम	जना	मु.न.पा. ८						५	२००००००		
२	पलम्बर सम्बन्धी तालिम	जना	मु.न.पा. ८						५	१५०००००		
३	हरवेर सम्बन्धी तालिम	जना	मु.न.पा. ८						५	१००००००		
४	बपूविपाल सम्बन्धी तालिम	जना	मु.न.पा. ८						५	१००००००		
५	ग्यारेज सम्बन्धी तालिम	जना	मु.न.पा. ८						५	५०००००		
वडा नं. ९												
१	सिलाई कटाई तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						१२५	२५०००००		
२	ताजा तरकारी उत्पादन तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						२००	३००००००		
३	उन्नत जातको विउ उत्पादन तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						१००	१००००००		
४	मसला खेति उत्पादन तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						१००	१००००००		
५	पशु चौपाया पालन तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						२००	३००००००		
६	ड्राइभिडग तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						२	६०००००		
७	मोबाइल मर्मत तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						२	६०००००		
८	हाउस वाइरिड तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						४५	१५०००००		
९	कुखुरा पालन तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						३०	९०००००		
१०	आरण संचालन तालिम	जना	मु. नं. पा. ९						१०	४०००००		
११	कालिज पालन तालिम	जना	पोखराभिर						१०	२०००००		

वडा नं. १०												
१	प्रधान मन्त्री रोजगार कार्यक्रम	जना	वडा भरी						१००	१४००००	संघ	१
२	मुख्यमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	जना							१००	१४००००		
३	अन्य रोजगार वडा कार्यलयबाट संचालित	जना	वडा भरी						१५०	४८७५०००		
वडा नं. ११												
१	प्रधानमन्त्री कार्यक्रम	जना							७१	५००००००		
२	मुख्यमन्त्री कार्यक्रम	जना							५७	४००००००		
वडा नं. १२												
१	युवा स्वरोजगार कार्यक्रम	जना	वडा नं १२ का सबै टूल			√	√	√	४	७५०००००	संघीय सरकार	
२	युवाहरुको साइकल मर्मत तथा सिक्ने तालिम	जना	वडाका सबै टोलबाट ६ जना				√	√	२०	५०००००	न.पा.	
३	युवा सिकर्मी तालिम	जना	वडाका सबै टोलबाट ६ जना				√	√	५०	१००००००	प्रदेश सरकार	
४	युवा पलम्वर तालिम	जना	वडाका सबै टोलबाट ६ जना						२०	५०००००	प्रदेश सरकार	
वडा नं. १३												
१	आवश्यकतामा खाधारित उद्योगधन्दा कलकारखाना सृजना गरी रोजगारीको व्यवस्था गर्नुपर्ने											
२	आरण उद्योग सिलाइ कटाइ कर्षी सम्बन्धी तालीम विउ उत्पादन सम्बन्धी तालीम विद्युत	५ वटा	वडाका सबै वासीदा						१००	५००००००		

	,खानेपानी पलम्बर,डकमी मिस्त्री हस्तकला लगायत श्रममुलक तालिम मुडा तीलम											
	वडा नं. १४											
१	सिप सिकाई डकमी, सिकमी पपाडा, सिलाइ, मुडा सिप सिकाई	घर धुरी	१४ नं वडा					५१५	५००००००			
२	युवाहलाई तालिम तथा जन चेतना वनाई आत्म निरभर गर्ने	घर धुरी	१४ नं वडा					९००	५००००००			
३	नेत्रित्री विका आवसेक छ सिलाई कटाई	घर धुरी	१४ नं वडा					१२०	१००००००			
४	डकमी, सकमी, सिकाई	घर धुरी	१४ नं वडा					१३०	२५०००००			
५	कपडा सिलाई सिकाई	घर धुरी	१४ नं वडा					१३०	२००००००			
६	मुडा सिप सिकाइ	घर धुरी	१४ नं वडा					१३०	१८०००००			
	जम्मा								३४६१९००००			

परिच्छेद छ सामाजिक क्षेत्र विकास योजना

पृष्ठभूमि

यस अध्यायमा मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारूपलाई मध्यनजर गरी Terms of Reference (TOR) मा उल्लिखित सामाजिक विकास योजनाका उपक्षेत्रलाई समेटिएको छ। नगर पालिकाको समृद्धिका लागि पूर्वाधार विकास र सामाजिक विकास एकअर्काका अभिन्न अंग हुन्। भौतिक विकासले वाह्य पक्षलाई देखाउँदछ भने सामाजिक विकासले नागरिकका शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ, युवा तथा खेलकुद, कला तथा संस्कृति र लक्षित समूहको विकास लगायतका उपक्षेत्रहरू पर्दछन्। यी उपक्षेत्रहरूको समुचित विकासका लागि नगरपालिकाले लिएका सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति कार्यनीति प्रमुख कार्यक्रम र अपेक्षित उपलब्धिलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

६.१ शिक्षा

नगरपालिकाको पार्श्वचित्र २०७५ अनुसार यस नगरपालिकाभित्र ५४ सार्वजनिक विद्यालयहरू २ वटा सामुदायिक क्याम्पस, १९ वटा सामुदायिक बाल विकास केन्द्र ६ वटा सिकाइ केन्द्र र ११ वटा संस्थागत शैक्षिक संस्थाहरू रहेका छन्।

सम्भावना र अवसर

- स्थानीय सरकारको अभ्यास गरेसँगै शिक्षाले व्यावहारिक, जीवनउपयोगी, सीपमूलक, प्रतिस्पर्धी र समसामयिक चुनौतीको सामना गर्नसक्ने जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि संवैधानिक अधिकार क्षेत्रभित्र रही विभिन्न नीतिगत र आर्थिक कार्यक्रमको व्यवस्था गर्न सक्ने अधिकार नेपालको संविधान २०७२ ले गरेको छ।
- शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक पर्ने आधुनिक भौतिक पूर्वाधारको विकास अधिकांश विद्यालयमा भएकाले शैक्षिक क्षेत्रको विकासका लागि योजनावद्ध कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक आधार तयार भएको छ।
- पालिका भित्र भर्ना भएका जम्मा १२२१९ विद्यार्थी संख्या र २६४ शिक्षक संख्याको अनुपातलाई विश्लेषण गर्दा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात ३९.९२ : १ भएकाले शिक्षक संख्या पर्याप्त रहेको र यो जनशक्तिलाई शैक्षिक गुणस्तर विकासका लागि प्रभावकारी रूपमा परिचालन गर्न सकेमा पालिकाको शैक्षिक क्षेत्रको विकास हुने सम्भावना रहेको छ।
- पालिका भित्रका विद्यालयको संख्या र पालिका भित्रका विद्यालय जाने उमेर समूहका बालबालिकाको जनसंख्यालाई विश्लेषण गर्दा विद्यालयको संख्या सरदर पालिकाको आवश्यकतालाई परिपूर्ति गर्न सक्ने रहेकाले यी विद्यालयमा आधुनिक शैक्षिक प्रविधि: कम्प्युटर ल्याव र विज्ञान प्रयोगशाला, ई-लाईब्रेरी तथा ICT को व्यवस्था गर्न सकेमा गुणस्तरीय र प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- संवैधानिक अधिकारको प्रयोग गरी शैक्षिक क्षेत्रको विकासका लागि गुरु योजना नबन्नु, गुणस्तर सुधारका लागि सम्भाव्यता अध्ययन नहुनु, प्राप्त अधिकार बमोजिमका जिम्मेवारी कार्यान्वयन गर्नका लागि पर्याप्त स्रोत साधनको अभाव हुनु,
- तुलनात्मक रूपमा भौतिक पूर्वाधार भएपनि गुणस्तरीय सिकाइका लागि आवश्यक प्रविधिमैत्री भौतिक पूर्वाधारको अभाव हुनु, विज्ञान प्रयोगशाला नहुनु, बालबालिका मैत्री पूर्वाधार नहुनु,

- बहु प्राविधिक शिक्षालयको अभावका कारण प्राविधिक शिक्षा विकास चुनौतीको रूपमा रहेको छ । पालिका भित्रका विद्यालयमा विद्यालय छाड्ने दरमा अपेक्षित सुधार नहुनु, दलित तथा न्यून आय भएका परिवारका बालबालिकाहरूको भर्नादरमा कम हुनु, विद्यालयहरू आर्थिक रूपले सबल हुन नसक्नु, विषयगत शिक्षक दरबन्दी कम हुनु, शिक्षामा राजनीतिकरण हुनु, शिक्षण पेशाप्रति प्रतिवद्धताको कमी, आधुनिक प्रविधिको प्रयोग नहुनु जस्ता समस्याहरू विद्यमान छन् ।
- शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि विषयगत दरबन्दी मिलान, विद्यालय समायोजन, पाठयोजना सहितको शिक्षणमा जोड, स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण तथा प्रयोग र प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइमा जोड दिन नसक्नु,
- शारीरिक, मानसिक तथा समवेगात्मक रूपमा समस्यामा परेका बालबालिकाहरूका लागि विद्यालय पहुँच सहज नहुनु, बालमैत्री वातावरणको अभावमा पठनपाठन सञ्चालन हुनु,
- सार्वजनिक विद्यालयहरूलाई आत्मनिर्भर बनाउन आवश्यक योजना, बजेट, कार्यक्रम र सबल नेतृत्व क्षमताको अभाव हुनु,

लक्ष्य

- राष्ट्रिय एवम् अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने,

उद्देश्य

- नगरपालिका अन्तर्गतका सबै वर्ग तथा क्षमताका बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालशिक्षाको अनुभव सुनिश्चित गर्नु,
- विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाको आधारभूत तथा माध्यमिक तहको गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्नु,
- शिक्षालाई समावेशी, जीवनोपयोगी, व्यावहारिक, प्रविधिमैत्री र गुणस्तरीय बनाइ बालबालिकाको सिकाइलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा प्रतिस्पर्धी बनाउनु,
- प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिममा जोडिँदै उच्च शिक्षालाई ज्ञान, सीप, प्रविधि र अनुसन्धानमा आधारित बनाउनु,
- शैक्षिक पूर्वाधारहरू आधुनिक, समावेशी, पर्यावरण अनुकूल, सुरक्षित र प्रविधि मैत्री बनाउनु र
- गुणस्तरीय शिक्षाका लागि योग्य, दक्ष र विषयगत शिक्षकको व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● प्रारम्भिक बालविकास उमेर समूहका बालबालिकालाई बालमैत्री वातावरणमा पठनपाठनको सुनिश्चित गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय समुदायसँगको सहकार्यमा प्रत्येक वडा तथा वस्तीहरूमा सामुदायिक बालविकास केन्द्रको स्थापना गरी आवश्यक भौतिक, प्राविधिक एवं शैक्षिक जनशक्तिको प्रवन्ध मिलाउने, ● सामुदायिक बालविकास केन्द्रहरूमा दिवा खाजा, पोशाक, शैक्षिक सामग्री र अन्य साधनहरू उपलब्ध गराउन नगरपालिका/वडाले आवश्यक वित्तीय सहयोग गर्ने, ● बाल विकास केन्द्रको पहुँच नभएका बालबालिकाको बाहुल्यता भएको स्थानहरूको छनौट गरी थप बाल विकास केन्द्रहरूको स्थापना गर्ने,

<ul style="list-style-type: none"> ● दक्ष जनशक्ति उत्पादनका लागि शिक्षण संस्थाहरूको आधुनिकीकरण गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्रका सबै सार्वजनिक विद्यालयहरूको भौतिक पूर्वाधार तथा सामग्री, विषयगत प्रयोगशाला, सुरक्षित खेलमैदान, स्वच्छ र शुद्ध पिउने पानी तथा सरसफाइ आदिको राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार व्यवस्था गर्ने, ● आधुनिक प्रविधिमैत्री शैक्षिक कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● विद्यालयहरूमा विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना गर्ने, ● ई-लाईब्ररीको व्यवस्था गर्ने, ● कक्षा कोठाहरू प्रविधियुक्त बनाउने,
<ul style="list-style-type: none"> ● साक्षरता दर शत प्रतिशत पुर्याउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाका लागि आधारभूत शिक्षा अनिवार्य गर्ने, ● पौढहरूका लागि प्रौढ र अनौपचारिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● विद्यालय शिक्षा छोडेका बेरोजगार युवायुवतीहरूलाई सीपमूलक, जीवनउपयोगी र बजारको मागनुसारका शैक्षिक कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● निरक्षर जनसंख्याको पहिचान गरी सघन साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालन गर्न प्रत्येक बस्तीमा आमा समूह, महिला समूहलाई परिचालन गरी साक्षरता अभियान सञ्चालन गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● प्राविधिक शिक्षामा जोड दिने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● खेलकुद तथा तालिम सामग्री सहयोग गर्ने, ● विद्यालयहरूको स्तरोन्नती तथा अपुग दरबन्दी पुरा गर्ने, ● आवश्यक ठाउँमा केहि नमूना विद्यालयहरूको स्थापना गर्ने, ● विद्यालयहरूलाई प्राविधिक शिक्षामा जोड्ने, ● आधारभूत तथा माध्यमिक तहको शिक्षालाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी बनाउन आफ्नो विद्यालय आफै बनाउ कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● आवश्यक जनशक्ति, स्थानीय पाठ्यक्रम, शैक्षिक सामग्री तर्जुमा, शैक्षिक सामग्री तथा भौतिक सुविधाको विकासमा (कम्पाउन्ड वाल सहित) नगरपालिकाले वडा मार्फत सहयोग गर्ने, ● सबै माध्यमिक विद्यालयहरूलाई प्रभावकारी व्यावसायिक शिक्षा प्रारम्भ गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने, ● पाठ्यपुस्तक, पुस्तकालय तथा आधुनिक सञ्चार प्रविधि (ईन्टरनेट) माथिको पहुँच सबै विद्यालयहरूमा पुर्याउने, ● विषयगत शिक्षक व्यवस्थापन, शिक्षकहरूको नियमित विषयगत पुनर्ताजगी तालिम, नियमित पठनपाठनको अनुगमन उपलब्धिका आधारमा शिक्षकको कार्यदक्षता मूल्याङ्कन, वार्षिक शैक्षिक अडिट गर्ने र दण्ड एवं पुरस्कारको व्यवस्था लागू गर्न आवश्यक कानुनी र संस्थागत संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने, ● विद्यालयको शैक्षिक स्तरको उन्नतिको लागि शैक्षिक नेतृत्वको आवश्यकता भएकोले प्रत्येक विद्यालयको प्रधानाध्यापक सक्षम व्यक्तिलाई नियुक्त गर्ने र उसको निरन्तरता शैक्षिक उपलब्धिको मूल्याङ्कनमा निर्भर हुने व्यवस्था गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● जेहेन्दार, गरिब, उत्पीडित, असहाय र महिला छात्राहरूका लागि आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयमा छात्र, छात्रालाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने, ● नगरपालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयका विद्यार्थीलाई दिवा खाजाको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● सम्पूर्ण विद्यालयमा भौतिक सुविधा सहित खेलकुद (Indoor and Outdoor Games) को व्यवस्था गर्ने, ● आगामी ४ वर्ष भित्रमा CTEVT बाट सम्बन्धन लिई कार्यक्रम संचालन गर्न चाहने विद्यालयहरूलाई सहजीकरण गरी प्राविधिक शिक्षाको व्यवस्था गर्ने, ● शिक्षाको गुणस्तर सुधार तथा प्रविधिमैत्री भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्न आवश्यक योजना बनाई केन्द्र र प्रदेशबाट समपूरक वा विशेष अनुदान प्राप्त गर्न पहल कदमी गर्ने, ● प्राविधिक उच्च शिक्षा हासिल गर्न चाहने नगरपालिका भित्रका विद्यार्थीहरूलाई उच्च शिक्षामा आंशिक छात्रवृत्ति प्रदान गर्ने, ● शैक्षिक गुणस्तर सुधारका लागि प्रयोगात्मक शिक्षण, स्थानीय पाठ्यक्रम (व्यावसायिक शिक्षा) र अभिभावक सचेतीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● आगामी ५ वर्ष भित्रमा नगरपालिकामा एक नमुना आवासीय विद्यालयको (सुविधा सम्पन्न छात्रावास सहितको) स्थापना गर्ने, ● शिक्षकलाई प्रविधिसँग परिचित हुन ICT तालिम एवं अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिका भित्रका विद्यालयहरूमा किशोरीहरूलाई निःशुल्क सेनिटरी प्याड वितरण गर्ने, ● नगरपालिका भित्रका विद्यालयहरूमा किशोर किशोरीहरूलाई प्रजनन स्वास्थ्य तथा लैङ्गिक समानता सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● विद्यालयका भौतिक पूर्वाधारहरू बाल मैत्री, अपाङ्गता मैत्री र किशोरी मैत्री बनाउने, ● आधारभूत तहका प्राथमिक कक्षाहरूमा स्थानीय मातृभाषामा पठनपाठनको संभाव्यताको अध्ययन गरी क्रमशः लागू गर्दै जाने, ● नगरपालिका भित्रका विद्यालयहरूको अनुगमन गरी विद्यालय समायोजन प्रकृत्यालाई अगाडि बढाउने, ● नगरपालिकाको शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न शिक्षा शाखाले स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, शिक्षण सिकाई, शिक्षक तालिम, भौतिक सुविधा, अभिभावक सचेतीकरण, विद्यालय समायोजन लगायत विद्यालयको समग्र व्यवस्थापनको लागि कार्य योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
--	--

<ul style="list-style-type: none">● समावेशी शिक्षाका जोड दिने,	<ul style="list-style-type: none">● दलित तथा पिछडा वर्गका किशोर किशोरीहरू मध्ये जेहेन्दारहरूको छनौट गरी उच्च शिक्षाका लागि सहयोग गर्ने,● अपाङ्गता भएका युवा युवती मध्ये जेहेन्दारहरूको छनौट गरी उच्च शिक्षाका लागि भर्ना शुल्कमा अनुदान दिइने ।
--	--

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	वडा नं. १											
१	सबै टोलमा अभिभावक शिक्षा (शिक्षक विद्यार्थी) अन्तरक्रिया	वटा	सम्बन्धित विद्यालय	३	३	३	३	३	१५	५०००००	नगर	२
२	शिक्षक तालिम (प्रविधि मैत्री, कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, नेट जडान, आदि) क्षमता विकास	वटा	सबै विद्यालय		√				६	३०००००	नगर	२
३	शिक्षकको कार्य सम्पादनको आधारमा प्रोत्साहन र प्रधानाध्यापकको दरबन्दी हजना गर्ने	पटक	सबै विद्यालय		√				१	१००००००	नगर	१
४	सरकारी निजी विद्यालय बीच शिक्षण सिकाइ आदानप्रदान गर्ने, भ्रमण अवलोकन	वटा	सबै टोलमा			√			२	२०००००	नगर	१
५	विद्यालय शिक्षक र अभिभावकलाई मनोविज्ञान बुझ्ने सीप धारण सम्बन्धी तालिम	जना	नगर	√					१००	५०००००	नगर	२
६	विद्यालयमा आधुनिक शैक्षिक सामग्रीको सहयोग (कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, नेट, चार्ट, बालबालिकालाई खेलौना, लेखन सीप चार्ट/बुकको व्यवस्था	वटा	नगर	√						१०००००००	संघ	१

७	स्थानीय पाठ्यपुस्तक प्रकाशन खास शिक्षा (१-५)	पटक	नगर			√				५०००००	नगर	२
८	स्वास्थ्य कलेज DHO साँगको सहकार्यमा स्थापना	वटा		√				१			प्रदेश	३
९	नमुना विद्यालय स्थापना, सल्ले		सल्ले			√				२०००००००	संघ	४
१०	B.E. को अध्ययन सुरु गर्ने, खलङ्गा	वटा	खलङ्गा			√		१		५००००००	संघ	२
वडा नं. २												
१	प्राविधिक शिक्षा सहितको प्लस २ संचालन	विद्यालय संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					२		२००००००		
२	अपाङ्गमैत्री, वाल मैत्री कक्षा तथा वाह्य वातावरण निर्माण	वटा	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					२		३००००००		
३	विद्यालय घेरावार निर्माण	विद्यालय संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					२		२०००००		
४	TCT तथा विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण	कम्प्युटर संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					६०		४२०००००		
५	वैकल्पिक उर्जा ब्यवस्थापन	वटा	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा					२		३०००००		

			२. महाकाली मा.वि. समिबोट									
६	विषयगत शिक्षक दरवन्दी		१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट मा.वि. सात नि.मा. दुई प्रा. एक	√	√	√	√			५०००००		
७	स्मार्ट बोर्ड सहितको कक्षा ३० वटा बोर्ड	विद्यालय संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					२		५००००००	न.पा.	
८	सामुदायीक अध्ययन केन्द्रको व्यवस्थापन पुस्तकालय, कम्प्यूटर र इन्टरनेट)	विद्यालय संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					२		१५०००००		
९	खाजा घर र खाजा पकाउने तथा वितरण गर्ने व्यक्ति सहित	विद्यालय संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					२		१६०००००	न.पा.	
१०	दिवा खाजा व्यवस्थापन	विद्यार्थी संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					६००		१२०००००	न.पा.	
११	सरस्वती मन्दिर निर्माण	विद्यालय संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट					२		५००००००		

१२	अतिरिक्त क्रियाकलाप तथा कार्यक्रम		मा.वि. पशुपति मा.वि. समिबोट		√	√	√	√		६०००००	न.पा.	१
१३	फर्निचर निर्माण	सेट	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट						३००	१५०००००		
१४	खेलकूद सामग्री	संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट							२००००००		
१५	Internet जडान तथा शुल्क	संख्या	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट							३०००००		
१६	अभिभावक भेला तथा अभिमुखिकरण	पटक	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट						६००	२०००००	न.पा.	
१७	भवन निर्माण (४ कोठे)	वटा	१. महाकाली मा.वि. समिबोट						३	६००००००	सामाजिक विकास समिति	१
१८	गेट पाले(सुरक्षा गार्ड)	जना	१. पशुपति मा.वि. रातामाटा २. महाकाली मा.वि. समिबोट						२	५२००००		
१९	विद्यालय कार्यालय व्यवस्थापन	विद्यालय संख्या	मा.वि. समिबोट मा.वि. रातामाटा						२	१००००००	न.पा.	
वडा नं. ३												

१	श्री जनहिन आ.वि. र श्री शिव आ.वि. मा दुई वर्षे पूर्व प्राथमिक शिक्षा, शिक्षक व्यवस्थापन	संख्या	माछिमी, पिपलनेटा						५	७८०००००		
२	आधारभूत शिक्षा र शिक्षक व्यवस्थापन	संख्या	माछिमी, पिपलनेटा						५	१०५९५०००		
३	अभिभावक सचेतना कार्यक्रम	पटक	वडा ३							२०००००		
४	वि.व्य.सं., शि.अ.सं.को सचेतना तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	सबै विद्यालय							५०००००		
५	कम्प्युटर शिक्षक व्यवस्थापन	जना	सबै विद्यालय							४२००००		
६	निरन्तर मूल्याङ्कनको अवलोकन	पटक	सबै विद्यालय						५	३९०००००		
७	कक्षा अनुगमन स्थानिय सरकार तथा वि.व्य.सं.	पटक	सबै विद्यालय							२००००००		
८	तालिम प्राप्त प्र.अ.को व्यवस्थापन	जना	सबै विद्यालय							२५००००		
९	जेहेन्दार शिक्षक प्रोत्साहन	संख्या	सबै विद्यालय							१२५०००		
१०	जेहेन्दार विद्यार्थी छात्रवृत्ति	संख्या	सबै विद्यालय							३०००००		
११	स्थानिय वडा प्रतिनिधि, वि.व्य.सं., शि.अ.सं. विच अन्तरक्रिया	पटक	सबै विद्यालय							५००००		
१२	प्र.अ.को व्यवस्थापन तालिम	पटक	मुसिकोट							३००००		
१३	पाठ्यक्रम प्रविधिकरण तालिम	पटक	सबै विद्यालय							५००००		
१४	बालमैत्री विद्यालय अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	सबै विद्यालय							५००००		
१५	अन्तर विद्यालय अतिरिक्त क्रियाकलाप कार्यक्रम	पटक	सबै विद्यालय							५००००		

वडा नं. ४												
१	शिक्षकहरुलाई पुनर्ताजकी तालिम	पटक	प्रत्येक विद्यालय								१६००००	
२	गरिब जेहेनदार छात्रवृत्ति	संख्या	प्रत्येक विद्यालय								१४००००	
३	शिक्षा अंग्रेजीमा अध्यापन		प्रत्येक विद्यालय								२५००००	
४	बालशिक्षा कक्षाकोठा सजावट	संख्या	प्रत्येक विद्यालय								१२०००००	
५	शिशु कक्षा थप	वटा	प्रत्येक विद्यालय								८८४०००	
६	डिवाखाजा व्यवस्थापन थप	संख्या	प्रत्येक विद्यालय								३५०००००	
७	खेलकुद लगायत अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन	पटक	प्रत्येक विद्यालय								५०००००	
८	डिजिटल स्मार्टवोर्ड व्यवस्थापन र प्रयोग तालिम	संख्या	प्रत्येक विद्यालय								५००००००	
९	अपाङ्गमैत्री शिक्षण सिकाई कार्यक्रम	पटक	प्रत्येक विद्यालय								५००००००	
१०	सूचना प्रविधिमैत्री शिक्षण तालिम कार्यक्रम	पटक	प्रत्येक विद्यालय									
११	प्राविधिक शिक्षा सञ्चालन कार्यक्रम	पटक	सोलावाङ्ग मा.वि.								१०००००००	
वडा नं. ५												
१	वडा भित्रका विद्यालयमा विद्यार्थी अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी व्यवस्था गर्ने	वर्ष	वडा ५	√					४			संघीय सरकार
२	प्रविधि सहितको शिक्षा र पठनपाठन		वडा ५	√	√	√	√	√	३		१००००००	
३	बालउद्यान निर्माण	वर्ष	वडा ५			√			१		५००००००	संघीय सरकार

४	आई.टि. शिक्षण	वर्ष	वडा ५		√				३	१०००००००	संघीय सरकार
५	इमेल ईन्टरनेट, प्रोजेक्टर, मल्टिमेडियाको कक्षा कोठा व्यवस्थापन	वर्ष	वडा ५				√		४	१००००००००	संघीय सरकार
६	तालिम, सेमिनार, गोष्ठी, भ्रमण	वर्ष	वडा ५		√				१	१००००००	न.पा.
७	विद्युत जडान	वर्ष	वडा ५	√					१	१०००००	न.पा.
८	आवश्यक शैक्षिक सामग्री निर्माण र खरिद	वर्ष	वडा ५	√	√	√	√	√	१	३००००००	संघ/प्रदेश
९	अपाङ्ग, बालमैत्री खानेपानी व्यवस्था र सौचालय	वर्ष	वडा ५	√	√				२	१००००००	न.पा.
१०	विद्यालय स्तरिय दिवा खाजाको बजेट अप्रयाप्त	वर्ष	वडा ५						१		संघ
११	प्रारम्भिक बालशिक्षाका शिक्षकलाई मन्टेशोरी तालिम	१ वर्ष	वडा ५	√					१	५००००	न.पा.
१२	प्रारम्भिक बाल कक्षामा खेल सामग्री, अडियो भिडियोको सामग्री व्यवस्था	५ वर्ष	वडा ५	√	√	√	√	√	१	५०००००	न.पा.
१३	शिक्षकलाई कदर र पुरस्कारको व्यवस्था	वर्ष	वडा ५	√	√	√	√	√	१	१०००००	न.पा.
१४	नमुना विद्यालय सञ्चालनमा विस्तार	वर्ष	वडा ५			√			१	१००००००	संघ/प्रदेश
१५	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, अभिभावक शिक्षकको भूमिका सवल बनाउन विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन	५ वर्ष	वडा ५	√	√	√	√	√	३	१०००००	न.पा.
वडा नं. ६											

१	समाज कल्याण आ.वि. ईन्टरनेट व्यवस्थापन	संख्या								१००००		
२	बालबालिकालाई सिकाईमा आधुनिक प्रविधि सामाग्रीहरु	संख्या								२०००००		
३	जनचेतना आ.वि. कालीमाटी ईन्टरनेट व्यवस्थापन	संख्या								१०००००		
४	बाल कल्याण मा.वि.मा आधुनिक प्राविधिक सामाग्रीहरु	वटा								५०००००		
५	बाल कल्याण मा.वि.मा विज्ञान प्रयोगशाला	वटा								७०००००		
६	बाल कल्याण मा.वि.मा विद्युतिय पुस्तकालय	वटा								५०००००		
७	बाल कल्याण मा.वि.मा विषयगत शिक्षक तालिम सञ्चालन	पटक								१०००००		
८	विद्यालय नर्सिङ तालिम	संख्या										
९	उत्कृष्ट शिक्षक प्रोत्साहन	संख्या										
१०	अभिभावक भेला कार्यक्रम	पटक										
११	सामाजिक विद्यालयमा भर्नावृद्धि कार्यक्रम	संख्या										
१२	विपन्न, द्वन्दपिडित विद्यार्थी प्रोत्साहन	संख्या								१०००००		
१३	दलित विद्यार्थी भर्ना वृद्धि									१०००००		
१४	उत्कृष्ट विद्यार्थी प्रोत्साहन	संख्या										
१५	विद्यालय र स्वास्थ्य ल्यावमा घेरावार	मि.								२५०००००		
वडा नं. ७												

१	विज्ञान प्रयोगशाला	वटा	साँख							१००००००		
२	उच्च शिक्षाको व्यवस्था		साँख							५०००००		
३	कम्प्युटर तालिम	संख्या	साँख							१००००००		
४	विद्यालयमा खानेपानी	संख्या	साँख							१००००००		
५	खेलकुद कार्यक्रममा सहयोग	वटा	साँख							१००००००		
६	शिक्षकलाई तालिम	संख्या	साँख							५०००००		
७	लाईबरीको व्यवस्था	वटा	साँख							५०००००		
८	आधारभूत कक्षा सञ्चालन	संख्या	खालवोट							२००००००		
वडा नं. ८												
१	खानेपानी निर्माण	वटा	श्री सरस्वती आधारभूत वि. तिसिड, श्री साईकुमारी आधारभूत वि. क्वाम्मा									
२	खेलकुद मैदान निर्माण	वटा	श्री सरस्वती आधारभूत वि. तिसिड, श्री साईकुमारी आधारभूत वि. क्वाम्मा									
३	घेरा तार जाली	वटा	श्री सरस्वती आधारभूत वि. तिसिड									
४	फर्निचर निर्माण	सेट	श्री सरस्वती आधारभूत वि. तिसिड									

५	खेलकुद सामाग्री	वटा	श्री सरस्वती आधारभुत वि. तिसिड, श्री साईकुमारी आधारभुत वि. क्वाम्मा										
६	शैचालय निर्माण	वटा	श्री सरस्वती आधारभुत वि. तिसिड										
७	घेरा तार जाली	वटा	श्री साईकुमारी आधारभुत वि. क्वाम्मा										
वडा नं. ९													
१	टिनको छानामुक्त विद्यालयको भवन निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९									४५००००००	
२	विद्यालयमा फिल्ड विस्तार र फुलबारि निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९									२००००००	
३	बालविकास देखि कक्षा ३ सम्मका लागि शैक्षिक सामाग्री व्यवस्थाका लागि दराज तथा घरो व्यवस्थापन	वटा	मु. नं. पा. ९									२००००००	
४	भरपर्दो विद्युत र ईन्टरनेट व्यवस्थापन	संख्या	मु. नं. पा. ९									५०००००	
५	विद्यालयमा सिसि टिभि क्यामराको व्यावस्थापन	वटा	मु. नं. पा. ९									७०००००	
६	विद्यालय वरीपरी घेरबार	मि.	मु. नं. पा. ९									२००००००	
७	विद्यालय भवन मर्मत तथा रङ्गरोगन	वटा	मु. नं. पा. ९									१२०००००	
८	पुस्तकालय निर्माण खरीद	संख्या	मु. नं. पा. ९									६०००००	

९	बालबालिकाको लागि पोशक खरिद		मु. नं. पा. ९							१००००००		
१०	नगर करार तथा अनुहरन शिक्षकका लागि पोशक भत्ता तथा पारिश्रमिक वृद्धि		मु. नं. पा. ९							५०००००		
११	बाल प्रतिभा प्रस्फुटनका लागि विभिन्न प्रतियोगिता		मु. नं. पा. ९							६०००००		
१२	विद्यालय अनुगमन निरिक्षण, दण्ड सजायको व्यवस्था तथा पुरस्कार	संख्या	मु. नं. पा. ९							५०००००		
१३	वि.व्य.अ.,अभिभावक,शिक्षका कर्मचारीका लागि तालिम		मु. नं. पा. ९							५०००००		
१४	विद्यालयमा कम्प्युटर ल्याव तथा सामग्री खरिद	वटा	मु. नं. पा. ९							३२०००००		
१५	विद्यालयमा खानेपानि निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९							२०००००		
१६	विद्यालयमा आई.सि.ति. कक्षा निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९							३२०००००		
१७	विषयगत शिक्षक व्यवस्था	संख्या	मु. नं. पा. ९							२००००००		
१८	अन्तर विद्यालय भ्रमण	पटक	मु. नं. पा. ९							६०००००		
१९	सामुदायिक विद्यालयमा एल.के.जी.,यु. के जी को व्यवस्था र दरवन्दि थप	संख्या	मु. नं. पा. ९							२००००००		
२०	विज्ञान तथा अन्य विषयगत ल्याब निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९							२४०००००		
२१	अपाङ्ग मैत्री शैचालय निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९							४००००००		
२२	विद्यालयमा सरस्वती मन्दिर निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९							१२०००००		

२३	दिवा खाजाको गुणस्तरीय व्यवस्था	संख्या	मु. नं. पा. ९							१२०००००		
२४	एक विद्यालय एक नर्सको व्यवस्था	संख्या	मु. नं. पा. ९							१३०००००		
२५	एक विद्यालय एक करेसावारी निर्माण	संख्या	मु. नं. पा. ९							२००००००		
२६	प्र. अ. भत्तामा वृद्धि		मु. नं. पा. ९							९३००००		
वडा नं. १०												
१	आइ.सि.टि सूचना प्रविधि शिक्षा	पटक	आ.दि,गलम्पसि,डेल डाडा, मा.वि चुन							३००००००		
२	तालिम संचालन (शिक्षक, दि.व्य र शि.अ. संघ)	पटक	विद्यालय							१००००००		
३	अभिमूखि भेला , पूर्णताजकी	पटक	३ वटै							२०००००		
४	सन्दर्भ पाठ्य सामाग्री	पटक	टोल समिति							५०००००		
५	ई लाइवरी	पटक	३ वटा विद्यालय							१६०००००		
६	विषयगत शिक्षा व्यवस्थापन	पटक	३ वटा विद्यालय									
७	मन्टेश्वरी कक्षा संचालन	पटक	३ वटा विद्यालय									
८	भर्ना, छात्र,छात्रा राजनैतिक दल, भेला तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम	पटक	३ वटा विद्यालय							६०००००		
९	पोशाक वितरण, विद्यालय पोशाक खेल पोशाक		सबै विद्यालय, चुन , गल									
वडा नं. ११												
१	भलाक्चा खानेपानी लिफ्ट सोलार माग	वटा	मा.वि.भलाक्चा	√						४००००००	प्रदेश सरकार	पहिलो
२	उच्च मा.वि.संचालन	वटा	मा.वि.भलाक्चा		√					२०००००००	संघ	पहिलो
३	राष्ट्रप्रति रनिड फिल्ड निर्माण	वटा	मा.वि. लहुँ	√						२०००००००	संघ	पहिलो
४	प्रावधिक शिक्षालय माग गर्ने	वटा	मा.वि.लहुँ	√						१०००००००	संघ	पहिलो

५	कम्प्युटर शिक्षक माग	जना	मा.वि.लहुँ	√						३६४०००	नगरपालिका	पहिलो
६	कम्प्युटर शिक्षक माग	जना	मा.वि.भलाक्चा							३६४०००	नगरपालिका	पहिलो
७	डिजिटल हाजिरी	वटा	मा.वि.भलाक्चा							२५०००	नगरपालिका	पहिलो
८	खाने पानी माग	वटा	मा.वि.लहुँ	√						५०००००	नगरपालिका	पहिलो
९	खाने पानी ट्याङ्की निर्माण माग	वटा	मा.वि.भलाक्चा	√						५०००००	नगरपालिका	पहिलो
१०	विद्यालय घेराबार	वटा	बालधरम आ.वि श्यावाड			√				१५०००००	प्रदेश	तेस्रो
११	लरावाट्ना बाल शिक्षा माग	संख्या	लरावाटना	√	√	√	√			१००००००	प्रदेश	पहिलो
१२	शैक्षिक गुणीतरीय शिक्षाका लागि विद्यार्थी शिक्षक र अभिभावक अभिमुखिकरण तालिम दिने माग गर्ने	पटक	मु.न.पा.११ वडा सबै	√	√	√	√	√		५०००००	नगरपालिका	पहिलो
वडा नं. १२												
१	काशपोखरी भवन ६ कोठे भवन निर्माण	वटा	मा.वि. कोशपोखरी		√				२	७५०००००	संघ सरकार	
२	आ.वि.जमारु ४ कोठे भवन निर्माण	वटा	आ.वि.जमारु			√			२	५००००००	प्रदेश सरकार	
३	आ.वि.डाँडागाँउ २ कोठे भवन निर्माण	वटा	आ.वि. डाँडागाँउ				√		३	२५०००००	न.पा	
४	मा.विको लागि दरवन्दीको माग	जना	मा.वि. कोशपोखरी						४			
५	प्राविधिक शिक्षालय सञ्चालन	वटा	मा.वि. कोशपोखरी						४			
६	आ.वि.जमारुमा दरवन्दी माग	जना	आ.वि जमारु						४			
७	फर्निचर निर्माण तथा तार जाली	वटा	आ.वि जमारु			√			१	१००००००		
८	कम्प्युटर तथा इन्टरनेट सहित कक्षा व्यवस्थापन	वटा	आ.वि जमारु		√				४	१००००००		

९	कम्प्युटर तथा इन्टरनेट सहित कक्षा व्यवस्थापन	वटा	आ.वि. डाँडागाँउ				√	४	१००००००	न.पा	
१०	शैक्षिक सामाग्री खरिद	वटा	आ.वि. डाँडागाँउ					१	५००००००		
११	दरवन्दीको व्यवस्था	जना	आ.वि. डाँडागाँउ					४			
वडा नं. १३											
१	ICT सम्बन्धी शैक्षिक सामाग्री खरिद	५	वडा नं. १३					५			
२	शैक्षिक तालिमको व्यवस्था	१०	वडा नं. १३					१०			
३	पुस्तकालय व्यवस्थापन	५	वडा नं. १३					५			
४	विद्यार्थी शिक्षक प्रोत्साहन कार्यक्रम	५	वडा नं. १३					५			
५	विपन्न विद्यार्थी लक्षित छात्रवृत्ति	१००	वडा नं. १३					५००			
६	बाल उद्यान निर्माण कार्यक्रम	५	वडा नं. १३					५			
७	अभिभावक शिक्षक विच अर्न्तक्रिया	५	वडा नं. १३					१०			
८	अपुग शिक्षक दरवन्दीको व्यवस्था	५	वडा नं. १३					५			
९	वि.व्य. स. शि.अ.संघ बैठक	५	वडा नं. १३					७०			
१०	प्राविधिक शिक्षा विस्तार B.S.C AG.	१	वडा नं. १३					१			
वडा नं. १४											
१	चन्द्रभडग आ.वी. त्रिशुले	बाटो नभएको I.C.T. भवन आवश्यकता	त्रिशुले वडा नं १४					३	५५०००००		

२	दिपोप्रावी सिस्ने बाटो (छिवाडखोला)	खानेपानी I.C.T.	सिस्नेवाता छिवाड						२	६०००००		
३	मावी दोपाँड छिवाड खोला	I.C.T.	छिवाड खोला						१	१५०००००		
४	क्षणकुन्च आ.वी भिमडाडा	I.C.T. कक्षा बृद्धी भवन	भिमडाँडा						३	३०००००		
५	श्री जन जाग्रीती आवी डाँडा घुइथाली	भवन I.C.T. खानेपानी	घुइथालीडाँडा						३	६५०००००		
६	जनआधारभुत लोशवाड	I.C.T. आली	लोरीवाड						२	१०००००००		
७	जनप्रीय आधारभुत स्रतीपाले	I.C.T. क्लास थप	स्रतिपोले छिवाड						२	१५००००		
८	यस भुसिकोट वडा नं १४ का ७ ओटे तिन मुक्त कार्यक्रम सन्चालन गर्ने	विद्यालयमा								१५०००००		
९	यस विद्यालयका सम्पूर्ण विद्यालयमा विषय शिक्षकको वेवस्था गर्नुपर्ने									२५०००००		
१०	सर्वे शिक्षक हरुलाई विषय गत तालिम गर्नुपर्ने									७०००००		
११	सबै विद्यालयमा I.C.T. को वेवस्थापन गर्नुपर्ने									२००००००		
१२	सबै विद्यालयमा कक्षा थप गर्नुपर्ने									२००००००		
१३	शिक्षक विद्यार्थी अभिवावक त्रिपक्ष समन्वय गरी विद्यालयमा यस वडामा									१५०००००		

	रहेका सम्पूर्ण ४ वर्ष पूरा भएका बाल बालीका हरू लाइ विद्यालयमा भर्नेगर्ने अभियान सन्चालन गर्नुपर्ने												
१४	यस वडाका ७ ओट्टै विद्यालयमा बालमैत्री शिक्षण शिकाइ सामग्री र खेलकूदको व्यवस्था गरीनुपर्ने										१००००००		
१५	७ वटा विद्यालय बाहिर रहेका ४ - देखी ६ वर्ष सम्म घर वा विद्यालय को पहुच बाहिर												
१६	विद्यार्थीहरुलाई विद्यालय हाताभीत्र ल्याउनको निम्ति सम्पूर्ण शिक्षक अभिवावकहरुले अभियान सन्चालन यही मिति २०८० देखी सुरु गर्ने										२००००००		
१७	विद्यालयमा छात्रवृतीको थप कार्यक्रमको कार्यन्वयन गर्नुपर्ने										१५०००००		
१८	विद्यालयमा स्वास्थ्य सम्बन्धी सामान्य Health desk को गर्नुपर्ने										२००००००		
१९	चन्द्रगडगा आ.वि. त्रिशूले	कक्षा थप तालीम सन्चालन	त्रिशूले छिवाड							२	३०००००		

२०	दियो आधारभूत विद्यालय सिस्नेपानीवाटा छिवाड खोला	कक्षा थप तालीम सन्चालन	छिवाड खोला						२	३०००००		
२१	मा.वि दोपाइ(छिवाड खोला)	कक्षा थप तालीम सन्चालन	छिवाड खोली						१	१०००००		
२२	ज्ञानकुञ्ज आधारभुत वि. भिमडाँडा	कक्षा थप तालीम सन्चालन	भिमडाँडा						२	३०००००		
२३	जनजागृती आ.वि घुयालीडाँडा	कक्षा थप तालीम सन्चालन	घुयालीडाँडा						२	३०००००		
जम्मा										४७६२६७०००		

६.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क प्राप्त गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ। स्वस्थ र उत्पादनशील नागरिकको महत्वलाई दृष्टिगत गरी यस क्षेत्रमा लगानी वृद्धि मार्फत् गुणस्तरीय तथा सर्वसुलभ स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु राज्यको दायित्व हो। यसै संदर्भमा लोककल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप स्वास्थ्य क्षेत्रलाई नाफामूलकबाट क्रमशः सेवामूलक क्षेत्रमा रूपान्तरण गर्दै लैजानु पर्ने आवश्यकता छ। संविधानको एकल तथा साभा अधिकार सूची अनुसार प्रदेश र स्थानीय तहलाई स्वास्थ्य सेवाको जिम्मेवारी दिएको छ। स्वास्थ्यसम्बन्धी उपरोक्त संवैधानिक व्यवस्था एवम् दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्न योगदान गर्ने सोचका साथ स्वास्थ्य क्षेत्रको प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक भएको छ। मुसिकोट नगरपालिकामा विभिन्न कारणले गर्दा स्वास्थ्य सेवा भरपर्दो र सर्वसुलभ हुन सकेको छैन। यहाँ विगत केहि वर्षदेखि रोगहरूको संरचना बदलिएको छ। पहिले भाडापखाला र सरुवा रोगबाट मृत्यु हुनेको संख्या बढी थियो भने हाल निको हुन गाह्रो हुने रोगहरू जस्तै क्यान्सर, श्वासप्रश्वास, मुटु रोग र मृगौला सम्बन्धी समस्याबाट मृत्यु हुनेको संख्या बढ्दै गएको पाइन्छ। यसले नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवामा विशिष्टकृत सेवाहरूको माग बढ्दै गएको देखिन्छ। संविधानको मर्मानुसार मानव विकास सूचकाङ्कमा अपेक्षित उपलब्धि हासिल गरी नगरपालिकाले “स्वस्थ नगरपालिका र दीर्घजीवि नागरिक” तयार गर्ने नीति तथा कार्यक्रमहरू संचालन गर्नु पर्ने देखिन्छ।

सम्भावना र अवसर

- नेपालको संविधानले गुणस्तरीय स्वास्थ्यमा सबैको सहज पहुँचलाई राज्यको निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिमा समावेश गरेको छ। संविधानतः स्वास्थ्य जस्तो आधारभूत सवाल मौलिक हकको रूपमा स्थापित भइसकेको छ। दिगो विकास लक्ष्य सन् २०१६-२०३० सम्ममा सबै नेपालीलाई आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने लक्ष्य राखेको छ। स्वास्थ्य सेवाका क्षेत्रमा राज्यले व्यक्त गरेको प्रतिवद्धता सकारात्मक छ।
- नगरपालिका भित्र जिल्ला अस्पताल हुनु र प्रत्येक वडामा स्वास्थ्य चौकी व्यवस्थापन हुनु स्वास्थ्य सेवाका क्षेत्रमा यस पालिकाको अवसर हुन।
- आधारभूत स्वास्थ्य उपचारका लागि प्रमुख अस्पतालदेखि सबै वडासम्म सडक सञ्जालको विस्तार हुनु र भरपर्दो हवाई यातायातको सुविधा हुनु पनि अवसरका रूपमा रहेको छ।
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवाप्रति सबै नागरिक सचेत र सजग रहनु पनि स्वास्थ्य सेवा सुविधाका लागि एक अवसर हो।

समस्या र चुनौतीहरू

- सबै नागरिकलाई निशुल्क र गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा दिन नसक्नु, अति विपन्न र जोखिममा परेका नागरिकलाई निशुल्क स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धि राज्यले भरपर्दो व्यवस्था गर्न नसक्नु,
- विशेषज्ञता हासिल गरेका डाक्टरहरूमा सेवा सुविधा र शहरी मानसिकताका कारण दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु,
- परम्परागत मूल्य, मान्यता, स्वास्थ्य सेवा प्रति सचेतनाको कमी र पर्याप्त मात्रामा बर्थिङ सेन्टरको व्यवस्था नहुँदा असुरक्षित सुत्केरी हुने अवस्थालाई पूर्ण रूपमा रोक्न नसक्नु,
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवा तथा कुपोषणका कारण नगरपालिकाको अभिलेख अनुसार २०७९/८० मा शिशु मृत्यु १००० मा २१ जना, बालमृत्यु दर १००० मा ३३ जना तथा मातृ मृत्यु १००००० मा १७० जना रहेको छ।

- यस पालिकाका अधिकांश घरधुरीले स्वास्थ्यका हिसावले हानीकारक रहेको काठ दाउरावाट खाना पकाउने गरेका छन् । १७ अर्थात् ०.२ प्रतिशत परिवार अझै खोलाको पानी पिउनु, कतिपय विद्यालयमा अझै व्यवस्थित शौचालय नहुनु र यथेष्ट रूपमा सार्वजनिक शौचालयको अभाव पनि स्वास्थ्यसँग जोडिएका चुनौतीहरू हुन ।

लक्ष्य

- पालिका स्तरमा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको पहुँच विस्तार गर्ने

उद्देश्य

- आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निःशुल्क र पहुँच योग्य बनाउनु,
- विशिष्ट सेवा सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र विश्वसनीय बनाउनु,
- स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नु,
- पोषण सुरक्षा सुनिश्चितता गर्नु,
- सुरक्षित मातृत्वको सुनिश्चितता गर्दै बाल मृत्यु दर र मातृ मृत्यु दरमा कमी ल्याउनु,
- स्वास्थ्य सेवाको व्यवस्थापन सुदृढीकरण गर्नु र
- स्वास्थ्य विमालाई अनिवार्य गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● जनस्वास्थ्य सम्बन्धि सेवाहरू जनमैत्री बनाइने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्र हाल संचालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको स्तरोन्नति गर्ने ● आवश्यकताका आधारमा थप स्वास्थ्य केन्द्र तथा चौकीहरूको निर्माण गर्ने, ● सबै वडामा सुविधा सम्पन्न बर्थिङ्ग सेन्टर स्थापना गरी संचालन गर्ने, ● स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता विकासका लागि योजनाबद्ध कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● निश्चित समयावधिमा विशेष किसिमका रोगको निदानका लागि विशेषज्ञ घुम्ती स्वास्थ्य सेवा तथा शिविर कार्यक्रमको सञ्चालन गर्ने, ● आधारभूत खोप र प्रसुति सेवालार्ई प्रभावकारी रूपमा संचालन गर्ने, ● स्वास्थ्य सेवालार्ई विपन्न, सीमान्तकृत, ज्येष्ठ नागरिक, दीर्घ रोगी, अपाङ्ग तथा अशक्त हरूका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● नगरपालिका भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा कार्यरत जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने र थप विशेषज्ञ सुविधा सहितको दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने, ● स्वास्थ्य सेवाको पहुँच विस्तार गर्नका लागि वडा स्तरीय स्वास्थ्य केन्द्र तथा स्वास्थ्य चौकीहरूमा अतिरिक्त सुविधासहितको विस्तारित स्वास्थ्य सेवा कार्यान्वयन गर्ने, ● नयाँ प्रविधिजन्य स्वास्थ्य सामग्रीहरूका साथै औषधी तथा औषधीजन्य सामग्रीको आयात, भण्डारण, वितरण तथा प्रयोगको नियमन तथा व्यवस्थापन गर्ने, ● नगरवासीको सुरक्षित र स्वस्थ जीवनको सुनिश्चितताका लागि स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● विशेषज्ञ स्वास्थ्य सेवा तथा आयुर्वेद लगायत अन्य स्वास्थ्य सेवालार्ई बीमा कार्यक्रम मार्फत् उपलब्ध गराउने, ● प्रजनन् स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व एवम् बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सेवाका बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, ● विपद् तथा महामारीको तत्काल सम्बोधन, एम्बुलेन्स सेवाको एकीकृत विकास, साधन सम्पन्न तालिम प्राप्त चिकित्सक र स्वास्थ्यकर्मीको टोलीलार्ई परिचालन गर्ने, ● फोहोर मैलाको उचित व्यवस्थापन गर्ने, ● जनस्वास्थ्य विपद् व्यवस्थापनका एकीकृत उपायहरू अवलम्बन गर्ने, ● स्वास्थ्यसम्बन्धी निर्णय प्रक्रियालार्ई तथ्यमा आधारित बनाउँदै लगनका लागि अनुसन्धान तथा विकासमा जोड दिने र सबै विकास कार्यक्रममा स्वास्थ्यलार्ई एकीकृत गर्दै लैजाने, ● छोरा छोरी बीचको विभेद अन्त्य गर्न गर्भ पहिचान गरी गर्भपतन गर्ने प्रचलन लार्ई निरूत्साहित गर्न सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● कुपोषित गर्भवती तथा सुत्केरी आमा तथा बालबालिकाहरूका लागि विशेष पोषण कार्यक्रम संचालनका लागि नगरपालिकाले विशेष पहल गर्ने, ● खोप, औषधी तथा उपकरणको भण्डारणका लागि आधुनिक सुविधा सम्पन्न Cold Storage भवनको निर्माण गर्ने र Blood Bank को समेत व्यवस्थापन गर्ने, ● एम्बुलेन्स सेवा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्नका लागि स्थानीय क्लब, समुदाय वा संस्थाहरूलार्ई व्यवस्थापनको जिम्मा दिने, ● स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरूलार्ई अतिरिक्त कामको आधारमा प्रोत्साहन सुविधा उपलब्ध गराउने र ● सूर्तिजन्य, मदिराजन्य र लागूऔषधजन्य पदार्थहरूका प्रयोगलार्ई निरूत्साहित पाउँदै लिने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● बालबालिकाको पोषण स्थितिमा सुधार ल्याउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● रोग लागेर उपचार गर्नुभन्दा रोग लाग्न नदिनका लागि पोषणयुक्त आहारमा लगानी गर्ने बानीको विकास गर्न बालबालिकाको पोषण स्थितिमा सुधार ल्याउन जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने, ● आयातित वस्तुहरूको न्यूनीकरण गर्दै स्थानीय परिवेश अनुकूल उपलब्ध अर्गानिक खाद्य पदार्थ, फलफूल र हरियो तरकारी उत्पादन तथा उपभोग गर्ने बानीको विकास गराउने, ● कुपोषण न्यूनीकरण गर्न गुणस्तरीय एवं स्वास्थ्यवर्द्धक खाद्य पदार्थको पहुँच सुनिश्चित गरी उपभोग बढाउँदै स्वस्थ बानी र व्यवहारलार्ई प्रवर्द्धन गर्ने, ● प्राकृतिक तथा मानवीय विपद् तथा महामारीका कारण उत्पन्न हुने खाद्य संकट न्यूनीकरणलार्ई तत्काल सम्बोधन गर्न खाद्य बैंकको स्थापना गर्ने, ● 'सुनौला हजार दिन' सम्बन्धी जनजागरण अभियानलार्ई निरन्तरता दिने,

<ul style="list-style-type: none"> ● एक घर एक करेसाबारी (Home Garden) 	<ul style="list-style-type: none"> ● आँगनमै पोषणयुक्त खाद्य वस्तुहरूको उत्पादनका लागि एक घर एक घरबारी कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● प्रत्येक घरको एक जनालाई घरबारी व्यवस्थापन तालिम दिइ घरबारी स्थापना र स्तरोन्नतिका लागि लागत सहभागितामा सिंचाइका लागि पाइप र न्यूनतम् औजार प्रदान गर्ने ।
--	--

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	ग वर्ग का अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई सुरक्षा भत्ता	पटक	नगरपालिका	√	√	√	√	√	१५०	१२०००००	नगरपालिका	१
२	नगर कार्यालयमा स्तनपान कक्षा निर्माण	पटक	नगरपालिका	√	√	√	√	√	१	१००००००	नगरपालिका	१
३	बालक्लब गठन विद्यालय र समुदाय स्तर	पटक	नगरपालिका	√	√	√	√	√	५५	१००००००	नगरपालिका	१
४	विपन्न महिलाहरुको लागि सिप विकास तालिम र व्यवसाय संचालन गर्न अनुदान कार्यक्रम	जना	नगरपालिका	√	√	√	√	√	१००	१२०००००	नगरपालिका	१
५	विभिन्न दिवसीय कार्यक्रम लैंगिक हिंसा विरुद्धको महिला दिवस	पटक	नगरपालिका	√	√	√	√	√	५	२५००००	नगरपालिका	१
	वडा नं. १											
१	जनस्वास्थ्य तथा मानसिक स्वास्थ्य सचेतना	पटक	विद्यालय, टोल, समुदाय	√	√	√				३०००००	पालिका	२
२	मानसिक स्वास्थ्य शिविर तथा नियमित परिक्षण	पटक	विद्यालय, टोल, समुदाय		√	√	√			३०००००	पालिका	१
३	पोषण शिक्षा विद्यालय पोषण युक्त खाना	पटक	विद्यालय, टोल, समुदाय		√	√	√	√	√	५०००००	पालिका	१
४	जिल्ला अस्पताल उपकरण खरिद	पटक	जिल्ला अस्पताल		√					५०००००००	संघ	२

५	महिलाको प्रजनन स्वास्थ्य जाँच तथा शिविर	पटक	जिल्ला अस्पताल		√	√	√	√	√	३०००००	प्रदेश	२
६	सर्ने र नसर्ने रोगको बारेमा स्वास्थ्य शिक्षा	पटक	१ नं विद्यालय समुदाय		√	√				२०००००	पालिका	३
७	आयुर्वेद स्वास्थ्य योग, ध्यान, शिविर	पटक	१ नं वडा अस्पताल							५०००००	प्रदेश	२
८	वडा स्वास्थ्यलाई स्वास्थ्य केन्द्रमा स्तर वृद्धि	पटक	१ नं वडा							१००००००	संघ	३
९	गर्भवती, सुत्केरी, वृद्ध, विपन्न नागरिक निशुल्क सेवा	पटक	जिल्ला अस्पताल							२५०००००	प्रदेश	३
१०	महिला स्वयमसेविका र आमा समूह तालिम	पटक	सवै टोलमा	√	√	√	√	√		५०००००	नगरपालिका	१
११	५० सेवा लगायत विशेषज्ञ सेवा संचालन	पटक	जिल्ला अस्पताल		√	√	√	√		१००००००००	प्रदेश	२
१२	अस्पतालमा आएको वेवारिसे लासको व्यवस्थापन	पटक		√	√	√	√	√		५०००००	नगरपालिका	१
वडा नं. २												
१	सुरक्षित मातृत्व कार्यक्रम	पटक		√	√	√	√	√		५०००००	न.पा.	
२	वडामा एमबुलेन्सको व्यवस्था	पटक		√	√	√	√	√	१	१५०००००	न.पा.	
३	स्वास्थ्य स्वयंम सेविकालाई प्रोत्साहन	पटक		√	√	√	√	√	१	४००००	न.पा.	
४	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक		√	√	√	√	√	२	८०००००	न.पा.	
५	एक विद्यालय एक नर्स	पटक		√	√	√	√	√		४५५०००	संघ	
६	औषधीको व्यवस्था	पटक		√	√	√	√	√		५०००००	न.पा.	
७	खोप, जुका, पोलियो तथा नियमित खोप	पटक		√	√	√	√	√		१०००००	न.पा.	

८	गर्भवती महिला तथा वालवालिका पोषण युक्त खानेकुरा वितरण	पटक		√	√	√	√	√		२००००००	न.पा.	
९	लागुपदार्थ तथा दुर्व्यशनी सम्बन्धी जनचेतना	पटक		√	√	√				१०००००	न.पा.	
१०	आमा समूहमा महिलालाई तालिम	पटक		√	√	√	√	√		१०००००	न.पा.	
वडा नं. ३												
१	नवजात शिशुलाई पोषण कार्यक्रम	५ पटक	वडा ३	√	√	√	√	√		१००००००	नगरपालिका	पहिलो
२	विद्यालय स्तरका बालवालिकाको लागि दिवा खाजाको स्तर बृद्धि	५ पटक	सबै विद्यालय	√	√	√	√	√		२००००००	नगरपालिका	पहिलो
३	खोप तालिम र भिटामिन ए कार्यक्रम	पटक	वडा ३	√	√	√	√	√		१००००००	नगरपालिका	पहिलो
४	स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना र एमबुलेन्स खरिद	पटक	वडा ३		√					७००००००	सधै	पहिलो
५	विद्यालयमा नर्सिङ कार्यक्रम	पटक	सबै विद्यालय		√					२००००००	सधै	पहिलो
६	टेलिमेडिसियनको व्यवस्था सबै स्वास्थ्य केन्द्रमा	पटक	वडा ३			√				२०००००	प्रदेश	दोस्रो
७	स्वास्थ्य चौकीमा मेडिकल स्टोरको व्यवस्था	पटक	वडा ३									
८	स्टेचरको व्यवस्था	६ वटा	वडा ३	√						३००००	नगरपालिका	पहिलो
९	स्वास्थ्यकर्मीलाई तालिमको व्यवस्था	पटक	वडा ३									
१०	घुम्ती स्वास्थ्य शिविर	पटक	वडा ३	√						२०००००	नगरपालिका	पहिलो

११	विद्यालय तथा सरकारी कार्यालयहरुमा सेनेटरी प्याड उपलब्धता	पटक	वडा ३										
१२	गाउँघर क्लिनिक सञ्चालन	पटक १२	वडा ३	√	√	√	√	√	√	१५००००	नगरपालिका	पहिलो	
वडा नं. ४													
१	स्वास्थ्य परिक्षण (विद्यार्थी)	पटक	प्रत्येक विद्यालय		√	√	√	√	√	४०००००	न.पा.		
२	महामारी रोग सम्बन्धी सामुदायिक चेतना कार्यक्रम	पटक	वडा ४		√	√	√	√		२५००००	न.पा.		
३	स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न दिवस सञ्चालन	पटक	वडा ४	√	√	√	√	√		१५००००	न.पा.		
४	जेष्ठ नागरिक र अपाङ्ग नागरिक स्वास्थ्य परिक्षण	पटक	वडा ४	√	√	√	√	√		१५००००	न.पा.		
५	सोलावाङ्को गाउँघर क्लिनिक व्यवस्थापन	पटक	सोलावाङ्ग		√	√	√			२५००००			
६	वर्धिङ्ग सेन्टर सहितको अस्पताल निर्माण सोलावाङ्ग	पटक	सोलावाङ्ग		√					३०००००००	संघ		
७	स्वास्थ्य सेवाकेन्द्रको स्तरोन्नति कार्यक्रम	पटक	कोटचापा			√				५००००००	संघ		
८	स्वास्थ्य आमा समूह जनचेतना कार्यक्रम	पटक	वडा ४		√	√	√			३०००००	न.पा.		
९	विद्यालय नर्सिङ्ग कार्यक्रम व्यवस्थापन	पटक	सोलावाङ्ग		√	√				५०००००	न.पा.		
१०	विद्यालय तथा सहकारी कार्यालय	पटक	वडा ४										
वडा नं. ५													
१	सेरीगाउँमा अस्पताल स्थापना	पटक	वडा ५					√	५	५०००००००	संघीय सरकार		

२	स्वास्थ्य संस्थामा ईन्टरनेटको व्यवस्था	पटक	वडा ५	√	√	√	√	√	१	१२५०००	न.पा.	
३	स्वास्थ्य जनशक्तिको पर्याप्त व्यवस्था	पटक	वडा ५	√	√	√	√	√	१		संघीय सरकार	
४	अस्पतालमा अतिआवश्यक सामग्री तथा उपकरणहरुको व्यवस्था	पटक	वडा ५			√			१	५००००	न.पा.	
५	स्वास्थ्य संस्थाहरुको वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन देखाउन विभिन्न फ्लेक्सका, सूचना पाटी आदिको व्यवस्था	पटक	वडा ५						१	५००००		
६	स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य व्यवस्थापन समिति र महिला स्वयमसेविकाहरुको मासिक नियमित बैठकको लागि खाजा नास्ताको व्यवस्था	पटक	वडा ५						१	५००००		
७	महिला स्वयमसेविकालाई सम्मान एवम् पुरस्कारको व्यवस्था	पटक	वडा ५						१			
८	अपाङ्ग तथा नागरिकहरुलाई घरघरमा गएर स्वास्थ्य जाँच गर्ने	पटक	वडा ५						१	५००००		
९	पूर्ण खोपयुक्त तथा होम डेलिभरी मुक्त वडा घोषणा	पटक	वडा ५						१	५००००		
वडा नं. ६												
१	मापदण्ड अनुसारको वायरिङ्ग सेन्टर भवन	१ वटा	वडा ६, भुल्खेत	√	√	√	√	√	१	५००००००	संघ	

२	वडाभरीका सुत्केरी (संस्थागत) आमाहरुलाई प्रोत्साहन	पटक	वडा ६	√	√	√	√	√	१००	२०००००	नगरपालिका	
३	एक घर एक करेसावारी निर्माण	पटक	वडा ६	√	√	√	√	√	५	५०००००		
४	विद्यालय तथा समूहहरुमा पोषण शिक्षा कार्यक्रम लागु	पटक	वडा ६	√	√	√	√	√	५	५०००००	नगरपालिका	
५	आमाहरुलाई पोषण प्रवर्धन कार्यक्रम	पटक	वडा ६	√	√	√			५	५०००००	नगरपालिका	
६	जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य परिक्षण	पटक	वडा ६	√	√	√	√	√	५	६०००००	पालिका	
७	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक	वडा ६						५	१०००००००	पालिका	
८	नवजात शिशु पोषण वितरण	पटक	वडा ६									
वडा नं. ७												
१	मापदण्ड अनुसारको वर्थिङ सेन्टर भवन	पटक	साँख	√					१	५००००००	संघ	
२	आकस्मिकको लागि एमबुलेन्स	पटक	साँख		√				१	४५०००००	संघ	
३	स्टेचर सम्पूर्ण टोलमा	पटक	साँख	√					८	५००००	नगरपालिका	
४	अस्पतालको निर्माण	पटक	साँख	√						५०००००००	प्रदेश	
५	वर्थिङ सेन्टरको सामग्री खरिद	पटक	साँख			√				५०००००	प्रदेश	
६	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक	साँख		√	√	√	√		८०००००	पालिका	
७	अशक्त र वृद्धाश्रम	पटक	साँख		√					५०००००	पर्यटन बोर्ड	
८	विद्यालयमा स्वास्थ्य शिक्षा	१२ पटक	साँख		√	√	√	√		५००००	पालिका	
९	पहिलो स्वास्थ्य स्वयमसेविकालाई प्रोत्साहन	४ पटक	साँख		√	√	√	√		५००००	पालिका	

१०	स्वास्थ्य सम्बन्धि जनचेतनामुलक कार्यक्रम	पटक	साँख		√	√	√	√		२०००००	पालिका	
वडा नं. ८												
१	स्वास्थ्य केन्द्र निर्माण	पटक	घोर्खानी		√					५००००००	प्रदेश	
२	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्रमा खानेपानी निर्माण	पटक	घोर्खानी		√					४०००००	नगरपालिका	२
३	फर्निचर निर्माण	पटक	घोर्खानी		√					५०००००	नगरपालिका	३
४	नुनथला आधारभुत स्वास्थ्य चौकी खानेपानी निर्माण	पटक	नुनथला उदिनढुङगा		√					२०००००	नगरपालिका	
५	शैचालय निर्माण	पटक	नुनथला उदिनढुङगा		√					५०००००	नगरपालिका	
६	शिविर संचालन ६ महिनामा	पटक	८ नं. वडा भरी		√	√	√	√	५	६०००००	नगरपालिका	४
७	जेष्ठ नागरिकलाई घर दैलो सेवा	पटक	८ नं. वडा भरी	√	√	√	√	√		२५००००	नगरपालिका	५
८	सम्पूर्ण ८ नं. वडामा एम्बुलेन्स सेवा निशुल्क हुनुपर्ने	पटक	८ नं. वडा भरी	√	√	√	√	√		५०००००	नगरपालिका	६
९	सम्पुण ८ नं. वडामा स्टेचरको व्यावस्था	८ वटा	८ नं. वडा भरी		√					५००००	नगरपालिका	१
वडा नं. ९												
१	स्वास्थ्य व्यवस्थापन समितिको तालिमको व्यवस्था	प्रत्येक महिमा	चौखावाड स्वास्थ्य चौकी		√	√				४२०००	न.पा.	
२	स्वास्थ्य चौकीमा इन्टरनेटको सेवा जोड्ने	स्वस्थ चौकी	चौखावाड स्वास्थ्य चौकी		√	√	√	√		१२५०००	न.पा.	
३	विद्युत सेवाको लागि विद्युत जडानको माग	स्वस्थ चौकी	चौखावाड स्वास्थ्य चौकी		√	√				२५०००		
४	जन्मेदेखि २बर्षका बालबालिकाको लागि पोषण खानाको माग	स्वस्थ चौकी	चौखावाड स्वास्थ्य चौकी		√	√				१०००००	न.पा.	

५	गर्भवती र सूतकेरी महिलालाई भत्ताको माग	स्वस्थ चौकी	चौखावाड स्वस्थ चौकी		√					१०००००	न.पा.	
६	कम्प्युटरको लागि माग गर्ने	स्वस्थ चौकी	चौखावाड स्वस्थ चौकी		√					७५०००	न.पा.	
७	खानेपानी तथा सरसफाईको लागि व्यवस्था निर्माण	स्वस्थ चौकी	चौखावाड स्वस्थ चौकी		√					१००००	न.पा.	
८	समुदायमा (आमा) समूहको बैठक भत्ता	समुदाय	प्रत्येक आमा समूहमा		√	√	√	√		३६०००	न.पा.	
९	एम्बुलेस सेवा विस्तार गर्ने	चौखाड होलतारा	चौखावाड होहा होल, लिगु अदुवासी		√	√				५००००००	संघ	
वडा नं. १०												
१	चेतना अभिवृद्धि अभियान क) हात धुने ख) आधुनिक चुलो ग) मास्क प्रयोग	पटक	वडाको सबै		√	√	√		४	३०००००	न.पा.	
२	स्वास्थ्य शिविर संचालन क) आखा, नाक, कान घाति ख)पाठेघर, दिर्घरोगी, सबै	पटक	वडाको सबै		√	√	√		१०	१००००००	न.पा.	
३	वातावरणीय सरसफाई अभियान	पटक	वडाको सबै		√	√			१०	१०००००	न.पा.	
४	सूत्केरी स्याहार शिशू स्याहारको लागि पारिवारीक (कर्तव्यको) जानकारी सूत्केरी जिवन बचाउ अभियान	पटक	वडाको सबै		√	√	√		१	१००००००	न.पा.	
५	सूत्केरी वचत व्याख्या	पटक	वडाको सबै		√	√			५	२५०००	न.पा.	
६	अनुगमण, ४जना समिति, वडाका स्वा.प्रमुख, वडाका प्रतिनिधि वडाका टोल समितिका संयोजक	२ पटक	सबै घर धुरी						५	२५०००		

७	कूपोषन वालवालिका पहिचान र पोसिलो खाद्यतत्व वितरण		सबै घर धुरी						५	१०००००		
वडा नं. ११												
१	जनस्वास्थ्य क्षेत्र											
२	मानसिक स्वास्थ्य, पोषण, (स्वास्थ्य)		सबै टोल	√	√	√	√	√		५०००००	नगरपालिका	
३	शिक्षा – सामुदायिक स्वास्थ्य, गाँउघर क्लिनिक, विद्यालय स्वास्थ्य				√	√	√	√	५	२५००००	नगरपालिका	
४	सुरक्षित मादत्व, खोप सेवा, घुम्ती सिविर, स्कृनिङ, सरुवा रोग तथा नसर्ने रोग व्यवस्थापन, औषधी खरिद तथा व्यवस्थापन	१२	वडा नं ११ सबैमा	√	√	√			२	६०००००	पालिका	
वडा नं. १२												
१	स्वास्थ्य चौकी सहित वर्थिङ सेन्टरको योजना माग	१	१२ नं वडा		√	√	√		४	१०००००००	संघ सरकार	१
२	दरवन्दी माग	७	१२ नं वडा सिमखेत						४		संघ	
३	औषधि खरिद तथा स्वास्थ्य उपकरण	आवश्यकता अनुसार	१२ नं वडा पुरेनीचौर सिमखेत	√	√	√	√	√	१	५०००००	न.पा.	
४	फर्निचर निर्माण	१	आ.भू.स्वास्थ्य चौकी			√			१	१०००००	न.पा.	
५	वैकल्पिक उर्जाको व्यवस्था	१	आ.भू.स्वास्थ्य चौकी				√		२	५०००००	न.पा.	
६	फोहर व्यवस्थापन डम्पिङ साइडको व्यवस्था	१	आ.भू.स्वास्थ्य चौकी			√	√		१	२०००००	न.पा.	
७	हजार दिने आमालाई पोषण तथा प्रोत्साहन	१	वडा नं १२ का सबै टोल	√	√	√	√	√	१	१५०००००	न.पा / प्रदेश	

८	निशुल्क स्वास्थ्य विमा	२००	वडा नं १२ का सबै टोलका मानिसहरु	√	√	√	√	√	२०	३५०००००	न.पा./संघ	
९	महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविकाका व्यवस्थापन तथा परिचालन	४	वडाका चारै टोल		√	√	√	√	४	२०००००	न.पा.	
१०	स्वास्थ्य आमा समूह व्यवस्थापन कार्यक्रम	४	वडाका चारै टोल		√	√	√	√	४	२०००००	न.पा.	
११	दिर्घ रोगीहरुको अभिलेखीकरण	खोजी गरी	वडाका चारै टोल		√	√	√	√	१	१०००००	न.पा.	
१२	खारकोट गाउँघर क्लिनिक स्थापना	१	खारकोट						१	१००००००	प्रदेश सरकार	
१३	खारकोट बालबिकास स्थापना	१	खारकोट टोल						१	१००००००	प्रदेश सरकार	
वडा नं. १३												
२	दक्ष जनशक्ति व्यवस्थापन	नियमअनुसार			√	√			४		संघ	
३	महिला स्वयंसेविकालाई प्रोत्साहन	४	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√	√	√	४	५००००	न.पा.	
४	आमा समूहको व्यवस्थापन तथा प्रोत्साहन	४	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√	√	√	१	१०००००	न.पा.	
५	पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था तथा वडा निर्माण	१	मुसिकोट न.पा.-१३									
६	असल आमा कार्यक्रमलाई निरन्तरता	वडाभरि	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√	√	√		४०००००	प्रदेश	
७	स्टेचर खरिद	४	मुसिकोट न.पा.-१३						८	५००००	न.पा.	
८	सुरक्षित प्रसुति सेवा लिने आमालाई निशुल्क यातायातको व्यवस्था	आवश्यकता अनुसार	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√	√	√		१०००००	न.पा.	

९	न्यूनतम सेवा मापदण्ड अनुसारको स्वास्थ्य संस्था निर्माण	१	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√			१	५००००००	संघ	
१०	६ महिना पुरा भएका बालबालिकालाई पोषण उत्प्रेरणा कार्यक्रम निर्माण	वडाभरि	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√	√	√		१०००००	न.पा.	
११	स्वास्थ्य संस्थालाई प्रविधि मैत्री निर्माण तथा Internet जडान	१	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√	√	√	१	१२५०००	न.पा.	
१२	डाँडाछिवाड स्वास्थ्य एकाइमा कर्मचारी व्यवस्थापन	१	मुसिकोट न.पा.-१३		√	√			१	८०००००	न.पा.	
वडा नं. १४												
१	सामुदायिक महिला स्वास्थ्य पोत्साहन स्वरूप (३०००)	स्वयं सूचीकालाई			√	√				३००००		
२	सुरक्षित प्रसुति सेवा लिने आमाहरुलाई निशुल्क एम्बुलेन्स वाट सेवा	१ लख								१०००००		
३	पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था तथा वडा निर्माण									१००००		
४	स्टेचर खरिद	८			√	√				५००००		
५	न्यूनतम सेवा मापदण्ड अनुसारको स्वास्थ्य सेवा निर्माण				√	√				५०००००	संघ	
६	स्वास्थ्य संस्थालाई प्रविधि मैत्रीनिर्माण INTERNET जडान				√	√	√	√		१२५०००	न.पा.	

७	६ महिन पुरा भएका बालबालीकालाई पोषण उत्प्रेरणा कार्यक्रम निर्माण				√	√	√	√		१०००००	न.पा.	
८	आमा समुहलाई बैठक खाजा खर्च				√	√	√	√		५०००००	न.पा.	
९	सुरक्षित सुत्केरी प्रोत्साहन तथा उत्प्रेरणा कार्यक्रम सन्चालन			√	√	√	√	√		१०००००	न.पा.	
१०	निशुल्क औषधी वितरण			√	√	√	√	√		२०००००		
११	सोलार व्याकपको व्यवस्थापन स्वास्थ्य चौकीमा			√	√					८०००००	प्रदेश	
	जम्मा									३९२९०३०००		

६.३ खानेपानी तथा सरसफाइ

खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाले मानव जीवनमा बहुआयामिक प्रभाव पार्दछ। त्यसैले यस सेवालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा व्यवस्था गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्य ६ मा खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी ८ स्पष्ट लक्ष्यहरू निर्धारण गरेको छ। मुसिकोट नगरपालिकाले स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउन दीर्घकालीन तथा अल्पकालीन योजना बनाई कार्यान्वयन गरिरहेको छ। यद्यपि नगरवासीका प्रत्येक घरमा स्वच्छ र शुद्ध खानेपानीको व्यवस्था गर्न सकेको छैन। स्वस्थ नागरिक उत्पादन र समग्र आर्थिक सामाजिक विकासको आधारशीला तयार गर्न स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइ सुविधाको व्यवस्था गर्नु स्थानीय सरकारको दायित्व हो। नगरपालिकाले खानेपानी तथा सरसफाइ क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी स्वच्छ खानेपानी तथा ढल निकास सहितको शौचालय व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ।

नगरपालिकामा सबै भन्दा बढी ८३४३ घर परिवारले पाइप धाराको पानी प्रयोग गरेका छन् भने ४३ मुलको पानीमा तथा १७ परिवार खोलाको पानीको प्रयोग गर्दछन्।

सम्भावना र अवसर

- संविधानको निर्देशक सिद्धान्त र नीतिगत व्यवस्थाले स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धि व्यवस्था गर्ने अधिकार स्थानीय सरकारलाई दिएको छ।
- यस पालिका अन्तर्गतका प्राकृतिक रूपमा बगिरहने खोला तथा नदीको पानीलाई आधुनिक प्रविधिको प्रयोग गरेर प्रत्येक घरघुरीलाई स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ।
- सरसफाइ तथा स्वच्छताका दृष्टिले खुल्ला दिसामुक्त पालिका घोषणा हुनु, भकारी सुधार कार्यक्रम लागू गर्नु, कोरोना जस्ता महामारीका कारण सावुन पानी, मास्क, स्यानीटाइजर जस्ता सरसफाइका साधनको प्रयोगमा सचेतना हुनु,
- क्षेत्रीय सहरको रूपमा विकसित हुँदै गइरहेको मुसिकोट बजारमा उचित ढल निकासको व्यवस्था गर्न सके स्वच्छ हरित नगरको पहिचान निर्माण गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- मुसिकोट नगरपालिका भित्रका बस्तीहरूमा आधारभूत स्वच्छ पिउने पानीको अभाव हुनु,
- पालिका भित्रका जलसम्पदाको परम्परागत तथा आधुनिक प्रविधिका माध्यमबाट पानीको अभाव रहेका बस्ती तथा घरहरूमा स्वच्छ पिउने पानीको व्यवस्था नहुनु,
- उपलब्ध रहेका पानीका मुहान, धारा तथा रिजर्भ ट्याङ्कीको मर्मत सम्भार र संरक्षण गर्न नसक्नु तथा तिनको उचित प्रकारको प्रयोग गर्न नसक्नु,
- प्रयोग भैइरहेको पानीलाई शुद्धीकरण गरी प्रयोग नगर्नु,
- यातायात क्षेत्रको विकाससँगै बढ्दै गइरहेको शहरीकरणका कारण जथाभावी रूपमा बढिरहेको फोहोरमैलाको भरपर्दो व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
- अधिकांश घरपरिवारमा साधारण शौचालयको व्यवस्था भए तापनि केही घरपरिवारमा व्यवस्थित शौचालय नभएकाले वातावरण तथा सरसफाइ स्वच्छता कायम राख्न चुनौती देखिएको छ।

लक्ष्य:

- सबैका लागि सहज रूपमा स्वच्छ, शुद्ध र सुरक्षित खानेपानी व्यवस्था गर्ने,

उद्देश्य:

- आधारभूत स्वच्छ, शुद्ध र सुरक्षित खानेपानी सुविधा शतप्रतिशत घर परिवारमा व्यवस्था गर्नु र
- आधारभूत सरसफाइ सुविधा शतप्रतिशत घर परिवारमा व्यवस्था गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● पानीका मुहानहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● पानीका मुहानहरूको पहिचान गरी तिनको संरक्षणका लागि योजना निर्माण गर्ने, ● मुहानका संरक्षण र जलवायु परिवर्तनका असरहरू बारेमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● मुहानको संरक्षणका लागि तारवार र पानीको स्रोतको दिगोपना तथा स्वच्छताका लागि वृक्षारोपन कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● ग्रामीण तथा शहरी खानेपानी आयोजनाहरूको जलाधार क्षेत्र तथा मुहान संरक्षण गर्ने, ● खानेपानी स्रोतहरूको अभिलेखन तथा संरक्षण गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● नगरवासीलाई स्वच्छ, शुद्ध र सुरक्षित खानेपानीको सुनिश्चितता गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्वच्छ, शुद्ध र सुरक्षित खानेपानी उपलब्ध नभएको परिवारलाई प्राथमिकता दिई विभिन्न नयाँ खानेपानी योजना निर्माण गर्ने, ● संचालनमा रहेका खानेपानीका योजनाहरूको मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति गर्ने, ● खानेपानीको आपूर्तिलाई सहज बनाउन बहावको स्रोत नभएका ठाउँमा आधुनिक लिफ्ट प्रविधिको प्रयोग गरी शुद्ध पानीको व्यवस्था गर्ने, ● खानेपानी आयोजना निर्माण, मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापनमा वैकल्पिक वित्तीय स्रोत तथा जनशक्ति परिचालन गर्ने, ● खानेपानी आयोजना मर्मत सम्भार र व्यवस्थापन सम्बन्धी समुदाय लक्षित तालिम संचालन गर्ने, ● पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक कुवा, मुल, धारा तथा पोखरीको संरक्षण
<ul style="list-style-type: none"> ● सरसफाइ कार्यक्रमबाट जनताको स्वास्थ्य स्थितिमा सुधार ल्याउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● घर, आँगन, टोल, छिमेक र समाजमा सरसफाइ तथा शौचालयको पहुँचमा वृद्धि गर्ने, ● शहरोन्मुख तथा बजार क्षेत्रमा सरसफाइ सेवाको स्तरवृद्धि गर्ने, ● सरसफाइ सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● सुरक्षित खानेपानीका लागि संचालनमा रहेका खानेपानीका मुहान तथा आयोजनाहरूमा शुद्धीकरण प्रविधिको प्रयोग गर्ने, ● सरसफाइका माध्यमबाट वातावरण सुरक्षित बनाउने र जनताको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउने, ● विद्यालय, घरपरिवार तथा समुदाय लक्षित सरसफाइ अभियान संचालन गर्ने, ● सार्वजनिक स्थलहरूमा शौचालय निर्माण गर्ने, ● शहरोन्मुख क्षेत्रको फोहोर तथा ढल व्यवस्थापन गर्न गुरुयोजना निर्माण गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none">● शहरोन्मुख क्षेत्रहरूमा फोहोरमैला डम्पिङ साइटहरूको पहिचान र निर्माण गर्ने,● बजार क्षेत्रमा ढल र डम्पिङ साइट थप व्यवस्थित गर्ने,● घरायसी फोहर व्यवस्थापनमा जोड दिने ।
--	---

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र. सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.	
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५				लक्ष्य
	पालिका स्तरीय											
१	मुसिकोट खलंगा खानेपानी योजना सुधार विस्तार	पटक	वडा नं. १, २, ३, ५	√	√	√	√	√	५	७००००००	संघ	१
२	१ घर १ धारा कार्यक्रम		वडा नं. ४, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४	√	√	√	√	√	२७०	१४०००००	संघ	१
	वडा नं. १											
१	बजारमा अपाङ्गता मैत्री व्यवस्थित खानेपानी र शौचालय व्यवस्थापन	वटा	खलंगा सल्ले	√					२	४००००००	संघ	
२	बजारक्षेत्र खलंगा, पिपलनेटा, मठ, सल्लेमा सुधारिएको ढल	वटा	बजार क्षेत्र	√					१	२००००००	संघ	१
३	कैलेदेउ, गुजेलढंगा परकोटे मुल मर्मत	वटा	कैलेदेउ				√		१	२५०००००	प्रदेश	२
४	कैलेदेउ भुतछरा खानेपानी (दाराटोल)	वटा	कैलेदेउ					√	१	२५०००००	प्रदेश	३
५	कैनामुहान खानेपानी मर्मत	वटा	छिङ्ग	√					१	५०००००	नगर	३
६	कैलेदेउ गुजेलढुङ्गा खानेपानी सिभाचौर	वटा	छिङ्ग			√			१	३०००००	नगर	३
७	नयाँ बसपार्कको लागि खानेपानी निर्माण	वटा	वडा नं २, नयाँ बसपार्क		√				१	४००००००	संघ	२
८	ओरालपानी खानेपानी योजना निर्माण	वटा	वडा नं १, कैलेदेउ तल			√			१	६०००००	नगर	३
९	गुपडाडी खानेपानी मर्मत (सरसफाई ट्याङ्कर व्यवस्थापन)	वटा	छिङ्ग	√					१	२०००००	नगर	३
१०	औलापानी मुल संरक्षण	वटा	छिङ्ग		√				१	३०००००	नगर	२
११	काडेदह खानेपानी निर्माण	वटा	मठ			√			१	४००००००	प्रदेश	१

१२	जुम्लेधारा खानेपानी मर्मत	वटा	छिङ्ग				√		१	२०००००	नगर	३
१३	भुतछरा खानेपानी निर्माण	वटा	कैलदेउ					√	१	२०००००	नगर	३
१४	मठ बस्तीमा खानेपानी, नयाँ बस्ती मर्मत, ट्याङ्की निर्माण	वटा	मठ			√			१	५०००००	प्रदेश	१
१५	चन्दननाथ टोलमा रिजर्भ ट्याङ्की निर्माण (घेरवार)	वटा	चन्दननाथ टोल				√		१	१००००००	प्रदेश	२
१६	लहराभिजाउने रावलवारा वागवजार खानेपानी मर्मत	वटा	रावलवारा		√					१०००००	प्रदेश	३
१७	गोरखोलामा खानेपानी ट्याङ्की निर्माण	वटा	मठ				√			१००००००	प्रदेश	१
१८	काडेदह गन्ठाटोल खानेपानी	वटा	काडेदह		√					२०००००	नगर	३
१९	सल्ले खानेपानी स्तरोन्नती	वटा	सल्ले					√		२०००००	नगर	४
२०	कैन मुहान खानेपानी मर्मत	वटा	छिङ्ग	√						५०००००	नगर	१
२१	मुलखोला देखि विन्जुरा सुवले खानेपानी	वटा	सल्ले			√				१००००००	प्रदेश	३
२२	रावलवारा टोलमा खानेपानी मर्मत	वटा	रावलवारा		√					१००००००	प्रदेश	३
२३	घिमाने खानेपानी (एक घर एक धारा) मुहान (संरक्षण)	वटा	घिमाने	√						२००००००	प्रदेश	२
२४	काडेदह देखि माथिल्लो टोलमा खानेपानी	वटा	काडेदह		√					१००००००	प्रदेश	३
२५	मुलखोलामा वदशाला निर्माण	वटा	मुलखोला	√						१००००००	प्रदेश	२
२६	नयाँ बसपार्कमा खानेपानीको धारा निर्माण	वटा		√						२००००००	संघ	४
२७	छिङ्ग छरिखोला खानेपानी मर्मत ट्याङ्की निर्माण	वटा	छिङ्ग					√		१००००००	प्रदेश	४
२८	तल्लो गोठखोला ओखरखोला मठ खानेपानी थोपा सिंचाई	वटा				√				५०००००	प्रदेश	४
२९	माथिल्लो गोठखोला मठ खानेपानी रिचार्ज ट्याङ्की स्थापना	वटा					√			३५०००००	संघ	३
३०	घिमाने खानेपानी ट्याङ्की निर्माण, काडेदह, घिमाने, भालदुला, सुपेल भेरी, तल्लो भेरी, बस पार्क नयाँ, विन्नेजुरा सम्मलाई लाइन विस्तार	वटा			√					१०००००० ००	संघ	१
३१	कारागार शाखामा र सालघारी जाने पानी मुहान तारवार	वटा		√						५०००००	नगर	२
	वडा नं. २											

१	एक घर एक धारा	वटा	मु.न.पा. रका सबै टोल					१५	४००००००	प्रदेश	१
२	लिफ्ट खानेपानी	वटा	समिबोट विद्यालय सिस्नेखोला चौर					१	५००००००	संघले	१
३	जुठ्यान सहितको धारा, टार निर्माण	वटा	सबै घर					५	५०००००	वडाले	१
४	सिस्नेखोला मूहान सरसफाईको लागि वाटरप्रुफ सेफ्टी ट्याकी निर्माण	वटा	१५ घर					५	१००००००	न.पा.	
५	रिसिल्ला स्कूल खानेपानी	वटा	४०० वटा					५	४०००००		
६	साबुन पानी सहितको सार्वजनिक शौचालय	वटा	७ वटा					५	४००००००		
७	चारखोला एकलेखेत/सिस्नेखोला सिस्नेखोला खाने पानी निर्माण मर्मत	वटा	सिस्नेखोला					१	२००००००		
८	घिउखोला बान्नेचौर छहरी राक्सेकोट खानेपानी आयोजना	वटा	राक्सेकोट/छहरी					१	५००००००		
९	सिमखोला वाद्दे खानेपानी	वटा	वाद्दे					१	५००००००	प्रदेश	
१०	रातापारा पुरणडांडा खानेपानी	वटा	पुरणडांडा					१	५००००००	वडाले	२
११	काउलेपानी भुर्सुली खानेपानी	वटा	भुर्सुली					१	५००००००	प्रदेश	
वडा नं. ३											
१	एक घर एक धारा ट्याङ्की निर्माण र मुहान संरक्षण	वटा	पिपलनेटा धैरेनीचौर, ठाकुरवाटा			√			२००००००	प्रदेश	दोस्रो
२	मालुबेला ढिकफेरा खानेपानी आयोजना निर्माण	वटा	ढिकफेरा	√					३००००००	प्रदेश	दोस्रो
३	हलाजु माथिगाउँ खानेपानी मर्मत सम्भार	वटा	माथिगाउँ, माछिमी		√				२५०००००	प्रदेश	दोस्रो
४	मालुबेला खानेपानी मर्मत सम्भार	वटा	माछिमी			√			१५०००००	नगरपालिका	प्रथम
५	हलाजु पाखेत टोल खानेपानी मर्मत सम्भार	वटा	पाखेत		√				२५०००००	प्रदेश	तेस्रो

६	गोगनपानी, माथिगाउँ खानेपानी मर्मत र संरक्षण	वटा	माथिगाउँ							२००००००	प्रदेश	तेस्रो
७	पिपलनेटा धैरेनीचौर खानेपानी मर्मत र संरक्षण	वटा	पिपलनेटा धैरेनीचौर		√					१५०००००	नगरपालिका	दोस्रो
८	कोलासिम छेरा खानेपानी आयोजना निर्माण	वटा	छेरा							३००००००	प्रदेश	तेस्रो
९	सिमेनी वाहुन टाकुरा खानेपानी आयोजना निर्माण	वटा	वाहनटाकुरा		√					२००००००	प्रदेश	दोस्रो
१०	माछिमी कालिका मन्दिर निर्माण	वटा	माछिनी			√				४००००००	प्रदेश	प्रथम
११	कोलासिम देखि ठाकुरवारा लिफ्टाङ्ग खानेपानी निर्माण	वटा	ठाकुरवाटा					√		२००००००	प्रदेश	तेस्रो
१२	घ्यूखोला देखि दोरेनी खानेपानी निर्माण	वटा	दोरेनी				√			३००००००	प्रदेश	तेस्रो
१३	काप्लेखोला देखि माछिमी खानेपानी आयोजना	वटा	माछिनी	√						५००००००	प्रदेश	प्रथम
१४	ज्यामिरखोला देखि ढिकफेरा खानेपानी आयोजना	वटा	माछिनी		√					२००००००	प्रदेश	चौथो
१५	चिउरीगउरा देखि आर्यघाट खानेपानी आयोजना	वटा	माछिनी	√						२००००००	प्रदेश	प्रथम
१६	पिपलनेटा भिरवाटा रोटेपानी खानेपानी निर्माण	वटा	वडा ३							२००००००	प्रदेश	चौथो
१७	सिलेनी माथिगाउँ खानेपानी	वटा	वडा ३		√					१५००००	नगर	दोस्रो
१८	पूर्ण सरसफाईयुक्त वडा निर्माण	वटा	वडा ३		√					५००००००	प्रदेश	तेस्रो
१९	फोहर संकलन केन्द्र	वटा	वडा ३			√				१५०००००	प्रदेश	दोस्रो
२०	टोलटोलमा इन्सीलेटरको व्यवस्था	वटा	वडा ३							५००००००	प्रदेश	चौथो
	वडा नं. ४											

१	नमूना खानेपानी सोलावाङ्ग एक घर एक धारा	वटा	सोलावाङ्ग	√						२०००००० ०	प्रदेश	प्रथम
२	सिस्नेखोला सोलावाङ्ग एक घर एक धारा	वटा	सोलावाङ्ग	√						२०००००० ०	प्रदेश	प्रथम
३	कोट चौतारा वोहरगाउँ खानेपानी	वटा	कोट वोहरगाउँ		√					२०००००० ०	प्रदेश	प्रथम
४	घुरीखोला जैतेपाखा डलाखेते खानेपानी	वटा	घुरीखोला, गैटेपाखा			√				२०००००० ०	प्रदेश	दोस्रो
५	पधेरीचौर ठारादुङ्गा खानेपानी	वटा	ठारादुङ्गा				√			२०००००० ०	प्रदेश	पाँचौ
६	सल्लेतारा ठारादुङ्गा खानेपानी	वटा	ठारादुङ्गा					√		२०००००० ०	प्रदेश	छैटौ
७	ट्याखोला खानेपानी	वटा	ट्याखोल						√	२०००००० ०	प्रदेश	सातौ
८	फोहर व्यवस्थापन डम्पिङ्ग साइड निर्माण	वटा	सोलावाङ्ग, शितलपोखरी	√						१०००००० ०	पालिका	प्रथम
९	सोलावाङ्ग ढल व्यवस्थापन	वटा	सोलावाङ्ग	√						२०००००० ०	प्रदेश	प्रथम
वडा नं. ५												
१	सेरीगाउँ लराभिजाउने खानेपानी ट्याङ्की निर्माण	वटा	लराभिजाउने	√					२	३००००००	संघ	
२	दलित टोल खानेपानी ट्याङ्की निर्माण तथा मुहान संरक्षण	वटा	लाखुरीबोट	√					२	३०००००	न.पा.	
३	कोल्टाकुरा धारापानी धारा निर्माण	वटा	कोल्टाकुरा			√			२	१०००००	न.पा.	
४	कोल्टाकुरा १ घर १ धारा निर्माण	वटा	कोल्टाकुरा	√	√				५	३००००००	प्रदेश सरकार	
५	मुलाचौर मुलसंरक्षणका लागि घेरावार निर्माण	वटा	देउताखोला				√		१	५०००००	न.पा.	

६	थर्पू १ घर १ धारा निर्माण	वटा	थर्पू		√				५	६००००००	संघीय सरकार	
७	ठुली डिग्रे र सानी डिग्रेको मुलबाट बगेर खेर जाने पानीलाई ट्याङ्की निर्माण गरी सिचाई गर्ने	वटा	थर्पू	√					२	२०००००	न.पा.	
८	आधारभूत स्वास्थ्य चौकी र अस्पतालमा खानेपानी धारा निर्माण	वटा	थर्पू	√		√			२	१०००००	न.पा.	
९	भलखोला तटबन्धन निर्माण	वटा	कुनावाड		√				५	२००००००	प्रदेश सरकार	
१०	बाटमणी टोल खानेपानी निर्माण		थर्पू	√						३०००००	न.पा.	
११	सानीडिग्रे खानेपानी ट्याङ्की निर्माण	वटा	सानीडिग्रे				√		५	५०००००	न.पा.	
१२	दलितबस्ती, पाखेडाँडा देखि कटुलवारा सम्म सरसफाइ	वटा	वागबजार देखि सेरीगाउँ	√	√	√	√	√	१	६०००००	न.पा.	
१३	लराभिजाउने टुनिवोटबाट खलटाकुरा, सेरीगाउँ हुदै गैरीगाउँसम्म खानेपानी सञ्चालन गर्नुपर्ने	वटा	सेरीगाउँ	√	√				१	५००००००	संघीय सरकार	
वडा नं. ६												
१	पोखरा खानेपानी लिफ्टिङ सिस्टम योजना	वटा	पोखरा							३००००००	संघ	१
२	पानाखोला देखि जोगीचौर, कानेवाड खानेपानी मर्मत	वटा	जोगीचौर, कानेवाड							२५०००००	प्रदेश	२
३	भिरजरा खानेपानी मर्मत	वटा	भिरजरा							३०००००	पालिका	३
४	मेलचौर माथिल्लो टोल खानेपानी मर्मत	वटा	मेलचौर माथिल्लो टोल							१००००००	प्रदेश	३
५	दवाड स्वास्थ्य केन्द्रमा खानेपानी निर्माण	वटा	दवाड							३०००००	प्रदेश	१
६	डाँडागाउँ खानेपानी मर्मत	वटा	डाँडागाउँ							१००००००	संघ/प्रदेश	२

७	भिजा घाइडाडा खानेपानी ट्याङ्गी निर्माण	वटा	भिजा घाइडाडा							५०००००	संघ/ प्रदेश	१
८	बालकल्याण मा.वि. खानेपानी निर्माण	वटा								१००००००	प्रदेश	१
९	समाज कल्याण प्रा.वि. भेलचौर खानेपानी निर्माण	वटा	भेलचौर							३०००००	पालिका	२
१०	जनचेतना आ.वि. कालिमाटी खानेपानी निर्माण	वटा	कालिमाटी							५०००००	पालिका	२
११	भुलखेत तडनरा खानेपानी निर्माण	वटा	भुलखेत तडनरा							१००००००	प्रदेश	२
१२	टयाखोला भिजा खानेपानी निर्माण	वटा	टयाखोला भिजा				√			१००००००	प्रदेश	२
१३	काम्ले खानेपानी निर्माण	वटा	काम्ले				√			५०००००	प्रदेश	२
१४	दाइगारा खानेपानी निर्माण	वटा	दाइगारा							५०००००	प्रदेश	२
१५	प्रयोगशाला केन्द्र भुलखेत खानेपानी निर्माण	वटा	भुलखेत		√					१५०००००	प्रदेश	१
१६	भुलखेत बजार फोहोर व्यवस्थापन	वटा	भुलखेत			√				५०००००	प्रदेश	१
१७	आ. स्वास्थ्य केन्द्र फोहोर व्यवस्थापन	वटा	दवाड		√					१०००००	पालिका	१
१८	प्रयोगशाला केन्द्र फोहोर व्यवस्थापन	वटा	भुलखेत		√					५०००००	पालिका	१
१९	सबै विद्यालयमा फोहोर व्यवस्थापन	वटा	वडा ६			√	√			८०००००	प्रदेश	१
२०	खानेपानी परिक्षण ल्याव	वटा	वडा ६							१०००००	प्रदेश	२
२१	भण्डारीकाडा खानेपानी निर्माण	वटा	भण्डारीकाडा							७५०००००		
२२	दवाड टोल खानेपानी निर्माण	वटा	दवाड							५०००००		
वडा नं. ७												
१	बैरीदह खानेपानी तथा पोखरी मर्मत	वटा	वडा ७							१०००००० ०		
२	ओलीबारा खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१००००००		
३	सुनारबारा खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१००००००		
४	पाछा खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१००००००		
५	चौर खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१००००००		
६	जुबोट खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१००००००		
७	लालीबाङ्ग देखि भिउसुली लिफ्ट खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							२०००००० ०		

८	नाप्वाखोला देखि बिसाउनाडाडा लिफ्ट खानेपानी	वटा	वडा ७							५००००००		
९	टिलागौरा खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१००००००		
१०	भारीगाउँ खानेपानी सुधार	वटा	वडा ७							१००००००		
११	शुद्ध खानेपानी व्यवस्थापन	वटा	वडा ७							२००००००		
१२	ढारपानी खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							२००००००		
१३	रेटावाड खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							७०००००		
१४	वावाङ्ग भुलखेत खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१५०००००		
१५	पानाखोला देखि साँख खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							१००००००		
१६	प्रत्येक टोलमा इस्टबिनको व्यवस्था	वटा	वडा ७							१०००००		
१७	बाठाटोल खानेपानी निर्माण	वटा	वडा ७							५०००००		
१८	सम्पूर्ण व्यक्तिगत धारा सामुहिकरण गर्ने	वटा	वडा ७							१००००००		
१९	बागडाँडा देखि च्यारनेटामा खानेपानी	वटा	वडा ७							५००००००		
२०	भुताछुरा काउलेनीखोला छेलोखेल्ने खानेपानी	वटा	वडा ७							३००००००		
२१	गुब्रखोला देखि गौरेकाफल खानेपानी	वटा	वडा ७							१००००००		
२२	ठुलीमुल खानेपानी आयोजना पाईप तथा भल्भलगायत धारा निर्माण	वटा	वडा ७							२००००००		
२३	दमारा देखि जगदेउछहरा खानेपानी आयोजना	वटा	वडा ७							६००००००		
२४	तल्लो जुगेनीखोला खानेपानी निर्माण	वटा	वडा ७							३००००००		
२५	ठुली पँधेरा देखि पैयापाटा देवीथान मर्मत	वटा	वडा ७							१००००००		
२६	साँख मा.वि.लाई खानेपानी पाईप खरिद	वटा	वडा ७							१००००००		
२७	ढोरीगारे ओलीबारा मुल संरक्षण	वटा	वडा ७							२०००००		
२८	रुद्रवाड खानेपानी योजना	वटा	वडा ७							२५०००००		
	वडा नं. ८											

१	साउनेपानी देखी बयाले सम्म घोर्खानी सम्म खानेपानी निर्माण	वटा	बयाले						१०	१०००००		
२	चिप्ले देखी गर्पा हुदै माटो बिसौना सम्म खानेपानी निर्माण	वटा	माटो बिसौना						१०	२५००००		
३	सगाले गैरा देखी क्वाम्मा छेलावड खानेपानी मर्मत	वटा	क्वाम्मा छेलावड						१०	१०००००		
४	धागे छुरीदेखी खानी डाडां सम्म खानेपानी मर्मत	वटा	खानी डाडामा						१०	२०००००		
५	घटयाड खोला देखी ढोक्रेखोरै हदै पल्लो डेरा खानेपानी निर्माण	वटा	पल्लो डेरा						१०	२५००००		
६	मलेवा पानी खारपानी देखी कुकुरगारे सम्म खानेपानी मर्मत	वटा	कुकुरगारेमा						१०	५०००००		
७	बाघमारे खालादेखी घनारी काप्रीवास सम्म खानेपानी निर्माण	वटा	घनारीमा						१०	१००००००		
८	टोल सर सफाई अर्न्तगत ८ नं. वडा भरी डस्टबिन	वटा	८ नं. वडा भरी						१०	५००००००		
९	सिचाई योजना निर्माण काप्रीवास घनारी	वटा	काप्रीवास घनारी						१०	५००००००		
१०	ठोक्लावाड खानेपानी निर्माण	वटा	ठोक्लावाड							२५०००००		
११	सचाई योजना	वटा	ठोक्लावाड							३००००००		
१२	खानेपानी निर्माण	वटा	ग्याम्मा खंढठोला									
१३	खानेपानी निर्माण	वटा	कासुवाड									
१४	खानेपानी	वटा	गन्सु खोला देखी पानी घारीसम्म सल्लेघारी									
१५	नाप्चाखोला देखी तिसिडघतेखोला वारखोला सम्म खानेपानी निर्माण	वटा	घटेखोला वारखोला									
१६	घट्याडखोला ढोक्रेखोर खानेपानी निर्माण	वटा	ढोक्रेखोर							१५००००		
१७	भैसि चरण खानेपानी निर्माण	वटा	भैसि चरण							५००००		

१८	घटयाडखोला ग्यामा खोला खानेपानी निर्माण	वटा	ग्यामा खोला							१५०००००		
१९	पाखापानि खानेपानि मर्मत	वटा	पाखापानि							१००००		
२०	ठूलो सि ररा देखी ठूलो चौर सम्म माथिल्लो खवाडखानी निर्माण	वटा	खवाडखानी							१५००००		
२१	घागेछरी देखी भेरी पाखा, भिममा पुर्वेडाडा खानेपानी निर्माण	वटा	भिममा							२५००००		
२२	बाघपानि देखी तल्लो खावाडखानी खानेपानी निर्माण	वटा	तल्लो खावाडखानी							१०००००		
२३	डारेवारी देखी तल्लो खावाडखानी सम्म खानेपानी निर्माण	वटा	तल्लो खावाडखानी							५०००००		
२४	माउपाताल देखी डौरेवारी खानेपानी निर्माण	वटा	डौरेवारी							१०००००		
२५	जर्कुवारी खानेपानी मर्मत	वटा	भेरीपाखा							१०००००		
	वडा नं. ९	वटा										
१	चुनखोला हिल माथिल्लो अदुवारी लिट्टखर्स पानी योजना निर्माण	वटा	हिल							१०००००० ०		
२	चुनखोला अदुवारी लालिवाड लिट्टखर्स पानी योजना निर्माण	वटा	अदुवारी							५००००००		
३	वाघवस्ना वलचौर चौखावड चिरावोट कुनाथिमल खानेपानी मर्मत	वटा	चौखावड							३००००००		
४	भूतभूते लिङगुर जुग्रेखोला खानेपानी मर्मत	वटा	लिङगुर							२००००००		
५	धोरदेमूल दालुगैरा खानेपानी मर्मत	वटा	दालुगैरा							२००००००		
६	भेरीलाग्ने भूतभूते होल खानेपानी मर्मत	वटा	होल							१००००००		
७	राडजी हील खानेपानी मर्मत	वटा	हील							२००००००		
८	होल्तारा खानेपानी मर्मत	वटा	होल्तारा							७००००००		
९	काउलेखोल लिउरीमार फलेगैरा धोरनिटी लालिवाड खानेपानी मर्मत	वटा	फलेगैरा							८००००००		

१०	एक घर एक धारा निर्माण	वटा	मु. नं. पा. ९							७००००००		
	वडा नं. १०	वटा										
१	समिति निर्माण टोल टोलमा	वटा	सबै टोल					१		५०००००	नगर	१
२	पानी सुठिकरण,फिल्टर व्यवस्थापन खरिद	वटा	सबै टोल					२		१२०००००	नगर	२
३	अभिमुखीकरण	वटा	सबै टोल					५		५०००००	नगर	३
४	ईलेक्ट्रीक जग	वटा	सबै टोल					५		३०००००	नगर	४
	वडा नं. ११	वटा										
१	च्यान्टाकूरा, वरधाईरा खा.पा.आयोजना	वटा	च्यान्टाकूरा, वरधाईरा		√			१		१००००००		दोस्रो
२	कल्याधारा, भगभगे, गोठवाड खा.पा. माग	वटा	भगभगे			√		१		५०००००		तेस्रो
३	कल्याधारा, गोठवाड खा.पा. माग	वटा	गोठवाड				√	१		५०००००		चौथो
४	सुवाखोला,राउटेवारा लिफ्ट खा.पा.	वटा	राउटेवारा	√				२		२००००००		पहिलो
५	खट्करा कूनाती खानेपानी माग	वटा	खट्करा कुनाती	√				१		१००००००	नगर	पहिलो
६	पधेरा, बोलमा लिफ्ट खानेपानी माग	वटा	बोलम गाँउ				√	१		२००००००	प्रदेश	चौथो
७	बोलमखोला, पाछिवाड खा.पा. माग	वटा	पाछिवाड					√	१	१००००००	नगर	पाँचौ
८	चिसापानी, लहुँ मा.वि. लिफ्ट खा.पा.	वटा	मा.वि. कन्याकम्द	√				२		५००००००	प्रदेश	पहिलो
९	बोलमखोला, खालचौर लिफ्ट खा.पा. माग	वटा	खालचौर		√			५		२०००००० ०	संघ	दोस्रो
१०	ठुलाखाली, गाँजाओखर खा.पा.माग	वटा	खसिनीगरि	√						१००००००		पहिलो
११	छरीखोला, धागेछरी खा.पा.माग	वटा	पनीडाडा					√	१	५००००००	प्रदेश	पाँचौ
१२	मुलखोला, खर्चिवाड्ग लिफ्ट खा.पा. माग	वटा	खर्चिवाड	√	√			२		२०००००० ०	संघ	पहिलो
१३	पैराटा, बाजागाँउ खानेपानी माग	वटा	बाजागाँउ	√				१		५०००००	नगरपालि का	पहिलो
	वडा नं. १२											
१	नयाँगाउँ जमारु लिफ्ट खानेपानी	वटा	नयाँगाउँ जमारु टोल					४		१०००००० ०		

२	खारकोट, सेरुड,लेक,बुगेरी लिफ्ट खानेपानी आयोजना	वटा	खारकोट सेरड						४	१०००००० ०		
३	कोक्षे खोला खानेपानी आयोजना	वटा	कोक्षे						२	१००००००		
४	पितिवाड खारखानी खा.पा. आयोजना	वटा	पितिवाड						२	२००००००		
५	हरले नयाँगाउ खा.पा. योजना	वटा	हरले नयाँगाउँ						१	२५०००००		
६	कसारीखोला डाडागाँउ धरनी मुहान संरक्षण	वटा	डाडाँगाउ धैरनी						१	५०००००		
७	स्यालेगौरा खा.पा. योजना	वटा	गरेना डिलाडाँडा						२	१००००००		
८	सिमपानी खा. पा. योजना तथा ट्याडकी निमाण	वटा	डाडाँगाउ						२	१००००००		
९	नयाँगाउँ पातुखला मुहान संरक्षण	वटा	पातुखोला						१	५०००००		
१०	बैरागी खानेपानी योजना	वटा	बैरागी						२	१००००००		
११	बारीखोला जुम्लावाड खा. पा. योजना	वटा	जुम्लावाड						४	५००००००		
१२	गोठाउने खोला पाडरड बुगेरी जुम्लावाड खा.पा.योजना	वटा	पाडरडबुगेटी जुम्लावाड						२	१००००००		
१३	पाडरड खोला हलुरज बब्रे मुहान संरक्षण	वटा	जुम्लावाड बुगेटी						१	५०००००		
१४	सिस्नेरी पाडरखोला खा.पा.यो.संरक्षण	वटा	पाडरड						१	५०००००		
१५	कोक्षेखोला ,ठुलीमुल खानेपानी मुहान संरक्षण	वटा	अेक्षे						१	५०००००		
१६	पँधेरी खोला खा.पा.मुहान संरक्षण	वटा	नयाँगाउ						१	५०००००		
१७	रूमखोला ठुलाघर खा.पा.योजना	वटा	ठुलाघर						१	५०००००		
१८	सिस्नेरी सालघारी मुहान.संरक्षण	वटा	सालघारी						१	५०००००		
१९	सिस्नेरी सेरड खा.पा.योजना	वटा	सेरड						२	१००००००		
२०	सिस्नेरी लम्कुडाडा खा.पा. योजना	वटा	लम्कुडाडा						२	१००००००		
२१	बास्थाना डाडागाँउ आ.वि. लिफ्ट खा.पा.योजना	वटा	आ.वि.डाडागाउ						४	५००००००		
२२	बारीखोला नयागाँउ खा.पा.यो.	वटा	नयाँगाउ						४	५००००००		
२३	सिस्नेरी खानेपानी मुहान संरक्षण	वटा	तल्लो लेक						१	५०००००		
२४	सिस्नेरी खानेपानी मुहान संरक्षण	वटा	डारा टोल						२	५०००००		
	वडा नं. १३	वटा										
१	एक घर एक धारा निर्माण	वटा										

	न्याहोईखोला मुहान, डिम्भुरा रुख बसाईखोला, गोठखोला मुग्लुखोला, सुनारपानी, केवरपानी, सिमडाँडा, ठुलीभुल	वटा											
२	बालमैत्री धारा निर्माण	वटा	५ वडा विद्यालय						५				
३	लिफ्ट खानेपानी आयोजना	वटा	चुमचौर, भालदुला, डलसिकोट-१३						३				
४	सावजनिक धारा	वटा	मुसिकोट-१३						२०				
५	सावजनिक शौचालय	वटा	मुसिकोट-१३						१०				
६	ढल निकाश	वटा	मुसिकोट-१३						१५				
७	खोरिया पाखा मुल संरक्षण	वटा	मुसिकोट-१३						३				
८	पाखेपानी २ वटा मुल संरक्षण	वटा	मुसिकोट-१३						२				
९	दोपाइ खानेपानी मुल संरक्षण	वटा	मुसिकोट-१३						१				
१०	ठुली मुल संरक्षण	वटा	मुसिकोट-१३						१				
११	सिमाडाँडा अेबकी मुहान संरक्षण	वटा	मुसिकोट-१३						२				
१२	जुगेखोला मुल संरक्षण	वटा	मुसिकोट-१३						१				
१३	गोठखोला २ वटा मुल संरक्षण	वटा	मुसिकोट-१३						२				
१४	रुमाखोला, लामाडाँडा लिफ्ट खानेपानी योजना	वटा	मुसिकोट-१३						१००००००				
१५	भरकोस भिमडाँडा लिफ्ट सिँचाई	वटा	मुसिकोट-१३						५००००००				
१६	हाइवाड खानेपानी लिफ्ट योजना	वटा	मुसिकोट-१३						१००००००				
	वडा नं. १४	वटा											
१	भरनीखोला घुर्की lift सिँचाई कार्यक्रम	वटा							१००००००				
२	घट्टेखोला खानेपानी कार्यक्रम योजना टयाडकी निर्माण	वटा							१०००००				
३	पान्ती खानेपानी टयाडकी निर्माण कार्यक्रम र पाइप लाइन २ km कार्यक्रम	वटा							२५०००००				

४	खानेपानी कार्यक्रम छिवाड जिउला छिवाड खोला देखी	वटा									२५०००००		
५	दुरेगरदेखी छिवाड जिउला लिफ्ट कार्यक्रम र सादाहा स्थानमा १ धार कार्यक्रम	वटा									१०००००० ०		
६	साउने खोला ट्याडकी निर्माण र धारा फिट	वटा									१५००००		
७	बेदखोला खानेपानी कार्यक्रम तल ट्याडकी + धारानीर्माण	वटा									५००००००		
८	चिरापानी हुरहोल भुहन खानेपानी कार्यक्रम छिवाड खोला ट्याडकी paip line कार्यक्रम सन्चालनको निम्ती	वटा									१०००००० ०		
९	सुदारपानी खानेपानी १ घर १ धारा साउने खोला देखी सुदारमानी सम्म पुरै तोल कार्यक्रम	वटा									१०००००० ०		
१०	विद्यालयमा लोरीवाड गाउका पानीदेखी मुहान कार्यक्रम ट्याडकी सहीत	वटा									२०००००		
११	सुहारपानी मुहान ट्याडकी मर्मत र धारा को कार्यक्रम	वटा									२५०००००		
१२	छिवाड जिउला स्वास्थ्य चौकी को लागी खानेपानी आयोजना कार्यक्रम सन्चालन	वटा									५००००००		
१३	बेदरखोला माथी खानेपानी ट्याडकी सहित धारा कार्यक्रम	वटा									२००००००		
१४	घोलास मुहानदेखी लिफ्ट खानेपानी योजना साउनेखोला देखी कुनै खोला सम्म	वटा									३००००००		
१५	घोलास मुहानदेखी मसानघाट अथवा सबदहा सम्ममा ल्याउने पानी कार्यक्रम	वटा									२५०००००		
१६	सोखोला देखी श्री जनजाग्रीती आ.वी सम्म खानेपानी योजना ट्याडकी सहित धारा विस्तार र २५ लाख	वटा									२५०००००		
१७	त्रिशुले देपाइ लिफ्ट खानेपानी योजना ट्याडकी सहित धारा	वटा									१०००००० ०		
१८	दोपाने खानेपानी योजना ट्याडकी सहित धारा	वटा									३००००००		

१९	पानी खाने दमा पोखरी मल्लानी खानेपानी टयाङ्की धारा याजना	वटा								१०००००० ०		
२०	पात्ला गाउ दृखी मेलघरेली टयाङ्की सहित पाइप विस्तार धारा निर्माण	वटा								३०००००० ०		
	जम्मा									१३२९९९०० ००		

मुसिकोट नगरपालिका

६.४. युवा तथा खेलकुद

स्थानीय विकासमा युवा सहभागिताको अभिवृद्धि गर्दै राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारको पूर्ण उपयोगको वातावरण तयार गरी युवाहरूको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गरिनु पर्दछ। नेपालमा १६ देखि ४० वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या करिब ४० प्रतिशत रहेको छ। जनसांख्यिकी पुँजीको रूपमा रहेका युवाहरूको विदेश पलायन रोक्यै स्थानीय विकासको हरेक क्षेत्रमा युवाहरूको पहुँच बढाउने र सामाजिक आर्थिक रूपान्तरणमा युवाहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै शिक्षित, दक्ष, लगनशील, अनुशासित युवाहरूबाट स्थानीय विकासमा योगदानको वातावरण सिर्जना गर्नु आवश्यक छ। त्यसरी नै व्यक्तिको शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासमा खेलकुदको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। खेलकुद मानिसको सर्वाङ्गीण विकासका लागि महत्वपूर्ण पक्ष हो। वर्तमान सन्दर्भमा सबैका लागि खेलकुद भन्ने अभियान सञ्चालन गरी समाजमा रहेका खेलाडी, खेल प्रशिक्षक, बालबालिका, युवा, ज्येष्ठ नागरिक, फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरू सबैलाई खेलकुदको माध्यमबाट निरोगी एवम् अनुशासित तुल्याई देश विकासको पथमा संलग्न गराउनु अहिलेको प्रमुख आवश्यकता हो। खेलकुदलाई मनोरञ्जनका रूपमा मात्र नलिई मानव विकासको सूचकाङ्कको रूपमा लिई यस क्षेत्रमा लगानी बढाउन सकेको खण्डमा स्थानीय विकासमा महत्वपूर्ण योगदान सावित हुन सक्दछ।

सम्भावना र अवसर

- खेलकुद राष्ट्रको पहिचान र युवाको आकर्षणको क्षेत्र भएकाले यसको विकास र विस्तार गर्नु राज्यको दायित्व हो। खेलकुद क्षेत्रको विकासका माध्यमबाट राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय ख्याती प्राप्त गर्ने भएकाले यसका लागि आवश्यक पर्ने विभिन्न किसिमका खेल पूर्वाधार निर्माणका सम्भावनाहरू रहेको छ।
- बराहटाकुरामा रहेको स्टेडियममा विभिन्न किसिमका शारीरिक व्यामयुक्त खेल खेल्ने र विद्यालयमा रहेका खुल्ला चौवरहरूलाई प्रयोग गरी भलिबल, फुटबल, क्रिकेट, व्याडमिन्टन आदि खेल पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्न सके खेलकुद क्षेत्रको विकास गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ।
- विद्यालय स्तरदेखि नै खेल प्रशिक्षकको व्यवस्था गरी दक्ष र उर्जावान खेलाडी उत्पादन गरी प्रतियोगितात्मक खेलकुदका माध्यमबाट क्षेत्रीय तथा राष्ट्रिय स्तरका खेलाडी उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- खेलकुद क्षेत्र सामाजिक विकासको महत्वपूर्ण अंग हो भन्ने कुरालाई समाजमा बोध गराउन नसक्नु र युवा जनशक्तिको स्वास्थ्य शारीरिक विकासको लागि नभइ नहुने खेलकुदको क्षेत्रमा पर्याप्त लगानी नहुनु,
- पालिका भित्र निर्मित खेलकुदसम्बन्धी पूर्वाधारहरूको मर्मत सम्भार समयमा हुन नसक्नु,
- बालबालिकाको मानसिक तथा शारीरिक विकाससँगै खेलकुदको महत्व सम्बन्धि सकारात्मक धारणाको विकास गर्नका लागि खेल प्रशिक्षकको व्यवस्था नहुनु,
- राष्ट्रिय स्तरका भलिबल, फुटबल, व्याडमिन्टन, क्रिकेट, एथ्लेटिक्स जस्ता खास खेलहरूमा विशेष रूचि भएका खेलाडीहरूका लागि दक्ष प्रशिक्षक र राज्यको तर्फबाट प्रोत्साहित गर्ने वातावरणको निर्माण गर्न नसक्नु,

लक्ष्य:

- युवा जनशक्तिलाई नगरपालिकाको सामाजिक र आर्थिक विकासमा मूल प्रवाहीकरण गर्ने र नगरपालिकालाई खेलकुद केन्द्र (हव) का रूपमा विकास गर्ने ।

उद्देश्य

- युवाको जोश, जाँगर, सीप र नेतृत्व क्षमतालाई प्रस्फुटन गर्दै पालिकाको समग्र विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु,
- युवालक्षित व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिमको व्यवस्था गर्नु,
- युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउनु,
- खेलकुदका माध्यमबाट युवा युवतीको शारीरिक विकासको सुनिश्चितता गर्नु,
- खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्नु,
- खेलाडीलाई स्वस्थ, अनुशासित, प्रतिस्पर्धी र व्यावसायिक बनाउनु र
- युवा युवतीलाई खेलकुदका पूर्वाधारमा पहुँच वृद्धि गर्दै खेलकुद समग्रीमा उपलब्ध गराउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none">● युवा वर्गको शारीरिक, मानसिक तथा संवेगात्मक क्षमताको विकास गर्ने,● युवालाई उद्यमशील, व्यावसायिक र आत्मनिर्भर बनाउन वित्तीय स्रोत साधनको पहुँचमा वृद्धि गर्ने,● युवा केन्द्रित प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकासका अवसरहरू विस्तार गरी उद्यमशील बनाउने,● युवामा सकारात्मक सोच, सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने,● खेलकुदको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण, संरक्षण र स्तरोन्नति गर्ने ।	<ul style="list-style-type: none">● युवा लक्षित व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिमको व्यवस्था गर्ने,● रोजगार तथा स्वरोजगार सिर्जनाका लागि वित्तीय संस्थाहरू मार्फत् सहूलियत व्याज दरमा लगानीका लागि कर्जा प्रवाहको व्यवस्था गर्ने,● युवाहरूमा नैतिकता, सदाचारको विकास गरी देश, समाज, र ज्येष्ठ नागरिक प्रतिको दायित्व बोध गराउने,● खेलकुदको विकासका लागि खेल पूर्वाधारहरूको विकास र विस्तार गर्ने,● स्थानीयस्तरमा खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान खेलाडीहरूको पहिचान तथा विकास गर्ने,● खेल मैदान नभएका वडाहरूमा पायक पर्ने गरी खेल मैदानहरू निर्माण गर्ने,● सबै वडामा कम्तिमा पनि एक भलिबल मैदान र कभर्डहलको व्यवस्था गर्ने,● वार्षिक रूपमा खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गरी ठूलो संख्यामा युवाहरूलाई सहभागी गराइने ।

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	बालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणाको कार्यक्रम		सबै वडाहरु र नगर	१	२					२५००००	संघ, प्रदेश, स्थानीय तह	
२	बालविवाह, लागु औषत दुर्व्यसनी न्यूनीकरण सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम		विद्यालय र समुदाय	√	√	√	√			२५०००००	नगरपालिका	
३	संरक्षण विहिन बालबालिकाहरुको लागि बाल गृह संचालन		नगर स्तरीय	√	√	√	√	√		३००००००	संघ	
४	हिंसा पीडित महिला बालबालिकाहरुको लागि अल्पकालिन आवास गृह निरन्तरता		नगर स्तरीय							५००००००	नगरपालिका	
५	बालमैत्री नगरपालिका निर्माण गर्न कार्यक्रमहरु									२५०००००	नगरपालिका	
६	नगर स्तरीय बालसञ्जाल व्यवस्थापन		नगर स्तरीय	√						१५०००००	नगरपालिका	
७	बालश्रम मुक्त स्थानीय तह घोषणाको कार्यक्रम	पटक	१४ वडा र नगरपालिका	७	७	७			४४	१२०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	२
८	बालविवाह न्यूनीकरण तथा लागु औषध दुर्व्यसनी न्यूनीकरण	स्थान	३० विद्यालय र	७	७	७	७	७	४४	१४०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१

	सम्बन्धित विद्यालय र समुदायमा सचेतना कार्यक्रम		१४ वडामा									
९	संरक्षण विहिन बालबालिकाहरुलाई आर्थिक सहयोग तथा शैक्षिक सामाग्री सहयोग		नगरस्तरीय	७	७	७	७	७	४०	१६०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
१०	हिंसा पिडित महिला बालबालिकाहरुको लागी अल्पकालिन आवासगृह संचालन तथा व्यवस्थापन निरन्तरता		मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. १ बगवजार स्थित	७	७	७	७	७	५	२५०००००	संघ सर्शत अनुदान र पालिका	१
११	ग वर्ग अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई मासिक ७००को दरले सामाजिक भत्ता वितरण		सवै वडाका २०० जना ग वर्गका अपांगता भएका व्यक्तिहरु	७	७	७	७	७	१००	६००००००	पालिका	२
१२	विद्यालय स्तरीय बालक्लव गठन तथा पुनरगठन			७		७		७	५०	१००००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	२
१३	विपन्न महिलाहरुलाई सिप विकास तालिम तथा आयआर्जनमा बृद्धि गर्नको अनुदान	जना		७	७	७	७	७	५०	२००००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
१४	विभिन्न राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दिवसिय कार्यक्रम		नगर स्तरीय	७	७	७	७	७	१०	२५०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
१५	लैगिक हिंसा निवारण कोष स्थापना		नगर स्तरीय	७	७	७	७	७	५	४०००००	पालिका	२

१६	बाल उद्धार कोष स्थापना	पटक	नगर स्तरीय	७	७	७	७	७	५	३०००००	पालिका	१
१७	पछाडि पारिएका महिलाहरुलाई सचेतना, नेतृत्व विकास, कानुनी र प्रस्तावना लेखन तालिम	पटक	नगर स्तरीय	७	७	७	७	७	१४	१५०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	२
१८	जेष्ठ नागरिक सम्मान तथा संरक्षण कार्यक्रम	पटक	नगर स्तरीय	७	७	७	७	७	५	३५०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
१९	संरक्षण विहिन बालबालिकाहरुको लागी बाल गृह स्थापना	पटक	नगर स्तरीय १		७				१	४००००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	३
२०	अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई स्थानीय समन्वय समितिको परिचय पत्र वितरण बैठक र घुम्ती सेवा शिविर	पटक	नगर स्तरीय र वडाहरुमा	७	७	७	७	७	६०	२००००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
२१	लक्षित बर्गहरुको खण्डकृत तथ्याक संकलन	पटक	सबै वडा	७					१	३०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
२२	अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई कृतिम सामाग्री सहयोग कार्यक्रम	पटक	नगरस्तरीय	७	७	७	७	७	५	१५०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
२३	अपांगता भएका व्यक्तिहरुलाई सिप विकास तालिम र व्यावसाय संचालन गर्नको लागी अनुदान र सचेतना कार्यक्रम		नगर स्तरीय	७	७	७	७	७	५	१८०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
२४	निस्कृत तथा नया समुह गठन तथा अनुशिक्षण कार्यक्रम	वटा	३० वटा समुह वडा स्तर	७	७	७	७	७	५	६०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	२
२५	जेष्ठनागरिक वृद्धा श्रम गृह निर्माण र जेष्ठ नागरि दिवा सेवा संचालन	पटक	नगर स्तरीय	७	७	७	७	७	५	८०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	३
२६	सामाजिक सामावेशिकरण लैगिक हिसा मुक्त पालिका	पटक	वडा र नगर	७	७	७	७	७	५	१००००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	३

२७	एकल महिला क्षमता विकास तथा स्वरोजगार तालिम	पटक	पालिका स्तर	७	७	७	७	७	५	१२०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
२८	किशोरी प्रतिरक्षा तालिम	पटक	१६ विद्यालय	७	७	७	७	७	५	९०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	१
२९	अपांगता पहिचान शिविर	पटक	स्थान	७	७	७	७	७	१५	१४०००००	संघ समानिकरण र स्थानिय तह	२
बडा नं. १												
१	लैंगिक समानता र समावेशीकरण सम्बन्धी तालिम, बालविवाह	वटा	सबै टोल						१०	१०००००	नगर	१
२	वैदेशिक रोजगारमा रहेका परिवारका महिला/ पुरुषको लागि वित्तीय साक्षारता र स्वावलम्बन तालिम	वटा							१०	५०००००	नगर	२
३	संयुक्त जग्गा धनी पुर्जा निर्माण (श्रीमान श्रीमती)	सबै घरधुरी	सबै टोल						१००	१०००००	नगर	३
४	लोकसेवा तयारी कक्षा (शिक्षक, निजामती) विपन्न महिला	जना							२० ०	६०००००	नगर	२
५	सासु बूहारी अन्तरक्रिया+सम्मान+भ्रमण	वटा							५	५०००००	नगर	३
६	दिवशीय चेतनामूलक कार्यक्रम समूह मार्फत्	वटा	सबै टोल						५	१०००००	नगर	१
७	जेष्ठ नागरिकको अनुभव तथा सुभावा संकलन (भेला)	वटा	टोल टोलमा						५	१०००००	नगर	२
८	अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाई सहयोग सामग्री उपचार/ शैक्षिक अवस्थामा सहयोग र स्वरोजगार	जना	टोल टोलमा						१००	५०००००	नगर	२
९	एकल महिलालाई सीप तथा व्यावसायिक तालिम	जना	टोल टोलमा						५०	२५०००००	संघ	३

१०	घरेलु मदिरा उत्पादकलाई वैकल्पिक व्यवसायमा सहयोग	जना	खलंगा, मठ, सल्ले						५०	२५०००००	प्रदेश	४
११	गिट्टि कुट्ने, ज्यालामजदुरी गर्ने, सुकुम्बासीलाई रासन कार्ड	जना	सबै टोल						१००	५०००००	नगर	३
१२	परम्परागत पेशालाई (प्रविधिमा सहयोग)	जना	सबै टोल						६०	२००००००	प्रदेश	२
१३	मानसिक/ लैंगिक विभेदमा परेकालाई परामर्श पुनः स्थापना केन्द्र स्थापना, मुसिकोट	वटा							१	२०००००	नगर	१
वडा नं. २												
१	सीप मूलक तालिम मुढा बुन्ने	प्रत्येक वर्ष एक एक पटक	रातामाटा र समिवोट							२०००००	वडाले	
२	द्वन्द्व पीडितलाई आत्मनिर्भर कार्यक्रम		रातामाटा	√	√	√	√	√		४०००००	न.पा.	
३	सिलाई कटाई तालिम		रातामाटा र समिवोट	√	√	√	√	√		५०००००	वडाले	
४	१६ दिने लैंगिक हिंसा विरुद्धको अभियान		रातामाटा र समिवोट	√	√	√	√	√		१०००००	वडाले	
५	आरन तथा काष्ठका ठेकी निर्माण तालिम	जना	सिमखोला र रातामाटा		√	√	√	√	५	५०००००	न.पा.	
६	उत्पीडित, सिमान्तकृत, पिछडा वर्गका लागि सामाजिक सहभागिता वृद्धि सम्बन्धी तालिम	जना	७ वटा टोलमा						१००	१०००००	वडाले	
वडा नं. ३												
१	महिलालाई समानज्यालाको लागि जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन	पटक ५	वडा ३						२	१५०००००	नगरपालिका	तेस्रो

२	घरेलु हिंसामा परेका महिला तथा बालबालिकालाई संरक्षणको लागि सेव हाउस निर्माण	वटा	वडा ३							१५००००००	न.पा.	प्रथम
३	हिंसामा परेका महिला तथा बालबालिकालाई निशुल्क र कानुनी परामर्श	पटक	वडा ३							२०००००००	प्रदेश	दोस्रो
वडा नं. ४												
१	लैंगिक विभेद तथा सामाजिक समावेशिकरण सचेतना		वडा ४							२०००००००		
२	अन्तरजातिय वैवाहिक सम्मान कार्यक्रम	पटक	वडा ४									
३	समान काम सम्मान ज्याला कार्यक्रम	पटक	वडा ४									
४	घरेलु हिंसामा परेकालाई संरक्षण कार्यक्रम	पटक	वडा ४									
५	वृद्धाश्रम तथा अनाथालय निर्माण	वटा	वडा ४							२०००००००		
६	एकल महिला व्यवसायी कार्यक्रम	संख्या	वडा ४							२०००००००		
७	हिंसामा परेकालाई कानुनी सहायता	संख्या	वडा ४							३०००००		
वडा नं. ५												
१	पछाडी परेका तथा पारिवारिक, गरिब तथा जेहेनदार विद्यार्थीलाई लोकसेवा तयारी कक्षा सञ्चालन	५ पटक	वडा ५	√	√	√	√	√		५०००००	न.पा.	
२	बालविवाह न्युनिकरणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम		वडा ५	√	√	√	√	√		१०००००	न.पा.	
वडा नं. ६												

१	लैङ्गिक हिंसा सम्बन्धि तालिम सञ्चालन		वडा ६							२०००००		
२	आमा समूह लगायत अन्य समूहलाई प्रोत्साहन		वडा ६							१०००००		
३	एकल महिलालाई सम्मान कार्यक्रम		वडा ६									
४	घरेलु हिंसामा परेका महिलालाई कानुनी परामर्श कार्यक्रम		वडा ६									
५	घरेलु हिंसा पिडितलाई सुरक्षित आवास निर्माण		वडा ६									
६	महिलालाई समान काम समान ज्याला सम्बन्धि कार्यक्रम		वडा ६									
७	नेतृत्व विकास तथा क्षमता आधारित कार्यक्रम		वडा ६									
वडा नं. ७												
१	पिछडिएका वर्गलाई निःशुल्क शिक्षा		वडा ७							२०००००		
२	सिपमुलक कार्यक्रम प्रदान		वडा ७							१००००००		
३	घरेलु हिंसामा परेका महिला तथा बालबालिकालाई निःशुल्क कानुनी परामर्श कार्यक्रम		वडा ७							५०००००		
४	पिडितलाई सेवागृहको व्यवस्था		वडा ७							२००००००		
५	समान ज्याला		वडा ७							२००००		
६	महिलाहरुलाई नेतृत्व विकास तथा क्षमता आधारित कार्यक्रम		वडा ७							१०००००		
७	महिला पुरुष शिक्षामा समान सहभागिता		वडा ७							२०००००		

वडा नं. ८											
१	समान काम समान ज्याला	१	८ नं. वडा भरी								
२	घरेलु हिंसामा परेका महिला तथा बालबालिकालाई निशुल्क कानुनी सेवा	१	८ नं. वडा भरी								
३	घरेलु हिंसामा परेका महिला तथा बालबालिकालाई सुरक्षित घर निर्माण	१	८ नं. वडा भरी								
वडा नं. ९											
१	महिला शसक्तिकरण तालिम (९ वडा भरी)	५	मु. नं. पा. ९							२५०००००	
२	अन्तर जिल्ला भ्रमण	५	मु. नं. पा. ९							४००००००	
३	सिपमूलक तालिम, आयआर्जन सम्बन्धी	५	मु. नं. पा. ९							२५०००००	
४	महिला सुरक्षा सम्बन्धी तालिम	५	मु. नं. पा. ९							२५०००००	
५	महिला समूह गठन र तालिम	५	मु. नं. पा. ९							१००००००	
६	घरेलु हिंसामा परेकालाई निशुल्क कानुनि सेवा तथा सुरक्षित आवास	५	मु. नं. पा. ९							३००००००	
७	एकल महिला लाई सम्मान कार्यक्रम	५	मु. नं. पा. ९							२५०००००	
८	निरक्षर महिलालाई शाक्षरता तथा प्रोढ शिक्षा कार्यक्रम	५	मु. नं. पा. ९							२००००००	
वडा नं. १०											

१	लैडिगक समानता सम्बन्धी चेतनामूलक तालिम संचालन क)समान कामको समन भत्ता ख)निर्माण समिति गठनमा मूख्य पदमा महिला ग) उत्पादित वस्तुमा महिलाको नियन्त्रण घ) सिपमूलक तालिममा महिला सहभागीता								८	१००००००	नगर प्रदेश	१
२	दलित,जनजाति,अपाङ्ग, आर्थिक विपन्नताहरुका लागि सिपमूलक तालिम संचालन								३	१००००००		
३	अपाङ्गहरुलाई समतामूलक हपिरुभहो								३	५०००००		
वडा नं. ११												
१	अपाङ्ग भएका व्यक्तिलाई सहयोग सामग्री उपचार		मु.न.पा. ११	√						५००००००	प्रदेश	पहिलो
वडा नं. १२												
१	घरेलु हिंसा विरुद्ध जनचेतना कार्यक्रम	१	वडा नं १२ का सबै टोल						४	१००००००		
२	जातिय, लैडिगक, विभेको लागि सचेतनामूलक तथा अभिमुखिकरण	१	वडा नं १२ का सबै टोल						४	१५०००००		
३	बाल विवाह, बहुविवाह सामाजिक कुरिति कुसंस्कृति विरुद्ध सचेतना कार्यक्रम	१	वडा नं १२ का सबै टोल						४	१००००००		
वडा नं. १३												
१	टोलटोलमा जनचेतना कार्यक्रम संचालन	४	मुसिकोट न.पा.-१३						४			

२	पछि परेका जानिको उत्थान कार्यक्रम	४	मुसिकोट न.पा.-१३									
३	एकल महिला प्रोत्साहन कार्यक्रम	आवश्यक ता अनुसार	मुसिकोट न.पा.-१३									
४	हिंसामा परेका महिलाका लागि सुरक्षित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने	आवश्यक ता अनुसार	मुसिकोट न.पा.-१३									
५	महिला तथा बालबालिकालाई निशुल्क कानुनी सेवा	आवश्यक ता अनुसार	मुसिकोट न.पा.-१३									
वडा नं. १४												
१	हाम्रो वडा को सम्पूर्ण तोलमा रहेका महिला हरुलाई क्षमता अभिवृद्धीको निम्ती कार्यक्रम योजना								१४	२५०००००		
२	परिवारमा हिन्सा मुत्त र महिला दमन भुत अभियान कार्यक्रम योजना								१४	२५०००००		
३	DLXNFNFO सिप कला को चालीम सन्चालन कार्यक्रम									२५०००००		
जम्मा										१८८३७०००		

६.५ कला तथा संस्कृति

कला तथा संस्कृति कुनै निश्चित भूगोल र त्यहाँ बसोबास गर्ने मानव जातिको पहिचान हो । हरेक कला र संस्कृति मानवीय मूल्य मान्यताको सम्पत्ती पनि हो । कला र संस्कृतिको जगेर्ना गर्नु मानव जातिको कर्तव्य पनि हो । नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय कला, संस्कृति र सभ्यताको संरक्षण, प्रवर्द्धन र प्रचार प्रचार गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकारलाई प्रदान गरेको छ । यस सन्दर्भमा मुसिकोट नगरपालिकाले आफ्नो पालिका भित्रको कला र संस्कृतिलाई जगेर्ना गर्नु प्रमुख दायित्व रहेको छ । यो नगरपालिका धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक आदि दृष्टिकोणले विविधतामा रमेको छ । एकले अर्काको कला र संस्कृतिको संरक्षण सम्वर्द्धन गरी आपसी मित्रता र सदभावका साथ जीउने कुरामा पालिकाले अभिभावकको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

धार्मिक रूपमा मुख्यतः हिन्दुहरूको बाहुल्यता रहेको यस पालिकामा बौद्ध, क्रिश्चियन समुदायको बसोबास रहेको छ । जातीय रूपमा क्षेत्री, बाहुन, मगर, दलित, ठकुरी, नेवार आदि समुदायको बसोबास रहेको छ । हरेक धार्मिक विश्वास र आस्था तथा जातीय परम्परा र प्रचलन अनुसार आफ्ना मूल्य मान्यता कला संस्कृति र परम्परा फरक फरक रहेका छन् । तथापि एक आपसमा मिलेर बसोबास गरेका छन् । यस किसिमको सामाजिक सांस्कृतिक र धार्मिक परम्परालाई स्थानीय सरकारले संरक्षण गर्न आवश्यक छ ।

समस्या र चुनौती

- सांस्कृतिक विविधता कायम राख्दै ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, संवर्द्धन र विकास गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकार संविधानले दिएको सन्दर्भमा, मुसिकोट नगरपालिकामा रहेका ऐतिहासिक, धार्मिक, पौराणिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन, विकास, विस्तार र प्रचारप्रचार गर्नका लागि गुरु योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न नसक्नु,
- मुसिकोट नगरपालिकामा रहेका लहरे, टप्पा, सिँगारू, ठाडी भाका, दोहोरी भाका, खस जातिको परम्परागत पहिरन र तिनका सामाजिक सांस्कृतिक मूल्य मान्यताको विकास र विस्तार गरी कला संस्कृतिको मौलिकतामा आधारित कला संस्कृतिको संरक्षण र प्रचार प्रचार गर्न यसको महत्वप्रति ध्यान नदिनु,
- यस पालिकामा रहेका पर्वतीय क्षेत्र जस्ता प्राकृतिक, धार्मिक, सांस्कृतिक र ऐतिहासिक कला संस्कृतिका प्रतीकहरूको प्रचार प्रचार गरी पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्न नसक्नु,

सम्भावना र अवसर

- सांस्कृतिक विविधता कायम राख्दै ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण, संवर्द्धन र विकास गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय सरकार संविधानले दिएको सन्दर्भमा, मुसिकोट नगरपालिकामा रहेका ऐतिहासिक, धार्मिक, पौराणिक, सामाजिक र सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण, सम्वर्द्धन, विकास, विस्तार र प्रचारप्रचार गर्नका लागि गुरु योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सके कला संस्कृति क्षेत्रबाट मुसिकोट नगरपालिका लाभान्वित हुने राम्रो संभावना रहेको छ ।
- मुसिकोट नगरपालिकामा रहेका लहरे, टप्पा, सिँगारू, ठाडी भाका, दोहोरी भाका, खस जातिको परम्परागत पहिरन र तिनका सामाजिक सांस्कृतिक मूल्य मान्यताको विकास र विस्तार गरी कला संस्कृतिको मौलिक पहिचान सहित नगरपालिकालाई चिनाउने सम्भावना रहेको छ ।
- यस पालिकामा रहेका पर्वतीय क्षेत्र जस्ता प्राकृतिक, धार्मिक, सांस्कृतिक र ऐतिहासिक कला संस्कृतिका प्रतीकहरूको प्रचार प्रचार गरी पर्यटन क्षेत्रको विकास गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।

लक्ष्य:

- स्थानीय कला, संस्कृति र सम्पदाको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने ।

उद्देश्य:

- स्थानीय कला, संस्कृतिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु,
- स्थानीय लोक साहित्य, चाडबाड, रीतिरिवाज र परम्पराको संरक्षण गर्नु र
- ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक सम्पदाहरूको खोज अनुसन्धान गरी प्रचार प्रचार गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none">● स्थानीय ऐतिहासिक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने,	<ul style="list-style-type: none">● नगरपालिकाभित्रका विभिन्न मठ, मन्दिर, गुम्बा र चर्चहरूको न्योचित संरक्षण गर्ने,● ऐतिहासिक, पुरातात्विक र सांस्कृतिक सम्पदाहरूको पहिचान गरी तिनको महत्वका बारेमा प्रचार पसार गर्ने,● सम्पदाहरूको मर्मत संभार तथा स्तरोन्नति गर्ने,● परम्परागत कला, सीप, संस्कृति र बाजागाजा संरक्षण गर्ने,● स्थानीय लोक साहित्य, मेला, चाडबाड र पर्वहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने,● मुसिकोट नगरपालिकाका ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक स्थलहरूको पहिचान गरी पुस्तिका प्रकाशन गर्ने साथै उक्त स्थलहरूको संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्ने,● नगरपालिकाभित्रका लोक संस्कृतिसँग सम्बन्धित (टप्पा, सिँगारू, पञ्चेवाजा, लहरे नाँच, ख्याली, भजन चुटुका) विभिन्न सांस्कृतिक गतिविधिहरूको उत्थान र संरक्षणका निम्ति उपयुक्त नीति निर्धारण गर्ने,● नगरपालिका अन्तर्गत साहित्य कलाको प्रवर्द्धनका लागि नगरपालिका/वडा स्तरीय प्रतिस्पर्धा नियमित रूपमा आयोजना गर्ने,● नगरपालिका भित्र रहेका कवि, कलाकार, साहित्यकारहरूलाई आदर, सम्मान तथा पुरस्कारबाट उत्प्रेरित गर्ने,● नगरपालिका स्तरको बौद्ध गुम्बा स्थापना गर्नका लागि सम्भाव्यताको अध्ययन गर्ने,● भाषा, लिपि, धर्म, साहित्य, कला तथा संस्कृतिको संरक्षणको लागि नगरपालिका स्तरको एक प्रतिष्ठान स्थापना गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	स्थानीय भाषा संरक्षण कार्यक्रम		मु.न.पा.	√	√	√	√	√		१०००००००		
	वडा नं. १											
१	दशैं, तिहार, डिभे, काल रात्री, पाँच पुनी भेला व्यवस्थापन, कालिका सिद्ध, ब्रमाजी मन्दिर निर्माण	टोल	१ नं वडा भित्र						१०	५००००००	संघ प्रदेश नगर	१
२	पैसेरु, शिङ्गारु, मयुर, तरवार, भुमे, लाखे, क्रिसमस डे, पञ्चे बाजा आदि नाँच प्रशिक्षण	टोल	१ नं वडा भित्र						१०	१५०००००	प्रदेश	१
३	शिव तथा कालिका मन्दिर निर्माण		छिड							२५०००००	प्रदेश	२
४	टिमुरखोला पिकनिक पार्क स्थापना		सल्ले							२५०००००	प्रदेश	२
५	चन्दननाथ टोलमा नारायण मन्दिर निर्माण		मठ, चन्दननाथ							२५०००००	संघ	३
६	गोकर्ण गिरी वृद्ध आश्रममा शिव मन्दिर निर्माण		मठ							२००००००	संघ	३
७	कालिका मन्दिर (निर्माण देवी मन्दिर)	वटा	सल्ले						२	१००००००	प्रदेश	४
८	मुसिकोट नगरपालिकामा वडा नं १ का अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको तथ्याङ्क संकलन गरि योजना निर्माण									२०००००	नगर	१
	वडा नं. २											
१	पञ्चेवाजा खरिद तथा संरक्षण	दई सेट	सिस्नेखोला रातामाटा						१	१०००००	वडा	
२	मयुरनाच संरक्षण	दई सेट	सिस्नेखोला रातामाटा		√				१	४०००००	न.पा	१

३	सरस्वती मन्दिर निर्माण	दुई वटा	सिस्नेखोला रातामाटा							१००००००	पर्यटन प्रवर्द्धन	
४	मठमन्दिर निर्माण तथा संरक्षण	४ वटा	सिस्नेखोला रातामाटा		√				५	२००००००	प्रदेश	१
५	मूर्तिकला, चित्रकला सम्बन्धी तालिम	दुई वटा	सिस्नेखोला रातामाटा						२	२००००००	पर्यटन प्रवर्द्धन	२
वडा नं. ३												
१	पञ्चेबाजा संरक्षण तथा वाघ उपकरण खरिद	१ पटक	पिपलनेटा, ठकुरवारा	√						२०००००	नगरपालिका	पहिलो
२	पञ्चेबाजा समिति भवन	१ वटा	ठकुरवाटा			√			१	२००००००	संघ	दोस्रो
३	मयूरनाच संरक्षण र वाघ उपकरण खरिद	५ पटक	माछिनी	√	√	√	√	√	२	५०००००	प्रदेश	दोस्रो
४	मयूरनाच समिति भवन र कालिका मन्दिर निर्माण	१ वटा	माछिनी				√		१	२००००००	प्रदेश	तेस्रो
५	ठाकुरवारा कालिका मन्दिर निर्माण	१ पटक	ठकुरवाटा				√		१	२००००००	प्रदेश	तेस्रो
६	छेरा कालिका मन्दिर निर्माण	१ पटक	छेरा					√	१	२००००००	प्रदेश	तेस्रो
७	शिव मन्दिर निर्माण	१ पटक	पिपलनेटा					√	१	२००००००	प्रदेश	तेस्रो
८	धैरेनीचौट साँस्कृतिक महिला समुह वाघ वादन सामाग्री खरिद	१ पटक	धैरेनीचौर					√	१	५०००००	प्रदेश	तेस्रो
९	ढोरेनी शिव मन्दिर निर्माण	पटक	ढोरेनी					√	१	१००००००	प्रदेश	तेस्रो
१०	शिल्पकला दल्लिह संग्राहलय व्यवस्थापन	पटक	छेरा		√				१	२००००००	संघ	पहिलो
११	कालिका मन्दिर निर्माण		माछिनी									
वडा नं. ४												
१	रैथाने कला संस्कृति संरक्षण कार्यक्रम		सोलावाङ्ग, कोट, घुरीखेल, ठाराढुङ्गा							२५००००००		
२	शिवधाम मन्दिर संरक्षण		सोलावाङ्ग							१०००००००		

३	कैनपानी शिव मन्दिर संरक्षण		सोलावाङ्ग								१०००००००		
४	मुसिकोट दरवार संरक्षण		कोट								१५०००००००		
५	भगवती मन्दिर संरक्षण		ठारादुङ्गा								१००००००००		
६	बज्रवहानी मन्दिर संरक्षण		चापा								२००००००००		
७	जुगेनावगर शिव मन्दिर संरक्षण		जुगेनावगर								१००००००००		
८	शितल पोखरी संरक्षण तथा पार्क निर्माण		शितलपोखरी								२००००००००		
९	पञ्चेबाजा संरक्षण तथा प्रवर्द्धन		वडा ४								५०००००		
वडा नं. ५													
१	नौमती बाजा, सोरटी नाच, सिंगारु नाच, भ्राक्री आदि व्यवस्थापन तथा संरक्षण	वर्ष	वडा ५	√	√	√	√	√	५		५०००००	न.पा.	
वडा नं. ६													
१	पञ्चेबाजा संरक्षण		वडा ६								५०००००	पालिका	२
२	पैसेरु नच		वडा ६								२०००००	पालिका	१
३	पैसेरु तथा मयूर नाच		वडा ६								३०००००	पालिका	२
४	कला संस्कृति संग्राहलय निर्माण	वर्ष	वडा ६						५		२००००००		
५	तिज पर्व प्रोत्साहन		वडा ६										
६	लोक नृत्य प्रोत्साहन		वडा ६										
वडा नं. ७													
१	परम्परागत प्रविधि, सिंगारु, पैचेरी मेला संरक्षण		साँख								१००००००		
२	पुरानो बाजागाजा संरक्षण पञ्चे		साँख								५०००००		
वडा नं. ८													
१	मन्दिर निर्माण देवी भगवती	१	घतेखोलामा							१०	१००००००		
२	पञ्चेबाजा	१	घतेखोलामा							१०	३०००००		

३	मन्दिर निर्माण	१	पोखराथाममा क्वाम्म						१०	१००००००		
४	मन्दिर निर्माण (भगवतीको)	१	घोर्खानीमा						१०	१००००००		
५	पंचेबाजा खरिद	१	घोर्खानीमा							३००००		
वडा नं. ९												
१	पञ्चेबाजा संरक्षण समूह चौखावाड	१	मु. नं. पा. ९ चौखावाड							१००००००		
२	पञ्चेबाजा संरक्षण समूह लिङ्गगुर, जुगेखोला	१	मु. नं. पा. ९ लिङ्गगुर							१००००००		
३	पञ्चेबाजा संरक्षण समूह कुनापिमल	१	मु. नं. पा. ९ कुनापिमल							१००००००		
४	हिल सल्लेरी टोल महिला भवन निर्माण	१	मु. नं. पा. ९ हिल							१२०००००		
५	गैरनिटो मेला आयोजना	१	मु. नं. पा. ९ गैरनिटो							५०००००		
६	कुप्रेकोट मेला आयोजना चौखावाड	१	मु. नं. पा. ९ चौखावाड							५०००००		
७	कुप्रेकोट दरवार संरक्षण	१	मु. नं. पा. ९ कुप्रेकोट							११०००००		
८	कुनासिमल स्वास्थ्य आमा समूह	१	मु. नं. पा. ९ कुनासिमल							५०००००		
९	सुपेमुखी स्वास्थ्य आमा समूह चौखावाड	१	मु. नं. पा. ९ चौखावाड							५०००००		
१०	लोकप्रिय महिला समूह चौखावाड	१	मु. नं. पा. ९ चौखावाड							५०००००		
११	प्रगतिशिल महिला समूह बलचौर	१	मु. नं. पा. ९ बलचौर							५०००००		
१२	श्री पशुपति महिला समूह हिल	१	मु. नं. पा. ९ हिल							५०००००		

१३	बैसरु नाच समूह हिल		मु. नं. पा. ९ हिल						५०००००		
१४	आमासमूहलाई पोषाक खरिद	५	मु. नं. पा. ९						१००००००		
वडा नं. १०											
१	परम्परागत कला संस्कृति जगेर्ने तथा अनुसरण तालिम	सबै संख्या	वडा सबै					५		नगर	१
२	सम्मान सत्कार आदर र नैतिकताको जर्गना सम्बन्धी सचेतनामूलक तालिम, गोष्ठी							१०		प्रदेश	१
३	मठ मन्दिर, पाटि, पौवा, निर्माण तथा संरक्षण सम्बन्धी सचेतनामूलक तालिम							३		संघ प्रदेश	
४	चाडपर्व, संस्कार संस्कृति संरक्षण सम्बन्धी जानकारी स्कूल अभियान सवाल							९		नगर	३
वडा नं. ११											
१	पैसेरी, सिङ्गारु नाच संरक्षण माग	१	वडा नं ११	√				१	५०००००	नगरपालिका	पहिलो
२	जनजाति संग्रालय भवन निर्माण माग	१	दवाड लहुँमा			√		१	५००००००	प्रदेश	तेस्रो
३	एकादशी मेला संरक्षण तथा व्यवस्थापन माग	१	खालचौर	√				१	५०००००	नगरपालिका	पहिलो
४	ओखलढुंगा गुफा संरक्षण माग	१	ओखलढुङ्गा		√			१	५०००००	नगरपालिका	दोस्रो
५	पन्चेबाजा संरक्षण सम्बर्धन माग	१	वडा नं ११			√		१	५०००००	नगरपालिका	तेस्रो
६	तल्लो खर्चिवाड गुफा संरक्षण माग	१	खर्चिवाङ्ग				√	१	५०००००	नगरपालिका	चौथो
वडा नं. १२											
१	कला, भाषा, संस्कृति संरक्षण तथा सम्बन्धेन	१	वडा नं १२ का चारै टोल		√	√	√	√	४	१०००००	प्रदेश
२	बैरागी धर्मशाला संरक्षण	१	बैरागी ठाँठी					२	३००००००	प्रदेश सरकार	

३	मठ, मन्दिर, सार्वजनिक क्षेत्रको संरक्षण	१	वडा नं १२ का सबै टोलमा						४	२००००००	प्रदेश न.पा.
	वडा नं. १३										
१	मयुर नाच	४	मुसिकोट न.पा.-१३						१०		
२	पैसरी नाँच	४	मुसिकोट न.पा.-१३						४		
३	सिङगरु नाच	१०	मुसिकोट न.पा.-१३						१०		
४	पन्चे बाजा संरक्षण	३	मुसिकोट न.पा.-१३						३		
५	कला घर निर्माण	१	मुसिकोट न.पा.-१३						१		
६	शंखु	१५	मुसिकोट न.पा.-१३						१५		
७	चौतारा सादनचौर भेला	१	मुसिकोट न.पा.-१३						१		
८	दोपाइ मेला	१	मुसिकोट न.पा.-१३						१		
९	पापिनी मेला	१	मुसिकोट न.पा.-१३						१		
१०	बाह्र भदौ थमचौर	१	मुसिकोट न.पा.-१३						१		
११	मण्डली थान मृला	१	मुसिकोट न.पा.-१३						१		
१२	दाउरा व्यवस्थापन घाटमा	२	मुसिकोट न.पा.-१३						२		
१३	त्रिपापुत्री घरका व्यवस्थापन	१०	मुसिकोट न.पा.-१३						१०		
१४	मादल, बाँसुरी बनाउने तालिम	५	मुसिकोट न.पा.-१३						५		
१५	समान कामको समान ज्याला		मुसिकोट न.पा.-१३								
१६	स्वयंसेविकाहरुलाई तालिम	४	मुसिकोट न.पा.-१३						४		
	वडा नं. १४										
१	यस वडामा पैसेरी नाच को लागी सडरक्षण को निम्ती वडा १४								१४	१५०००००	
२	मयुर नाच सडरक्षणको लागी वडा १४								१४	१५०००००	
३	टोल टूलमा सडख पन्चे बाजा को वितरण								१४	२५०००००	
४	छिवाड खोला भिमडाँडा र लोरीवाड सावीकका ३ ओटा ओडामा ६ ओटा मन्दीर बनाउने योजना								१४	१५०००००	

जम्मा										३४०६३००००		
-------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	-----------	--	--

मुसिकोट नगरपालिका

६.६ लक्षित समूह विकास

मुसिकोट नगरपालिका भित्र सीमान्तकृत तथा सुविधाबाट वञ्चितमा परेका दलित, जनजाति, असहाय, विपन्न समुदायहरूको उल्लेखनीय बसोबास रहेको छ। महिला, दलित, मुस्लिम समुदाय, पीछडिएका वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, आर्थिक रूपले विपन्न व्यक्ति तथा परिवारहरू आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र प्रशासनिक रूपमा वञ्जितकरणमा परेका छन्। राज्यका विभिन्न संवैधानिक, कानुनी, नीतिगत व्यवस्था मार्फत पछि परेका समुदायहरूको समावेशीकरणका लागि लक्षित कार्यक्रमहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन्। कार्यक्रमहरूको अपर्याप्तता, योजनाबद्ध विकासको अभाव र चालु विकासका आयोजनाको मन्द गति र विभिन्न जाति, वर्ग एवम् क्षेत्रबीच देखिएको असमानताको कारण अपेक्षित सुधार हुन सकेको छैन। आर्थिक रूपमा सीमान्तकृत, जातिगत रूपमा बहिष्कृत, भाषा, जाति तथा धार्मिक रूपमा अल्प संख्यक र उमेर, लिङ्ग तथा शारीरिक क्षमताका आधारमा फरक अवस्थाका समुदायहरूलाई संरक्षण तथा विकास गरी राज्यको मुल प्रवाहमा ल्याउनका लागि स्थानीय सरकारले विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्दछ।

यस सन्दर्भमा योजना अवधिमा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन र प्रतिफलमा प्रत्यक्ष सहभागिता र थप लक्षित कार्यक्रम मार्फत उल्लेखित समुदायहरूको अर्थपूर्ण सामाजिक समावेशीकरणलाई सुनिश्चित गर्नका लागि आवधिक योजनामा यस उपक्षेत्रको व्यवस्थित सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यनीति, रणनीति र उपलब्धिहरूको खाका प्रस्तुत गरिएको छ।

समस्या र चुनौती

- मुसिकोट नगरपालिकामा भौगोलिक, सामाजिक, राजनीतिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, जातीय तथा वर्गीय रूपमा पछाडि पारिएका र समाजको मूल प्रवाहीकरणबाट वञ्चितकरणमा परेका समुदायलाई राज्यको मूल प्रवाहमा ल्याउनका लागि उनीहरूको बसाइका कारण फरक फरक आवश्यकता तथा स्वतःस्फूर्त रूपमा अगाडि बढ्ने तत्परताको अभाव, विशेष कार्यक्रम सञ्चालनका लागि पर्याप्त आर्थिक स्रोत साधनको कमी हुनु जस्ता समस्याहरू रहेका छन्।

सम्भावना र अवसर

- मुसिकोट नगरपालिकामा भौगोलिक, सामाजिक, राजनीतिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, जातीय तथा वर्गीय रूपमा पछाडि पारिएका र समाजको मूल प्रवाहीकरणबाट वञ्चितकरणमा परेका समुदायलाई राज्यको मूल प्रवाहमा ल्याउनका लागि स्थानीय सरकार जनताको घरदैलोको सरकार भएकाले तिनीहरूको पहिचान तथा आवश्यक कार्यक्रमको कार्यान्वयन गरी मुल प्रवाहमा ल्याउन सक्ने सम्भावना रहेको छ।
- खास गरी दलित समुदाय लगायत विपन्न समुदायका अन्य जातिहरूलाई समाजको मूल प्रवाहमा ल्याउन उच्च शिक्षासम्म छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने, रोजगारयुक्त श्रमशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा रोजगारीको व्यवस्था गर्ने, फुसको छाना वा घरबारी विहीनहरूलाई जनता आवास कार्यक्रम र सुकुम्बासी समस्या सामाधान आयोग जस्ता कार्यक्रमबाट सुरक्षित घरबासको व्यवस्था गर्नका लागि स्थानीय सरकारले नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ।

लक्ष्य:

- लक्षित समुदायको सम्मानजनक उपस्थिति तथा सामाजिक सम्मानको अनुभूति।

उद्देश्य:

- महिला, बालबालिका तथा किशोर किशोरीहरूको विकास तथा सामाजिक सुरक्षाको सुनिश्चितता गरी भेदभाव मुक्त पालिका बनाउनु र

- सामाजिक रूपमा असुरक्षित महसुस गरेका समुदायलाई सुरक्षाको प्रत्याभूति प्रदान गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● लैङ्गिक तथा जातीय विभेद न्यूनीकरणका लागि दलित एवं पीछडीएको वर्गको उत्थानका लागि कार्यक्रम संचालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण जनचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● नगरपालिकाभित्र रहेका सबै दलित तथा उत्पीडितहरूका लागि शसक्तीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, शिक्षा, स्वास्थ्य, सीपमूलक स्वरोजगारमूलक आयआर्जनका कार्यक्रमका माध्यमबाट सशक्त तुल्याउने, ● छुवाछुत र जातीय विभेद जस्ता कुरीतिको अन्त्य गर्न सचेतना कार्यक्रमहरू (पोष्टर, जनचेतना, गोष्ठी, सार्वजनिक सूचना) सञ्चालन गर्ने । ● दलित तथा विपन्न युवा युवतीलाई सीपमूलक व्यावसायिक तालिम प्रदान गर्ने । ● आधारभूत तथा माध्यमिक तहको शिक्षामा दलितहरूलाई छात्रवृत्तिको व्यवस्था गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● पीछडीएका वर्गका किशोर किशोरीको आर्थिक उत्थान गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● अवसरबाट वञ्चितकरणमा परेका किशोर किशोरीहरूमा अन्तरनिहित प्रतिभा पहिचानका लागि वडा स्तरीय प्रतिभा पहिचान कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● जोखिमा परेका र अवसर नपाएका युवा युवतीको पहिचान गरी उच्चशैलता विकास तालिमको व्यवस्था गर्ने, ● जोखिमा परेका र अवसर नपाएका युवा युवतीलाई उच्च संचालन गर्नका लागि वीउ पुँजीको व्यवस्था गर्ने, ● जोखिमा परेका र अवसर नपाएका युवा युवतीहरूले संचालन गरेका उद्यमहरूलाई समयानुकूल प्रविधिकरण गर्न आवश्यक सहयोग गर्ने, ● विद्यालय छाडेका विपन्न वर्गका किशोर किशोरीहरूलाई उच्च शिक्षाको लागि सहयोग गर्ने, ● कक्षा १२ पछि विद्यालय छाड्ने विपन्न वर्गका किशोरीहरूलाई क्षमता प्रयोगका लागि तालिमको व्यवस्था गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● परम्परागत पेशाहरूको संरक्षण गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● परम्परागत रूपमा चलिरहेको स्थानीय पेशाहरूलाई आधुनिक र प्रविधिकरण गर्न शिल्पीहरूको पहिचान गरी तिनलाई नवीनतम् पेशामा जोड्ने, ● समयानुकूलका प्रविधि, सीप तथा लगानीका लागि वित्तीय संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● जेष्ठ नागरिकको सम्मान तथा सुरक्षाका लागि विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● वृद्धवृद्धाहरूको भेला तथा भलाकुसारीका लागि विश्राम स्थल र मनोरञ्जनयुक्त सार्वजनिक स्थलको निर्माण गर्ने, ● वृद्धवृद्धाहरूलाई विभिन्न कार्यक्रमका माध्यमबाट सम्मान गर्ने र ● वार्षिक रूपमा पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरूको भ्रमणको व्यवस्था मिलाउने,

<ul style="list-style-type: none"> ● अनाथ तथा जोखिममा परेका बालबालिकाहरूका लागि विशेष कार्यक्रम संचालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● अनाथ तथा जोखिममा परेका बालबालिकाहरूको अवस्था अद्यावधिक गर्ने, ● पालिकाभित्र रहेका अनाथ तथा जोखिममा परेका बालबालिकाका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास, लताकपडाको सुनिश्चितता गर्ने, ● नगरपालिकाभित्रका सबै वडाका वस्तीहरूमा बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकाभित्र संचालित बालविकास केन्द्रहरूको अनुगमन र सशक्तीकरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने तथा आवश्यक ठाउँमा बालविकास केन्द्रको स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिका भित्रका पायक पर्ने ठाउँहरूमा बाल उद्यान एवं बाल क्लवको निर्माण गर्ने, ● नगरपालिका भित्र बाल पुस्तकालय स्थापना तथा सञ्चालन सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● बालबालिकाको मानसिक स्वास्थ्यलाई ध्यान दिई मनोरञ्जनयुक्त बाल उद्यान निर्माण गर्ने, ● बाल शिक्षा सम्बन्धी प्रकाशनमा सहयोग गर्ने, ● नगरपालिका स्तरीय बाल सञ्जाल गठन गर्ने, ● प्रारम्भिक बाल विकासका लागि अभिभावक सचेतना तथा पोषण कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नगरपालिकाले सहयोग गर्ने र ● बालबालिकाको चौतर्फी विकासका लागि विभिन्न अतिरिक्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● महिला विकास तथा लैङ्गिक समानतामा जोड दिने 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्र महिला सशक्तीकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● आगामी ५ वर्ष भित्रमा नगरपालिकालाई महिला हिंसा मुक्त बनाउने, ● नगरपालिका भित्र बाल विवाहलाई निरूत्साहित गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● महिला विपन्न बालबालिकाहरूका लागि छात्रवृत्ति कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● हाल कार्यरत महिला स्वयंसेविका/सामाजिक परिचालकहरूलाई उत्प्रेरित गरी उनीहरूको कार्य क्षमता वृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकाभित्र निर्माण हुने विकास निर्माणका परियोजनाहरूमा महिलाहरूको सहभागिता सुनिश्चित हुने खालका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने । ● नगरपालिकाभित्र परम्परागत सीपमा आधारित भइ उत्पादन क्षेत्रमा लागेका महिलाहरूलाई उन्नत सिप, तथा क्षमता अभिवृद्धिका लागि आवश्यक तालिम एवं कार्यशालाको व्यवस्था गर्ने, ● महिलाद्वारा संचालित उद्योग तथा आर्थिक क्रियाकलापलाई सघाउन सहूलियत ऋण र अनुदानका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकाभित्र रहेका दलित, पिछडिएको वर्ग एवं गरिब महिलाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाभित्र विद्यालयको पहुँचभन्दा टाढा रहेका छोरीहरूलाई विद्यालय पठाउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र आगामी ५ वर्षभित्र नगरपालिकाका सबै छोरीहरूलाई विद्यालय पठाउन अभिप्रेरित गर्ने, ● नगरपालिकाभित्र समूहमा उद्यम गर्न खोज्ने महिला समूह तथा क्लबहरूलाई सहूलियत दरमा ऋण उपलब्ध गराउने तथा अनुदानको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● महिलाहरूको घरायसी कामको मूल्याङ्कन गरी प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने र राष्ट्रिय आम्दानीमा त्यसको गणना गर्न पहल गर्ने, ● मुलुकी संहिता र अन्य कानुनी सचेतना सम्बन्धि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● जेष्ठ नागरिक सम्मान तथा हेरचाह कार्यक्रम संचालन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● जेष्ठ नागरिकहरूको तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने, ● जेष्ठ नागरिकहरूका लागि बस्ती स्तरमा जेष्ठ नागरिक केन्द्र स्थापना गर्ने र उक्त केन्द्रमा योगा, मनोरञ्जन तथा अन्य अन्तर्क्रिया कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● जेष्ठ नागरिकहरूको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण सेवा उपलब्ध गराउने, ● सामाजिक सुरक्षाभत्ता नियमित रूपमा उपलब्ध गराउने, ● प्रदेश सरकारको कार्यक्रम अन्तर्गत एक स्थानीय तह एक जेष्ठ नागरिक आश्रय स्थलको छनोट गरी निर्माणका लागि प्रदेश सरकारसँग समन्वय गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● असहाय तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि सम्मानित जीवन यापनका कार्यक्रम संचालन गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● पालिकाभित्र रहेका असहाय तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सूची तयार गर्ने, ● असहाय तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको फरक क्षमताको पहिचान गर्ने, ● शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास तथा लताकपडामा सुनिश्चितताका लागि आवश्यक पहल गर्ने, ● फरक क्षमता भएका युवायुवतीका लागि स्व:रोजगारका कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● अपाङ्गताका प्रकृतिअनुसार सहज जीवनका लागि सहयोगी सामग्री उपलब्ध गराउने, ● अपाङ्गता भएकाहरूका लागि आयमूलक सीप प्रदान गर्ने, ● असहाय, द्वन्द्वपीडित बालबालिका तथा एकल महिलालाई संरक्षण गरी आयमूलक कार्यक्रमका माध्यमबाट आत्मनिर्भर बनाउन पहल गर्ने, ● अपाङ्गताको किसिम अनुसार वर्गीकरण गरी परिचय पत्र अनुरूप भत्ता उपलब्ध गराउने, ● नगरपालिकाभित्रका सार्वजनिक पूर्वाधारहरू लैङ्गिक तथा अपाङ्गमैत्री बनाउने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● जनजाति उत्थान कार्यक्रम संचालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकामा बसोबास गर्ने जनजातिहरूको तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक गर्ने र उनीहरूको भाषा, संस्कृति, पुरातात्विक स्थलहरूको संरक्षण गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none">● जातीय पहिचान र मौलिक परम्परा भल्किने किसिमका जातीय संग्रहालय निर्माण गर्ने,● जनजातिको भाषा, कला, संस्कृति र मौलिक परम्पराको संरक्षण गर्न आधारभूत तहमा पाठ्यक्रम निर्माण गरी विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम लागू गर्ने ।
--	---

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.	
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५				लक्ष्य
	पालिका स्तरीय											
१	लक्षित वर्ग सहयोग कार्यक्रम	पटक	पालिकास्तरमा	√	√	√	√	√	५	२५०००००	नगरपालिका	१
२	बस्ती विकास	पटक	पालिकास्तरमा	√	√	√	√	√	५	५००००००	संघ	१
	वडा नं. १											
१	बाल उद्यान स्थापना	वटा	मठ, सल्ले						२	२००००००	संघ	२
२	वडा स्तरीय खेलकुद मैदान	वटा	सल्ले, कैददेउ						१	५००००००	संघ	१
३	युवा विकास केन्द्रको खेलमैदान निर्माण	वटा	रावलववारा						१	२००००००	प्रदेश	३
४	चर्चको लागि मृतक गाड्ने स्थान व्यवस्थापन	वटा	वडा नं १ भित्र						१	६००००००	प्रदेश	१
५	मगर संग्रहालयको व्यवस्थापन र प्रयोग		वडा नं १						१	१००००००	प्रदेश	२
६	सल्लेमा मा.वि. विद्यालयमा बहिरा शिक्षकको दरबन्दी	जना							१		नगर	१
	वडा नं. २											
१	महिला उद्यमी विकास तालिम	वटा	वडा नं २ का सात वटा टोल					७	३	५०००००	वडाले	२
२	जेष्ठनागरिक विश्राम गृह निर्माण	वटा	सिस्नेखोला रातामाटा					२	२	१००००००	न.पा	१
३	जेष्ठनागरिक भ्रमण	जना	वडा नं. २ का		√	√	√	√	१००	४०००००	न.पा	२

४	चमेनागृह सहितको भोजनालय, पुस्तकालय वाचनालय समाग्री सहित	वटा	सिस्नेखोला रातामाटा						२	४००००००	वडाले	१
५	बालविवाह न्यूनीकरण सम्बन्धी तालिम	वटा	मा.वि रातामाटा र मोवि समीकोट						२	५००००		
वडा नं. ३												
१	एकल महिला क्षमता अभिवृद्धि तथा तालिम	पटक	वडा ३		√	√	√	√		५०००००	नगरपालिका	प्रथम
२	दलित समुदायलाई क्षमता अभिवृद्धि तथा तालिम	पटक	वडा ३		√	√	√	√	२	५०००००	नगरपालिका	प्रथम
३	युवाहरूको लागि भलिबल रंगशाला मर्मत तथा निर्माण	पटक	धैरेनीचौर		√	√	√	√	१	४५००००००	संघ	प्रथम
वडा नं. ४												
१	बालबालिका संरक्षण तथा प्रवर्द्धन		वडा ४							२०००००००		
२	जेष्ठ नागरिक सम्मान तथा संरक्षण कार्यक्रम	संख्या	वडा ४							२०००००००		
३	युवा खेलमैदान निर्माण	वटा	वडा ४							२०००००००		
४	महिला व्यवसायी कार्यक्रम	संख्या	वडा ४							२०००००००		
५	अपाङ्ग व्यवसायी कार्यक्रम	संख्या	वडा ४							२०००००००		
६	ट्याखोला खेलमैदान स्तरोन्नती कार्यक्रम	संख्या	ट्याखोला							२०००००००		
वडा नं. ५												
१	सिपमूलक कार्यक्रम तथा लक्षित वर्गलाई सचेतनामूलक कार्यक्रम	संख्या	वडा ५		√	√	√	√		१००००००	न.पा.	
२	लक्षित समुदाय भित्रका अनाथ, सुकुम्बासी, अशक्त, गरिव,	संख्या	वडा ५		√	√	√	√		२०००००	न.पा.	

	जेहेनदार बालबालिकाको लागि शिक्षाको व्यवस्थापन												
३	लक्षित समूहभित्रका बेरोजगार युवायुवतीका लागि उचित रोजगारको व्यवस्था	संख्या	वडा ५	√	√	√	√	√		२००००००	प्रदेश सरकार		
४	युवाहरुको लागि खेलमैदान निर्माण	वटा	सेरीगाउँ				√			२००००००	संघ		
वडा नं. ६													
१	ब्याडमिन्टन हल	वटा	वडा ६						४	४००००००	प्रदेश संघ	२	
२	टयाखोला खेलमैदान तथा स्तरउन्नति	वटा	वडा ६						१	५००००००	प्रदेश संघ	१	
३	शारीरिक रुपमा अपाङ्ग भएकालाई सामाग्री	संख्या	वडा ६						१०	५०००००	पालिका	१	
४	दलित तथा पिछडिएका वर्गको लागि आवश्यक सामाग्री	संख्या	वडा ६						१०	४०००००	पालिका	२	
५	विद्यालयमा खेलमैदान निर्माण	वटा	वडा ६						३	२०००००	प्रदेश	३	
६	विभिन्न खेल सामाग्री खरिद तथा वितरण	संख्या	वडा ६						४	६०००००	प्रदेश	३	
वडा नं. ७													
१	सिपमुलक कार्यक्रम प्रदान	जना	वडा ७							५०००००	पालिका	१	
२	कृषि तथा पशुपालन प्रोत्साहन	जना	वडा ७							५०००००	प्रदेश	१	
३	नेतृत्व विकास तालिम	पटक	वडा ७							१०००००	संघ	२	
४	श्रमिक ज्याला सम्मान सचेतना	जना	वडा ७							२००००	पालिका	२	
वडा नं. ८													
१	सामुदायिक महिला भवनमा फर्निचर निर्माण	संख्या	तिर्सिडमा						१०	१००००००	प्रदेश	५	
२	संरक्षणको लागि तार जालि	मि.	तिर्सिडमा						१०	१००००००	प्रदेश	६	
३	कार्पेट	मि.	तिर्सिडमा						१०	२०००००	नगर	१	

४	फुटबल फिल्ड निर्माण	वटा	ठोक्लावाडमा						१०	४०००००००	संघ	२
५	महिलाका लागि सिपमूलक तालिम	संख्या	तिर्सिडमा						१०	१५०००००	नगर	३
६	खेलकुदको फिल्ड व्यवस्थापन	वटा	घटेखोलामा						१०	२००००००	नगर	४
७	सामुदायिक महिला भवन निर्माण	वटा	लसुनवारी, घटेखोला						१०	१००००००	नगर	७
८	अपाङ्ग मैत्री सामाग्री विशेष स्वास्थ्य सामाजिक भत्ता	संख्या	८ नं. वडा भरी							१०००००००	प्रदेश	१०
९	आमा समूहको बैठक बस्दा भत्ता उपलब्ध गराउने	संख्या									नगर	११
वडा नं. ९												
१	दलितलाई सुधारिएको भान्सा घर निर्माण	४० घर	मु. नं. पा. ९							२०००००००		
२	जनजातिलाई सुधारीएको चुल्हो निर्माण	१९० घर	मु. नं. पा. ९							१९००००		
३	सहिद स्मृति युवा क्लवलाई सामाग्री जरीह तथा खेलकुद आयोजना	१	मु. नं. पा. ९							१००००००		
४	दलितलाई सिपमूलक तालिम	४०	मु. नं. पा. ९							६०००००		
५	बालबालिकालाई विभिन्न खेलकुद तथा प्रतियोगिता	४००	मु. नं. पा. ९							१५०००००		
६	अपाङ्गलाई आर्थिक सहयोग	१००	मु. नं. पा. ९							१००००००		
वडा नं. १०												
१	परम्परागत कला संस्कृति जगेर्ना तथा अनुसरण तालिम	संख्या	वडा सबै								प्रदेश	१
२	सम्मान सत्कार आदर र नैतिकताको जर्गना सम्बन्धी सचेतानामूलक तालिम, गोष्ठी	पटक									संघ	२

३	मठ मन्दिर, पाटि, पौवा, निर्माण तथा संरक्षण सम्बन्धी सचेतनामूलक तालिम	संख्या									प्रदेश	३
४	चाडपर्व, संस्कार संस्कृति संरक्षण सम्बन्धी जानकारी स्कूल अभियान सवाल	पटक									प्रदेश	४
वडा नं. ११												
१	लक्षित वर्ग समुहलाई सीप मूलक तालिम	पटक	वडा नं ११ सबै	√						१००००००	प्रदेश सरकार	पहिलो
२	लक्षित वर्ग समुहलाई सचेता कार्यक्रम	पटक	वडा नं ११ सबै	√						५०००००	प्रदेश	पहिलो
वडा नं. १२												
१	महिला सचेतना तथा स्वरोजगार कार्यक्रम	पटक	वडा नं १२ का सबै टोल							१००००००	संघ प्रदेश सरकार	
२	दलित उत्थान तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	वडा नं १२ का सबै टोल							१००००००	संघ प्रदेश सरकार	
३	जनजाति उत्थान कार्यक्रम	पटक	वडा नं १२ का सबै टोल							५०००००	न.पा. प्रदेश	
४	एकल महिला आयआर्जन कार्यक्रम	पटक	वडा नं १२ का सबै टोल							५०००००	न.पा. प्रदेश	
५	जेष्ठ नागरिकलाई सम्मान तथा संरक्षण कार्यक्रम	पटक	वडा नं १२ का सबै टोल							४०००००	न.पा.	
६	बाल मैत्री समाज निर्माण कार्यक्रम तथा सहभागिता कार्यक्रम	पटक	वडा नं १२ का सबै टोल							१२०००००	संघ प्रदेश सरकार	

७	अपाङ्ग मैत्री सहयोग तथा संरक्षण	पटक	वडा नं १२ का सबै टोल						१००००००	प्रदेश संघ	
८	खेल मैदान निर्माण	वटा	१२ नं वडा कार्यलय देखी वैरागीको मध्य क्षेत्र						५००००००	संघ सरकार	
वडा नं. १३											
१	बालमैत्री कार्यक्रम सञ्चालन		मुसिकोट न.पा.-१३					४			
२	युवाहरुको लागि खेल सामग्री व्यवस्था	संख्या	मुसिकोट न.पा.-१३					४			
३	जनचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	मुसिकोट न.पा.-१३					४			
४	ज्येष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम	पटक	मुसिकोट न.पा.-१३					४			
५	वृद्धाआश्रमको व्यवस्था	वटा	मुसिकोट न.पा.-१३					१			
६	अपाङ्गमैत्री समान व्यवस्थापन	पटक	मुसिकोट न.पा.-१३					४			
७	युवाहरुलाई स्वरोजगार कार्यक्रम	संख्या	मुसिकोट न.पा.-१३					२००			
वडा नं. १४											
१	१४ वडाका सम्पूर्ण दलीत जनजातीलाई लक्षित कार्यक्रम	संख्या						१४	५००००००		
२	जनजाती दलितको लागी कार्यक्रम क्षमता विकास	संख्या						१४	५००००००		
३	महिला, अपाङ्ग, अशक्तका निम्ति कार्यक्रम	संख्या							२५०००००		

४	खेलकुद कार्यक्रम सन्चालन योजना	संख्या								५००००००		
५	अपाङ्ग बहिरा असक्त जेष्ठ नागरिकलाई हवील चियरको व्यवस्था कार्यक्रम सञ्चालन	संख्या										
६	हिंसामा परेका महिला दिदी बहिनीहरुका लागि save house को व्यवस्थापन	वटा										
जम्मा										३२१२६००००		

परिच्छेद सात पूर्वाधार क्षेत्र विकास योजना

पृष्ठभूमि

यस अध्यायमा मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारूपलाई मध्यनजर गरी Terms of Reference (TOR) मा उल्लिखित विषयगत क्षेत्र पूर्वाधार विकास योजनाका उपक्षेत्रलाई समेटिएको छ। भौतिक विकास योजनाले नगरपालिकाको विकास प्रकृतिलाई योजनाबद्ध तरिकाले विकास गर्दै लैजान आवश्यक दिशानिर्देश गर्दछ। यस अन्तर्गत हाल निर्माणाधीन सडकहरूको स्तरोन्नति, मोटरेबल पुल निर्माण गर्ने, नगरपालिका केन्द्रदेखि वडाकेन्द्र र सम्पूर्ण बस्ती जोड्ने सडक निर्माण गर्ने, नगरपालिका तथा वडा केन्द्रहरू तथा सेवा केन्द्रहरूको निर्माण तथा आधुनिकीकरण गर्ने कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ। साथै भू-उपयोग क्षेत्रको सफल कार्यान्वयनका लागि पूर्वाधार विकास योजना तथा पूर्वाधार निर्माणका लागि नगरपालिकाको लगानी रणनीति लगायतका कार्यक्रम तथा विनियमहरूको समेत पहिचान गरिएको छ। नगरपालिकाको भौतिक योजनाको प्रस्ताव गर्दा विद्यमान वस्तुस्थितिको लेखाजोखा गरी एकीकृत बस्ती विकास गर्न आवश्यक छ। नगरपालिकामा भौतिक विकास गर्नको लागि प्रशस्त खुला ठाउँ भएकाले उपयुक्त ठाउँहरू छनौट गरी भवन आचारसंहिता मापदण्डअनुसार विभिन्न प्रयोजनको लागि भवनहरू निर्माण गर्न जोड दिइएको छ। भौतिक विकास योजनाले नगरपालिकाको विकासलाई निश्चित गर्न एक अवधारणागत मार्गचित्र प्रस्तुत गर्दछ। पूर्वाधार विकासको लागि वडागत र नगरपालिका स्तरीय योजनाहरूमा वर्गीकरण गरी सोही आधारमा लगानी रणनीति तयार गर्नुपर्ने हुन्छ। यसै वास्तविकतालाई ध्यानमा राखेर नगरपालिकाको भौतिक विकास योजना तयार गर्दा वडास्तरीय तथा नगरपालिका स्तरीय योजनाहरू प्रस्ताव गरिएको छ।

७.१ सडक, ढल तथा पुल पुलेसा

आर्थिक-सामाजिक विकासलाई गतिशील बनाउन, सर्वसाधारणलाई पुऱ्याउने सेवा तथा सुविधालाई सहज तथा सरल पार्न र आर्थिक सामाजिक एकीकृत एवम् प्रादेशिक तथा भौगोलिक सन्तुलन कायम गरी सर्वाङ्गीण विकासमा टेवा पुऱ्याउन सडक यातायातको महत्वपूर्ण योगदान रहन्छ। नेपालको संविधानले यातायात सुविधामा नागरिकको सरल, सहज र समान पहुँच सुनिश्चित गर्न यातायात क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने र वातावरण अनुकूल प्रविधिलाई प्राथमिकता दिदै सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन र निजी यातायातलाई नियमन गरी यातायात क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, समावेशी र अपाङ्गतामैत्री बनाउने परिकल्पना गरेको छ। आवश्यक पूर्वाधारको विकास केही हदसम्म भएता पनि यातायात सेवा दिगो र भरपर्दो हुन सकेको छैन। निजी क्षेत्रको प्रमुख लगानी रहेको सार्वजनिक यातायात सेवालार्इ व्यवस्थित र मर्यादित बनाई सहज तरीकाबाट नागरिकले निर्वाध रूपमा आवतजावत गर्न पाउने हकको यथोचित उपयोग अभैँ गर्न नपाएको अवस्था छ। शहरीकरणको चाप र ग्रामीण भेकसम्म पनि सडक सञ्जाल विस्तार हुँदै गरेको सन्दर्भमा सबै नागरिकलाई किफायती, सुरक्षित, प्रदुषण रहित र सुविधा सम्पन्न यातायात सेवाको प्रत्याभूति गराउन यातायात व्यवस्थापन क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। स्थानीय यातायात पूर्वाधारको बढ्दो माग र आवश्यकतालाई दिगो विकास र व्यवस्थापन गर्दै लैजानु पर्ने आवश्यकता रहेको छ। मुसिकोट नगरपालिकाका अधिकांश गाउँ तथा बस्तीहरूमा सडक सञ्जालका लागि ट्रयाक खोलिएको भए तापनि सबै मौषममा संचालन हुन सक्ने अवस्था रहको छैन। भने कतिपय स्थानमा प्रारम्भिक नक्साङ्कन समेत हुन सकेको छैन। कच्ची धुले सडकहरूको निर्माण भए तापनि ती सडकहरूमा ग्राभेल र कालोपत्रे गर्ने काम हुन सकिरहेको छैन।

नगरपालिकामा मध्यपहाडी राजमार्ग र राप्ती राजमार्ग मुख्य सामरिक महत्वका ठुला राजमार्गहरू रहेका छन् भने बाँकी अन्य सडकहरू जिल्लास्तरका साना सडकको रूपमा रहेका छन् । नगरपालीकाबाट प्राप्त तथ्यांक अनुसार, नगरपालिका भित्र जम्मा ५०१.३४ किमि सडक विद्यमान रहेको पाइन्छ । जसमा ५१.३४ किमि कालोपत्रे, ४०० किमि कच्ची सडक र , ५० कि. मि ग्राभेल तथा सोलिड सडक रहेको छ ।

सम्भावना र अवसर

- मुसिकोट नगरपालिका सडक तथा पुल पूर्वाधारको दृष्टिले मध्यपहाडी लोकमार्ग, राप्ती राजमार्ग, जस्ता राष्ट्रिय र छिमेकी जिल्ला जाजरकोट र सल्यानसँग सडक सञ्जालमा जोडिएकाले स्थानीय सडक पूर्वाधारको निर्माण र विस्तार गरी राष्ट्रिय तथा क्षेत्रीय यातायात सञ्जालमा जोडिन सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- वडास्तरमा सञ्चालनमा आएका सडकलाई मापदण्ड अनुसार सडक नाली र ढलको व्यवस्थापन गरी बाह्रै महिना चलन सक्ने बनाउन सके नगरवासीलाई गुणस्तरीय सेवा प्रदान गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ ।
- पालिकाका विभिन्न खोला तथा नदीहरूमा बनेका साना ठुला पुलहरूले यहाँको यातायात तथा व्यापारिक क्षेत्रलाई लाभ दिइरहेका छन् ।

समस्या र चुनौती

- मुसिकोट नगरपालिकाको अधिकांश भूभाग भिरालो पहाडी भूभाग र बाढी, पहिरो, खहरे, भूक्षय जस्ता कारणले सडक तथा पुल निर्माण तथा दिगो व्यवस्थापन गर्न चुनौतीपूर्ण रहेको छ ।
- भौगोलिक विकटता र जटिलताका कारण पनि अपेक्षित पूर्वाधार विकासका लागि श्रोत साधनको जोहो गर्न समस्या परेको छ ।

लक्ष्य

- नगरपालिकाका सबै वडा तथा बस्तीहरूमा सडक सञ्जालको विस्तार गरी यातायात प्रणालीको दिगो तथा वैज्ञानिक व्यवस्थापन गर्ने ।

उद्देश्य:

- प्रभावकारी, दिगो, भरपर्दो, र सुरक्षित यातायात सेवा मार्फत अन्तर वडा, अन्तर पालिका तथा जिल्ला र प्रदेश हुँदै राष्ट्रिय सडक सञ्जालमा जोडी आर्थिक क्षेत्रमा मुसिकोट बासीलाई जोड्नु,
- नगरपालिकामा हाल संचालनमा रहेका सम्पूर्ण सडकहरूलाई राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसारका सडकमा रूपान्तरण गर्नु,
- नगरपालिकामा हाल टय्याक मात्र खोलिएका सडकहरूको स्तरोन्नति गर्नु,
- नगरपालिकाका सबै वडा तथा बस्तीहरूमा सडक सञ्जालको विस्तार गर्न नयाँ सडकहरूको निर्माण गर्नु,
- नगरपालिकामा यातायात सेवालार्इ बाह्रै महिना संचालनका लागि आवश्यक स्थानमा मोटरेवल पुलको निर्माण गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति:

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● स्तरीय र भरपर्दो सडक यातायातको विकास गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकामा हाल संचालनमा रहेका सम्पूर्ण सडकहरूको स्तरोन्नति गरी बाह्रै महिना संचालन गर्ने, ● ट्र्याक मात्र खोलेका वडा स्तरीय सडकहरूको स्तरोन्नति गरी सबै वडाका बस्तीहरूमा यातायात सेवालाई संचालन गर्ने, ● निर्माणाधिन तथा संचालित सडकहरूमा अनिवार्य रूपमा नालीको व्यवस्था गर्ने, ● सडक सञ्जाल निर्माण गर्दा कृषि, ऊर्जा, पर्यटन तथा उद्योग व्यवसाय लगायतका आर्थिक उपार्जनसँग सम्बन्धित पक्षको प्रवर्द्धन गर्ने, ● सडक संरक्षण, मर्मत सम्भार, पुनर्निर्माण एवम् व्यवस्थापन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउने, ● नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा बसपार्कको निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने, ● यातायातका साधनको व्यावहारिक तथा वैज्ञानिक भाडा दर कायम गर्ने, ● सडक दुर्घटना सूचना व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुदृढीकरण गर्ने, ● घना बस्ती र धार्मिक स्थलहरू एकीन गरी सवारी साधन निषेधित क्षेत्र तोक्ने, ● उर्जा रणनीतिसँग आवद्ध गरी विद्युतीय सवारी साधन प्रवर्द्धन गर्ने र पायक पर्ने स्थानहरूमा चार्जिङ स्टेशनको स्थापना तथा सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकाबासीको पहुँच र आर्थिक वृद्धिलाई योगदान पुग्ने गरी सुरक्षित यातायात सुविधा विस्तार गर्ने, ● नगरपालिका बासीलाई प्रविधिको प्रयोग गर्दै सडक दुर्घटनालाई न्यून गर्ने, ● नगरपालिकाका सडक सञ्जालमा जोड्न बाँकी वडा तथा बस्तीहरूमा तत्कालै नयाँ ग्रामीण सडकको निर्माण गर्ने, ● संघ तथा प्रदेश सरकारसँग आवश्यक समन्वय गरी पालिका भित्रका धुले सडकलाई स्तरोन्नति गरी ग्राभेलिङ र ग्राभेलिङ भइसकेका सडकहरूलाई कालोपत्रे गर्ने, ● यात्रुहरूका लागि सुरक्षित तथा पायक पर्ने स्थलहरूमा यात्रु प्रतीक्षालयको निर्माण गर्ने, ● जोखिमयुक्त सडक स्थलहरूमा सुरक्षाका लागि पर्खालको निर्माण गर्ने, ● सडकका दायाँवायाँ वायो इन्जिनियरिङ गरी वृक्षारोपन गर्ने र ● प्रत्येक वडामा बसपार्कको निर्माण गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● पालिका भित्रका सडकहरूलाई बाह्रै महिना संचालन गर्न आवश्यक 	<ul style="list-style-type: none"> ● सडक सञ्जालको पहुँच र नागरिकको सुविधा, व्यावसायिक लाभ र रणनीतिक महत्व बोकेका पुल पुलेसा आवश्यक पर्ने स्थानहरूको पहिचान गर्ने,

<p>स्थानहरूमा पुल निर्माण गर्ने,</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्रका सडकहरूमा आवश्यक स्थानमा पक्की पुलहरू निर्माण गर्ने, ● स्थानीय तथा रणनीतिक सडकका आवश्यक स्थानहरूमा पुल निर्माण गर्नुका साथै जीर्ण अवस्थामा रहेका पुलहरूको मर्मत गर्ने, ● निर्माण सम्पन्न पुलहरूको मर्मत सम्भार गर्ने ।
<ul style="list-style-type: none"> ● शहर उत्तुख स्थानहरूमा ढल निकासको व्यवस्था गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● मुख्य शहर तथा शहर उत्तुख बस्तीहरूमा स्थायी र भरपर्दो ढलको व्यवस्था गर्ने, ● ढल निर्माण कार्य नगरपालिका र उपभोक्ताको साभेदारीमा सम्पन्न गर्ने,

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम
सडक तथा पुल

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	घिउखोला, खालीगौरा रुपचा सडक पिच				√					१००००००००		
२	सल्ले गीलवाङ्ग छिङ्ग सडक सुधार विस्तार पिच									५०००००००		
३	सोलावाङ्ग घोरपानी सडक निर्माण सुधार विस्तार									१००००००००		
४	छिवाङ्ग जिउला, दोपई, सडक सुधार विस्तार									५०००००००		
	वडा नं. १											
१	सल्ले देखि कैलेदेउ हुदै छिङ्ग सम्म बाटो स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	सल्ले कैलेदेउ गिल्वाछिङ्ग सम्म	√					१८	२०००००००	संघ	१
२	बारेगौरा देखि जन्ती बस्ने (खिमाने) सम्म सडक स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	भालजुला घिमाने मागे डाटा मुल		√				८	८००००००	प्रदेश	२
३	चन्दननाथ देखि डाडरी चौर जोड्ने नयाँ सडक निर्माण	कि.मी.	चन्दननाथ डाडरी चौर		√				२	१५०००००	प्रदेश	२
४	छरिखोला देखि टाटेगौरा हुदै बुकली खोला स्तर उन्नती र नयाँ निर्माण	कि.मी.	छरिखोला देखि बुकली खोला			√			६	६००००००	प्रदेश	३

५	सल्ले प्रहरी चौकी देखि काफल बोट सम्म सडक निर्माण	कि.मी.	सल्ले काफल			√			२	१००००००	प्रदेश	३
६	कैलेदेउ स्कुलदेखि गिलवाङ्ग नयाँ सडक निर्माण	कि.मी.	कैलेदेउ स्कुल देखि गिलवाङ्ग सम्म		√				४	४५०००००	प्रदेश	२
७	तल्लो कैलेदेउ देखि गाराघाट सम्म स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	तल्लो कैलेदेउ हुदै गाराघाट सम्म			√			५	६००००००	प्रदेश	३
८	छरिखोला देखि साभाघारी सम्म स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	छरिखोला देखि साभाघारी			√			५	८००००००	प्रदेश	२
९	छरिखोला देखि ढोल चिउरी मुनी बस्ती सम्म स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	छरिखोला				√		३	२५००००	प्रदेश	३
१०	त्रिवेनी चोक देखि लरा भिजाउने सम्म र सिमालय मन्दिर सम्म स्तर उन्नती र पिच, डिपिआर	कि.मी.	त्रिवेनी चोकदेखि सिमालय मन्दिर		√				३	५००००००	प्रदेश	४
११	सल्ले हस्पिटलदेखि डिग्रे सडक बाटो निर्माण डिपिआर	कि.मी.	सल्ले हस्पिटल डिग्रे सम्म	√					७	३५००००	प्रदेश	४
१२	कोलोनिकादेखि शास्त्र प्रहरी (महिला) भवन जाने बाटो स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	कोलोनिकादेखि शास्त्र प्रहरी मठ	√					१	३५००००	नगर	२
१३	कैलेदेउ रानी वन माथी कैलेदेउ सडक निर्माण	कि.मी.	कैलेदेउ रानी वन			√			२	३५००००	नगर	३
१४	छरिखोला पाखोट हुदै भलखोला सम्म स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.					√		३	३००००००	प्रदेश	४

१५	चन्दननाथ देखि क्याम्पस (रुकुमेली) सम्म बाटो स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	चन्दननाथ रुकुमेली क्याम्पस सम्म		√				१	५०००००	प्रदेश	२
१६	छेल खोल्ने गैरा बारी सडक निर्माण	कि.मी.	छेल खेल्ने गैर बारी				√		३	४०००००	नगर	३
१७	बाघखोर हुदै तलिगाउँ भलखोला सम्म स्तर उन्नती र पिच	कि.मी.	छिड्ड	√					१०	६००००००	प्रदेश	२
१८	मुसीकोट स्वास्थ्य चौकी, कारागार हुदै मुसीकोट क्याम्पस जाड्ने पि.सी.सी, गोरेटो बाटो	कि.मी.			√				१	४००००००	प्रदेश	३
१९	सालघारो मोटरबाटो देखि ढिकिच्याई हुदै मध्य पहाडी मोटर बाटो सम्म जोड्ने मोटर बाटो	कि.मी.				√			१	१०००००००	प्रदेश	३
२०	मुसीकोट स्वास्थ्य चौकी घिउखोला हुदै रातामाटा जोड्ने पि.सी.सी. गोरेटो बाटो	कि.मी.					√		१	३००००००	प्रदेश	४
२१	बराहा टाकुरा कारागार जोड्ने पि.सी.सी. गोरेटो बाटो	कि.मी.				√			१	३००००००	प्रदेश	१
२२	खलंगा बराहा टाकुरा कारागार हुदै पिपलनेटा मध्यपहाडी मोटर बाटोमा जोड्ने ढल निकास	कि.मी.		√					१	२०००००००	प्रदेश	१

२३	बराहा टाकुरा भरो पुल देखि पशुसेवा कार्यालय सम्म सिद्धि बाटो निर्माण	कि.मी.				√			१	१००००००	प्रदेश	३
२४	सल्ले अस्पताल देखि डिग्रे बाटो निर्माण	कि.मी.					√			२०००००००	प्रदेश	४
२५	सल्ले रिडरोड बाटो निर्माण	कि.मी.		√						१०००००००	प्रदेश	२
२६	सल्ले बसपार्क देखि कमल बुढाथोकीको घर सम्म RCC बाटो निर्माण	कि.मी.	सल्ले		√					१००००००	प्रदेश	३
२७	खानेपानी टोल PCC गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	खानेपानी टोल			√		३००		३०००००	नगर	४
२८	खानेपानी टोल ढल निकास निर्माण	कि.मी.	खानेपानी टोल			√		३००		५००००००	प्रदेश	४
२९	सल्ले एयरपोर्ट खालिगौरा जाने पहीलो भेद बाट वडा नं २ सम्म खोला जाने सडक नयाँ निर्माण	कि.मी.					√				प्रदेश	४
३०	खलंगा घट्टे खोला, सल्ले भेटनरी जाने पुरानो सडक निर्माण	कि.मी.					√				प्रदेश	३
३१	सहीद मैदान पातुखोला अधुरो सडक पूरा गर्ने कार्य	कि.मी.		√						१००००००	नगर	१
३२	पातुखोला २०० मिटर पैदन मार्ग	कि.मी.			√					३०००००	नगर	१
३३	सल्ले अस्पतालको माथी डारा हुदै जन्ती ओल्केको डारा पैदल मार्ग	कि.मी.					√			३००००००	प्रदेश	४

३४	लरेना देखि तलीगाउँ हुदै मुल खोला कुइरे पानी दलित टोल सम्म पिसिसि बाटो	कि.मी.					√			३००००००	प्रदेश	२
३५	भालुमारे देखि स्कुल हुदै स्वास्थ्य हुदै सल्लाघारी सम्म आर सि सि बाटो निर्माण	कि.मी.					√			४००००००	प्रदेश	२
३६	फलामे गैडादेखि बगरा बाखा सम्म आर सि सि ढलान	कि.मी.						√		३५०००००	प्रदेश	४
३७	सुन्दरी खोला देखि ढाकुरा हुदै भाल टाकुरा सम्म आर सि ढलान	कि.मी.						√		२५०००००	प्रदेश	४
३८	लिरीगौरा करैदह भेरी लाग्ने सडक निर्माण	कि.मी.					√			२००००००	प्रदेश	५
३९	नेकपा एमाले त्रिवेणी चोकदेखि बाटो पिच	कि.मी.		√						४००००००	प्रदेश	३
४०	मठ गोपीराम केसीको घर देखि पाण्डु शाहको घरसम्म सिठी, रेलिङ गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	मठ नयाँ बस्ती			√			३००	१००००००	प्रदेश	२
४१	त्रिवेणी चोक रावलवारा लहरा भिजाउने चर्पु डिग्रे बसीवाड पोखरा हुदै ठूली दह पर्यटन रोड निर्माण	कि.मी.		√			√			२००००००	संघ	३
४२	पैयाचौर, सिस्ने एफ.एम. हुदै डाग्रीचौर सडक निर्माण	कि.मी.					√			८०००००००	प्रदेश	३

४३	त्रिवेणीचोक जयली शिव मन्दिर हुदै बागवजार सम्म रिडरोड	कि.मी.						√		१००००००००	प्रदेश	४
४४	लहराभिजाउने टिलहान्ने हुदै बारेगौरा जैभाने कृषि सडक	कि.मी.	मठ					√		२००००००	प्रदेश	४
४५	शिव मन्दिर देखि रावलवारा पैयाचौर टिल हान्ने बारेगौरा सम्म RCC बाटो निर्माण	कि.मी.	मठ रावल वारा					√		३००००००	प्रदेश	३
४६	कैलदेउ सुन्दरी चौर देखि रंगशाला जाने बाटो निर्माण	कि.मी.						√		२००००००	प्रदेश	३
४७	राउटेवारा देखि पैयाचौर सम्म RCC बाटो निर्माण	कि.मी.						√		१००००००	नगर	३
४८	डिग्रे जाने सडक देखि लिरीगौरा जोड्ने स्तर उन्नती	कि.मी.					√			१००००००	प्रदेश	४
४९	डाग्री चौर लिरीगौरा जोड्ने RCC बाटो	कि.मी.						√		१००००००	नगर	३
५०	मठ कारेदह हुदै घिमाने सम्म RCC बाटो निर्माण	कि.मी.		√						१५०००००	नगर	२
५१	मठ चिरीखेल्ले हुदै कारेदह सम्म PCC बाटो निर्माण	कि.मी.					√			१००००००	नगर	३
५२	आरुबोट देखि लक्ष्मी मा.वि. सम्म PCC बाटो निर्माण	कि.मी.						√		१५०००००	नगर	४
५३	सुन्दरी चोक देखि गुजिल्डुड सल्ले सम्म PCC बाटो	कि.मी.						√		२००००००	प्रदेश	४
५४	डिग्रेजाने रोड देखि दलित बस्ती डाग्रीचौर जाने PCC बाटो	कि.मी.						√		१००००००	नगर	३

५५	मठदेखि कारेदह हुदै डिग्रे सम्म अधुरो रोड बाटो निर्माण	कि.मी.					√		२००००००	प्रदेश	४
५६	छेर्नादेखि घिमाने सम्म PCC गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.					√		२००००००	नगर	५
५७	स्कूल लक्ष्मी मा.वि.देखि गिलवाड सम्म पिसिसि गोरेटो बाटो निर्माण ग्रिल सहितको निर्माण	कि.मी.				√			३००००००	नगर	५
५८	लिसे कलेरी हुदै रातापहरा टोलसम्म पिसि बाटो निर्माण	कि.मी.					√		५०००००	नगर	५
५९	मठ ओखरखोला टिमुरखोला हुदै सल्ले सिंचाई बाटो निर्माण मर्मत	कि.मी.					√		५०००००	नगर	४
६०	डिग्रे जाने सडक देखि सेती राम विक घर हुदै लाहुरे धामीको घरसम्म पिसि बाटो निर्माण	कि.मी.					√	२	१००००००	प्रदेश	५
६१	पैयाचौरदेखि युवा भवन सम्म पिसि बाटो	कि.मी.					√		३०००००	नगर	४
६२	कैलदेउ गुजेल दुगा गोरेटो बाटो पिसि गिरी टोलदेखि भेरी टोल सम्म रानी वन देखि लक्ष्मी मा.वि.सम्म पिसि बाटो	कि.मी.					√			प्रदेश	३

६३	सालघारी रातामाटा जोड्ने खोलामा पिसिसि/आरसिसि पुल	कि.मी.								१००००००	प्रदेश	५
वडा नं. २												
१	पातखोला राउखेत जयरामपुर गरा घाट सडक कालोपत्रे (क)	कि.मी.	मु.न.पा-२							५०००००००		
२	सल्ले सिस्नेखोला, भूसुली सडक कालो पत्रे (ख)	कि.मी.	मु.न.पा-२							४५००००००		
३	घिउखोला राउखेत भूसुली जिटिजेट कालो पत्रे	कि.मी.	मु.न.पा-२							५०००००००		
४	पशुपति मा.वि. छहरी रासेकोट कुलवाज खोला कालो पत्रे	कि.मी.	मु.न.पा-२							२०००००००		
५	काल्नेखेता स्वास्थ्य भवन, सिस्नेखोला जुर दुङ्गा ग्राभेल	कि.मी.	मु.न.पा-२							२०००००००		
६	घिउखोला, ज्यामीरेखोला,गाराघाट बाटो कालो पत्रे	कि.मी.	मु.न.पा-२							३०००००००		
७	वादे, छहरी,मध्यपहाडी सडक निर्माण	कि.मी.	मु.न.पा-२							२०००००००		
८	मध्यपहाडी, पशुपति मा.वि. सिमखोला सडक कालो पत्रे	कि.मी.	मु.न.पा-२							५०००००००		
९	गौरा कल्वीउरी कोष्वा माथिल्लो चौर सडक कालो पत्रे	कि.मी.	मु.न.पा-२							४५००००००		
१०	वुवाखोला पाथेहातेन सडक बाटो कालो पत्रे	कि.मी.	मु.न.पा-२							२५००००००		

११	वरपिपलदेखि खालीगैरा सडक बाटो कालो पत्रे	कि.मी.	मु.न.पा-२								२००००००००		
१२	पिपलनेटा गांउवारी कालो पत्रे सडक	कि.मी.	मु.न.पा-२								२००००००००		
१३	मुलाखोलादेखि दारापाखा ज्यामिरखोला सडक ट्याक ओपन	कि.मी.	मु.न.पा-२								१००००००		
१४	पातुखोला खालीगैरा रुप्चा सडक ट्याक ओपन	कि.मी.	मु.न.पा-२								१०००००००		
१५	पुरणडांडा धनठाना सडक स्तरउन्नति	कि.मी.									१००००००		
१६	पातुखोला खालीगैरा रुप्चा सकड ट्याक ओपन	कि.मी.									१००००००		
१७	राउखेत भुर्सुली कैलिदेउखोला गाराघाट ट्याक ओपन	कि.मी.									१००००००		
१८	सतिपोले पानेढुङ्गा, पुरणडांडा, सिस्नु खोलाभुर्सुली सडक कालोपत्रे	कि.मी.									५०००००००		
१९	सिमखोला पाखा सडक ट्याक आपन	कि.मी.									१००००००		
२०	राजाभिर आर्मीव्यारेक हुँदै सिमखोला सडक	कि.मी.									१५०००००		
२१	बाघ्ये ढाँटी भोलुङ्गे पुल	कि.मी.											
२२	घट्टेखोला सडक पुल	कि.मी.											
२३	माच्छीमा राउखेत जिटिजेट सडकमा पक्की पुल निर्माण	कि.मी.											

२४	माच्छ्रीमा ज्यामिरखोला पककी पुल	कि.मी.											
२५	सिमखोला सतिपोले सडक ओपन	कि.मी.								५००००००			
२६	मिनिबस तथा ट्णक्सी पार्क निर्माण	कि.मी.								२०००००००			
२७	लामि ताल, जैरामपुर, कभ्रेवोट सिस्नेखोला मथिल्लो चौर पानेदुङ्गा गुजेलदुङ्गा आर.सी.सी.बाटो निर्माण	कि.मी.											
२८	आर्यघाट, मुलग्लुखोला ज्यामिरखोला आर.सी.सी. बाटो निर्माण	कि.मी.											
२९	राउखेत भूसुली कैलीदेउखोला ओपन	कि.मी.											
३०	ठूलोखोला सिमखोला सल्ले आ.सी.सी. बाटो निर्माण	कि.मी.											
३१	बन्निचौर देखि स्यालाकाल्ला भोलुङ्गे पुल	कि.मी.											
३२	चिउरीगौडा ज्यामिरेखोला, डांडाखेत, राउखेत, काल्चीउरी सिस्नेओला आ.सी.सी. बाटो निर्माण	कि.मी.											
३३	जुरदुङ्गा हरलावोट अर.सी.सी. बाटा निर्माण	कि.मी.											
३४	राउखेत समीवोट वारीपोल. पानेदुङ्गा सडक बाटो निर्माण	कि.मी.											

३५	छहरी लामिडांडा धिउखोला आ.सी.सी. बाटो निर्माण	कि.मी.										
३६	पटरा सालिविसाउना जुगेना सिमखोला सल्ले आ.सी.सी. बाटो निर्माण	कि.मी.										
३७	पाथीहाल्ने सिमखोला पुरणडांडासम्म आ.सी.सी. बाटो निर्माण	कि.मी.										
३८	वुराडेराबाट सल्ले भुर्सुली आ.सी.सी. सडक निर्माण	कि.मी.										
वडा नं. ३												
१	राजापौबीबाट गाउँ हुँदै दैरा थापला हुँदैघरेनचौर पिपलबोट सडक निर्माण	पटक	वडा ३			√			१	५००००००००	सधै	पहिलो
२	मुलपानी, पैयाबोट हुँदै चिउरीगौरा सडक		वडा ३			√				५००००००००	सधै	पहिलो
३	छेरा कोलवोटा चौर देखि वडा कार्यालय सडक	पटक	वडा ३				√		१	१०००००००	सधै	दोस्रो
४	पानाखोला जरे विसाउना हुँदै गोरमेली चौर गोरेटो बाटो	पटक	वडा ३			√			१	१०००००००	सधै	पहिलो
५	डाडाखेतबाट तेछौ सडक सम्म गोरेटो	पटक	वडा ३		√				१	१०००००००	नगरपालिका	पहिलो
६	माछिमी गाउँको बिचमा गोरेटो बाटो	पटक	वडा ३			√			१	१०००००००	प्रदेश	दोस्रो
७	बाहुन टाकुरा घरेनचौर गोरेटो बाटो	पटक	वडा ३				√		१	१०००००००	नगरपालिका	दोस्रो
८	कोलवोटा चौर गोरेटो बाटो	पटक	वडा ३						१	१०००००००		

९	पिपलनेटा, धैरेनीचौर देखि ढेरिनी कृषि सडक	कि.मी.	वडा ३			√		५	५०००००००	सधै	पहिलो
१०	धैरेनीचौर देखि छेरा कृषि सडक	कि.मी.	वडा ३				√	३	२०००००००	सधै	पहिलो
११	ढोरेनी देखि घ्यूखोला सम्म गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ३			√		२	५००००००	प्रदेश	दोस्रो
१२	मुलपानी बगर देखि मध्य पहाडी सडक	कि.मी.	वडा ३			√		१	२५०००००	प्रदेश	दोस्रो
१३	जरे बिसाउना देखि कोलटाकुरा सम्म गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ३				√	१	१००००००	नगरपालिका	तेस्रो
१४	पाथीहाल्ना पार्क निर्माण	कि.मी.	वडा ३				√	२	१००००००	नगरपालिका	तेस्रो
१५	मध्यपहाडी पाखेत टोल जि टि ज.ट सडक निर्माण कार्य	कि.मी.	वडा ३		√			१	५०००००	प्रदेश	पहिलो
१६	खोला स्कुल हुदै मध्यपहाडी जोड्ने सडक खण्ड पुरा गरी स्तरउन्नति गर्ने	कि.मी.	वडा ३					१	२००००००	प्रदेश	पहिलो
१७	मध्यपहाडी बाटो देखि कोलवटाचौर हुदै छेरा बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ३		√			१	२५०००००	प्रदेश	दोस्रो
१८	मध्यपहाडी लोकमार्गको दायां बायां वृक्षारोपन गर्ने	कि.मी.	वडा ३		√			१	५०००००	नगरपालिका	पहिलो
वडा नं. ४											
१	चापा गाउँबस्ती पि.पि.सी बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४						१००००००		
२	चापा गजुलेवारा बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४						५०००००		

३	बाहुनडेरा शिव मन्दिर पिच बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४								१०००००००		
४	बुआखोला रेउलेडेटा सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ४								१०००००		
५	बाहुनडेरा चापाचौर पि.पि.सी बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४								६०००००		
६	कोट चौतारा जुगेनाबगर बाटो स्तरवृद्धि	कि.मी.	वडा ४								२०००००००		
७	बैरागी ठाटी दलाखेत ट्याखेत स्तरवृद्धि	कि.मी.	वडा ४								१०००००००		
८	कैनपानी वनडेरा सडक उन्नति	कि.मी.	वडा ४								६००००००		
९	बाहुनडेरा खत्रीडेरा गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४								१०००००		
१०	डेउलटाकुरा बोडिङ्ग स्कूल गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ४								५०००००		
११	कैनपानी स्कूल गोरेटो बाटो	कि.मी.	सोलावाङ्ग								२०००००		
१२	सेताबैरा लामीडाँडा सडक	कि.मी.	लामीडाँडा								३००००००		
१३	बाहरागाउँ देखि सोलावाङ्ग खारास्वारा पि.सि.सी गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४								१५०००००		
१४	दाउरेकाटन देखि सोलावाङ्ग सम्म पि.सि.सी बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४								१५००००		
१५	पाछीवाङ्ग लामीडाँडा ठाराटुङ्ग बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४								२००००००		

१६	शितलपोखरी दलित टोलडाँडा जैतेपाखा कृषि सडक	कि.मी.	वडा ४							५००००००		
१७	पधेरीखोला देखि पानाखोला सम्म घोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४							६०००००		
१८	दलितबस्ती डाँडा देखि तल्लोगाउँ सम्म पि.सि.सी घोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ४							१०००००		
१९	बाहुनपधेरा पिपलरुख देखि माथिगाउँ सम्म पि.सि.सी बाटो	कि.मी.	वडा ४							४००००००		
२०	टुनीगैरा देखि कोलवोटसम्म पि.सि.सी घोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ४							५०००००		
२१	कल्लेडाँडा देखि अन्तरगाउँ पि.सि.सी घोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ४							४००००००		
वडा नं. ५												
१	डिग्रे, उन्नेचौर, जुम्लीपोखरी गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	डिग्रे, उन्नेचौर, जुम्लीपोखरी						३	३००००००		
२	गैरावारी देखि मुनलाईट स्कुलदेखि खालटाकुरी डिग्रे मन्दिर पक्की गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	गेरावाटी देखि खालटाकुरी						२५०	५०००००		
३	कुनावाङ्ग देखि ज्यामिनडाँडा पक्की गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	कुनावाङ्ग देखि ज्यामिनडाँडा						३००	६०००००		
४	डाँडाखेत देखि रुटेगाउँ मा.वि. गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	डाँडाखेत						१५०	३०००००		
५	कोल्टाकुरा देखि ठिकिच्याई गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	कोल्टाकुरा						१.५	१५०००००		

६	पानाखोला देखि फुलपाति मन्दिर गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	पानाखोला देखि फुलपाति मन्दिर					५००	१००००००		
७	कोलटाकुरा देखि बगरखेत गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	कोलटाकुरा					५००	१००००००		
८	कोलटाकुरा देखि शेराखेत सडक	कि.मी.	कोलटाकुरा					५००	१००००००		
९	वागबजार एमाले पाटी कार्यालयदेखि पाखेडाँडा हुदै सेरीगाउँ स्कुल पक्की गोरेटो बाटो	कि.मी.	वागबजार					१५००	१५०००००		
१०	कोलटाकुरा देखि कोलासिम हुदै सोलावाड नयाँ ट्रयाक खोल्ने	कि.मी.	कोलटाकुरा सोलावाड					१.५	२५०००००		
११	साउनेपानी, भुपालने पिपल रुख, कुनावाङ्ग, शेराखेत, कोलटाकुरा सडक	कि.मी.	कोलटाकुरा					३	३००००००		
१२	बाउनटाकुरा, नयाँघर टोल हुदै बाघखोरे छेर्ना सडक	कि.मी.	थर्पु					२	२००००००		
१३	पानाखोला पक्की पुलदेखि बराहा टाकुरी हुदै ज्यामनिडाँडा सडक जोड्ने	कि.मी.	ज्यामनिडाँडा					१	२००००००		
१४	जिवेणीचोक खलंगाचोक देखि वागबजार एमाले पाटी कार्यालय सडक स्तर उन्नति	कि.मी.						०.५	५००००००		
वडा नं. ६											
१	मध्यपहाडी लोकमार्ग ठुलिचौर हुदै ठुलिदह सडक	कि.मी.	वडा ६					५	५००००००	संघ प्रदेश	

२	भण्डारीकाँडा कालीमाटी टाटाबोट मध्यपहाडी सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ६						५	५००००००	प्रदेश	२
३	लाङसीवाड देखि पोखरा सम्म स्तरउन्नति टावर सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ६						१०	१००००००००	संघ प्रदेश	१
४	सोखोला, माथिल्लो मेलचौर, वैसिवाड, गंवारी सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ६						३	५००००००	प्रदेश	२
५	वैसिवाड, गवारी, खारादह सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ६						३	३००००००	प्रदेश	१
६	पोखरा, डयरी सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ६						२	१००००००	संघ	२
७	भण्डारीकाँडा देखि डाडढुङ्गे आर.सि.सि. मोटर पुल	कि.मी.	वडा ६						१२	५००००००	प्रदेश संघ	३
८	टयाखोला स्यावाङ्ग मोटर पुल	कि.मी.	वडा ६							१५००००००	संघ	१
९	कामले दाडगाडा आर.सि.सि पुल	कि.मी.	वडा ६								प्रदेश	२
१०	डोरखोला वैसपानी डाडीगाउ पपि.सि.सि. गोरेटो बाटो सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ६							१००००००		
११	कालिमाटी पैरापानी मध्यपहाडी पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							५०००००		
१२	डाडीगाउ धौला बिसाउने मध्यपहाडी पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							५०००००		
१३	मरापानी दवाड मध्यपहाडी पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							५०००००		

१४	भण्डारीकाडा वाहुनचौर घाईडाडा पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							१००००००		
१५	दवाड सुवारखोला गवारी राजाखाली पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							२००००००		
१६	भण्डारीकाडा स्वास्थ्यचौकी सुराखोला पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							१००००००		
१७	भण्डारीकाडा, नुनथला, डाडागाड, कालीमाटी पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							१००००००		
१८	वसिवाड पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							८००००००		
१९	मध्यपहाडी दाइगारा ताउलेर पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							६००००००		
२०	चिनावारी भिरजरा भालडाडा राजाखाली पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६	√						२००००००		
२१	स्याबाड भिंजा पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६	√						२००००००	पालिका	पहिलो
२२	दवाड उरालपानी धौला बिसाउना गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							५००००००		
२३	मध्यपहाडी जौगीचौर हुंगा फोर्ने पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६					६		२००००००		

२४	देउताखोला राजाखोरे मचोटापानी पोखरा पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							१००००००		
२५	वसन्त चोक मलचौर गवारी राजाखाली पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							२००००००		
२६	डुरकाल्ला मध्यपहाडी पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							२००००००		
२७	भेलचौर समाकाल्ला पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६							३००००००		
२८	गवारी कालिनचौर भताकाल्ला नैथे पि.सि.सि. गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ६					५		२००००००		
वडा नं. ७												
१	सागिने चकचारी बाहलेचार पर्यटन सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ७						४	५००००००	प्रदेश	१
२	मध्यपहाडी गैडेरा जात्रावाड भिउसली कोटनेरा सडक स्तरउन्नती	कि.मी.	वडा ७						३	२००००००	संघ	३
३	मध्यपहाडी देखि सिप्चाखोला सम्म सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	वडा ७						३	२००००००	पालिका	२
४	माथिगाड देखि पैयापाटा पाछा हुदै गोतलीवाड सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	वडा ७						५	२५००००००	संघ	१
५	लाडसिवाड तातोपानी भुसावाड पाछा सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ७						५	१००००००	प्रदेश	२

६	मध्यपहाडी देखि भाँरीगाउ सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	वडा ७						५	५०००००००	पालिका	३
७	उच्चाल्ने देखि ग्याम्माखोला सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	वडा ७						३	५०००००००	संघ	१
८	मध्यपहाडीदेखि वडाकार्यालय हुदै मु.न.पा.को वडा सिमानासम्म सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	वडा ७						५	५०००००००	प्रदेश	१
९	निलपोखरी, जगदेउछहरा च्यारनेटा सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ७						६	८३००००००	संघ	१
१०	विसौनाडाडा वर्भाथान चुनढुङ्गा हुदै मध्यपहाडी सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	वडा ७						१	१५००००००	पालिका	१
११	चौर सिप्चाखोला हुदै डाडीगाउसम्म सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ७						३	१०००००००	प्रदेश	२
१२	सल्लेरी ठुलापधेरा पल्लापोखरी डामडाडा लामविसौना चक्रचारी कोटनेरा जात्रावाड लमटाकुरा हुदै लालवाड रिडरोड निर्माण	कि.मी.	वडा ७						१०	१००००००००	संघ	३
१३	भुलखेतबजार मोटर बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७						१	५००००००	पालिका	१
१४	हिवारीखोला पक्की पुल निर्माण	कि.मी.	वडा ७						५०	१००००००००	प्रदेश	२
१५	गुर्वाखोला पक्की पुल निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१००००००००	संघ	३

१६	नाप्चाखोला पक्की पुल निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१०००००००	संघ	१
१७	वगउलेनी खोला पुल निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१०००००००	पालिका	३
१८	साखदह देखि धरमसाला मध्यपहाडी हुदै टाकुरी ठुलीदह सिडी निर्माण	कि.मी.	वडा ७							६००००००	प्रदेश	३
१९	विसौनाडाडा देखि धामीथान हुदै कोटनेरा वेहली पोल्ने भाट लहराउने ठुलीदह सम्म सिडी निर्माण	कि.मी.	वडा ७							६००००००	पालिका	१
२०	ठुलीदह देखि लिङगो हाल्ने पर्यटन बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							२००००००	संघ	२
२१	सागिनेदेखि जोगी टाकुरा हुदै लिङगो हाल्ने सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							२००००००	प्रदेश	३
२२	रोटीपानी देखि चयरीसम्म सिडी निर्माण	कि.मी.	वडा ७							२००००००	पालिका	१
२३	मध्यपहाडी देखि ठाराखा हुदै चकचारीसम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							५०००००	संघ	३
२४	जुगिनीखोला आर्यघाट सिडी निर्माण	कि.मी.	वडा ७							५०००००	पालिका	३
२५	तातागैरा देखि टिलागैरा हुदै सानीदह सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१००००००	पालिका	३
२६	वर्माथानदेखि जुरवोट हुदै टाकुरीसम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							५०००००	पालिका	३

२७	ग्याम्माखोला देखि जगदेउ छहरा सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							२००००००	पालिका	३
२८	हिवारीखोला फुलिवाड रेटावाड वासिना कृषि सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ७							५००००००	प्रदेश	२
२९	देविथानदेखि उकालापाखा हुदै हिवारीखोला सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							३००००००	पालिका	३
३०	तलिगाउ गौरिकाफल मुलडाडा हुदै वारखोला घट्टेखोला मभ्रऔ सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							३००००००	पालिका	३
३१	रोटेपानी च्यारनेटा खावनखानी गर्वा चुनवाड सडक निर्माण	कि.मी.	वडा ७							७००००००	संघ	३
३२	भारीगाउ पाछा गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१५०००००	प्रदेश	३
३३	साउनेपानी घुल्सेरी घुम्र हुदै गोरेकापल गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१००००००	पालिका	२
३४	गाईवाछा गुर्वाखोला हुदै बुगिडाडा गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१००००००	पालिका	३
३५	डाँमडाडा खलटाकुरी हुदै बैरीदह जाने गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							२००००००	पालिका	३

३६	बुगेरी च्यारनेटा जगदेउछहरा गोरेटो पि.सी.सी निर्माण	कि.मी.	वडा ७							३००००००	पालिका	३
३७	लुद्रावाड पातनपोल्या मसिना हुदै साउनेपानी जाने गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१००००००	पालिका	३
३८	रोटी जगदेउछहरा च्यारनेटा सम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							४००००००	पालिका	३
३९	चुनखोला ट्रेस पुल निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१५०००००	संघ	१
४०	घुम्रखोला भारीगाउ पि.सी.सी बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१५०००००	प्रदेश	२
४१	भारीगाउ महिला भवन स्तरउन्नति शौचालय निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१५०००००	पालिका	५
४२	ठुलीदह पिकनिक स्तरउन्नति शौचालय निर्माण	कि.मी.	वडा ७							२००००००	पालिका	१
४३	लुद्रावाड बुडिडाडा सडक विस्तार	कि.मी.	वडा ७							१५०००००	प्रदेश	२
४४	चकचारी डाडुङ्गे साउनेपानी गोरेटो बाटो	कि.मी.	वडा ७							१००००००	पालिका	१
४५	लामबिसौना देखि वर्माथान हुदै वडाकार्यालय सडक स्तर उन्नति	कि.मी.	वडा ७							५००००००	संघ	१
४६	माथिगाउ भेरीगारी पुवारीखोला गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.	वडा ७							१००००००	संघ	२
	वडा नं. ८											

१	दरखोला खलटाकुरि भिम्मा भौसिचरण सडक	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१५००००००	संघ	२७
२	लसुनवारी विद्यालय देखि कृयाकम्द पि. सि. सि. बाटो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							५०००००	नगरपालिका	१
३	घोरखानि डाडाँ, ठाक्रेखोर पि. सि. सि बाटो निर्माण	कि.मी.	मु. न. पा. ८							३००००००	प्रदेश	२६
४	साडवोर भौसिचरण पि. सि. सि. बाटो निर्माण	कि.मी.	मु. न. पा. ८							६००००००	संघ	२५
५	तिसिड वारखोला गोरेतो पि. सि. सि	कि.मी.	मु. न. पा. ८							५०००००	नगरपालिका	२४
६	घोरखानि बयाले च्यानावा दोमइखाला गोरेतो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							५०००००	नगरपालिका	२३
७	छयालावाडपोखरा धाम पि. सि. सि	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१५०००००	प्रदेश	२२
८	किटेनी काप्रिवास पि. सि. सि बाटो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१५०००००	प्रदेश	४
९	तिखो ढुङगा देखि मठ सम्म सिलौरे बाटो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१५०००००	प्रदेश	२०
१०	खावनखानि देखि खर्सेनी गैरा पातालखोला गोरेतो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							८०००००	नगरपालिका	१५
११	वादा पानि देखि ढुङगे खानि सम्म गोरेतो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१२०००००	नगर	१८
१२	अनारी नौधरी गोरेतो बाटो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							४०००००	नगरपालिका	१६
१३	ठोकेला वाड देखि सल्ले चाटा पि. सि. सि	कि.मी.	मु. न. पा. ८							४००००००	संघ	१७
१४	पुतलिबोट ग्याम्मखोला पी. सि. सि. बाटो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१५०००००	नगरपालिका	१५
१५	पातालखोला गोरतो बाटो	कि.मी.	मु. न. पा. ८							३००००००	संघ	१४

१६	सिमल खोरेदेखि भेराबस्ने गोरेटो	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							५०००००	नगर	१३
१७	गर्फा धुरीबाट पानि डयाम सम्म गोरेटो	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							६०००००	नगरपालिका	१२
१८	ग्याम्म खोला देखी पाखापानी गोरेटो बाटो	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							५०००००	नगर	३
१९	सिमल खोरीया देखी गन्सु खोला गोरेटो	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							६०००००	प्रदेश	४
२०	पत्लेबोट कुकुरगारे हुदै पाखापानी गोरेटो	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							६०००००	प्रदेश	५
२१	धवूखोला देखि कयाकम्द रोड स्तर उन्नति	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							१५००००००	संघ	६
२२	भारहाले निलपोखरी हुदै पाखापानी सडक	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							५००००००	संघ	८
२३	ठोकलावाड खोला देखि सल्ले धारा सम्म रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							६००००००	संघ	२
२४	किटेनी देखि काप्रिबास घोरखानी रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							१५००००००	संघ	७
२५	वादापानी लाम्खोरिया सोखला रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							५००००००	संघ	९
२६	खरखरे देखि धूपिरुख डारा सडक	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							४००००००	प्रदेश	दोस्रो
२७	धटेखोला तिसिड ग्याम्माखोला रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							६००००००	संघ	१०
२८	लसुनवारी भिम्मा भैसिचरणखोपिधार रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ढ							१५००००००	संघ	११

२९	खावनखानि पातालखोला जोडने सडक	कि.मी.	मु. न. पा. ८							४००००००		
३०	गर्णा देखि तिन वहिनी सम्म सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	मु. न. पा. ८							६००००००	प्रदेश	दोस्रो
३१	छेलावाड देखि थाम हुदै मौरेघार सम्म रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ८							४००००००		
३२	सिमल खोरे देखि विान्फेनी गोरा सम्म रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ८							२००००००		
३३	घटेखोला सडक पुल	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१५०००००		
३४	पातालखोला सडक पुल	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१२००००००		
३५	ठोक्लावाड सडक पुल	कि.मी.	मु. न. पा. ८							१५००००००		
३६	भारहाले देखि नौधाडि पानी सम्म रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ८							५००००००		
३७	बरमाथान बाटखसैनी हुदै पोखराथान सडक	कि.मी.	मु. न. पा. ८							६०००००		
३८	फिममा गोरेटो पि.सि.सि.	कि.मी.	मु. न. पा. ८							८००००००		
३९	घोर्खानी डाडा देखि भोर्साने डारा रोड	कि.मी.	मु. न. पा. ८							२००००००	नगर	पहिलो
४०	सिदको पानी देखि विफेगौरा सम्म पि.सि.सि.	कि.मी.	मु. न. पा. ८							५०००००		
४१	ठोक्लावाड देखि काँसुवाड सम्म पि.सि.सि.	कि.मी.	मु. न. पा. ८							८५०००००		
वडा नं. ९												
१	भुम्खेत चौखावाड लिडगुर होल हुदै खर्सुपानि जोडने (स्तर उन्नति)	कि.मी.	मु. नं. पा. ९							३७०००००		

२	भुम्खेत अदुवारि हिल गैरिनेटा जोडने (स्तर उन्नति)	कि.मी.	मु. नं. पा. ९							३५०००००००		
३	अदुवारि होस्तारा लिङ्गुर हदै होल जोडने (त्रयाक ओपन)	कि.मी.	मु. नं. पा. ९							३००००००००		
४	साभेपाखा चौखावाड ध्यानडाडाँ हुदै वम्चौर वागवस्ना (त्रयाक ओपन)	कि.मी.	मु. नं. पा. ९							३००००००००		
५	टाकुरा काकासिम घटयाखोला हुदै जुयाखोला (त्रयाक ओपन)	कि.मी.	मु. नं. पा. ९							१००००००००		
६	ढाडेगैरा मथिल्लो अदुवारि खार्चिवाड गैरिनेटा जोडने (स्तर उन्नति)	कि.मी.	मु. नं. पा. ९							३००००००००		
७	उखातापाखा चिउरावोट घोरनेटि(स्तर उन्नति तथा त्रयाक ओपन)	कि.मी.	मु. नं. पा. ९							१००००००००		
८	भुम्खेल हिल जोडने मोटर पुल	कि.मी.	मु. नं. पा.९							३००००००००		
९	काउलेखोला मोटर पुल	कि.मी.	मु. नं. पा.९							२००००००००		
१०	साखखोला सित्दाथान मोटर पुल	कि.मी.	मु. नं. पा.९							५००००००००		
११	अदुवारि होल्लारा पुल	कि.मी.	मु. नं. पा.९							३००००००००		
वडा नं. १०												
१	डाडासाउन पानी कामीबुढापार्क चौर जिल्ला सम्म जेरेनी तातापानी सम्म स्तर उन्नति	कि.मी.	मु. न.पा डाडासाउन पानी खसूपानी हेलडाडा, भेरीखोला चौर टिला						१५	२५००००००००	संघ	१

२	भूलखेल चौखवाड होल कामीबुढा पार्वसम्म	कि.मी.	चौखावाड टोलखसूपानी						१५	२००००००००	संघ	२
३	ट्याडग्रावारादेखी बहिरा मुहानसम्म स्तर उन्नती	कि.मी.	खड्काटोल,भारडारी						५	५०००००००	प्रदेश	१
४	ठाडीबोट भाडादेखी टूपाडसम्म टयाक ओपन	कि.मी.							७	५००००००	प्रदेश	२
५	सुमारटोल देखी नमूनासम्म टयाक ओपन	कि.मी.							४	३००००००	प्रदेश	३
६	टिला, ठूलापोखरा, माथिल्लो गलमपाटी टयाक ओपन	कि.मी.							७	३००००००	संघ	३
७	दरदनी देखी तल्लो फिल्डरसम्म टयाक ओपन	कि.मी.	खड्काटोल						३	२००००००	प्रदेश	४
८	पोइपबोट देखी सिद्धगुफासम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.							५	७००००००	नगर	१
९	हेलडाडादेखी भेरीखोला समकाडाडासम्म गोरेटो बाटो निर्माण	कि.मी.							३	६००००००	प्रदेश	७
१०	हेलीप्याड निर्माण	कि.मी.							१	१०००००००	प्रदेश	५
११	वडाको स्वास्थ्य भवन	कि.मी.								५०००००	संघ	४
१२	शान्ती नमूना अवि. वि बालमैत्री शौचालय	कि.मी.								३०००००	प्रदेश	६
१३	परिपाटोल बुढायोकी टोल हुदै कामीबुढा पार्कसम्म	कि.मी.							३	४००००००	नगर	४
१४	संगिनीगौरा डेलडाडा तल्लो भेरीखोला हुदै तल्लोचौत सम्म पि.सि.सि गोरेटो बाटो	कि.मी.							४	३५०००००	नगर	५

१५	चुचेडाडादेखि सुवाखोला डेलडाडासम्म	कि.मी.							३	२५०००००	नगर	६
१६	संगिनीगौरा,शान्ति आ. वि. डेलडाडा माथिल्लो चौरसम्म	कि.मी.							४	४००००००	नगर	७
१७	भेरिखोलादेखि ठूलाभेरी डेलडाडासम्म	कि.मी.							३	२००००००	नगर	८
१८	पार्क हुदै भारपोरीहुदै साउनेमूलसम्म	कि.मी.							५	२००००००	नगर	९
१९	वडा कार्यलयदेखी चुचेडाडासम्म	कि.मी.							१	१००००००	नगर	१०
२०	माछापुखरीदेखि हलहलेसम्म गोरेटोबाटो	कि.मी.							५	३००००००	प्रदेश	७
२१	भ्याडदेखी वादरपानीसम्म गोरेटोबाटो निर्माण	कि.मी.							४	४००००००	नगर	११
२२	माछापुखरी भारदुडगा हुदै वडा कार्यलयसम्म गोरेटोबाटो निर्माण	कि.मी.							२	१००००००	नगर	१२
२३	तल्लोपधरादेखि मा.वि.चुनसम्म गोरेटोबाटो निर्माण	कि.मी.							२	१००००००	नगर	१३
२४	मानपुरदेखि होल टाकुरासम्म गोरेटोबाटो निर्माण	कि.मी.							३	२५०००००	नगर	१४
२५	साउनेपानी कालाखोला तल्लो होलताकुरा सम्म	कि.मी.							२	१००००००	नगर	१५
२६	खन्याअखदेखि सानाखालीसम्म	कि.मी.							१	१००००००	नगर	१६
	वडा नं. ११											

१	स्याउलीबजार लहुँ खोला मोटर पुल	कि.मी.	स्याउलीबजार	√	√	√				१००००००००	संघ	पहिलो
२	ट्याव खोला मोटरपुल	कि.मी.	ट्यावखोला	√	√	√				१००००००००	संघ	पहिलो
३	चुनखोला मोटर पुल	कि.मी.	भूलखेत दोभान	√	√	√				१००००००००	संघ	पहिलो
४	रातापहर भलावचा भूलखेत सडक निर्माण	कि.मी.		√	√	√	√	√		५००००००००	संघ	पहिलो
५	वैरागीठाँटी,पाछीबाड भूलखेत	कि.मी.		√	√	√	√	√		५००००००००	संघ	पहिलो
६	वैरागीठाँटी देखि वडा कार्यालय खचिवाड "	कि.मी.		√	√	√	√	√		४००००००००	संघ	दोस्रो
७	स्याउलीबजार सिप्री लामीडाडा सडक "	कि.मी.								४००००००००	संघ	तेस्रो
८	नरखोला पनेरीडाडा खालचौर सडक "	कि.मी.		√	√	√	√	√		३००००००००	संघ	चौथो
९	पीतीवाड खोला मोराड घनाबोट वडा कार्यालय "	कि.मी.		√	√	√	√	√		३००००००००	संघ	पहिलो
१०	चार पीपल,वसीडाँडा वडा कार्यालय " "	कि.मी.		√	√	√	√	√		२००००००००	संघ	दोस्रो
११	ट्यावखोला,स्यावाड खचिवाङ्ग " "	कि.मी.		√	√	√	√	√		१००००००००	प्रदेश	तेस्रो
१२	भोटगाँउ माथीगाँउ लहरावाट्ना " "	कि.मी.		√	√	√	√	√		१००००००००	प्रदेश	चौथो
१३	घन्ठाना मुलखोला तरा सडक योजना	कि.मी.	स्यावाड क्षेत्र	√	√	√	√	√		२०००००००	प्रदेश	पाँचौ
१४	तल्लो खर्चिवाड माथिल्लो खर्चिवाड सडक	कि.मी.	खर्चिवाड	√	√	√	√	√		५०००००००	प्रदेश	दोस्रो

१५	घनठाना माथिल्लो भित्रीखोला कामलडाँडा मुलखोला	कि.मी.								५००००००	नगरपालिका	दोस्रो
१६	काउलेचौर, ज्यामडाँडा पातिहाल्ना सडक योजना	कि.मी.	√	√	√	√	√			२००००००	नगरपालिका	पहिलो
१७	वडाकार्यालय बसीडाँडा,रुपसे,वैरागीठाँटी सडक योजना	कि.मी.								३००००००	संघ	दोस्रो
१८	डुरखोलामोरावाड मा. वि. लहुँ सडक योजना	कि.मी.	√	√	√	√	√			१०००००००	संघ	पहिलो
१९	पाठाबुजा दबाङ्ग ओखलदुङ्गा खालचौर " "	कि.मी.	√	√	√	√	√			३००००००	प्रदेश	पहिलो
२०	लामीडाँडा तिन सल्लेसुवाखोला कुसुमडाँडा "	कि.मी.	√	√	√	√	√			१०००००००	संघ	दोस्रो
२१	लामीडाँडा विमैचा विद्यालय जोडने सडक "	कि.मी.	√	√	√	√	√			२००००००	प्रदेश	दोस्रो
२२	मोरावाङ्ग खोला खरखरे गोठवाङ्ग स्याउलीबजार "	कि.मी.	√	√	√	√	√			५००००००	प्रदेश	पहिलो
२३	बाजागाँउ लवाँटे ठूलापधेरा सिमपानी "	कि.मी.	√	√	√	√	√			३००००००	प्रदेश	दोस्रो
२४	पाछीवाङ्ग सा. भवन, स्याला पधेरा सडक "	कि.मी.	√	√	√	√	√			२००००००	प्रदेश	तेस्रो
वडा नं. १२												
१	सिमपाभनी गरेना स्याली गौरा पाल्लोलेख त्रिवेणी १० जोडने सडक	कि.मी.	डिलाडाँरा							१८००००००		

२	पुरेनीचौर हरले वास्थाना डाडागाउ जोड्ने सडक	कि.मी.	पुरेनीचौर, वासाना							१५००००००		
३	डुरखोला, स्यानीमुल सडक निर्माण	कि.मी.	कौछे							२००००००		
४	धरेनी डाडागाउ हरले जोड्ने सडक	कि.मी.	डाडागाउ							२५०००००		
५	पितिवाड, सेरड खारकोट त्रिवेणी ७ जोड्ने सडक स्तरउन्नति	कि.मी.	खारकोट							१५००००००		
६	दोमाइखोला, जुम्लावाड त्रिवेणी ७ (स्तरउन्नती) जोड्ने सडक	कि.मी.	जुम्लावाड							३१०००००००		
७	नारी खारिया, डिलाडारा, सिमपानी प्रा वी जमारु, नयागाउ, लाखुरीवोट छेरावंगर सडक स्तरउन्नती	कि.मी.	जमारु							५०००००००		
८	पुरनीचौर, धमधमे तालिगाउ वर्माधान सडक स्तरउन्नती	कि.मी.	तालिगाउ							१५००००००		
९	पिथिवाड रुमा खोला, वुगेरी, सिम्तु सडक जोड्ने निर्माण	कि.मी.	वुगेरी							२०००००००		
१०	हरले खोला हरले जोड्ने सडक	कि.मी.	हरले							५००००००		
११	नयागाँउ चौकेढुङ्गा टोटके जोड्ने सडक	कि.मी.	नयाँगाउ							२०००००००		
१२	जुम्लावाड वुगेरी पाडारा pcc बाटो	कि.मी.	जुम्लावाड							१०००००००		
१३	नयागाँउ, चिसापानी पि.पि.सी बाटो निर्माण	कि.मी.	नयाँगाउ							१०००००००		

१४	तुसारे डाडागाउ, हरले वास्थाना, सालघारी गाँउ, लकु डाडा, सिमपानी वारिखोला, माडुसलोटे, हरले खोला गाउ pcc वाटो	कि.मी.	हरले, जमारु							१०००००००		
१५	कोलवोट, पितिवाड वुगेरी पातिहाल्ना सडक	कि.मी.	पितिवाड, खारकोट							१०००००००		
१६	पाडग्राखोला पाडगर जोड्ने पुल	कि.मी.	पाडग्रड							५००००००		
१७	दोमाईखोला जुम्लावाड जोड्ने पक्की मोटेखेल पुल	कि.मी.	पिपलवोट							३०००००००		
१८	चौकेढुङ्गे गोरेपानी टुस्टपूल	कि.मी.	चौकेढुङ्गा							१०००००००		
वडा नं. १३												
१	मुसिकोट १३ वडा कार्यालय मध्यपहाडी लोकमार्ग दृखी माथिल्लो सादनचौर, रातामाटा, डाँडाछिवाड हुँदै थुम चौर सडक आयोजना (स्तरोन्नति)	कि.मी.	मुसिकोट-१३							३०००००००		
२	पानीखोन खोला, खड्काडेरा, रोकाडेरा कालिका थान हुँदै वडा कार्यालय रिडरोड सडक आयोजना (नयाँ टयाक)	कि.मी.	मुसिकोट-१३							५०००००००		
३	भाङ्गरीखोला, फलामेढुँगा, खाली डारा हुँदै वडा कार्यालय रिडरोड आयोजना (नयाँ टयाक)	कि.मी.	मुसिकोट-१३							५०००००००		

४	खड्काडेरा मध्यपहाडी देखी छेरावगर सडक (स्तरोन्नति)	कि.मी.	मुसिकोट-१३								१०००००००		
५	रुमखोला तल्लो राकुरा हुँदै वादी गैरा	कि.मी.	मुसिकोट-१३								५००००००		
६	उत्तेसेनि देखी टाकुरा सडक (नयाँ भ्याक)	कि.मी.	मुसिकोट-१३								२९०००००		
७	वाउनचौर (भात्रीखोला) देखी फलामेढुंगा डाडाछिवाड, हाइवाड हुँदै दोपाई सडक आयोजना (स्तरोन्नति)	कि.मी.	मुसिकोट-१३								३०००००००		
८	छेरा वगर देखी, मुम, फलामेढुंगा, डाँडाछिवाड,मालदुला हुँदै थुमचौर सडक आयोजना (नयाँ टयाक)	कि.मी.	मुसिकोट-१३								२०००००००		
९	लामडाँडा (राजेपानी) देखी टोटके सडक आयोजना (नयाँ टयाक)	कि.मी.	मुसिकोट-१३								५००००००		
१०	भाक्री खोला देखी काउलेचौर, हुँदै प्रा.वि. काउलेचौर सडक आयोजना (नयाँ टयाक)	कि.मी.	मुसिकोट-१३								५००००००		
११	डाँडा छिवाड देखी रोकाडेरा हुँदै गोठेखोला सडक (नयाँ टयाक)	कि.मी.	मुसिकोट-१३								५००००००		
१२	रागामोर,मयराथान हुँदै पधेरी खोला सडक	कि.मी.	मुसिकोट-१३								५००००००		
वडा नं. १४													

१	औलाताकुरो, लोखिवाड, धारी सुवाखोला कल्लेरी खन्तेडाँडा वागखोर चिर्सुले दोपार्घ घुम्ती सडक	कि.मी.	मु.न.पा. १४								५०००००००		
२	छिवाड ज्यूला, दोमाई वागखोर सडक	कि.मी.									५०००००००		
३	छिवाड ज्यूला, पिरेतरा जोडने पक्की पुल	कि.मी.	मु.न.पा. १४								२००००००००		
४	लोखिवाड सतिपोले वागखोर सडक	कि.मी.	मु.न.पा. १४								५०००००००		
५	भिमडाडा कारिडाडा गोगर सडक निर्माण	कि.मी.									२००००००		
६	दोपाई खन्नेडाडा सानेपाटो सडक	कि.मी.									३००००००		
७	दोपाई तिरसुले वागखोर सडक	कि.मी.									५००००००		
८	वागखोरे खन्नेडाडा मुल्तेरी सडक	कि.मी.									३००००००		
९	औलाहकरी वाहुले चौर कामचौर सडक	कि.मी.									६००००००		
१०	दलित वस्ती संरक्षण	कि.मी.									२००००००		
११	छड्के डाँडा गोरेटो वाटो	कि.मी.									३००००००		
१२	वागखोरे, खाल्वेपाखा सिुले स्वासा गोरेटो वाटो	कि.मी.									३००००००		
१३	भिमडाडा पक्की पुल	कि.मी.									३००००००		
१४	के.सी मोडा पक्की पुल	कि.मी.											
१५	दोपाड, सन्नेडाडा सतिपोट्ट गोरेता वाटो	कि.मी.									३००००००		

१६	एकलेसल्ला दुरे सम्म गोरेटो वाटो	कि.मी.									३००००००		
१७	नाउले खोला कृष्ण मन्दीर	कि.मी.									१००००००		
१८	श्री जनआधारभुत आ.वि ६ कोठे भवन	कि.मी.									८००००००		
१९	श्री जनजागृति आ.वि ४ कोठे भवन	कि.मी.									६००००००		
२०	श्री ज्ञान पुन्ज आ.वि ४ कोठे भवन + खेलमैदान	कि.मी.									६००००००		
२१	ब्राह्म पुजे थान संरक्षण	कि.मी.									१००००००		
२२	महिला समूहको भवन (६ कोठे)	कि.मी.									५००००००		
२३	सिस्नेरी देखी सतिपोले गोरेतो वाटो	कि.मी.									८००००००		
२४	कृषि भवन निर्माण	कि.मी.									८००००००		
२५	श्री दियो शौचालय + फर्निचर + भवन	कि.मी.									१५००००००		
२६	श्री चन्द्रांगा पकी भवन ६ कोठे	कि.मी.									६००००००		
२७	श्री जन प्रवि आ.वि मनिपोले ४ कोठे भवन + घेरावार	कि.मी.									७००००००		
२८	श्री प्रभात मा.वि प्राविधिक भवन + मञ्च	कि.मी.									१५००००००		
२९	छिवाड खोला पक्की पुल	कि.मी.											
३०	छिवाड खोला सतिपाटो गोरेटो वाटो	कि.मी.									३००००००		

३१	छिवाड खोला वागसारे गोरेटो वाटो	कि.मी.									३००००००		
३२	छिवाडखोला प्रशिक्षाल संरक्षण	कि.मी.									३००००००		
३३	लोरीवाङ्ग, गाउटाकुरी सतिपालो	कि.मी.									५००००००		
३४	१४ नं वडा कार्यलय भवन	कि.मी.									२०००००००		
३५	स्रोगर दुरे चोतावारी चोरेतोवाटो	कि.मी.									३००००००		
३६	शिव मन्दिर संरक्षण	कि.मी.									२००००००		
३७	खेलकुद मैदान निर्माण तिन ठाउमा	कि.मी.	लोखाडा दुरे								२०००००००		
३८	खालडाडा राधा कृष्ण मन्दिर	कि.मी.	छिवाडखोला										
३९	भमका टाटो गोरेटो नोट २ वटा	कि.मी.	सतिपोलो										
४०	माङ्गे विसाउने सुमा खोला सडक	कि.मी.											
४१	सतिपालो भ्यू टावर + प्रतिक्षालय	कि.मी.											
४२	भमडडोल + ढाराभिर गोरेटो वाटो	कि.मी.											
४३	साउने खोला सुन्दरपानी गोरेटो वाटो	कि.मी.											
४४	गाँउ घर क्लिनिक	कि.मी.											
४५	मध्यपहाडी परितरा गोरेटो वाटो	कि.मी.											
	जम्मा										११४७६७५००००		

ढल निकास

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	मुसिकोट बजार ढल निकास व्यवस्थापन									५०००००००		
२	वडा स्तरीय बजारका ढल निकास कार्यक्रम									७०००००००		
	वडा नं. १											
१	बराह टाकुरा ढल निकास				√					५००००००	प्रदेश	१
२	पातु खोला ढल निर्माण	गोटा		√						५००००००	प्रदेश	१
३	खानेपानी टोल ढल निर्माण				√					३००००००	प्रदेश	२
४	सल्ले बसपार्क जिल्ला अस्पताल ढल निर्माण					√				३००००००	प्रदेश	३
५	कैलदेउ बाउन खाल खेल मैदान निर्माण					√				१००००००	नगर	४
६	कैलदेउ लक्ष्मी मा.वि. खेल मैदान						√			१५०००००	प्रदेश	१
७	रानी वन टोल ढल निकास कैलदेउ							√		१६०००००	प्रदेश	५
८	श्री त्रिपुरा मा.वि.को ढल निकास निर्माण				√					१००००००	नगर	२
९	बाघ बजार टटेला सम्म ढल निकास			√						१५००००००	प्रदेश	२
	वडा नं. २											
१	मुलाखोला ढल व्यवस्थापन		मु.न.पा. २							५०००००		
२	राउखेत ढल व्यवस्थापन		मु.न.पा. २							५०००००		

३	गाउँबारी, बान्नेचौर ढल व्यवस्थापन		मु.न.पा. २							१००००००		
४	राक्सेकोट ढल व्यवस्थापन		मु.न.पा. २							६०००००		
५	सिमखोला पुरणडांडा ढल व्यवस्थापन		मु.न.पा. २									
वडा नं. ३												
१	माछिमी रोड बाट स्कुल सम्म ढल	पटक	माछिमी गाउँ		√				१	१०००००००	सधै	पहिलो
२	छेरा गाउँबाट वाहनटाकुरा सम्म ढल		छेरा, वाहनटाकुरा			√				१०००००००	सधै	दोस्रो
३	पिपलनेटा, घोनचौर ढल		पिपलनेटा				√			१०००००००	सधै	पहिलो
वडा नं. ४												
१	सोलावाङ्ग नमुना बजार ढल नियन्त्रण		सोलावाङ्ग							५०००००००		
२	शितलपोखरी चाफा ढल नियन्त्रण		शितलपोखरी							५०००००००		
३	भाक्रीडेरा बाहुन पधेरा ढल निर्माण		ठाडाढुंगा							१०००००००		
४	कैनपानी गल्छी नियन्त्रण निर्माण योजना											
५	माछिमी सोलवाङ्ग सिचाई योजना											
६	सोलावाङ्ग नमुना बजार नाला व्यवस्थापन											
वडा नं. ५												
१	कोलटाकुरा सामुदायिक भवनदेखि भावा रुखसम्म ढल निकास	कि.मी.	कोलटाकुरा						०.५			
२	कुनावाड ढल निकास		कुनावाड							६०००००		

३	सिजेरीखोला रिठेचौर हुदै भलखोला ढल निकास गर्ने		ज्यामीणडाँडा						१००००००		
४	ज्यामीणडाँडा ढारसिड ढल निकास		ज्यामीणडाँडा								
५	मुनलाइट बोर्डिङ्ग स्कूल जाने सडकबाट नगरपालिका हुदै सिजेरीखोला सम्म ढल निकास		सेरीगाउँ			√			५००००००	प्रदेश सरकार	
६	शंकररावलको घर देखि जवाहरलाल शर्मा घर सम्म ढल निकास व्यवस्था गर्नु		सेरीगाउँ	√					१५०००००	प्रदेश सरकार	
७	मध्य सेरीगाउँ ढल निकास		सेरीगाउँ			√			१००००००	प्रदेश सरकार	
८	बागबजार प्रहरीचौकी देखि लाखुरीवोट चौतारा सम्म र डिग्रे मन्दिरबाट आउने ढलको व्यवस्था		बागबजार			√			१००००००	प्रदेश सरकार	
वडा नं. ६											
१	भुलखेत ढलनिकास	मि.	भुलखेत					२००	१००००००		
२	लालवाड सिरचाखोला ढल निकास									प्रदेश सरकार	१
३	विसाउनाडाँडा दह खावाड ढल निकास									संघ सरकार	१
४	चौर बासिना ढल निकास									पालिका	१
वडा नं. १२											
१	हरले खोला ढल निकास		हरले			√			२००००००	प्रदेश सरकार	
२	डावारखोला धारीगैरा ढल निकास		जुम्लावाड			√			७५०००००	संघ सरकार	

३	वैरागी ठारी ढल निकास		वैरागी				√				३००००००	प्रदेश सरकार
	वडा नं. १४											
१	छिवाड ज्यूला ढल व्यवस्थापन										१०००००००	
	जम्मा										३३२५०००००	

भोलुङ्गे पुल

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	खलंगा सल्ले भो.पु.		मु.न.पा. १							१०००००००		
	वडा नं. १											
१	कैलदेउ खोला वुगेरी भोलुङ्गे पुल (ट्रस)	१ गोटा	कैलदेउ	√							संघ	१
२	छिड मुल खोला डार्ने स्यार्पु ताल भोलुङ्गे पुल		छिड बाँफिकोट	√							संघ	१
३	काला ढुङ्गा तिल्घा भोलुङ्गे पुल		छिड बाँफिकोट		√						संघ	२
४	मठ देखि पशु स्वास्थ्य सम्म भोलुङ्गे पुल		मठ	√							संघ	३
५	जोगी मारे भेराखेल भोलुङ्गे पुल		कैलदेउ, बाँफिकोट			√					संघ	२
६	बाराहाटाकुरा देखि मठ भोलुङ्गे पुल		मठ				√				संघ	३
७	जुरेजेट देखि मठ, पशुसेवा सम्म भोलुङ्गे पुल		मठ, सल्ले					√			संघ	४

८	मुसिकोट खलंगा क्याम्पस देखि बोहरा गाउँ जाड्ने भोलुङ्गे पुल									४००००००	संघ	३
वडा नं. २												
१	भूसुली पुरणडांडा भोलुङ्गेपुल निर्माण											
२	वादे ठांटी भोलुङ्गेपुल निर्माण										संघीय सरकार	१
३	गाउँवारी पिपनेटा भोलुङ्गेपुल निर्माण											
४	वान्नेचौर दोरनी भोलुङ्गे पुल										संघीय सरकार	२
५	लामिताल राजीखेत भोलुङ्गेपुल निर्माण											
६	भूसुली कैलीदेउ भोलुङ्गेपुल निर्माण											
वडा नं. ३												
१	छेरादेखि सोलावाङ्ग भोलुङ्गे पुल	पानीखोला		√						५००००००	प्रदेश	प्रथम
२	माछिमीवाट ज्यामिर खोला भोलुङ्गे पुल	घ्यूखोला			√					५००००००	प्रदेश	दोस्रो
३	पैयावोट, सानचौर भोलुङ्गे पुल	मुग्लुखोला					√			१०००००००	सघै	तेस्रो
४	पिपलनेटा मैला भवन, रातामाटा भोलुङ्गे पुल	घ्यूखोला				√				१०००००००	प्रदेश	दोस्रो
५	पैयावोट, माछिनी देखि ठाटीसम्म भोलुङ्गे पुल	सानीभेरी					√			२०००००००	प्रदेश	तेस्रो

६	ढोरेनीबाट बानेचौर भोलुङ्गे पुल		ध्यूखोला					√		५००००००	प्रदेश	तेस्रो
वडा नं. ४												
१	चापा सरीगाउँ जोड्ने भोलुङ्गे पुल		चापा सरीगाउँ							२००००००		
२	तल्लो सोलावाङ्ग छेरा जोड्ने भोलुङ्गे पुल		सोलावाङ्ग							१०००००००		
वडा नं. ५												
१	कोलटाकुरा देखि हालाडाँडा बोहोरा गाउँ सम्म भोलुङ्गे पुल	मि.	कोलटाकुरा	√					१५०		संघीय प्रदेश	
२	फुलपाति मन्दिर चाँपा सम्म भोलुङ्गे पुल	मि.	सेरीगाउँ		√				५००		संघ प्रदेश	
वडा नं. ६												
१	तडतारा घोगरारुखबाट प्रयोगशाला केन्द्र भोलुङ्गे पुल	मि.							२५०	५००००००	संघ प्रदेश	१
वडा नं. ७												
१	सिचचाथान भोलुङ्गे पुल निर्माण		वडा ७							२००००००		
२	हिवारीखोला साँखखोला दोभान भोलुङ्गे पुल		वडा ७							२००००००		
३	वगउलेनीखोला भोलुङ्गे पुल		वडा ७							२००००००		
४	तिसिँड नाप्चाखोला भोलुङ्गे पुल		वडा ७							२००००००		
५	गोतलीवाड पातल भोलुङ्गे पुल		वडा ७							२००००००		

वडा नं. ८													
१	धनाडी रानिकोट भोलुङ्गे पुल	मी	मु. न. पा. ८							७००	१२५०००००		
२	च्यारनेता खोला भोलुङ्गे पुल	मी	मु. न. पा. ८							५०	१०००००००		
३	दोमइ खोला भोलुङ्गे पुल	मी	मु. न. पा. ८							३००	१०००००००		
४	चारव्हे वातल खोला पुल	मी	मु. न. पा. ८							३०	१०००००००		
५	घटे खोला पुल	मी	मु. न. पा. ८							४०	१५००००००		
६	वालीखा गैरा पुल	मी	मु. न. पा. ८							४०	१५००००००		
७	तिसिङ नाप्चा खोला पुल	मी	मु. न. पा. ८							३०	१०००००००		
वडा नं. ९													
१	चौखावाङग लिङ्गुरडाडा जोडने भोलुङ्गे पुल	मी	कोउलेखोला							५०	५००००००		
२	९ र १० जोडने भोलुङ्गे पुल	मी	होलखोला							५०	५००००००		
३	मानपुर मल्कीनी भोलुङ्गे पुल	मी	चुनखोला							१००	१०००००००		
४	हिलखोला भोलुङ्गे पुल	मी	चुनखोला							१००	५००००००		
५	धाक्चा बागमारे भोलुङ्गे पुल	मी	चुनखोला							१५	१०००००००		
६	अदुवारी होल्लारा भोलुङ्गे पुल	मी	चुनखोला							१५०	५००००००		
वडा नं. १०													
१	डेलडाडादेखि सिद्धगुफा सम्म पुल		चु नि डेल डाडा, गलमपार्टि							५००	१००००००००	संघ	२

२	दरदेनी भ्याङ्ग सम्म पुल								५००	१००००००००	संघ	१
३	चुचेडाडा ठूलाभेरी सम्म पुल								४००	५०००००००	प्रदेश	१
४	अन्य छुटेको शहिदगेट ट्याङ्गारमा									३००००००	प्रदेश	१
वडा नं. ११												
१	टयाक्खोला कोलचौर भो.पु.			√	√	√	√	√		६००००००	प्रदेश	पहिलो
२	चिसापानी बोक्सीर लहुँखोलामा			√	√	√	√	√		६००००००	प्रदेश	पहिलो
वडा नं. १२												
१	तुसारा ओखेनी भोलुङ्गे पुल	तुसारे				√				४००००००	संघ सरकार	
२	हरलेखोला पाडरागा भोलुङ्गे पुल	हरले		√						३००००००	संघ सरकार	
३	बारीखोला भो.पु. (ट्रस)	बारधार्नी				√				२५०००००	प्रदेश सरकार	
वडा नं. १३												
१	सादनचौर देखी मु.नु.३ पैयवोट वन्जीजम्प सहित भुलुङ्गे पुल									२०००००००		
२	कालोमुल-भिमडाँडा भुलुङ्गे पुल									५००००००		
३	सस्नेरी १४ नं वडा जोडने भुलुङ्ग पुल									२००००००		
४	घट्टेखोला भुलुङ्गे पुल									२००००००		
वडा नं. १४												

१	भिमडाडा भो. पु.									१०००००००		
२	छिवाड खोला भो. पु. (मलमुग्लेगार)									३००००००		
३	ताकुरी भो.पु. सिस्नेवाट									४००००००		
४	सुन्दर पनी भो. पु.									४००००००		
	जम्मा									५४३००००००		

मुसिकोट नगरपालिका

७.२ उर्जा र संचार

नगरपालिका भित्रका सबै वडा र बस्तीहरूमा विद्युत् सेवा विस्तार भएको छ। यस नगरपालिकाभित्र ६ वटा लघु जलविद्युत रहेका छन्।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार दाउरा प्रयोग गर्ने ६४३४, एलपि ग्याँस प्रयोग गर्ने २२४२, बिजुली बत्ती प्रयोग गर्ने ८, वायोग्याँस प्रयोग गर्ने ८, मट्टितेल प्रयोग गर्ने १ घर परिवार रहेका छन्।

नगरपालिकाका अधिकांश मानिसहरूले सञ्चारका साधनका रूपमा मोबाइल र एफएम रेडियोको प्रयोग गरेका छन्। त्यसैगरी टेलिभिजन, टेलिफोन, इन्टरनेट, पत्रपत्रिका आदि सञ्चारका साधनहरूको प्रयोग गरेको पाइन्छ।

सम्भावना र अवसर

- मुसिकोट नगरपालिका भित्र रहेका विभिन्न खोलाहरू जल उर्जाका श्रोतहरू हुन्। उर्जा क्षेत्रको विकास
- नगरपालिका क्षेत्रमा विद्युत आपूर्तिको मुख्य वितरक नेपाल विद्युत प्राधिकरणको सेरीगाँउ वितरण शाखा रहेको छ। यस सेरीगाँउ वितरण केन्द्र अन्तर्गत ३ वटा क्षेत्रहरू निर्धारण गरी वितरण गरिरहेको छ।
- चालु अवस्थामा नगरपालिका भित्रका लघुजलविद्युत आयोजनाको निरन्तरता र अन्य सम्भावनाहरूको खोजी गरी उत्पादन गर्न सकिने र विद्युत सेवा पुऱ्याउन सक्ने सम्भावना रहेको छ।
- उत्पादित उर्जालाई घरासी तथा औद्योगिक क्षेत्रमा प्रयोग गरी पेट्रोलियम पदार्थको खपतमा कमी औद्योगिक सामग्री उत्पादन गरी आयआर्जनमा वृद्धि गर्ने सम्भावना रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- उर्जा उत्पादनको सम्भावना र उपयोगका लागि दीर्घकालीन योजना बनाउन नसक्नु प्रमुख समस्या रहेको छ।
- सरकारी, सहकारी र नीजि क्षेत्रको पुजीलाई एकीकृत गरी उर्जा क्षेत्रको उत्पादन र दिगो प्रयोगका लागि लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गर्न नसक्नु,
- नगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका साना जलविद्युत आयोजनाहरूको मर्मत सम्भार र प्रयोगलाई प्रभावकारी बनाउन नसक्नु,

लक्ष्य

- जलविद्युत तथा वैकल्पिक नवीकरणीय उर्जाको उत्पादन, प्रयोग क्षमता विस्तार र सञ्चार क्षेत्रको विकासका माध्यमबाट स्थानीय आर्थिक सामाजिक विकासमा टेवा पुऱ्याउने,

उद्देश्य

- साना तथा ठुला जलविद्युत आयोजना पहिचान, उत्पादन र प्रयोग गरी दिगो अर्थतन्त्रको आधारशीला तयार गर्नु,
- वैकल्पिक नवीकरणीय उर्जाको उत्पादन र प्रयोग गरी दिगो र समावेशी आर्थिक वृद्धिमा टेवा पुऱ्याउनु,
- उर्जाको अधिकतम उपयोग मार्फत वातावरणीय सन्तुलन कायम, आयात प्रतिस्थापन र स्वस्थ जीवन निर्माणमा टेवा पुऱ्याउनु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● जलविद्युत् विकासमा लगानी वृद्धिको वातावरण सिर्जना गर्ने, ● प्राविधिक र आर्थिकरूपमा आकर्षक आयोजनाको पहिचान र उत्पादन मार्फत स्थानीय अर्थतन्त्रलाई दिगो र सबल बनाउने, ● प्रसारण लाइन नपुगेका र सम्भाव्यता नभएका क्षेत्रमा नवीकरणीय उर्जाको माध्यमबाट विद्युतीकरण गर्ने, ● नवीकरणीय उर्जाको स्रोतलाई उत्पादनमा वृद्धि र व्यावसायिक उर्जाको रूपमा विकास गर्ने, ● वैकल्पिक तथा विद्युत् उर्जामा पहुँच वृद्धि गरी दैनिक इन्धनलाई न्यूनीकरण गर्ने, ● विद्युत् वितरणको वर्तमान अवस्थामा सुधार गरी सुरक्षित र सबैको पहुँचमा पुऱ्याउने 	<ul style="list-style-type: none"> ● विद्युत् उर्जामा पहुँच नपुगेका परिवारको लगत संकलन गरी विद्युत् प्राधिकरणसँगको सहकार्यमा यथाशीघ्र सुरक्षित र सर्व सुलभ विद्युतीकरण गर्ने, ● प्राविधिक र आर्थिक रूपमा आकर्षक आयोजनाको पहिचान र उत्पादन गर्न स्थानीय जनतासँगको सहकार्यमा आयोजना संचालन गर्ने, ● स्थानीय जनतालाई जलविद्युत् आयोजनाहरूमा सेयर लगानी गर्ने अवसर सिर्जना गर्ने, ● विद्युत् वितरण लाइनका काठेपोलहरू प्रतिस्थापन गर्ने, ● विद्युत् चुहावट रोक्न र विद्युत् सेवालाई प्रभावकारी बनाउन स्मार्ट मिटर तथा स्मार्ट ग्रिड र अनलाइन सिस्टमबाट बिल भुक्तानीको व्यवस्था गर्ने, ● विद्युत् जडान तथा मर्मत सम्भार गर्न तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने, ● लघुजलविद्युत्, वायु तथा सौर्य विद्युत्का साना आयोजना संचालन गरी विद्युत्मा नागरिकको पहुँच वृद्धि गर्ने, ● विद्युतीय चुलो प्रयोगको लागि प्रोत्साहन गर्ने,

प्रमुख कार्यक्रम
उर्जा

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५			
	पालिका स्तरीय										
१	सौर्य सडक बत्ती		मु.न.पा. १४ वटै							२५००००००	
२	सौर्य उर्जा उत्पादन		मु.न.पा. ३							१५०००००००	
३	विद्युत चुलो वितरण		१४ वटै							१५००००००	
४	विद्युत यातायात रिर्चाज स्टेशन निर्माण		मु.न.पा. १							२०००००००	
५	विद्युतीय सवारी साधन प्रोत्साहण		मु.न.पा. १४ वटै							५०००००००	
	वडा नं. १										
१	मुल खोला माथीगाउँ छिड लाइन विस्तार										विद्युत प्राधिकरण १
	वडा नं. ३										
१	छेरा, कोलवोटा चौर, वाहनटाकुरा, पिपलनेटा, घरेनचौर, माछिमी लाइन विस्तार योजना		वडा ३		√					५००००००	संघ प्रथम
२	सोलार सडक बत्ती व्यवस्था				√					१५००००००	संघ दोस्रो
	वडा नं. ४										
१	केन्द्रिय लाईन विस्तार		वडा ४							२०००००००	
	वडा नं. ५										
१	विद्युत लाइन सुधार (पोल थप तथा मर्मत)		थर्पु	√							विद्युत प्राधिकरण

२	विद्युत लाइन सुधार (पोल थप तथा मर्मत)		डाडहुङ्गे, कुनावाङ्ग	√								
३	विद्युत लाइन सुधार (पोल थप तथा मर्मत)		पाखेडेरा	√								
वडा नं. ७												
१	वडाभरी केन्द्रिय लाईन विद्युत विस्तार		वडा ७							१०००००००		
२	ग्याम्माखोला देखि च्यारनेटा जगदेउ छहरा सम्म श्रीफेज लाईन विस्तार		वडा ७							५००००००		
वडा नं. ८												
१	कुकुरगारे लाइन विस्तार		वडा ८	√	√	√	√	√		५०००००	नगर	१
२	कासुवाड सुवाखोला लामखोरे लाइन विस्तार				√					१०००००	नगर	२
३	वडा भरि ४लाइन विस्तार			√	√	√	√	√		१६०००००	प्रदेश	३
४	खानिडाडाँ विफिनी गौरा लाइन विस्तार			√	√	√	√	√		१००००००	नगर	४
५	ठोक्ला वाडलाइन विस्तार			√	√	√	√	√		८०००००	नगर	५
६	दरखोला गर्पा लाइन विस्तार			√						५००००००	नगर	६
७	कासुवाड लाइन विस्तार			√						५०००००	नगर	७
वडा नं. ९												
१	केन्दिय प्रसारण लाइन जडान	वडा भरी	मु. नं. पा. ९							१०००००००		
वडा नं. १०												

१	गलमपाटी खोलादेखि मुखडाडासम्म विद्युतको लागि थप पानी लिने								६००	६००००००		
२	विद्युतको पूरानो पाइप लाइन स्तर उन्नति								२	५००००००		
३	लाइन पोल तार अपुग ठाउँमा विस्तार								५	१०००००००		
४	विद्युतको लागि ट्रान्समिटर									१०००००००		
वडा नं. ११												
१	सांखखोला दोभान ल.ज.वि. मर्मत			√						३००००००	प्रदेश	पहिलो
वडा नं. १२												
१	जुम्लावाड, दुगेरी पाडराड थ्रि फज लाइन विस्तार	जुम्लावाड			√					१०००००००		
२	पितिवाड, खारकोट, सेरड केन्द्रिय लाइन विस्तार	पितिवाड			√					३००००००	विद्युत प्राधिकरण	
३	वैरागी, कौछे, केन्द्रिय लाइन विस्तार	कौछे, वैरागी								१०००००००	विद्युत प्राधिकरण	
वडा नं. १३												
१	साविक १ नं वडा चौतारा, सादनचौर, खड्काडेरा टोलमा ३ फेज लाइन जडान			√						५०००००	नगर	प्रथम
२	साविक २ नं वडा फलामेढुंगे ३ फेज लाइन जडान			√						५०००००	नगर	दोस्रो

३	घट्टेखोला सादनचौर सिचाई कुलोवाट विजुली निर्माण					√				५००००००	प्रदेश	तेस्रो
वडा नं. १४												
१	प्रत्येक विद्यालयहरुमा इन्भटर व्यवस्था											
२	सरकारी कार्यलयहरुमा इन्भटर व्यवस्था									५०००००	नगर	तेस्रो
३	वडाका सबै वस्तीहरुमा विद्युत विस्तार									१०००००००	प्रदेश	प्रथम
४	वजार क्षेत्रमा C.C. क्यामेरा + विद्युत जडान		मु.न.पा. १४							१०००००००	प्रदेश	दोस्रो
जम्मा										४२०००००००		

वैकल्पिक उर्जा

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५			
	पालिका स्तरीय										
१	बायोग्यास निर्माण कार्यक्रम		मु.न.पा. १४ वटै वडा							७०००००००	
२	सोलार बत्ती उत्पादन		मु.न.पा. १४ वटै वडा							७०००००००	
३	मुसिकोट उज्यालो कार्यक्रम		मु.न.पा. १४ वटै वडा							२०००००००	
वडा नं. २											

१	जैरामपुर, लामिताल, सोलरवाट लिफ्ट सिंचाई निर्माण		मु.न.पा. २									
२	१०० घरधुरीलाई गोबर ग्यांस निर्माण		मु.न.पा. २									
३	छहरी लिफ्ट सिंचाई योजना निर्माण		मु.न.पा. २									
४	सोलार वत्ती पशुपति मा.वि. महाकाली मा.वि. राउखेतसम्म जडान		मु.न.पा. २									
५	बरिपोले मन्दिर पुरणडांडा सोलार वत्ती जडान		मु.न.पा. २									
वडा नं. ३												
१	छेरा, पिपलनेटा घरेनचौर, माछिमी आधुनिक चुलो निर्माण		वडा ३							५००००००		प्रथम
वडा नं. ४												
१	बाल कल्याण मा.वि. सोलार जडान											
वडा नं. ५												
१	सेरीगाउँ बजारदेखि बागबजार सडक सौर्यवत्ति व्यवस्था		सेरागाउँ, बागबजार, डाँडाखेत	√	√	√	√	√				न.पा.
२	कोलटाकुरा सामुदायिक भवन सोलार जडान		कोलटाकुरा			√						
३	शाही कुमारी आ.वि. सोलार जडान		थर्पु			√						

४	यमुनानन्द नमुना आ.वि. सोलार जडान		सरोगाउँ		√							
५	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र थर्पु सोलार जडान		थर्पु				√	√				
६	शाही कुमारी डिग्रे मन्दिर सोलार जडान		थर्पु				√					
७	आ.वि. सोलार जडान		डाडदुङ्गे					√				
८	श्री न्यू मुनलनइट बोडिङ्ग स्कूलमा सोलार जडान		सेरीगाउँ, पानाखोला गाउँमुनि लिफ्ट सिंचाई आयोजनाको लागि सोलार जडान	√	√							प्रदेश सरकार
वडा नं. ६												
९	विद्यालय सोलार जडान		मा.वि. भूल्खेल आ.वि. २ वटा	√	√	√	√	√				प्रदेश सरकार
वडा नं. ७												
९	ठूला पधेरा दह खानेपानी सोलार जडान											
वडा नं. ९												
९	विद्युत नपुगेको ठाउँमा सोलार वितरण		मु. नं. पा. ९							९०००००००		
वडा नं. १०												
९	सालारप्यानल १०० वात	वटा							२००	९०००००००	संघ	१
वडा नं. ११												
९	सोलर सिस्टम विस्तार		मु. नं. पा. ११ भरी	√	√	√	√	√	४	२०००००००	प्रदेश	पहिलो
वडा नं. १२												
९	मा.वी कासपोखरी सोलार		कासपोखरी				√			१५०००००	न.पा.	
२	नेरा नि. मा. वी पूरेनिचौर सोलार		पूरेनिचौर					√		१००००००	न.पा.	

३	आ.वी डाडागाँउ सोलार		डाडागाँउ							१००००००	न.पा.	
	वडा नं. १४											
१	वडा का सबै सरकारी कार्यालयहरुमा सोलार व्यवस्थापन									१०००००००		
२	सानिपोले लिफ्ट खानेपानी									५०००००००		
३	तिर्सुले लिफ्ट खानेपानी									३०००००००		
४	गाँउ टाकुरी लिफ्ट खानेपानी									१०००००००		
५	भिम डाडा माथीले गाउ लिफ्ट सिचाई									१०००००००		
	जम्मा									३१८५०००००		

लघु तथा साना जलविद्युत्

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.	
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५				लक्ष्य
	पालिका स्तरीय											
१	मुसिकोट लघु तथा साना विद्युत मर्मत, सुधार विस्तार		मु.न.पा. १४ वटै							२०००००००		
	वडा नं. २											
१	गाउँवारीदेखि राउखेत जैरामपुर वछे राक्सेकोट छहरी, वान्नेचौर, रुम्चा सिमखेला, पुरणडाडा, पानेदुङ्गा गुजेलदुङ्गा सिस्नेखोला काभ्रावोट, पोल व्यवस्थापना											

२	मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. २ मा सम्पूर्ण टोलमा थ्रिपेजलाईन विस्तार											
३	छहरी पाखा वबखे पुजेसम्म साना जलविद्युत आयोजना निर्माण											
वडा नं. ४												
१	तेस्रो साँखखोला लघु विद्युत मर्मत	वडा ४								१०००००००		
वडा नं. ६												
१	भण्डारीकाँडा, दहवाड, कामले, मेलचौर, त्रैसीवाड, पोखरा, गंवारी केन्द्रिय त्रिद्युत लाईन विस्तार	वडा ६										
२	केन्द्रिय त्रिद्युत लाईन विस्तार	वडा ६	√	√	√	√	√			१०००००००	विद्युत प्राधिकरण	१
वडा नं. ७												
१	साखखोलामा लघु जलविद्युत मर्मत तथा स्तरउन्नति	वडा ७								१०००००००	प्रदेश	१
२	वडामा नयाँ लाईन विस्तारको लागि विद्युत पोल जडान	वडा ७								२०००००००	संघ	१
वडा नं. ९												
१	चुनखोला १ लघु जलविद्युत मर्मत	चौखावाड १ र २ ८ साबिक							२	५००००००	संघ	१

२	चुनखोला २ लघु जलविद्युत मर्मत		चौखावाड ४ र ५ साविक							२	५००००००	संघ	१
	वडा नं. ११												
१	साँख खोला दोभान ल.ज. मर्मत सम्भार		वडा नं.११ भरी	√	√	√	√			१	२००००००	प्रदेश	पहिलो
२	केन्द्रिय लाइन विस्तार (समग्र वडा स्तरमा)		वडा भरी	√	√	√	√	√				विद्युत प्राधिकरण	पहिलो
	वडा नं. १४												
१	वडाका सबै ठाउमा विद्युत विस्तार गर्ने											प्रदेश	पहिलो
	जम्मा										८२००००००		

सञ्चार

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.	
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य				
	पालिका स्तरीय												
१	स्थानीय तह संचार गृह निर्माण				√					१	२०००००००		
२	संचार शुद्धीकरण कार्यक्रम			√						५	१०००००००		
३	संचार संरचना सहयोग कार्यक्रम					√				१	५००००००		
	वडा नं. १												
१	नेट स्कुलहरु वडा नं १ मा										१०७०००	नगर	१
	वडा नं. २												
१	मुसिकोट नगरपालिका वडा नं. २ मा फाइबरनेट जडान												
२	ल्यानलाईन विस्तार												

३	4 G सेवा टावर जडान											
४	पशुपति मा.वि. महाकाली मा.वि. शहरिया स्वास्थ्य भवन वडा कार्यालय निशुल्क Wifi जडान स्मार्ट बोर्ड (२० वटै स्कूलमा)											
वडा नं. ३												
१	इन्टरनेट विस्तार		माछिमी, पिपलनेरा, छेरा, धैरेनी चौर						५०००००	प्रदेश	प्रथम	
वडा नं. ४												
१	शिलतपोखरी, चापा हुदै सोलावाङ्ग बजार सम्म केवलनेट जडान		वडा ४		√				५०००००	प्रदेश	प्रथम	
२	शिलतपोखरी ठाराढुङ्गा ट्याखोला सम्म नेट जडान		वडा ४		√				५०००००	प्रदेश	दोस्रो	
३	सडक वत्ति तथा सि.सी. टिभी		वडा ४			√			३०००००००	प्रदेश	तेस्रो	
४	सम्पूर्ण कार्यालय तथा सार्वजनिक ठाउँहरूमा फ्रि वाईफाई		वडा ४				√		१०००००००	नगर	प्रथम	
वडा नं. ५												
१	सम्पूर्ण विद्यालयमा गुणस्तरीय इन्टरनेट व्यवस्था		वडा ५									
२	सम्पूर्ण कार्यालयमा गुणस्तरीय इन्टरनेट व्यवस्था		वडा ५									
३	अप्टिकल फाइबर जडान		वडा ५									

वडा नं. ६												
१	टयाखोला, तडतारा, भुलखेत ल्यान्डलाइन फोन सेवा विस्तार	वडा ६								२००००००		
वडा नं. ७												
१	फो जि टावर निर्माण	कोटनेरा/प्रत्येक टोलमा ८ वटा टोलमा फाइबर नेट जडान								१०००००००		
वडा नं. ८												
१	तिन बहिनी एन. ति. सि टावर निर्माण		√							१०००००००	संघ	
२	नौधारी डाडाँ भिउ टावर											
वडा नं. ९												
१	कुपरेकोटमा फो जी चल्ने गरि एन. ति. सिको टावर निर्माण	मु. नं. पा.९								१०००००००		
२	वडाभरि फाइबर नेट जडन	मु. नं. पा.९								१०००००००		
वडा नं. १०												
१	कोताधुरी नमस्तको टावर	मु.नं.पा. भरी								२०००००००	संघ	१
२	हलहले बयल डाडा	मु.नं.पा. भरी								२०००००००	संघ	२
३	वाइफाइ ३ वटा विद्यालय र सार्वजनिक तथा समुदायिक भवनमा	मु.नं.पा. भरी								३००००००	नगर	१
वडा नं. १२												
१	इन्टरनेट जडान मा वी कोसपोखरी CC क्यामेरा	कोसपोखरी		√						७०००००	न.पा.	
२	ने.रा.नि.मा.वी CC क्यामेरा	पुरेनिचौर		√						५०००००	न.पा.	

३	आ. वी. डाडागाउ इन्टरनेट जडान		डाडागाउ		√					२०००००	न.पा.	
४	१२ नं वडा मा प्रत्येक टोलमा wifi जडान		१२ नं वडा							१५०००००	न.पा.	
वडा नं. १३												
१	मुसीकोट १३ का सम्पूर्ण विद्यालयमा अप्टिकल फाइबर सहितको wifi जडान											
२	सरकारी कार्यालयहरु वडा कार्यालय, सहकारी भवन, महिला समुह भवन, अप्टिकल फाइबर सहितको wifi जडान											
३	लेन लाइन सहितको टेलिफोन सेवा सम्पूर्ण १३ नं. वडा भित्र											
४	अस्थायी प्रहरी चौकी र वजार क्षेत्रको लागी c.c.t.v. क्यामेरा जडान											
५	१३ नं वडाका सम्पूर्ण विद्यालयमा विद्युत्तिय हाजीरी, c.c.t.v. जडान, कम्प्युटर व्यवस्था											
६	पुस्तक, पत्रपत्रिका, टि.भी. टेलिफोन सहितको सामुदायिक अध्ययन केन्द्र		मा.वि. चौतरा							२५०००००		

७	पुस्तक, पत्रपत्रिका, टि.भी. टेलिफोन सहितको सामुदायिक अध्ययन केन्द्र	मा.वि. दोपाई								२५०००००		
वडा नं. १४												
१	सबै सरकारी कार्यालयहरुमा इन्टरनेट व्यवस्थापन									२०००००००		
२	विद्यालयहरुमा इन्टरनेट व्यवस्थापन									२०००००००		
३	लेन लाइन विस्तार											
जम्मा										२०९५०७०००		

७.३ भवन निर्माण, आवास तथा बस्ती विकास

मुसिकोट नगरपालिकामा मौलिकतामा आधारित आधुनिक, वातावरणमैत्री, विपद् प्रतिरोधात्मक, व्यवस्थित, अपाङ्ग तथा लैंगिक मैत्री पूर्वाधार सहितको शहर तथा ग्रामीण बस्ती निर्माण गर्नुपर्दछ। शहर उन्मुख हुँदै गइरहेका बस्तीहरूमा बन्ने मापदण्ड विनाका अवस्थित पूर्वाधारले शहरी सभ्यता र पर्यावरण मैत्री बसोबासमा असर पुऱ्याउने भएकाले दीर्घकालीन योजनाको निर्माण गरी शहरका बस्तीहरूमा पूर्वाधार निर्माण गर्नुपर्दछ। ग्रामीण बस्तीमा भवन निर्माण गर्दा स्थानीय कच्चा पदार्थको प्रयोग गरी स्वच्छ, सुरक्षित र आधुनिक बनाउनु पर्दछ।

बदलिँदो परिस्थितिसँगै नगरवासीमा शहरप्रतिको मोह बढ्दै गएको छ। आधारभूत सुविधाको पहुँचमा सहजता र शहरी मनोविज्ञानले शहरलाई कुरूप बनाउने सम्भावना बढेको छ। त्यसैले तीव्र गतिमा भइरहेको शहरीकरणको व्यवस्थापनका लागि एकीकृत बस्तीको विकास गरी शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी लगायतका आधारभूत सेवा सुविधाको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ। राज्यबाट प्रवाह गरिने सार्वजनिक सेवा तथा सुविधाहरूलाई एकीकृत, सहज, सरल, प्रविधिमैत्री, समावेशी, लैंगिक तथा अपाङ्ग मैत्री बनाउनका लागि सोही अनुसारको भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्नुपर्दछ। भौगोलिक हिसावले विकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका घर परिवारलाई सुविधासम्पन्न, सुरक्षित, वातावरणमैत्री आवासको व्यवस्थापन र विपन्न तथा शहरी क्षेत्रमा अनाधिकृत तथा अव्यवस्थित रूपले बसोबास गरेका घर परिवारलाई उचित व्यवस्था गर्न यस क्षेत्रलाई प्रार्थमिकता राखी कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता छ।

मुसिकोट शहर उन्मुख नगरपालिका भएकाले यहाँका निजी तथा सार्वजनिक पूर्वाधारहरू क्रमिक रूपमा जोखिम प्रतिरोधात्मक बनिरहेका छन्। यद्यपि निजी आवासहरू परम्परागत परिपाटीमा बनेकाले आगामी दिनमा बन्ने संरचनाहरू जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न जोखिम, भूकम्प, बाढी, पहिरो, हावाहुरी लगायतका प्राकृतिक प्रकोपहरूबाट सुरक्षित रहन र सुरक्षित आवासको प्रत्याभूति गरी जीवन निर्वाह गराउन भवन निर्माण गर्दा मापदण्ड अनुसार गर्न गराउन आवश्यक छ।

सम्भावना र अवसर

- मध्यपहाडी लोकमार्ग नगरपालिकाको रूकुम पुर्वको सिमाना देखि वडा नं १४ सम्म नै निर्माण भइ कार्यान्वयन भएकोले यसका वरपर व्यापारिक, प्रशासनिक औद्योगिक दृष्टिकोणले सुरक्षित ठुला भवनहरू निर्माण हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ। त्यस्तै अन्य सडकहरूको दिगो र सुरक्षित निर्माण सँगै भवन आचार सहिता अनुसारका आधुनिक भवन निर्माण गरी छरिएर रहेका बस्तीहरूलाई एकीकृत बस्तीमा रूपान्तरण गर्ने सम्भावना रहेको छ।
- मुसिकोट नगरपालिका यातायात सञ्जालमा जोडिएसँगै नगरवासीहरूले पक्की घर निर्माण गर्ने क्रम वृद्धि भएकाले नगरपालिकाले घर निर्माणको मापदण्ड तयार गरी लागु गर्न सके जोखिम प्रतिरोधात्मक, वातावरण अनुकूल पर्यावरण मैत्री नगर निर्माण हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ।
- बदलिँदो परिस्थितिसँगै मानिसमा शहरी मानसिकता बढेको, अव्यवस्थित बस्तीको विकासले उत्पादन योग्य जमिनलाई ओगटेको, संघीयता कार्यान्वयनसँगै जनताको सेवाका लागि प्रशासनिक तथा सामुदायिक संरचनाहरू नयाँ निर्माण गर्नुपर्ने भएकाले एकीकृत सार्वजनिक सेवा र आवास तथा स्मार्ट सिटी निर्माण गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- पालिकाको भवन संहिता अनुसार पालिका भित्र बन्ने सार्वजनिक तथा निजी आवासहरूमा समेत कडाइका साथ लागु गर्न नसक्नु,
- सडक गुरुयोजनाले निर्देश गरे अनुसार सडकको ट्रयाक खोल्ने स्तरोन्नति तथा वातावरणमैत्री सडक निर्माणमा गर्ने कार्यमा प्रभावकारिताको कमी हुनु,
- पालिकाभित्र सडकसँगै भवन आचारसंहिता अनुसारका आधुनिक भवन निर्माण गरी छरिएर रहेका बस्तीहरूलाई एकीकृत बस्तीमा रूपान्तरण गर्न दीर्घकालीन योजना बनाउने सोच नहुनु,
- संघीयता कार्यान्वयनसँगै स्थापना भएको नगरपालिकाले भवन निर्माण सम्बन्धि दीर्घकालीन योजना ल्याउन नसक्नु र
- सार्वजनिक सेवालाई एकीकृत रूपमा प्रवाह गर्नका लागि निर्माण गर्नुपर्ने संरचनाहरूको डिपिआर समयमा गराउन नसक्नु तथा स्रोत जुटाउन नसक्नु ।

लक्ष्य

- भूकम्प प्रतिरोधात्मक, प्रविधि तथा पर्यावरण र लैंगिक तथा अपाङ्ग मैत्री सहिता वमोजिमका सुरक्षित सार्वजनिक तथा निजी भवन निर्माण गर्ने,

उद्देश्य

- छिटो छरितो प्रविधिमैत्री गुणस्तरीय सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्नका लागि नगरपालिकाका सम्पूर्ण प्रशासनिक भवनहरू भूकम्प प्रतिरोधात्मक, प्रविधि, पर्यावरण र लैंगिक तथा अपाङ्ग मैत्री र सुरक्षित भवन निर्माण गर्नु,
- एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अनाधिकृत, अव्यवस्थित र छरिएर रहेका विपन्न तथा सीमान्तकृत घर परिवारलाई सुरक्षित आवासको व्यवस्था गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none">● सेवा ग्राहीलाई पायक पर्ने स्थानमा सार्वजनिक सेवा प्रवाहका लागि भवन निर्माण गर्ने,● साविकका सार्वजनिक भवनहरूको आधुनिक प्रविधिको माध्यमबाट स्तरोन्नति गर्ने,● आवासीय बस्तीहरूमा वातावरण मैत्री भौतिक पूर्वाधार तथा	<ul style="list-style-type: none">● जोखिमयुक्त स्थानको पहिचान गरी ती ठाउँमा हुन सक्ने बस्ती विस्तार कार्यलाई निरूत्साहित गर्ने,● निजी तथा सार्वजनिक भवन निर्माणका कार्य गर्दा हुने वातावरणीय प्रभावको न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्ने,● निजी तथा सार्वजनिक भवन निर्माण गर्नका लागि एकीकृत विकास गुरुयोजना निर्माण गरी क्रमागत रूपमा पूर्वाधार निर्माण गर्ने,● माग र आवश्यकताका आधारमा पालिकाका सार्वजनिक भवनहरू सबैलाई पायक पर्ने स्थानमा निर्माण गर्ने,● सार्वजनिक सेवा प्रदायक भवनहरूमा विद्युतीकरण, प्रविधीकरण गर्नुका साथै खानेपानी, शौचालय र सेवा प्रवाहको सहजताका लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्था गर्ने,

<p>सेवाहरूको विस्तार गर्ने,</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● अव्यवस्थित रूपमा बसोबास गर्दै आएका विपन्न, गरिब, असहाय र जोखिममा रहेका घरपरिवारलाई सुरक्षित स्थानमा आधारभूत पूर्वाधार सहितको बस्ती निर्माण गरी स्थानांतरण गर्ने, ● जोखिमयुक्त र छरिएर रहेका बस्तीको दिगो व्यवस्थापन गर्ने, ● शहर उन्मुख तथा बाक्लो बस्ती रहेका राजमार्ग क्षेत्रको बस्ती व्यवस्थित गर्ने,
---------------------------------	--

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	पछतले पार्किङ्ग भवन निर्माण		मु.न.पा. १	√					१	१०००००००	संघ	१
२	सिटी हल निर्माण		मु.न.पा. १		√				१	१०००००००	संघ	१
३	नगरपालिका भवन निर्माण		मु.न.पा. १		√				१	१५००००००	संघ	१
४	बसपार्क निर्माण सतिवोले		मु.न.पा. २			√			१	३००००००	संघ	१
	वडा नं. १											
१	छिड प्रहरी चौकी भवन १० कोठे	गोटा	छिड	√					१	५०००००	संघ	१
२	कैलदेउ स्वास्थ्य चौकी भवन		कैलदेउ	√						२५००००	संघ	२
३	पर्यटन पूर्वाधार तथा भवन निर्माण टिमुरेखोला			√								४
४	सामुदायिक भवन कैलदेउ		कैलदेउ							१०००००	प्रदेश	१
५	श्री त्रिपुरा मा.वि.छिड भवन निर्माण ६ कोठे		छिड	√						५०००००	संघ	१
६	डाग्री चौर स्कुलको आवास भवन निर्माण		डाग्रीचौर			√					संघ	३
७	सहीद मैदान बहुतल्ले पार्किङ्ग भवन निर्माण		खलङ्गा		√						संघ	१
८	छिड मुल खोला महिला भवन निर्माण		छिड		√					१०५०००	नगर	२
९	लक्ष्मी मा.वि. कैलदेउ भवन निर्माण		कैलदेउ				√			२४५०००	प्रदेश	२
१०	सल्ले अपाङ्ग भवन निर्माण सरस्वती मा.वि. सल्ले		सल्ले				√			२४५०००	प्रदेश	२

११	माइकालीका मन्दिर छिड तल	छिड			√				५०००००	नगर	१
१२	खेलकुद मैदान खोलाखेत सल्ले	सल्ले				√			२५०००००	प्रदेश	२
१३	साभाघारी महिला भवन छिड	छिड	√	√					१००००००	नगर	२
१४	छिड शिवालय मन्दिर तलीगाउँ	छिड			√				६०००००	नगर	३
१५	सामुहिक भवन रानीवन कैलेदेउ	कैलेदेउ							१५०००००	प्रदेश	२
१६	मन्दिर कैलेदेउ तल्लो कालीका मन्दिर	कैलेदेउ							४०००००	नगर	३
१७	बहुउद्देश्ये किसान सहकारी भवन कैलेदेउ	कैलेदेउ		√					१५०००००	प्रदेश	३
१८	महिला भवन सल्ले	सल्ले					√		१५०००००	प्रदेश	४
१९	छिड सामुहिक भवन छिड तल	छिड			√				११५००००	नगर	३
२०	राजापानी भवन निर्माण विद्यालय	राजापानी				√			४००००००	प्रदेश	२
२१	छरिखोला खेलकुद मैदान निर्माण	छिड					√		३००००००	प्रदेश	४
२२	माथीगाउँ खालीबोट खेलकुद मैदान	छिड			√				१००००००	नगर	४
२३	सौचालय बहुउद्देश्य सहकारी छिड	छिड	√						१००००००	नगर	३
२४	राजापानी विद्यालय खेलमैदान घेरावार	राजापानी				√			१००००००	नगर	२
२५	श्री त्रिपुरा मा.वि. छिड खेलमैदान घेरावार सहित निर्माण	छिड			√				२००००००	प्रदेश	२
२६	महिला भवन मर्मत रावलवारा	रावलवारा							३०००००	नगर	३
२७	संरक्षण बहुउद्देश्यीय सहकारी संस्थाको पुरानो सामग्री चीज	सल्ले							१००००००	नगर	४

	बस्तुको संग्रहालय स्थापना सल्ले											
२८	नेपाल जनजागरण मञ्चको परामर्श तथा सिकाई केन्द्र भवन निर्माण	सल्ले	√							४००००००	प्रदेश	४
२९	खलंगा १ पातुखोला कारागार जाने खानेपानीको पानी टंकी निर्माण	पातुखोला			√					२००००००	प्रदेश	४
३०	ध्रुव थाप, विमल श्रेष्ठ, अर्जुन श्रेष्ठ गाउँमा आउने सडक र हेम पाइप	पातुखोला		√						८०००००	नगर	२
वडा नं. २												
१	प्राविधि मैत्री चारकोठे भवन (पशुपति मा.वि)	मु.न.पा. २								६००००००		
२	महाकालि मा.वि. ४ कोठे भवन निर्माण	मु.न.पा. २								६००००००	संघीय सरकार सामाजिक विकास	१
३	फिल्ड व्यवस्थापन (पशुपति मा.वि. रातामाटा)	मु.न.पा. २									प्रदेश सरकार	१
४	प्राविधिक शिक्षालय प्लस २	मु.न.पा. २										
५	फर्निचर व्यवस्थापन	मु.न.पा. २										
६	छात्रावास भवन निर्माण	मु.न.पा. २										
७	महाकाली मा.वि. प्राविधिक शिक्षालय प्लस २	मु.न.पा. २										
८	चारकोठे भवन विज्ञान प्रयोगशाला	मु.न.पा. २										

९	वाल तथा अपाङ्ग मैत्री शौचालय निर्माण		मु.न.पा. २								१००००००		
१०	फिल्ड व्यवस्थापन तथा घेरावार		मु.न.पा. २								१००००००		
११	फर्निचर व्यवस्थापन (दुवै विद्यालय)		मु.न.पा. २								५०००००	वडाले	
१२	छात्रावास भवन निर्माण		मु.न.पा. २										
१३	क्रिकेट खेलमैदान निर्माण पाने ढुङ्गा		मु.न.पा. २									संघीय सरकार	२
१४	सिद्ध शाईकुमारी मन्दिर धर्मशाला वारियोले		मु.न.पा. २										
१५	सिद्ध साईकुमारी फिल्ड निर्माण वारियोले		मु.न.पा. २										
१६	वडा कार्यालय जेष्ठनागरिक मनोरन्जन भवन निर्माण पशुपति मा.वि.		मु.न.पा. २										
१७	राउखेत जेष्ठनागरिक मनोरन्जन भवन		मु.न.पा. २										
१८	राउखेत ब्राह्म मन्दिर निर्माण		मु.न.पा. २										
१९	सातटोलमा क्रिया बस्ने प्रतिक्षालय निर्माण		मु.न.पा. २										
२०	डाफे महिला भवन निर्माण (समिती)		मु.न.पा. २										
२१	राप्ती महिला भवन निर्माण (पिपलवोट)		मु.न.पा. २										
२२	ग्रामिण हुउद्वेशिय सहकारी भवन निर्माण समिवोट		मु.न.पा. २										
२३	वडा कार्यालय घेरावार		मु.न.पा. २										

२४	छोटेपातल महिला भवन निर्माण		मु.न.पा. २									
२५	सिमखोला दलित महिला भवन निर्माण		मु.न.पा. २									
२६	गाउँवारी महिला भवन निर्माण		मु.न.पा. २									
२७	तरकरी संकलन केन्द्र भवन निर्माण समिवोट		मु.न.पा. २									
	वडा नं. ३											
१	श्री जनहित आ.वि. भवन		माछिमी	√						१०००००००	प्रदेश	प्रथम
२	श्री शिव प्रा.वि. भवन		पिपलनेटा		√					१०००००००	प्रदेश	तेस्रो
३	कृषि उपज संकलन केन्द्र भवन		माछिमी, पिपलनेटा		√					५००००००	संघ	प्रथम
४	छेरा महिला भवन		छेरा							५००००००	प्रदेश	तेस्रो
५	स्वास्थ्य भवन निर्माण		माछिमी, पिपलनेटा	√						५००००००	संघ	प्रथम
६	कृषि सहकारी भवन निर्माण		माछिमी							५००००००	प्रदेश	दोस्रो
७	महिला भवन स्तरीकरण		माछिमी, पिपलनेटा							५००००००	प्रदेश	दोस्रो
८	छेरा सहकारी भवन		छेरा							५००००००	प्रदेश	तेस्रो
९	वडा कार्यालय तल्ला थप		वडा ३	√						५००००००	प्रदेश	प्रथम
१०	घरेनचौर कृषि भवन		घरेनचौर							५००००००	प्रदेश	चौथो
११	जनता आवास विकास कार्यक्रम भवन निर्माण		पिपलनेटा, माछिमी, छेरा	√						५००००००	प्रदेश	दोस्रो
१२	गउतेकाल्नी हरियाली वन भवन निर्माण		पिपलनेटा, माछिमी							१००००००	प्रदेश	तेस्रो
१३	सार्वजनिक सौचालय निर्माण	३	पिपलनेटा, माछिमी, छेरा	√						४००००००	प्रदेश	प्रथम
१४	वडा कार्यालयको गेट र घेरावार निर्माण		वडा ३	√						५००००००	संघ	प्रथम

१५	मध्य पहाडीबाट वडा कार्यालय जाने बाटोमा गेट निर्माण र प्रतिक्षालय निर्माण	वडा ३	√							३००००००	प्रदेश	प्रथम
वडा नं. ४												
१	स्वास्थ्य भवन तल्ला थप साथै घेरावार	कोट चौतारा								६००००००	प्रदेश	सातौं
२	प्रगतिशिल महिला कृषि बहुउद्देश्य सहकारी तल्ला थप निर्माण योजना	सोलावाङ्ग								३००००००	प्रदेश	आठौं
३	कोट चौतारा प्रा.वि. खेल मैदान निर्माण	कोट चौतारा								२००००००	प्रदेश	पाचौं
४	चाफा प्रतिक्षालय निर्माण योजना	चाफा	√							३०००००	नगर	प्रथम
५	मा.वि.सोलावाङ्ग प्रतिक्षालय निर्माण योजना	सोलावाङ्ग	√							१००००००	नगर	प्रथम
६	दलाखेत प्रा.वि भवन निर्माण योजना	दलाखेत								६०००००००	प्रदेश	छैटौं
७	भगवति ठारादुङ्गा भवन, खेल मैदान निर्माण योजना	ठारादुङ्गा								६००००००	प्रदेश	पाचौं
८	महिला भवन निर्माण योजना	शितलपोखरी								२००००००	प्रदेश	चौथौं
९	कोट चौतारा महिला सहकारी भवन निर्माण योजना	कोट चौतारा								३००००००	प्रदेश	तेस्रो
१०	सार्वजनिक प्रतिक्षालय निर्माण योजना	सोलावाङ्ग	√							५००००००	प्रदेश	प्रथम
११	सार्वजनिक प्रतिक्षालय निर्माण योजना	शितलपोखरी			√					३००००००	प्रदेश	दोस्रो
वडा नं. ५												

१	मुसिकोट आयुर्वेद औषधालयको जग्गा खरिद मापदण्ड सहितको भवन निर्माण	वर्ष	वडा ५	√	√				५	५००००००	संघीय सरकार	
२	यमुनानन्द नमुना मा.वि. भवन निर्माण १२ कोठे	वर्ष	वडा ५				√		५	१०००००००	संघीय सरकार	
३	विद्यार्थीको अनुपातमा आधुनिक शौचालय निर्माण (यमुनानन्द नमुना मा.वि)	वर्ष	वडा ५		√				३	१५००००	न.पा.	
४	यमुनानन्द नमुना मा.वि. फिल्ड मर्मत		वडा ५			√				२०००००	न.पा.	
५	पशु सेवा केन्द्र स्थापना		वडा ५		√					२००००००	प्रदेश	
६	वडा कार्यालय निर्माण, डाँडाखेत सेरी गाउँमा		वडा ५	√						५००००००	संघ/प्रदेश	
७	आ.वि. डाडढुङ्गे ४ कोठे पक्की भवन निर्माण		वडा ५	√						५००००००	संघ	
८	नगर अस्पताल स्थापना मापदण्ड सहित		वडा ५				√				संघीय सरकार	
९	आ.वि. शाही कुमारी थर्पु भवन तल्ला थप		थर्पु			√				२५०००००	प्रदेश	
१०	शाही कुमारी आ.वि. आधुनिक शौचालय निर्माण		थर्पु		√					१५००००	न.पा.	
११	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र थर्पु घेरावार		वडा ५				√			५०००००	न.पा.	
१२	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र प्रतिक्षालय		वडा ५		√					५०००	न.पा.	
१३	आधारभुत स्वास्थ्य केन्द्र खानेपानी व्यवस्था		वडा ५	√						५०००	न.पा.	

१४	शिवमन्दिर फिल्ड निर्माण र घेरावार	कोलटाकुरा	√						२०००००	न.पा.	
१५	थर्पु टोलमा क्रियापुर्ति बस्ने ट्रेस निर्माण	वडा ५	√						२०००००	न.पा.	
१६	कोलटाकुरामा क्रियापुर्ति बस्ने ट्रेस निर्माण	वडा ५		√					२०००००	न.पा.	
१७	रिठेचौर, डाडढुङ्गे, घुइलपानी, डाँडाखेत क्रियापुर्ति बस्ने ट्रेस निर्माण	वडा ५			√				२०००००	न.पा.	
वडा नं. ६											
१	मा.वि.मा चार कोठे भवन निर्माण	भुलखेत				√			५००००००	संघ	२
२	दिवाखाजाको लागि दुई कोठे भवन निर्माण	भुलखेत				√			१००००००	प्रदेश	३
३	मा.वि.मा घेरावार निर्माण	भुलखेत			√				२००००००	प्रदेश	२
४	प्रयोगशाला केन्द्र घेरावार तथा गेट निर्माण	भुलखेत		√					१००००००	पालिका	१
५	प्रसुति केन्द्र सञ्चालनको लागि भवन	भुलखेत		√					२५०००००	संघ	१
६	जनचेतना मा.वि. पक्की भवन निर्माण	कालीमाटी		√					२५०००००	प्रदेश	१
७	जनचेतना मा.वि. घेरावार र गेट निर्माण	कालीमाटी			√				५०००००	पालिका	२
८	स.क. प्रा.वि.मा प्रवेशद्वार निर्माण	भण्डारीकाँडा				√			५०००००	पालिका	३
९	वडा कार्यालय तला थप	भण्डारीकाँडा							१०००००	प्रदेश संघ	
१०	स.क. प्रा.वि.मा पक्की भवन तल्ला थप	भण्डारीकाँडा							२००००००		

११	मतदान केन्द्र भवन निर्माण		कानेवाड								२००००००		
१२	तरकारी संकलन केन्द्र भवन निर्माण		तडतारा								२००००००		
१३	कोल्डस्टोर निर्माण		दहवाड								१०००००००		
१४	सुवाखोला प्रतिक्षालय, शौचालय, पिक्निक टहरा												
१५	वसन्तचोकमा प्रतिक्षालय, शौचालय												
१६	कानेवाड पिरेडाडा प्रतिक्षालय शौचालय												
१७	टयाखोला रङ्गशाला प्रतिक्षालय र शौचालय निर्माण												
१८	भुलखेत बजारमा प्रतिक्षालय र शौचालय												
१९	प्रतिक्षालय र शौचालय		वैसपानी, भण्डारीकाँडा, क्रियापूर्ती										
२०	मुलाडाडा पिक्निक पार्क टहरा निर्माण												
२१	ठुलचौर ब्राह्म मन्दिर निर्माण तथा प्रतिक्षालय र शौचालय निर्माण												
२२	दहवाड महिला भवन तथा शौचालय भवन निर्माण												
	वडा नं. ७												
१	खानेपानी भवन निर्माण २ कोठे		वडा ७								२००००००	प्रदेश	१
२	महिला भवन निर्माण २ कोठे		वडा ७								२००००००	संघ	२
३	धर्मशाला भवन निर्माण २ कोठे		वडा ७								२००००००	पालिका	३

४	साँख स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण, वर्थिङसेन्टर मापदण्ड अनुसार		वडा ७							१०००००००	संघ	१
५	मा.वि. साँख भवन निर्माण	कोठे	वडा ७					४		१०००००००	प्रदेश संघ	१
६	ठुलापधेरा सामुदायिक भवन निर्माण		वडा ७							५००००००	पालिका	३
७	पुवारीखोला आर्यघाट प्रतिक्षालय निर्माण		वडा ७							५०००००	पालिका	१
८	हिमारीखोला, साखखोला प्रतिक्षालय निर्माण		वडा ७							५०००००	प्रदेश	२
९	पल्लापोखरी रङ्गशाला निर्माण		वडा ७							५०००००००	संघ	१
१०	लामबिसीना मार्केट भवन निर्माण		वडा ७							२००००००	पालिका	१
११	जुगेनीखोला आर्यघाट स्तरउन्नति		वडा ७							१००००००	संघ	३
१२	जगदेउछहरा सामुदायिक भवन निर्माण		वडा ७							१००००००	पालिका	३
१३	तरकारी संकलन भवन निर्माण		चौतारा							२००००००	प्रदेश	१
१४	वडास्तरीय तरकारी संकलन केन्द्र भवन निर्माण		वडा ७							२००००००	संघ	१
१५	भुलखेत सिटी क्लब खेलमैदान		वडा ७							१००००००	पालिका	३
१६	आलु विउ भण्डार भवन निर्माण		वडा ७							२००००००	प्रदेश	२
१७	कोल्ड स्टार निर्माण		साँख							२००००००	प्रदेश	१
१८	भाडीगाउ खेलमैदान स्तरउन्नति		वडा ७							१००००००	संघ	३
१९	च्यारनेटा आगनवारी भवन निर्माण		वडा ७							२००००००	संघ	३

२०	भारीगाउ प्रतिक्षालय निर्माण		वडा ७							५०००००	पालिका	३
२१	माथिगाउ देखि ओलीवारा पल्लो पोखरी सडक स्तरउन्नति		वडा ७							२००००००	प्रदेश	१
२२	मा.वि. साँख विद्यालय पक्की घेरावार		वडा ७							२५०००००	संघ	२
वडा नं. ८												
१	घोरखानि स्वस्थ चौकी निर्माण											
२	लसुनवारी महिला भवन निर्माण											
३	क्वम्मा विद्यालय निर्माण											
४	ठोक्ला वाड सा. भ.											
५	खानि डाडा सामुदायिक भवन											
६	दलि ढोल सामुदायिक भवन											
७	सर्वदुला सा. भ.											
८	क्वम्मा महिला भवन											
९	खासान खानी सामुदायिक भवन											
१०	खानी डाडा आलु भवन											
११	तिसिड खटेखोला महिला भवन											
१२	घोखानि विद्यालय भवन											
१३	चागेरी सामुदायिक भवन											
१४	गफा डाँडा आलु भवन											
१५	फिममा कृषि भवन निर्माण	वटा	मु. न. पा. ८						१	३०००००		
वडा नं. ९												
१	कृष्ण आधारभूत विद्यालय लिङ्गुर स्कूल भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						६	१०००००००		
२	श्रि जनशिक्षा आधारभूत विद्यालय चौखावाड	कोठे	मु. नं. पा. ९						८	१५००००००		
३	श्रि जुवला आधारभूत विद्यालय हिल स्कूल भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						६	१०००००००		

४	श्री सुर्यदय आधारभूत विद्यालय होल स्कुल भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						६	१०००००००		
५	होल विद्यालयमा शैचालय	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	६०००००		
६	हिल विद्यालयमा शैचालय	कोठे	मु. नं. पा. ९						३	७०००००		
७	चौखावाड विद्यालयमा शैचालय	कोठे	मु. नं. पा. ९						४	१००००००		
८	लिङ्गुर विद्यालयमा शैचालय	कोठे	मु. नं. पा. ९						३	६०००००		
९	महिला सहकारि भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						३	३००००००		
१०	स्वास्थ्य भवन तथा वसथिङ सेन्टर	कोठे	मु. नं. पा. ९						८	१५००००००		
११	स्वास्थ्य शैचालय होल्लारा	कोठे	मु. नं. पा. ९						३	६०००००		
१२	गाउघर किल्लीक भवन चौखावाड	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	१५०००००		
१३	वडा कार्यलय भवन निर्माण	कोठे	मु. नं. पा. ९						६	१०००००००		
१४	लोकप्रिय कृषक महिला समूह भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	७०००००		
१५	प्रगतिशिल महिला कृषि विकास भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	७०००००		
१६	सयपत्रि आमा समूह लिङ्गुर	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	७०००००		
१७	कुनाखिम्ला स्वास्थ्य आमा समूह भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	७०००००		
१८	अदुवारि महिला कृषक समूह	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	७०००००		
१९	आमा समूह भवन होल	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	७०००००		
२०	युवा क्लव भवन होल्लार	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	१००००००		
२१	आमा समूह हिल	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	७०००००		
२२	सूर्यमुखी स्वास्थ्य आमा समूह भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	१००००००		
२३	चौखावाड नमुना टोल वधसाला भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						१	५०००००		

२४	कुलपुजा होम्तारा अदुवारी भवन	कोठे	मु. नं. पा. ९						२	१५०००००		
	वडा नं. १०											
१	शहरी नमूना आ. वि. विद्यालय भवन		खर्सूपानीदेखी चौरसम्म							५००००००		
२	मालिका मा. वि.दु नं. विज्ञान प्रयोगशाला भवन		मु.नं.पा. १० भरीका र रोल्पा सम्म							५००००००		
३	जनता आ.वि. गलमपार्टि विद्यालय भवन		गलमपार्टि भरी							५००००००		
४	नमूना बस्ती शहिद भवन निर्माण		खर्सूपानी							७००००००		
५	नमूना बस्ती महिला भवन निर्माण		नमूना बस्त टोल							५००००००		
६	डेलडाडा चाँटे सामसदायिक भवन		डेलडाडा भेरीखोला चौरसम्म							५००००००		
७	खडकाटोल महिला भवन		खडकाटोल							५००००००		
८	खर्सूपानी महिला भवन		खर्सूपानी संगिनी गरै							५००००००		
९	गलमपार्टि शहिद भवन		गलमपार्टि भरी							६००००००		
१०	नमूना बस्तीमा व्यवस्ती चर्चभवन		नमूना बस्ती							१०००००००		
११	भारडादेखि र जुडखारै तरकारी संकलन केन्द्र भवन		भारडारी							५००००००		
१२	सहकारी तथा सस्तोपसल भवन		१० नं. भरी							५००००००		
१३	पानी शहिदको सार्वजनिक ट्वाइलेट		सबै टोलमा							५००००००		
१४	मालिका मा. वि.दु नं. घेरबार	कि.मी							१	६००००००		
१५	शान्ती नमूना आ.वि घेराबार	कि.मी							१	५००००००		

१६	जनता आ.वि. गलमपार्टि घेराबार	कि.मी							१	५००००००		
१७	चारवटै टोलमा टोलविस संस्था भवन निर्माण									२०००००००		
१८	ठूलो खोला देखी ठूलो पोखरासम्म लिफ्ट सिचाई	कि.मी							४	१००००००००		
१९	तल्लो पानाखोला नमूना बस्ती सिचाई	कि.मी							३	२०००००००		
२०	तल्लोगरौ मुहानदेखी तल्लो भेरी खोला डेलडाडा	कि.मी							३	२०००००००		
२१	डारीखोला देखि चुचेडाडा सम्म सिचाई	कि.मी							४	१०००००००		
२२	पचेरीखोला मुहानदेखि तल्लो बस्ती बर्खेगो सम्म	कि.मी							३	५००००००		
२३	भकारो सुधार	घरधुरी							३००	१०००००००		
२४	धूलोमुक्त आगन	घरधुरी							३००	१०००००००		
२५	एक घर एक धारा औलेसेनी खोला पचेरीखोला खड्काटोल वाल्लो गाँउ	घरधुरी							१५०	८००००००		
२६	१,१ घर धारा सुगाखोला मुहान चुनसम्म	घरधुरी							१५०	६००००००		
२७	सारापोलो खर्सुपानीसम्म सिचाई	कि.मी							५	१०००००००		
२८	सिद्धगुफा मन्दिर व्यवस्थापन र घेरावार फिल्ड निर्माण	कि.मी							१	१०००००००		
२९	माछा पोखरी पार्क निर्माण									५००००००		
३०	कामी बुढा म. पार्क निर्माण तथा व्यवस्थापन									२०००००००		
३१	तल्लो टिलमा शहिदगेत निर्माण									६००००००		

३२	सोहरपोले खानेपानी निर्माण	कि.मी							६	४००००००		
	वडा नं. ११											
१	ज.क.मा. वि भलावचा ६ कोठे भवन निर्माण		रामवाछा भलाक्पा	√					१	६००००००	प्रदेश	पहिलो
२	ज.क.मा. वि भलावचा ४ कोठे भवन निर्माण		रामवाछा भलाक्पा		√				१	५००००००	प्रदेश	दोस्रो
३	सामुदायिक भवन सौचालय सहित पक्की भवन		कन्याकम्द			√			१	५००००००	प्रदेश	तेस्रो
४	सहकारी भवन (सिदार्थ कृषि सहकारीको)		लहुँ	√						५००००००	प्रदेश	पहिलो
५	तल्लो स्यावाङ सामुदायिक भवन		स्यावाङमा		√					५००००००	प्रदेश	दोस्रो
६	सहिद समृति भवन		लहुँ गाउ	√						५००००००	प्रदेश	पहिलो
७	बालधरमको ४ कोठे पक्की भवन		स्यावाङ	√						५००००००	प्रदेश	पहिलो
८	सामुदायिक भवन मर्मत सम्भार		गाँजाओखर				√			२००००००	प्रदेश	चौथो
९	छोटेडाँडा सामुदायिक भवन		छोटेडाँडा							३००००००	प्रदेश	तेस्रो
१०	संकलन केन्द्र भवन		खर्चिवाङ							३००००००	प्रदेश	पहिलो
११	अर्गले सा.भ. खालचौर		खालचौर	√			√			१००००००	नगरपालिका	तेस्रो
१२	सिद्धभाईकुमारी मन्दिर निर्माण		खालचौरमा	√					१	२००००००	नगर	पहिलो
१३	गाउँघर क्लीनिक भवन निर्माण योजना		लहुँ	√					१	१००००००	नगर	चौथो
१४	प्रतिक्षालय निर्माण योजना मर्मत		स्वास्थ्य चौकी भलावण						१	५०००००	नगर	पहिलो
१५	वालचेतना आ.वि. २ कोठे भवन र फिल्ड व्यवस्थापन		खर्चिवाङ	√					१	३००००००	प्रदेश	पहिलो
१६	ज्ञानीदय मा.वि. ६ कोठे भवन र फिल्ड व्यवस्थापन		कन्याकम्द	√					१	६००००००	प्रदेश	पहिलो

१७	उक्कार आ.वि. ४ कोठे भवन र फिल्ड व्यवस्थापन	कुसुमडाँडा	√					१	५००००००	प्रदेश	पहिलो
१८	सरस्वती आ.वि. सिप्ती २ कोठे	सिप्ती		√				१	३००००००	प्रदेश	दोस्रो
१९	कलव भवन त्रिवेणी मयूर युवा कलव	स्यावाड			√			१	३००००००	नगरपालिका	तेस्रो
२०	सामुदायिक भवन भलावचा	रामपाछा		√				१	५००००००	प्रदेश	दोस्रो
२१	मधु वैरागीको ठाँरी संरक्षण मर्मत संवर्धन	वैरागी ठारी				√		१	५००००००	प्रदेश	चौथो
२२	सहिद स्मृति पार्क निर्माण योजना	रामपाछा डाँडा						१	५००००००	प्रदेश	तेस्रो
२३	सामुदायिक भवन पाछीवाड	पाछीवाड					√	१	५००००००	प्रदेश	पाँचौ
२४	कृषि भवन खालचौर स्तरोन्नति	खालचौर	√					१	३००००००	प्रदेश	पहिलो
२५	सार्वजनिक शौचालय	रामपाछा	√					१	१००००००	नगरपालिका	पहिलो
२६	सार्वजनिक शौचालय (गाउघर क्लीनिक)	स्यावाड		√				१	१००००००	नगरपालिका	दोस्रो
२७	स्यावाड सामुदायिक भवन	जितेटाकुरा			√			१	१००००००	नगरपालिका	तेस्रो
२८	प्रतिक्षालय निर्माण योजना	गारासाज					√	१	५०००००	नगरपालिका	पाँचौ
वडा नं. १२											
१	सयपत्री आमा समुह भवन	पितिवाड खारकोट			√				१००००००	न.पा.	
२	काइयो खूला सहकारी संस्था भवन	जमारु गड				√			१००००००	न.पा.	
३	पुरेनिचौर शिव मन्दिर	पुरेनिचौर			√				१००००००	न.पा.	
४	वैरागि देखी स्याउली बजार सडकवृत्ति	स्याउली बजार							२५०००००	प्रदेश सरकार	
५	वैरागि ठाटी देखी नारी खोरिया सडकवृत्ति	नारीखोरिया							४००००००		
६	१२ नं वडा सभाहल	वडा कार्यलय							५००००००		
वडा नं. १३											

१	१३ नं वडाका सम्पूर्ण विद्यालयमा आवश्यकता आधारमा घेरावार, खेल मैदान, चमेनागृह, पानी, ICT ल्याब, सौचालय निर्माण										१००००००००		
२	श्री जनज्योति आ.वि. लामडाँडा भवन निर्माण	कोठे								४	५००००००		
३	श्री ने.रा. आधारभूत विद्यालय डाँडाछिवाड भवन निर्माण	कोठे								४	५००००००		
४	श्री ने.रा. आधारभूत विद्यालय डाँडाछिवाड सौचालय निर्माण	कोठे								४	५००००००		
५	श्री प्रा.वि. काउलेचौर भवन निर्माण	कोठे								४	५००००००		
६	मण्डलीथान, र थुमचौर (ब्रह्म मन्दिर) सार्वजनिक भवन (पौवा)												
७	चौतारा, सादनचौर, खड्काडेरा, भाक्री खोला, साउरे (दोपाइखोला), प्रतिक्षालय निर्माण												
८	कालिका देवि मन्दिर सादनचौर भवन तथा घेरावार निर्माण												
९	कालिका देवि मन्दिर लामाडाँडा भवन तथा घेरावार निर्माण												
१०	हाइवाड कालिका मन्दिर भवन तथा घेरावार निर्माण												
	वडा नं. १४												
१	१४ नं वडा कार्यालय भवन												

२	प्रहरी कार्यालय भवन											
३	स्वास्थ्य चौकी भवन											
४	महिला समुह भवन											
५	शहिद स्मृति भवन											
६	सामुदायिक भवन											
७	कृषि भवन											
८	विद्यालय भवन हरु - श्री प्रभात मा. वि. ६ कोठे दोर्पाङ, श्री चन्द्र गंगा आ.वि. ६ कोठे तिसुले, श्री दिव्यो आ.वि ४ छिवाङखोला, श्री जनप्रिय आ.वि. ४ कोठे सतिपोल, श्री ज्ञानकुञ्ज आ.वि ४ कोठे भिमडाडा, श्री जनजागृती आ.वि ४ कोठे धुमडाडा श्री जन आधारभुत विद्यालय ६ कोठे भवन	लोरीवाङ्ग										
९	साने खोला आर्यघट्ट / प्रतिक्षालय											
१०	दुरे नगर आर्यघाट + प्रतिक्षालय											
११	काफल गोरी प्रतिक्षालय											
१२	शहिद गेठ प्रतिक्षालय											
१३	छिवाङ्ग, ज्यूला सावजनिक शौचालय											
	जम्मा									१४६११००००		

परिच्छेद आठ

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र विकास योजना

पृष्ठभूमि

यस अध्यायमा मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारूपलाई मध्यनजर गरी Terms of Reference (TOR) मा उल्लिखित वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र विकास योजनाका उपक्षेत्रलाई समेटिएको छ। वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रको विकास योजना अन्तर्गत वन तथा वातावरण, विपद् व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन जस्ता उपक्षेत्रहरू पर्दछन्। यी उपक्षेत्रहरूको समुचित विकासका लागि नगरपालिकाले लिएका सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति कार्यनीति प्रमुख कार्यक्रम र अपेक्षित उपलब्धिलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

८.१ वन तथा वातावरण

वन तथा वातावरण क्षेत्र प्रत्यक्ष रूपमा पर्यापर्यटन, कृषि, पशुपालन, स्वच्छ पर्यावरण, जडिबुटी र जलविद्युत्मा आधारित उद्योगसँग सम्बन्धित रहेको छ। यस क्षेत्रबाट प्राप्त हुने काठ, दाउरा, जडिबुटी, हरित उद्यम र पर्यापर्यटन (Eco-tourism) को विकास र विस्तार सम्वृद्धिका आधार हुन। जन सहभागितामूलक वन व्यवस्थापनका माध्यमबाट स्थानीय आर्थिक-सामाजिक विकास तथा स्थानीय नेतृत्व विकासमा पनि वन क्षेत्रको प्रत्यक्ष योगदान रहेको हुँदा वन क्षेत्र प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रको रूपमा रहेको छ। त्यस्तै दिगो विकासका लागि प्रकृति संरक्षणको राष्ट्रिय रणनीतिक प्रारूप २०७२ जारी भई नगरपालिकामा समेत यो कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको छ। वन सम्पदाको संरक्षण, सम्वर्द्धन तथा दिगो उपयोग गर्ने र नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक तथा वातावरणीय क्षेत्रमा योगदान अभिवृद्धि गर्न आवश्यक छ। त्यसरी नै स्थानीय स्तरमा विकास निर्माणका क्रममा वातावरण प्रदुषण जस्ता समस्या टड्कारो रूपमा देखिएका छन्। वायु र जल प्रदुषणले मानिसमा विभिन्न रोगहरू समेत निम्त्याएको छ। प्राकृतिक स्रोत साधनको अनियन्त्रित प्रयोगलाई नियन्त्रण गर्न, विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा वातावरणीय प्रभावको पूर्व मूल्याङ्कन हुन आवश्यक छ। स्थानीय तहमा मानव अनुकूलको वातावरण निर्माणमा सहयोग जुटाउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ। फोहोर मैला व्यवस्थापन, वृक्षारोपण र संरक्षण, प्राकृतिक स्रोत साधनको समुचित प्रयोग, वातावरण प्रदुषण सम्वन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन गर्न सकिने हुनाले यसैमा आधारित रहेर यस योजनाको निर्माण गरिएको छ।

सम्भावना र अवसर

- उपलब्ध वन क्षेत्रबाट वनपैदावारको औद्योगिक उपयोग तथा कार्बन व्यापार गरी अर्थोपार्जन गर्ने सम्भावना रहेको छ।
- नगरपालिकामा रहेका निजी तथा सार्वजनिक खाली जमिन, नदी तटीय क्षेत्र र ठुला सडकका किनारमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिसँगको सहकार्यमा वृक्षारोपण गरी भूक्षयको नियन्त्रण र पर्यावरण सन्तुलन कायम गर्ने सम्भावना रहेको छ।
- जिल्ला वन कार्यालय, सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, वन तथा वातावरण सम्वन्धि काम गरिरहेका संघसंस्था र विकास साभेदार निकायहरूसँगको सहकार्यमा प्रत्येक वर्ष अनिवार्य रूपमा खाली जमिन, नदी तटीय क्षेत्र र ठुला सडकका किनारमा वृक्षारोपण कार्यक्रम सञ्चालन गरी नगरपालिकालाई हराभरा बनाउन सकिने प्रशस्तै संभावना छ।
- भौतिक एवं आर्थिक विकासका कार्यक्रम संचालन गर्दा स्थानीय स्तरमा उपलब्ध वन, जलाधार, वनस्पति तथा जैविक विविधताको सदुपयोग गरी लाभ लिन सकिन्छ।

- औषधीजन्य तथा मानवहितकारी जडिवुटीको संरक्षण सम्बर्द्धन र व्यापार गरी आर्थिक लाभ लिन सकिने सम्भावना रहेको छ ।
- प्राकृतिक वन तथा वातावरणको संरक्षण गरी जैविक विविधता युक्त परिवेशमा वन्यजन्तु तथा पक्षीको संरक्षण गरी पर्यापर्यटनको माध्यमबाट लाभ लिन सकिने सम्भावना रहेको छ ।

समस्या र चुनौती

- वन क्षेत्रको स्थानीय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य रूपमा योगदान पुग्ने गरी व्यावसायिक व्यवस्थापन र उपयोग गर्न नसक्नु,
- पूर्वाधार विकास र पर्यावरणीय प्रणालीबीच योजनाबद्ध तरिकाले सन्तुलन कायम गर्न नसक्नु,
- वन अतिक्रमण, वन्य जन्तुको अवैध चोरी शिकार तथा व्यापार, वन्य जन्तुको प्रकोप, मानव र वन्यजन्तु बीचको द्वन्द्वलाई प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण एवं व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
- वन अतिक्रमण बढ्दै जानु, वन पैदावारको चोरी निकासी, वन्यजन्तुको अवैध शिकार तथा व्यापार, नदी कटान, भू-क्षय, वन डढेलो, अनियन्त्रित चरिचरन, अनियन्त्रित ढुंगा/गिट्टी/वालुवा संकलन तथा निकासी हुनु,
- बढ्दो जनसंख्या, शहरीकरण, भू-उपयोगमा आएको परिवर्तन, विस्तारित सडक सञ्जाल, बढ्दो सवारी यातायात र डिजेल पेट्रोलको खपत, फोहोरमैला उत्सर्जन, प्लाष्टिकजन्य फोहोर निष्कासन र अव्यवस्थित भौतिक निर्माणका कारण वायु र पानीजन्य प्रदुषण, बाह्य मिचाहा भ्रार (Invasive plant species) को प्रकोप, विभिन्न सरोकारवाला तथा नियमनकारी निकायसँग समन्वय हुन नसक्नु,
- नागरिक सचेतना कम हुनु, वन जंगलको अतिक्रमण तथा ह्रास हुनु, विषादीको प्रयोग, वातावरण संरक्षण र पूर्वाधार विकासबीच सामन्जस्यता स्थापित हुन नसक्नु,
- हरित मुसिकोट बनाउँन वन क्षेत्रको संरक्षण र विस्तार गरी जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका कार्यक्रम संचालन गर्न नसक्नु र
- जलवायु परिवर्तनका कारण वन तथा वातावरणमा परेको नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्न नसक्नु ।

लक्ष्य

- वन पैदावार उद्यम तथा पर्यापर्यटन र कार्वन व्यापार मार्फत स्थानीय अर्थतन्त्रमा सुधार गर्ने,
- वन तथा वातावरणको संरक्षण मार्फत जैविक विविधता कायम गरी स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणको निर्माण गर्ने,

उद्देश्य

- नगरपालिकामा उपलब्ध वनको वैज्ञानिक रूपमा दिगो व्यवस्थापन गर्नु,
- स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण निर्माणका लागि वन तथा वातावरण मैत्री जैविक विविधता संरक्षण गर्नु,
- वन अतिक्रमण, वन पैदावारको चोरी निकासी, वन्यजन्तुको अवैध शिकार तथा व्यापार, नदी कटान, भू-क्षय, वन डढेलो, अनियन्त्रित चरिचरन, अनियन्त्रित ढुंगा/गिट्टी/वालुवा संकलन तथा निकासी कार्यको नियन्त्रण गर्नु,
- वन तथा वातावरणको महत्व र पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्नका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्नु,
- वन तथा वातावरणसँग सम्बन्धित उद्यमहरू संचालन गर्नु,

- आर्थिक उपार्जन, वनको संरक्षण र दिगो उपयोगका लागि लाभ दिनयोग्य रूखको कटान गरी नयाँ विरूवा रोप्ने कार्यक्रम संचालन गर्नु,
- आर्थिक उपार्जन, पर्यटकीय गन्तव्यको विकास र जैविक विविधता कायम गर्नका लागि वन्यजन्तुको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्नु,
- नगरपालिकामा सञ्चालन हुने उत्पादनमूलक उद्योग तथा विकास आयोजनाका पूर्वाधार निर्माण गर्दा वातावरणमैत्री बनाउनु र
- प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न जल, वायु, माटो ध्वनि लगायत सबै प्रकारका प्रदुषणको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● वन तथा वातावरण र पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षणका लागि स्थानीय स्तरमा नीति निर्माण गर्ने, ● वन, वनस्पति, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको एकीकृत रूपमा संरक्षण, सम्बर्द्धन र व्यवस्थापन गर्ने, ● नदी तथा जलाधारको पारिस्थितिकीय प्रणाली संरक्षण गर्ने, ● सहभागितात्मक वन, जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन गर्दै वनपैदावार जन्य वस्तुको व्यापार गरी प्राप्त लाभको न्यायोचित वितरण गर्ने, ● वातावरणमैत्री प्रविधि विकास तथा विस्तार गरी उत्पादनमूलक 	<ul style="list-style-type: none"> ● संघीय तथा प्रादेशिक वन कानूनले समेट्न नसकेका स्थानीय वन संरक्षण, सम्बर्द्धन र दिगो उपयोग सम्बन्धि कानूनको निर्माण गर्ने, ● वन क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापनमा सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय, वन उपभोक्ता समिति लगायत सराकारवालासंगको सहकार्यमा वन नर्सरीको स्थापना गरी निजी तथा सामुदायिक वन, खाली जमिन, नदी तटीय क्षेत्र र ठुला सडकका किनारमा वृक्षारोपन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● सामुदायिक वन व्यवस्थापन मार्फत वन नर्सरीको स्थापना गरी सरकारी जग्गाहरूमा व्यावसायिक कृषि वन र वनजन्य उद्यम संचालन गर्ने, ● निजी बाँझा जग्गाहरूमा निजी तथा पारिवारिक वन कार्यक्रमका माध्यमबाट व्यावसायिक कृषि वन र वनजन्य उद्यम संचालनका लागि अभियान संचालन गर्ने, ● नदी कटान, अनियन्त्रित चरिचरन, अनियन्त्रित ढुंगा/गिट्टी/वालुवा संकलन, फोहार मैला व्यवस्थापन, पलाष्टिक, पहिरो तथा भू-क्षय, वन डढेलो, वायु प्रदुषण नियन्त्रण गर्ने, ● उत्पादनमा आधारित पर्यापर्यटन, काष्ठ फर्निचर लगायतका उद्योग स्थापना गरी आर्यआर्जनमा वृद्धि गर्ने, ● बस्ती नजिकको पहिरो तथा क्षतिग्रस्त भूमिहरूको पुनरूत्थानको लागि कम खर्चिलो प्रविधि र कृषि वन प्रणालीको विकास गर्ने, ● नदीजन्य वन पैदावर, ढुङ्गा, गिट्टी आदि वस्तुहरूको उत्खण्डन, संकलन, प्रशोधन, ओसार पसार र विक्री वितरणलाई नियमन गरी व्यवस्थित एवं दिगो उपयोग गर्ने, ● प्रदुषणमुक्त र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न जल, वायु, माटो ध्वनि लगायत सबै प्रकारका प्रदुषणको रोकथाम, नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्ने, ● वन हासलाई न्यूनीकरण गर्न वन अतिक्रमण, चोरी निकासी, वन डढेलो जस्ता अपराधलाई निरूत्साहन र मिचाहा बाह्य प्रजाति (Invasive species) को नियन्त्रण गर्ने,

<p>उद्योग स्थापना तथा पूर्वाधार निर्माण गर्ने,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● वन वातावरण र जलाधार क्षेत्रको संरक्षणका लागि लैंगिक तथा सीमान्तकृत समुदायको समावेशीकरणमा जोड दिने, ● वन वातावरण तथा जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र दिगो उपयोगका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संघ संस्थासँगको सहकार्यमा अध्ययन, अनुसन्धान र जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● वन तथा वातावरणको प्राकृतिक सन्तुलन कायम गर्न उद्योग तथा पूर्वाधारको निर्माणका लागि वातावरणीय मूल्याङ्कन (BES/IEE/EIA) अनिवार्य रूपमा गराई वातावरणीय मूल्याङ्कनका निष्कर्षहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने, ● वातावरणमैत्री उत्पादनलाई प्रोत्साहन तथा विशेष अनुदानको व्यवस्था गर्ने, ● वन तथा वातावरण, जैविक विविधता, जलाधार संरक्षण सम्बन्धि विषयवस्तु स्थानीय शैक्षिक पाठ्यक्रममा समावेश गर्ने, ● वन, जैविक विविधता तथा जलाधारको संरक्षण, सम्बर्द्धन, दिगो उपयोग तथा व्यवस्थापनमा समावेशीमूलक सहभागिताको सुनिश्चितता गर्ने, ● वन पैदावार मानवहितकारी जडीबुटी संकलन तथा खेती विस्तार गर्ने, ● पालिकाभित्र भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा अनिवार्य रूपमा बायोईन्जिनियरिङ्ग गर्ने, ● फोहोर मैला व्यवस्थापनका लागि नवीन प्रविधिको प्रयोगसहितको फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र (Dumping site) निर्धारण गरी भौतिक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने, ● सुधारिएको चुलो तथा वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● स्थानीय सरकार, सामुदायिक वन र निजी तथा सहकारी क्षेत्रको सहकार्यमा वन्यजन्तुको पालन, प्रजनन, व्यावसायीकरण गरी स्थानीय आय स्रोतमा वृद्धि गर्ने, ● स्थानीय सरकार, निजी, सहकारी तथा सामुदायिक संघ संस्थासँगको सहकार्यमा काष्ठ तथा जडिबुटीमा आधारित उद्योगको स्थापना गर्ने, ● विद्यार्थीलाई वन तथा वातावरण व्यवस्थापन, वन उपभोक्ता समिति परिचालन र वनमा आधारित उद्योग संचालन विषयमा इन्टर्नसीप कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● स्थानीय रैथाने वनस्पति लगायत उपयोगी जडिबुटीको अध्ययन अनुसन्धान तथा विकास गर्ने र ● वन क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि र जैविक विविधता संरक्षण गर्न स्थानीय युवा क्लब, संघसंस्था, वन उपभोक्ता समिति लगायतको क्षमता र सीप विकास तथा प्रचार प्रचार कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रमहरू
वन तथा भूसंरक्षण

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					लक्ष्य	अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५				
	पालिका स्तरीय											
१	वारेगौरा वन संरक्षण कार्यक्रम								१	७०००००००		
२	नगरपालिका स्तरीय वन संरक्षण कार्यक्रम								१	७०००००००		
	वडा नं. १											
१	सामुदायिक वन नविकरण	वटा	सामुदायिक वन समूहहरू						८	५००००	नगर	१
२	वन व्यवस्थापन सशक्तिकरण तालिम	वटा	सामुदायिक वन समूहहरू						१६	१५००००	नगर	३
३	वन नर्सरी (नर्सरी बेर्ना उत्पादन)	वटा	छिड, सल्ले, घिमाने						३	६०००००	नगर	२
४	वृक्षारोपन	वटा	सामुदायिक वन समूहहरू						१६	२२५०००	नगर	१
५	वन क्षेत्र परीक्षण	वटा	सामुदायिक वन समूहहरू						१६	५०००००	नगर	३
६	अग्नी रेखा निर्माण	वटा	सामुदायिक वन क्षेत्र						१६	३७५००००	प्रदेश	३
७	वन क्षेत्र आय आर्जन, अलैंची, टिमुर, कुरिल्लो, सेतोभुशला, नास्पाती	वटा	सामुदायिक वन क्षेत्र						१६	७५००००	नगर	४
८	भू संरक्षण भिरालो जग्गा व्यवस्थापन	वटा	हेलिप्याड, सानेतारा देवदेव, भालुमारे						४	३०००००	प्रदेश	३

९	दिगो वन व्यवस्थापन हरित चरण निर्माण	वटा	हरियाली, सल्लेरी, कैलदेउ, सल्ले						६	१०००००	नगर	३
१०	वनस्पती, जडिबुटी, विरुवा उत्पादन	वटा	बारेगोडा, गोठखोला						५	५०००००	नगर	३
११	पहिरो नियन्त्रण	वटा	छिड, कैलदेउ, बीपुरा मा.वि.						३	५०००००	नगर	१
१२	वन क्षेत्र घेरावार	वटा	सामुदायिक वन समूहहरु						१६	३२०००००	संघ	५
वडा नं. २												
१	वृक्षारोपन (रैथाने प्रजाति)	वटा	सिमखोला		√				१	५०००००	नगर	२
२	जडिबुटी रोपन (लोपोन्मुख प्रजाती)	वटा	सिमखोला			√			१	५०००००	नगर	३
वडा नं. ३												
१	गौतेकाल्नी हरियाली वन संरक्षणको लागि नयाँ विरुवा रोप्ने, तारजाली गर्ने र वनपाले व्यवस्था गर्ने		कोलासिन				√			५००००००	संघ	तेस्रो
२	मध्य पहाडीको खरखरे खण्डमा पहिरो नियन्त्रण तथा वृक्षारोपण		मध्य पहाड		√					२५०००००	प्रदेश	प्रथम
३	छेराको माथिगाउँ पहिरो नियन्त्रण		छेरा				√			५००००००	प्रदेश	तेस्रो
४	वटलाखाली टाकुरा पहिरो नियन्त्रण		माछिमी							१५०००००	प्रदेश	दोस्रो
५	धैरेलचौर कोलासिम बाटोमा पहिरो नियन्त्रण		धैरेलचौर कोलासिम							२५०००००	प्रदेश	चौथो

६	विरुटेखोला देखि मुग्लुखोला तटबन्धन	माछिमी		√						२५०००००	प्रदेश	प्रथम
७	घ्यूखोला तटबन्धन निर्माण	माछिमी		√						१५००००००	प्रदेश	प्रथम
८	सडक बनाउदा क्षति हुने घरगोठको व्यवस्थापन	माछिमी			√					५०००००००	संघ	तेस्रो
वडा नं. ४												
१	वृक्षरोपन	सोलावाङ्ग, ठारादुङ्गा, दलाखेत	√							१०००००००	संघ	२
२	वन नर्सरी स्थापन	सोलावाङ्ग, ठारादुङ्गा	√							३००००००	प्रदेश	१
३	कईनपानी वन संरक्षण	सोलावाङ्ग		√						५०००००	नगर	१
४	वन व्यवस्थापन तालिम	सोलावाङ्ग, ट्याखोला			√					८०००००	नगर	१
५	वन क्षेत्र घेरावार	सोलावाङ्ग, कइनपानी					√			५०००००	नगर	३
६	वनमा अतिरेखा निर्माण	सोलावाङ्ग, दलाखेत, ट्याखोला					√			१००००००	प्रदेश	२
७	सामुदायिक वन नविकरण	सोलावाङ्ग, ठारादुङ्गा, दलाखेत, स्याला		√						५०००००००	संघ	१
८	भन्डारीकाँडा बगरपुर तटबन्धन	धुरीखोला			√					२०००००	नगर	१
९	लामाडाँडा पहिरो नियन्त्रण तारजाली	लामाडाँडा				√				१००००००	प्रदेश	२
१०	जुगेना खोला नियन्त्रण	दलाखेत, धुरीखोला			√					२००००००	प्रदेश	२
११	टियाखोला, ढाउदुङ्गा राजापानी सम्म वन	वडा ४					√			१००००००००	संघ	३
१२	वाघापानी दलाखेत कालाखेत भूसंरक्षण	कालाखेत					√			५००००००	प्रदेश	२
१३	सेता पैरा चिसाखोला	चिसाखोला					√			५००००००	पसंघ	३

१४	सेतापैरा संरक्षण		दर्दनी					√		२०००००००	संघ	३
१५	कैनपानी खारा स्वारा		खारा स्वारा					√		१०००००००	संघ	३
१६	सिस्नेखोला ढाँरा		ढाँरा					√		१०००००००	संघ	३
१७	कल्ले स्यानडाँरी गल्छी नियन्त्रण		स्यानडाँरी					√		५००००००	संघ	३
वडा नं. ५												
१	भाडगोर संगम सामुदायिक वन सेरीगाउँ तारजाली, वृक्षरोपन		सेरीगाउँ				√			१५००००००	संघीय सरकार	
२	महिला सामुदायिक वन सिजेरीखोला तारजाली, वृक्षरोपन		ज्यामिनडाडा				√			१५०००००	प्रदेश सरकार	
३	महिला सामुदायिक वन वाछिमेला तारजाली, वृक्षरोपन		थर्पु				√			१५०००००	प्रदेश सरकार	
४	साईकुमारी भगवती वनभिन्न तारजाली, वृक्षरोपन		डिग्रे				√			१५०००००	प्रदेश सरकार	
५	डाङ्गडुङ्गे पहिरो नियन्त्रण	वर्ष		√	√	√				२५००००००	न.पा.	
६	आधारभुत विद्यालयमा वृक्षरोपन नर्सरी स्थापना		थर्पु							१५०००००	प्रदेश सरकार	
७	न्यू मुनल्राइट हाताभिन्न वृक्षरोपन		सेरीगाउँ							१५०००००	प्रदेश सरकार	
८	प्रत्येक स्कुल, सरकारी कार्यालयका हाताभिन्न वृक्षरोपन गर्ने		वडा ५							१५०००००	प्रदेश सरकार	
वडा नं. ६												
१	जुरदुङ्गा महिला सामुदायिक वन वृक्षरोपन		जुरदुङ्गा		√	√	√	√		५०००००	प्रदेश	२

२	सामुदायिक वनमा तारजाली, वृक्षरोपन, काटछाट		भिजा		√	√	√	√		३००००००	प्रदेश	२
३	सामुदायिक वनमा वृक्षरोपन		कालीमाटी		√					२०००००	पालिका	३
४	सामुदायिक वनमा तारजाली, वृक्षरोपन, नर्सरी व्यवस्थापन		भण्डारीडाडा		√	√				१०००००	प्रदेश	१
५	सामुदायिक वनमा तारजाली		नाउलापानी		√	√				१००००००	प्रदेश	२
६	नर्सरी पटेक क्षेत्रको स्थापना		कामले, मलचौर							५००००००	प्रदेश	२
७	वन वातावरण तथा संरक्षण तालिम				√	√	√	√		५००००००	प्रदेश पालिका	१
वडा नं. ७												
१	चित्रेपाखा तारजाली व्यवस्थापन		वडा ७							५००००००	पालिका	१
२	वृक्षरोपन		चित्रेपाखा, कोठमेरा, तातागईरा, हडजाली छहरा, उखालापाखा							१९०००००	संघ	१
३	राडमेला वन संरक्षण		वडा ७							७००००	प्रदेश	३
४	लामविसाउन वृक्षरोपन तथा घेरावार		वडा ७							१००००००	पालिका	१
५	भारीगाउँ सडक छेउ वृक्षरोपन		वडा ७							२०००००	प्रदेश	२
६	साईकुमारी जग देउछहरा सामुदायिक वन वृक्षरोपन		वडा ७							१००००००	संघ	३
वडा नं. ८												
१	धागेहरि सामुदायिक वन, भाडी सफाई वृक्षारोपन	वर्ष	भेरा बस्ने तल्ला खर्क						३	१००००००	नगर	१

२	भेरी पाताल सामुदायिक, वन विक्षारोपन		भेरिलाग्के							६०००००	नगर	२
३	खावाडखानी सामुदायिक वन, विक्षारोपन		खावाडखानी							६०००००	नगरपालिका	३
४	ओखरधारा सामुदायिक वन, विक्षारोपन, भठडी सफाई		सिमरवोरिया कण्चागौरा							८००००००	संघ	७
५	मंडग्रा सामुदायिक वन, विक्षारोपन		मुबेडाडी							८००००००	प्रदेश	६
६	पाखाणनी सामुदायिक वन, विक्षारोपन, भठडी सफाई		घटयाडखोला							८००००००	प्रदेश	५
७	मथुरेपानी सामुदायिक वन, विक्षारोपन		किमगौरा							८००००००	संघ	९
८	चाक्ले भिला सामुदायिक वन, विक्षारोपन		भिम पातल							८००००००	संघ	८
९	चमेरी पाताल सामुदायिक वन, विक्षारोपन		गलमले							९००००००	प्रदेश	१०
१०	बाछि मेला सामुदायिक वा विक्षारोपन		वाछीमेला							७००००००	संघ	११
११	महिला भवन		घारखानी							५०००००		
वडा नं. ९												
१	वृक्षारोपन (सामुदायिक वन तथा व्यक्तिगत कान्नाम)	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी						५	५००००००	प्रदेश	२
२	टिमुर तथा अलैची खेती	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी						५	५००००००	संघ	३
३	तारजाली (पहिरो गएको वा क्षति भएका ठाउँमा)	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी							१०००००००	प्रदेश	३
४	वन क्षेत्र घेराबार	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी						१	५०००००००	संघ	२
५	जनचेतना मूलक तालिम, गोष्ठी, सेमिनार	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी						१०	१०००००००	संघ	२

६	अध्ययन भ्रमण (आरक्षण तथा वन संरक्षण क्षेत्र)	पटक							५	७०००००	नगर	१
७	वनपाले व्यवस्थापन		मु.नं.पा. ९ भरी							२००००००	प्रदेश	३
वडा नं. १०												
१	वृक्षारोपन(देवदार,सल्ला) समुदायिक वन व्यवस्थापन तालिम	ओटा	मानपुर, रानीवन होलपातल, स्यानी चिप्ले, ओखरेनी, उत्तिसेनी, ठूला गैरा, खरीखाने						६०००	५०००००	प्रदेश	१
वडा नं. १२												
१	अग्नि नियन्त्रण कार्यक्रम तथा तालिम	वटा / पटक	वडा क्षेत्र भरी		√	√	√	√	८	४००००००	संघ प्रदेश	
२	अग्नि रेखा निर्माण	पटक	वडा क्षेत्र भरी		√	√	√	√	३२	३२०००००	संघ प्रदेश	
३	वन सामुदायिक भवन निर्माण	वटा	सबै वडा क्षेत्र भरी		√	√	√	√	४	१०००००००	संघीय सरकार	
४	वृक्ष रोपन	हेक्टर	सबै वडा क्षेत्र भरी		√	√	√	√	१००	५००००००	प्रदेश संघ	
५	जडीबुटी खेती	रोपनी	सबै वडा क्षेत्र भरी		√	√	√	√	१००	५००००००	संघीय सरकार	
६	घेरावार तथा तारजालि	हेक्टर	सबै वडा क्षेत्र भरी				√	√	२००	२०००००००	संघीय सरकार	
वडा नं. १३												
१	वडाका वनजडग्ल संरक्षण तथा वृक्षारोपन		वडा भरि		√	√	√	√		१२०००००	संघ न.पा.	
२	हाइवाड टोलको गोगन पानी सामुदायिक वन संरक्षण		हाइवाड			√				५०००००	नगर	२

३	डाँडा छिवाड विद्यालय पहिरो नियन्त्रण तथा भवन संरक्षण	डाँडा छिवाड		√					२५०००००	प्रदेश	२
४	डोयाह खोला, रुमखोला धारीखोला तहवन्ध	डोपाह			√				२५०००००	प्रदेश	२
५	महेन्द्र मा.वि. भवन संरक्षण तटवन्ध	डोपाह	√						५००००००	नगर	१
६	प्रभात मा. वि. भवन संरक्षण तटवन्ध	डोपाह	√						५००००००	प्रदेश	२
७	मुग्लुखोला नियन्त्रण तटवन्ध	डोपाह	√						१०००००००	संघ	१
८	केवश पानी खहरे नियन्त्रण तटवन्ध	डोपाह		√					२००००००	संघ	२
९	भाल्दुला पहिरो नियन्त्रण तटवन्ध	डोपाह		√					२५०००००	संघ	३
१०	चौतारा चौर जाने वाटो पहिरो नियन्त्रण	भाल्दुला			√				१००००००	प्रदेश	२
११	सामुदायिक वन नियमन र आवश्यक अनुगमन	चौतारा	√						१००००००	प्रदेश	४
१२	अनावश्यक वन फडानी लाइ नियन्त्रण गर्न निति तथा कार्यन्वयन	वडा भरी					√		१००००००	संघ	२
१३	तल्लो हाहवाड गोरेटो वाटो निर्माण गर्न आवश्यक जाली	वडा भरी					√		२००००००	संघ	३
वडा नं. १४											
१	प्रत्येक सामुदायिक पुरक्षण गर्नुपर्ने	मुसीकोट न.पा. १४					√		५००००	नगर	३

२	माटो परिक्षण पछि जुन ठाउमा जुन विरुवाको उत्पादन त्यस ठाउमा वृक्षारोपण गर्नुपर्ने	वटा	मुसीकोट न.पा. १४			√			५००	१००००००	प्रदेश	३
३	वृक्षारोपनको लागि नर्सरी निर्माण गर्ने	वटा	मुसीकोट न.पा. १४			√			३	१५०००००	प्रदेश	३
४	प्रत्येक सामुदायिक पुरक्षण गर्नुपर्ने	वटा	मुसीकोट न.पा. १४	√					४	३२०००००	प्रदेश	३
५	निर्मात रोडको बरीपरी पनि वृक्षारोपण गर्नुपर्ने			√						१००००००	प्रदेश	३
	अ. खेताकुना वाखोर सडक खण्ड				√	√			५००		प्रदेश	
	आ. वागखोर सतिपोले खेताकुना						√		५००		प्रदेश	
	इ. औलाटाकुरी सुदारपानी								५००		प्रदेश	
६	रेडियो कार्यक्रम संचालन गर्ने									१००००००	प्रदेश	३
७	श्री जन जनगृति आ.वि. घुयालडाँडा गेट सहित घेरावार तारवार		मुसीकोट न.पा. १४							२००००००	संघ	३
जम्मा										७६७६४५०००		

जलाधार संरक्षण

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५			
	पालिका स्तरीय										
१	कृतिम ताल निर्माण		भापा १						१	१४००००००	
२	परम्परागत पोखरी निर्माण		मु.न.पा. १४ वटै वडा						१४	२५००००००	
३	वृक्षारोपण कार्यक्रम		मु.न.पा. १४ वटै वडा						१४	१४००००००	
४	जलाधार संरक्षण कार्यक्रम		मु.न.पा. १४ वटै वडा						१४	१४०००००००	
५	खानेपानी योजना निर्माण		मु.न.पा. १४ वटै वडा						१४	१४०००००००	
६	सानीभेरी जलाधार संरक्षण		वडा नं. १, २, ३						१	३०००००००	
७	शाख खोला जलाधार संरक्षण		वडा नं. ४, ६, ७							३०००००००	
८	सिम्रक खोला जलाधार संरक्षण		वडा नं. ११, १२, १३, ४-३							१००००००००	
	वडा नं. १										
१	मुहान संरक्षण	वटा	कैनामुहान, छिड, जुम्लेधारा, घिगाने, खनाया पानी, कैलदेउ, सिमाचौर, भेरीखोला		२	२	२	२	८	४००००००	नगर
२	खोला नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन	वटा	सानीभेरी नदी कटान भलखोला, साजेतरा भलखोला, भेरी खोला						५	२००००००	प्रदेश
३	छहरा संरक्षण	वटा	धागे छहरा		१	१	१	१	३	१००००००	प्रदेश
४	दयारी तलाउ संरक्षण	वटा	दयारी घिमाने वल्लेजुरी, दमै खोला						२	५०००००	प्रदेश
५	तलाउ निर्माण	वटा	दयारी घिमाने वल्लेजुरी, दमै खोला						२	१५०००००	संघ
	वडा नं. २										

१	मुहान संरक्षण	१) बान्नेचौर घारा १ २) ढयाङ्गीपुरे १ ३) सिमखोला ३ ४) तुषरीखोला १ ५) जुगेना १ ६) पहारा १ ७) छौरीपातल १ ८) जयरामपुर १ ९) ठुलीभुल २ १०) चारखोला १	√	√	√	√	√	√	८२०००००	नगर प्रदेश संघ	१
२	बहत्तर मुहान संरक्षण	वडा नं. २ सम्पूर्ण मुहान							४०००००००	संघ	२
	वडा नं. ३										
१	मुग्लुखोला-माछिमी, मोराटापु तटबन्धन	मुग्लुखोला क्षेत्र	√						२५०००००	संघ	प्रथम
२	मोराटापु घिउखोलासम्म तटबन्धन	माछिमी क्षेत्र	√						२५०००००	संघ	दोस्रो
३	पानीखोला, छेरा, मुग्लुखोला तटबन्धन	छेरा		√					२५०००००	प्रदेश	प्रथम
४	मुलपानी बगर तटबन्धन	मुलपानी				√			७५०००००	संघ	प्रथम
५	छेराबगर खेत तटबन्धन निर्माण			√					५००००००	प्रदेश	प्रथम
६	विउरटेखोला खरीखानी तटबन्धन						√		५००००००	प्रदेश	तेस्रो
७	मध्य पहाडी आसपास वृक्षरोपन		√						२००००००	प्रदेश	प्रथम
८	पालुवेला खानेपानी योजना		√						५००००००	प्रदेश	प्रथम
९	गोगनपानी खानेपानी योजना			√					२०००००	प्रदेश	दोस्रो

१०	घिउखोला ढोरेनी खानेपानी योजना				√				१००००००	नगरपालिका	प्रथम
११	सिमेनी खानेपानी योजना संरक्षण					√			५००००००	संघ	दोस्रो
१२	घिउखोला खानेपानी योजना संरक्षण		पिपलनेटा धैरेनीचौर				√		२५०००००	प्रदेश	तेस्रो
वडा नं. ४											
१	बाहुन पछेराको मुहान संरक्षण		ठारादुङ्गा		√				५००००	नगर	२
२	सिस्नेखोला खानेपानी मुहान संरक्षण		सोलावाङ्ग						७०००००	प्रदेश	२
३	दलाखेत खानेपानी संरक्षण		दलाखेत		√				५००००	नगर	२
४	डाडडुङ्गे बाहुनडाँडा थापाचौर चापा मुहान संरक्षण		थापाचौर, बोहरागाउँ						१०००००	नगर	२
५	सोलावाङ्ग कैनपानी खोला तटबन्धन		कैनपानी	√					५०००००	नगर	२
६	पाताखोला चौपा लिफ्ट		चापा, बोहरागाउँ, धुरीखोला, दलाखेत						५०००००	संघ	३
७	रेउले पधेरा मुल संरक्षण		ठारादुङ्गा		√				१५०००००	प्रदेश	२
८	पधेरीखोला मुल संरक्षण		ठारादुङ्गा						१५०००००	प्रदेश	१
९	टुनीगौरा मुल संरक्षण		टुनीगौरा		√		√		१५०००००	संघ	३
१०	सल्लेतारा मुहान संरक्षण		पानीखोला						६००००००	संघ	२
११	कल्या ओडार मुहान संरक्षण		पानीखोला			√			६००००००	प्रदेश	१
१२	पैधेरीखोला मुहान संरक्षण		ठारादुङ्गा					√	६००००००	संघ	२
वडा नं. ५											
१	कोलसिम मुहान संरक्षण		कोलसिम		√				१००००००	प्रदेश	
२	साउनेपानी धारापानी मुहान संरक्षण		साउनेपानी	√					१०००००	न.पा	
३	गारपानी मुहान संरक्षण		सेरीगाउँ			√			३०००००		

४	ओखरबोट धारा लहरा भिजाउने मुल संरक्षण		थर्पु		√					४०००००		
५	ज्यामणि डाँडा, ठारासिङ र मलखोला मुल संरक्षण, कुनावाङ मुल संरक्षण		कुनावाङ					√		२००००००	प्रदेश	
६	स्यानीडिग्रे, ठुली डिग्रे, पातलखोला, देउताखोला, पुतलीबोट मुल संरक्षण		थर्पु		√	√	√			२५०००००	न.पा	
७	जुमली पोखरी मुल संरक्षण		थर्पु							५०००००	प्रदेश	
८	डाँडाखेत गाईसडे धारा सेरीगाउँ		सेरीगाउँ		√					२०००००	प्रदेश	
वडा नं. ६												
१	पानाखोला मुहान संरक्षण र तारजाली घेरावार		पानाखोला							१००००००	प्रदेश	३
२	सुवाखोला मुहान ट्याङ्की निर्माण		सुवाखोला							१००००००	प्रदेश	२
३	मुहान तारजाली र घेरावार		कानेवाङ, पाग्रापानी, भैपीर, घाईपानी, वैसपानी, काललोटे, मिलिम पानी, डाडीगाउ							८००००००	प्रदेश संघ	१
वडा नं. ७												
१	जुगोनीखोला मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						३०	२००००००	पालिका	१
२	कुयत खोला मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						५०	२०००००	प्रदेश	२
३	करेणी पानी मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						३०	१००००००	संघ	३
४	ठुला पंधेरा जोगीधारा मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						२०	२५००००	पालिका	१
५	ठारपानी मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						५०	२०००००	प्रदेश	२
६	लालुवाङ मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						१०	२००००००	संघ	३
७	भुलखेत मुहान खानेपानी संरक्षण	कि.मी	वडा ७						५०	२००००००	पालिका	१

८	टिला गईरा मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						४०	३०००००	प्रदेश	२
९	पानी गईरा मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						१०	३०००००	संघ	३
१०	भुलखेत खानेपानी पाइप व्यवस्थापन	कि.मी	वडा ७						१००	१४००००	संघ	१
११	लामडाडा मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						१०	५०००००	प्रदेश	२
१२	भुतछारा काउलिनी मुहान संरक्षण	कि.मी	वडा ७						२०	१५०००००	पालिका	३
१३	चयरी खानेपानी संरक्षण	कि.मी	वडा ७						५	५०००००	पालिका	३
१४	गाईबाछा खानेपानी संरक्षण	कि.मी	वडा ७						१००	५०००००	प्रदेश	२
१५	तल्लो जुगीनीखोला मुहान संरक्षण र घेरावार	कि.मी	वडा ७						४	३०००००	संघ	३
१६	चडवारो छिपछिपे पानी मुहान संरक्षण तथा घेरावार	कि.मी	वडा ७						७	१५०००००	पालिका	१
वडा नं. ८												
१	उदीनढुङगा खानेपानि मुहान संरक्षण	२ वटा	उदीनढुङगा, धुपीरुख							६०००००	नगर	
२	पातलखोला भेरेखोर पानि स्टक टयांकी निर्माण	१ वटा	पातलखोला भेरेखोर							२००००००	प्रदेश	
३	रागलागौरा	१ वटा	खावाडखाती							५०००००	नगर	
४	हाडडुखोला, धागेथरी	७ वटा	क्वाम्मा, खाकीडाडाँ							३००००००	प्रदेश	
५	खावाडखानी खोला	७ वटा	छेलावाड,क्वाम्मा							३००००००	संघ	
६	लामखोरीया, कासुदाड, सुवारखोला, सल्लेछारा	५ वटा	लामखोरीया,सुवारखोला							२५०००००	प्रदेश	
७	पाखापानी लसुनबारी	७ वटा	पाखापानी लसुनबारी							३००००००	प्रदेश	

८	भिडमा जरकुवारी	६ वटा	भिडमा टोल							३००००००	प्रदेश	
९	पाखापानी	२ वटा	पाखापानी टोल							५००००००	संघ	
१०	ठारीखोली	३ वटा	क्वाम्मा टोल							२५०००००	प्रदेश	
११	साउनपानी बयाले	१ वटा	घार्खानी टोल							५०००००	नगर	
१२	मल्यावावाभी, कुकुरगारे	६ वटा	कुकुरगारे घार्खानी							३००००००	संघ	
वडा नं. ९												
१	वृक्षारोपन	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी			√			५	१५०००००	प्रदेश	१
२	घेराबार(पिउने पानी तथा सिचाई)	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी				√		१	१०००००००	संघ	२
३	तारजालि	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी		√					१०००००००	संघ	२
४	मर्मत संभार	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी				√			१०००००००	संघ	३
वडा नं. १०												
	तारजाली, घेराबार, ट्याङ्की निर्माण	ओटा	फल्ले, फोरे, औलेसेनीखोला, पँधेरी खोला, सुवाखोला, साउनेपानी, माथिल्लो पँधेरी खोला बगर खोलार, ठारी खोला, सारापोले, रातामारा, ढारैगैरा, डेल्डाडाँ, पाना खोला सैनागैरा, मूल, तिनमुले, गुरासर, पोखरी, ठाँटी खोला, ओखरेनी,						२२	५००००००	संघ प्रदेश	१

			बजेरी पाखापानी, उत्तेसेनी, साँर, पोले									
	वडा नं. १२											
१	स्यालेगैरा मुहान संरक्षण	वटा	स्यालेगैरा			√			४	५०००००	न.पा.	
२	सिमपानी मुहान संरक्षण	वटा	सिमपानी			√			४	५०००००	न.पा.	
३	आरणखोला मुहान संरक्षण	वटा	आरणखोला				√		४	५०००००	न.पा.	
४	कसारी खोला मुहान संरक्षण	वटा	कसारीखोला				√		४	५०००००	न.पा.	
५	धैरणी खोला मुहान संरक्षण	वटा	धैरणीखोला						४	५०००००	न.पा.	
६	हरलू खोला मुहान संरक्षण	वटा	हरलेखोला				√		४	५०००००	न.पा.	
७	पधेरी खोला मुहान संरक्षण	वटा	पधेरीखोला (धरली)			√			४	५०००००	न.पा.	
८	सडगुर खोला मुहान संरक्षण	वटा	सडगुरखोला			√			४	५०००००	न.पा.	
९	वास्ताना मुहान संरक्षण	वटा	वास्ताना				√		४	५०००००	न.पा.	
१०	वारी खोला मुहान संरक्षण	वटा	वारीखोला					√	४	१००००००	न	
११	अरेषीचौर मुहान संरक्षण	वटा	ओरणीचौर				√		४	५०००००	प्रदेश	
१२	माभ्र पधेरा मुहान संरक्षण	वटा	माभ्र पधेरा			√			४	५०००००	न	
१३	पातुखोला मुहान संरक्षण	वटा	पातुखोला					√	४	५०००००	न	
१४	कुरीपानी धारीखोला मुहान संरक्षण	वटा	कुरीपानी					√	१	२०००००	न	
१५	पुरेन्चौर मुहान संरक्षण	वटा	पुरेन्चौर						१	३०००००	न	
१६	सिस्नेरी जुम्लावाड मुहान संरक्षण	वटा	सिस्नेरी जुम्लावाड		√				१	१००००००	संघ सरकार	
१७	पाडगररखोला मुहान संरक्षण	वटा	पाडगररखोला			√			१	५०००००	संघ सरकार	
१८	हलजब्रे मुहान संरक्षण	वटा	हलजब्रे				√		१	२०००००	न.पा.	
१९	नौलापानी मुहान संरक्षण	वटा	नौलापानी					√	१	१०००००	न.पा.	
२०	कत्सेखोला मुहान संरक्षण	वटा	कत्से वैरागी					√	१	२०००००	न.पा.	
२१	दुलीमुल मुहान संरक्षण	वटा	दुलीमुल				√		१	३०००००	न.पा.	
२२	कोछेखोला मुहान संरक्षण	वटा	कोछेखोला				√		१	२०००००	प्रदेश	
२३	स्थानीमुल मुहान संरक्षण	वटा	स्थानीमुल					√	१	२०००००	प्रदेश	

२४	बमानसिड मुल पितिवाड मुहान संरक्षण	वटा	बमानसिड मुल				√		१	२०००००	प्रदेश	
२५	कमारखोला पितिवाड मुहान संरक्षण	वटा	कमाखोला				√		१	१०००००	न.पा.	
२६	चिन्नेरीगैरा पिथिवाड खारखानी मुहान संरक्षण	वटा	चिन्नेरीगैरा	√					१	२०००००	न.पा.	
२७	मोरावाड पितिवाड मुहान संरक्षण	वटा	मोरावाड		√				१	३०००००	न.पा.	
२८	ठुरखोला मुहान संरक्षण	वटा	ठुरखोला				√		२	२०००००	न.पा.	
२९	वैनखोला मुहान संरक्षण	वटा	वैनखोला					√	२	२०००००	न.पा.	
३०	सिस्नेरी मुहान संरक्षण	वटा	सिस्नेरी				√		१	३०००००	न.पा.	
३१	पधेरीखोला रातामाटा मुहान संरक्षण	वटा	पधेरीखोला रातामाटा			√			२	३०००००	न.पा.	
३२	पधेरीखोला वेगेरी मुहान संरक्षण	वटा	पधेरीखोला			√		√	१	३०००००	प्रदेश सरकार	
३३	कमाखोला काँशपोखरी मुहान संरक्षण	वटा	कमाखोला काँशपोखरी			√		√	२	५०००००	प्रदेश सरकार	
३४	सिस्नेरी माथिल्लो मुहान संरक्षण	वटा	सिस्नेरी माथिल्लो				√		२	५०००००	संघीय सरकार	
३५	सेरड खोला मुहान संरक्षण	वटा	सेरडखोला					√	१	३०००००		
वडा नं. १३												
१	गोठखाला चौतारा दानेपानी मुहान संरक्षण		गोठखोला			√				१५०००००	नगर	१
२	खट्टेखोला मुहान संरक्षण		छिवाड खोला	√			√			१००००००	प्रदेश	२
३	भाल्दुला पातल खानेपानी मुहान संरक्षण		भाल्दुला				√			१५०००००	नगर	१
४	मुला काफल मुहान संरक्षण		डाँडा छिवाड							२००००००	प्रदेश	३

५	खरिगैरा त्रिशुल तल्लो टोल मुहान संरक्षण		त्रिशुले							१५०००००	संघ	३
६	खानी मानी मुहान संरक्षण		डाँडा छिवाड			√				२००००००	संघ	१
७	भ्रुकीखोला विसौनी मुहान संरक्षण		फलामेढुङगा			√				१००००००	प्रदेश	२
८	विउरापानी मुहान संरक्षण		डाँडा छिवाड			√				२००००००	प्रदेश	२
९	कालामुल खानेपानी मुहान संरक्षण		पधेरीखोला			√				१००००००	संघ	२
१०	जुगेखोली मुहान संरक्षण					√				१२०००००	प्रदेश	१
११	पाखेपानी तल्ले माथिल्लो		सादन चौरवारी							१५०००००	संघ	१
१२	श्यालाखानेपानी मुहान संरक्षण		रातामाता			√				१५०००००	संघ	१
१३	कोटीमाटे रातामाता मुहाज संरक्षण		रातामाता					√		१२०००००	संघ	२
१४	केउरापानी मुहान संरक्षण		रातामाता							१२०००००	नगर	१
१५	वसाह खोला खाजेपानी मूल संरक्षण		हाइवाड			√				२००००००	प्रदेश	२
१६	सिमपातल हाइवाड मुहान संरक्षण							√		२००००००	संघ	३
१७	सुनार खोला मुहान संरक्षण		फलामेढुङगा	√						१२०००००	प्रदेश	३
१८	कुहरेपानी मुहान संरक्षण		डाँडा छिवाड					√		२००००००	संघ	१
वडा नं. १४												
१	वडामा रहेका प्रत्येक मुहानहरु संरक्षण गर्ने		मुसीकोट न.पा. १४					√		१५००००००	संघ	१
२	भिरखोला मुहान संरक्षण	१				√				३०००००	नगर	१
३	नउलेखोला मुहान संरक्षण	१				√				१००००००	नगर	२
४	सुवाखोला मुहान संरक्षण	१				√			२	१५०००००	प्रदेश	१
५	सुदुरपानी मुहान संरक्षण	१							२	२००००००	संघ	२
६	भिमडाडा मुहान संरक्षण	१		√					३	१००००००	प्रदेश	२

७	वेदखोला मुहान संरक्षण	१							३	३००००००	प्रदेश	२
८	दाहिने पानापल मुहान संरक्षण	१					√		४	४००००००	संघ	३
९	किमीचौर मुहान संरक्षण	१		√					४	१००००००	प्रदेश	३
१०	सिद्धपानी/ पुरजापानी मुहान संरक्षण	१					√		१	२५०००००	प्रदेश	१
११	तारटोल मुहान संरक्षण	१			√				१	१००००००	नगर	१
१२	सोगर कौरी खोला मल संरक्षण	१							१	२००००००	संघ	२
१३	पंधेरो मुल संरक्षण सोगर	१			√				१	२००००००	संघ	३
१४	पल्लो खोला मुल संरक्षण	१			√				१	१००००००	प्रदेश	१
१५	सुन्दर पानि पाताल मुल	१				√			१	१००००००	संघ	२
१६	संरक्षण साउने खोला मुल संरक्षण	१				√			१	१००००००	प्रदेश	२
जम्मा										९०४१९००००		

जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५			
पालिका स्तरीय											
१	सानोभरी तटबन्धन	१	मु.न.पा. १४ वटै वडा						१	५०००००००	
२	मुकुली खोला तटबन्धन	१	मु.न.पा. १४ वटै वडा						१	२०००००००	
३	शाख खोला तटबन्धन	१	मु.न.पा. १४ वटै वडा						१	२०००००००	
वडा नं. १											
१	बगखोरे खोला पहिरो नियन्त्रण		राजापानी भूसंरक्षण								
वडा नं. २											
१	पुरनडाडा पहिरो नियन्त्रण										

	वडा नं. ३												
१	घिउखोला सानीभेरी तटबन्ध												
	वडा नं. ४												
१	ट्याखोला बगर तटबन्ध												
	वडा नं. ५												
१	डाङ्गडुङ्गे पहिरो नियन्त्रण												
	वडा नं. ६												
१	भण्डारीडाँडा पहिरो नियन्त्रण												
	वडा नं. ९												
१	होलतारा पहिरो नियन्त्रण												
	वडा नं. १०												
१	चुत पहिरो नियन्त्रण												
	वडा नं. १३												
१	सानचौर पहिरो नियन्त्रण												
	जम्मा										१०००००००		

फोहोरमैला व्यवस्थापन

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	लेनफिल साईड निर्माण	१							१	४०००००००		
२	फोहोर वर्गीकरण	१								१०००००००		
३	फोहोर ढुवानी साधन खरिद	१							१	१०००००००		
४	फोहोर वर्गीकरण तथा तालिम								१	५००००००		
	जम्मा									६५००००००		

८.२ विपद् व्यवस्थापन

विपद् भन्नाले चट्याङ्ग, असिना, भूकम्प, आगलागी, बाढी पहिरो, अनावृष्टि, अतिवृष्टि, अनिकाल, महामारी, युद्ध, भोकमरी, आदिबाट सृजित समाजको अस्तव्यस्त अवस्थालाई बुझिन्छ। मुसिकोट नगरपालिका पनि विभिन्न किसिमका प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित प्रकोपबाट अछुतो रहन सकेको छैन। त्यसैले अप्रत्यासित विपत्तिहरूको व्यवस्थापनका लागि पूर्वतयारी गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ। प्राकृतिक प्रकोपबाट हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्न पूर्व सूचना, तयारी, उद्धार, राहत एवं पुनर्स्थापना गर्ने तथा जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण र नदीको व्यवस्थापन जस्ता कार्य आवश्यक हुन्छन्। विपद् व्यवस्थापन र जोखिम न्यूनीकरणका लागि नीतिगत, संरचनागत र संस्थागत विकास गरी प्रकोप प्रतिरोध तथा सहनशील क्षमताका माध्यमबाट प्रकोपको सामना गर्न र त्यसको असरबाट पुरानै अवस्थामा पुनर्स्थापित हुन सक्ने समाज र अर्थतन्त्र निर्माण गर्न आवश्यक रहेको छ।

सम्भावना र अवसर

- संघीय सरकार मातहतमा संवैधानिक प्रत्याभूति, विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय नीति, २०७५, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन, २०७४, विपद् जोखिम न्यूनीकरण राष्ट्रिय रणनीतिक कार्ययोजना सन् २०१८-२०३० लगायतका नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था हुनु, राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण गठन भइ सञ्चालनमा आउनु,
- सबै तहका सरकारमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अधिकार तथा जिम्मेवारीको बाँडफाँट हुनु, दफा ११ मा पूर्व विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता कार्यान्वयन हुँदै जानु, जोखिम न्यूनीकरणमा निजी क्षेत्र तथा समुदायको जागरूकता र सचेतना अभिवृद्धि हुनु, गैरसरकारी संस्थाको सक्रियता रहनु, प्राज्ञिक तथा अध्ययन अनुसन्धान क्षेत्रमा संलग्नता बढ्दै जानु र आधुनिक प्रविधिमा पहुँच एवम् विस्तार हुनु,
- विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई स्थानीय निकायको नीति तथा कार्यक्रममा समावेश गरी नयाँ बन्ने संरचना र पूर्वाधार निर्माण गर्दा विपद् व्यवस्थापनलाई ध्यान दिएर निर्माण गर्ने, खुला क्षेत्र संरक्षण गर्ने, विपद् उत्थानशील शहर तथा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने, नदी प्रणालीको व्यवस्थापन गर्न सके जोखिम न्यूनीकरण गर्ने सम्भावना रहेको छ।
- स्थानीय स्तरमा विपद् व्यवस्थान पूर्वानुमान सूचना प्रणालीको जडान, दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन, उद्धारका लागि आधुनिक प्रविधियुक्त सामग्रीको पर्याप्तता, उद्धार, राहत र पुनर्स्थापनाको लागि प्रभावकारी संयन्त्र बनाइ परिचालन गर्न सके विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- विपद् जोखिमका बारेमा पर्याप्त सूचना र ज्ञानको कमी हुनु,
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण र विकास निर्माण कार्यबीच आवश्यक तालमेलको कमी हुनु,
- विपद् उत्थानशील विकास प्रक्रियाको कमजोर अवलम्बन हुनु,
- विकास निर्माणमा विपद् व्यवस्थापनको न्यून मूल प्रवाहीकरण हुनु,
- सबै विषयगत क्षेत्रमा विपद् जोखिमको पहिचान तथा नक्साङ्कन हुन नसक्नु,
- प्राकृतिक स्रोतहरूको अव्यवस्थित एवम् अत्यधिक दोहन हुनु,
- सबै विषयगत क्षेत्रमा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनका लागि स्पष्ट कार्ययोजना र पर्याप्त लगानीको कमी हुनु,

- सरोकारवालाहरू बीचको कार्यमा सामाञ्जस्यताको कमी हुनु,
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनको सूचकमा आधारित सूचना व्यवस्थापन प्रणालीको अभाव हुनु
- आपतकालीन अवस्थाका लागि दक्ष र यथेष्ट मानव स्रोत, उपकरण, बन्दोबस्ती तथा राहत सामग्रीको कमी हुनु,
- विकास आयोजनाहरूको छनोट प्रक्रियादेखि नै आयोजना व्यवस्थापनका प्रत्येक चरणमा विपद् जोखिम मूल्याङ्कनलाई समाविष्ट नगराउनु,
- जोखिममा आधारित योजना तथा निर्णय प्रक्रिया अवलम्बन नगराउनु,
- विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि पर्याप्त लगानीको अभाव हुनु,
- अव्यवस्थित एवम् छरिएर रहेका बस्तीलाई विपद्को दृष्टिकोणबाट उत्थानशील बनाई नागरिकलाई सुरक्षित बसोबासको व्यवस्था मिलाउन नसक्नु,
- सरोकारवालाहरू बीचको आपसी समन्वय र सहकार्य सुदृढ नगर्नु,
- संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी प्रयाप्त कोषको व्यवस्थापन नहुनु,
- एकीकृत विपद् व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास र सञ्चालन गर्न नसक्नु,
- संघीय शासन प्रणाली अनुसार विपद् व्यवस्थापनलाई संघ प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र र जिम्मेवारीमा आन्तरिकीकरण गर्दै कार्यान्वयन क्षमता अभिवृद्धि गर्न नसक्नु,
- पूर्व मनसुन र मनसुनको समयमा हुने मेघगर्जन र चट्याङ्ग, मनसुनी वर्षाले नियमित रूपमा सृजना गर्ने बाढी, पहिरो, डुवानका अतिरिक्त विकासका लागि भैरहेको डोजरको जथाभावी प्रयोगले भू-क्षय भई ताल, तलैया, खेतीवारी, जलविद्युत्का बाँध पुरिने तथा भौतिक पूर्वाधारमा समेत क्षति हुनु,
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण कोष परिचालन निर्देशिका तथा यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु र
- गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा नहुनु, सरसफाइ तथा खानपानमा सतर्कता सम्बन्धी चेतनाको कमी, शहरी क्षेत्रमा खुला स्थलको कमी, क्षति न्यूनीकरण सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धानमा कमी हुनु ।

लक्ष्य

- प्राकृतिक तथा गैर-प्राकृतिक विपद् एवं जोखिम न्यूनीकरण गर्दै विपद् उत्थानशील समाज निर्माण गर्ने,

उद्देश्य

- जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपद्का सम्भाव्य जोखिमको लेखाजोखा, पहिचान, अनुगमन र पूर्वचेतावनी प्रणाली सुदृढ गर्नु,
- प्राकृतिक तथा मानवीय कारणबाट हुने विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि स्थानीय सरकार संघसंस्था, क्लब, उपभोक्ता समिति मार्फत जनसचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु,
- विपद् जोखिम पूर्वानुमान पूर्वतयारी प्रतिकार्य सम्बन्धि क्षमताको विकास गरी जोखिमको न्यूनीकरणका लागि पूर्वाधार निर्माणका कार्यक्रम संचालन गर्नु,
- विपद् पश्चात्को पुनर्लाभ, पुनःस्थापना, पुनर्निर्माण र नव निर्माणका कार्यलाई सबल र उत्थानशील बनाउनु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● प्रकोप तथा प्रकोपजन्य विपद्को प्रतिकूल असरलाई सीमित तुल्याउन अल्पीकरण (Mitigation) तथा अनुकूलनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● अग्रिम सावधानी तथा पूर्वतयारी (Early preparedness) को व्यवस्था गरी विपद् पश्चात्का आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्न आपत्कालीन सेवाहरू सहितको प्रतिकार्य (Response) को व्यवस्था गर्ने, ● विपद्मा परेका व्यक्ति तथा समुदायको पुनर्स्थापना तथा 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय तहमा विपद् व्यवस्थापन समिति गठन गर्ने, ● भौतिक तथा मानवीय क्षति न्यूनीकरणका लागि विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी दक्ष र यथेष्ट मानव स्रोत, उपकरण, बन्दोबस्ती तथा राहत सामग्री सहितको योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, ● जोखिम तथा संकटासन्न क्षेत्रको लेखांकन तथा नक्सांकन गर्ने, ● स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना (LDRMP) निर्माण गर्ने, ● नगरपालिकाले आपत्कालीन पूर्व तयारी तथा प्रति कार्य योजना (MEPRP) निर्माण गर्ने, ● भूकम्प, डढेलो, माहामारी, अनावृष्टि, अतिवृष्टि, आँधिबेहरी, असिना, तुषारो आदिबाट उत्पन्न हुन सक्ने प्रकोपका बारेमा सबै बस्तीहरूमा पूर्व सूचना तथा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● विद्यालय स्तरमा जोखिम व्यवस्थापन, उद्धार, राहत तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम स्थानीय शैक्षिक पाठ्यक्रममा समावेश गरी अध्यापन गराउने, ● सामाजिक अपराध, रोगव्याधी, एवं महामारी विरुद्ध नियमित रूपमा जनचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ● प्रकोप पूर्व तयारी सामग्रीको भण्डारण एवं व्यवस्थापन गर्ने । ● प्रकोपबाट उत्पन्न हुन सक्ने संभावित विपद्बाट नागरिकलाई सुरक्षित बनाउन प्रत्येक वडामा स्वयम्सेवी दल र (Rescue team) को तयारी तथा परिचालन गर्ने, ● विपत्तीमा परेका तथा उच्च जोखिममा रहेका व्यक्तिको यथाशीघ्र उद्धारका लागि मुख्य बस्तीहरूमा हेलिप्याड निर्माण गर्ने, ● नगरपालिकाभित्रका विभिन्न खोलाहरू र नदीको बाढी प्रकोपको संभाव्यता अध्ययन गरी पूर्व सूचना प्रणाली (Early Warning System) को व्यवस्था गर्ने, ● नगरपालिका अन्तर्गतका अति जोखिम तथा खोला किनारमा रहेका बस्तीहरूको भौगर्भिक अध्ययन गरी सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्ने, ● विपद् जोखिम पूर्वतयारी र जोखिम न्यूनीकरणमा स्थानीय क्लव, युवा समूह, विभिन्न सामाजिक संघसंस्थाहरू आदिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, ● नगरपालिकाले प्रत्येक वडामा प्राकृतिक विपद् राहत कोषको स्थापना गर्न सहयोग गर्ने, ● नगरपालिकाले जोखिम अभिलेख राख्ने कार्यलाई निरन्तरता दिने र उद्धार तथा राहत वितरण एकद्वार प्रणालीबाट सञ्चालन गर्ने । ● अतिवृष्टि र अनावृष्टिका कारण उत्पन्न हुने प्रकोपको न्यूनीकरणका लागि जलाधार क्षेत्र र प्राकृतिक मुहानको संरक्षण गर्दै ताल, तलैया र पोखरीको मर्मत सम्भार तथा निर्माण गर्ने, ● प्रभावित समुदायको जीवन रक्षाको लागि तत्कालीन आवश्यकताको पहिचान र प्रतिकार्यको लागि प्रारम्भिक तथ्याङ्कहरू तयार गरी राहत कार्य सञ्चालन गर्ने,

<p>उत्थानशीलता विकास गर्ने,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● एकीकृत विपद् व्यवस्थापन प्रणालीको विकास गर्ने, ● दीर्घकालीन नीति र मापदण्ड निर्धारण गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● राहत तथा उद्धार कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न आवश्यक तालिम, प्रविधियुक्त सामग्रीको व्यवस्था गर्ने, ● समुदायमा प्रकोपको सामना गर्न सक्ने र पूर्ववतः अवस्थामा फर्कन सक्ने क्षमताको विकास गराउने, ● प्रकोपमा परेका व्यक्ति तथा घर परिवारलाई तत्काल सुरक्षित सार्वजनिक स्थानमा बसोबासको व्यवस्था गरी आवश्यक सहयोग गर्ने, ● विपद्बाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई विकास निर्माणमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ● स्थानीय स्तरको योजना तर्जुमामा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई आन्तरिकीकरण गर्ने, ● विकास निर्माणका आयोजना संचालन गर्दा जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने, ● भू-उपयोग नीति अवलम्बन गरी भूमिको क्षमताको आधारमा भूउपयोग गर्न प्रोत्साहन गर्ने, ● विपद् प्रभावितहरूका लागि जीविकोपार्जन सहयोगार्थ आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● आकाशेपानी संकलनलाई प्रवर्द्धन गरी कृषि प्रणालीमा उपयोग गर्ने, ● खडेरी सहन सक्ने प्रकारका उत्पादन प्रणालीको विकास गर्ने, ● नगरपालिकाले जोखिम न्यूनीकरण गर्नका लागि जोखिम व्यवस्थापन योजना निर्माण, कार्यान्वयन निर्देशिका तथा कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, ● नगरपालिका भित्रका सार्वजनिक तथा निजी भवनहरू निर्माण गर्दा जोखिम प्रतिरोधात्मक संरचना मापदण्ड तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने,
--	--

मुसिकोट

प्रमुख कार्यक्रमहरू

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य					अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५			
	पालिका स्तरीय										
१	विपद् व्यवस्थापन तालिम		मु.न.पा. १४ वटै						१४०००००		
२	विपद् व्यवस्थापन सामग्री व्यवस्थापन		मु.न.पा. १						१०००००००		
३	विपद् व्यवस्थापन सवारी साधन व्यवस्थापन		मु.न.पा. १						१०००००००		
	जम्मा								२१४०००००		

८.३ वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन

मुसिकोट नगरपालिका जलवायु परिवर्तनको उच्च जोखिममा छ। यहाँका जनताले पनि अति वर्षा, खडेरी, अति गर्मी र अति चिसोका घटनाहरू वृद्धि भएको महसूस गरेका छन्, जलवायुको अवस्था सरदरभन्दा परिवर्तन भएको पाइन्छ, जसले कृषि, खानेपानी, स्वास्थ्य, वन, जलस्रोत, पर्यटन र अन्य क्षेत्रमा दैनिक जीवन पद्धतिमा समेत असर गरेको छ। तापक्रमका साथै वर्षातको समय, मात्रा र अवधिमा आएको परिवर्तनका कारणले कृषि उत्पादन र खाद्य सुरक्षामा थप नकारात्मक प्रभाव देखिन थालेको छ भने जलवायुको परिवर्तित अवस्था अनुसार खेतीपातीमा सुधार गर्ने सीप र दक्षताको अभावका कारण न्यून आय भएका समुदाय थप मारमा परेका छन्। जलवायु परिवर्तनका प्रभावसँग अनुकूलित हुने तथा प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने तर्फ नीति तथा कार्यक्रमको तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ।

वातावरण व्यवस्थापन मानव स्वास्थ्य र सुखसँग प्रत्यक्ष रूपमा जोडिएको विषय हो। स्थानीय तहमा विकास निर्माणका क्रममा वातावरण प्रदुषण जस्ता समस्या टड्कारो रूपमा देखिएका छन्। वायु र जल प्रदुषणले मानिसमा विभिन्न रोगहरू समेत निम्ताएको छ। वातावरण संरक्षण गर्न आवश्यक संरचनागत र संस्थागत व्यवस्था हुन सकेको छैन। प्राकृतिक स्रोत साधनको अनियन्त्रित प्रयोगलाई नियन्त्रण गर्न, विकासका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा वातावरणीय प्रभावको पूर्व मूल्याङ्कन गरेर मात्र सञ्चालनको अनुमति दिने जस्ता कार्य स्थानीय स्तरबाट हुन आवश्यक छ। मानव अनुकूलको वातावरण निर्माणमा सहयोग जुटाउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ। फोहोर मैला व्यवस्थापन, वृक्षारोपण र संरक्षण, प्राकृतिक स्रोत साधनको समुचित प्रयोग, वातावरण प्रदुषण सम्बन्धी चेतनामूलक कार्यक्रम स्थानीय स्तरबाट सञ्चालन गर्न सकिन्छ। त्यसैगरी जलवायु परिवर्तनको कारण कृषि तथा खाद्यान्न, जलस्रोत, वन जंगल तथा जैविक विविधता, मानव स्वास्थ्य, पर्यटन, उर्जा, सिंचाई, बसोवास तथा पूर्वाधारमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न थालेको छ। बाढी, पहिरो, डढेलोमा समेत तीव्रता आएको कारण ठूलो मात्रामा धनजनको क्षति हुनुको साथै जीविकोपार्जनमा समेत असर पारी बसाइँसराइ गर्नुपर्ने बाध्यता सिर्जना भएको देखिन्छ।

प्रमुख समस्या

- बढ्दो जनसंख्या, शहरीकरण, भू-उपयोगमा आयको परिवर्तन, विस्तारित सडक सञ्जाल, बढ्दो सवारी यातायात र डिजेल पेट्रोलको खपत, फोहोर मैला उत्सर्जन, प्लाष्टिकजन्य फोहोर निष्कासन र अव्यवस्थित भौतिक निर्माणका कारण वायु र पानीजन्य प्रदुषण, जलकुम्भी, वनमासा, निलोगन्धे, मरुटी, माइकेनिया जस्ता बाह्य मिचाहा भारको प्रकोप लगायत मुख्य वातावरणीय समस्या रहेका छन्।
- प्रदुषण नियमन सम्बन्धी मापदण्डको कार्यान्वयन नहुनु, प्रदुषकलाई नियमानुसार तिराउने व्यवस्था नहुनु, विभिन्न सरोकारवाला तथा नियमनकारी निकायसँग समन्वय हुन नसक्नु, नागरिक सचेतना कम हुनु, वन जंगलको अतिक्रमण तथा ह्रास हुनु, विषादीको प्रयोग, वातावरण संरक्षण र पूर्वाधार विकास बीच सामन्जस्यता स्थापित हुन नसक्नु, बढ्दो शहरीकरण, सवारी साधनहरूको बढ्दो प्रयोग, भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माणमा भएको वृद्धि, वनजंगलको विनाशका कारण जमिनमाथिको वायुमण्डलको तापक्रम बढ्नु, पर्यटन, कृषि, जैविक विविधता र उर्जा लगायतका क्षेत्रहरू एवं जीविकोपार्जनमा समेत प्रतिकूल प्रभाव पर्नु, जटिल भौगोलिक अवस्था अनुरूपका विभिन्न किसिमका प्रकोपहरू, संवेदनशील तथा जोखिमपूर्ण क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तनको बढी असर हुने र नगरपालिका जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहनु, अनुसन्धान तथा तथ्याङ्कको कमी हुनु तथा अन्तर निकाय समन्वय नहुनु तथा नीति तथा कार्यक्रमहरूमा जलवायुको मुद्दा मूलप्रवाहीकरण तथा आन्तरिकीकरण नहुनु यस क्षेत्रका प्रमुख समस्या हुन्।

चुनौती तथा अवसर

- ढल निकास तथा फोहरमैला व्यवस्थापन र वातावरणमैत्री विकास संस्थागत हुन नसक्नु,
- खोला सार्वजनिक स्थलहरूबाट ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटोको अत्यधिक र अनियन्त्रित प्रयोग हुनु,
- प्राकृतिक स्रोतको अधिक दोहन, शहरोन्मुख क्षेत्रमा धुलो तथा धुँवाले वायु प्रदुषण, भूक्षय, स्थानीय तहमा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी चेतनाको अभाव हुनु,
- नागरिक स्तरमा वातावरण सम्बन्धी दायित्वबोध गराउन नसक्नु,
- विकाससँगै हरित गृह ग्याँसको उत्सर्जनमा कमी हुनु,
- विकास आयोजनाले वातावरणमा पारेको असरको प्रभावकारी अनुगमन गरी नियमन गर्न नसक्नु,
- जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावहरू न्यून गरी अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्न नसक्नु,
- जलवायु परिवर्तन र वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्नका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति, सीप, दक्षताको अभाव तत्काल पुरा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न नसक्नु,
- संवेदनशील र कमजोर भू-बनोट भएको क्षेत्रका संरक्षण गर्नु आदि प्रमुख चुनौती रहेका छन् ।

लक्ष्य

- स्थानीय स्तरमा वातावरण मैत्री विकास मार्फत् सफा, स्वच्छ र हरित वातावरण सहितको समृद्धि हाँसिल गर्ने,
- जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन गर्दै जलवायु परिवर्तन उत्थानशील समाज निर्माण गर्ने,

उद्देश्य

- स्थानीय तहमा सञ्चालन हुने उत्पादन तथा पूर्वाधार निर्माणका कार्यहरू वातावरण मैत्री बनाउनु,
- जैविक विविधता संरक्षण गरी पर्यावरणीय सन्तुलन कायम गर्नु,
- सङ्कटापन्न बस्ती तथा प्राकृतिक स्रोतहरूको जलवायु उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नु र
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु ।

कार्यनीति तथा रणनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none">● उत्पादनमूलक उद्योग स्थापना तथा पूर्वाधार निर्माण गर्नु पूर्व वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्ने,● हरित गृह ग्यास उत्सर्जन कम गर्ने,● विभिन्न पारिस्थितिकीय	<ul style="list-style-type: none">● वातावरणीय मूल्यांकन आवश्यक हुने उद्योग तथा पूर्वाधारको नीति तथा मापदण्ड तयार गर्ने,● वातावरणमैत्री उत्पादनहरूलाई विशेष अनुदान तथा प्रोत्साहन गर्ने,● स्थानीय स्तरमा वातावरण शिक्षा तथा प्रचार प्रसार गर्ने,● वन संरक्षण तथा जलाधार क्षेत्रको व्यवस्थापनबाट कार्वन उत्सर्जन कटौती गर्ने,● वन, जैविक विविधता तथा जलाधारको संरक्षण एवं सहभागितामूलक व्यवस्थापन गर्ने,● पर्वतीय पर्यावरणको एकीकृत संरक्षण गर्ने,● फोहोर मैला व्यवस्थापनका लागि नवीन प्रविधिको प्रयोग गर्ने,

<p>प्रणालीको संरक्षण गर्ने,</p> <ul style="list-style-type: none"> ● नदी तथा तालजन्य प्रदुषण नियन्त्रण गर्ने, ● जमिन, ध्वनि तथा वायु प्रदुषण रोकथाम गर्ने, ● फोहर मैला व्यवस्थापन गर्ने, ● जलवायु परिवर्तनका असरहरूको जोखिममा रहेका प्राकृतिक स्रोत तथा समुदायको उत्थानशीलता विकास गर्ने, ● सबै स्थानीय तहको अनुकूलन योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गर्ने, ● कार्वन उत्सर्जन कम गर्ने भूउपयोग तथा प्रविधि प्रयोग गर्ने, ● वन तथा वातावरण संरक्षण गर्ने, ● पर्यावरणीय सन्तुलनका लागि पार्क तथा वगैचा निर्माण गर्ने, ● जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● जलाधार, खहरे नियन्त्रण भू-संरक्षण कार्यक्रम संचालन गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● वन, जलाधार तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन गर्ने, ● प्रदेशमा जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका जनताको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, ● जलवायु उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन गर्न पूर्वतयारी तथा सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● स्थानीय तहलाई अनुकूलन योजना बनाइ कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गर्ने, ● दिगो वन व्यवस्थापन गर्दै वनको कार्वन संचित वृद्धि गर्ने, ● एकीकृत जलाधार व्यवस्थापन गर्दा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रमहरूलाई मूल प्रवाहीकरण गर्ने, ● जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र स्वच्छ उर्जाका कार्यक्रम विस्तार गर्न निजी क्षेत्रको सहभागिता र लगानीलाई वृद्धि गर्ने, ● विश्वव्यापी तथा स्थानीय रूपमा जलवायुको मुद्दा टड्कारो भैरहेको परिप्रेक्ष्यमा प्रत्येक नागरिकलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सही जानकारी उपलब्ध गराउन नगरपालिकाले समय समयमा जलवायु सम्बन्धी विज्ञद्वारा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● जलवायु परिवर्तनको असरलाई ध्यानमा राखेर नगरपालिका अन्तर्गतका उपयुक्त स्थानमा जलवायु परिवर्तनको अभिलेख तयार गर्न कम्तिमा तापक्रम, वर्षा, सापेक्षिक आर्द्रता मापन स्टेशन स्थापना गर्ने, ● जलवायु परिवर्तनको कारणले तापक्रम, वर्षा, सापेक्षित आर्द्रतामा आएको परिवर्तनसँग अनुकूलन हुने विधिबारे जानकारी गराउने र सोही अनुसारका मानवीय क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकामा रहेका जलाधार क्षेत्रहरूको पहिचान गरी संरक्षणका उपायहरू अवलम्बन गर्ने, ● सानी भेरी नदी, लहु खोला, मुग्लु खोला, पातु खोला र अन्य खोलाहरूको जलाधार क्षेत्रमा भएको भूक्षय नदी कटान नियन्त्रण गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकाभित्र रहेका सार्वजनिक सम्पतिहरू (वन, जंगल, जग्गा, पाटी, पौवा, मन्दिर आदि) को नापजाँच तथा एकीकृत अभिलेख कायम गरी संरक्षणको रणनीति तयार गर्ने, ● नगरपालिका अन्तर्गतका सार्वजनिक सम्पतिहरूको प्रवर्द्धन गर्न उपयुक्त विकास योजनाहरू तर्जुमा गर्ने, ● वातावरणीय सौन्दर्य कायम राख्न अभिप्रेरित गर्ने खालका बोर्डहरू राख्ने, ● नगरपालिका भित्रका सबै विद्यालयहरूमा अनिवार्य रूपमा प्रकृति संरक्षण क्लवहरू गठन गर्ने,
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका भित्र रहेका विभिन्न किसिमका वनस्पतिका प्रजातिहरू र औषधिजन्य जडिवुटीहरूको अनुसन्धान गरी अभिलेख तयार गरेर त्यसको संरक्षण र सम्बर्द्धन गर्ने, ● नगरपालिका भित्रका वन जंगल क्षेत्रमा रहेका विभिन्न किसिमका वन्यजन्तुहरू र लोपोन्मुख वनयजन्तुहरूको अध्ययन अनुसन्धान र संरक्षणका कार्यक्रमहरू अवलम्बन गर्ने, ● नगरपालिका/वडा अन्तर्गतका सबै बस्तीहरूमा सरसफाइको व्यापक सचेतना कार्यक्रम अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिका/वडा अन्तर्गतका सबै बस्तीहरूमा संकलन भएको फोहोर मैला उचित विर्सजन गर्न कन्टेनरहरूको व्यवस्था गर्ने, ● फोहोरको किसिम स्रोतमै छुट्याएर रिसार्इक्लिङ्ग गर्ने तथा कम्पोष्ट मल बनाउने, ● नगरपालिका/वडा अन्तर्गतका सबै बस्तीहरूबाट उत्पन्न हुने तरल फोहोरलाई सुरक्षित विर्सजन गर्ने, ● सडक, नदी किनार, पहिरो, नाङ्गा पाखा आदि क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी वन क्षेत्रमा कृषि वन प्रवर्द्धन गर्ने, ● सामुदायिक र संरक्षित वन व्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● वन क्षेत्रमा हुने बाढी, पहिरो, भूक्षय र आगलागी नियन्त्रणका उपायहरूको सचेतना कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● मानव र वन्यजन्तु बीचको द्वन्द्वलाई उचित ढंगले व्यवस्थापन गर्ने, ● खर्क खर्तरीको उचित व्यवस्थापन कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● नगरपालिका/वडा कार्यालयहरूले आफ्नो हाताभित्र सुन्दर नमुना वगैचा निर्माण गर्ने र सोही वगैचालाई नमुना गराइ बस्ती बस्तीमा वगैचा विस्तार गर्न उत्प्रेरित गर्ने, ● नगरपालिका अन्तर्गत रहेका दृश्यावलोकनका लागि उपयुक्त स्थानहरूमा वडा मार्फत आकर्षक पार्कहरू निर्माण गर्ने, ● नगरपालिकाले वातावरण कोष निर्माण गरी सो कोषको रकम वृक्षारोपण, विरूवा उत्पादन, पहिरो नियन्त्रण लगायतका कार्यक्रममा प्रयोग गर्ने र ● नगरपालिकाले साभेदारी निजी तथा सार्वजनिक सहकार्यमा वातावरण मैत्री पर्यटकीय हरियाली पार्क तथा पिक्निक स्थलहरूको निर्माण गर्ने ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रम
वातावरण संरक्षण

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
	पालिका स्तरीय											
१	वातावरण संरक्षण नीति निर्माण									५०००००		
	वडा नं. १											
१	वृक्षारोपन	वटा	सा.व. क्षेत्र र सडक क्षेत्र		४	४	४	४	१६	७५००००	नगर	
२	वातावरण संरक्षण अभियान	वटा	छिड, कैलदेउ, खलंगा, घिमाने						५	७५०००	वडा	
३	प्लाष्टिक प्रयोग तथा जलन नियन्त्रण	वटा	वडाका सबै क्षेत्र		√	√	√	√	५	१५००००	वडा	
४	फोहोर नियन्त्रण (डस्ट विन)	वटा	घर टोल		√	√	√	√	६	५०००००	नगर	
५	हरित तथा पुष्प क्षेत्र सडक	वटा	घिउखोला, रावलवारा, खलंगा देखि छिड र सडक बाटो		√	√	√	√	२०	१०००००	वडा	
६	प्रत्येक घरमा बजार क्षेत्रमा गमला राख्ने अभियान	घर	खलंगा, सवैले मठ, सालघारी		√				१०००	५००००	वडा	
७	फोहोर जलन निषेध अभियान	वटा	वडा भरी						१२	१०००००	वडा	
८	ट्यांकर व्यवस्था	वटा	वडा		√				१	६००००००	संघ	
९	विद्युतीय घाट व्यवस्थापन	वटा	छिड, कैलदेउ				√		२	५००००००	नगर	

१०	प्लाष्टिक प्रयोगमुक्त सचेतना	पटक	खलंगा बजार र घर टोल		√			१२	२०००००	नगर	
वडा नं. २											
१	सा.व.उ.सं. दर्ता	वटा	१) भुरसुली २) वसतिपोले ३) सालघारी ४) वान्नेचौर ५) चारखोला ६) खन्नेवोट						२०००००	नगर	१
२	कांडेतार तारजाली	हे.	सिमखोला म. CFUG						५००००००	प्रदेश	२
३	शोप्लान्ट रोपण मूलसडक	कि.मि.						७	५०००००	प्रदेश	१
४	शोप्लान्ट रोपण मित्रिसडक	कि.मि.						१०	५०००००	प्रदेश	१
५	शोप्लान्ट रोपण	रोपनी	पशुपति मा.वि.					२३	५०००००	संघ	२
६	शोप्लान्ट रोपण	रोपनी	महाकाली मा.वि.					३०	५०००००	संघ	३
७	फोहरमैला व्यवस्थापन होर्डि बोर्ड	वटा	खालीगैरा, स्कूलटोल					५	१०००००	नगर	१
८	लोपोन्मुख प्रजाति संरक्षण होर्डि बोर्ड	वटा	राउखेत समिवोट					५	१०००००	नगर	१
९	लोपोन्मुख वन्यजन्तु संरक्षण होर्डि बोर्ड	वटा	पुरणडांडा					५	१०००००	नगर	१
१०	मादक पदार्थ दुर्व्यशनी नियन्त्रण होर्डि बोर्ड	वटा	पुरणडांडा					५	१०००००	नगर	१
११	CS फिल्टर	वटा	सबै					५००	१२५००००	प्रदेश	२
वडा नं. ३											
१	मु.न.पा. १ खलेगावाट निस्कने ढल व्यवस्थापन		पिपलनेटा, माछिमी		√				२५०००००	प्रदेश	प्रथम

२	मु.न.पा.२ छरीमा रहेको कसर उद्योगबाट निस्कने धमिलो पानी नियन्त्रण कार्यक्रम		घिउखोला, माछिनी							१५०००००	प्रदेश	दोस्रो
३	सडक बाटोमा वृक्षारोपण कार्यक्रम		वडा ३	√						५०००००	नगरपालिका	प्रथम
वडा नं. ४												
१	सोलावाड बजार फोहोर मैला व्यवस्थापन			√						५०००००	नगर	१
वडा नं. ५												
१	प्लाष्टिक जन्य पदार्थलाई निश्कृत्य गर्ने व्यवस्था		वडा ५		√					१५०००००	संघीय	
२	बजारभित्रको फोहोरमैलाहरु संकलन तथा उचित व्यवस्था गर्ने, धुवा धुलो निस्कने औद्योगिक कारखानाहरु एचित स्थानमा राखी व्यवस्थापन गर्ने		वडा ५	√	√	√	√	√		१००००००	न.पा.	
३	वातावरण संरक्षणका लागि जनचेतना जगाउन विभिन्न कार्यक्रम		वडा ५							२००००००	न.पा.	
४	सुधारिएको चुलोको प्रयोगका लागि व्यवस्था		वडा ५				√			१५०००००	प्रदेश	
वडा नं. ६												
१	जनचेतना जगाउने		वडा ६	√						३०००००	नगर	१

२	सम्पूर्ण सामुदायिक उपभोक्ता समितिलाई तालिम, गोष्ठी व्यवस्थापन		वडा ६	√						५०००००	प्रदेश	१
३	टयाखोला रडशालामा वृक्षरोपन		वडा ६									
वडा नं. ७												
१	लालुवाड सिपचेखोला ढल निकास	कि.मी	वडा ७			√			६	१३०००००	संघ	१
२	ढारपाखा ढल निकास	कि.मी	वडा ७			√			२	५०००००	प्रदेश	२
३	जात्रावाड ढल निकास	कि.मी	वडा ७			√			५	५०००००	पालिका	३
४	वलीवारा ढल निकास	कि.मी	वडा ७			√			१०	६०००००	पालिका	१
५	रिनदह ग्याम्माखोला तटबन्धन तथा तारजाली	कि.मी	वडा ७					√	५	५०००००	संघ	२
६	सिपचेखोला देखि ढारपाखासम्म तारजाली तटबन्धन	कि.मी	वडा ७					√	३	७०००००	प्रदेश	३
७	सामुदायिक वन संरक्षण तथा वृक्षरोपन		वडा ७	√						६००००००	संघ	१
वडा नं. ८												
१	पलष्टिकजन्य वस्तुको प्रयोगमा कमी			√	√	√	√	√	५	१००००००	प्रदेश	२
२	सुधारिएको चुलो निर्माण			√	√	√	√	√		१०००००००	संघ	१
वडा नं. ९												
१	जथाभावी रुख नकाटने (रुख रोपौ बन जौगाऔ)	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी	√						१००००००	नगर	१
२	करेसाबारी निर्माण	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी		√				१०	१००००००००	प्रदेश	२
३	वनक्षेत्र घेराबार	पटक	मु.नं.पा. ९ भरी		√				१	१००००००	प्रदेश	१

४	सार्वजनिक पार्टी पौवामा फोहर मलाई टोकरी	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी	√					१००	२५०००००	नगर	१
५	सुरक्षित उद्योग सञ्चालन	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी					√	१०	५०००००००	प्रदेश	३
६	सुधारीएको चुलो निर्माण	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी						१०००	५०००००००	प्रदेश	२
७	सुधारीएको भान्साकोठा निर्माण	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी						१०००	१००००००	प्रदेश	३
८	भकारो सुधार	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी						१०००	२०००००००	संघ	१
९	गोठ सुधार	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी						१०००	१५००००००	संघ	१
१०	शौचालय मर्मत तथा नयाँ निर्माण	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी	√	√	√	√	√	१०००	१०००००००	संघ	१
११	आगलागि नियन्त्रण मेशनको व्यवस्थापन	वटा	मु.नं.पा. ९ भरी					√	५	१००००००००	संघ	१
वडा नं. १०												
१	सुधारीएको चुलो	ओटा	१० नं. वडको प्रतिघर कुरिया					√	३७५	५६२५०००	संघ प्रदेश	१
वडा नं. १२												
१	डम्पिङ साइड निर्माण	वटा	वडा क्षेत्रभरी				√		२	३००००००		
२	लहुरखोला काइयोखोला मसानघाट निर्माण	वटा	लहुरखोला दोभान		√	√	√	√	१	१००००००	प्रदेश सरकार	
३	सार्वजनिक सौचालय निर्माण	वटा	वडा क्षेत्रभरी						४	२००००००	न.पा.	
४	वडा स्वास्थ्य कार्यलय सेप्टी ट्याङ्की निर्माण	वटा	वडा स्वास्थ्य कार्यलय						१	५०००००	न.पा.	
वडा नं. १३												
१	घना वस्तहिरूमा (चौतारा, सादनचौर, कानेचौर) प्लास्टिक अन्य फोहर व्यवस्थापन	वडाभरी					√			५००००००	नग	१

२	सडक छेउछाउ वृक्षारोपण			√						६००००००	प्रदेश	१
३	सडक निर्माण गर्दा एक विरुवा क्षती पाँच विरुवा वृक्षरोपण निति र कार्यान्वयन		वडा भरी		√					१००००००	प्रदेश	२
४	सामुदायिक वनसमिति गठन रसामुदायिक वन संरक्षण निति निर्माण तथा कार्यान्वयन		वडा भरी	√						२५०००००	प्रदेश	१
५	वन्य जन्तु संरक्षण तथा वन्यजन्तु शिकार नियन्त्रण निति तथा कार्यान्वयन		वडा भरी	√						५००००००	संघ	२
वडा नं. १४												
१	पलासटिक जन्य पदार्थ रोक लगाउने	८० ओटा	मुसीकोट न.पा. १४	√				√		३००००००	नगर	१
२	फोहोर व्यवस्थापन गर्ने - कुहिने र नकुहिने फोहोर छुट्याउने	१०० ओटा	मुसीकोट न.पा. १४		√				२	३००००००	नगर	१
३	कुहिने फोहोरबाट प्राङ्गारिक मल उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालन	३० ओटा	मुसीकोट न.पा. १४		√				२	३००००००	नगर	१
४	प्रत्येक घर नजिक डसविन तथा खाडल निर्माण	६०० घरधुरी	मुसीकोट न.पा. १४	√						६००००००	नगर	१
५	छाडा रुपमा आगजनि हुने वस्तुलाई रोक लगाउन अभिमुखिकरण तालिम व्यवस्थापन		मुसीकोट न.पा. १४		√					१००००००	नगर	१
जम्मा										४५५३०००००		

प्रमुख कार्यक्रम

- वातावरणमैत्री प्रविधि प्रयोगमा प्रोत्साहन तथा सहूलियत प्रदान गर्ने,
- वन तथा भाडी बुट्यान क्षेत्रको संरक्षण एवं व्यवस्थापन गर्ने,
- महत्वपूर्ण तथा संवेदनशील क्षेत्रको संरक्षण गर्ने,
- नदीको स्वच्छता कायम र हरियाली विस्तार गर्ने,
- वायुप्रदुषण गर्ने उद्योगको अनुगमन तथा नियन्त्रण गर्ने,
- फोहर व्यवस्थापन क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण गर्ने,
- वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- प्लाष्टिक जन्य वस्तु तथा अन्य फोहरको व्यवस्थापन तथा प्रशोधन गर्ने,
- जलवायुमैत्री खेती प्रविधि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- स्थानीय अनुकूलन योजना (LAPA) तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने,
- पानीको मुहान संरक्षण कार्यक्रम गर्ने,
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विद्यालय शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- सडक किनारा र खाली रहेका जमिनमा वृक्षारोपणका साथै उद्यान निर्माण गर्ने,
- कृषि र पशुपंक्षीमा आधारित अनुकूलन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने,
- समुदाय अनुकूलन कार्य योजना (CAPA) तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्ने ।

परिच्छेद नौ

संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र विकास योजना

पृष्ठभूमि

यस अध्यायमा मुसिकोट नगरपालिकाको दीर्घकालीन योजनाको प्रारूपलाई मध्यनजर गरी Terms of Reference (TOR) मा उल्लिखित संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र विकास योजनाका उपक्षेत्रलाई समेटिएको छ। यस क्षेत्र अन्तर्गत संस्थागत क्षमता विकास योजना, मानव संसाधन विकास र सुशासन जस्ता उपक्षेत्रहरू पर्दछन्। यी उपक्षेत्रहरूको समुचित विकासका लागि नगरपालिकाले लिएका सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति कार्यनीति प्रमुख कार्यक्रम र अपेक्षित उपलब्धिलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ।

९.१ संस्थागत क्षमता विकास योजना

स्थानीय सरकार नागरिकको घरदैलोको सरकार हो। नेपालको संविधान २०७२ ले स्थानीय तहलाई विधायकी, अर्धन्यायिक र कार्यकारी अधिकार प्रदान गरेको छ। यस्तो अधिकार प्राप्त स्थानीय सरकार संस्थागत सुशासन, प्रभावकारी सेवा प्रवाह, पारदर्शी वित्तीय व्यवस्थापन, सवल, सक्षम र पूर्ण प्रजातान्त्रिक हुनुपर्दछ। यो जिम्मेवारी पुरा गर्न स्थानीय सरकार संस्थागत रूपमा सक्षम हुनु जरूरी छ।

स्थानीय सरकार आधारभूत सेवा प्रवाहका माध्यमबाट नागरिकको जीवनस्तर सुधारका लागि एकीकृत रूपमा कार्य गर्ने जिम्मेवार निकाय हो। स्थानीय सरकारका अधिकार र जिम्मेवारीहरू कतिको कुशल रूपमा सम्पादन हुन्छन् भन्ने कुरा जनप्रतिनिधि र कर्मचारी प्रशासनको कार्यकुशलता र संस्थागत सेवा प्रवाहको क्षमतामा भर पर्दछ। लोकतान्त्रिक पद्धतिमा राज्यले दिने सेवा प्रवाहको मूल्याङ्कन शासक तथा प्रशासक र सेवाग्राहीको सक्षमतामा भर पर्दछ। संविधानप्रदत्त एकल तथा साभा अधिकार र जिम्मेवारीहरूलाई कुशल रूपमा सम्पादन गरी नागरिकहरूलाई छिटो, छरितो, कम भन्झटिलो, पारदर्शी र गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी र दायित्व स्थानीय सरकारको कार्य क्षेत्रमा रहेको छ। तसर्थ यस योजनाले मुसिकोट नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास गरी सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता र सुशासनमा पारदर्शिता कायम गर्ने छ। यसले संस्थागत सुदृढीकरणका साथै नगरवासीलाई प्रवाह गर्ने सेवा सुविधालाई प्रभाकारी बनाउने विश्वास गरिएको छ।

सम्भावना र अवसर

- संविधान प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गरी नगरपालिकाले संस्थागत क्षमता विकास र सुशासनका लागि आवश्यक स्थानीय कानून, ऐन, नियम, नीति, कार्यविधि तयार गरी कार्यान्वयन गरिरहेको छ।
- एकीकृत सेवा प्रवाहका लागि नगरपालिकाले प्रशासनिक भवनको निर्माण गरी सबै शाखाहरूलाई व्यवस्थित गर्ने प्रयास गरिरहेको छ।
- भौगोलिक सुगमता र यातायात क्षेत्रको पहुँचका कारण जिल्लाका अन्य पालिकाको तुलनामा मानव संसाधनको आवश्यक उपलब्धता रहेको छ।
- नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने कतिपय कार्यक्रमका लागि आवश्यक पर्ने मानव स्रोतको व्यवस्था गरी परिचालन गर्न पाउने अधिकार पालिकासँग रहेको छ।

समस्या र चुनौती

- नगरपालिकाका कतिपय वडाका वडा कार्यालयहरू नभएका र भएका पनि व्यवस्थित नभएकाले सेवासुविधा प्रवाहमा सहज हुन नसकेको,

- नगरपालिकाका केन्द्र र वडाहरूमा सुविधा सम्पन्न सामुदायिक हल नभएकाले सभा, गोष्ठी, तालिम, अन्तक्रिया आदि जस्ता कार्यक्रम सञ्चालन गर्न नसकिएको,
- नगरपालिकाका वडाहरूमा स्वास्थ्य संस्थामा आवश्यक स्रोत, साधन र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था नहुनु,
- नगरपालिकालाई संविधान प्रदत्त एकल र साभा अधिकारहरू प्राप्त भए तापनि विकास व्यवस्थापन, वित्तीय व्यवस्थापन, सूचना व्यवस्थापन, सेवा प्रवाह मापदण्ड निर्धारण, राजश्व परिचालन र वित्तीय अनुशासन जस्ता एकल, साभा तथा संघीय कानुनबाट व्यवस्थित अधिकारहरूको प्रभावकारी उपयोगका लागि भौतिक स्रोत साधनको व्यवस्था, नीति, योजना, ऐन/नियम/कार्यविधि तयारी, मानव संसाधन प्राप्त जस्ता कुराहरूमा खासै ध्यान नपुगेको ।

लक्ष्य:

- नगरपालिकाको सेवा प्रवाह र विकास निर्माणमा प्रभावकारिता वृद्धि गरी आम जनतामा समावेशी र सहभागितामूलक असल शासनको अनुभूति गर्ने,

उद्देश्य:

- मूल संविधानको अधिनमा रही सेवामुखी आवश्यक कानुन निर्माण, समयसापेक्ष संशोधन र कार्यान्वयन गर्नु,
- एकीकृत सेवा प्रवाहका लागि प्रविधि मैत्री भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण र मर्मत सम्भार गर्नु,
- समयानुकूल सेवा प्रवाहका लागि दक्ष मानव संसाधनको व्यवस्था गर्नु,
- सेवा बजारहरूको विकास, विस्तार र परिचालन गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● संस्थागत प्रणालीमा आवश्यक सुधार गर्नका लागि आवश्यक कानुन निर्माण, समयसापेक्ष संशोधन र कार्यान्वयन गर्ने, ● एकीकृत सेवा प्रवाहका लागि प्रविधि मैत्री भौतिक पूर्वाधार निर्माण र सामग्रीको व्यवस्थापन गर्ने, ● सार्वजनिक जवाफदेही जनप्रतिनिधि र दक्ष, 	<ul style="list-style-type: none"> ● संघीय तथा प्रादेशिक कानुनको मर्म र स्थानीय आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी अधिकार प्रदत्त जनमुखी कानुनहरूको निर्माण र मौजुदा कानुनहरूलाई समयसापेक्ष संशोधन गरी प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने, ● स्थानीय सरकारबाट प्रदान गरिने सेवा सुविधालाई छिटो छरितो र प्रभावकारी बनाउन नीति नियम र कानुनका बारेमा जनतालाई सुसुचित गर्ने, ● न्याय सम्पादन र विधेयकहरू तयार गर्न सहजताका लागि कानुन विज्ञको सेवा प्राप्तिको व्यवस्था गर्ने, ● पालिकाको गुरुयोजना लगायत प्राप्त नमूना कानुन अनुसार आवश्यकताका आधारमा ऐन, नियम, विधि तथा कार्यविधिहरूको तयार गर्ने, ● नगरपालिकाका सेवाहरूलाई वडास्तरमा विकेन्द्रीकरण गर्न संस्थागत संरचनाको निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने, ● नगरपालिकाबाट प्रवाह गरिने सामाजिक विकासका क्षेत्र कृषि, पशुपालन, स्वास्थ्य, शिक्षा र वातावरण संरक्षणलाई घरदैलोमा नै सेवा प्रवाह गर्न संस्थागत संरचनाको व्यवस्था गर्ने, ● नगर तथा वडा पालिकाले गर्ने निर्णयहरूमा सबै पक्षको सहभागिता, पारदर्शीता, जवाफदेहिता तथा दिगोपनाका लागि संस्थागत संरचना तयार गर्ने,

<p>सेवामुखी, पारदर्शी, जिम्मेवार कर्मचारी प्रशासनको विकास गर्ने,</p> <p>● सेवा बजारहरूको विकास, विस्तार र परिचालन गर्ने,</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा प्रवाह सम्बन्धी आवश्यक जानकारी भएको वडापत्र तयार गरी सार्वजनिक स्थानमा राख्ने, यो वडापत्रलाई पाँच वर्षभित्रमा जनतासँग मुसिकोट नगरपालिका नामक Digital Apps बनाई प्रयोगमा ल्याउने, ● नगरपालिकाका विकास निर्माण कार्यहरूको वार्षिक कार्यतालिका बनाउने र तदनुसार कार्यान्वयन गर्ने, ● स्पष्ट जिम्मेवारी तोक्ने र मापदण्ड सहित कार्यान्वयनको अनुगमन र मूल्याङ्कन गर्ने, ● नगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने विकास निर्माणका प्रमुख परियोजनाहरूको विवरण भएको सूचना बोर्ड सम्बन्धित स्थानमा टाँस्ने, ● नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरूको स्पष्ट, समयबद्ध र कति दिनमा के के हुने खाका सार्वजनिक गर्ने र तदनुसार नभएमा कारणसहित स्पष्टीकरण दिनुपर्ने परिपाटीको विकास गर्ने, ● नगरपालिकाको कर्मचारी संरचनालाई समावेशी बनाउन नियुक्ति, जिम्मेवारी बाँडफाँड, लैङ्गिक, जातीय, वर्गीय, क्षेत्रीय समावेशीकरणको मान्यतालाई कडाइकासाथ लागू गर्ने, ● नगरपालिका र वडास्तरका विकास निर्माणका क्रियाकलापहरूमा समावेशी ढाँचा र सहभागितामूलक पद्धति अवलम्बन गर्ने, योजना छनौट, कार्यान्वयन, व्यवस्थापन, अनुगमन, मूल्यांकनका संयन्त्रहरूमा महिलाको सहभागिता कम्तिमा ३३ प्रतिशत, सीमान्तकृत वर्गको २० प्रतिशत सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, ● विकास निर्माणका आयोजनाहरूको वाँडफाड र बजेट विनियोजन क्षेत्रीय (भेगीय) सन्तुलन कायम गर्ने, ● सेवा प्रवाहलाई डिजिटल प्रणालीमा रूपान्तरण गर्ने, ● Digital Apps मार्फत सूचना दिनेलिने सिफारिस गर्ने साथै कर तथा अन्य शुल्कहरूको भुक्तानी दिनेलिने समेत गर्ने, ● नगरपालिका र वडा स्तरमा तथ्याङ्कहरूको आय व्ययको लेखा अभिलेखीकरण Digital Apps प्रणालीमा ल्याउने, ● नगरपालिकाका विभिन्न विषयगत शाखाहरूबाट हुने कामहरूको समन्वय गर्ने र सेवा प्रवाहमा एकद्वार प्रणाली लागू गर्ने, ● प्रत्येक वडाकेन्द्र र बजार उन्मुख स्थानमा कम्तिमा एक बैंक स्थापनाको लागि वित्तीय संस्थाहरूसँग पहल गर्ने, ● नगरपालिकामा प्राप्त हुने भुक्तानी कारोवारहरू वैकिङ्ग प्रणाली मार्फत गर्ने व्यवस्था मिलाउने, ● विकास निर्माणका क्षेत्रमा हुने कारोवार तथा राजश्व संकलन सम्बन्धित आय तथा भुक्तानी समेत वैकिङ्ग प्रणालीमा आबद्ध गर्ने,
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिका तथा वडाहरूमा प्रयोग हुने कार्यालय व्यवस्थापन वा कार्यक्रम संचालनका साधनहरू सम्भव भएसम्म स्थानीय साधन/श्रोतमा (खाजा, भोला, अतिथि सत्कार सामग्रीहरू लगायतका अन्य सम्भाव्य सामग्रीहरू) आधारित गराउदै लैजाने । ● विकास निर्माणका काममा संभव भएसम्म स्थानीय श्रोत सामग्रीहरू र जनशक्तिको प्रयोग गर्ने (काठ, दाउरा, ढुङ्गा, माटो, बालुवा आदि) ● नगरपालिकाबाट सञ्चालित कार्यक्रमहरूमा समन्वय गरी दोहोरो प्रणालीको अन्त्य गर्ने, ● नगरपालिका क्षेत्रमा क्रियाशील सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको कार्यक्रमहरूमा समन्वय गर्ने र संस्थागत जिम्मेवारीको परिपाटी बसाउने, ● जनतामा प्रवाहित हुने सेवा एकीकृत गर्न हरेक क्रियाकलापमा नगरपालिका वा वडाको स्वीकृति र समन्वयमा सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिका तथा यसका वडाहरू सुविधा सम्पन्न कार्यालय भवनहरू निर्माण गरी तिनीहरूमा Optical Fibre जडान गर्न प्रदेशसँग समन्वय गर्ने, ● नगरपालिकाका हरेक विषयगत कार्यालयहरू र वडा कार्यालयहरूको भौतिक विकास तथा जनशक्ति व्यवस्थापन गरी संस्थागत क्षमता बढाउने, ● प्रत्येक विषयगत कार्यालयहरूमा प्राविधिक जनशक्ति (जस्तै, ईन्जिनियर, स्वास्थ्यकर्मी, पशु चिकित्सक, कृषि विज्ञ, निरीक्षक आदि) को व्यवस्था गर्ने ● कर्मचारीहरू नियुक्ति गर्दा आवश्यक प्राविधिक सीप र दक्षतालाई आधार बनाउने, ● कर्मचारीको पेशागत सीप तथा क्षमता अभिवृद्धिका लागि नियमित तालिमहरूको व्यवस्था मिलाउने, ● जन प्रतिनिधिहरूलाई योजना निर्माण, बजेट निर्माण, लेखा तथा विकास प्रशासन, नेतृत्व विकास र कार्यान्वयनको क्षेत्रहरूमा समयबद्ध अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिका तथा वडाहरूका महत्वपूर्ण सार्वजनिक स्थानहरूमा स्वच्छ खानेपानी तथा व्यवस्थित शौचालयहरूको व्यवस्था गर्ने, ● नगरपालिकाका कर्मचारीहरू तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धिको लागि अवलोकन अध्ययन भ्रमण कार्यक्रम आवश्यकता अनुसार सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकाको केन्द्रमा कर्मचारी आवासगृहका साथै जन प्रतिनिधि तथा अतिथिहरूका लागि सुविधा सम्पन्न अतिथि गृहको निर्माण गर्ने ।
--	--

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
१	पन्जीकरण व्यवस्थापन तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१००००००	समानीकरण अनुदान	१
२	सामाजिक सुरक्षा भत्ता सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	पटक	वडा स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	२००००००	समानीकरण अनुदान	१
३	घटना दर्ता तथा MIS सम्बन्धी कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१००००००	समानीकरण अनुदान	१
४	घटना दर्ता सम्बन्धी वडा स्तरीय सचेतना कार्यक्रम	पटक	वडा स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१००००००	समानीकरण अनुदान	१
५	सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणमा EFT System संचालन सम्बन्धी अभिमुखीकरण	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१००००००	समानीकरण अनुदान	२
६	O & M survey	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१००००००	नगरपालिका	१
७	जनप्रतिनिधिहरूलाई क्षमता विकास तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓				✓	२	५०००००	नगरपालिका	१
८	कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	५०००००	नगरपालिका	१
९	न्यायिक समितिको क्षमता विकास तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓				✓	२	५०००००	समानीकरण अनुदान	१
१०	हेल्पडेस्क स्थापना (नगर स्तर)	पटक	नगर स्तरीय	✓				✓	१	०	नगरपालिका	२
११	लोकसेवा तयारी कक्षा	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	२००००००	नगरपालिका	२
१२	शिक्षक सेवा तयारी कक्षा	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	२००००००	नगरपालिका	२
१३	कर्मचारी सेवाकालिन तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१५०००००	नगरपालिका	२

१४	जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई मोटिभेसनल तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓				✓	२	१००००००	नगरपालिका	१
१५	लिजा सम्बन्धी कार्यक्रम	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१००००००	समानीकरण अनुदान	१
१६	वित्तिय जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१००००००	नगरपालिका	२
१७	लैससास सम्बन्धी कार्यक्रम कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधि	पटक	नगर स्तरीय	✓				✓	२	१००००००	नगरपालिका	२
१८	कर्मचारी बैठक (सबै)	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	१००००००	समानीकरण अनुदान	१
१९	डेस्कटप कम्प्युटर खरिद	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	२००००००	समानीकरण अनुदान	२
२०	ल्यापटप, प्रिन्टर	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	३००००००	समानीकरण अनुदान	२
२१	फर्निचर खरिद (दराज, टेबल, कुर्सी)	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	५००००००	नगरपालिका	२
२२	शिक्षाको गुरुयोजना	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१००००००	नगरपालिका	१
२३	कृषिको/पशुको गुरुयोजना / संभाव्यता अध्ययन	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१००००००	नगरपालिका	१
२४	स्वास्थ्य गुरुयोजना / संभाव्यता अध्ययन	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१००००००	नगरपालिका	१
२५	MTEF मध्यम कालिन संरचना निर्माण	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१००००००	समानीकरण अनुदान	१
२६	योजना बैंक निर्माण	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१००००००	नगरपालिका	२
२७	डिजिटल वडापत्र न.पा मा	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	५०००००	नगरपालिका	२
२८	सबै विद्यालयहरुमा नेटको विस्तार	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१००००००	नगरपालिका	२

२९	सेवाप्रवाहलाई डिजिटल वेश बनाउने	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	१५०००००	नगरपालिका	२
३०	सबै वडा/स्वास्थ्य E हाजिरी	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	२००००००	नगरपालिका	१
३१	डिजिटल प्रयोग सम्बन्धी जनप्रतिनिधि तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	५०००००	नगरपालिका	२
३२	राजश्व सुधार योजना निर्माण	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	७०००००	समानीकरण अनुदान	१
३३	राजश्व सफ्टवेयर तालिम			✓		✓			२	३०००००	समानीकरण अनुदान	१
३४	करदाता शिक्षा तालिम			✓	✓	✓	✓	✓	५	३०००००	समानीकरण अनुदान	२
३५	सरोकार निकायहरु बीच स्थानीय राजश्व सम्बन्धी अन्तरक्रिया कार्यक्रम			✓	✓	✓	✓	✓	५	३०००००	समानीकरण अनुदान	२
३६	वडा सचिव र जनप्रतिनिधिहरुलाई आर्थिक ऐन कार्यान्वयन सम्बन्धी अभिमुखीकरण			✓	✓	✓	✓	✓	५	३०००००	समानीकरण अनुदान	२
३७	वित्तिय जनप्रतिनिधिलाई अनुशासन सम्बन्धी तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	५०००००	नगरपालिका	२
३८	कर्मचारी अनुशासन सम्बन्धी तालिम	पटक	नगर स्तरीय			✓			१	५०००००	नगरपालिका	२
३९	महालेखा परीक्षणका विषयमा अभिमुखीकरण	पटक	नगर स्तरीय		✓				१	५०००००	नगरपालिका	२
४०	नगरपालिकाको सार्वजनिक लेखा परीक्षण	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	५०००००	नगरपालिका	१
४१	सामुदायको लेखा परीक्षण	पटक	नगर स्तरीय			✓			१	५०००००	समानीकरण अनुदान	२

४२	सहकारीको लेखा परीक्षण	पटक	नगर स्तरीय	✓					१	५०००००	समानीकरण अनुदान	२
४३	विद्यालयको लेखा परीक्षण	पटक	नगर स्तरीय				✓		१	५०००००	समानीकरण अनुदान	२
४४	उपभोक्ता समितिलाई योजना संचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम	पटक	नगर स्तरीय	✓	✓	✓	✓	✓	५	५०००००	समानीकरण अनुदान	२
जम्मा										४५४०००००		

९.२ मानव संसाधन विकास

मुसिकोट गरपालिकामा विभिन्न तहमा गरी जम्मा कर्मचारी र ७५ जना जनप्रतिनिधि रहेका छन् । प्रशासनिक कार्यका लागि नगरपालिकाको आफ्नै भवन रहेको छ । भने आधारभूत मात्रामा फर्निचर र अन्य भौतिक सामग्रीहरू छन् । कार्यालय चलायमान बनाउन मानिसमा ज्ञान, सीप, अनुभव र आवश्यक स्रोत साधन चाहिन्छ । त्यसैले **"Any value add to an employee is value added to organization"** तसर्थ मानव संसाधनको क्षमता विकास भनेको नगरपालिकाको खर्च नभई लगानी हो भन्ने कुरा बुझ्नु पर्दछ । मानव संसाधनको विकास र पेशागत कार्यक्षमता वृद्धि गरी सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र प्रभावकारी बनाउनु नै यसको मुख्य अभिप्राय रहेको छ ।

सम्भावना र अवसर

- नगरपालिकाले मानव संसाधनको विकासका लागि सबै तह र क्षेत्रका शैक्षिक संस्थाको संस्थागत विकास गरी हवाइट कलर जब गर्न सक्ने दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने र पूर्वाधार निर्माण, कृषि क्षेत्रको विकास, पर्यापर्यटन तथा जलपर्यटन र व्यावसायिक सीपमूलक क्षेत्रको विकास गरी अधिक मात्रामा मानिसलाई रोजगारी र आयआर्जनमा जोड्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- नगरपालिकाभित्रका मानव संसाधनलाई जीवन उपयोगी सीप विकासका लागि आवश्यक स्वरोजगार मूलक तालिम तथा प्रशिक्षण दिई उनीहरूलाई विभिन्न क्षेत्रमा परिचालन गर्न सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- रूकुम पश्चिम जिल्लाको सदरमुकाम, मध्य पहाडी लोकमार्ग, राप्ती राजमार्ग, सल्ले विमान स्थलमा हवाइ यातायातको पहुँच र बजारीकरण तथा औद्योगिककरणका लागि समेत सम्भावित ठाउँ भएकाले सबै किसिमका मानव श्रोत साधनलाई रोजगारी पाउन सक्ने सम्भावना रहेको छ ।
- कृषि सहकारीका माध्यमबाट किसानहरूलाई कृषि तथा पशुपालनका क्षेत्रमा व्यावसायीकरण गराई मानव संसाधनलाई स्वरोजगार बनाउने सम्भावना रहेको छ ।

समस्या र चुनौती

- मानव संसाधन विकासका लागि संस्थागत कार्ययोजना नहुनु, विभिन्न क्षेत्रका दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने संस्थागत संरचना र सीप विकास तालिम सञ्चालन नहुनु,
- आफ्नो गाउँठाउँको श्रमप्रति विश्वस्त नहुनु, त्यस किसिमको सामाजिक परिवेश नबन्नु र सीपयुक्त मानव स्रोत पनि विदेश पलायन हुनु र
- युवा जनशक्तिले नेपालमै परिश्रम गरी आयआर्जन गर्न सकिन्छ भन्ने विश्वास नहुनु ।

लक्ष्य:

- दक्षता सहितको द्रुत सेवा प्रवाहका लागि जनमुखी प्रशासनिक सेवा उपलब्ध गराउनु,

उद्देश्य

- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता विकास गर्नु,
- सेवा बजारको क्षेत्र विस्तार गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● कर्मचारी र जनप्रतिनिधिहरूलाई पेशागत क्षमता विकास गरी कार्य दक्षतामा वृद्धि गर्ने, ● सेवा बजारहरूको विकास र विस्तार गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● कर्मचारीको पेशागत दक्षतालाई समयानुकूल बनाउन नेतृत्व विकास तथा प्रविधिसँग सम्बन्धित सीप विकास तालिमको व्यवस्था गर्ने, ● जननिर्वाचित प्रतिनिधिको काम, कर्तव्य, अधिकार, जिम्मेवारी र सुशासन बारे अनुशिक्षण कार्यक्रम संचालन गर्ने, ● नगरपालिकाको कर्मचारी संरचनालाई समावेशी बनाउन नियुक्ती र जिम्मेवारी बाँडफाँड गर्दा अपाङ्ग, लैङ्गिक, जातीय, वर्गीय, क्षेत्रीय समावेशीकरणको मान्यतालाई कडाइका साथ लागू गर्ने, ● नगरपालिकाका विभिन्न विषयगत शाखाहरूबाट हुने कामहरूको समन्वय गर्ने र सेवा प्रवाहमा एकद्वार प्रणाली लागू गर्ने, ● प्रत्येक विषयगत कार्यालयहरूमा प्राविधिक जनशक्ति (जस्तै: ईन्जिनियर, स्वास्थ्यकर्मी, पशु चिकित्सक, कृषि विज्ञ, निरीक्षक आदि) को व्यवस्था गर्ने, ● कर्मचारीहरू नियुक्ति गर्दा आवश्यक प्राविधिक सीप र दक्षतालाई आधार बनाउने, ● कर्मचारीको पेशागत सीप तथा क्षमता अभिवृद्धिका लागि नियमित तालिमहरूको व्यवस्था मिलाउने, ● जन प्रतिनिधिहरूलाई योजना निर्माण, बजेट निर्माण, लेखा तथा विकास प्रशासन, नेतृत्व विकास र कार्यान्वयनका क्षेत्रहरूमा समयबद्ध अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, ● नगरपालिकाका कर्मचारीहरू तथा जनप्रतिनिधिहरूको क्षमता अभिवृद्धिको लागि अवलोकन अध्ययन भ्रमण कार्यक्रम आवश्यकता अनुसार सञ्चालन गर्ने, ● कृषि तथा पशुपालनका सेवा बाक्लो बनाउन अगुवा कृषकहरूबाट छनौट गरी कृषि तथा पशु सेवा कार्यकर्ताको तालिम प्रदान गर्ने, ● खानेपानी मर्मत सेवाहरूका लागि खानेपानी उपभोक्ता समूहबाटै सहभागी छनौट गरी तालिम प्रदान गर्ने, ● नगरपालिकाको केन्द्रमा कर्मचारी आवासगृहका साथै जन प्रतिनिधि तथा अतिथिहरूका लागि सुविधा सम्पन्न अतिथि गृहको निर्माण गर्ने ।

प्रमुख कार्यक्रम

क्र.सं.	विषयगत क्षेत्र र योजना तथा कार्यक्रम	इकाई	कार्यान्वयन हुने स्थान	लक्ष्य						अनुमानित लागत रु.	श्रोत व्यर्होने निकाय	प्राथमिकता नं.
				वर्ष १	वर्ष २	वर्ष ३	वर्ष ४	वर्ष ५	लक्ष्य			
१	अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन र वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम		पदाधिकारी तथा कर्मचारी	✓					१	५०००००	नगरपालिका	२
२	कर्मचारीको कार्यविवरण तयारी सम्बन्धी तालिम		कर्मचारी	✓					१	२०००००	सम्मानिकरण अनुदान	१
३	खरिद योजना निर्माण तालिम		पदाधिकारी, जिन्सी, लेखा,	✓	✓	✓	✓	✓	५	१०००००	सम्मानिकरण अनुदान	१
४	विपद् जोखिम नक्सांकन तालिम		पदाधिकारी कर्मचारी	✓					१	७०००००	नगरपालिका	१
५	LISA तयारी सम्बन्धी तालिम		पदाधिकारी कर्मचारी	✓	✓	✓	✓	✓	५	३०००००	सम्मानिकरण अनुदान	२
६	प्रस्तावना लेखन तालिम		पदाधिकारी कर्मचारी			✓			१	४५००००	नगरपालिका	२
७	स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ सम्बन्धी अभिमुखीकरण		पदाधिकारी	✓				✓	२	५०००००	नगरपालिका	१
८	प्रतिवेदन लेखन तालिम अनुगमन सुपरीवेक्षण समितिलाई		वडा समिति, विषयगत शाखा		✓				१	२०००००	नगरपालिका	२
९	स्थानीय तहले निर्माण गरेका कानुनहरूको अभिमुखीकरण		पदाधिकारी कर्मचारी	✓	✓	✓	✓	✓	५	५०००००	सम्मानिकरण अनुदान	१

१०	स्थानीय कार्यपालिका, न्यायपालिका र व्यवस्थापिका गठन र अधिकारबारे तालिम (शासकीय प्रणाली)		पदाधिकारी	✓				✓	२	१००००००	सम्मानिकरण अनुदान	१
११	सुशासन, पारदर्शिता र जवाफदेहिताबारे तालिम		पदाधिकारी कर्मचारी	✓	✓	✓	✓	✓	५	३०००००	नगरपालिका	१
१२	सार्वजनिक सम्पत्तिको संरक्षण र जिन्सी व्यवस्थापन तालिम		वडा सचिव र जिन्सी शाखा	✓				✓	२	३०००००	नगरपालिका	१
१३	गैस डेस्क स्थापना सञ्चालन र समन्वय तालिम		गैस, विषयगत शाखा,		✓				१	६०००००	नगरपालिका	२
१४	पूर्ण सरसफाइ सम्बन्धी अभिमुखीकरण रणनीति कार्यान्वयन		सरोकारवाला	✓					१	३०००००	नगरपालिका	२
१५	आधारभूत मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायका लागि नगरपालिका स्तरको सामाजिक समस्याको न्यूनीकरण तालिम		सरोकारवाला			✓			१	१५०००००	नगरपालिका	२
१६	दण्ड पुरस्कारका मापदण्ड र मूल्याङ्कन प्रक्रियाबारे अभिमुखीकरण		कर्मचारी पदाधिकारी		✓				१	५०००००	नगरपालिका	२
१७	बेरुजु र म्याद नाघेको पेशकीबारे समीक्षा एवम् अन्तर्क्रिया		कर्मचारी पदाधिकारी	✓	✓	✓	✓	✓	५	३०००००	नगरपालिका	२

१८	अनुगमन सुपरीवेक्षण एवम् प्रतिवेदन सम्बन्धी अभिमुखीकरण		कर्मचारी पदाधिकारी	✓	✓	✓	✓	✓	५	३०००००	नगरपालिका	१
१९	वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तालिम		प्रा.शाखा र सरोकारवाला, पदाधिकारी		✓				१	३०००००	नगरपालिका	२
२०	खरिद कार्यविधि, आलेप कार्यविधि, कर्मचारी प्रशासन नियमावली सम्बन्धी तालिम		पदाधिकारी कर्मचारी	✓					१	३०००००	नगरपालिका	२२
२१	कानून मस्यौदा तयारी तथा विधेयक प्रस्तुति तालिम		पदाधिकारी विषयगत शाखा प्रमुख	✓				✓	२	५०००००	नगरपालिका	१
२२	आन्तरिक अध्ययन अवलोकन भ्रमण		पदाधिकारी	✓	✓		✓		३	३०००००	नगरपालिका	२
२३	बाह्य मुलुकमा अध्ययन अवलोकन भ्रमण		पदाधिकारी कर्मचारी	✓		✓		✓	३	३०००००	नगरपालिका	२
२४	नगरपालिका एवम् वडास्तर स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना (LDCRP) निर्माण		पदाधिकारी कर्मचारी	✓					१	३०००००	नगरपालिका	२
२५	आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र (LEOC) स्थापना		सरोकारवाला	✓					१	३०००००	नगरपालिका	२
२६	नगर यातायात गुरुयोजना अध्यावधिक गर्ने		सरोकारवाला		✓				१	३०००००	नगरपालिका	१

२७	दीगो विकास लक्ष्यको स्थानीयकरण सम्बन्धी तालिम		पदाधिकारी कर्मचारी	✓					१	३०००००	सम्मानीकरण अनुदान	१
२८	मेलमिलाप कर्ताहरूलाई मेलमिलाप सम्बन्धी तालिम		सरोकारवाला					✓	१	५०००००	सम्मानीकरण अनुदान	१
२९	मेलमिलाप कर्ताहरूलाई प्रविधिको प्रयोग गरी अभिलेखीकरण गर्नका लागि तालिम		सरोकारवाला	✓					१	५०००००	नगरपालिका	२
३०	न्याय सम्पादन तथा मस्यौदा लेखन तालिम		स्थानीय न्यायिक समिति सदस्य		✓				१	५०००००	सम्मानीकरण अनुदान	१
३१	टोल विकास संस्था परिचालन तालिम		सरोकारवाला	✓	✓	✓	✓	✓	५	२००००००	नगरपालिका	२
३२	विद्यालय स्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ (तीन तारे मोडेल) सम्बन्धी अभिमुखीकरण		सरोकारवाला			✓			१	१५०००००	नगरपालिका	२
जम्मा										१६४५००००		

९.३ सुशासन

संघीयताको कार्यान्वयनसँगै जनताको घरआँगनको सरकारका रूपमा स्थानीय सरकार रहेको छ । केन्द्रीकृत शासनबाट सन्तुष्ट हुन नसकेका जनताका आशा र अपेक्षालाई पुरा गर्ने दायित्व स्थानीय सरकारलाई रहेको छ । आम नागरिक विशेष गरी विपन्न तथा पछाडि परेका वर्ग समुदायले स्थानीय सरकारबाट ठूलो अपेक्षा राखेका छन् । संवैधानिक व्यवस्था, कानुनी शासन र जनअपेक्षा अनुसार कुशल, पारदर्शी, जवाफदेही ढंगले स्थानीय शासन संचालन गरी सेवा प्रवाह र विकास कार्यलाई प्रभावकारी बनाउने अहम् दायित्व स्थानीय सरकारमा रहेको छ ।

बदलिँदो परिवेशसँगै सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनमा सिर्जनात्मक र वैकल्पिक उपायहरू अवलम्बन गर्न जरूरी देखिएको छ । संगठन तथा क्षमता विकास, कर्मचारी व्यवस्थापन र अन्तर सरकार, निजी तथा गैर सरकारी संस्था साभेदारीको माध्यमबाट सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनलाई नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाउने तर्फ नगरपालिकाले विशेष ध्यान दिन आवश्यक छ ।

नगरपालिकाबाट हालसम्म वटा ऐन, नियम, कार्यविधि निर्माण, प्रमाणीकरण र स्थानीय राजपत्रमा प्रकाशन भई कार्यान्वयनमा रहेका छन् । संविधानले व्यवस्था गरेका कतिपय ऐन, नियम अबै बनाउनुपर्ने छ । सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया मार्फत नागरिक समाज संस्था समेतको सहभागितामा योजना तर्जुमाको अभ्यास गरी सभाबाट स्वीकृत बजेट तथा नीति कार्यक्रमलाई वेवसाइट र सूचना पाटी मार्फत् सार्वजनिक गर्ने अभ्यास गरिएको छ ।

सम्भावना र अवसर

- शासकीय स्वरूप संघीय संरचनामा गइ स्थानीय सरकारलाई कानुनी, विधायीकी र कार्यकारी अधिकार प्रदान गर्नु,
- सुशासन कायम गर्नका लागि स्थानीय सरकारलाई आवश्यक पर्ने कानुनहरू आफै पारदर्शी रूपमा निर्माण गर्ने कानुनी अधिकार रहनु,
- कर्मचारी प्रशासन तथा जनप्रतिनिधि प्रत्यक्ष रूपमा जनताप्रति जवाफदेही हुने कानुनी प्रावधानहरू निर्माण हुनु,
- वित्तीय संघीयताको कार्यान्वयनले प्राकृतिक स्रोत साधनको सदुपयोग र स्थानीय राजश्वको प्रयोग स्थानीय स्तरमा नै हुने अवसर प्राप्त हुनु,
- सार्वजनिक जीवनका व्यक्तिहरूले सार्वजनिक सेवाका सिद्धान्तको परिपालना परिपाटीको सुरुवात हुनु र
- राज्यले भष्ट्राचार शून्य सहनशीलताको नीति लिएको र सेवाग्राही सुशासन तथा भष्ट्राचारप्रति सजक र सचेत हुनु,

समस्या र चुनौती

- जनप्रतिनिधिहरूले आफूलाई खासमा सेवक र जनउत्तरदायी हुँदाहुँदै पनि जनताहरूसँगको सुमधुर सम्बन्धलाई कायम गर्नु ।
- कर्मचारी प्रशासन नतिजामुखी भन्दा प्रक्रियामुखी भई पारदर्शी र जनउत्तरदायी नहुनु,
- सुशासन कायम गर्नका लागि मौजुदा कानुनहरू दोहोरो अर्थ दिने र प्रक्रियामुखी तथा आवश्यक पर्ने सबै कानुनहरूको निर्माण नहुनु,
- शासकीय स्वरूप संघीयतामा गए पनि प्रशासनिक मानसिकता संघीयताको भावना अनुरूपको नहुनु,

- दलीय निर्वाचनबाट निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूमा दलीय मानसिकताबाट माथि उठ्न नसक्नु,
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरूले सदाचारयुक्त आचरण निर्माण गर्न नसक्नु,

लक्ष्य:

- जनमुखी र जनअपेक्षा अनुसारका छिटो, छरितो, सरल एवं न्यायिक रूपमा सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्ने,

उद्देश्य:

- पारदर्शी रूपमा कानुनी शासनको प्रत्याभूति गराउनु,
- जवाफदेही उत्तरदायी र समानतामा आधारित सेवा प्रवाह गर्नु,
- नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने सेवाहरू पारदर्शी बनाउनु,
- सेवा प्रवाह जवाफदेही र पूर्ण सहभागितामूलक बनाउनु,
- आर्थिक तथा विकासका गतिविधिहरू पारदर्शी रूपमा संचालन गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाले सम्पादन गर्ने सम्पूर्ण सेवाहरू पारदर्शी बनाउने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाले गर्ने सार्वजनिक सरोकारका हरेक निर्णयहरू वेभसाइट, सामाजिक सञ्जाल, सूचना पाटी र आम सञ्चारका माध्यमबाट सार्वजनिक गर्ने, ● नगरपालिकाको सम्पूर्ण आय व्यय विवरण नियमित रूपमा वेभसाइट, सामाजिक सञ्जाल, सूचना पाटी र आम सञ्चारका माध्यमबाट सार्वजनिक गर्ने, ● आर्थिक, सामाजिक तथा पूर्वाधार विकास कार्यहरूको प्रगति विवरण वेभसाइट, सामाजिक सञ्जाल, सूचना पाटी र आम सञ्चारका माध्यमबाट सार्वजनिक गर्ने, ● प्रत्येक योजनाहरूको सम्पन्नतापछि सार्वजनिक लेखा परीक्षण गर्ने, ● अध्ययन, अनुसन्धान, मूल्याङ्कन र अनुगमन प्रतिवेदन वेभसाइट, सामाजिक सञ्जाल, सूचना पाटी र आम सञ्चारका माध्यमबाट सार्वजनिक गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● योजना चक्रको हरेक तहमा समावेशता सहितको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● नगरपालिकाद्वारा निर्माण गरिने योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा बस्ती स्तरका आम जनताको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने, ● उपभोक्ता समिति छनौटमा सीमान्तकृत, विपन्न, असहाय, लैंगिक समावेशी सहभागिताको सुनिश्चित गर्ने, ● नगरपालिकाले संचालन गर्ने हरेक योजनाहरू कार्यान्वयन गर्दा सम्भव भएसम्म जनसहभागिता सुनिश्चित गर्ने,
<ul style="list-style-type: none"> ● अन्तर सरकारी स्तरको सहकार्य वृद्धि गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● योजनाहरूको विवरण आदान प्रदान गर्ने, ● संघ, प्रदेश र पालिका बीच विकास प्रशासन, बजेट, कार्यक्रम र रणनीतिहरूका बारेमा अन्तर्सम्बन्ध स्थापना तथा समन्वय गर्ने,

● अन्तर योजना तथा परियोजनाहरू बीच सहकार्य वृद्धि गर्ने,	● पालिका क्षेत्रमा कार्यरत संघ, संस्था, आयोजना तथा परियोजना र कार्यरत निकाय बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापना तथा समन्वय गर्ने,
---	--

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

मुसिकोट नगरपालिका

परिच्छेद दश

योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

मुसिकोट नगरपालिकाको समग्र विकास योजनाको कार्यान्वयन एउटा महत्वपूर्ण चुनौतीको विषय हो । विकासका लागि प्रस्ताव गरिएका कार्यक्रमहरूको सफल कार्यान्वयन नगरपालिकाको आन्तरिक क्षमता र सरोकारवालाबाट प्राप्त हुने सहयोग र सहकार्यमा भर पर्दछ । यस आवधिक योजना तर्जुमाले नगरपालिकाको योजना अवधिमा आफ्नो वित्तीय तथा संस्थागत अवस्थामा सुदृढ गरेको हुनेछ । यो योजनाले संघ, प्रदेश, निजी क्षेत्र, सहकारी, गैरसरकारी संघसंस्थाहरू र समुदायबाट यथेष्ट विश्वास आर्जन गरी सहयोग र सहभागिता प्राप्त गरी कार्यान्वयन हुनेछ । यसका आधारमा योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्यांकनलाई प्रभावकारी रूपमा अगाडि बढाउनका लागि तथ्याङ्क प्रणाली, योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन, आयोजना बैंक, तहगत सम्बन्धता र अन्तर सरकार समन्वय, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र जोखिम व्यवस्थापन क्षेत्रको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति, प्रमुख कार्यक्रम र उपलब्धि समेत तयार गरी यस अध्यायमा समेटिएको छ ।

१०.१ तथ्याङ्क प्रणाली

नेपालको नयाँ संविधान, २०७२ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको तथ्याङ्कीय अधिकार स्पष्ट किटानी गरेको छ । उत्पादित तथ्याङ्क तीन तहका सरकारका नीति तथा योजना तर्जुमा, अनुगमन र मूल्यांकनका साथै विकासको दीर्घकालीन सोच, दिगो विकासको लक्ष्य हासिल गर्नका लागि वस्तुगत आधार बन्न सक्नेछन् । प्रशासनिक अभिलेख, सूचना व्यवस्थान प्रणाली, अध्ययन अनुसन्धानका प्रतिवेदनको प्रशोधन र विश्लेषणबाट समेत तथ्याङ्क उत्पादन भै रहेको छ । तथ्याङ्क प्रणालीको विकासको लागि राष्ट्रिय रणनीति तर्जुमा भएको र नयाँ तथ्याङ्क ऐन तर्जुमाको चरणमा छ । योजना अवधिमा स्थानीय तहबाट उत्पादित यी तथ्याङ्कहरू राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीमा आवद्ध भएमा योजना तर्जुमा, अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणाली सुदृढ गर्न सहयोग गर्ने छ ।

सम्भावना र अवसरहरू

- स्थानीयगत तथ्याङ्क संकलन र व्यवस्थापन गर्ने जिम्मा स्थानीय सरकारलाई दिनु,
- स्थानीय स्तरको तथ्याङ्क संकलन र व्यवस्थापनमा सहजीकरण र सहकार्य गर्न केन्द्रीय तथा प्रादेशिक तथ्याङ्क विभाग तयार रहनु,
- छिटो र छरितो रूपमा तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र वितरण गर्न सघाउ पुऱ्याउन सक्ने नयाँ प्रविधिहरू विकास हुँदै जानु,
- नीति तथा योजना आयोगद्वारा सामाजिक आर्थिक विकासका मानक सूचकहरूको स्पष्ट पहिचान हुनु र
- गुणस्तरीय तथ्याङ्कको प्रयोगका लागि स्थानीय तह, प्रदेश सरकार र नेपाल सरकार प्रतिबद्ध रहनु ।

समस्या तथा चुनौतीहरू

- संरचना नयाँ हुँदा जिल्ला र स्थानीय स्तरमा तथ्याङ्क खण्डीकृत गर्न कठिनाइहरू रहनु,
- तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण गर्न आवश्यकता अनुसारको दक्ष जनशक्ति उपलब्ध नहुनु,
- तथ्याङ्कहरू एकीकृत नहुदा प्रयोगमा एकरूपता कायम गर्न नसक्नु,

- स्थानीय तहबाट एकीकृत प्रणालीमा तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु,
- तथ्याङ्कमा आधारित रहेर योजना तर्जुमा गर्ने र योजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्ने परिपाटीको आधारशीला तय गर्नु,
- स्थानीय तह, प्रदेश सरकार र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागले लिने तथ्याङ्कहरूको संकलन र प्रशोधन मानकहरूमा एकरूपता कायम गर्नु,
- तथ्याङ्कको मूल्य र महत्व बारे सचेतना जगाउनु,
- तथ्याङ्कको प्रयोगमा दक्षता वृद्धि गर्नु र
- तथ्याङ्कको प्रयोगमा एकरूपता कायम गर्नु ।

लक्ष्य

- नीति निर्मातालाई निर्णय गर्न चाहिने विश्वसनीय तथ्याङ्कहरू उपलब्ध गराउने ।

उद्देश्य

- स्थानीय स्तरमा तथ्याङ्क प्रणालीको विकास गर्नु ।
- तथ्याङ्क प्रणालीको आधुनिकीकरण गर्नु ।
- विश्वसनीय, तथ्यपरक र समयमै तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु ।

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● दिगो विकासको लागि स्थानीय स्तरका तथ्याङ्क प्रणालीको विकास गर्ने । ● तथ्याङ्कको संकलन, प्रशोधन, व्यवस्थापन र प्रकाशनलाई व्यवस्थित बनाउने । ● तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र वितरण प्रणालीको आधुनिकीकरण गर्ने । ● नगरपालिका कार्यालयले प्रशोधन गरेका सूचना भरपर्दा माध्यम मार्फत् सार्वजनिक गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● केन्द्रीय तथा प्रादेशिक तथ्याङ्क विभाग, विश्वविद्यालय, सरकारी कार्यालय र निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, व्यवस्थापन र प्रकाशन गर्ने, ● आवश्यक तथ्याङ्कहरूको सूची तयार गरी नियमित तथ्याङ्क संकलन गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने, ● आवश्यकता पहिचान गरी विषयगत तथ्याङ्कहरू संकलन गर्ने, ● स्थानीय तहगत तथ्याङ्क सम्बन्धि कर्मचारी तथा विज्ञहरूको क्षमता र दक्षता वृद्धि गर्ने, ● आयोजना सञ्चालन अवस्थाको तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण गर्ने कार्यलाई नियमित रूपमा संचालन गर्ने, ● तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र वितरण लागि उपलब्ध विधि र प्रविधिहरूको उच्चतम प्रयोग गर्ने, ● स्थानीय तथ्याङ्क वेब पोर्टल निर्माण गरी तथ्याङ्कहरूको एकीकृत रूपमा व्यवस्थापन र वितरण गर्ने, ● विषयगत क्षेत्रहरूमा सम्बन्धित तथ्याङ्कहरूको प्रशोधन गरी नक्सांकन गर्ने, ● वेब पोर्टल र विभिन्न प्रकाशन मार्फत् तथ्याङ्कको नियमित प्रकाशन गरी प्रयोग कर्ताको आवश्यकता पूर्ति गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none">● तथ्याङ्कको प्रशोधन र विश्लेषण गरी वेब पोर्टल र विभिन्न प्रकाशन मार्फत् प्रयोगकर्ता माझ पुऱ्याउने कार्यलाई नियमित रूपमा संचालन गर्ने,
--	--

मुसिकोट नगरपालिका

प्रमुख कार्यक्रम

- स्थानीय तथ्याङ्क वेब पोर्टल निर्माण, व्यवस्थापन र सार्वजनिकीकरण गर्ने,
- तथ्याङ्क सम्बन्धि स्थानीय तहको क्षमता र दक्षता वृद्धि तालिम गर्ने,
- स्थानीय तहको सूचना संकलन र विश्लेषण गर्ने,
- संकलन गरिएका तथ्याङ्क तथा सूचनाहरू प्रदेश तथा संघमा उपलब्ध गराउने,
- संघीय तथा प्रदेश सरकारले संचालन गर्ने सर्वेक्षण र जनगणनामा सघाउने ।

अपेक्षित उपलब्धी

योजनाको अन्तमा स्थानीय स्तरमा विद्युतीय तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना र संचालन भएको हुनेछ। आयोजना अनुगमन र मूल्याङ्कनको लागि आवश्यक सूचना उपलब्ध भएको हुनेछन्। तथ्यमा आधारित योजना तर्जुमा गर्न आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध भएका हुनेछन्।

१०.२ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन

योजनाबद्ध विकासका लागि तथ्यगत अध्ययन, अनुसन्धान र विश्लेषण गर्दै विषयगत समस्या, चुनौती र अवसरहरूको पहिचान गर्ने र त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र व्यावहारिक कार्यनीति सहितको योजना आवश्यक पर्दछ। राष्ट्रिय स्तरमा पहिलो योजनाकालदेखि नै सामाजिक-आर्थिक क्षेत्रमा उल्लेख्य उपलब्धि हासिल गर्ने लक्ष्य सहित रणनीति र कार्यक्रम समावेश गरी आवश्यक श्रोतको विनियोजन गर्दै आएको भए तापनि अपेक्षाकृत उपलब्धि भने हासिल हुन सकेको छैन। योजना प्रणालीलाई राजनैतिक परिवर्तन सापेक्ष नतिजामुखी र यथार्थपरक बनाउन निरन्तर प्रयासहरू हुँदै आएका छन्। तेही योजनाबाट नतिजा खाकाको अवधारणालाई आत्मसात गरी यसलाई थप परिष्कृत बनाउँदै योजनासँग मध्यकालीन खर्च संरचना र आर्थिक विकास कार्यक्रमलाई आबद्ध गर्दै लिएको छ। परिवर्तित संघीय संरचना अनुसार स्थानीय तहमा समेत योजना प्रणालीको विकास गरी संस्थागत गर्ने प्रयास बमोजिम स्थानीय तहमा योजनाबद्ध विकासको संस्थागत अभ्यासको सुरुआत भएको छ। प्रादेशिक तथा स्थानीय योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, राष्ट्रिय र प्रादेशिक अनुगमन तथा मूल्यांकन दिग्दर्शन तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा लिएको छ। योजनाहरूलाई तथ्य र प्रमाणमा आधारित र नतिजामुखी बनाउन हरेक आयोजनाको नतिजा खाका विकास गर्ने र स्थानीय सरकारले कार्यान्वयनमा लगेको योजनाको नियमित रूपमा मूल्याङ्कन गरी उपलब्धि सार्वजनिक गर्ने व्यवस्थाको विकास गर्नका लागि यसको आवश्यकता रहेको छ।

सम्भावना तथा अवसर

- नीति तथा योजना तर्जुमा गर्नको लागि संस्थागत संरचनाको निर्माण हुनु,
- राष्ट्रिय योजना आयोग र प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको अनुभव स्थानीय योजना निर्माणमा उपयोग गर्न सक्ने संभावनाहरू रहनु,
- स्थानीय तहले पनि आफ्नो पञ्चवर्षीय योजना निर्माण गरी योजनाबद्ध रूपमा विकास निर्माणका कार्यहरू अगाडि बढाउनु,
- योजना तर्जुमा प्रति सबै समुदायको जनचासो र सहभागिता बढ्दै जानु,
- राष्ट्रिय योजना आयोग र प्रदेश नीति तथा योजना आयोग बीच सहकार्य र समन्वय वृद्धि हुँदै जाने संभावनाहरू रहनु,

- प्रादेशिक र स्थानीय तहको योजना तर्जुमाको लागि प्राविधिक सहयोग गर्न विभिन्न विकास साभेदार संघ संस्थाहरू इच्छुक हुनु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख अवसरहरू हुन् ।

मुसिकोट नगरपालिका

समस्या तथा चुनौती

- पर्याप्त जनशक्ति, भौतिक संरचना र बजेटको अभाव रहनु, नियमित रूपमा विषयगत छलफल गरी नीति तथा योजना तर्जुमा गर्ने र कार्यक्रमहरूको वर्गीकरण गर्ने वातावरण बन्न नसक्नु,
- योजना तर्जुमालाई मार्गनिर्देश गर्न आवश्यक स्थानीय तहगत खण्डीकृत तथ्याङ्कको उपलब्धता नहुनु र
- स्थानीय तह अन्तर्गतका संस्थागत संरचनाहरू व्यवस्थित नहुनु, कर्मचारीहरूको स्थायित्व नहुनु, आदि यस क्षेत्रका समस्याहरू हुन् ।
- नियमित रूपमा विषयगत तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषण गरी योजना छनौट गर्ने प्रणालीको आधारशीला तयार गर्न नसक्नु,
- प्रथम पञ्चवर्षीय योजना, वार्षिक विकास कार्यक्रम र मध्यकालीन खर्च संरचना बीचको सामन्जस्य कायम गर्दै योजना कार्यान्वयनलाई प्रभावकारी बनाउन नसक्नु,
- योजना निर्माणको लागि आवश्यक विज्ञ जनशक्तिहरू स्थानीय स्तरमा नै उत्पादन गरी स्थानीय योजना निर्माणको प्रणालीलाई मजबुत र दिगो बनाउन नसक्नु,
- योजना कार्यान्वयन गर्ने निकायको क्षमता र दक्षता अभिवृद्धि गरी योजना कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, स्थानीय तहको योजना निर्माण क्षमता र दक्षता अभिवृद्धि गर्न नसक्नु आदि यस क्षेत्रका प्रमुख चुनौतीहरू हुन् ।

लक्ष्य

- योजनाहरूको लक्ष्य र परिणामबीच सामन्जस्य कायम गर्ने,

उद्देश्य

- तथ्यमा आधारित परिणाममुखी योजना तर्जुमा गर्नु,
- योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु,
- योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको विकास गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● तथ्याङ्कको वैज्ञानिक प्रयोग गर्दै परिणाममुखी नीति तथा योजना निर्माण गर्ने, ● विषयगत मापदण्ड बनाइ तहगत सम्बन्ध तथा अन्तरसरकारी समन्वय कायम गर्ने, ● योजना अनुगमन निर्देशिका र सयन्त्र बनाई नियमित समीक्षा गर्ने 	<ul style="list-style-type: none"> ● योजना निर्माणमा उपयोगी हुने तथ्याङ्कहरूको सूची तयार गरी अधिकतम प्रयोग गर्ने, ● स्थानीय योजना निर्माणको लागि निरन्तर विभिन्न निकायहरूसँगसँग हकार्य र समन्वय गर्ने, ● नगरपालिकाले तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन र विश्लेषणको लागि विभिन्न निकायहरूबाट प्राविधिक सहयोग गर्ने, ● नगरपालिकाले आवश्यक तथ्याङ्कहरूको सूची तयारगरी नियमित तथ्याङ्क संकलन गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने, ● स्थानीय स्तरमा आवश्यकता पहिचान गरी विषयगत तथ्याङ्कहरू संकलन गर्ने,

<p>साथै तेस्रो र स्वतन्त्र पक्षबाट विशेष आयोजनाहरूको मूल्याङ्कन गर्ने ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय तहमा तथ्याङ्क सम्बन्धि कार्य गर्ने कर्मचारी तथा विज्ञहरूको क्षमता र दक्षता वृद्धि गर्ने, ● उपलब्ध वैज्ञानिक विधि र प्रविधिहरूको उच्चतम प्रयोगगरी तथ्याङ्क संकलन र विश्लेषण गर्ने, ● तथ्याङ्क वेब पोर्टल निर्माण गरी तथ्याङ्कहरूको एकीकृत रूपमा व्यवस्थापन र वितरण गर्ने, ● वेबपोर्टल र विभिन्न प्रकाशनमार्फत् तथ्याङ्कको नियमित प्रकाशन गर्ने, ● तथ्याङ्कको प्रशोधन र विश्लेषण गरी वेबपोर्टल र विभिन्न प्रकाशन मार्फत् प्रयोग कर्ता माझ पुर्याउने,
---	--

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, बिप्लेषण र प्रकाशन गर्ने,
- स्थानीय सरकारका योजनाहरू व्यापक जनसहभागितामा निर्माण गर्ने,
- स्थानीय सरकारको संस्थागत सुधारका लागि पेशागत तालिम तथा गोष्ठीको आयोजना गर्ने,
- एकीकृत तथा विकेन्द्रिकृत गर्नका लागि स्थानीय सरकारले आवश्यक संरचना निर्माण गर्ने,
- स्थानीय आवश्यक कानूनहरूका निर्माण गर्ने,
- संघ तथा प्रदेश सरकारले प्रदान गर्ने समपुरक, ससर्त र विशेष अनुदान कार्यक्रमहरू लिई कार्यान्वयन गर्ने,

अपेक्षित उपलब्धि

योजनाको अन्तमा स्थानीय स्तरमा विद्युतीय तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना र संचालन भएको हुनेछ । योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि अनुगमन र मूल्याङ्कनको लागि आवश्यक सूचना उपलब्ध भएको हुनेछ । तथ्य र प्रमाणमा आधारित योजना तर्जुमा गर्न आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध भएका हुनेछन् । तथ्यमा आधारित परिणाममुखी योजना तर्जुमा गर्ने परिपाटीको विकास भएको हुनेछ । योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन संरचनाको विकास गरिएको हुनेछ ।

१०.३ आयोजना बैंक

आवश्यकता, लागत र मुनाफा हेरेर आयोजनाको प्राथमिकीकरण गर्नु पर्नेमा राजनीतिक तथा प्रशासनिक पहुँचका आधारमा आयोजना सिफारिस गर्ने वा गर्न लगाउने र सोही अनुसार बजेट विनियोजन गर्दा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसकिरहेको अवस्था छ । यसर्थ द्रुत र दिगो सामाजिक आर्थिक विकासको लागि लगानी र लाभको विश्लेषण गरी आयोजना बैंक बनाउने र आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गरी वित्तीय स्रोत साधनको व्यवस्था र योजनाबद्ध कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता छ । स्थानीय तहमा योजनाहरूको मूल्याङ्कन, स्कीनिंग र प्राथमिकीकरण गरी परिणाममुखी योजनाहरूको सूची तयार गर्न थप बजेट र जनशक्ति परिचालन गर्दै आयोजना छनौट र कार्यान्वयन प्रकृयालाई पारदर्शी, सरलीकरण गर्न र सरकारी लगानीले मात्र अपुग हुने आयोजनाको लागि निजी, सहकारी तथा वैदेशिक लगानी आकर्षित गर्न आयोजना बैंक बनाउने कार्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी निरन्तर कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

सम्भावना तथा अवसर

- स्थानीय सरकारले आयोजना बैंक बनाउने कार्यलाई प्राथमिकतामा राख्नु,
- आयोजना बैंक बनाएर मात्र बजेट विनियोजन योजना तर्जुमालाई भरपर्दो बनाउन आयोजनाको सूची तयार गर्ने अभ्यासको प्रारम्भ हुनु,
- स्थानीय तहले पनि सम्भाव्यता अध्ययनका आधारमा स्थानीय स्तरको आयोजना बैंक बनाउने अभ्यास प्रारम्भ गर्नु,
- आयोजना विकास गर्न जनशक्ति क्रमशः विकास हुँदै जानु ।

समस्या तथा चुनौतीहरू

- आवश्यकता, लागत र लाभ विश्लेषण गरी आयोजनाहरूको बैंक बनाउने परिपाटी विकास हुनु,
- राजनीतिक र प्रशासनिक पहुँच हावी हुनु,
- संस्थागत संरचना र पर्याप्त जनशक्ति नहुँदा आयोजना बैंक बनाउने कार्यहरू अगाडि बढ्न नसक्नु,
- अध्ययन र अनुसन्धानको आधारमा आयोजनाहरूको लागत र मुनाफाबारे स्पष्ट हुन नसक्दा आन्तरिक लगानी व्यवस्थापन र लगानी आकर्षित गर्नमा कठिनाईहरू हुनु ।
- आयोजना बैंक बनाउनको लागि संस्थागत संरचना निर्माण गर्न नसक्नु,
- स्थानीय तहमा आयोजनाहरूको छनौट प्रक्रिया वैज्ञानिक नहुनु,
- लागत र मुनाफा हेरी सरकारी आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण गर्ने परिपाटीको विकास नहुनु,
- सरकारले कार्यान्वयनमा ल्याउने आयोजनाहरूको आयोजना बैंक बनाउन नसक्नु,
- सरकारी स्रोतले मात्र विकास आयोजनाहरूको विकासको लागि निजी क्षेत्र तथा वैदेशिक लगानी कर्ता आकर्षित गर्न सहयोगी हुने गरी आयोजना बैंक बनाउन नसक्नु,
- नेपाल तथा प्रदेश सरकारसँग समन्वय र सहकार्य गरी स्थानीय स्तरीय आयोजनाहरूको बैंक तयार पार्न नसक्नु ।

लक्ष्य

- क्षेत्रगत बजेट विनियोजन पारदर्शी, समतामूलक र वैज्ञानिक बनाउन आयोजना बैंकको निर्माण गर्ने,

उद्देश्य

- आयोजना बैंक बनाउने आधारशीला निर्माण गर्नु,
- आयोजना कार्यान्वयन मोडालिटी पहिचान गरी सिफारिस गर्नु,
- वित्तीय स्रोतको पहिचान गरी प्रभावकारी ढंगबाट परिचालन गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none">● आयोजना बैंकलाई स्थानीय तहसम्म विस्तार गर्ने,	<ul style="list-style-type: none">● आयोजना बैंक निर्माणको लागि आवश्यक संस्थागत संरचनाको निर्माण गर्ने,● आयोजना बैंक निर्माणको लागि आवश्यक नीति, नियम, निर्देशिका तयार गरी नियमन गर्ने,

<ul style="list-style-type: none"> कार्यान्वयन मोडालिटीको लागि आवश्यक नीति नियम बनाइ नियमन गर्ने, स्थानीय तहमा आवश्यक वित्तीय स्रोत तथा साधनको पहिचान तथा परिचालन गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> आयोजना बैकलाई व्यवस्थित गर्नको लागि आवश्यक सफ्टवेयरको विकास गरी सम्बन्धित निकायसँग आवश्यक समन्वय गर्ने, आयोजना बैकमा भएका आयोजनाहरूलाई पारदर्शी र यथार्थपरक ढंगबाट अभिलेख राख्न र छनौट गर्न विद्युतीय प्रणालीमा आवद्ध गर्ने, आयोजना बैक बनाउनको लागि स्थानीय तहको क्षमता र दक्षता वृद्धि गर्ने, परियोजना कार्यान्वयनको लागि आवश्यक नीति नियम तयार पारी लागू गर्ने, संघ, प्रदेश, निजी, सहकारी तथा सामाजिक संघ संस्थासँग समन्वय गरी आवश्यक वित्तीय स्रोत साधनको पहिचान तथा परिचालन गर्ने, स्थानीय स्तरका आयोजना बैकमा आवद्ध भएका आयोजना सञ्चालन गर्न सार्वजनिक, निजी, सहकारी, सामुदायिक र वैदेशिक लगानीको सम्भावनाहरू पहिचान गरी वित्तीय स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने, प्रथामिकताको आधारमा आयोजना छनौट गरी मध्यकालीन खर्च संरचनामा समावेश गर्ने ।
---	---

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- आवश्यक संस्थागत संरचनाको निर्माण गर्ने,
- आवश्यक नीति, नियम, निर्देशिका तयार गर्ने,
- सम्भाव्यता अध्ययन गरी स्थानीय स्तरीय आयोजनाहरूको बैक बनाउने,
- आयोजनाको पहिचान, वर्गीकरण, प्राथमिकीकरण, छनौट र मूल्याङ्कनको मापदण्ड निर्माण गर्ने,
- स्थानीय तहमा आयोजना बैक स्थापना गर्न क्षमता र दक्षता अभिवृद्धि गर्ने,
- विद्युतीय प्रणालीमा अभिलेख राख्न कर्मचारीको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने,
- स्थानीय तहमा आवश्यक अन्य पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने,

अपेक्षित उपलब्धि

योजनाको अन्तमा स्थानीय स्तरमा विकासका आयोजनाहरू आयोजना बैकमा आवद्ध गरी संचालन भएका हुनेछन् । आयोजनाहरूको प्राथमिकीकरण छनौट, अध्ययन, अनुसन्धान र मापदण्डको आधारमा भएका हुनेछन् । बजेट विनियोजन प्रणाली न्यायोचित, पारदर्शी, समतामूलक र वैज्ञानिक हुनेछ ।

१०.४ तहगत सम्बन्ध तथा अन्तर सरकार समन्वय

देशमा संघीयताको अभ्याससँगै संघ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहका सरकार क्रियाशील रहेका छन् । यी सरकारका एकल अधिकार क्षेत्र प्रष्ट भए पनि साभा अधिकारका क्षेत्रको कार्यान्वयनमा केही अस्पष्टता रहेका छन् । तसर्थ तीन तहका सरकारले प्रभावकारी कार्य सम्पादन गर्न आपसी सामन्जस्य, समन्वय र सहकार्य आवश्यक पर्दछ । स्पष्ट नभएका अधिकार क्षेत्रमा आपसी सहकार्य र समन्वय गर्दै जनतालाई सरकारको उपस्थिति र अनुभूति गराउनु पर्दछ ।

प्रमुख समस्या

नेपालको संविधानको अनुसूची ५ मा नेपाल सरकारले सम्पादन गर्ने एकल अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्यहरू, अनुसूची ६ मा प्रदेश सरकारले सम्पादन गर्ने कार्यहरू, अनुसूची ७ मा संघ र प्रदेशले साभ्भा रूपमा सम्पादन गर्ने कार्यहरू, अनुसूची ८ मा स्थानीय तहका एकल अधिकार क्षेत्रभित्रका कार्यहरू र अनुसूची ९ मा तीन तहका सरकारले सम्पादन गर्ने साभ्भा अधिकारका कार्यहरू उल्लेख गरिएको छ । यी कार्यहरू मोटामोटी रूपमा मात्र उल्लेख गरिएको र मसिनाएर नछुट्याइएको हुँदा कार्य सम्पादन गर्न केही अस्पष्टताहरू छन् । कार्य विस्तृतीकरणमा केही व्याख्या गरिएको भए तापनि व्याख्या नभएका कैयौँ सबालहरू छन् र कार्यान्वयन चरणमा ती कार्यहरू दोहोरिने, एक अर्काको क्षेत्र अतिक्रमण हुने जस्ता समस्याहरू छन् । तीन तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाहरूको हालसम्म वर्गीकरण गरिएको छैन र यसले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनमा थप समस्या पैदा गरेको छ । यस प्रकारका समस्या समाधान गर्न तीन तहका सरकारबीच आपसी सहकार्य र समन्वय आवश्यक छ ।

चुनौती र अवसर

तीन तहका सरकारले कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाहरूको वर्गीकरण गरी कार्य प्रष्टता गर्नु, तीनै तहका सरकारको प्राथमिकतामा परेका आयोजनाहरू कार्यान्वयनको लागि स्रोत व्यवस्थापन गर्नु, एक अर्कोको कार्यक्षेत्र अतिक्रमण नहुने गरी कार्यसम्पादनमा सहजीकरण गर्नु, आयोजना कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता ल्याउनु आदि प्रमुख चुनौती हुन् । प्रदेश र स्थानीय तह बीच तथा स्थानीय तहहरू बीच कुनै समस्या देखा परे तिनको समाधान गर्न माननीय मुख्यमन्त्रीको अध्यक्षतामा प्रदेश स्तरमा समन्वय परिषद्को व्यवस्था हुनु, संघीयता कार्यान्वयनको लागि कार्यतालिका निर्माण हुनु, आयोजनाहरूको वर्गीकरण गरी कार्य प्रष्टता ल्याउनु आयोजना वर्गीकरण सम्बन्धी छलफलले नीति निर्माताको ध्यान आकर्षण गर्नु, दुःखको बेला मिलेर काम गर्ने नेपालीको संस्कृति हुनु आदि अवसर हुन् ।

लक्ष्य

- आपसी समन्वय र सहकार्यमा उत्कृष्ट नतिजा हाँसिल गर्ने,

उद्देश्य

- आपसी सहयोग र समन्वयमा आयोजनाको पहिचान, विकास र कार्यान्वयन गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none">• तीन तहका सरकारको कार्यक्षेत्र र क्षेत्राधिकार प्रष्ट गर्न आयोजनाहरूको वर्गीकरण गर्न नेपाल सरकारसँग बहस पैरवी गर्ने,• आपसी सहकार्य र समन्वय गर्ने संयन्त्रहरू सुदृढ गर्ने,	<ul style="list-style-type: none">• ठूला विकास आयोजनाहरूको लागि आवश्यक स्रोत बहुपक्षीय समन्वय र सहकार्यको माध्यममार्फत् व्यवस्था गर्ने,• स्थानीय तहमा उत्पादन वृद्धिमा सघाउने एवम् आर्थिक गतिविधि बढाउने खाले आयोजनाहरू गापा आँफैले पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था गर्ने,• जनातामा सेवाप्रवाह गर्ने साना आयोजनाहरूको पहिचान, विकास र कार्यान्वयन गर्ने,• नीति तथा योजना आयोगको स्थानीय तहमा योजना तर्जुमा सहजीकरण समितिमार्फत् योजना तर्जुमा र प्राविधिक सहयोग गर्ने,• स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारीहरूको आयोजना कार्यान्वयन गर्ने क्षमता वृद्धि गर्ने,

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- नीति तथा योजनाको संस्थागत संरचना निर्माण गर्ने,
- आयोजनाहरूको पहिचान, विकास र कार्यान्वयन गर्ने,
- स्थानीय तहका योजना तर्जुमा र कानून निर्माण गर्ने,
- स्थानीय तहका कर्मचारीको क्षमता वृद्धि तालिम गर्ने,
- नेपाल सरकारबाट प्राप्त राजश्वको बाँडफाँड गर्ने,
- आयोजनाहरूको विस्तृत अध्ययन र कार्यान्वयनको लागि आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्ने,

अपेक्षित उपलब्धि

योजनाको अन्त्यमा आवश्यक स्रोत बहुपक्षीय समन्वय र सहकार्यको माध्यममार्फत् व्यवस्था गरिएको हुनेछ । उत्पादन वृद्धिमा सघाउने एवम् आर्थिक गतिविधि बढाउने खाले आयोजनाहरू नगरपालिका आफैले पहिचान गरी कार्यान्वयन गरेको हुनेछ । जनातामा सेवाप्रवाह गर्ने साना आयोजनाहरूको पहिचान, विकास र कार्यान्वयन भएको हुनेछ । स्थानीय तहमा कार्यरत कर्मचारीहरूको आयोजना कार्यान्वयन गर्ने क्षमता वृद्धि भएको हुनेछ ।

१०.५ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

अनुगमन एउटा निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो, जो आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ, यसको मुख्य उद्देश्य चालू परियोजनाको प्रगति र ढिलासुस्तीको बारेमा सरोकारवालाहरूलाई समयमा नै जानकारी गराइ परियोजनालाई सही बाटोमा हिडाउनु हो । स्थानीय स्तरमा पनि अनुगमन प्रणालीको विकास गरी चालू परियोजनाहरूलाई सक्रिय र परिणाममुखी बनाउन जरूरी छ । अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनुको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । अनुगमन तथा मूल्याङ्कनले कार्यक्रम वा आयोजनाका सबल र दुर्बल पक्ष पत्ता लगाई दुर्बल पक्षलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायको खोजी गर्नुका साथै समीक्षा गरी सूचना संकलन गरी प्रमाणमा आधारित सुधार तथा निर्णय गर्न सहयोग पुऱ्याउँछ । त्यसैले हरेक क्षेत्र सार्वजनिक, निजी र गैर सरकारी) ले परियोजनाको कार्यान्वयन चरणमा अनुगमन र परियोजनाको मध्यम तथा अन्तिम चरणमा मूल्याङ्कन गर्न जरूरी हुन्छ । राम्रो योजनाले परिणाममा ध्यान केन्द्रित गर्न मद्दत गर्दछ, जबकि अनुगमन र मूल्याङ्कनले हामीलाई अधिल्लो सफलता र चुनौतीहरूबाट पाठ सिक्न मद्दत गर्दछ, र निर्णय गर्नको लागि मद्दत पुऱ्याउँछ । जसले गर्दा वर्तमान र भविष्यका पहलहरू मानिसहरूको जीवन सुधार गर्न र आफ्नो छनौटहरू विस्तार गर्न सक्षम हुन्छन् ।

सम्भावना र अवसर

- अनुगमन तथा मूल्याङ्कनबारे संस्थागत धारणा बन्नु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यको लागि संगठन संरचना निर्माण गर्दा महत्व दिनु, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका निर्देशिकाहरू तयार हुनु आदि अवसरहरू हुन् ।

समस्या र चुनौती

- स्थानीय तहमा पर्याप्त जनशक्ति र भौतिक संरचना नहुनु, सीमित बजेट, तथ्याङ्कको कमजोर आधारहरू, स्थानीय तह अन्तर्गतका संस्थागत संरचनाहरू व्यवस्थित नहुनु, कर्मचारीहरूको स्थायित्व नहुनु, आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाहरू उपलब्ध र व्यवस्थित नहुनु जस्ता समस्याहरू विद्यमान छन् ।

- स्थानीय तहमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउन नसक्नु, तथ्य र वस्तुपरक रूपमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन पद्धतिको कार्यान्वयन गर्न नसक्नु, नतिजामूलक तथ्यहरूको पहिचान गरी आयोजनामा समावेश गर्न नसक्नु, यस क्षेत्रका मुख्य चुनौतीको रूपमा रहेका छन् ।

लक्ष्य

- आयोजनाहरूको नतिजा तथा प्रभावहरूको र प्रभावकारी मापन,

उद्देश्य

- योजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउनु,
- आयोजनाहरूको प्रतिफल, नतिजा र प्रभावहरूको मापन गर्नु,

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको लागि स्पष्ट नीति बनाई लागू गर्ने, ● स्थानीय स्तरमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्य प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने, ● अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका बनाई स्थानीय तहगत रूपमा अनुगमन संयन्त्र विकास गर्ने, ● जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, ● आयोजनाहरूको हरेक पक्षलाई आधार मानी अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई प्रभावकारी बनाउने, ● योजना कार्यान्वयन र अनुगमन तथा मूल्याङ्कनलाई यथार्थपरक र परिणाममुखी बनाउने, ● नीति, कार्यक्रम, योजना र आयोजनाहरूको मूल्याङ्कन गर्दा सान्दर्भिकता, प्रभावकारिता कार्यकुशलता, प्रभाव, दिगोपना, समावेशिता, लैंगिक समता र लाभग्राहीको सन्तुष्टि जस्ता मापदण्डको आधारमा गर्ने, 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय तहमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन तयार गरी प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन गर्ने, ● स्थानीय स्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन इकाईलाई प्रभावकारी गर्ने, ● स्थानीय तहका अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारीलाई तालिम प्रदान गर्ने, ● सार्वजनिक नीति, पञ्चवर्षीय योजना, आर्थिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेट तथा आयोजनाको दस्तावेजको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने, ● हरेक आयोजनाको ठिकठिक समयमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन विश्लेषणको आधारमा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनलाई परिणाममुखी र प्रभावकारी गर्ने, ● दिगो विकास लक्ष्यका सूचकहरूको प्रगतिलाई अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा एकीकृत गर्ने, ● अनुगमन प्रणालीलाई नियमित र प्रभावकारी बनाउन नीति कार्यक्रम, योजना वा आयोजना निर्माण तहमा नै सूचकहरू निर्धारण र उपलब्धिहरूको मापन गर्ने प्रणालीको विकास गर्ने, ● यस योजनामा विकास भएको नतिजाखाकालाई प्रत्येक नीति, कार्यक्रम, योजना तथा आयोजना मूल्याङ्कनको आधार मानिने,

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- अनुगमन र मूल्याङ्कन निर्देशिकाको निर्माण गर्ने,

- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मापदण्ड निर्माण र कार्यान्वयन गर्ने,
- जनशक्तिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
- अनुगमन र मूल्यांकनमा संलग्न कर्मचारीलाई तालिम गर्ने,
- ठूला आयोजनाको पूर्व, चालू र सम्पन्न मूल्याङ्कन प्रतिवेदन तयारी गर्ने,

अपेक्षित उपलब्धि

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन दिग्दर्शन तयार गरी प्रभावकारी ढंगबाट कार्यान्वयन भएको हुनेछ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कन इकाई प्रभावकारी भएको हुनेछ। अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको क्षेत्रमा काम गर्ने कर्मचारीको क्षमता विकास भएको हुनेछ। योजनामा विकास भएको नतिजा खाकालाई प्रत्येक नीति, कार्यक्रम, योजना तथा आयोजना मूल्याङ्कनको आधार भएको हुनेछ।

१०.६ जोखिम व्यवस्थापन

योजनाको अपेक्षित लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न राजनीतिक स्थायित्व, राजनीतिक दलहरू बीच सहकार्य, नीतिगत स्थिरता, लगानीको अनुकूल वातावरण, आर्थिक स्थायित्व, मित्र राष्ट्र र विकास साझेदारको सहयोग, निकायगत कार्यक्षमता र कुशलता, अन्तर क्षेत्रगत र अन्तर तहगत समन्वय र सहकार्य आवश्यक हुन्छ। त्यस्तै योजनाले निर्धारण गरे अनुरूप सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी एवं गैर सरकारी क्षेत्रबाट लगानी हुने अपेक्षा गरिएको छ। योजना अवधिमा सम्पन्न हुने प्राथमिकता प्राप्त आयोजना र कार्यक्रमले योजनाको कार्यान्वयन पक्षलाई निक्कैल गर्नेछ। तसर्थ योजना तर्जुमा गर्दा लिइएका मान्यता र पूर्वानुमान अनुरूप सम्भाव्य जोखिम प्रक्षेपित अवस्था अनुरूप नियन्त्रणको दायराभित्र रहने अनुमान गरिएको छ। संघीय शासन प्रणाली नेपालको लागि नयाँ अभ्यास भएको हुँदा स्थानीय तहको संस्थागत विकास र कार्यान्वयन क्षमताले विकास योजना, नीति तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनलाई प्रभावित पार्ने छ। साथै, योजना अवधिमा तर्जुमा हुने वार्षिक र आवधिक योजनामा उल्लेख भएका लक्ष्य तथा रणनीतिको निरन्तरता दिनुपर्ने हुन्छ। योजनाका लक्ष्यहरू हासिल गर्न सो अनुरूप राजनीतिक नेतृत्व, कर्मचारीतन्त्र र नागरिकको दृष्टिकोण तथा मनोवृत्ति एवं संरचनात्मक व्यवस्थामा परिवर्तन हुनु आवश्यक छ। स्रोत साधनको विनियोजन एवं सञ्चालन कुशलता कायम गर्दै कार्य पद्धति र कार्य संस्कृतिमा सुधार गर्न सकेमा जोखिम पक्षको व्यवस्थापन हुन सक्छ। स्थानीय अर्थतन्त्रलाई आत्म निर्भर बनाउँदै वित्तीय, मानवीय तथा भौतिक साधनको प्रभावकारी परिचालन हुनसकेमा उल्लेखित लक्ष्य हासिल हुने जोखिम रहँदैन।

सम्भावना र अवसर

- दिगो विकास लक्ष्य र दीर्घकालीन सोचसहितको यस ५ वर्षे आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सरकारलाई नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार, निजी र सहकारी क्षेत्र, नागरिक समाज, विकास साझेदार संस्था र गैरसरकारी संस्थाबाट महत्वपूर्ण सहयोग प्राप्त हुनु र नगरपालिकामा उपलब्ध पर्याप्त स्रोत साधनलाई अवसरका रूपमा लिन सकिन्छ।

समस्या र चुनौती

- जलवायु परिवर्तनबाट वातावरणमा पर्न सक्ने नकारात्मक असर, पेट्रोलियम पदार्थमा हुन सक्ने मूल्यवृद्धि, महामारी तथा उत्पन्न हुन सक्ने अन्य विपद्, नगरपालिका आर्थिक रूपले सम्बृद्ध हुँदै गर्दा, मानवीय, भौतिक तथा आर्थिक क्षति प्रमुख समस्याका रूपमा रहेका छन्।
- महामारी तथा विपद् व्यवस्थापन गरी योजनले लिएको लक्ष्यहरू प्राप्त गर्न, जलवायु परिवर्तनका कारण जनजीवन, उत्पादन, पूर्वाधार तथा अन्य क्षेत्रमा पर्न सक्ने प्रतिकूल असर न्यूनीकरण गर्नु, बढ्दो वायु प्रदूषण नियन्त्रण गरी स्वच्छ र हरित अर्थतन्त्र निर्माण गर्नु, विपद् जोखिम न्यूनीकरण

गर्न पर्याप्त तयारी गर्नु, पूर्वाधार निर्माणमा पर्याप्त सावधानी अपनाउनु जस्ता चुनौतीहरू जोखिम प्रक्षको रहेका छन् । साथै तीनै तहका सरकारबीच समन्वय र सहकार्यको वातावरण स्थापित गर्नु, सीमित ज्ञान सीप र क्षमता भएका कर्मचारीहरूलाई उत्प्रेरित गर्दै योजना कार्यान्वयन गर्नु, सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास निर्माणका कार्य सञ्चालन गर्न स्रोत जुटाउने काय गर्नु, आवश्यकता र राजश्व परिचालन क्षमता अनुसारको स्रोत प्राप्त गर्नु, स्थानीय तहको विकासमा निजी क्षेत्र, सहकारी, नागरिक समाज र गैरसरकारी क्षेत्रको सहयोग आवश्यक मात्रामा प्राप्त गर्नु आदि चुनौतीका रूपमा रहेका छन् ।

लक्ष्य

- योजनाको जोखिम पक्षका निराकरण गर्दै वित्तीय, मानवीय तथा भौतिक साधनको प्रभावकारी परिचालनबाट परिलाक्षित लक्ष्य हासिल गर्ने,

उद्देश्य

- योजना कार्यान्वयनका दौरान वित्तीय जोखिम न्यूनीकरण गर्नु,
- पूर्वाधार र सूचना प्रविधिजन्य जोखिम न्यूनीकरण गर्नु,
- प्राकृतिक विपद् र जलवायु परिवर्तनका जोखिम न्यूनीकरण गर्नु,
- शासकीय जोखिम न्यूनीकरण गर्नु,
- सामाजिक तथा सांस्कृतिक जोखिम न्यूनीकरण गर्नु ।

रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
<ul style="list-style-type: none"> ● सार्वजनिक वित्तको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने, ● मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्रका जोखिम न्यूनीकरण गर्ने, ● पूर्वाधार र सूचना प्रविधिजन्य जोखिम न्यूनीकरण गर्ने, ● प्राकृतिक विपद् र जलवायु परिवर्तनका जोखिम न्यूनीकरण गर्ने, ● शासकीय जोखिम न्यूनीकरण गर्ने, ● सामाजिक तथा सांस्कृतिक जोखिम न्यूनीकरण गर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● राजश्व संकलन तथा यसको दायरा विस्तार गर्ने, ● सार्वजनिक खर्चलाई उत्पादनशील तथा प्रतिफलयुक्त हुने गरी परिचालन गर्ने, ● चालू खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धि मापदण्ड बनाइ वाञ्छित सीमाभित्र राखिने छ र गैर वजेटरी खर्चलाई नियन्त्रण गर्ने, ● सामाजिक सुरक्षा लगायतका सामाजिक सुरक्षा प्रणालीलाई विस्तार तथा सवल बनाइने, ● मध्यकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रियालाई सुदृढ गरी यथार्थपरक बनाइने, ● अर्थतन्त्रको लागि आवश्यक लगानी र आन्तरिक स्रोत उपलब्धता बीचको अन्तर पूर्ति गर्न बाह्य लगानी भित्र्याइने, ● वित्तीय संस्थाको विस्तार र प्रविधिमैत्री वित्तीय सेवाको विकास गरी वित्तीय पहुँच बढाइने, ● उर्जा, पूर्वाधार, मानवीय र साइबर सुरक्षा प्रदान गर्ने तथा साइबर अपराध नियन्त्रण गर्ने, ● विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको लागि समुदायस्तर देखि नै उत्थानशील क्षमता अभिवृद्धि गर्ने, ● विकास निर्माणका चरणहरूमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी विषयलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने,

	<ul style="list-style-type: none"> ● पारदर्शीता, जवाफदेहिता र उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन गरी सुशासन कायम गर्ने, ● संघ, प्रदेश र स्थानीय तहबीचको सहकार्य र समन्वयलाई प्रभावकारी बनाइने, ● दीर्घकालीन सोच, आवधिक योजना र वार्षिक बजेट बीचको तादाम्यता र क्षेत्रगत नीतिहरूसँग सामञ्जस्यता कायम गर्ने, ● कामको सम्मान, सम्मानजनक काम र काम प्रतिको जिम्मेवारीलाई प्रवर्द्धन गर्ने, ● सार्वजनिक पदमा रहने सबै पदाधिकारीहरूको पदीय आचारण र अनुशासन सम्बन्धी आचार संहिता लागू गर्ने, ● पेशागत मर्यादा, व्यावसायिकता र सदाचार प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
--	---

प्रमुख कार्यक्रमहरू

- वित्तीय जोखिमको लेखाजोखा गर्ने विधि तयारी तथा अद्यावधि गर्ने,
- राजश्व संकलन कार्य योजनको निर्माण गर्ने,
- चालू खर्च व्यवस्थापन सम्बन्धि मापदण्ड निर्माण गर्ने,
- वित्तीय संस्थाको विस्तार, विपद् जोखिम संवेदनशील योजना तथा पूर्वाधार निर्माण योजना तयारी गर्ने,
- सुशासन सम्बन्धि कार्य योजना निर्माण गर्ने,
- सार्वजनिक पदाधिकारीहरूको पदीय आचारण र अनुशासन सम्बन्धी आचारसंहिता निर्माण गर्ने,
- कर्मचारी सम्बन्धि आचारसंहिता निर्माण गर्ने,

अपेक्षित उपलब्धि

योजनाको अन्त्यमा सार्वजनिक वित्तको प्रभावकारी व्यवस्थापन भएको हुनेछ । मौद्रिक तथा वित्तीय क्षेत्रका जोखिम न्यूनीकरण भएको हुनेछ । पूर्वाधार र सुचना प्रविधिजन्य जोखिम न्यूनीकरण भएको हुनेछ । स्थानीय स्तरमा प्राकृतिक विपद् र जलवायु परिवर्तनका जोखिम न्यूनीकरण भएको हुनेछ । स्थानीय रूपमा शासकीय जोखिम न्यूनीकरण भएको हुनेछ । साथै नगरपालिकामा सामाजिक तथा सांस्कृतिक जोखिम न्यूनीकरण भै सभ्य तथा सुसंस्कृत समाजको निर्माण भएको हुनेछ ।

सन्दर्भ सामग्री

नेपालको संविधान २०७२

राष्ट्रिय योजना आयोगको पन्ध्रौं योजना (आर्थिक वर्ष २०७६/७७-२०८०/८१)

कर्णाली प्रदेश योजना आयोगको प्रथम पञ्चवर्षीय योजना (२०७६/७७-२०८०/८१)

दिगो विकास लक्ष्यको अवस्था र मार्गचित्र सन् २०१६-२०३०

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४

संघ प्रदेश र स्थानीय तह बीचको समन्वय र अन्तर सम्वन्ध सम्वन्धि ऐन २०७७

प्रदेश तथा स्थानीय तहका लागि लैङ्गिक उत्तरदायि बजेट नमुना निर्देशिका २०७७